

שבוע פרשת חקת

(9 - 15 June 13)

א' - ד' תמוז ה'תשע"ג

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

היום, על לְבַבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבַנְיָה וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרַתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמִטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר הִנֵּה אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלֻקֹּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לְכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לְכֶם. וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְמִטְפַּת בֵּין עֵינֶיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לַחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לְכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיִיתָ לְכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מִצְוֵה לְהַתְּפִיל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְתַחֲלֵק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ. אֵלֶּךָ צְדִיקִים וְיָדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹמָשׁ - המשנה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה") (או בראשיתיות "לה"י") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל-אֶהֱרֹן וְאֶל-בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וְיִשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת-שְׁמִי עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ

ק"ב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות וכשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה כְּמִצּוֹתָיו חֲפִיץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְץ יְהוָה זָרְעוּ דֹרֹר
 יִשְׂרָיִם יִכְרְדוּ: ג הוֹן וְעֵשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלוּה יִכְלָל דְּבָרָיו כְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזִכֹּר
 עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נְכוֹן לְבוֹ כֶּטֶחַ בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לְבוֹ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאַבְיּוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד קֶרֶן תְּרוּם כְּכֹדֶד:
 י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שְׁנָיו יִחַרֵּק וְנִמְסַ תְּאוֹת רִשְׁעִים תֹּאבֵד:

ק"ג

בו יסופר בפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מְמוֹזַר־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאֵי מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־פְּלִגְזִים | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי בִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהֵי לְשָׁכֶת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאשִׁית בְּשָׁמַיִם וּבְאַרְץ: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אַבְיּוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֲקָרֹת הַפֵּית
 אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה סיון, תשי"ט
 ברוקלין.

צעירי אגודת חב"ד סניף מאנטרעאל

ועד מחנה גן ישראל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה למכתבם מיום החמישי, פרשת דבר אל אהרן וגוי' בהעלותך את הנרות, מבשר טוב ע"ד פתיחת המחנה בשבוע זה.

יהי רצון שיהי' בהצלחה הכי גדולה הן בגשמיות והן ברוחניות.

ומתאים להכתוב דבר אל אהרן (אשר כאו"א מישראל הוא ממלכת כהנים וגוי קדוש) בהעלותך את הנרות - נר ה' נשמת אדם - עד שתהא שלהבת עולה מאלי', הנה יקוים זה בכל אלו הנמצאים במחנה גן ישראל אשר זאת תהי' עבודתם של כל העובדים ומתעסקים, שליט"א.

בברכת הצלחה ולבשו"ט.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה ואתה תצוה את בני ישראל שבת פרשת תצוה, יו"ד אדר ראשון, ה'תשמ"א ..... ה
- (ד) שיחת ש"פ חקת, ז' תמוז ה'תשמ"ג ..... כג
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת חקת (בלה"ק) כרך יג ..... כו
- (ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... לא
- (ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה ז"ל שניאורסאהן חוברת ל, תרגום מאידיש ..... לב
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת חקת ..... לג
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת חקת ..... לד
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת חקת ..... נד
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת חקת ..... נה
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת חקת ..... סה
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... סז
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת חקת ..... ע
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת חקת ..... צו
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת חקת ..... קד
- (יז) נביאים וכתובים מלכים א פרק טו, תהלים פרק פג-פד ..... קז
- (יח) משניות – מסכת בבא בתרא ביאור קהתי ..... קט
- (יט) עין יעקב מסכת יומא ..... קיז
- (כ) מסכת עירובין עם ביאורים מדף צג עד דף צט ..... קיח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים אדמו"ר הזקן ..... קנב
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו"ר הזקן ..... קנג
- (כג) לקוטי תורה אדמו"ר הזקן ..... קנה
- (כד) שערי אורה אדמו"ר האמצעי ..... קנז
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קנז
- (כו) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש ..... קנח
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב ..... קנט
- (כח) ספר המאמרים ה'תש"ט אדמו"ר מוהרי"צ ..... קס
- (כט) לקוטי דיבורים אדמו"ר מוהרי"צ ..... קסא
- (ל) יומן כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ אדמו"ר מוהרי"צ ..... קסב
- (לא) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ..... קסה
- (לב) ביאורים בפרקי אבות פרק ה ..... קסו
- (לג) חומש לקריאה בציבור ..... קסז
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת חקת ..... קעד
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ..... קעה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 במאמר זה מדובר אודות מהות תפקידו של משה רבינו בדורו וכמו כן של
2 נשיאי ישראל שבכל דור ודור שהם המשה רבינו' שבכל דור ודור. מדובר
3 אודות עבודתם של בני ישראל הבאה מכוחם של הנשיאים בתקופות השונות
4 ובעיקר בחשכת הגלות. במאמר זה מדובר אודות חידוש נפלא הקשור דווקא
5 בעבודה הנדרשת מאיתנו בדורנו כעת.

ביאור בדרך אפשר

35 לְהִבִּין, הָרִי מִשֶּׁה הוּא רַק הַשְּׁלִיחַ לְמִסֵּר לְיִשְׂרָאֵל אֶת צְוֵי
36 הַקִּבְ"ה וְאֵינּוּ הַמְצִיחַ בעצמו, וְלָמָּה נֶאֱמַר וְאַתָּה תִּצְוֶה. גַּם
37 צָרִיף לְהִבִּין דְּיוֹק נוֹסֵף בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב מֵה שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְחוּ אֶלְיָי,
38 שְׁמִשְׁמַעוֹת מִיָּלִים אֱלֹהִים הוּא שֶׁיִּבְיָאוּ הַשָּׁמַן לְמִשֶּׁה³ ('אֵלְיָי'),
39 דְּלִכְאוּרָה, בִּינּוֹן שֶׁהַעֲלָאת

בס"ד. שבת פרשת תצוה, יו"ד

אדר-ראשון ה'תשמ"א*

1 וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֶלְיָי שָׁמֶן
2 זֵית זָךְ פְּתִית לְמָאוֹר לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד¹,
3 וַיְדוּעִים הַדְּיוּקִים בְּזֶה² דְּבָכָל הַצְּוִיִּים שֶׁבַתוֹרָה
4 נֶאֱמַר צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, וְכֵאֵן
5 נֶאֱמַר וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלַהּוֹסִיף,
6 דְּהַדְּיוּק מֵה שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה תִּצְוֶה הוּא לֹא רַק
7 בְּהַלְשׁוֹן אֶלָּא גַם בְּהַתְּכֵן, דְּלִשׁוֹן וְאַתָּה תִּצְוֶה
8 מִשְׁמַע שְׁמִשֶּׁה הוּא הַמְצִיחַ, וְצָרִיף לְהִבִּין, הָרִי
9 מִשֶּׁה הוּא הַשְּׁלִיחַ לְמִסֵּר לְיִשְׂרָאֵל אֶת צְוֵי
10 הַקִּבְ"ה, וְלָמָּה נֶאֱמַר וְאַתָּה תִּצְוֶה. גַּם צָרִיף
11 לְהִבִּין מֵה שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְחוּ אֶלְיָי, שֶׁיִּבְיָאוּ הַשָּׁמֶן
12 לְמִשֶּׁה³ (אֵלְיָי), דְּלִכְאוּרָה, בִּינּוֹן שֶׁהַעֲלָאת הַנְּרוֹת
13 הַיְתֵה עַל יְדֵי אֶהְרֹן, לָמָּה הַצָּרִף לְהִבִּיא אֶת
14 הַשָּׁמֶן לְמִשֶּׁה. גַּם צָרִיף לְהִבִּין מֵה שֶׁנֶּאֱמַר שָׁמֶן
15 גו' פְּתִית לְמָאוֹר, דְּלִכְאוּרָה הַנְּה לִיָּה לְמִימֵר
16 שָׁמֶן גו' לְהָאִיר. גַּם צָרִיף לְהִבִּין, דְּבַכְּסוּק
17 שֶׁלְאַתְרֵי זֶה⁴ נֶאֱמַר מְעַרְבַּ עַד בְּקָר וְכֵאֵן נֶאֱמַר
18 לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד.

19 (ב) וּמִבְּאֵר כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחִמֵי אֲדָמוֹר
20 (בְּמִאֲמָרוֹ הַיְדוּעַ דְּבוֹר הַמַּתְחִיל
21 וְקִבְל הַיְהוּדִים⁵ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפוּרִים קִטָּן תִּרְפ"ז⁶),
22 דְּצְוִי (תִּצְוֶה) הוּא צוֹתָא וְחִבוּר⁷. וְזֶהוּ וְאַתָּה

(=הדלקת) הַנְּרוֹת הַיְתֵה עַל יְדֵי

אֶהְרֹן וְלֹא עַל יְדֵי מִשֶּׁה, לָמָּה

הַצָּרִף לְהִבִּיא אֶת הַשָּׁמֶן

לְמִשֶּׁה. גַּם צָרִיף לְהִבִּין מֵה

שֶׁנֶּאֱמַר 'שָׁמֶן גו' פְּתִית

לְמָאוֹר, מְדוּעַ הַתּוֹרָה מִשְׁתַּמֶּשֶׁת

בְּמִילָה "מָאוֹר" וְלֹא בְּמִילָה 'לְהָאִיר'

דְּלִכְאוּרָה הַנְּה לִיָּה לְמִימֵר

(=היה לו לומר) 'שָׁמֶן גו'

לְהָאִיר' שְׁהֵי תְּכִלִּיתָה שֶׁל הַדְּלִקָּת

הַשָּׁמֶן בְּמִנְרָה הִיא 'לְהָאִיר'. גַּם

צָרִיף לְהִבִּין, דְּבַכְּסוּק

שֶׁלְאַתְרֵי זֶה⁴ נֶאֱמַר אִוְדוֹת מִשְׁךְ

זְמַן דְּלִיקַת הַנְּרוֹת 'מְעַרְבַּ עַד בְּקָר'

וְאִכְּן מִשְׁךְ זְמַן דְּלִיקַתְּם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ

בְּכָל יוֹם אֵינּוּ בְּמִשְׁךְ הַיִּמָּמָה כּוֹלָה

אֵלָּא מְעַרְבַּ עַד בּוֹקֵר וְאֵילוֹ כֵּאֵן

נֶאֱמַר 'לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד'.

(ב) וּמִבְּאֵר כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי

וְחִמֵי אֲדָמוֹר (בְּמִאֲמָרוֹ

הַיְדוּעַ דְּבוֹר הַמַּתְחִיל 'וְקִבְל

הַיְהוּדִים⁵ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפוּרִים

קִטָּן תִּרְפ"ז⁶), דְּמִשְׁמַעוֹת

הַפְּנִימִית שֶׁל הַמִּילָה 'צְוִי'

('תִּצְוֶה') הוּא יִצִּירַת 'צוֹתָא'

וְחִבוּר⁷ בֵּין הַמְצִיחַ לְבֵין הַמְצִיחַ,

כְּלוּמֵר בֵּין יִשְׂרָאֵל לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְזֶהוּ הַחִסְבֵּר מְדוּעַ הַפְּסוּק מְדַגֵּישׁ אֶת

חִשְׁבֹּתוֹ שֶׁל מִשֶּׁה רְבִינּוּ בְּאוּמְרוֹ

(* יצא לאור בקונטרס* פורים קטן - תשנ"ב**, "לקראת יום ג' שהוכפל בו כי טוב, פורים קטן . . יום א' פ' כי תשא.

ה'תשנ"ב".

(1) ריש פרשתנו (תצוה). (2) אוה"ת פרשתנו (תצוה) ע' א'תקמא. ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז ס"ג (סה"מ תרפ"ז ע' קג. ה'תשי"א ע' 182). (3) רמב"ן עה"פ. (4) פרשתנו כז, כא. (5) השייכות דהביאור בואתה תצוה גו' לוקבל היהודים גו' - ראה לקמן ס"ט ואילך. (6) נדפס ב"התמים" חוברת ז לה, ג [שלו, ג] ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. ה'תשי"א ע' 180 ואילך. - ראה שם ס"ד. (7) כ"ה גם בתו"א פרשתנו פב, א (עה"פ ואתה תצוה). ובכ"מ. וראה בהנסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' עב הערה 55.

(* קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאוי"א מאנשים נשים וטף. **) על הדו"ח אודות הדפסת והפצת המאמר ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויהר' שיפעל הפעולה הרצויה והזמ"ג וברי מזלי' כו'. אזכיר עה"צ".

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

1 'ואתה תצוה את בני ישראל', כיוון שמשנה הוא זה שיוצר את
 2 ה'צוותא', הוא זה שנקשר ומחבר את בני ישראל עם אור אין
 3 סוף⁸. ועל ידי שמשנה משפיע לישראל (כלומר שמקשר
 4 אותם עם אור אין סוף), על ידי זה נעשה יתרון והוספה
 5 בדרגתו של משה. [הסיבה לכך
 6 שלמרות שדרגתו של משה רבינו היא
 7 למעלה מהעם, שלכן הוא זה שבכוחו
 8 להשפיע להם, אך דווקא על ידם נעשית
 9 בו רוממות יתירה, הרי זה נעוץ בקשר
 10 הנשמתי של משה רבינו עם בני ישראל.
 11 דמשה וישראל הם דגמת
 12 ראש ורגל, כמו שנגמר⁹ על
 13 ידי משה רבינו 'שש מאות אלף
 14 רגלי העם אשר אנכי בקרב',
 15 דכל ישראל הם בבחינת
 16 הרגלים דמשה, ומשה הוא
 17 הראש שלהם. וכמו שפגוף
 18 אדם עם היות שהראש הוא מעל
 19 הרגלים והוא זה שמנהיגם אך ביחד עם
 20 זה הרגלים מוליכים את הראש
 21 למקום שהראש מצד עצמו
 22 אינו יכול להגיע לשם, כמו
 23 כן הוא במשה וישראל, שעל
 24 ידי ישראל (שהם הרגלים
 25 דמשה) דווקא על ידם מתוסף
 26 עליו במשה. מהותה של עליה זו
 27 של משה רבינו הנגמרת על ידי השפעתו
 28 על בני ישראל רמוזה בלשון הפסוק
 29 דזהו מה שנגמר 'שש מאות
 30 אלף רגלי העם אשר אנכי
 31 בקרב', שעל ידי רגלי העם'
 32 כלומר בני ישראל שהינם הרגלים של
 33 משה נמשך ומתגלה הרגלי
 34 ד'אנכי' בקרב של משה
 35 המילה 'אנכי' רומזת להתגלות עצמותו
 36 של הקדוש ברוך הוא כנאמר 'אנכי ה'
 37 אלוקיך'¹⁰. וזהו 'ואתה תצוה
 38 את בני ישראל ויקחו אליך
 39 שמן זית גו', דעל ידי שמשנה 'יצוה' במשמעות של 'צוותא'
 40 ונקשר את בני ישראל עם אור אין סוף, על ידי זה יביאו בני
 41 ישראל שמן זית למשה ('ויקחו אליך'), כלומר שיוסיפו
 42 תוספות אור במשה.

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) ולבאר זה, מקדים בהמאמר¹¹ שמשנה נקרא רעיא
 2 מהימנא, דשני פרושים בזה. פירוש אחד הוא 'רועה נאמן. רועה
 3 נאמן פירושו שאינו נאמן רק לבעלי הצאן אלא הוא נאמן לצאן עצמם בכך
 4 שהוא מוסר את נפשו אפילו עבור כבשה אחת ואיננו מוכן להחליפה באחרת.
 5 כמו כן משה רבינו שהוא רועה
 6 נאמן של ישראל. הפירוש השני
 7 הוא 'רועה אמונה' שמשמעותו היא,
 8 כשם שתפקידו של רועה צאן הוא
 9 להאכילם במרעה טוב ומזין, כך ישנו
 10 צורך להאכיל את נשמות ישראל
 11 במרעה של 'אמונה' וזו עבודתו של
 12 משה רבינו שהיא זן ומפרינס
 13 (=מכלכל) את ישראל בענין
 14 האמונה. הטעם לכך שישנו צורך
 15 בפעולתו של משה רבינו בלהאכיל את
 16 נשמות ישראל ב'אמונה', בו בזמן
 17 שלכאורה האמונה כבר קיימת בהם
 18 שהרי הם קבלוה בירושה מאבותינו
 19 אברהם יצחק ויעקב, הסיבה לכך היא
 20 דהאמונה שישנה בישראל
 21 מצד עצמם, שישאל הם
 22 מאמינים בני מאמינים¹², ללא
 23 פעולתו של משה רבינו אפשר
 24 שתהיה בבחינת מקיף, וזה
 25 שמשנה רועה ומפרינס
 26 (=מכלכל) את ישראל בענין
 27 האמונה, משמעות הדבר הוא
 28 שהאמונה תהיה בפנימיות.
 29 הסברת המושגים 'מקיף' ו'פנימיות':
 30 הקשר בין שני דברים יכול להיות
 31 באופן 'פנימי' ובאופן 'מקיף'. כאשר
 32 האדם בא במגע עם דבר שביכולתו
 33 להפנימו, להכילו בתוכו ולהתאחד
 34 עימו אזי קשר זה הינו 'פנימי'. מה
 35 שאין כן כאשר הדבר נשאר מחוץ
 36 ליכולת האדם להכילו ואינו מתאחד
 37 עימו, הוא נשאר מחוצה לו. קשר זה
 38 הינו בבחינת 'מקיף'. קשר 'פנימי' בא
 39 לידי ביטוי בכך שמציאות האדם משתנה בהתאם לרבר עימו הוא נקשר
 40 ומתאחד. מה שאין כן כאשר הקשר הוא באופן 'מקיף' מציאותו של האדם
 41 נשארת כמקודם. דוגמה לרבר: אדם השומע רעיון רוחני הקשור בסברא
 42 שכלית עמוקה, כאשר מדובר בסברא אשר ביכולת האדם להכילה בשכלו,

(8) כ"ה בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנו). ובכ"מ. ובד"ה זה תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רסט"ו) "תקשר את בני ישראל" ואינו מוסיף "עם אוא"ס". ויש לומר, דבהמאמר מפרש שמשנה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן ס"א. (9) בהעלותך יא, כא. (10) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה. (11) סעיף ד. (12) שבת צז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 להבינה ולהסבירה לעצמו היטב, אזי שכל האדם מתאחד עימה ועל ידי כך
 2 מתעדן ונעשה קרוב יותר לרוחניות. אך כאשר אין האדם מסוגל להכיל רעיון
 3 זה בשכלו, הרי למרות שהוא חש שמדובר בדבר עמוק והוא בהתפעלות מכך,
 4 מכל מקום הרעיון נשאר מחוץ לשכלו כך שהאדם נשאר מגושם כמקודם.
 5 כמו כן כאשר מדובר אודות האמונה
 6 של יהודי בקדוש ברוך הוא. למרות
 7 שהאמונה קיימת באדם אך יתכן
 8 שאיננה מתאחדת עם מציאותו הגלויה,
 9 שכלו ורגשותיו. שכלו ורגשותיו אינם
 10 משתנים בעקבות אמונתו בה' אחד,
 11 אמונה זו לא מתקבלת אצלם. אופן זה
 12 של אמונה הוא בבחינת 'מקיף'.
 13 תפקידו של משה רבינו הוא לגרום
 14 לכך שהאמונה תאיר בנשמות ישראל
 15 באופן פנימי, שהאמונה תתאחד עם
 16 מציאותו הגלויה של יהודי ותחדור
 17 ותתקבל בשכלו וברגשותיו ובכל
 18 פעולותיו עד כדי כך שהם יהיו
 19 מתאימים לאמונתו בה' אחד. וזהו
 20 מה שפתיב בזהר¹³ "ההיא
 21 אמונה דלעילא יתון ויתפרנס
 22 מגיה על ידך" (=אותה אמונה
 23 עליונה תהיה ניונת ומכלכלת על ידך,
 24 כלומר על ידי משה), דזה
 25 שמשוה זן ומפרנס את
 26 האמונה, משמעות הדבר הוא
 27 שממשיך ומגלה אותה
 28 בפנימיות. וממשיך בהמאמר
 29 של כ"ק אדמו"ר הרי"ע, דזה
 30 שמשוה הוא רעיא מהימנא,
 31 הפונה בזה היא לא רק כלפי
 32 משה רבינו בדורו אלא גם
 33 לאתפשטותא דמשה שבכל דור¹⁴ (=להתפשטות של משה שבכל
 34 דור) אשר בכל דור דור ישנם צדיקים שבהם מתפשטת ומאירה נשמתו של
 35 משה רבינו והם גם כן בבחינת רעיא מהימנא, דראשי אלפי ישראל
 36 שבכל דור הם מחזקים את האמונה דישאל (שבדורם),
 37 שהאמונה שלהם תהיה בפנימיות. וכמו מרדכי¹⁵, שהיה
 38 האתפשטותא דמשה שבדורו, כמאמר רבותינו ז"ל¹⁶
 39 שמרדכי בדורו כמשה בדורו, עבודתו של מרדכי היתה בכך שגם
 40 בזמן גזרת המן, שלמוד התורה וקיום המצוות אז היה
 41 קשור עם מסירות נפש, הקהיל קהלות ברבים לחזק את
 42 אמונתם של ישראל בהני' ולעמד חזק בלמוד התורה

43 וקיום המצוות. ובהמשך המאמר 'וקבל היהודים', לאחרי שמבאר
 44 בארבה שמשוה ואתפשטותא דיליה שבכל דרא
 45 (=וההתפשטות שלו שבכל דור) מחזקים את האמונה דישאל,
 46 מבאר¹⁷ הדיוק בלשון הפתיב "שמן גוי פתית למאור"
 47 (כאמור בסעיף א' הדיוק הוא בכך
 48 שהתורה אומרת שהצורך בשמן הוא
 49 'למאור' ולא 'להאיר'),
 50 המשמעות הפנימית של זה היא:
 51 המילה 'כתיב' רומזת על המצב בו
 52 נמצאים בני ישראל בגלות, והמילה
 53 'למאור' רומזת על ההתגלות להם
 54 זוכים דווקא בעקבות כך. שבזמן
 55 הגלות, שאז כל אחד ואחת
 56 הוא נשבר ונדכא, שזו משמעות
 57 המילה 'פתיב' במובן של 'שבויה',
 58 הרי דווקא על ידי זה מגיעים
 59 להתגלות של המדינה הנקראת בשם
 60 'מאור' (שהוא העצם) שמעלתה
 61 היא בכך שהיא למעלה ממהות של
 62 'אור', היא המקור אשר ממנו
 63 נמצא האור. הסבר הדברים:
 64 במילה 'מאור' מכונה המקור של
 65 האור. לדוגמה, השמש עצמה לעומת
 66 האור היוצא ממנה נקראת בשם 'מאור'
 67 היות והיא המקור של האור. אחד
 68 ההבדלים בין המאור לאור הוא בכך
 69 שהמאור הינו הדבר עצמו לעומת
 70 האור שאינו אלא מציאות שחוצה
 71 הימנו, בדוגמת השמש עצמה לעומת
 72 האור שלה שהוא חוצה הימנה. לכן
 73 המושגים 'מאור' ו'אור' קשורים
 74 במושגים 'עצם' ו'גילויים', 'עצם'
 75 פירושו הדבר בעצמו, לעומת זאת ה'גילויים' הם בדוגמת אור השמש שאינו
 76 אלא מה שמתגלה ממנה אך איננו השמש עצמה. דברים אלה הם בבחינת
 77 משל כלפי התגלותה של הנשמה האלוהית. כאשר מדובר אודות הנשמה
 78 האלוהית, ישנה מצד אחד דרגתה הגלויה בגוף האדם, דרגה זו קשורה
 79 בכוחותיו הגלויים של האדם, שכלו ומידותיו. דרגה זו היא בבחינת רובד
 80 ה'גילויים' שלה. לעומת זאת ישנה 'עצם הנשמה', כלומר הנשמה כמו שהיא
 81 בעצמה, אשר להיותה חלק אלוהי ממעל ממש הרי איננה שייכת ואיננה
 82 נתפסת כלל בגוף המוגבל ובכוחותיו הגלויים של האדם. כאמור, דווקא על
 83 ידי המצב של 'כתיב' זוכים להתגלות ה'מאור', 'עצם הנשמה'. וצריך
 84 להבין את השיכות בין העניינים השונים המבוארים במאמר של כ"ק

(13 ח"ג רכה, ב 14) תקו"ז תס"ט (קיב, א. קיד, א. 15) ראה בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ג וסט"ו. 16) אסת"ר פ"ו, ב. 17) בד"ה הנ"ל תרפ"ז סט"ו.

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אדמו"ר הרי"צ. השייכות דהפרוש ב'כתית למאור' להמבאר
 2 (בהמאמר) לפני זה שמשוה [ואתפשוטא דיליה שבכל
 3 דרא] זן ומפרנס את האמונה שתהיה בפנימיות.
 4 (ד) והנה הבאור בפסוק "ואתה תצוה" בא (בהמאמר)
 5 בהמשך להמבאר בתחלת
 6 המאמר, דפרוש הפסוק שנאמר
 7 במגילת אסתר "וקבל היהודים
 8 את אשר החלו לעשות" 18
 9 משמעותו הפשוטה של הפסוק היא
 10 שהיהודים קבלו על עצמם את מצוות
 11 תג הפורים לזרות הבאים כשם
 12 שהחלו לעשות בשנה הראשונה. אך
 13 משמעותו הפנימית של הפסוק הוא
 14 שקבלו מה שהחלו בהזמן
 15 דמתן תורה 19 כלומר הם קבלו על
 16 עצמם לא רק את מצוות הפורים אלא
 17 את כל התורה כולה, ובאופן יותר
 18 נעלה מהצורה בה הם קבלו זאת במתן
 19 תורה על הר סיני. דבמתן תורה
 20 היתה רק ההתחלה (החלו
 21 לעשות), ובימי אחשורוש
 22 (בזמן גזירת המן) היתה
 23 הקבלה השלימה, וקבל
 24 היהודים. [נפירוש פנימי זה הוא
 25 על דרך מאמר רבותינו ז"ל 20
 26 על הפסוק 21 שנאמר גם כן
 27 במגילת אסתר "קימו וקבלו
 28 היהודים", דורשים על כך חז"ל
 29 שהיהודים קימו בזמן אחשורוש מה
 30 שקבלו כבר במתן תורה, דזה
 31 שהקדימו את אמירת 'נעשה'
 32 ל'נשמע' במתן תורה היתה
 33 רק הקבלה של התורה אך קבלה
 25 שבגלות מצרים פתיב 26 ולא שמעו אל משה

26 מקצרו רוח ומעבדה קשה, על דרך זה הוא בכל גלות, שישנם כמה נסיונות בקיום התורה והמצוות, הנה
 27 אז (בזמן גזרת המן) הנה העולם וההסתר עוד יותר, ואף על פי כן, בזמן מתן תורה, כשהיו ישראל
 28 בתכלית העלוי, היתה רק ההתחלה (החלו לעשות), ובזמן גזרת המן, כשהיו בתכלית השפלות, אז דוקא

(18 אסתר ט, כג. 19) כ"ה גם ברד"ה וקבל היהודים בתו"א מג"א צו, ג. ובכ"מ - נסמנו ברד"ה וקבל היהודים ה'תשי"א (סה"מ מלוקט ח"ג ע' סז הערה 4). (20 שבת פח, א. 21) אסתר ט, כז. 22) מהמשך הענינים בהמאמר ובתו"א שבהערה הבאה (וראה גם תו"א שם צט, רע"א. ובכ"מ) משמע, דזה שקבלוה בימי אחשורוש הוא בזמן הגזירה. ובפרש"י ד"ה בימי אחשורוש "מאהבת הנס שנעשה להם". ואולי יש לומר דשני ענינים בזה - ראה לקמן ס"ט. 23) כ"ה גם בתו"א מג"א צח, א דוקבל היהודים את אשר החלו לעשות הוא ע"ד "קיימו מה שקבלו" - אף שלכאורה הם שני ענינים שונים, ראה סה"מ מלוקט שם הערה 4. 24) הביאור בדיוק לשון זה - ראה ד"ה וקבל היהודים דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א (סה"מ מלוקט ח"א ע' שיז). 25) ראה ב"ר פט"ז, ה "כל המלכיות נקראו על שם מצרים על שם מצירות לישראל". 26) וארא ו, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 קבלו מה שהחלו במתן תורה. ומבאר בזה כ"ק אדמו"ר
 2 הרי"צ, דבזמן הגזרה, הרי דווקא אז היה קיום התורה ומצוות
 3 שלהם במסירות נפש. [ומסירות נפשם היתה גדולה ביותר דנוסף
 4 לזה שהיה להם מסירות נפש שלא לכפור חס ושלום
 5 [במבואר בתורה אור²⁷,
 6 שבאם היו ממירים דתם לא
 7 היו עושים להם פלוג, פי
 8 הגזרה היתה רק על היהודים
 9 ולא על אלה שאינם יהודים אלא
 10 'עבדים', יהודים הם אלה הכופרים
 11 בעבודה זרה, ואף על פי כן לא
 12 עלתה על דעתם מחשבת חוץ
 13 כלומר מחשבה אודות המרת הדת חס
 14 ושלום], ויתרה מזו מסירות נפשם
 15 היתה לא רק על עצם אמונתם בה'
 16 אלא היתה להם מסירות נפש
 17 גם על קיום התורה
 18 ומצוות²⁸, ועד כדי כך
 19 שהקהילו קהלות ברבים
 20 ללמד תורה במסירות
 21 נפש²⁹]. והתעוררות
 22 המסירות נפש שלהם היתה
 23 על ידי מרדכי היהודי,
 24 שכאמור הוא היה משה שבדורו.
 25 ועל פי האמור אודות גדול המעלה
 26 שהיתה קיימת דווקא בעבודת ה' בזמן
 27 גיורת המן כיוון שהיא היתה מתוך
 28 מסירות נפש זהו ההסבר לכך
 29 ש'י'קבל היהודים את אשר
 30 החלו לעשות', דבמתן תורה
 31 היתה רק ההתחלה ובזמן
 32 גזרת המן היתה הקבלה, פי
 33 על ידי שהיה להם אז
 34 מסירות נפש בפועל על תורה
 35 ומצוות נתעלו (בענין זה)
 36 למדרגה נעלית יותר מכמו

1 קבלו מה שהחלו במתן תורה. ומבאר בזה,
 2 דבזמן הגזרה, היתה קיום התורה ומצוות שלהם
 3 במסירות נפש. [דנוסף לזה שהיה להם מסירות
 4 נפש שלא לכפור חס ושלום] [במבאר בתורה
 5 אור²⁷, שבאם היו ממירים דתם לא היו עושים
 6 להם פלוג, פי הגזרה היתה רק על היהודים,
 7 ואף על פי כן לא עלתה על דעתם מחשבת חוץ
 8 חס ושלום], היתה להם מסירות נפש גם על קיום
 9 התורה ומצוות²⁸, ועד שהקהילו קהלות ברבים
 10 ללמד תורה במסירות נפש²⁹]. והתעוררות
 11 המסירות נפש שלהם היתה על ידי מרדכי
 12 היהודי, משה שבדורו. וזהו וקבל היהודים את
 13 אשר החלו לעשות, דבמתן תורה היתה רק
 14 ההתחלה ובזמן גזרת המן היתה הקבלה, פי על
 15 ידי שהיה להם אז מסירות נפש בפועל על תורה
 16 ומצוות נתעלו (בענין זה) למדרגה נעלית יותר
 17 מכמו שהיו בזמן מתן תורה, ולכן אז דוקא
 18 היתה הקבלה, וקבל היהודים.
 19 ולכאורה יש לומר, שהפרוש בכתית למאור,
 20 שעל ידי כתית (נשבר ונדפא)
 21 מגיעים להמאור, הוא באור על זה שבזמן
 22 הגזרה דוקא באו למסירות נפש באופן נעלה
 23 ביותר³⁰. כי מסירות נפש היא מצד עצם הנשמה
 24 שלמעלה מגלוי, מאור (שממנו נמצא האור),
 25 ועל ידי שהיו אז במצב דכתית (נשבר ונדפא),
 26 נתגלה עצם הנשמה, מאור. אבל מהמשך וסדר
 27 הענינים בהמאמר שהפרוש בכתית למאור בא
 28 לאחרי הענין דרעיא מהימנא, משמע, דענין
 29 כתית למאור שיך גם לזה שמשה זן ומפרנס את האמונה שתהיה בפנימיות.

(27) מג"א צא, ב. צו, א. צט, ב. וראה גם במקומות שנשמנו בסה"מ מלוקט ח"ג ע' סח הערה 12. (28) שזהו חידוש גדול יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פ"ח. ובכ"מ). (29) שזהו חידוש גדול עוד יותר, כמובן בפשטות. (30) ראה הערות הקודמות.

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

1 (ה) בסעיף זה מבואר הקשר בין עבודתו של משה רבינו בהחרדת האמונה
 2 בפנימיות לבין גילוי עצם הנשמה.
 3 וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה עַל פִּי הַיְדוּעַ³¹ דְּזָה שְׂיִשְׂרָאֵל מְאָמִינִים
 4 בְּאֵלֹקוֹת בְּאֵמוּנָה פְּשׁוּטָה וְאֵין צְרִיכִים רְאִיּוֹת עַל זֶה הוּא
 5 מְצַד שְׁנֵי טַעְמִים.

ביאור בדרך אפשר

ונשמתו. הדבר יוכן בבהירות באמצעות הסיפור הבא: פעם, בהיות אדמו"ר
 הצמח צדק ילד, ישב בחיקו של סבו, אדמו"ר הזקן וקרא "סבא, סבא!".
 ויאמר לו סבו "איפה הוא סבא?" הצביע הילד על ראש הסבא. אמר הסבא:
 "זהו הראש של סבא, אך היכן סבא?" הצביע הילד על ידיו של הסבא: "הנה
 סבא". אמר הסבא: "אלה הן ידיו של
 סבא, אך היכן סבא?" וכן חזר הדבר
 על עצמו בצורות שונות. ירד הילד
 מברכיו של סבו והסתתר מאחורי
 הדלת. לפתע צעק "סבא! סבא!" פנה
 אליו אדמו"ר הזקן "מה?" אמר הילד
 "הנה, זהו סבא"

1 (ה) וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה עַל פִּי הַיְדוּעַ³¹ דְּזָה שְׂיִשְׂרָאֵל
 2 מְאָמִינִים בְּאֵלֹקוֹת בְּאֵמוּנָה פְּשׁוּטָה
 3 וְאֵין צְרִיכִים רְאִיּוֹת עַל זֶה, הוּא מְצַד שְׁנֵי
 4 טַעְמִים. לְפִי שְׂמֻזְלִיָּהּ חֲזִי³². דְּהַנְּשָׂמָה
 5 שְׁלִמְעֵלָה רוֹאָה אֵלֹקוֹת (רְאִיָּה שְׁלִמְעֵלָה
 6 מְשַׁכֵּל), וְזֶה פּוֹעֵל בְּהַנְּשָׂמָה שְׁבִגוּף הָאֵמוּנָה
 7 בְּאֵלֹקוֹת. וְעוֹד בְּאוּר, דְּשֵׁרֵשׁ הָאֵמוּנָה הוּא
 8 מְעַצֵּם הַנְּשָׂמָה (שְׁלִמְעֵלָה מְמַזְלִיָּהּ חֲזִי). דְּזֶה
 9 שְׁעֵצֵם הַנְּשָׂמָה מְקַשְׂרֵת בְּאֵלֹקוֹת הִיא הַתְּקַשְׂרוֹת
 10 עֲצָמִית (שְׂאִינָה תְלוּיָהּ בְּסִפָּה, גַּם לֹא בְּעֵנִין
 11 הָרְאִיָּה שְׁלִמְעֵלָה מְשַׁכֵּל). וַיֵּשׁ לוֹמַר,
 12 דְּמַהְחִלּוּקִים שְׁבִין שְׁנֵי הַבְּאוּרִים (הָעֵנִינִים) הוּא,
 13 דְּהָאֵמוּנָה בְּהַנְּשָׂמָה הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוּף הַבְּאָה
 14 מְרֵאִית הַנְּשָׂמָה שְׁלִמְעֵלָה הִיא בְּבַחֲנֵינָת מְקִיף.

הסברת הדברים האמורים לקמן:
 כאמור בסעיף ג', בנשמה האלוקית
 ישנן דרגות שונות, אשר עצם הנשמה
 למעלה מכולן. ישנו חלק הנשמה
 הקשור בגוף האדם ובכוחותיו
 הגלויים. למעלה ממנו ישנו חלק
 הנשמה שאינו נתפס כלל בגוף הגשמי.
 אך עצם הנשמה היא למעלה מכל
 הדרגות האמורות. ביתר ביאור: אודות
 הנשמה האלוקית נאמר בספר התניא
 שהיא חלק אלוקה ממעל ממש אך
 ביחד עם כך נאמר עליה שהיא בבחינת
 "אלוקות כפי שנעשה בבחינת נברא"
 כלומר במהותה הפנימית היא חלק
 אלוקה אך בחיצוניותה היא בעלת
 'תבנית' של נברא בעל מציאות לעצמו.
 הדרגות השונות הקיימות בנשמה
 האלוקית, זו שבגוף וזו העליונה יותר, קשורות בחלק זה של הנשמה
 האלוקית. הדרגה התחתונה ככולה במסך החומר של הגוף ולכן איננה רואה
 כי אם את הגשמיות שסובבת אותה. לעומתה הדרגה העליונה יותר רואה את
 אור ה' אשר אין מקום פניו ממנו. אך עצם הנשמה זוהי פנימיותה של הנשמה
 אשר היא ואלוקות הינם דבר אחד ממש.

23 האלוקית, זו שבגוף וזו העליונה יותר, קשורות בחלק זה של הנשמה
 24 האלוקית. הדרגה התחתונה ככולה במסך החומר של הגוף ולכן איננה רואה
 25 כי אם את הגשמיות שסובבת אותה. לעומתה הדרגה העליונה יותר רואה את
 26 אור ה' אשר אין מקום פניו ממנו. אך עצם הנשמה זוהי פנימיותה של הנשמה
 27 אשר היא ואלוקות הינם דבר אחד ממש.

28 אמותו של יהודי נובעת משני טעמים. טעם אחד הוא לְפִי שְׂמֻזְלִיָּהּ
 29 חֲזִי³² (=לפי שמולם רואה). 'מול' הינו כינוי לחלק הנשמה שלמעלה
 30 מהגוף, כלומר דְּהַנְּשָׂמָה שְׁלִמְעֵלָה רוֹאָה אֵלֹקוֹת (וכאמור לקמן
 31 בסעיף הבא שְׂרֵאִיָּה גורמת להתאמתות חזקה שְׁלִמְעֵלָה כְּזוֹ הַנְּגַרְמַת עַל
 32 יְדֵי שְׁכָל), וְזֶה פּוֹעֵל בְּהַנְּשָׂמָה שְׁבִגוּף הָאֵמוּנָה בְּאֵלֹקוֹת.
 33 וְעוֹד בְּאוּר מְנִיין נובעת האמונה של היהודי, דְּשֵׁרֵשׁ הָאֵמוּנָה הוּא
 34 מְעַצֵּם הַנְּשָׂמָה (שְׁלִמְעֵלָה גַּם מְמַזְלִיָּהּ חֲזִי). דְּזֶה שְׁעֵצֵם
 35 הַנְּשָׂמָה מְקַשְׂרֵת בְּאֵלֹקוֹת הִיא הַתְּקַשְׂרוֹת עֲצָמִית (שְׂאִינָה
 36 תְלוּיָהּ בְּסִפָּה חִיצוֹנִית, גַּם לֹא בְּעֵנִין הָרְאִיָּה שְׁלִמְעֵלָה מְשַׁכֵּל.
 37 כלומר זו התקשרות הקיימת בה מצד עצמה להיותה חלק אלוקה ממעל ממש,
 38 כך שאלוקות זה היא והיא זו אלוקות).

איבר מסויים, באותה מידה שאיננה מוגדרת בתבנית של 'רגליים' כך גם איננה
 מוגדרת בתבנית של 'ראש', היא למעלה מ'רגליים' והיא למעלה מ'ראש'. אך
 ביחד עם זה היא הנשמה של ה'ראש' והיא הנשמה של ה'רגליים'. היא המהות
 הפנימית של הרגליים ושל הידיים ושל כל אחד מאיברי האדם. כאמור
 בסיפור, מצד אחד ה'סבא' איננו הראש ואיננו הידיים, אך ביחד עם זה ה'סבא'
 זוהי נשמתו הנמצאת ומתגלה בתוך האיברים כולם. כל כולו של הסבא נמצא
 בכל אחת משתי ידיו, ברגליו וכו'.

39 הסברת הדברים האמורים לקמן:
 40 כאשר מדובר אודות הקשר בין הדרגות השונות של הנשמה הרי זה על דרך
 41 הקשר הקיים בין חלקי האדם אשר מהם מציאותו מורכבת, איברי גופו

כמו כן, כאשר מדובר אודות הנפש האלוקית, ישנן מצד אחד הדרגות השונות
 הקיימות בה שהם בדוגמת האיברים שלה וישנה 'עצם הנשמה' שמעבר
 אליהן. 'עצם הנשמה' איננה דרגה נוספת, היא מעבר לכל הדרגות. הדרגות
 השונות קשורות ב'תבניות' רוחניות שונות, חלק הנשמה שבגוף מוגבל
 ב'תבנית' הקשורה בכוחותיו הגלויים של האדם, חלק הנשמה שלמעלה
 מהגוף מוגדר אף הוא ב'תבנית' הקשורה ברוחניותם של עולמות עליונים,
 לעומת זאת 'עצם הנשמה' מופשטת מכל 'תבנית' שהיא. אך ביחד עם זה
 'עצם הנשמה' היא הנקודה הפנימית והיא בבחינת ה'נשמה' של הדרגות כולן.

(31 ראה המשך תערובת "ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך הנ"ל ח"ב ע' א'קפב "האמונה כו' משום דמזל" חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה שמצד עצם הנשמה". (32 לשון הגמרא - מגילה ג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כאמור בסעיף ג' בחינת מקיף פירושה שהאדם חש בה ומתפעל ממנה אך אין זה
2 מתקבל בכוחותיו הגלויים, שכלו ורגשותיו וכל פעולותיו אינם משתנים בעקבות
3 אמונה זו. דְּכִיּוֹן שְׂרוּחַנִיּוּתָהּ של הַנְּשֻׁמָּה שְׁלֹמְעֵלָה היא קשורה
4 ב'בתבנית' כזו שְׁלֹמְעֵלָה מְשִׁיכוֹת לַהֲתַלְבְּשׁוֹת בגוף לְכֹן פְּעֻלָּתָהּ
5 בַּהֲנַשְׁמָה הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוּף איננה
6 יכולה להתקבל ב'בתבניתם' המצומצמת
7 של הכוחות הגלויים ולכן היא
8 בְּבַחֲנֵינָה מְקִיף. וּבְכַדִּי
9 שְׁהֶאֱמוּנָה (בַּהֲנַשְׁמָה)
10 הַמְּלַבֶּשֶׁת (בְּגוּף) תִּהְיֶה
11 בְּפִנְיֵמִיּוּת כְּלוּמֵר שהאמונה תתקבל
12 ותיקלט גם בשכלו ורגשותיו של האדם
13 ותחדור בכל פעולותיו, הוא דווקא
14 עַל יְדֵי גְלוּי נְקוּדָה עֲמוּקָה יוֹתֵר
15 בְּנִשְׁמָה שֶׁהִיא הַהֲתַקְשְׁרוֹת עֲצֻמִּית
16 דְּעֵצֶם הַנְּשֻׁמָּה. כִּי עֵצֶם
17 הַנְּשֻׁמָּה עִם הַיּוֹתֵה מְצַד מֵהוֹתָה
18 לְמַעֲלָה מְכַל דְּרַגְגָּה שֶׁהִיא, אֵךְ דּוּקָא
19 הִיא הָעֵצֶם (=העצמות והפנימיות)
20 שֶׁל הַנְּשֻׁמָּה הַמְּלַבֶּשֶׁת בַּהֲגוּף,
21 וְלָכֵן, הָאֱמוּנָה דִּהַנְּשֻׁמָּה
22 הַמְּלַבֶּשֶׁת בַּהֲגוּף שְׁקִימָת כִּה
23 מְצַד עֵצֶם הַנְּשֻׁמָּה הִיא
24 בְּפִנְיֵמִיּוּתָהּ.
25 בְּסוּף סֵעִיף ד' לְמַדְנָה שְׁמוּכְרָה לְהִיּוֹת
26 קֶשֶׁר בֵּין פְּעוּלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּתוֹר
27 יְרוּעָה אֲמוּנָה לְבִין מִצַּב הַשְּׁבִירָה/
28 הַקִּיּוּם בּוֹמֵן הַגְּלוּת, לְכַאוּרָה מְדוּבָר
29 בְּדַבְרִים הַקְּשׁוּרִים בְּרַבְדִּים שׁוֹנִים
30 לְחַלוּטֵינֵן שֶׁל הַנֶּפֶשׁ. תְּפִקִּירוֹ שֶׁל יְרוּעָה
31 אֲמוּנָה, לְהַחְדִּיר אֶת הָאֲמוּנָה
32 בְּפִנְיֵמִיּוּת, קֶשֶׁר בְּרוּבֵד הַגְּלוּי שֶׁל
33 הָאָדָם. לְעוֹמַת זֹאת ה'כתיב' וְהַשְּׁבִירָה/
34 שְׁבוּמֵן הַגְּלוּת קֶשׁוּרִים ב'עצם הַנִּשְׁמָה'.
35 אֵךְ עַל פִּי מַה שֶׁלְּמַדְנָה בְּסֵעִיף זֶה אֲשֶׁר
36 דּוּקָא הָאֲמוּנָה הַנוּבַעַת מ'עצם
37 הַנִּשְׁמָה' קֶשׁוּרָה בְּפִנְיֵמִיּוּת הָאָדָם יוֹבְנו
38 הַדְּבָרִים.
39 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר קֶשֶׁר
40 הָעֲנִינִים שְׁבַהֲמֶאֱמָר 'וּקְבַל
41 הַיְהוּדִים', שְׁבִיאֹר הָעֲנִינֵן ד'פתיית) לְמֶאֱוֹר שׁוּוֹ הַתְּגֻלוּתָהּ שֶׁל עֵצֶם
42 הַנִּשְׁמָה כָּא בְּהֶמְשָׁךְ לְבִיאֹר הָעֲנִינֵן ד'רְעִינָא מְהִימָנָא' דְּבַר

43 המוכיח שיש קשר ביניהם, כִּי זֶה שְׁמֹשֶׁה זָן וּמְפָרְסֵם אֶת הָאֱמוּנָה
44 שְׁתִּהְיֶה בְּפִנְיֵמִיּוּת הוּא עַל יְדֵי שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת עֵצֶם
45 הַנְּשֻׁמָּה (שְׁלֹמְעֵלָה מְמֻזְלִיָּה תְּזִי), אֲשֶׁר כְּאֲמוּר בְּסֵעִיף ד' עֵצֶם
46 הַנִּשְׁמָה' לְעוֹמַת הַכּוּחוֹת הַגְּלוּיִים נְקִרָאָה בְּשֵׁם 'מֶאֱוֹר' שְׁלֹמְעֵלָה
47 מְ'אֹר'. וְמַה שְׁנֶאֱמָר בְּפִסּוּק
48 "כִּתִּית לְמֶאֱוֹר", וּמְבָאֵר הִרִי
49 בְּהֶמְשָׁךְ שְׁבַכְדִּי לְהַגִּיעַ
50 לְה'מֶאֱוֹר' הוּא עַל יְדֵי הָעֲנִינֵן
51 ד'כתיית' שְׁקִיּוּם דּוּקָא בְּזִמְן
52 הַגְּלוּת וְלֹא בּוֹמֵנוּ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ
53 בְּמַדְבְּרָה אֲשֶׁר אִז לֹא הִיָּה מִצַּב שֶׁל
54 'כתיית', הַבִּיאֹר כִּכֵּן הוּא, כִּי
55 לְמַדְנָה שְׁעֵצֶם הַנִּשְׁמָה מְתַבְּסָאָה
56 בִּיכוּלָה לְהַחְדִּיר אֶת הָאֲמוּנָה בְּפִנְיֵמִיּוּת
57 אֵךְ עֵקֶר הַגְּלוּי וְהִבְטִיחֵי דְעֵצֶם
58 הַנְּשֻׁמָּה ('מֶאֱוֹר') הוּא מְתַגַּלָּה
59 בְּעֲנִינֵן הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ (שְׁעֵקְרוּ
60 הוּא בְּזִמְן הַגְּלוּת), כְּדִלְקָמֵן.
61 וְהָעֲנִינֵן הוּא, הַסְּבִרָה הַקֶּשֶׁר בֵּין
62 גְלוּי עֵצֶם הַנִּשְׁמָה לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, דְּזֶה
63 שְׁהֶאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל הִיא
64 כְּאוּפֵן שֶׁהוּא מוֹסֵר נֶפֶשׁוֹ עַל
65 זֶה, הוּא (בְּעֵקֶר) בְּהֶאֱמוּנָה
66 שְׁמֻצָד עֵצֶם הַנְּשֻׁמָּה. דְּכֹאֲשֶׁר
67 מְדוּבָר אֹדוֹת הָאֱמוּנָה הַתַּחְתּוּנָה
68 יוֹתֵר, הַנוּבַעַת מְצַד זֶה שֶׁהוּא
69 רוּאָה (מְזֻלִּיָּה תְּזִי), הַגֵּם
70 שֶׁהִיא בְּתוֹקֶף גְּדוּל [כְּפִדּוּעַ
71 דִּהֶתְאַמְּתוֹת שְׁנִגְרַמַת מְצַד
72 הַרְּאִיָּה, שֶׁהָאָדָם לֹא רָק הַבֵּין בְּשִׁכּוֹלוֹ
73 שִׁכַּךְ הַדְּבָר אֲלֵא הוּא גַם רָאָה זֹאת
74 בְּעֵצְמוֹ הִיא הַתְּאַמְּתוֹת גְּדוּלָּה
75 בְּיוֹתֵר³³. מְקַל מְקוּם, כִּיּוֹן
76 שְׁהֶאֱמוּנָה שְׁלוֹ בְּאוּפֵן זֹה הִיא
77 נוֹבַעַת מְצַד סְבִיב חִיצוֹנִית (מְצַד
78 זֶה שְׂרוּאָה) וְאִינָה קְשׁוּרָה
79 עִם עֵצֶם מְצִיאוֹתוֹ מְצִיאוֹתוֹ שֶׁל
80 הָאָדָם וְהַאֲלוּקוֹת הֵינֵם שְׁנֵי דְבָרִים
81 נִפְרָדִים וְהַקֶּשֶׁר בֵּינֵיהֶם נִגְרַם עַל יְדֵי
82 שֶׁהֵם רּוֹאִים זֶה אֶת זֶה, לָכֵן אִינּוּ
83 זֶה כִּיּוֹן שֶׁאִינְנוּ חֹשׁ שְׁעֵצֶם קִיּוּמוֹ תְּלוּי
84 כֵּן זֶה שְׁבִסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר הָאֱמוּנָה

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דִּישְׂרָאֵל הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל זֶה הוּא מִפְּנֵי
 2 שֶׁהִיא נּוֹבַעַת מֵעֵצֶם הַנִּשְׁמָה, אֲשֶׁר בְּרוּבֵד זֶה הָאָמוּנָה בְּאֵלְקוֹת הִיא
 3 הַעֲצָם שְׁלוֹ מִבְּחִינַת עֵצֶם הַנִּשְׁמָה אֵין לָהּ קִיּוֹם בְּלִי אֵלּוֹקוֹת, אֵלּוֹקוֹת זֶה
 4 הִיא וְהִיא זֶה אֵלּוֹקוֹת, וְלִכֵּן אָמוּנָה זֶה הִיא בְּאוֹפֶן כּוּזָה שְׂאֵי אֶפְשָׁר כָּלֵל
 5 שְׂיִכְפֹּר חֵס וְשְׁלוֹם וּמִמִּילָא הוּא
 6 מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ.
 7 עַל פִּי הָאִמּוֹר שֶׁתִּפְקִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ
 8 הוּא לְגַלּוֹת אֶת הָאִמּוּנָה הַנּוֹבַעַת מֵעֵצֶם
 9 הַנִּשְׁמָה, יוֹבֵן בְּעוֹמֵק יוֹתֵר הַקֶּשֶׁר
 10 הַפְּנִימִי בֵּין מֹשֶׁה רַבִּינוּ עֲצֻמוֹ לְבִין
 11 הַצְּדִיקִים בְּדוֹרוֹת שְׁלֵאֲחֵרֵיו שֶׁהֵם
 12 בְּבַחֲבִינַת 'הַתְּפִשּׁוּתוֹת שְׁלֵר', לְמִרוֹת
 13 שְׁצוּרַת עֲבוֹדָתָם שׁוֹנָה.
 14 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה
 15 שֶׁכְּתוּב בְּהַמָּאֵר "וְקָבַל
 16 הַיְהוּדִים" דְּזֶה שְׁמֵשָׁה הוּא
 17 'רַעֲיָא מְהֵימְנָא' (כְּאִמּוֹר בְּסַעֲיָף
 18 ג' שֶׁהוּא זֶן וּמִפְּרִינֵס אֶת
 19 הָאָמוּנָה) הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ
 20 לְרוּעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּבַל דוֹר
 21 (שֶׁהֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲתַפְשָׁטוּתָא
 22 דְּמֹשֶׁה שֶׁכָּבַל דְּרָא) שֶׁהֵם
 23 מִחֲזִיקִים אֶת הָאָמוּנָה
 24 דִּישְׂרָאֵל שְׂיַעֲמָדוּ בְּמִסִּירוֹת
 25 נַפְשׁ בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוּוֹת.
 26 דְּלִכְאֹרְיָה צוּרַת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
 27 רַבִּינוּ וְצוּרַת עֲבוֹדָתָם שֶׁל הַצְּדִיקִים
 28 שְׁלֵאֲחֵרֵיו שׁוֹנָה, שְׁהֵרִי זֶה שְׁמֵשָׁה
 29 זֶן וּמִפְּרִינֵס אֶת הָאָמוּנָה הוּא
 30 (בְּמִבּוּאֵר בְּכִמְהָ מְקוּמוֹת³⁴
 31 וְגַם בְּמִאֵמֶר זֶה עֲצֻמוֹ³⁵) עַל
 32 יְדֵי שְׁמִשְׁפִּיעַ לִישְׂרָאֵל דַּעַת
 33 בְּאֵלְקוֹת שֶׁתַּחִיָּה לָהֶם הַבְּנָה בִּשְׂכַל
 34 וְהַרְגֵּשָׁה בְּלִב בְּאֵלּוֹקוֹת, שְׂעַל יְדֵי
 35 זֶה פְּאָה הָאָמוּנָה בְּפְנִימִיּוֹת,
 36 זֹאת אוֹמֵרַת שְׂעִיקֵר הַתְּעַסְקוֹתוֹ שֶׁל
 37 מֹשֶׁה רַבִּינוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא בְּרוּבֵד
 38 שֶׁל הַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם. וְלַעֲוֹמַת
 39 זֹאת זֶה שְׂרוּעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּבַל
 40 דוֹר מִחֲזִיקִים הָאָמוּנָה
 41 (הַמִּבּוּאֵר בְּמִאֵמֶר זֶה³⁶) אֵין זֶה
 42 בְּכַךְ שֶׁהֵם עוֹסְקִים בְּלַחֲסִיבֵר אֶת הַרְבִּיּוֹם בִּשְׂכַל וְלִישִׁבְכֶם בְּרַגְשׁ הַלֵּב אֵלָּא
 43 תִּפְקִידֵם הוּא שֶׁהָאָמוּנָה דִּישְׂרָאֵל תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן דְּמִסִּירוֹת

נַפְשׁ, אֲשֶׁר מִסִּירוֹת נַפְשׁ קְשׁוּרָה עִם הַתְּעוֹרְרוֹת עֵצֶם הַנִּפְשׁ שֶׁלְּמַעֲלָה
 מֵהַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים. וְעַל פִּי הַנַּ"ל בְּסַעֲיָף ה' אֲשֶׁר גַּם הִיכּוֹלַת הַלַּחְדִּיר אֶת
 הָאִמּוּנָה בְּכּוֹחֹתָיו הַגְּלוּיִים שֶׁל הָאָדָם קְשׁוּרָה בְּגִלּוּי הָאִמּוּנָה הַנּוֹבַעַת מֵעֵצֶם
 הַנִּשְׁמָה, יֵשׁ לוֹמֵר, שְׂעִיקֵר הַעֲנִיָּן דְּרַעֲיָא מְהֵימְנָא הוּא זֶה
 שֶׁהוּא זֶן וּמִפְּרִינֵס אֶת
 הָאָמוּנָה עֲצֻמָּה, כְּלוֹמֵר
 שֶׁהָאָמוּנָה שֶׁאֲצַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 תִּהְיֶה לֹא רַק דְּרַגַּת הָאִמּוּנָה כְּמוֹ
 שֶׁהִיא מִצַּד הַגְּלוּיִים (כְּלוֹמֵר
 מִצַּד זֶה שֶׁהַנִּשְׁמָה שֶׁלְּמַעֲלָה
 רוֹאֶה אֵלְקוֹת) אֵלָּא שֶׁתֵּאֵר בָּהֶם
 הָאִמּוּנָה שֶׁמִּצַּד עֵצֶם הַנִּשְׁמָה.
 וְזֶה שֶׁבְּפוּעַל מֹשֶׁה מִמְשִׁיךְ אֶת
 הָאָמוּנָה בְּפְנִימִיּוֹת (כְּלוֹמֵר
 הַתְּעַסְקוֹתוֹ בְּלַחְדִּיר וְלִישִׁב אֶת
 הַדְּבָרִים בְּדַעַת וְהַשְׁגָּה) הוּא
 תּוֹצֵאָה מְזָה שֶׁהוּא זֶן
 וּמִפְּרִינֵס אֶת הָאָמוּנָה עֲצֻמָּה
 (זוֹ תּוֹצֵאָה שֶׁל הַמְשֻׁכָּת וְגִלּוּי
 הָאָמוּנָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד
 עֵצֶם הַנִּשְׁמָה). וְכַנַּ"ל (סַעֲיָף
 ה'), דְּהַאֲפִשְׁרוֹת שֶׁתּוֹכֵל לְהִיּוֹת
 הַמְשֻׁכָּת הָאָמוּנָה בְּפְנִימִיּוֹת
 (כְּלוֹמֵר בְּדַעַת וּבַהֲשַׁגַּת הַשְׂכַּל)
 הוּא עַל יְדֵי גְלוּי הַהֶתְקַשְׁרוֹת
 עֲצֻמִּית דְּעֵצֶם הַנִּשְׁמָה.
 עַל פִּי הָאִמּוֹר מוֹבֵן שֶׁאֵין זֶה רַק שִׁישׁוּן
 קֶשֶׁר בֵּין עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ לְבִין
 עֲבוֹדָתָם שֶׁל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֵאֲחֵרֵיו,
 אֵלָּא שְׂעִיקֵר עֲבוֹדָתָם הִיא אַחַת, גְּלוּי
 הָאִמּוּנָה הַנּוֹבַעַת מֵעֵצֶם הַנִּשְׁמָה. אֲצַל
 מֹשֶׁה רַבִּינוּ בֹּא הַדְּבָר לִידֵי בִּיטוּי
 בִּיכּוֹלּוֹת הַלַּחְדִּיר אֶת הָאִמּוּנָה בְּכּוֹחוֹת
 הַנִּפְשׁ הַגְּלוּיִים, בְּדַעַת בְּמוֹחַ וּבְלִב.
 אֲצַל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֵאֲחֵרֵיו הַתְּגִלּוֹתָה
 שֶׁל הָאִמּוּנָה שֶׁבְּעֵצֶם הַנִּשְׁמָה הַתְּבַטָּא
 בְּעִנְיַן הַמִּסִּירוֹת נַפְשׁ.
 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמֵר, דְּכִבְּזָה
 שֶׁבְּהַדּוֹרוֹת שֶׁהֲצַרְכוּ לְמִסִּירוֹת
 נַפְשׁ בְּפוּעַל, חֲזָקוֹ רוּעֵי
 יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הַאֲתַפְשָׁטוּתָא
 דְּמֹשֶׁה) אֶת הָאָמוּנָה דִּישְׂרָאֵל שֶׁתִּהְיֶה בְּמִסִּירוֹת נַפְשׁ, הֵרִי
 בְּכַךְ נִתְגַּלָּה הַעֲנִיָּן דְּרַעֲיָא מְהֵימְנָא (בְּעִנְיַן זֶה³⁷) עוֹד יוֹתֵר

(34 תו"א משפטים עה, ב. ובכ"מ. וראה גם תניא רפ"ב. 35) סעיף יא. (36) משא"כ בתו"א שם "וירדין ניצוצין מנשמת מרעה" כו' ללמוד דעת את העם".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מבמשה עצמו. כי המשכת וגלוי האמונה כמו שהיא מצד
 2 עצם הנשמה [שעל ידי משה ואתפשטותא דיליה שבכל
 3 דרא], הרי למרות שהיא מתבטאת גם כעבודתו של משה בלמדו דעת את
 4 העם, אך עקר התגלותה הוא מסירות נפש בפועל דבר שהיה
 5 קיים דווקא בדורות שבזמן הגלות.
 6 ז) במאמר של כ"ק אדמו"ר הרי"צ,³⁷
 7 בתור דוגמא לרועי ישראל שעוררו את
 8 המסירות נפש בבני ישראל, מוזכר
 9 דווקא מרדכי היהודי. דבר זה נוגע
 10 לדורנו אנו. והנה ידוע
 11 שהמסירות נפש בפועל על
 12 תורה ומצוות של כל ישראל
 13 ולא רק של חלק מהעם, היתה
 14 בפורים (בזמן גזירת המן).
 15 שהרי לעומת זאת, המסירות נפש
 16 דחנכה (בזמן גזירת יון)
 17 היתה (בעקר) במתניהו
 18 ובניו, והמסירות נפש בזמן
 19 גזרת המן היתה בכל
 20 ישראל. ועל פי זה יש לבאר מה שמובא
 21 מה שמובא בהמאמר³⁸
 22 ממדרש¹⁶ שמרדכי היה
 23 שקול בדורו כמשה בדורו
 24 חז"ל משווים את מרדכי דווקא למשה
 25 רבינו, דהגם שהענין של
 26 "אתפשטותא דמשה" הוא
 27 קיים בכל דור ולא רק בדורו של
 28 מרדכי, מכל מקום איתא
 29 (=מובא) במדרש שמרדכי
 30 (דוקא) היה שקול בדורו
 31 כמשה בדורו. ויש לומר,
 32 שבין הדברים שבהם דווקא מרדכי
 33 דומה למשה רבינו הוא, שאחת
 34 מהמעלות דמרדכי היהודי
 35 הוא שהוא היה הירעיא
 36 מהימנא (בגלוי) של כל
 37 ישראל שבדורו בכך שהוא עורר
 38 את המסירות נפש בכל אנשי הדור.
 39 בדגמת משה רעיא מהימנא

1 דרעיא מהימנא (בענין זה)³⁷ עוד יותר מבמשה
 2 עצמו. כי המשכת וגלוי האמונה כמו שהיא
 3 מצד עצם הנשמה [שעל ידי משה ואתפשטותא
 4 דיליה שבכל דרא], עקר התגלותה הוא מסירות
 5 נפש בפועל.
 6 ז) והנה ידוע שהמסירות נפש בפועל על תורה
 7 ומצוות של כל ישראל היתה בפורים
 8 (בזמן גזירת המן). שהמסירות נפש דחנכה
 9 (בזמן גזירת יון) היתה (בעקר) במתניהו ובניו,
 10 והמסירות נפש בזמן גזרת המן היתה בכל
 11 ישראל. ועל פי זה יש לבאר מה שמובא
 12 בהמאמר³⁸ ממדרש¹⁶ שמרדכי היה שקול בדורו
 13 כמשה בדורו, דהגם שאתפשטותא דמשה הוא
 14 בכל דור, מכל מקום איתא במדרש שמרדכי
 15 (דוקא) היה שקול בדורו כמשה בדורו. ויש
 16 לומר, שמהמעלות דמרדכי היהודי הוא שהוא
 17 היה הרעיא מהימנא (בגלוי) של כל ישראל
 18 שבדורו. בדגמת משה רעיא מהימנא שהמשיך
 19 דעת לכל ישראל שבדורו, כמובן גם מזה שדורו
 20 של משה (כל אנשי דורו) נקרא דור דעה³⁹.
 21 אלא שבמשה היה גלוי ענין זה (שהוא רעיא מהימנא דכל ישראל) על ידי
 22 שהמשיך דעת לכל אנשי דורו, ובמרדכי היה גלוי ענין זה על ידי שגלה כח
 23 המסירות נפש שבכל אנשי דורו. ויש לומר, דעל ידי שמביא בהמאמר מה
 24 שכתוב במדרש שמרדכי בדורו היה שקול כמשה בדורו, על ידי זה פסק בעל
 25 המאמר את הדין על עצמו⁴⁰, שהוא הרעיא מהימנא (בגלוי) של כל אנשי
 26 הדור.
 27 ח) ועל פי זה יש לבאר קשר (וסדר) הענינים (בהמאמר) בבאור הפסוק
 28 ואתה תצוה גו', שבתחלה מבאר את הפרוש דואתה תצוה את בני
 29 ישראל, שמשה הוא מקשר ומחבר את בני ישראל (עם אור אין סוף) על ידי

(37 ראה לקמן הערה 56. 38) סעיף ג. (39 ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פי"ט, ג. וש"נ. 40) ע"ד הפירוש בלשון המשנה (אבות רפ"ג) "דין וחשבון" (דין ואח"כ חשבון) - ע"פ דברי המשנה (שם מט"ז) ש"נפרעין ממנו מדעתו ושלא מדעתו", שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו דינו של חברו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע"פ "דין" זה עושים "חשבון" בנוגע למצבו הוא (ראה לקו"ש ח"ו ע' 283. וש"נ).

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שהוא זן ומפרנס את האמונה, ולאחרי זה מבאר שגם
2 רועי ישראל שבכל דור (אתפשטותא דמשה) מחזקים את
3 האמונה דישאל וכמו מרדכי (משה שבדורו) שהזק את
4 אמונתם של ישראל לעמוד חזק בלמוד התורה וקיום
5 המצוות, ולאחרי זה מבאר
6 הפרוש ב'כתית למאור' הקשור
7 בזמן הגלות (שמילים אלו כתובות
8 בפסוק ואתה תצוה למרות
9 שפסוק מדבר לכאורה במשה
10 עצמו ולא בצדיקים שלאחריו), כי
11 זה שמשה מגלה את בחינת
12 ה'מאור' דישאל (עצם
13 הנשמה), הוא לא כל כך בדורו
14 אלא בעקר על ידי אתפשטותא
15 דיליה שבזמן הגלות (כתית)
16 שעוררו בישאל פח
17 המסירות נפש שלהם, שעל
18 ידי זה הוא עקר גלוי עצם
19 הנשמה, מאור.
20 בתחילת המאמר למדנו שבפסוק ואתה
21 תצוה ישנם שני חלקים. המילים ואתה
22 תצוה את בני ישראל מדברות אודות
23 פעולתו של משה רבינו בבני ישראל.
24 ובמילים ויקחו אליך שמן זית זך וגו'
25 מדובר אודות היתרון והמעלה שבני
26 ישראל מוסיפים אצל משה רבינו.
27 וצריך להבין, דלפי באור
28 הנ"ל, הענין ד'כתית למאור'
29 שיהי' לחלקו הראשון של הפסוק,
30 למילים ואתה תצוה את בני
31 ישראל, כלומר לזה שמשה
32 ואתפשטותא דיליה שבכל
33 דור מקשרים ומחברים את
34 ישראל עם אור אין סוף,
35 ואולם בהכתוב נאמר 'כתית
36 למאור' בהמשך לחלקו השני
37 של הפסוק, למילים ויקחו אליך
38 שמן זית זך, בו בזמן דענין
39 ויקחו אליך גו' (שישאל
40 מביאים שמן למשה) הוא
41 שישאל מוסיפים תוספות
42 אור במשה (כמובא לעיל
43 סעיף ב מהמאמר).

44 בסעיפים הבאים יבואר שישנו עומק נוסף ואופן נוסף במושג 'כתית למאור',
45 והגילוי שלו הוא דווקא על ידי עבודתם של בני ישראל עצמם.
46 (ט) והנה הכתוב "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות"
47 אשר כאמור מבטא את המעלה הנפלאה אליה הגיעו דווקא בזמן הגלות, הרי
48 פסוק זה מדבר (בפשטות)
49 בהזמן שלאחרי הגס דפורים
50 שהרי פסוק זה נאמר במגילת אסתר
51 לאחר ביטולה של גזירת המן, ויש
52 לומר, דמה שכתוב בהמאמר
53 של כ"ק אדמו"ר הרי"צ דפרוש
54 הפסוק "וקבל היהודים את
55 אשר החלו לעשות" הוא
56 שבימי אחשורוש קבלו מה
57 שהחלו במתן תורה כיוון
58 שבתקופת אחשורוש התעלו היהודים
59 במעלה יתירה לגבי מעלתם שהייתה
60 בזמן מתן תורה, הרי פירוש זה הוא
61 גם לפי פשטות הכתוב
62 שכאמור ה"וקבל גו'" היה
63 לאחרי הגס כלומר ההתעלות
64 היתירה שגרמה לשלימות קבלת
65 התורה, הייתה לא רק בזמן של צרה
66 וגזירה אלא גם בזמן של רווחה. ועל
67 פי זה, בזה שבימי אחשורוש
68 קבלו מה שהחלו במתן
69 תורה, שני ענינים. ענין אחד
70 הוא הקבלה השלימה של התורה
71 שהיתה בזמן הגזרה אשר קבלה
72 זו הייתה על ידי המסירות נפש
73 שלהם (כמפורש בהמאמר
74 וכמו כן לעיל בסעיף ד), וענין שני
75 הוא הקבלה השלימה של התורה
76 שהיתה לאחרי הגס דפורים,
77 שהיא נעלית יותר גם
78 מהקבלה שהייתה בזמן הגזרה
79 (כדלקמן סעיף י). למדנו לעיל
80 בסעיף ד' שההתעלות היתירה בזמן
81 אחשורוש כרוכה ב'שבירה' ו'כתית'
82 אשר גרמו להתגלותה של עצם הנשמה
83 כרמוז במילים 'כתית למאור'. מכך
84 שגם בזמן של הרווחה ניתן להגיע
85 להתעלות דומה, אם כן מוכרח הדבר
86 שגם אז קיים ענין של 'כתית'. ואכן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יש לומר, שעל דרך זה הוא פנוגע לענין של 'פתיית למאור',
 2 אשר משמעותו היא שעל ידי הענין ד'פתיית' שבזמן הגלות
 3 מגיעים ל'המאור', דשני ענינים בזה הקשורים לשני סוגי
 4 תקופות. ענין אחד הוא כשישראל נמצאים במצב של 'פתיית'
 5 מצד זה שישנם גזרות על
 6 קיום התורה ומצוות (כמו)
 7 שהיה בזמן אמירת המאמר
 8 על ידי כ"ק אדמו"ר הרי"צ בזמן
 9 המשטר הקומוניסטי בבית המועצות,
 10 מספר חדשים לפני מאסרו. ובמהלך
 11 ההתוועדות בה נאמר המאמר וכמו כן
 12 במאמר עצמו תבע אדמו"ר הרי"צ
 13 מסירות נפש), ועל ידי זה
 14 מגיעים ל'המאור' על ידי
 15 המסירות נפש שלהם. ועוד
 16 ענין הקיים ב'פתיית למאור',
 17 שגם כשישראל נמצאים
 18 במצב של הרחבה, הרחבה
 19 בגשמיות וגם הרחבה
 20 ברוחניות, אלא שהם עדיין
 21 נמצאים בגלות⁴¹ ועל דרך
 22 המצב שאכן היה לאחרי הגס
 23 דפורים, שליהודים היתה
 24 אורה ושמחה וישון ויקר⁴²,
 25 בכל המובנים בפשטות בגשמיות
 26 וגם ברוחניות⁴³ וניתרה מזה
 27 שגם בית המן נתן
 28 לאסתור⁴⁴, כלומר שהיה אז גם
 29 המעלה ד'אתהפכא' חשוכא
 30 לנהורא (=התהפכות החושך לאור),
 31 אלא שמכל מקום עדיין נמצאים
 32 בגלות וכלשון הגמרא "אפתי
 33 עבדי אחשורוש אנו"⁴⁵ -
 34 עדיין עבדי אחשורוש אנו), הם
 35 שבורים ונדפאים (פתיית)
 36 מעצם זה שהם בגלות. וגם על
 37 ידי ה'פתיית' והלב נשבר
 38 דישראל הנגרם מעצם זה
 39 שנמצאים בגלות, מגיעים
 40 להתגלות המאור.

1 (כדלקמן). ויש לומר, שעל דרך זה הוא פנוגע
 2 פתיית למאור, שעל ידי הענין ד'פתיית' שבזמן
 3 הגלות מגיעים להמאור, דשני ענינים בזה.
 4 כשישראל נמצאים במצב של פתיית מצד זה
 5 שישנם גזרות על קיום התורה ומצוות (כמו)
 6 שהיה בזמן אמירת המאמר), ועל ידי זה
 7 מגיעים להמאור על ידי המסירות נפש שלהם.
 8 ועוד ענין ב'פתיית למאור', שגם כשישראל
 9 נמצאים במצב של הרחבה, הרחבה בגשמיות
 10 וגם הרחבה ברוחניות, אלא שהם נמצאים
 11 בגלות⁴¹ ועל דרך המצב שהיה לאחרי הגס
 12 דפורים, שליהודים היתה אורה ושמחה וישון
 13 ויקר⁴², בפשטות וגם ברוחניות⁴³ וניתרה מזה
 14 שגם בית המן נתן לאסתור⁴⁴, כלומר שהיה אז גם
 15 המעלה ד'אתהפכא', אלא שאפתי עבדי
 16 אחשורוש אנו⁴⁵, הם שבורים ונדפאים (פתיית)
 17 מזה שהם בגלות. ועל ידי הפתיית דישראל מזה
 18 שנמצאים בגלות, מגיעים להמאור.

19 והענין הוא, דזה שישראל הם שבורים מזה
 20 שהם בגלות (גם כשיש להם הרחבה
 21 בגשמיות וברוחניות), הוא, פי רצונו האמתי
 22 של כל אחד מישראל הוא שיהיה גלוי אלקות,
 23 ועד שהיה (גלוי אלקות) נוגע לעצם מציאותו,
 24 ולכן, זה שבזמן הגלות אין מאיר גלוי אלקות
 25 כמו שהיה בזמן הפתיית ויבפרט כשמתבונן בזה
 26 שאמרו רבותינו ז"ל⁴⁶ כל מי שלא נבנה בית
 27 המקדש בימיו הרי זה כאלו נחרב בימיו, הנה
 28 מזה עצמו איז ער אינגאנצן צוטרייסלט, פתיית.
 29 וגם כשהוא בדרגא נעלית ביותר שמאיר אצלו
 30 גלוי אלקות בדרגמת הגלוי שהיה בזמן הפתיית⁴⁷,
 31 מפל מקום, מזה שבכללות העולם אין מאיר

(41) להעיר, דבפנים המאמר (סט"ו) מובא (רק) "זמן הגלות", ובה"ק"צור" - "זמן הגלות והגזירה". (42) אסתר ח, טו.
 (43) ראה מגילה טז, ב. (44) אסתר ח, א. (45) מגילה יד, א. (46) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים עה"פ
 קלו, ז. (47) להעיר מהידוע ש"לפני . . . רשב"י לא נחרב הבית כלל" (פלח הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ז).

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אָצְלוּ הוּא גְלוּי מִגְבֹּל. דְּכַשְׁמַאֲרִי גְלוּי אֹר אֵין סוּף הַבְּלִי
 2 גְבוּל הַבִּיטוּי לַכַּךְ שֶׁהֵינּוּ בְּלִי גְבוּל הוּא בַּכֶּךְ שֶׁהֵגְלוּי הוּא בְּכָל מְקוֹם,
 3 וּכְשִׁישְׁנוּ מְקוֹם אֶחָד (אֶפְלוּ פְּנֵה נְדַחַת) שְׁאֵין מְאִיר שֶׁם
 4 גְלוּי אֶלְקוּת, הוּא מִפְּנֵי שֶׁהֵגְלוּי (גַּם בְּהַמְקוֹם שֶׁהוּא מְאִיר)
 5 הוּא גְלוּי מִגְבֹּל. [וְזֶהוּ הַבִּיאור
 6 בְּמֵה שְׁמוּבָא בְּמֵאמֶר אֲדַמּוּ"ר
 7 הַזְּקֵן⁴⁸ דְּאִיתָא בְּתַקּוּנִים⁴⁹
 8 (=שְׁמוּבָא בְּתַקּוּנֵי זוּהַר) שְׁאֶפְלוּ
 9 אִם הָיָה צְדִיק אֶחָד חוּזֵר
 10 בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּדוּרוֹ הָיָה
 11 פָּא מְשִׁיחַ, הַקֶּשֶׁר בֵּין בֵּיאַת מִשִּׁיחַ
 12 לַתְּשׁוּבָה שְׁלִימָה הוּא פִּי עַל יְדֵי
 13 תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה מִמְּשִׁיכִים
 14 וּמְגַלִּים גְלוּי אֹר אֵין סוּף הַבְּלִי
 15 גְבוּל, וְגְלוּי זֶה הוּא בְּכָל
 16 מְקוֹם. הַגְּאוּלָּה שֶׁתְּהִיָּה בְּבִיאַת מִשִּׁיחַ
 17 קִשּׁוּרָה בְּגִלּוּי אֹר אֵין סוּף הַבְּלִי גְבוּל
 18 כִּיּוֹן שֶׁבְּגְאוּלָּה זֶה לֹא תִישָׂא פִּינָה
 19 בְּעוֹלָם שֶׁלֹא תִיגָּא]. וּמִזְנֵה שְׁאֵין
 20 מְאִיר אֶצְלוּ גְלוּי שֶׁל עֲצָמוֹת
 21 אֹר אֵין סוּף, הוּא נִשְׁבֵּר
 22 וְנִדְכָּא, 'פְּתִית'. [וְעַל דְּרַף
 23 הַיְדוּעַ שֶׁהִמְלִיחַ 'חוּלָּה'
 24 בְּגִימְטוּרְיָא מ"ט, וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבַר
 25 הוּא שְׁגָם כְּשִׁמְשִׁיג בְּנַפְשׁוֹ אַח
 26 הַגִּילּוּי הַרוּחָנִי שֶׁל מ"ט שְׁעֲרֵי
 27 בֵּינָה אֶלָּא שְׁחִסֵּר לוֹ הַגִּילּוּי שֶׁל
 28 שְׁעַר הַנּוֹ"ן, הוּרִי שֶׁבְרוּן לִיבּוֹ
 29 הַנְּגַרֵם מִכֶּךְ הוּא עַד כַּדִּי כֶּךְ שֶׁהוּא
 30 נַעֲשֶׂה חוּלָּה⁵⁰. וַיְדוּעַ שְׁמַעְתּוֹ שֶׁל
 31 שְׁעַר הַנּוֹ"ן אֵינְנָה רַק בַּכֶּךְ שֶׁמְדוּבַר
 32 בְּמַדְרַגָּה אַחַת לַמַּעְלָה מִמ"ט הַשְּׁעָרִים,
 33 אֲלֵא הוּא קִשּׁוּר בְּגִלּוּי אֹר אֵין סוּף
 34 הַבְּלִי גְבוּל]. תְּשׁוּבָה זֶה לַגִּילּוּי אֹר
 35 אֵין סוּף הַבְּלִי גְבוּל הַקִּשּׁוּר בְּגִילּוּי שֶׁל
 36 עֲצָמוֹתוֹ ית' נִמְסָרָה לָנוּ עַל יְדֵי רְבוּתוֹנוּ
 37 נִשְׁאֵנוּ וַיְדוּעַ מֵהַ שְׁכָתָב
 38 הַצְּמַח צְדָק⁵¹ שֶׁהָיָה נִשְׁמַע
 39 מִמּוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ נִשְׁמַתּוּ עֵדֵן
 40 (אֲדַמּוּ"ר הַזְּקֵן) שֶׁהִיא אוֹמֵר

1 הַגְלוּי, מוּכַח, שְׁגָם הַגְלוּי שְׁמַאֲרִי אֶצְלוּ הוּא
 2 גְלוּי מִגְבֹּל. דְּכַשְׁמַאֲרִי גְלוּי אֹר אֵין סוּף הַבְּלִי
 3 גְבוּל, הַגְלוּי הוּא בְּכָל מְקוֹם, וּכְשִׁישְׁנוּ מְקוֹם
 4 אֶחָד (אֶפְלוּ פְּנֵה נְדַחַת) שְׁאֵין מְאִיר שֶׁם גְלוּי
 5 אֶלְקוּת, הוּא מִפְּנֵי שֶׁהֵגְלוּי (גַּם בְּהַמְקוֹם שֶׁהוּא
 6 מְאִיר) הוּא גְלוּי מִגְבֹּל. [וְזֶהוּ מֵה שְׁמוּבָא
 7 בְּמֵאמֶר אֲדַמּוּ"ר הַזְּקֵן⁴⁸ דְּאִיתָא בְּתַקּוּנִים⁴⁹
 8 שְׁאֶפְלוּ אִם הָיָה צְדִיק אֶחָד חוּזֵר
 9 שְׁלֵמָה בְּדוּרוֹ הָיָה בָּא מְשִׁיחַ, פִּי עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה
 10 שְׁלֵמָה מִמְּשִׁיכִים גְלוּי אֹר אֵין סוּף הַבְּלִי גְבוּל,
 11 וְגְלוּי זֶה הוּא בְּכָל מְקוֹם]. וּמִזְנֵה שְׁאֵין מְאִיר
 12 אֶצְלוּ גְלוּי עֲצָמוֹת אֹר אֵין סוּף, הוּא נִשְׁבֵּר
 13 וְנִדְכָּא, פְּתִית. [וְעַל דְּרַף הַיְדוּעַ שֶׁחוּלָּה
 14 בְּגִימְטוּרְיָא מ"ט, שְׁגָם כְּשִׁמְשִׁיג מ"ט שְׁעֲרֵי בֵּינָה
 15 אֶלָּא שְׁחִסֵּר לוֹ שְׁעַר הַנּוֹ"ן, הוּא חוּלָּה⁵⁰]. וַיְדוּעַ
 16 מֵהַ שְׁכָתָב הַצְּמַח צְדָק⁵¹ שֶׁהָיָה נִשְׁמַע מִמּוֹרְנוּ
 17 וְרַבְּנוּ נִשְׁמַתּוּ עֵדֵן (אֲדַמּוּ"ר הַזְּקֵן) אֵיף ווִיל זַע
 18 גְאָר נִיֶּסֶט אֵיף ווִיל נִיֶּט דְּאֵיִן גֵּן עֵדֵן אֵיף ווִיל זַע
 19 נִיֶּט דְּאֵיִן עוֹלָם הַבָּא כּו', אֵיף ווִיל מְעַר נִיֶּט אַז
 20 דִּיף אֵלֵיִן. וְעַל יְדֵי שֶׁהָיָה נִשְׁמַע לְשׁוֹן זֶה
 21 מֵאֲדַמּוּ"ר הַזְּקֵן [דְּפִרוּשׁ הַיָּהּ נִשְׁמַע הוּא שְׁזָה
 22 הָיָה לֹא רַק בְּזַמְנֵים מִיְחָדִים אֶלָּא שְׁזָה הָיָה דְּבַר
 23 הַרְגִיל], וּבְפִרְט לְאַחֲרֵי שְׁנַתְּפָרְסָם זֶה עַל יְדֵי
 24 הַצְּמַח צְדָק, נִתַּן הַפֶּתַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָת
 25 מִיִּשְׂרָאֵל שְׁעַקֵּר רְצוּנוֹ יְהִיָּה גְלוּי הַעֲצָמוֹת, וְעַד
 26 כְּדֵי כֶּךְ, שְׁכַשְׁאֵין מְאִיר גְלוּי זֶה, וּמִכָּל שְׁכָן
 27 בְּזַמַּן הַגְּלוּת שְׁאֵין מְאִיר אֶפְלוּ הַגְלוּי (גְלוּי
 28 אֹר) שֶׁהָיָה בְּזַמַּן הַבֵּיטָה, הוּא בְּמַצְבַּ דְּכִתִּיתָה,
 29 וּמִבְּקֶשׁ ג' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם (אוּ יוֹתֵר) וְתַחֲזִינָה
 30 עֵינַיְנוּ בְּשׁוּבָךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים, שְׁאָז יְהִיָּה גְלוּי אֶלְקוּת וְעַד לְגִלּוּי הַעֲצָמוֹת.

(48) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. 49) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים שם. וראה זהר חדש ס"פ נח (כג, ד): דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא יתכנס כל גלותא. 50) טעהמ"צ להאריז"ל פ' וירא. לקו"ת ברכה צו, ב. המשך וככה תרל"ז פס"ג (ע' צט). 51) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (קלח, סע"א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ושברון-לב הזה קשור בגילוי עצם הנשמה, כיוון שעצם הנשמה היא הסיבה
 2 לכך שכל רצונו של היהודי הוא בגילוי אלוקות. וְזֶהוּ הפירוש הפנימי של
 3 'פְּתִית לְמֵאוֹר', שְׁעַל יְדֵי הָעֲנָן דְּכִתִּית' הקיים מֵעַצֵּם זֶה
 4 שְׁנִמְצָאִים בְּגִלּוֹת מְגִיעִים לְהַתְּגַלּוֹת של ה'מֵאוֹר', כִּי הִסִּיבָה
 5 לְזֶה שְׁהֲרִצּוֹן דְּכָל אֶחָד
 6 מִיִּשְׂרָאֵל הוּא גְלוֹי אֲלֻקוֹת
 7 וְרִצּוֹנוֹ בְּגִלּוֹי אֲלֻקוֹת הוּא עַד כִּי
 8 כִּי שְׂזָה נוֹגַע לְעַצֵּם מְצִיאֹתוֹ
 9 [שְׁלֹכַן הוּא נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּא
 10 (פְּתִית) מְזָה שְׁבִזְמֵן הַגְּלוֹת
 11 לֹא יֵשׁ גְלוֹי אֲלֻקוֹת] הוּא
 12 מְצַד עַצֵּם הַנְּשָׁמָה, מְאוֹר
 13 שְׁבִנְשָׁמָה, שְׁהַתְּקָשְׁרוּתָהּ
 14 בְּאֲלֻקוֹת הִיא הַתְּקָשְׁרוּת
 15 עֲצָמִית כִּאֲמֹר 'הַתְּקָשְׁרוֹת עֲצָמִית'
 16 בֵּין שְׁנֵי דְבָרִים פִּירוּשָׁה קֶשֶׁר הַקִּיּוּם
 17 בֵּינֵיהֶם מְצַד עַצֵּם מְצִיאֹתָם, כְּלוֹמֵר
 18 שְׁבַעֲצֵם מְצִיאֹתָם הֵינָם דְּבַר אֶחָד
 19 מִמֶּשׁ. כִּךְ גַּם הַתְּקָשְׁרוּתָהּ שֶׁל עַצֵּם
 20 הַנִּשְׁמָה בְּאֲלֻקוֹת הִיא זֶה כִּיּוֹן שְׁהִיא
 21 וְאֲלֻקוֹת הֵם דְּבַר אֶחָד מִמֶּשׁ, הִיא זֶה
 22 אֲלֻקוֹת וְאֲלֻקוֹת זֶה הִיא, דְּבַר הַבַּא
 23 לְיָדִי בִּיטּוֹי בְּכִךְ שְׁאִינָה יִכְוֹל לְשַׁאת
 24 מְצַב בּוֹ הַאֲלֻקוֹת אֵינּוּ בְּגִלּוֹי.
 25 יו"ד) בְּסַעֲיָף הַקּוֹדֵם דּוֹבֵר אֲוֹדוֹת כִּךְ
 26 שְׁכַשֵּׁם שְׁעַצֵּם הַנִּשְׁמָה מִתְּגַלִּית עַל יָדִי
 27 מִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּתַקּוּפָה בַּה יִשְׁנֵן גְּזִירוֹת
 28 כִּךְ הִיא מִתְּגַלֶּה גַם בְּתַקּוּפַת רוּחָהּ עַל
 29 יָדֵי ה'כִּתִּית' וְשִׁיבְרוֹן הַלֵּב הַנוֹבַע מֵעַצֵּם
 30 הַהִימְצָאוֹת בְּגִלּוֹת. בְּסַעֲיָף זֶה יִבְאוּר
 31 יִתִּירָה מִזֶּה, דְּרַגְתָּ עַצֵּם הַנִּשְׁמָה מִתְּגַלֶּה
 32 בְּכִךְ הִיא נְעִלִית עוֹד יוֹתֵר מִזֶּה הַתְּגַלֶּה
 33 בְּאִמְצָעוֹת מִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ בּוֹזֵן
 34 הַגְּזִירוֹת. וְיֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁבַחֲיִנַת
 35 וְדִרְגַת ה'מֵאוֹר' דְּהַנְּשָׁמָה
 36 הַמִּתְּגַלִּית עַל יְדֵי הָעֲנָן
 37 דְּכִתִּית מֵעַצֵּם זֶה שְׁנִמְצָאִים
 38 בְּגִלּוֹת, הִיא נְעִלִית יוֹתֵר
 39 מִבְּחִינַת וְדִרְגַת ה'מֵאוֹר'
 40 דְּהַנְּשָׁמָה שְׁמִתְּגַלִּית עַל יְדֵי מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ.
 41 הַהִבְדֵּל בֵּין שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת שֶׁל עַצֵּם הַנִּשְׁמָה, הוּא עַד כִּמָּה הַתְּגַלּוֹתָהּ שֶׁל עַצֵּם
 42 הַנִּשְׁמָה קְשׁוּרָה בְּאִדָּם עֲצָמוֹ. עֲנִיין זֶה קְשׁוּר בְּכָל הָעֲנִינִים שֶׁהוֹכְרָה בְּסַעֲיָפִים
 43 הַקּוֹדֵמִים.

44 וְהָעֲנָן הוּא, דְּמַהֲטָעֲמִים עַל זֶה שְׁבַחֲמֵן תּוֹרָה הִיְתָה רַק
 45 הַהִתְחַלָּה (הַחֲלוֹ לְעִשׂוֹת) וְבִימֵי אַחְשׁוּרוֹשׁ הִיְתָה הַקְּבָלָה
 46 (וְקָבַל הַיְהוּדִים) הוּא, כִּי קִבַּלְתָּ הַתּוֹרָה שְׁהִיתָה עַל יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 47 בְּמִתְּן תּוֹרָה לֹא הִיְתָה כֹּל כִּךְ מְצִידִם אֲלֵא בְּגִלּוֹל הָאָרֶץ עֲלִיוֹנָה שְׁהִיאִירָה
 48 עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה שְׁהִיאִירָה זֶה
 49 שְׁהַקְּדִימוֹ אֶת אֲמִירַת 'נְעֻשָׁה'
 50 לְנִשְׁמָע' בְּמִתְּן תּוֹרָה הִיְתָה
 51 מִפְּנֵי שְׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּפְּהָ
 52 עֲלֵיהֶם הִרָּ כְּגִיגִית⁵²,
 53 וּמִשְׁמַעוֹת כְּפִיָּה זֶה הִיא שְׁהִיאִירָה
 54 עֲלֵיהֶם גְּלוֹי אֲוֹר שֶׁל אַהֲבָה גְּדוּלָה
 55 מְלַמְּעָלָה⁵³ אֲשֶׁר לֹא יִכְלוּ לְעַמּוֹד
 56 בְּפִנּוּי, וְלְעוֹמַת זֹאת בִּימֵי
 57 אַחְשׁוּרוֹשׁ הִיְתָה הַקְּבָלָה שֶׁל
 58 הַתּוֹרָה מְצַד עֲצָמָם שְׁהִיאִירָה הֵם
 59 מִסְּרוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּרִצּוֹנָם. וְיֵשׁ
 60 לּוֹמֵר, שְׁגַם כֹּאֲשֶׁר מְדוּבָר אֲוֹדוֹת
 61 הָאֲמוּנָה שְׁקִימַת אֲצֵל יְהוּדֵי מְצַד
 62 טְבַעוֹ, הִיא שְׁהָאֲמוּנָה דִּישְׂרָאֵל
 63 שְׁנוֹבַעַת מְצַד זֶה שְׁהַנְּשָׁמָה
 64 שְׁלַמְּעָלָה רֹאָה אֲלֻקוֹת
 65 (כִּאֲמֹר בְּסַעֲיָף ו' אֲמוּנָה זֶה הִיא
 66 אֲמוּנָה שְׁבָאָה מְצַד סְבָה
 67 חִצְיוֹנִית, הַנִּשְׁמָה רֹאָה דְּבַר שְׁחִיץ
 68 הַיִּמְנָה, אֲמוּנָה לֹא נּוֹבַעַת מִתּוֹךְ
 69 הַנִּשְׁמָה עֲצָמָה) הוּא עַל דְּרָף
 70 שְׁהַקְּדִימוֹ 'נְעֻשָׁה' לְנִשְׁמָע'
 71 (בְּמִתְּן תּוֹרָה) שְׁהִיא זֶה מְצַד
 72 הַגְּלוֹי דְּלַמְּעָלָה⁵⁴ וְלֹא מְצַד
 73 עֲצָמָם. בְּמִתְּן תּוֹרָה הִיְתָה זֶה אֲוֹר עֲלִיין
 74 שְׁהִיאִירָה עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה בְּעַמּוֹד
 75 לְמַרְגְּלוֹת הַר סִינַי, וּבִנְשָׁמָה לְמַעְלָה
 76 זֶה הַגְּלוֹי שֶׁל אֲוֹר ה' הַחֹפֵף עֲלֵיהֶם
 77 כֹּל הַזֶּמֶן, וְלְעוֹמַת זֹאת זֶה שְׁבִימֵי
 78 אַחְשׁוּרוֹשׁ הִיְתָה הַקְּבָלָה
 79 מְצַד עֲצָמָם, הוּא, כִּי אֲזַ
 80 נִתְּגַלֶּה הַהִתְּקָשְׁרוֹת בְּאֲלֻקוֹת
 81 שְׁקִימַת בִּיהוּדֵי מְצַד עֲצָמָם
 82 הַנְּשָׁמָה, שְׁכִאֲמֹר בְּסַעֲיָף ו' זֶה
 83 הַהִתְּקָשְׁרוֹת עֲצָמִית שְׁמְצַד עֲצָמָם מְצִיאֹתָם. וּבְפִרְטִיּוֹת יוֹתֵר
 84 יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁגַם כֹּאֲשֶׁר מְדוּבָר בְּגִלּוֹי עֲצָמָם הַנְּשָׁמָה, הִיא יִשְׁנָם
 85 בּוֹה (דְּגִמַּת) שְׁנֵי עֲנִינִים הַנִּלְ עַד כִּמָּה הַתְּגַלּוֹתָהּ שֶׁל עַצֵּם
 86 הַנִּשְׁמָה קְשׁוּרָה עִם הָאִדָּם עֲצָמוֹ.

(52 שבת פח, א. 53) תו"א מג"א צח, ד ואילך. ובכ"מ. וראה גם בד"ה הנ"ל תרפ"ז סוס"ב. 54) להעיר גם מהמשך תערוב"ב ח"ב ע' תתקצו.

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

1 הסברת הדברים האמורים לקמן: כאמור בסעיף ה', הקשר בין נשמת האדם
 2 לבין איברי גופו משמש כמשל לקשר בין עצם הנשמה לדרגות השונות שלה.
 3 למדנו שנשמת האדם איננה איבר נוסף אלא היא המהות הפנימית של האדם
 4 העומדת מאחורי האיברים כולם. הנשמה איננה שייכת לאיבר זה יותר מאיבר
 5 אחר, היא הנשמה' של הידיים והיא
 6 הנשמה' של הרגליים.
 7 כאשר מביטים באיברים השונים בגוף
 8 האדם, ניתן להגדיר את חשיבותו של
 9 כל איבר בשתי צורות. ניתן לראות את
 10 חשיבותו של כל איבר מצד התפקיד
 11 המיוחד השייך דווקא אליו. אך ניתן
 12 גם לראות את חשיבותו מצד היותו
 13 חלק בלתי נפרד מהאדם כולו.
 14 החשיבות הראשונה, הנובעת מתפקידו
 15 המיוחד לו, היא קשורה בצורתו
 16 הגלויה של האיבר בה הוא שונה
 17 משאר האיברים. אולם מבחינת הנשמה
 18 חשיבותו העיקרית של האיבר היא
 19 היותו חלק בלתי נפרד מהאדם כולו,
 20 מבלי הבט אם מדובר ביד או ברגל.
 21 כמו כן כאשר מדובר אודות הנשמה
 22 עצמה. ישנן כוחותיה הגלויים שהם
 23 שכלו ורגשותיו של האדם, וישנה עצם
 24 הנשמה. מבחינת המהות הפנימית של
 25 כוחות הנפש הרי מעלתו של כל כח
 26 היא בכך שהוא חלק בלתי נפרד
 27 מהנשמה כולה. אך מבחינת מציאותם הגלויה של הכוחות, לכל כח יש את
 28 מהותו הפרטית המיוחדת אותו. לכל כח ישנה ה'תבנית' הרוחנית המיוחדת
 29 אותו. מה שמיוחד את כח השכל היא ה'תבנית' הרוחנית של שכל, באותה
 30 מידה שמה שמיוחד את כח החסד שבנפש זו ה'תבנית' הרוחנית של חסד.
 31 'תבנית' זו המגדירה את יחודיותו של כל כח נקראת בשם ה'ציור' בו הוא
 32 'מצוייר'. כאמור, עצם הנשמה הינה הנשמה' של כל חלקי הנפש ושל כל
 33 הכוחות כולם. היא כשלעצמה איננה קשורה בתבנית זו או אחרת, מבחינתה
 34 חשיבותו של כל כח היא מצד היותו חלק בלתי נפרד מהנשמה כולה. לגביה
 35 ה'ציור' הפרטי של כל כח, איננו תופס מקום.
 36 מציאותם הגלויה של כוחות הנפש הינה מוגבלת, לכן התגלותה של עצם
 37 הנשמה כרוכה בהתבטלותם של הכוחות הגלויים ויצאתם מגדרם.
 38 כיוון שהכוחות הגלויים הינם מציאותו הגלויה של האדם, אם כן כל זמן
 39 שהתגלותה של עצם הנשמה כרוכה ביציאתם של הכוחות מגדרם, אין
 40 התגלות זו קשורה כל כך עם האדם עצמו. על מנת שהתגלות זו תהיה קשורה
 41 באמת עם האדם עצמו, יש צורך שהכוחות הגלויים יהיו שותפים בכך.
 42 על פי זה יובן ההבדל בין התגלותה של עצם הנשמה בזמן הגזירה לעומת

ביאור בדרך אפשר

43 התגלותה באמצעות ה'כתית' הקיים בזמן רווחה. דגלוי עֲצָם הַנְּשָׁמָה
 44 הקשור בְּעֵינֵי הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ בתקופה של גזירה, יֵשׁ לֹאמֵר, שְׂכִיּוֹן
 45 שהתגלות זו כרוכה בהתבטלות של מציאותם הגלויה של כוחות הנפש, לכן,
 46 למרות שמבחינת פנימיותו של האדם עצם הנשמה קשורה עימו, אך פְּנוּגָע
 47 לַכַּחוֹת הַגְּלוּיִים הגילוי של עצם
 48 הנשמה איננו קשור במציאותם
 49 המוגבלת ולכן מבחינתם הוא נחשב
 50 כְּמוֹ דָּבָר שְׂנוֹסֵף עליהם מלמעלה.
 51 וְכֵמוֹ שְׂרוּאִים בְּפִעַל בְּכֶמָה
 52 אֲנָשִׁים, שְׂבִהִיּוֹתָם בְּמִקּוֹם
 53 שְׂהִיּוּ שָׁם גְּזוּרוֹת עַל תּוֹרָה
 54 וּמִצְוֹת, הִיָּה לָהֶם מְסִירוֹת
 55 נִפְשׁ בְּפִעַל מִשְׁף פְּמָה וְכֶמָה
 56 שְׂנִים, וְכִשְׁבָּאוּ אַחֵר כֶּף
 57 לְמַדִּינֹת שְׂאֲפָשֵׁר לְעֶסֶק
 58 בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ
 59 הַרְחֵבָה, אִין נִכְר בְּהֶם (כָּל
 60 הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ שְׂהִיָּה
 61 לָהֶם מִקְדָּם. כִּי זֶה שְׂעָמְדוּ
 62 בְּמְסִירוֹת נִפְשׁ מִשְׁף פְּמָה
 63 וְכֶמָה שְׂנִים הוּא לְפִי שְׂהִאִיר
 64 בְּהֶם גְּלוֹי עֲצָם הַנְּשָׁמָה
 65 שְׂלִמְעָלָה מִכַּחוֹת הַגְּלוּיִים
 66 ובשעת מעשה הכוחות הגלויים
 67 התבטלו בפני הגילוי של עצם הנשמה
 68 וְאוֹלָם לֹא נִעְשָׂה עַל יְדֵי זֶה
 69 שְׂנוֹי בְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם⁵⁵. [דָּוָה שְׂלִמְדֵנוּ בְּסִעִיף ה' שְׂעָצָם
 70 הַנְּשָׁמָה הִיא הָעֲצָם והפנימיות (של כל דרגות הנפש גַּם) דְּכַחוֹת
 71 הַגְּלוּיִים (כְּנִ"ל סִעִיף ה) ולפי זה לכאורה התגלותו איננה זרה להם,
 72 אך העניין הוּא, שְׂשִׁיכוֹתָם של הכוחות הגלויים לְעֲצָם הַנְּשָׁמָה היא
 73 בכך שהוּא הָעֲצָם שְׂלָהֶם. כלומר הוא הנקודה הפנימית שלהם מצד
 74 היותם חלק בלתי נפרד מהנשמה כולה וְאוֹלָם אִין זֶה שְׂיָף לְעֵנִינָם
 75 שְׂל כַּחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם, לְהַצִּיֹּר שְׂלָהֶם]. וְלְעוֹמֵת זֹאת
 76 כאשר מדובר במצב של רווחה, רווחה גשמית הכרוכה בנינוחות של כל
 77 כוחות הנפש, וכמו כן רווחה רוחנית בעבודת ה', פתיחת המוח והלב, הגורמת
 78 את התגלותם במלוא עוצמתם של כל כוחות הנפש, וביחד עם זה תשוקתה
 79 של עצם הנשמה לגאולה ממלאה את כל כוחות הנפש עד כדי כך שאינם
 80 יכולים לשאת את עצם ההימצאות בגלות, הרי הַגְּלוֹי דְעָצָם הַנְּשָׁמָה
 81 המתבטא בְּזֶה שְׂהוּא נִשְׁבָּר וְנִדְכָּא מְעַצֵּם זֶה שְׂהוּא נִמְצָא
 82 בְּגָלוֹת הרי גילוי זה הוּא שְׂגָם כַּחוֹת הַגְּלוּיִים שְׂלוֹ (לא רק מהותם
 83 הפנימית אלא גם הַצִּיֹּר דְכַחוֹת הַגְּלוּיִים) הֵם כְּמוֹ חַד (=אחד)
 84 עִם הָעֲצָם⁵⁶.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הסברת הדברים האמורים לקמן: ההבדל בין האופנים האמורים בהתגלותה
 2 של עצם הנשמה קשור בדרגות שונות הקיימות בה. כאמור, הנשמה האלוקית
 3 היא "אלוקות כפי שנעשה בבחינת נברא". בדוגמת בן הנוצר מטופת הזרע
 4 של אביו, הרי תחילה היא הייתה כלולה במוחו של האבא והייתה חלק בלתי
 5 נפרד ממנו, לאחר מכן היא ירדה
 6 ממוחו של האבא ונעשתה בעלת
 7 ממשות לעצמה. כמו כן מציאותה
 8 הגלויה של עצם הנשמה היא כזו שיש
 9 לה ממשות משל עצמה אלא שהיא
 10 דבוקה ומאוחדת לגמרי בקדוש ברוך
 11 הוא. אך מציאותה האמיתית בשורשה
 12 העליון היא כזו שאיננה דבר בפני
 13 עצמו אלא היא כלולה בקדוש ברוך
 14 הוא ממש. ויש לומר, דהסיבה
 15 לזה שעצם הנשמה כשלעצמה
 16 והציור דהפחות כשלעצמם הם
 17 (דגמת) שני ענינים נפרדים אשר
 18 התגלותו של האחד דורשת את
 19 התבטלותו של השני, הוא לפי
 20 שגם עצם הנשמה עם היותה
 21 למעלה מהתבנית המוגבלת של כוחות
 22 הנפש אך סוף גוף היא מגדרת
 23 בגדר רבנית' מסוימת, והגדר
 24 והתבנית' שלה הוא עצם זה שהיא
 25 מוגדרת בכך שהיא למעלה
 26 מהציור דהפחות. אבל מצד
 27 עצם הנשמה כמו שהיא
 28 משרשת בהעצמות של ה', הרי
 29 כשם שהקדוש ברוך הוא איננו מוגדר
 30 ב'תבנית' כל שהיא, לא ב'תבנית'
 31 מוגבלת ואף לא ב'תבנית' של 'בלי
 32 גבול', שהרי כאשר דבר מסויים הוא
 33 דווקא 'בלי גבול' ואיננו שייך ל'גבול'
 34 הרי גם זו סוף סוף 'תבנית' והגדרה, ואדרבה הקדוש ברוך הוא מאחד ו'נושא
 35 בתוכו' הכל, הן את מציאות ה'גבול' והן את מציאות ה'בלי גבול', כמו כן
- מבחינת דרגה זו של עצם הנשמה הרי ה'פשיטות דהנשמה' כלומר
 היותה 'מופשטת' ובלתי בעלת גבול והציור דהפחות שלה הם כולא
 חד⁵⁷ (=כולם אחד). ועל פי זה יש לומר, דבחינת ה'מאור
 דהנשמה' שמתגלית על ידי מסירות נפש היא דרגת עצם
 הנשמה כמו שהיא מגדרת
 עדיין בענין ה'פשיטות'
 שלמעלה מציור דכחות, ולעומת זאת בחינת ה'מאור
 דהנשמה' שמתגלית על ידי
 הענין ד'כתית' מעצם זה
 שנמצאים בגלות, הוא גלוי
 עצם הנשמה כמו שהיא
 משרשת בהעצמות.
 (יא) ויש לקשר זה עם
 המבאר בהמאמר⁵⁸ "וקבל
 היהודים" בפרוש הפתוב ואתה
 תצוה את בני ישראל ויקחו
 אליך שמן זית גוי, שהפירוש
 הפנימי של הפסוק הוא דלאחרי
 שמשא יצוה ויקשר את בני
 ישראל אזי יביאו ישראל
 למשה שמן זית גוי, כלומר
 שישאל על ידי עבודתם
 יוסיפו גלוי אור במדרגת
 משה. לכאורה היה ניתן לחשוב
 שהוספה זו איננה כרוכה בעבודה
 מיוחדת של בני ישראל אלא באה
 ממילא על ידי עצם זה שהם מקבלים
 את השפעתו של משה רבינו ו'אולם
 יש לומר מהביאורים בזה
 כיצד דבר זה קשור בעבודת
 האדם, דזה שמשא 'מצוה'
 ומקשר את בני ישראל, הוא,
 שהוא זן ומפרנס את האמונה, שהאמונה תהיה נוסף על
 כמו שהיא מצד דרגת הגלויים דהנשמה (מצד זה שהנשמה

(56 ועד"ז הוא בנוגע להמשכת האמונה בפנימיות (בדעת), דזה שהאמונה פועלת על הדעת הוא יתרון ועילוי לגבי ענין המס"נ. ויש לומר, דהמשכת האמונה בדעת, זה שנמשך בגילוי היא האמונה שמצד מזלי' חזי (מקיף דחי'*) , אלא שהחיבור דהאמונה שלמעלה מדעת עם הדעת הוא ע"י המשכת עצם הנשמה [היינו שהגילוי דעצם הנשמה הוא רק נתינת כח לבחי' האמונה שמצד המקיף דחי' שתתחבר עם הדעת, ולא שמתגלית עצם הנשמה עצמה]. משא"כ זה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו, שלכן הוא נשבר ונדכא מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות (ראה לעיל ס"ט) - הרי הגילוי דהתקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה שמתגלית בזה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו הוא [נוסף על אופן דנתינת כח, גם] שהתקשרות העצמית עצמה מאירה בגילוי (בדוגמת הגילוי שלה בענין המס"נ), וגם גילוי זה (דעצם הנשמה עצמה) מתחבר עם הציור דכחות הגלויים. (57 ראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' שעח. 58) סעיף ד - הובא לעיל ס"ב.

(* ראה סה"מ ע"ת"ר ט"ע קנד. ובכ"מ.

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁלֹמֶעֱלָה רוֹאֵה אֱלֹקוֹת) היא תהיה גם מצד עצם הנשמה. 2 [פעולתו של משה רבינו איננה רק לקשר את בני ישראל עם אור אין סוף של 3 הקדוש ברוך הוא אלא גם לקשר ולחבר אותם בינם לבין עצמם וְיֵשׁ לומר, 4 דְּזָהוּ מַה שְׁנֹאמַר 'וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', דְּלִשׁוֹן 5 הפסוק 'וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי 6 יִשְׂרָאֵל', ללא שמוכר בו עם מי 7 נעשית ה'צוואה' והחיבור שלהם הרי 8 מכך מְשַׁמֵּעַ שְׁמֹשֶׁה 'מִצְוֶה' 9 (מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר) אֶת בְּנֵי 10 יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם כלומר מאחדם 11 בינם לבין עצמם, פעולה זו גם היא 12 קשורה בהתגלותה של עצם הנשמה 13 פִּי מִצַּד עֲצָם הַנְּשָׁמָה, כֵּל 14 יִשְׂרָאֵל הֵם חֵד⁵⁹ (=אחד). 15 וְעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דִּישְׂרָאֵל 16 עצמם (המתאפשרת לְאַחֲרֵי 17 שְׁנִמְשֹׁף בְּיִשְׂרָאֵל גְּלוּי עֲצָם 18 הַנְּשָׁמָה עַל יְדֵי מִשָּׁה), שְׁגָם 19 כַּחוֹת הַגְּלוּיִים שְׁלָהֶם (הַצִּיּוּר 20 דְּהַכּוֹחוֹת) עבודתם של בני ישראל 21 היא להעמידם בצורה כזו שיהיו 22 מתאימים לְעֵצָם הַנְּשָׁמָה, עַל 23 יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסְפָה 24 בְּכַחֲנֵית עֲצָם הַנְּשָׁמָה 25 שְׁנִמְשֹׁכָה וְנִתְגַּלְתָּה בָּהֶם 26 תחילה עַל יְדֵי מִשָּׁה (וְיִקְחוּ 27 אֲלֵיךְ), פִּי עַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלֶּה 28 בָּהּ שְׂרִישָׁה הָאֲמִתִּי כְּמוֹ שֶׁהִיא 29 מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת. 30 וְיִלְהָעִיר, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִתְּוֹסֵף 31 גַּם בְּהֶאֱחָדוֹת דִּישְׂרָאֵל. כיוון 32 שֶׁהֶאֱחָדוֹת דִּישְׂרָאֵל הִנְּרַמְתָּ עַל 33 יְדֵי עֲצָם הַנְּשָׁמָה שְׁמִתְגַּלִּית 34 בָּהֶם אֲשֶׁר הִתְגַּלּוּת זו דורשת את 35 ההתבטלות של גופם וכוחותיהם 36 הגלויים, כיוון שמבחינתם יש הבדל 37 בין יהודי אחד ליהודי אחר, לכן היא 38 אחדות זו נחשבת כְּמוֹ דְּבָר 39 שְׁנוֹסֵף עַל מִצִּיאוֹתָם הַגְּלוּיָה שֶׁל 40 בני ישראל כשלעצמה. וְלִכְן, דבר 41 זה בא לידי ביטוי בכך שֶׁאֲחָדוֹת זו 42 היא עַל יְדֵי שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים

ומחשיבים את נַפְשָׁם כְּעֶקֶר וְאֵת גּוֹפָם כְּטַפֵּל⁶⁰ באופן זה קשה לראות 2 את שייכותו של יהודי אחד ליהודי אחר גם בדברים השייכים לגופו ומציאותו 3 הפרטית. וְאוֹלָם עַל יְדֵי גְלוּי עֲצָם הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת 4 בְּהַעֲצָמוֹת, שְׁכַאמֹר עַל יְדֵי זֶה גַּם הַצִּיּוּר דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים 5 הוא 'חֵד' עִם הָעֲצָם, אֲזִי גַם 6 הָאֲחָדוֹת דִּישְׂרָאֵל הִיא לֹא רַק 7 בעצם נפשם אלא כִּכְל הַעֲנִינִים 8 שְׁלָהֶם, גַּם בְּעִנְיָנִים הַשִּׁיִּכִּים 9 לְהַגִּיף]. 10 בתחילת המאמר בסעיף א' הוזכר 11 הדיוק בפסוק 'ואתה תצוה' בכך 12 שנאמר בו שנרות המנורה צריכים 13 להיות 'נר תמיד' למרות שזמן הדלקתם 14 בבית המקדש איננו במשך כל היממה 15 אלא דווקא מערב עד בוקר. על כך 16 מבואר במאמר 'וקבל היהודים' של 17 כ"ק אדמו"ר הרי"צ שהדבר קשור 18 במשמעותם הרוחנית של הנרות, אשר 19 הנרות הינם הנשמות ככתוב 'נר ה' 20 נשמת אדם'. 21 וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן מַה שְׁכַתּוּב 22 בְּהַמְאָמַר⁶¹ "וקבל היהודים", 23 דְּעַל יְדֵי שִׁישְׂרָאֵל מוֹסִיפִים 24 (עַל יְדֵי עֲבוּדָתָם) בְּמִדְרַגַּת 25 מִשָּׁה, עַל יְדֵי זֶה דווקא יִהְיֶה 26 גַּר תְּמִיד, דְּלְכַאֲרָה, זֶה 27 שְׁהִנֵּר דְּהַנְּשָׁמָה כלומר אור 28 הנשמה (הנמשלת לנר ככתוב "נֵר⁶² 29 הַיְוָה נִשְׁמַת אָדָם"⁶³) הוּא 30 יצליח להאיר תְּמִיד (כלומר למרות 31 העלויות והירידות בהם נתון האדם, אור 32 הנשמה יאיר בְּאוֹפֵן שְׁוֶה בכל 33 המצבים המשתנים, כְּלִי שְׁנוּי), 34 הוּא לֹא כַּחוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם עֲצָמוֹ אֲלֵא 35 דווקא עַל יְדֵי גְלוּי עֲצָם 36 הַנְּשָׁמָה שְׁנִמְשֹׁף וּמִתְגַּלֶּה עַל 37 יְדֵי מִשָּׁה (שׁוֹ עֲבוּדָתוֹ כַּאמֹר 38 'וְאַתָּה תִּצְוֶה'). כיוון שלעומת 39 מציאותו הגלויה של האדם הנתונה 40 תחת שינויים תמידיים הרי דְּבַעֲצָם 41 הַנְּשָׁמָה אֵין שִׁיף שְׁנוּי, וְאוֹלָם 42 בְּהַמְאָמַר אוֹמֵר שֶׁהַעֲנִין דְּנֵר עַל יְדֵי

(59) וראה המשך תעריב ח'א פס"א, שבראי' ישנם חילוקי דרגות, וזה שהאמונה היא בכל ישראל בשוה הוא לפי שררשה הוא התקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי). (60) ראה תניא פרק לב. (61) סעיף ד. (62) משלי כ, כז. (63) ראה בהמאמר סט"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תמיד' הוא דווקא קשור בפעולתם של בני ישראל על ידי שישאל
 2 מוסיפים במדרגת משה, ויקחו אליך. ויש לומר,
 3 שבהגלוי דעצם הנשמה הנעשה בדרך ובצורה של 'מלמעלה
 4 למטה' כלומר לא מצידו של האדם אלא על ידי 'אתה תצוה' כלומר
 5 על ידי משה רבינו, אכן יש חלוקה
 6 והבדל בין תקופה רוחנית של 'ערב'
 7 ובין כזו של 'בקר'. שעקר
 8 הגלוי שלה של עצם הנשמה
 9 כשלעצמה הוא דווקא כש'ישנם
 10 העלמות והסתרים כלומר דברים
 11 המעלימים ומסתירים על מציאות ה'
 12 ומנסים למנוע מיהודי למלא את רצון
 13 ה' (זו תקופה של חושך 'ערב')
 14 שעל ידי זה מתעורר ומתגלה
 15 כח המסירות נפש, אך כאשר
 16 מגיעה תקופה של 'בוקר' נעלמת
 17 התגלותה של עצם הנשמה וכמו
 18 שנתבאר לעיל (סעיף יו"ד),
 19 שגם אלה שבזמן הגזרה (זמן
 20 של 'ערב') עמדו במסירות
 21 נפש, כשבאו למקום שאפשר
 22 לעסק בתורה ומצוות מתוך
 23 הרחבה (מצב של 'בקר'), אין
 24 נכר בהם המסירות נפש
 25 שהיה להם מקדם. ואם כן,
 26 אמתית הענין (=הענין האמיתי)
 27 ד'גר תמיד' (שאינו שיה' בו
 28 שנוי וממשיך להאיר גם בתקופה של
 29 'בוקר') הוא על ידי עבודתם
 30 של ישראל שהעבודה המוטלת
 31 עליהם היא לגרום לכך שגם כחות
 32 הגלויים יהיו חד (=אחד) עם
 33 עצם הנשמה, שזו ההוספה הבאה
 34 על ידם 'ויקחו אליך'.
 35 על פי הדברים האמורים יובן המוזכר
 36 בסעיף ח' שלכאורה המילים 'כתית
 37 למאור' הקשורות בגילוי ה'מאור'
 38 שבנשמה היו צריכות להיכתב בחלקו
 39 הראשון של הפסוק ואתה תצוה'
 40 המדבר על עבודתו של משה רבינו,
 41 מדוע אם כן הן מופיעות בחלקו השני
 42 של הפסוק המדבר על עבודתם של בני
 43 ישראל.
 44 ועל פי זה יש לבאר את זה
 45 שהעניין של 'כתית למאור'

נאמר בכתוב בהמשך ל'ויקחו אליך גו', כי במשמעות של
 'כתית למאור' נכלל לא רק ה'כתית' הקיים בזמן של גזירה אלא גם זה
 שישאל הם שבורים ונדכאים ('כתית') מעצם זה שהם
 בגלות, דענין זה הוא על ידי עבודתם של ישראל שהם פועלים
 שגם כחות הגלויים שלהם
 יהיו מתאימים לעצם הנשמה,
 ובחינת ה'מאור' דהנשמה'
 שמתגלית על ידי זה היא עצם
 הנשמה כמו שהיא משרשת
 בהעצמות, וכיוון שזה קשור
 בעבודתם של בני ישראל לכך נאמר
 'כתית למאור' בהמשך
 ל'ויקחו אליך גו'.
 (יב) בסעיף זה מבואר שגם העבודה
 הבאה מצידם של בני ישראל עצמם
 נעשית על ידי נתינת כח ממשה רבינו,
 וכמו כן בדורינו אנו על ידי נתינת כח
 מנשיא דורינו.
 והנה המילים ויקחו אליך' הקשורות
 בתפקידם של בני ישראל עצמם גם הן
 שייכות למילים ואתה תצוה' הקשורות
 בעבודתו של משה רבינו שהרי
 הפרוש (בפשוטו על פי פשוטו
 של מקרא) בפסוק ואתה תצוה
 את בני ישראל ויקחו אליך
 גו' הוא שמשה יצוה את בני
 ישראל שהם יקחו אליך גו'.
 ומזה מוכן שכן גם בפנימיות
 הענינים, דזה שמשה 'מצוה'
 ומקשר את בני ישראל הוא
 לא רק באופן כזה שלאחר מכן הם
 צריכים לעבוד את עבודתם לבר ללא
 כוחו של משה רבינו אלא זה באופן
 שהוא ממשיך משפיע ונותן להם
 נתינת כח גם על עבודתם הבאה
 לאחר מכן הרמוזה במילים 'ויקחו
 אליך גו'. וכמו כן הוא בנוגע
 למשה שבדורנו, כבוד קדשת
 מורי ורבי אדמו"ר נשיא
 דורנו, שעבודתו לעורר
 ולגלות את האמונה שבכל
 אחד מישראל שמצד עצם
 הנשמה היא באופן שהוא נותן

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

11 הגלייה של האדם כך גם בכל העולם
 12 וְהָיָה גְלוּי אֲלֵקוֹת גַּם מִצַּד
 13 הַמָּטָה. וַיְהִיָּה אִזּוֹ הַבָּאָת
 14 הַשָּׁמֶן וְהַדְּלָקָת הַנֵּרוֹת (וַיִּקְחוּ
 15 אֶלֶיךָ שָׁמֶן גֹּי' לְהַעֲלוֹת נֵר
 16 תְּמִיד) גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת, כְּלוּמַר
 17 הַדְּלָקָת הַמְּנוּרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
 18 הַשְּׁלִישִׁי, בְּגִאֲלָה הָאֲמִתִּית
 19 וְהַשְּׁלֵמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ
 20 צְדִקְנוֹ, בְּקָרוֹב מְמֹשׁ.

1 עֲצָמָם, וְעַד שִׁיְהִי נֵר תְּמִיד שְׂאִין שִׁיף בּוֹ שְׁנוּי
 2 גַּם מִצַּד כַּחוֹת הַגְּלוּיִים.
 3 וְעַל יְדֵי זֶה זֹכִים בְּקָרוֹב מְמֹשׁ לְגִאֲלָה
 4 הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה, שְׂאִזּוֹ וְהָיָה גְלוּי אֲלֵקוֹת
 5 גַּם מִצַּד הַמָּטָה. וַיְהִיָּה אִזּוֹ הַבָּאָת הַשָּׁמֶן וְהַדְּלָקָת
 6 הַנֵּרוֹת (וַיִּקְחוּ אֶלֶיךָ שָׁמֶן גֹּי' לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד)
 7 גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, בְּגִאֲלָה
 8 הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדִקְנוֹ, בְּקָרוֹב
 9 מְמֹשׁ.

1 להם כח שְׂאֵחֵר כֶּף יַעֲבֹדוּ
 2 עֲבוֹדָתָם בְּכַף עֲצָמָם, וְהַכַּח
 3 שְׁנִיתָן עַל יְדוֹ הוּא עַד כְּדִי כִּךְ שֶׁהֵם
 4 יַעֲלִיחוּ שִׁיְהִי נֵר תְּמִיד שְׂאִין
 5 שִׁיף בּוֹ שְׁנוּי גַּם מִצַּד כַּחוֹת
 6 הַגְּלוּיִים.
 7 וְעַל יְדֵי זֶה זֹכִים בְּקָרוֹב
 8 מְמֹשׁ לְגִאֲלָה הָאֲמִתִּית
 9 וְהַשְּׁלֵמָה, שְׂאִזּוֹ כַּשֵּׁם שֶׁהַתְּגִלְתָּהּ
 10 שֶׁל אֹרֶךְ הַנִּשְׁמָה הוּא גַּם מִצִּיּוֹתָהּ
 9

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ט
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה צדוק שי

שלום וברכה!

ע"י הרה"ח אי"א נו"נ רב פעלים מו"ה מנחם שי מלוב, נתקבלה תשורתו, ביכל כת"י מאמרי
 רבנו הזקן.

ות"ח ת"ח על תשורתו האמורה, שהרי נוסף על הפתגם הכללי מילתא אלבישייהו יקירא
 עאכו"כ בהנוגע לתורת רבותינו נשיאינו זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ובודאי באם נמצא ת"י כ' או אצל בני המשפחה, עוד כתבי יד ורשימות מסוג האמור, גודל ת"ח
 נתונה לראש באם ימצאים לי, ובפרט שנוסף בזה גם תועלת הרבים כמובן, ואם מאיזה טעם שיהי
 ירצה ע"מ להחזיר, מובן שיקוים התנאי.

אין ידועים לי עוד מבני משפחתו, אבל כיון שאבותיהם היו מחסידי אדמו"ר הצמח צדק
 ולמעלה בקדש, נמצאו בטח תחת ידם עוד כתבי יד ע"ד הני"ל, ות"ח על טרחתו בבירור הדבר, ובטחוני
 שהרה"ח הר"מ שי מלוב, יקח ע"ע הטרחה במשלוח וכו'.

ויהי רצון אשר לאורך ימים ושנים טובות יוסיף כ' בהעלות זכרונות ימי קדם, ימי האור,
 במה ששמע מאבותיו ואבות אבותיו, ממה ששמעו הם כאו"א מרבותינו נשיאינו כאו"א בדורו, והרי
 דברי צדיקים קיימים לעד ופועלים פעולתם, תקותי שבטח יפץ עניני החסידות תורתה והנהגותי בכל
 מקום שידו מגעת.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

בס"ד. שיחת ש"פ חוקת, ז' תמוז ה'תשמ"ג.

בלתי מוגה

- 1 א. שבת זו היא השבת שבין ג' תמוז ל"ב-י"ג תמוז, היינו, השבת שלאחרי ג' תמוז - התחלת הגאולה
2 [שהרי אף שבפעם הראשונה לא ידעו שזוהי התחלת הגאולה, הרי לאחרי כן איגלאי מילתא למפרע כו'],
3 והשבת שלפני י"ב-י"ג תמוז - שלימות הגאולה.
4 דהנה, יום השבת שייך הן לימים שלאחריו, והן לימים שלפניו:
- 5 לימים שלאחריו - שהרי ענינו של יום השבת הוא ש"מיני' מתברכין כולהו יומין" [כלומר: לא זו
6 בלבד שביום השבת ישנו ענין נוסף שממנו מתברכים כל ימי השבוע, אלא ענינו של יום השבת הוא -
7 המשכת הברכה לכל ימי השבוע], דקאי על כל ימי השבוע שלאחרי השבת, ובפרט הימים המיוחדים
8 שבו - ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז;
- 9 ולימים שלפניו - שהרי "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", היינו, שכללות ענין השבת ("יאכל
10 בשבת") נפעל ע"י עבודת ההכנה דערב שבת, דקאי לא רק על ערב שבת כפשוטו (יום ששי), כי אם
11 גם על כל ימי השבוע, החל מיום ראשון, מכיון שמדובר אודות ענינים שנעשים לקראת יום השבת, ובזה
12 גופא ישנו עילוי מיוחד ביום השלישי בשבוע - שהוכפל בו כי טוב - ג' תמוז (בקביעות שנה זו), התחלת
13 הגאולה.
- 14 ועפ"ז נמצא שיום השבת שייך הן לג' תמוז - התחלת הגאולה, והן ל"ב-י"ג תמוז, שלימות הגאולה.
15 ב. והענין בזה:
16 בנוגע לג' תמוז וי"ב-י"ג תמוז - יש עילוי מיוחד בכל אחד מהם, ויש בזה שאין בזה:
17 ג' תמוז הוא התחלת ענין הגאולה - יציאה מבית האסורים כפשוטו.
- 18 ובזה ישנו עילוי לא רק ביחס לימים שלפני ג' תמוז, מכיון שבהם ישב בבית האסורים כפשוטו, ובג'
19 תמוז יצא מבית האסורים, ונשלח לעיר גלותו, ששם לא הי' אסור בבית האסורים כפשוטו, וגם לא
20 ב"מאסר בית" [ע"ד המסופר אודות אחד מרבותינו נשיאינו, שלאחרי שהכריז שענין הגלות אין לו שליטה
21 כלל על נשמותיהם של בני"י ועניני התורה ומצוותי' (כמובא ברשימה הידועה אודות דבריו של בעל
22 הגאולה בג' תמוז) - הושיבו אותו ב"מאסר בית", היינו, שהציבו משמר על המלון שבו בחר להתאכסן
23 (בתור אדם חפשי)], אלא הי' יכול להסתובב בשטח רחב וגדול יותר - כל העיר כולה (תחום שבת,
24 וכיו"ב), שזהו העילוי דג' תמוז לגבי הימים שלפניו, אלא עוד זאת - ישנו עילוי בג' תמוז אפילו לגבי
25 ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז:
- 26 מכיון שג' תמוז הוא התחלת הגאולה - הרי ישנו עילוי מיוחד בהתחלת הענין גם לגבי שלימותו
27 וסיומו, מכיון שאז נפעלה פתיחת הדרך לכללות ענין הגאולה. ובלשון חז"ל [המובא גם בפרש"י על
28 התורה (יתרו יט, ה)]: "כל התחלות קשות", מכיון שאז צריכים לפעול ("דורכרעכץ") ענין חדש לגמרי.
- 29 כלומר: שלימות הגאולה ד"ב-י"ג תמוז נפעלה רק לאחרי התחלת הגאולה בג' תמוז, שאז התחילה
30 הגאולה באופן ד"ק"מעא קימעא", עד לשלימות הגאולה ב"ב-י"ג תמוז.
- 31 וכמו כן ישנו עילוי מיוחד ב"ב-י"ג תמוז לגבי ג' תמוז - שאז נפעלה שלימות הגאולה, גאולה ניתנה
32 לו לגמרי (אף שעדיין הי' בגבולות המדינה ההיא). וכדמוכח גם מזה שאמירת "ברכת הגומל" היתה רק
33 לאחרי י"ב-י"ג תמוז (אף שכבר עברו כמה ימי הקריאה מג' תמוז) - בהתאם לפס"ד אדמו"ר הזקן בנוגע
34 לחולה שנתפא, ש"לא יברך החולה עד שיחזור לבוריו לגמרי" (סדר ברכת הנהנין פ"ג ס"ה), היינו,
35 ששלימות הגאולה באופן שחזר לבוריו לגמרי, היתה ב"ב-י"ג תמוז דוקא.
- 36 ומזה מובן גודל העילוי דיום השבת שבין ג' תמוז ל"ב-י"ג תמוז - מפני שייכותו לב' הענינים גם
37 יחד, הן התחלת הגאולה בג' תמוז, והן שלימות הגאולה ב"ב-י"ג תמוז.

- 1 ג. והנה, ידועה תורת הבעש"ט שכל דבר שיהודי רואה או שומע אין זה מקרה בעלמא, אלא יש בזה
2 הוראה בעבודתו לקונו, שזהו עיקר ותכלית בריאתו - "אני נבראתי לשמש את קוני". ואם הדברים אמורים
3 בנוגע לכל עניני העולם, הרי עאכו"כ שכן הוא בנוגע לענינים הקשורים עם תורה ומצוותי, הפצת התורה,
4 וכיו"ב.
- 5 ובענינו: בעמדנו ביום השבת שבין ג' תמוז ל"ב-י"ג תמוז - צריכים להוסיף ביתר שאת וביתר עוז
6 בכל עניני העבודה הקשורים עם ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז. ובהקדים:
- 7 אע"פ ששבת "מקדשא וקיימא", ולכן בשבת מברכים "מקדש השבת", ולא כביו"ט שמברכים "מקדש
8 ישראל והזמנים", משום ד"ישראל אינהו דקדשינהו לזמנים", משא"כ שבת "מקדשא וקיימא" מצד עצמה
9 - הרי ע"י עבודת בני נפעל תוספת עילוי בשבת, כמ"ש "זכור את יום השבת לקדשו", היינו, שע"י
10 שבנ"י מקיימים את הציווי "זכור את יום השבת" - נפעל תוספת קדושה ביום השבת - "לקדשו", באופן
11 נעלה יותר מאשר הקדושה דיום השבת מצד עצמו, "מקדשא וקיימא".
- 12 ויתירה מזו: ע"י עבודת בני נפעלת המשכת התענוג ביום השבת, כלומר: לא רק שפועלים תוספת
13 קדושה, אלא עוד זאת, שפועלים המשכת ענין חדש לגמרי - המשכת התענוג, כמ"ש "וקראת לשבת
14 עונג", היינו, שיהודי ממשיך וקורא את ענין התענוג ביום השבת (ענין חדש, שלא הי' לולי עבודתו של
15 יהודי).
- 16 וכמודגש גם בלשון חז"ל (שבת קיח, א): "כל המענג את השבת כו" - שהרי לא נאמר "כל המתענג
17 בשבת", היינו שמענג את עצמו בשבת, אלא "המענג את השבת", היינו, שהוא פועל וממשיך את ענין
18 התענוג ביום השבת.
- 19 [ולהעיר מהשייכות דמארוז"ל זה ("כל המענג את השבת כו") עם הזמן דיום השבת לאחר חצות,
20 רעוא דרעוין - מכיון שסיום המאמר שם הוא: "כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר
21 אז תתענג על ה' גו' והאכלתיך נחלת יעקב אביך . . כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה",
22 והרי מבואר בכ"מ שג' הזמנים דיום השבת, מעלי שבתא, יומא דשבתא ורעוא דרעוין, הם כנגד ג' האבות
23 אברהם יצחק ויעקב, היינו, שהזמן דרעוא דרעוין שייך ביותר ליעקב אבינו, שענינו - "נחלה בלי
24 מצרים"].
- 25 ומכיון שגם ביום השבת צריך להיות כללות ענין העבודה, ועד כדי כך שע"י העבודה דיום השבת
26 פועלים ביום השבת עילוי גדול יותר, עד לתכלית העילוי ד"וקראת לשבת עונג" - מובן, שכאשר נמצאים
27 ביום השבת הקשור ביותר עם כללות ענין הגאולה (הן התחלת הגאולה בג' תמוז, והן שלימות הגאולה
28 ב"ב-י"ג תמוז), אזי צריכה להיות העבודה בקשר לעניני הגאולה ד"ב-י"ג תמוז.
- 29 ד. והנה, בנוגע לעבודה הקשורה עם ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז - אין צורך להתייגע ולחפש במה
30 מתבטאת עבודה זו, מכיון שבעל הגאולה חסך טירחא זו, וביאר בעצמו במכתבו הידוע ש"לא אותי
31 בלבד גאל הקב"ה ב"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר
32 בשם ישראל יכונה כו", וממשיך לבאר שיום זה הוא "יום חג גאולת עוסקי הרבצת התורה", ולכן צריכים
33 "להוסיף אומץ בהרבצת התורה והחזקת היהדות כו"; אלא שבזה גופא ישנה הוראה נוספת הנלמדת
34 מיום השבת שבין ג' תמוז ל"ב-י"ג תמוז, כדלקמן.
- 35 ובהקדים - ביאור הקשר של יום השבת עם כללות ענין הגאולה:
- 36 שבת ענינו - תורה, כמבואר בכ"מ בדרושי חסידות (החל מדרושי אדה"ז בתו"א פ' יתרו) קשר
37 הענינים שבין שבת ותורה.
- 38 והנה, בשבת גופא ישנם כמה ענינים: עונג שבת באכילה ושתי' כפשוטו (בשר שמן ויין ישן), תפלות
39 השבת, ולימוד התורה דשבת. ומכיון שכללות ענין השבת הוא תורה, מובן, שכאשר מדגישים את הענין
40 דתורה שבשבת, היינו, תורה שבתורה, הרי זה קאי בעיקר על פנימיות התורה, תורת החסידות, מכיון
41 שפנימיות התורה בערך לנגלה דתורה הרי זה בדוגמת יום השבת בערך לימי החול.

1 והענין בזה: הלימוד בנגלה דתורה עוסק בשקו"ט לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, בנוגע למעשה
2 בפועל בעניני העולם, "מילי דנזיקין", וכיו"ב - בדוגמת כללות העבודה דימי החול, שבהם עוסקים
3 בכירור עניני העולם. אבל הלימוד בפנימיות התורה - אינו שייך כלל לעניני העולם, וכל ענינו הוא -
4 ידיעת והשגת אלקות, כמ"ש "דע את אלקי אביך". וזהו הקשר עם ענין השבת - מכיון שיום השבת הוא
5 מעין ובדוגמת "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", שאז "לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את
6 ה' בלבד. . וישיגו דעת בוראם כו'" (רמב"ם סוף הל' מלכים).

7 ועפ"ז מובן הקשר דיום השבת עם כללות ענין הגאולה:

8 גאולת י"ב-י"ג תמוז קשורה עם כללות הענין דהרבצת התורה - כידוע שעיקר הגזירה (ובדרך ממילא
9 - גם הגאולה) היתה בנוגע ללימוד התורה עם ילדי ישראל הקטנים, שאצלם עיקר ההדגשה היא - לא
10 על קיום המצוות (מכיון שאינם חייבים עדיין במצוות), כי אם על לימוד התורה, היינו, להחדיר ולנטוע
11 בהם אמונת ה', אהבת ה' ויראתו, אהבת התורה ואהבת ישראל (שהם כולא חד), שזהו כללות הענין
12 דהרבצת וחפצת התורה, ובתורה גופא - כפי שהיא חדרה בפנימיות התורה, תורת החסידות.

13 וזוהי ההוראה הנלמדת משבת זו (שבין ג' תמוז ל"ב-י"ג תמוז) - שכללות העבודה הקשורה עם ימי
14 הגאולה צריכה להעשות באופן העבודה דיום השבת, היינו, עבודה באופן של תענוג - "וקראת לשבת
15 עונג".

16 וענין זה מודגש גם בזה ש"מיני' מתברכין כולהו יומין":

17 ברכה אמיתית ענינה - המשכה נעלית יותר, באופן של הוספה, יותר מכפי המוכרח. והרי זהו כללות
18 ענין התענוג - יותר מכפי המוכרח. ובלשון ברכת "בורא נפשות": שישנו הענין ד"חסרון" - מילוי
19 החסרון באופן המוכרח, וישנו הענין ד"להחיות בהם נפש כל חי" - עניני תענוג שלמעלה מכפי המוכרח.
20 וזהו מה ש"מיני' מתברכין כולהו יומין" - היינו, שיום השבת פועל המשכת ברכה נוספת בכל עניני
21 הגאולה, שכללות העבודה בענינים אלו תהי' באופן של תענוג.

22 ה. והנה, נוסף על ההוראה הכללית הנלמדת מענינו של יום השבת, ישנה גם הוראה מהענינים
23 הפרטיים דג' תמוז ו"ב-י"ג תמוז (שהרי שבת זו היא השבת שבינתיים) - התחלת הגאולה ושלימות
24 הגאולה:

25 כאשר מדובר אודות העבודה בהפצת התורה והיהדות - יכול יהודי לחשוב שמספיק עבורו להמשיך
26 באותם ענינים שכבר התחילו בהם, להמשיך בהם ולהביאם לידי שלימות כו', אבל לשם מה עליו להתייגע
27 ולהתחיל לעסוק בענין חדש, באופן ד"כל התחלות קשות".

28 הנה על זה באה ההוראה הנלמדת מהעילוי דג' תמוז - התחלת הגאולה, שבזה מודגש העילוי המיוחד
29 דהתחלת ופתיחת הענין, ובאופן כזה צריכה להיות ההתעסקות בהפצת התורה והיהדות - להתחיל גם
30 בענין חדש.

31 וכמו כן לאידך גיסא:

32 יהודי יכול לחשוב שמכיון שעיקר הקושי והחידוש הוא כאשר מתחילים ענין חדש לגמרי - עליו
33 לחפש רק להתחיל ענינים חדשים, ובנוגע להמשך ושלימות הענין - אין זה תפקיד עבורו, מכיון שבזה
34 לא ניכר הכח והחידוש שלו, כבהתחלת ענין חדש.

35 ועל זה באה ההוראה הנלמדת מהעילוי ד"ב-י"ג תמוז - שלימות הגאולה, שבזה מודגש העילוי
36 המיוחד שיש בסיום ושלימות הענין, ולכן, מלבד ההתעסקות בהתחלת ענין חדש, צריכים לעסוק גם
37 בהמשך ושלימות הענינים שכבר התחילו בהם.

38 ואדרבה: עיקר ענין השמחה בקשר לתורה (ובענינו - הפצת התורה) מודגש בסיום ושלימות הענין
39 - בדוגמת השמחה ד"שמחת תורה", ש"עושים שמחה לגמרה של תורה". אמנם בשמח"ת גם מתחילים
40 את התורה מחדש, אבל ע"פ המבואר בזהר ובטעמי המנהגים כו', מובן, שעיקרה של שמחה זו היא
41 בקשר ל"גמרה של תורה".

לקוטי שיחות פרשת חוקת כרך יג

- 25 (לך) שרף⁴?
- 26 (ד) מדוע מפרש רש"י תיבות "נחש נחושת" לאחרי שמפרש התיבות "והי' אם נשך הנחש את איש והביט וגו'" – היפך סדר הכתוב⁵?
- 27 ב. והביאור⁶ בזה:
- 28 לעיל⁷ עה"פ "וישלח ה' גו' את הנחשים השרפים", פרש"י: "נחשים השרפים – ששורפים את האדם בארס שיניהם". היינו, שתיבת "השרפים" הוא תואר לנחשים, כלומר, "הנחשים ששורפים". ומכיון שאמירת הקב"ה למשה "עשה לך שרף" הוא בהמשך ל"וישלח ה' גו' הנחשים השרפים", הרי מובן, שפי' של שרף כאן הוא (שם התואר) מלי' שריפה (ולא מין נחש) ולכן צ"ל שהקב"ה אמר "עשה לך נחש שרף"⁸ (נחש – שם העצם – השרוף).
- 30 ומה שלא מפורש בקרא "עשה לך נחש שרף":
- 31 ע"פ פשוטו של מקרא מובן⁹, שאין התורה מפרטת כל פרטי הדברים שאמר הקב"ה למשה
- 1 א. עה"פ¹ "ויעש משה נחש נחושת" מעתיק רש"י את התיבות "נחש נחושת", ומפרש: "לא נאמר לעשותו של נחש אלא אמר משה הקב"ה קוראו נחש ואני אעשנו של נחש לשון נופל על לשון".
- 2 והנה מה שכתב רש"י "לא נאמר לו לעשותו של נחש", כוונתו בפשטות לדייק (ולומר – בתמי'): הרי בקרא לא מצינו שהקב"ה ציווהו לעשותו של נחש² - וע"ז מבאר רש"י טעמו של משה שעשהו נחשת, מכיון ש"הקב"ה קוראו נחש . . . לשון נופל על לשון".
- 3 וצריך להבין:
- 4 א) אריכות הלשון "לא נאמר לו לעשותו של נחשת, אלא וכו'" – הרי אין דרכו של רש"י להקדים את הקושי בהבנת הכתוב שאותו הוא מבאר ומיישב בפירושו?
- 5 ב) בפרט בנדו"ד אשר זה ש"לא נאמר לו לעשותו של נחשת" הוא דבר המוכח מלישנא דקרא "ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף גו'" ותו לא, הו"ל לרש"י לפרש בקיצור "אמר משה הקב"ה קוראו נחש וכו'?"
- 6 ג) רש"י כותב "אמר משה" הקב"ה קוראו נחש (ולכן) אני אעשנו של נחשת, לשון נופל על לשון) – הרי מפורש בקרא³ שהקב"ה קראו ("עשה

(1) פרשתנו כא, ט.

(2) וכבירושלמי (ר"ה פ"ג ה"ט) וב"ר (פל"א, ח) שהקב"ה אמר למשה "עשה לך שרף ולא פירש" (שיהי' של נחשת).

(3) וכמו שהקשה הרמב"ן כאן. ומה שביאר הרע"ב (ועד"ז הוא במשכיל לדוד, ועוד) שהשרף הוא כנגד מה שדיברו במשה, ונחש כנגד מה שדיברו בהקב"ה וכו' עיי"ש, הוא ע"ד הרמז והדרוש (שבפרש"י), ולא ע"ד הפשט.

והנה ברמב"ן כאן (שמה שעשהו משה מנחשת, אף שהקב"ה אמר שרף, הוא) "כי הלך משה אחר שם העצם אשר לו". ולכאור' הכוונה ברמב"ן היא כבב"ר (שם) – "אמר הקב"ה לו למשה עשה לך שרף ולא פירש . . . הרי אני עושה של נחשת לשון נופל על לשון . . . מכאן שניתנה תורה בלא"ק". והיינו ששרף היינו נחש. ובל' הירושלמי (ר"ה שם) "עיקרה לא נחש הוא" (ראה קה"ע שם. ובפי' הרד"ל לב"ר שם) – ששרף הוא שם פרטי במין הכללי של נחש (וראה שפי"ח כאן).

אבל בפרש"י מפורש: "הקב"ה קוראו" נחש. ואינו מוסף

שזהו פירושו וכו' (והטעם כי בפשט"מ אין מסתבר לומר שהקב"ה אמר לעשות שרף, ומשה עשה של נחשת לפי שלשון נופל על לשון (לא של הקב"ה, אלא) של שם העצם וכו').

(4) ביותר קשה – כי "הקב"ה קוראו נחש" הוא הוספת רש"י – ולא נמצא בירוש' וב"ר הנ"ל.

(5) ברוב הדפוסים אינו ד"ה חדש כ"א חלק מד"ה (הקודמו) "כל הנשך . . . לכך נאמר כאן וראה אותו ראי' בעלמא ובנשיכת הנחש נאמר והביט והי' אם נשך הנחש את איש והביט וגו' שלא הי' ממחר וכו'".

אבל בדפוס ראשון משמע שהוא ד"ה חדש. וכ"נ, דאל"כ אינו מובן: א) כפל הלשון "ובנשיכת הנחש נאמר והביט" והי' אם נשך הנחש וגו' והביט, ב) מה שמביא אריכות לשון הפסוק (הבא מיד לאח"ז): "והי' אם (נשך הנחש) את איש (והביט) וגו'" – שאי"ז נוגע לענינו של אותו ד"ה. וראה לקמן הערה 16.

(6) לכאורה י"ל שכוונת רש"י להנאמר לפני זה: וישלח הוי' בעם את הנחשים השרפים גו' התפלל אל הוי' ויסר מעלינו את הנחש גו' – אבל הל' "הקב"ה" (ולא – התורה) "קוראו" (ולא – שלח) דוחק. ובפרט שזהו הוספת רש"י כנ"ל.

(7) בפסוק וא"ו. ראה רא"ם ושפ"ח שם.

(8) כ"פ בתורה תמימה כאן. ומציין גם לירא (כ, יג). ולהעיר שבפרש"י שם מתחיל בפ"י אונקלוס (שעפ"ז לי' קצר הוא) אלא שמוסיף: ויש ליישב עוד כו'.

(9) ראה פרש"י בראשית (ד, טו): זה אחד מן המקראות כו'.

(* בדפוס שני ובכתי' רש"י ליתא תיבת "הביט". אבל הובא שם כל לשון הפסוק "והי' אם . . . ושפ"ז א"מ ביותר הקושיא והב' שבפנים ההערה.

* אין לומר שכוונת רש"י היא כה"ל. ולכן מדייק "הקב"ה קוראו נחש" (היינו לא שאמר לו כן. אלא שנקרא כן). כי נוסף ע"ז שהגירסא ברש"י המובא ברמב"ם (ועד"ז הוא בדפוס שני של רש"י) היא הקב"ה אמר לי נחש, הו"ל "שמו (הכללי) הוא נחש", (וכיו"ב). ולא "הקב"ה קוראו נחש".

24 עפ"י המבואר לעיל – שאף שלא נכתב בתורה
 25 שהקב"ה אמר למשה לעשות נחש, מ"מ מובן שכן
 26 אמר לו בציוויו, יש להקשות לאידך גיסא: מנא לי'
 27 לרש"י ש"לא נאמר לו לעשותו של נחושת", הרי
 28 אפ"ל שכשם שאמר לו לעשות נחש (אלא שלא
 29 נתפרש בתורה), כמו"כ אמר לו לעשותו של נחושת,
 30 אלא שהתורה קיצרה ולא פירשה¹⁵?
 31 ובכדי לבטל סברא זו מקדים רש"י פירושו על
 32 התיבות "והי' אם נשך גו' והביט וגו'"¹⁶ – "שלא
 33 הי' ממחר נשך הנחש להתרפאות אא"כ מביט בו

1 בכל ציווי וציווי; ומצינו כמה פעמים¹⁰ שציווי
 2 הקב"ה למשה לא נאמר בתורה אלא באופן כללי¹¹,
 3 ורק אח"כ (כאשר נמסר הציווי ע"י משה לבני
 4 ישראל, או בעת קיומו של הציווי) מתבארים פרטי
 5 הציווי. [ז.א. מאחר שברור שמשה רבינו לא ציווה
 6 ולא עשה כלום על דעת עצמו, מבלי ששמע מפי
 7 הגבורה¹², הרי בודאי שגם כל פרטי הציווי
 8 שנתוספו בתורה (באמירת משה לבני", או בקיומו)
 9 נאמרו למשה מפי הגבורה בעת שציווהו ע"ז, אלא
 10 שלא נתפרשו שם בתורה¹³].

11 ועד"ז בנדוד"ד:

12 בציווי של הקב"ה למשה אמר לו לעשות
 13 "נחש" שרף" – לעומת העונש שנאמר בו "וישלח
 14 גו' הנחשים השרפים" – אלא שהתורה לא פרטה
 15 אלא "שרף". והטעם: עשיית ה"נחש נחושת"
 16 היתה להצלה מהעונש של הנחשים השרפים,
 17 ומכיון שכל הפורענות באה עי"ז "ששורפין את
 18 האדם" לכן נכתב בתורה רק עיקר האמירה: "עשה
 19 לך שרף". ובפרט ש"ל שסומך על הנאמר בסמיכות
 20 ולפני זה "הנחשים השרפים".

21 ג. עפ"ז יבואר ג"כ מה שרש"י מקדים פירושו
 22 על התיבות "והי' אם נשך וגו' והביט וגו'",
 23 לפירושו על התיבות "נחש נחושת":

10 ראה רמב"ן קרח טז, ח (וישי אומרים). וראה תו"א ס"פ
 בא (ס, ד).

11 יתרה מזו – לפעמים לא נאמר בכלל ציווי הקב"ה למשה
 כ"א רק אמירת משה לבני". ראה בהנסמן בהערה הקודמת.
 ולפרש"י שהוא ע"פ פש"מ, כלל הנ"ל פשוט הוא עד שאין
 צריך לפרשו (כברמב"ן שם). ועפ"ז מובן בפשטות מה שאין
 רש"י מפרש כלום (כפ' קרח שם ר"ז) איך ציווה משה "קחו לכם
 מחתות קרח וכל עדתו. . . ושימו עליהן קטרת גו'" – כמו שהקשו
 כמה ממפרשי התורה.
 12 ראה פרש"י (קרח יז, יג): אין משה אומר כלום מלבד אלא
 מפי הגבורה.

13 אפילו כאשר נאמר סתם ויאמר משה אל בני" (וכיו"ב),
 וכ"ש כאשר מפורש בתורה שאמר משה בשם ה'.

ומה שהוצרך רש"י לפרש (תשא לב, כז) "כה אמר וגו' –
 והיכן אמר זובח לאלקים יחרם כו'", י"ל: מכיון שבתחלה אמר
 הקב"ה "ואכלם" (שם, יוד') היינו שיכלה את כולם, הרי א"א
 לומר שציווה להרוג את מקצתם שעבדו העגל. ולא מסתבר לומר
 שציווה לאחרי ש"וינחם".

ובפרש"י שמיני (י, ג) "הוא אשר דיבר גו' – היכן דיבר
 ונועדתי שמה וגו'" – כי בהלשון "הוא אשר דבר ה' לאמר"
 משמע שהוא דבר הידוע גם לאהרן.

14 ומש"כ "הקב"ה קוראו נחש" (ולא "אמר לי" – ראה
 שוה"ג להערה 3), כי מכיון שמה שעשהו משה מנחשת הוא לפי
 ש"לשון נופל על לשון" ע"כ אמר "קוראו" שמדגיש לשון הציווי
 ולא "אמר לי" שהמכוון אפ"ל גם רק כללות תוכן הציווי.

15 להעיר מיפ"ת (ב"ר פל"א, ח).

16 ומה שמעתיק רש"י גם תיבות "והי' אם (נשך הנחש
 וגו')", (ראה לעיל הערה 5) – אף שלכאור' אינן שייכות לפירושו
 – כי עי"ז תוכן (גם) השאלה "וכי נחש ממית" (*).

והביאור: הל' "והי' אם נשך הנחש את איש גו'" משמעותו
 ש"אם (קרה מקרה כזה ש)נשך הנחש את איש (אז) והביט גו'
 והי". ועי"ז קשה: "וכי נחש ממית" – האם נחש יוכל להמית בלי
 רצון הקב"ה

- דבשלמא כשישראל היו במצב של חטא וכו' מובן מה
 ש"וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים"; אבל אחרי ש"ויבא העם
 גו' ויאמרו חטאנו" – וע"ז בקשת מחילה נמחל להם חטאם (ראה
 פרש"י שם) ולא הי' עוד "וישלח ד' בעם את הנחשים גו'" (גיורי
 מיוחד (מהקב"ה) בהנחשים) אינו מובן (כנ"ל) "וכי נחש
 ממית" (**).

ועי"ז בא התירוץ: "אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי
 מעלה וכו' היו מתרפאים (י' ולכן מובן שלא ה"נחש מחי") ואם
 לאו היו נמוקים" – היינו שנשיכת הנחש המיתה רק בהעדר
 הסתכלות כלפי מעלה וכו'. ולכן אף שבקשו מחילה ונמחל להם
 חטאם קרה ש"נשך הנחש את איש" כי נוסף על בקשת מחילה
 בעוון זה בפרט, צריך להיות גם הסתכלות כלפי מעלה ומשעבדים
 את לבם לאביהם שבשמים.

ומה שרש"י כותב עי"ז "ואמרו רבותינו", כי א) בפש"מ אינו
 קשה כ"כ "וכי נחש ממית", שהרי זהו טבע הנחש כמ"ש
 (בראשית ג, טו) "ואיכה אשית גו" (***) ואתה תשופנו עקב" –
 "ואף משם תמיתנו" (פרש"י שם). משא"כ ע"פ "רבותינו" שאין
 חי' שולטת באדם עד שנדרמה לו כבהמה (שבת קנא, ב. וש"ג).
 [ובפרט שבפש"מ משמת אהרן נסתלקו ענני הכבוד (פרש"י

*) דהרי הקושיא "וכי נחש ממית" אינה בנוגע ל"נחש הנחשת" (מיתת
 הנשוכים מבני" ע"י העדר ההבטה בנחש הנחשת, כי אין שייך לומר
 עי"ז "נחש ממית". שהרי לא הנחש המית, כ"א העדר ההבטה) אלא
 על (מיתת בני" ע"י נשיכת) הנחשים השרפים. ועפ"ז מובן שהגיוסא
 הנכונה בפרש"י היא (לא) "וכי נחש ממית או מחי" כ"א) "וכי נחש
 ממית או נחש מחי" (כבמשנה ר"ה (כט, א). וכ"ה בדפוס ראשון של
 רש"י, ובכתי"ר רש"י) – כי הנחש שהמית אינו אותו הנחש שהחי'.

**) ולכן לעיל בפסוק וא"ו דכתיב "וישלח ה' בעם גו' וינשכו גו' וימת
 גו" אינו מקשה "וכי נחש ממית" – כי הדיוק שם הוא רק למה העניש
 אותם ה' עי"ז ששלח את הנחשים, ולא עי"ז חי' רעה או עונש אחר
 וכו'. ועי"ז מפרש (שם) שייכות הנחשים לחטאם "ויבא נחש כו".

***) משא"כ שאר חיות וכו' – ראה נח (ט, ב). ולהעיר ג"כ מפרש"י
 בראשית א, כו (ד"ה וירדו, ד, טו (ד"ה וישם). נח (ט, ה).

31 מכיון שכן, מתעוררת השאלה: למה עשה משה
32 את הנחש מנחשת – ועוד שהתורה מפרטת שמשה
33 עשה מנחשת דוקא? ולזה ממשיך רש"י: אלא
34 אמר משה, הקב"ה קוראו נחש וכו' לשון נופל על
35 לשון. וזהו גופא הטעם לזה שהתורה מודיעה
36 שעשה משה את הנחש מנחשת – להשמיענו
37 הלימוד ד"לשון נופל על לשון" – הלכה למעשה²⁰.
38 ומזה ידענו ג"כ אשר שמא מילתי הוא²¹ – גם
39 בנוגע לפועל.

40 ד. מהענינים ד"יינה של תורה" המרומזים
41 בפרש"י זה:

42 מכיון שזה שמשה עשה את הנחש של נחשת
43 – נאמר בתורה, הא גופא הוכחה (בפנימיות
44 הענינים) שגם פרט זה יש לו שייכות לכללות ענין
45 הרפואה שבא ע"י ה"נחש".

46 ויובן זה בהקדים ביאור ענין רפואת בני" ע"י
47 ה"נחש":

48 אלו שנושכו ע"י הנחשים – שממיתים
49 בנשיכתם, מכיון שבלי "והביט וגו' וחי" היו מתים,
50 הרי מובן שמצד עצם נשיכת הנחשים היו בבחי'
51 מתים²² [נוסף לזה: בחי' "נחש" עצמו מורה על
52 ענין המיתה, שהרי מצד חטא עה"ד שע"י הנחש
53 נגזרה מיתה בעולם – ועד שאפילו אלה הד' שלא
54 הי' בהם חטא – בעטיו של נחש מתו²³] ולכן
55 הוצרך להיות "והביט גו' וחי" – המשכת חיות
56 לאדם זה.

57 ומזה מובן, שמי שנשכו הנחש ("והביט אל
58 נחש הנחשת) וחי" נתקיים בו מעין תחיית המתים,
59 שהרי מצ"ע היו מתים.

60 והנה ידוע²⁴ שהכח "להחיות את המת א"א
61 להיות נמשך מבחי' מקור החיים"²⁵, כי "לאחר
62 שכבר נסתלק החיות א"א שיהי' חוזר ונמשך
63 ממדרי' זו עצמה להחיות את המת כ"א בחי'
64 רחמים רבים דעצמות אוא"ס שלמעלה מבחי'
65 מקור החיים"²⁵, "דשם מות וחיים שוים ומשו"ז
66 יכול גם המת לחיות"²⁶.

1 בכוונה, ואמרו רבותינו וכי נחש ממית או נחש¹⁷
2 מחי' אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה
3 ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו
4 מתרפאין ואם לאו היו נמוקים". דבזה מוסבר שאין
5 פעולתו של "נחש נחשת" לרפאות את הנשון נכי
6 אז הי' מקום לומר שכשם שיש איזה טעם לעשותו
7 בציור "נחש" כמו"כ יש טעם לעשותו "נחשת"
8 אלא לעורר את בני" שיסתכלו כלפי מעלה¹⁸
9 וישעבדו את לבם לשמים, בכדי שהקב"ה ירפאם,
10 ולפעולה זו של ה"נחש" הרי אין נפק"מ מאיזה
11 חומר יעשהו, ולכן אין שום סברא לומר שהקב"ה
12 אמר לו לעשותו נחשת (אלא שבתורה לא בא
13 במפורש).

14 משא"כ עשייתו בדמות נחש הרי התועלת בזה
15 מובנת בפשטות: כאשר רואה הנשון את הדבר
16 שהזיקו, זה גופא מעורר אותו ביותר לחזור
17 בתשובה על חטאו¹⁹. ובפרט בנדו"ד, שהעונש ע"י
18 הנחש דוקא – שייך להחטא עצמו, וכמו שפרש"י
19 (בפסוק ו): "יבוא נחש שלקה על הוצאת דבה
20 ויפרע ממוציאי דבה, יבוא נחש שכל המינין וכו'
21 ויפרע מכפווי טובה וכו'". ומובן שפיר שע"י
22 ההבטה על ה"נחש" נתעוררו ביותר להסתכל כלפי
23 מעלה לשעבד על לב לאביהם שבשמים. ולכן
24 הסברא נותנת, כנ"ל, שבציווי הקב"ה למשה על
25 עשיית "השרף" נאמר ג"כ (שמו) "נחש" (ולא רק
26 תוארו),

27 ולאחר שמבואר כ"ז מפרש"י הנ"ל, חוזר רש"י
28 לפרש על התיבות נחש נחשת "לא נאמר לו
29 לעשותו של נחשת" – מכיון שאין בזה שום
30 נפק"מ לפעולתו של ה"נחש".

פרשתנו כא, א) שהיו הורגים הנחשים (פרש"י בהעלותך י, לד).
ואינו מפורש ע"ע שחזור הענינים****). משא"כ ע"פ "רבותינו"
שמפורש שחזור בזכותו של משה (תענית ט, א. וראה גו"א (מסעי
לג, מ) שחזורו לאחר שעשו רושם שבא הכנעני להלחם וכו').
ב) ע"ד הפשט אינו קשה "וכי נחש מחי" – כי מצינו בכ"מ
שהקב"ה שלח הרפואה וכו' ע"י איזה דבר. "ואין לשאול בזה
טעם כי הוא מפעולות הנסים" (גו"א בפרש"י כאן. וראה ראב"ע
כאן).

ומה שרש"י מביא דרשא זו כאן, הוא לבאר שמ"ש "אא"כ
מביט בו בכוונה" פירושו (לא הבטה על ה"נחש נחשת" בכוונה,
אלא) הסתכלות כלפי מעלה וכו'.
17) ראה הערה הא' להערה הקודמת, שלפענ"ד כ"ה הגירסא
הנכונה.

18) שלכן הי' הציווי "ושים אותו על נס" (ראה פרש"י).

19) גו"א שם.

****) אבל ראה לקו"ש חו"ח ע' 256 ואילך.

20) משא"כ בפרש"י ב, כג. ג, טו.

21) ראה בירוש' שם דמסיים "מיכן הי' ר"מ דורש שמות".

22) ראה בראשית ג, טו דמשווה אתה תשופנו עקב – להוא
ישופך ראש.

23) שבת נה, ב.

24) ד"ה נ"ח עת"ר. ד"ה יחינו מיומיים תש"א פ"א. ועוד.

25) ד"ה יחינו שם.

26) ד"ה נ"ח שם.

22 שנחושת הוא מל' נחש (ענין הרע) – "לשון נופל
23 על לשון", שהרי שמו של דבר מורה על חיותו של
24 הדבר ההוא³⁴. ולכן בהתהפך בחי' "נחש" שבעולם
25 לקדושה (ע"י עבודת האדם), נעשה גם אתהפכא
26 בבחי' "הנחושת".

27 ו. עפ"ז יש לבאר הטעם מה שבתורה לא
28 נתפרש הציווי בלשון "עשה לך נחש" אע"פ
29 ש"הקב"ה קוראו נחש".

30 נתבאר³⁵ בפ"י מרז"ל³⁶ "שאלו לתורה חוטא מה
31 עונשו, א"ל יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה
32 . . א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו" – דלכאורה:
33 הרי גם ע"פ מענה התורה "יביא אשם כו" צ"ל
34 יעשה תשובה (שאו דוקא מכפר הקרבן). והביאור
35 בזה: ע"פ המענה דתורה, מועלת התשובה
36 שהזדונות נעשים "כשגגות ולא שנתכפר לגמרי"³⁷
37 ולכן צ"ל "יביא אשם" (ולאחרי שנעשו כשגגות
38 "מהני הקרבן, שע"י הקרבן נתכפר השוגג"³⁸), וזהו
39 החידוש במענה הקב"ה "יעשה תשובה ויתכפר
40 לו", שהתשובה מכפרת גם על הזדונות, ועד
41 שנעשים זכויות.

42 והטעם לזה: מצד תורה, ישנם מדידה ושיעור,
43 ולכן אין בכח התשובה לכפר (לגמרי) על הזדונות.
44 משא"כ מצד הקב"ה שהוא למעלה מכל מדידה
45 והגבלה – כי "מי יאמר לו מה תעשה"³⁸, "ורבו
46 פשעין מה תעשה לו"³⁹ – ולכן (ע"י התשובה) גם
47 הזדונות יהפכו לזכויות.

ועד"ז בנדו"ד:

48 הציווי "עשה לך נחש" שעי"ז "והביט וגו'
49 וחי", אינו מפורש בתורה, לרמז כי מצד כח התורה
50 אין הזדונות (בחי' "נחש" ומיתה) נעשים ונהפכים
51 לזכויות (חיים); אבל "הקב"ה קוראו (לזה
52 שכשמביטים עליו וחי) נחש" – הכח שגם הנחש

1 וזהו מה שרפואת בני" היתה עי"ז ש"והביט אל
2 נחש הנחשת וחי", כי מכיון שנמשך מבחי' עצמות
3 אוא"ס ב"ה ד"שם מות וחיים שוים", נעשה
4 אתהפכא מהקצה אל הקצה, שגם ה"נחש", שענינו
5 מיתה, נתהפך²⁷ שיעשה בו המקום חיים²⁸.

6 והמשכה זו דעצמות אוא"ס ב"ה להפך את
7 ה"נחש" (בחי' מיתה) ל"חיים" – "וכי נחש מחי"
8 – הוא ע"י הקדמת עבודת (ותשובת) בני"י
9 בדוגמתה של פעולת ההמשכה: "אלא) שישראל
10 מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם
11 שבשמים". שיעבוד, היינו הלב כולו גם היצה"ר,
12 בחי' "נחש" שבו²⁹ (שתמורת זה שהוא מנגד
13 לקדושה הרי הוא מהפכו להיות משועבד)
14 לאלקות³⁰, ונעשה עי"ז חיות בקדושה ("הנחש
15 מחי") – עבודה זו פועלת בחי' אתהפכא סט"א
16 בעולם, עד שהחשך עצמו יאיר³¹ - שגם ה"נחש"
17 עצמו, שענינו מות, ייהפך להיות נמשכת על-ידו
18 בחי' החיים³².

19 ה. עפ"ז מובנת השייכות ד"נחושת" לה"נחש"
20 שעל-ידו נמשך החיות לבני", כי גם נחושת מורה
21 על בחי' המתלבשת בקליפות³³; וזה גופא הטעם

27 וצ"ע מהמבואר בלקו"ת (פרשתנו ד"ה ויעש משה נחש
נחשת) שמה שהנחש מחי' הוא עי"ז "שלא יחשוב שהנחש נפרד
א"כ הוא רע ממש וכו' אבל כשיחשוב את הנחש בהגבהתו
למעלה בשרשו שאינו נפרד כו' א"כ אין רע יורד מלמע" (סב,
ב). ועיין שם (סא, ד) "להפוך מיריו למתקא . . הדינין נמתקין
בשרשן".

28 ראה יל"ש (חקת עה"פ): ימחה שמים של אפיקורסין שהן
אומרים אין תחי"מ הרי צורת נחש מומית עשה בו המקום חיים
תחיית המתים כו'.

29 ראה זח"א (לה, ב) והנחש כו' דא יצה"ר.

30 להעיר משו"ע "או"ה סכ"ה ס"ה. ועד"ז בשו"ע אדה"ז
שם ס"א) בכונת הנחת תפלין: "וישעבד להקב"ה (הנשמה
שהיא במה וגם) הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות".

31 להעיר מהמשך ר"ה תרצה פלי"ד שהכח להפוך את
החשך לאור הוא רק מצד עצמותו ית'. כי האור והחשך כמו
שהוא נושאם בעצמו – מה שביכלתו להאיר וביכלתו שלא להאיר
– אינם ב' ענינים כ"א ענין אחד, מה שהוא ית' כל יכול. וראה
לקו"ת תצא (לט, ג ואילך), שכדי להיות "ויחפוך גו' את הקללה
לברכה" הוא מבחי' "שם הוי" שבמאציל".

ועד"ז הוא בעבודת האדם, דאתהפכא חשוכא לנהורא הוא
ע"י "הזות עצם הנפש" (המשך תרצה"ה שם בסופו. וראה לקו"ת
שם לט, רע"ד. אוה"ת תצא ריש ע' תתקצד).

32 ראה גם אוה"ח כאן (רמז הו' בהבטת הנחש) "להראותם
כח התשובה . . כי לא לבד מחילת החטא אלא אדרבה יעמוד לו
זכות".

33 ביאורה"ז (להצ"צ) פקודי ע' שב. ובאוה"ת תרומה ע'
א'תיג – שנחשת היא (לא בחינה בקדושה המתלבשת בקליפות,

כ"א) בחינה בקליפות עצמן (ושם, שבחינת נחשת שבקליפות היא
למטה מהבחינות זהב וכסף דקליפה). וראה לקו"ש ח"ו ע' 158
ואילך ובהערות שם.
34 "או"ת להה"מ ס"פ בראשית (ד, ב ואילך). שעהויה"א
פ"א. וראה גם גו"א כאן.
35 לקו"ש ח"ד ע' 1152 בהערה, ע"פ אוה"ת יו"כ ס"ע
איתקנו ואילך.
36 יל"ש לתהלים כה (רמז תשב).
37 לשון הצ"צ באוה"ת שם.
38 קהלת ח, ד.
39 איוב לה, ו.

- 3 שלמעלה מהתורה.40.
- 4 (משיחות ש"פ חו"ב (י"ב תמוז), מטו"מ תשכ"ט)
- 1 יהפך לענין של חיים [היינו, שגם בחי' גקה"ט
- 2 יהפכו לטוב], נמשך מבחי' הקב"ה – נותן התורה,

"יחידו של עולם" (ראה מדרש שם) שלמעלה מהתורה, כמבואר בלקו"ת שם (ס, א).

(* בד"ה יעשה משה נחש הנחשת בלקו"ת שם (סב, א) מציין: "ועמ"ש טו"ד זאת חקת התורה בענין מי יתן טהור מטמא".

40) ע"פ כהנ"ל תוכן השייכות בין הענין ד"נחש הנחשת" לפרשת חקת – פרה אדומה. כי החידוש שבפרה אדומה – "מי יתן טהור מטמא" (מדרש רבה ריש פרשתנו) – הוא כמבואר בלקו"ת פרשתנו*) (נט, סע"ד) מה ש"הטמא נהפך לטהור", הענין ד"אתהפכא" שלמעלה מענין ה"ביירו"ר. והכח לזה הוא מבחי'

המשך ביאור למס' עירובין ליום ראשון עמ' א

45 הישיבה, באופן שהקרפף האמצעי מגופף והחיצונים אינם
 46 מגופפים, ויש אדם אֶחָד הדר בְּזוֹה – באחד הקרפפות החיצונים,
 47 ואדם אֶחָד הדר בְּזוֹה – בקרפף החיצון השני, וּשְׁנַיִם דרים בְּקֶרֶפֶף
 48 הָאֲמֻצְעִי, מָהוּ – מה יהא הדין בזה.
 49 ומבאר את הגמרא את צדדי הספק: האם יש לדון את הקרפפות
 50 החיצונים כאילו דרים בכל אחד מהם שלשה בני אדם, שהרי אִי
 51 לְהִקְטֵא נְפִיק תְּלָתָא הוּוּ – אם ייצאו השנים האמצעים לקרפף
 52 החיצון האחד יש כאן שלשה אנשים הדרים בקרפף אחד, וְאִי
 53 לְהִקְטֵא נְפִיק תְּלָתָא הוּוּ – וכמו כן אם ייצאו השנים האמצעים
 54 לקרפף החיצון השני יהיו בו שלשה אנשים, כלומר, מאחר
 55 והאמצעים שולטים בשני הקרפפות החיצונים יש לדון אותם
 56 כאילו הם דרים בשניהם, ונמצא שבכל אחד מן החיצונים דרים
 57 שלשה אנשים, ועל כן יש להתירם אפילו אם גדולים הם מבית
 58 סאתיים. או דִּילְמָא – או שמא יש לומר, שאין מקילים כל כך לדון
 59 את האמצעים כאילו דרים הם בכל אחד מן הקרפפות החיצונים,
 60 ואף אין דנים אותם כאילו דרים רק באחד מהם, כדי להתיר לכל
 61 הפחות קרפף חיצון אחד בהיקף יותר מבית סאתיים, אלא אומרים
 62 אנו דתְּ דְהָא לְהִקְטֵא נְפִיק – שאחד מן הדרים באמצעי יוצא לקרפף
 63 חיצון אחד, וְהָא לְהִקְטֵא נְפִיק – ואילו האדם השני הדר בקרפף
 64 האמצעי יוצא אל הקרפף החיצון השני, ונמצא שבכל אחד מן
 65 הקרפפות החיצונים אין דרים אלא שני אנשים, וממילא אין
 66 נותנים לכל קרפף אלא בית סאתיים בלבד.
 67 הגמרא מביאה ספק נוסף בענין זה: וְאִם תִּמְצָא לִזְמַר – ואם תרצה
 68 לפשוט הספק הקודם, ולומר דתְּ דְהָא לְהִקְטֵא נְפִיק וְהָא לְהִקְטֵא נְפִיק –
 69 שאחד יוצא לכאן ואחד לכאן, כלומר, שדנים את השנים
 70 האמצעים כאילו נחלקים וכל אחד מהם דר בקרפף חיצון אחר,
 71 מכל מקום עדיין יש להסתפק באופן שדרים שְׁנַיִם בְּזוֹה – באחד
 72 הקרפפות החיצונים, וּשְׁנַיִם בְּזוֹה – בקרפף החיצון השני, ואדם אֶחָד
 73 דר בְּקֶרֶפֶף הָאֲמֻצְעִי, מָהוּ – מה יהא הדין באופן בזה, האם נאמר
 74 דְהָא – שכאן וְהָא יש קרפף שדרים בו שלשה אנשים, שהרי אִי
 75 לְהִקְטֵא נְפִיק תְּלָתָא הוּוּ – אם ייצא האמצעי לקרפף החיצון האחד
 76 יהיו דרים בו שלשה אנשים, וְאִי לְהִקְטֵא נְפִיק תְּלָתָא הוּוּ – וכן אם
 77 ייצא האמצעי לקרפף החיצון השני יהיו דרים בו שלשה, וממילא
 78 יש להתיר את שני הקרפפות החיצונים בהיקף כל צרכם, או לכל
 79 הפחות להתיר את אחד מהם. או דִּילְמָא – או שמא יש לומר, אִמְר
 80 לְהִקְטֵא נְפִיק וְאִמְר לְהִקְטֵא נְפִיק – אולי ייצא האמצעי לכאן ואולי
 81 ייצא לכאן, ומאחר ואין אנו יודעים לאיזה מן החיצונים ייצא אין
 82 נותנים היקף יותר מבית סאתיים אפילו לאחד מן הקרפפות.
 83 מסיקה הגמרא: וְהִלְכָתָא בְּעֵינֵי לְקוּלָא – להלכה, נוקטים אנו בשתי
 84 השאלות להקל, שבין באופן שיש אדם אחד בקרפף האמצעי ושני
 85 אנשים בכל אחד מן הקרפפות החיצונים, ובין באופן שיש שנים
 86 באמצעי ואחד בכל חיצון, דנים את שני הקרפפות החיצונים
 87 כאילו דרים בהם שלשה בני אדם, ומותרים בהיקף כל צרכם.
 88 הגמרא מביאה דין בענייני מחיצות: אֶמְר רַב הִפְרָא,

1 – בעל הכרם מפיקין ומבטלן למחיצה, ואינן מצטרפות אל
 2 האמות שבאמצע. דְּבִינֵי בִינֵי – ואלו האמות שנותרו באמצע, אִי
 3 אִיכָא אֶרְבַּע חֲשִׁיבִין – אם יש בהן שיעור ארבע אמות חשובות הן
 4 כשדה לעצמן, ואינן בטלות לכרם, ולפיכך מותר לזרוע בהן, וְאִי
 5 לֹא – אך אם אין בהן שיעור ארבע אמות, לֹא חֲשִׁיבִין – אינן
 6 חשובות לעצמן, אלא בטלות כלפי הכרם, ולפיכך אסור לזרוע
 7 בהן [ציור ו].
 8 הגמרא מביאה דין נוסף היוצא מדין 'דיורי גדולה בקטנה': אֶמְר רַב
 9 הַהוּדָה, שְׁלֹשָׁה קְרָפִיפּוֹת ו-שטחים פתוחים שהוקפו במחיצות
 10 העומדים זָה בְּצַד זֶה, כגון שהיו שלשה אנשים מהלכים בדרך,
 11 ועשה כל אחד מהם קרפף לדור בו, אך לא הקיפו במחיצות
 12 גמורות של 'שתי וערב', אלא עשה מחיצה של 'שתי בלבד',
 13 דהיינו, שהעמיד עמודים סביב ובאופן שאין ריוח שלשה טפחים
 14 בין עמוד לעמוד, או שעשה מחיצה של 'ערב' בלבד, דהיינו,
 15 שהקיף חבלים סביב עד לגובה עשרה טפחים (באופן שאין אויר
 16 שלשה טפחים בין חבל לחבל). ומחיצות גרועות כאלו מועילות
 17 לעשות את השטח שבתוכן כרשות היחיד רק באופן שאין בו יותר
 18 מבית סאתיים, אלא אם כן דרים שם שלשה בני אדם, הנקראים
 19 בשם 'שתיא', שאו ראשים הם להקיף במחיצות כאלו אפילו שטח
 20 גדול ביותר.
 21 ובאופן שהיו שלושת הקרפפות פתוחות זו לזו, וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים
 22 מְגוּפְפִים, כלומר, הקרפפות החיצונים היו רחבים מן הקרפף
 23 שבאמצע, ועשו להם מחיצות משני צידי הפתח שבינם לאמצעי,
 24 ואילו הקרפף הָאֲמֻצְעִי אִינוּ מְגוּפְפִים, כלומר, שהיה פרוץ במלואו
 25 לשני הקרפפות שמצידו (ציור ז), וְאִם דר בְּזוֹה – בקרפף
 26 האחד, וְכֵן אדם יְחִיד דר בְּזוֹה – בקרפף השני, וכן בשלישי, נְעֻשָׁה
 27 הקרפף האמצעי פְּאִילו דרה בו שְׁיִירָא של שלשה בני אדם, שהרי
 28 נתבאר לעיל (צב) שהדריים בחצר הגדולה המגופפת נידונים
 29 כדריים אף בחצר הקטנה שאינה מגופפת, וממילא יש לדון את
 30 השנים הדריים בצדדים כאילו דרים עם השלישי בקרפף האמצעי,
 31 ועל כן נִוְתְּנִין לָהֶן כָּל צוּרְכָן, דהיינו, שדנים את כל השטח המוקף
 32 שבקרפף האמצעי כרשות היחיד, אפילו אם גדול הרבה, כל
 33 שצרכים הם לשטח זה.
 34 (וְהָא) אבל אם היה הקרפף הָאֲמֻצְעִי מְגוּפְפִים וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים אִינֵן
 35 מְגוּפְפִין, כלומר, שהיה הקרפף האמצעי רחב יותר מן הקרפפות
 36 החיצונים, והיו לו מחיצות משני צידי הפתחים שהיה פתוח בהם
 37 הקרפפות החיצונים, ואילו הם היו פרוצים במלואם לאמצעי
 38 [ציור ט], וְאִם יְחִיד דר בְּזוֹה, וְכֵן יְחִיד בְּזוֹה [וְיְחִיד בְּזוֹה], אִינֵן נִוְתְּנִין
 39 לָהֶם אֵלָּא בֵּית שֵׁשׁ סֵאֵין, שני סאין לכל קרפף. שהרי אין כאן
 40 שלשה אנשים הדריים בקרפף אחד, שאף על פי שהאמצעי נידון
 41 כאילו דר גם בחיצונים, מכל מקום עדיין אין דרים בכל אחד מן
 42 הקרפפות הללו אלא שני אנשים, ואילו באמצעי דר אדם אחד
 43 בלבד, ולפיכך אין נותנים לכל אחד מהם אלא בית סאתיים בלבד.
 44 הגמרא מביאה ספיקות בדין זה: אִיכְנָא לָהוּ – נסתפקו בני

ופנימיות התפארת נמשך מחכמה ונקרא רקיע רקע י' וכמ"ש בפרד"ס בשער הראשון שער עשר ולא תשע פ"ב כמדומה ע"ש. ועיין בד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ה מכ"ק אדמו"ר ז"ל נבג"מ זיע"א במאמר⁵ ויקרא אלקים לרקיע שמים ע"ש.

חיצוניות התפארת נקרא שמים שכולל ומחבר אש ומים חסד וגבורה, והוא נמשך מבינה הנקראת אלקים כמ"ש ויקרא אלקים לרקיע שמים.

אבל בחי' פנימיות התפארת עמודא דאמצעיתא, עצמו ומהותו דיעקב הוא נמשך מיסוד אבא, והוא מה שיעקב הוא⁶ י' עקב, שנמשך מי' דחכמה, והוא בחי' רקיע כי ביעקב יש אותיות קי"ע דרקיע, ואות ר' דרקיע מתחלף בו בכ' באל"ף בי"ת⁷ דאי"ק בכ"ר.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד קמ

בראשית א, ח - ויקרא אלקים לרקיע שמים ויהי ערב ויהי בקר יום שני

ב' בחי' במדת התפארת, א) חיצוניות, בחי' "שמים" אש מים - הכולל חסד וגבורה, ב) "רקיע" פנימיות התפארת וכו' הנה בתפארת יש ב' בחי':

א, מה שתפארת הוא כולל חסד וגבורה, והוא בחי' חיצוניות התפארת, והוא מה שיעקב - בחי' תפארת¹ - אמר² אלקי אברהם ופחד יצחק הי' לי, כי הוא כולל ומחבר שניהם חו"ג.

ב, מה שתפארת אינו לא חסד ולא גבורה, ונק' עמודא³ דאמצעיתא, והוא פנימיות התפארת⁴.

וחיצוניות התפארת נמשך מבינה, ונק' שמים שכולל אש ומים, גבורה וחסד יחדיו.

(1) ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב.

(2) בראשית לא, מב. (ראה לקמן סימן).

(3) זוהר חלק ג' רמג, ב. תורה אור פרשת נח יא, א.

(4) ראה תורת מנחם - תפארת לוי יצחק שמות סימן פב.

(5) ראה ספר המאמרים שם עמוד נט.

(6) ראה לקמן סימן כו הערה 12.

(7) ראה שבת קד. פסחים ה. רש"י ד"ה אך חלק.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ט סיון, תשי"ט

ברוקלין.

הנהלת תלמוד תורה בית יוסף ישיבת ליובאוויטש, בטרנטה

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל פ"כ מס' לו לז, משקפים ר"פ מהמצב במשך השבועות שעברו.

ויהי רצון שמתאים למה שנדבר זה כו"כ פעמים, תתחילנה הבשורות להיות באופן דואתהלכה ברחבה עד לופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ועד לנחלה בלי מצרים.

שאם בכל העניינים מוכרח הדבר עאכו"כ בחינוך על טהרת הקדש ובחינוך שמטרתו לאחד הנגלה והפנימיות תורה תמימה, וק"ל.

וכיון שנכנסנו לחדש הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע נשיא ישראל, אשר היתה בזה גאולת הרבים בעת ההיא ולשנים ולדורות הבאים לאחרי זה, וכמובן מפרטי העניינים פרשת המאסר והגאולה, הנה יביאו זה בפועל בפעולות באותן השטחים עליהם מסר נפשו הק' הם הפצת היהדות בכלל והפצת המעיינות ביחוד, שכל השייכים ויודעים עדי"ז מחויבים בזה, וכיון שלהצלחת העבודה צריכים למנוחה שמחה וטוב לבב, הנה רועה ישראל יאר פניו ויגאל את כאו"א בתיכ"י מכל עניינים המבלבלים, וימלאו את כל הנ"ל מתוך הרחבה אמיתית הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

המאבק על הרבנות ביקטרינוסלב - המשך

כציוני, לא היה באפשרותו לקחת חלק בקידום מינויו של הרב לאחר ההחלטה שהתקבלה באסיפת הציונים נגד המינוי, כפי שכתבתי לעיל. הוא הגיש איפוא לוועדה המתאימה מסמך רשמי המודיע על פרישתו מהמפלגה, כך שמעתה יהיה חופשי לפעול בשאלת הרבנות כפי שימצא לנכון. הציונים השקיעו את כל כוחותיהם כדי שלא לקבל את התפטרותו. גם באופן אישי היה בפרישתו של פאליי נזק מבחינתם, מה גם שמדובר בחותנו של אוסישקין (אם-כי, מבחינת אישיותו, פאליי היה גדול יותר מחתנו, וגם החתן עצמו סבר כך).

כך החלה מחלוקת בחיים היהודיים בעיר, ונוצרו מפלגות שונות. משפחות שחיו ביניהן בידידות הפכו שונאות זו לזו בשל חילוקי הדעות ביניהן בשאלה זו – תומכי הרב ומתנגדיו. ופאליי זה – שהיה חפשי בדעותיו, ורחוק ביותר מחיים אורתודוקסיים – החל לנהל את המערכה למען מינויו של הרב, כקנאי לדבר אחד.

כל זה היה בשנת 1908, בתקופה שבה היו עדיין מפלגות רבות – בניגוד למצב עתה, שבה מותרת רק מפלגה אחת – המפלגה הקומוניסטית. לכל מפלגה היו נציגים בקהילה המרכזית, שייצגו את עמדותיהם של משלחיהם. לחפשיים בדעותיהם היה, כמובן, רוב מבין הנציגים. כמו-כן היו בקהילה נציגים של המעמד העשיר ושל המעמד העני.

אך בשאלה זו – שאלת הרבנות בעיר – התעניינו כולם בלהט רב (כפי שאומרים). הציונים והמפלגות האחרות היו איתנים בהתנגדותם למועמדותו של שניאורסון, וכך נוצרו בקהילה שני צדדים.

אחד מהם – הצד החסידי – הונהג על-ידי פאליי. עובדה זו מזכירה לי את אמרתו של ר' לוי יצחק מברדיטשוב על אותו יהודי שהתפלל תוך כדי שימון גלגלי העגלה, שאפילו כשהוא משמן את הגלגלים הוא מתפלל... כך גם באשר לפאליי: לא אחת קרה שהוא ישב בעיצומו של יום השבת באמצע השדרה העירונית, כשסיגרייה בפיו, והוא מטכס עצה כיצד להביא לידי פועל את מינויו של הרב החסידי... הוא אמר על כך, שבעיניו אין זו פעילות למען אדם יחיד, אלא כדי להבטיח ששיטת החסידות לא תשתכח, ובכלל – שהחיים היהודיים יתחזקו.

יהודים בעלי זקן לבן, ובכלל יהודים שהשתייכו לקטגוריות האדוקות יותר, שבכל נושא אחר היה פאליי שומר על מרחק ניכר מהם – בשאלה זו הוא התאחד אתם והפך למנהיגם.

יהודים אלה היו על-פי רוב "יהודים של בית-כנסת", בלתי-מאורגנים בעליל, כפי שהיו באותה תקופה כל היהודים מסוג זה ברוסיה; ולפתע היה עליהם ללמוד את כל חוקי הבחירות ולעסוק בתרגילים פרלמנטריים מחוכמים – דברים שבהם לא היה להם כל מושג. פאליי לימד אותם את כל הדרוש תוך כדי ישיבה בשדרה, כפי שתיארתי לעיל.

הצד השני הורכב מאנשים מפלגתיים, שבילו את כל ימיהם בתחום זה. מנהיגם היה הגביר הגדול ביותר בעיר, נדבן גדול¹³⁰, שרבים הצטרפו לעמדתו מתוך פחד שאם לא יעשו כך תיפגע פרנסתם. גביר זה רצה להיות בעל הכוח הגדול ביותר בקהילה. במספר מקרים הוא שכר אנשים למשרות שונות בעסקיו הפרטיים, ולאחר-מכן הצליח למנותם לחברים בקהילה.

פאליי היה אף הוא עשיר גדול, אבל רחוק מלהיות נדבן. כמעט לא ניתן היה להעלות על הדעת שמישהו יסייע לו לשם תועלת כלכלית; אך אנשים התייחסו כלפיו בדרך-ארץ בגלל אישיותו, בגלל הגדלות שבו.

(130) הכוונה כנראה למר משה כרפס (תרי"ב-תרע"ד), איל מכרות ותעשייה שניהן כפרנס הקהילה ביקטרינוסלב.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת חוקת

לג

לא, עפ"י הדין (שבת טז). כלי מתכות מקבלין טומאה, ואם נשברו אחר קבלת הטומאה טיהרו וכו'

...ומידי דברי בזה זכור אזכור מה שכתבתי טעם בליקוטים שלי מה ששאלו אנשי אלכסנדריא (נדה ע, ב) מתים לעתיד לבוא³ מהו שיצטרכו הזאה, דשאלה זו נוגע למה שאמרו חז"ל בשבת (טז, א-ב) דכלי מתכות מקבלין טומאה ואם נשברו אחר קבלת טומאה טיהרו, רצה לומר על ידי השבירה יצאו מידי טומאתן חזר ותיקנו אחר שנשברו גזרו חכמים שיחזור לטומאתו הישנה משום גדר מי חטאת, שאם תאמר שאם תיקנו אינו חוזר לטומאתו הראשונה אם יהי' לו כלי שנטמא במת וקיבל טומאה ישבור הכלי כדי שיצא מטומאתו ואחר כך יתקן אותו ועל ידי זה יהי' מי אפר פרה בטלין שלא יצטרך להזות עליו בשלישי ובשביעי על כן משום גדר מי חטאת תיקנו חז"ל שיחזור לטומאתו הראשונה.

והן האדם הוא כאחד מהם שאם האדם חוטא ממשיך עליו רוח הטומאה ונקרא טמא וכן משמע בקרא (ויקרא טז, טז) השוכן אתם בתוך טומאתם, וכאשר האדם מת אז יש לו הדין שאם נשברו אחר קבלת הטומאה על ידי השבירה ניהר טומאה שלו דשבירתן זוהי מיתתן (בבא קמא נד, א), רצה לומר משום דמיתה מכפרת עוון (רמב"ם הלכות תשובה פרק א הלכה ד), ולעתיד לבוא שיחיו המתים הוה ליי' כדין חזר ותיקנו שחזור לטומאתו הראשונה ובטומאת מת דווקא גזרו חז"ל משום גדר מי חטאת.

ועל זה בנוי השאלה שלהם אם יחזרו לטומאה הישנה ולזאת אמרו מתים לעתיד לבוא מהו שיצטרכו הזאה רצה לומר מתים שיחיו לעתיד לבוא מהו שיצטרכו הזאה, והא דמספקא להו היינו טעמא משום שאם נדמה טומאת האדם לכלי מתכות דמצינו שהקישו הכתוב לברזל כמו שנאמר (דברים ח, ט) ארץ אשר אבני ברזל אל תקרי אבני אלא בוני' (תענית ד, א) שהם דומין לברזל אין ספק שחזור לטומאתו הראשונה, אכן דאיכא לאקושי לקולא דגבי כלי זכוכית אמרו (שבת טו, ב) הואיל ותחילת ברייתו הוא מן החול שויניהו רבנן ככלי חרס שאינו חוזר לטומאתו ראשונה, והוא הדין האדם כאחד מהם תחילת ברייתו הוא מן החול כדכתיב (בראשית ג, יט) מן העפר אתה ואם תיקנו מקבל טומאה מכאן ולהבא ואינו חוזר לטומאה ישנה ובהא מספקא להו, ויותר מזה כתוב ולקצר אני צריך.

נפתלי שבע רצון פ' כי תבא

יט, יב – הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר

א

מתוך קושיית התוס' (נדה ע). מתים לע"ל צריכים הזאה ג' ז' וכו', דלמה לא שאלו על בן השונמית וכו', וכן למה לא שאלו אם צריכים טבילה, עפ"י הגמ' (כתובות קיא). "עתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהם"

כתובות קיא. אר"ח בר יוסף עתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהן וכו' עי' מש"כ התוס' שהוא בלבושים הנקברים בהם, ויש לפרש בזה הא דאיתא בנדה דף ע"ב ע"ב ששאלו אנשי אלכסנדרי' את ר' יהושע מתים לעתיד לבוא צריכים הזאה ג' ז' וכו', ויש לדקדק למה לא שאלו אם יצטרכו טבילה.

ונראה משום דבאמת עיקר שאלתם משום שהם נוגעים בעצמם בשעת התח', וכענין שאמרו בבגדי מדרס אינו טמא מגע מדרס מפני שנגע בעצמו, אבל כיון שיעמדו בלבושיהם קשה הא בלא זה יטמאו שהרי יטמאו הבגדים במגען תחלה ואח"כ יטמאו הם מבגדיהם, אלא דנפקא מינה דאם יטמאו בלבושיהן הם אינם אלא ראשון שהבגדים נעשו אב הטומאה והנוגע בהם אינו אלא טומאת ערב ואין צריך הזאת ג' ז', משא"כ בנגעים בעצמם.

אך זהו לדעת הר"ש בריש אהלות דמ"ש בחלל חרב הרי הוא כחרב היינו דוקא כלי מתכות, אבל לפי מ"ש הרמב"ם שם דהוא הדין לכל הבגדים נעשי' כמת עצמו, א"כ קשה דמה שאלו הא עכ"פ צריכים הזאה ג' ז' מחמת נגיעתן בבגדיהם, וצ"ל דס"ל כמ"ש התוס' דיעמדו בלבושיהן לא היינו מלבושים שנקברו עמו. ולפי"ז מתורץ מה שהקשו התוס' שם בנדה למה שאלו ממתים לעתיד לבוא ולא שאלו על בן שונמית, דבבן שונמית לא שייך שאלו זו דכתיב ותשכביו על מיטת איש וגו', נמצא עכ"פ צריך הזאה ג' ז' משום נגיעת הכלים, וק"ל.

הפלאה כתובות קיא.

ב

ביאור מה ששאלו אנשי אלכסנדריא (נדה ע): מתים לעתיד לבוא צריכים הזאה ג' ז' או

3 ששאלו אנשי אלכסנדריא (נדה ע, ב) מתים לעתיד לבוא וכו': עיין לעיל סימן קכו, ובהנסמן שם.

1 עתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהן וכו': עיין גם לקמן סימן קלב.
2 דאיתא בנדה דף ע' וכו': עיין לעיל סימן קכו, ובהנסמן שם.

♦ יום ראשון א' תמוז ♦

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

יט (א) וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:

ב דא גזרת אורייתא די פקיד יי למימר מלל עם בני ישראל ויסבין לה תורתא סמקתא שלמתא די לית בה מומא די לא סליק עליה נירא:

(ב) זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה לאמר דברו אל-בני ישראל ויקחו אליהם פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על:

ט"ו < זאת חקת התורה • לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל לומר: מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה "חקה", גזרה היא מלפני, אין לה רשות להרהר אחריה • ויקחו אליה • (במדבר רבה) לעולם היא נקראת על שמך: פרה שעשה משה במדבר • אדמה תמימה • שתהא תמימה באדמיות, שאם היו בה שתי שערות שחורות - פסולה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין לקו"ש חי"ח עמ' 229 - מתוך 'לקראת שבת')

זאת חקת התורה . . ויקחו אליהם פרה אדמה תמימה (יט, ב"ג)

אודות פרה אדמה אי' במדבר"ר פי"ט, ג) שאפילו שלמה המלך 'החכם מכל אדם' אמר: "על כל אלה עמדתי, ופרשה של פרה אדמה חקרתי ושאיתי ופשפשתי אמרתי אהפכה והיא רחוקה מפני". ואף על פי כן, גבי משה רבנו ע"ה מצינו במדבר (במדבר"ר שם ועוד): "אמר לו הקב"ה למשה לה אני מגלה טעם פרה". וצריך באור, באם גלה הקב"ה טעם פרה למשה, מדוע לא השיגה שלמה המלך. וכן, לאחר שגלה ה' טעמה למשה, מדוע לא גלהו לכלל ישראל? והבאור בזה: כל מצות התורה, גם אלו המובנים לנו בסברא, יסודם ומהותם הוא "חקה", שלמעלה מהשיגה שכלית. שלכן נקראה הפרה, שהיא המצוה בה נפר בגלוי יתר הפלאותה למעלה משכל - "חקת התורה". אף לאחר שנתלבשו בטעמים שכליים, יכולה להיות איזו מחשבה שבאם יכריח השכל שאין מקום ח"ו לאיזה מצוה, לא ימסרו נפשם עליה. אשר על פן לא נתגלה טעם פרה אדמה לכלל ישראל, בכדי שתהיה לכל הפחות מצוה אחת שלא נתלבשה בטעמים שכליים, ועל ידי זה, יהיה כח המסירות נפש בכלל ישראל בגלוי גם בשאר דברים. רק משה רבנו ע"ה, להיותו בטל להקב"ה בתכלית הבטול, יכל להשיג גם מה שלמעלה מהשיגה לגמרי, דכיון שמציאותו לא נפרדת כלל מהשי"ת, הרי אצלו המסירות נפש להשי"ת דבר טבעי הוא, וזו הפננה שהשיג טעם פרה, היינו שהינח במציאותו בהנחה פשוטה הבטול לאלוקות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1061)

פרה שעשה משה במדבר (רש"י יט, ב) מלת "במדבר" מיתרת לכאורה, שהרי הכל יודעים שמושה היה כל ימיו במדבר ובדודאי שגם הפרה עשה שם. ויש לומר, דהנה אדם עלול לומר: איך בכחי לטהר גם יהודי שנמצא בדרגה פחותה ביותר? על זה אומרים לו: הוי ידע, שהפרה נעשית במדבר, מקום נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, ומאפר פרה זו מתקדשים הכהנים בעשית כל פרה ופרה. אבן עזרא.

ג ונתתם אתה אל-אלעזר הפהן והוציא אתה אל-מחויז למחנה ושחט אתה לפניו:

(ג) ונתתם אתה אל-אלעזר הפהן והוציא אתה אל-מחויז למחנה ושחט אתה לפניו:

ט"ז < אלעזר • (ספרי) מצותה בסגן. אל-מחויז למחנה • (יומא סח ספרי) חויז לשלש מחנות. ושחט אתה לפניו • (יומא מב) זר שחט ואלעזר רואה. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

ב זאת חקת. גם זאת הפרשה, במדבר סיני נאמרה. פאשר צוה השם, וישלחו מן המחנה. ובפסח היו טמאי מתים. ונסמכה זאת הפרשה בעבור שהיא לכהן: פרה אדמה תמימה. שלא תהיה קטנה. אמר הגאון, כי מי גדה כמו הדבש, שחזיק לבעל הפרה האדמה, ויועיל לבעל הלחה. ואין צורך:

ג והוציא אותה. המוציא. או בצווי. וכן ושחט, פי הוא לא ישחטנה. והעד, לפניו:

ד ויִסַּב פְּהִנָּא אֶלְעִזֹר פְּהִנָּא מִדְּמָה בְּאַצְבָּעָהּ וַיְהִי לְקַבֵּל אִפִּי מִשְׁפַּן זְמַנָּא מִדְּמָה שְׁבַע זְמַנִּין:

(ד) וְלִקַּח אֶלְעִזֹר הַכֹּהֵן מִדְּמָה בְּאַצְבָּעוֹ וַהֲיָה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֱהֱל־מוֹעֵד מִדְּמָה שְׁבַע פְּעָמִים:

ה"י אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֱהֱל־מוֹעֵד • עומד בְּמִזְרְחוֹ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם וּמִתְכַּנֵּן וְרוֹאֶה פֶתַחוֹ שֶׁל הַיֵּכָל בְּשַׁעַת הַנִּזְתָּת הַדָּם (זממא כח) •

ה וַיִּוָּקֵד יְת תּוֹרְתָא לְעִנּוּהִי יְת מִשְׁפַּה וַיְת בְּשָׂרָה וַיְת דְּמָה עַל אֶכְלָה יִוָּקֵד:

(ה) וְשָׂרָף אֶת־הַפָּרָה לְעִנּוּי אֶת־עֲרֵה וְאֶת־בְּשָׂרָה וְאֶת־דְּמָה עַל־פְּרִשָׁה יִשְׂרָף: אבן עזרא.

ו ויִסַּב פְּהִנָּא אֶעָא דְאַרְזָא וְאַזּוּכָא וַיִּצְבַּע זְהוּרִי וַיְרַמֵּי לְגוֹ קִידִית תּוֹרְתָא:

(ו) וְלִקַּח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרִזוֹ וְאַזּוֹב וַיִּשְׂנֵי תוֹלַעַת וַהֲשִׁילֶיךָ אֶל־תּוֹךְ שְׂרַפַת הַפָּרָה: אבן עזרא.

ז וַיִּצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי פְּהִנָּא וַיִּסְחִי בְּשָׂרָה בְּמִיָּא וּבְתַר כֵּן יַעוּל לְמִשְׁרִיתָא וַיְהִי מְסָאָב פְּהִנָּא עַד רַמְשָׂא:

(ז) וּכְבָסָם בְּגָדֵי הַכֹּהֵן וַרְחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֵא אֶל־הַמַּחֲנֶה וַטְמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב:

ה"י אֶל־הַמַּחֲנֶה • לְמַחְנֶה שְׂכִינָה, שְׂאִין טְמֵא מְשַׁלַּח חוּץ לְשֵׁתֵי מַחֲנוֹת, אֵלָּא זָב וּבַעַל קָרִי וּמִצְרַע. וַטְמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב • סָרְסְהוּ וְדַרְשָׁהוּ: "וַטְמֵא עַד־הָעֶרֶב וְאַחֵר יָבֵא אֶל־הַמַּחֲנֶה". אבן עזרא.

ח וַיִּדְמוֹקֵד יְתָה יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי בְּמִיָּא וַיִּסְחִי בְּשָׂרָה בְּמִיָּא וַיְהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא:

(ח) וְהַשְׂרִף אֹתָהּ יְכַבְּסָם בְּגָדֵי הַכֹּהֵן וַרְחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וַטְמֵא עַד־הָעֶרֶב:

ט וַיִּכְנוּשׁ גְּבֵר דְּכִי יְת קִטְמָא דְּתוֹרְתָא וַיִּצְנַע לְמִפְרָא לְמִשְׁרִיתָא בְּאַתֵּר דְּכִי יְתָהִי לְכַנְשָׂתָא דְּכִי יִשְׂרָאֵל לְמִטְרָא לְמִי אֲדִיּוּתָא חֲטָאָתָא הִיא:

(ט) וְאַסְףּוּ אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַכֹּהֵן וְהַנִּיחַ מְחוּץ לְמַחֲנֶה בְּמָקוֹם טְהוֹר וְהִיָּתָה לְעֵדוּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדְּהָ חֲטָאָתָא הִיא:

ה"י וְהַנִּיחַ מְחוּץ לְמַחֲנֶה • (פרה פ"א) לְשַׁלְשָׁה חֲלָקִים מִתְחַלְקָת: אֶחָד נֶתֵן בְּהַר הַמְּשֻׁחָה, וְאֶחָד מִתְחַלֵּק לְכָל הַמְּשֻׁמְרוֹת, וְאֶחָד נֶתֵן בְּחֵיל; זֶה שֶׁל מְשֻׁמְרוֹת הִיָּה חוּץ לְעִזְרָה, לְטַל מִמֶּנּוּ בְּנֵי הָעִירוֹת וְכָל הַצָּרִיכִין לְהִטְהַר, וְזֶה שֶׁבְּהַר הַמְּשֻׁחָה – כְּהֻנִים גְּדוּלִים לְפָרוֹת אַחֲרוֹת מְקַדְּשֵׁין הַיְמָנָה, וְזֶה שֶׁבְּחֵיל – נֶתֵן לְמִשְׁמֶרֶת מְגֻזְרֵת הַכְּתוּב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִיָּתָה לְעֵדוּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת". לְמִי נִדְּהָ • לְמִי הַזִּיָּה, כְּמוֹ (איכה א): "וַיִּנְדוּ־אֲבָן בֵּי", (זכריה ב): "לִידוֹת אֶת־קַרְנֹת הַגּוֹזִים" לְשׁוֹן זְרִיקָה. חֲטָאָתָא הִיא • לְשׁוֹן חֲטוּי כְּפָשׁוּטוֹ; וּלְפִי הַלְכוּתִיהָ קָרְאָה הַכְּתוּב "חֲטָאָת", לומר שֶׁהִיא כְּקִדְּשִׁים לְהֶאֱסֹר בְּהִנָּאָה. אבן עזרא.

י וַיִּצְבַּע דְּכִיִּישׁ יְת קִטְמָא דְּתוֹרְתָא יְת לְבוּשׁוֹהִי וַיְהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא וְתָהִי לְכִנְיִ יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוּרִיא דִּיתְגִּירִין בִּינֵיכוּן לְקַנְיָם עֲלֵם:

(י) וּכְבָסָם הָאֲסָף אֶת־אֶפְרַיִם הַכֹּהֵן אֶת־בְּגָדֵי וַטְמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיָּתָה לְכִנְיִ יִשְׂרָאֵל וּלְגִיר הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחַקַת עוֹלָם: אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

ה וְשָׂרָף אֶת הַפָּרָה. הַשׁוֹרֵף. וְהַעֲד, לְעִנּוּי: עַד הָעֶרֶב, שְׁלֵא יֵאכַל מִן הַקִּדְּשִׁים: אִין צוֹרֵךְ לְהַזְכִּיר שִׁרְחֵץ בַּמַּיִם: ו עֵץ אֲרִזוֹ. כְּמוֹ לְמִצְוֶרַע. וְשֵׁם רְמִזְתִּי סוּד: ט אִישׁ טְהוֹר. אֵינְנוּ הַכֹּהֵן הַשׁוֹרֵף: לְמִי נִדְּהָ. פִּירוּשׁוֹ, רְחוּק. כְּמוֹ מְגִדִּיכָם: וַטְמֵא עַד הָעֶרֶב. וְאַחֵר שְׂאֵמֵר שְׂיִכְבַּס אֶת בְּגָדֵי, וְשֵׁם רְמִזְתִּי סוּד: ז וְכַבְּסָם בְּגָדֵי. הַכֹּהֵן הַשׁוֹרֵף: וַטְמֵא הַכֹּהֵן. וְכִי יִשָּׁב טְמֵא. וַיִּשׁ אֹמְרִים, שְׂיִהְיֶה טְמֵא

י וַיִּצְבַּע דְּכִיִּישׁ יְת קִטְמָא דְּתוֹרְתָא יְת לְבוּשׁוֹהִי וַיְהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא וְתָהִי לְכִנְיִ יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוּרִיא דִּיתְגִּירִין בִּינֵיכוּן לְקַנְיָם עֲלֵם:

(יא) הַנִּגַּע בְּמַת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וַטָּמֵא שְׁבַעַת יָמִים:

יָמִים: אבן עזרא.

יא דִּיקְרַב בְּמַתָּא לְכָל נֶפֶשׁא דְאַנְשָׂא וַיְהִי מִסָּבַב שְׁבַעַת יוֹמִין:

יב הוא יָדִי עֲלוּהִי בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יִדְכִי וְאִם לֹא יָדִי עֲלוּהִי בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה לֹא יִדְכִי:

(יב) הַיּוֹם יִתְחַטְּאוּ־בּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטְּאוּ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי:

לֹא יִטְהַר:

יג"י"א הוא יִתְחַטְּאוּ־בּוֹ • בְּאַפְרֵי הַפָּרָה (ס"א הִזָּה) • אבן עזרא.

(יג) כָּל־הַנִּגַּע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטְּאוּ אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נָדָה לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא יְהִי עוֹד טָמֵאֲתוּ בּוֹ:

יג כָּל דִּיקְרַב בְּמַתָּא בְּנֶפֶשׁא דְאַנְשָׂא דִי יָמוּת וְלֹא יָדִי עֲלוּהִי יִתְ מִשְׁכַּנָּא דִינִי סָאב וְיִשְׁתַּצִּי אַנְשָׂא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל אַרְי מִי אֲדִיּוּתָא לֹא אֲנֻדְרִיקוּ עֲלוּהִי מִסָּבַב יְהִי עוֹד סְאוּבְתָהּ בַּה:

טמאתו בו:

יד"י"א בְּמַת בְּנֶפֶשׁ • וְאִיזָה מַת? שֶׁל נֶפֶשׁ הָאָדָם, לְהוֹצִיא נֶפֶשׁ בְּהִמָּה, שְׂאִין טָמֵאֲתָה צְרִיכָה הִנָּזָה (וְלֹא טָמֵאֲת שְׁבַעַת). דְּבַר אַחֵר: בְּנֶפֶשׁ, זֶה רְבִיעִית דָּם (חולין עב). אֶת־מִשְׁכַּן ה' טָמֵא • אִם נִכְנָס לְעֹזְרָה אֶפְלוּ בְּטְבִילָה בְּלֹא הִנָּזָת שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי. עוֹד טָמֵאֲתוּ בּוֹ • אֶף־עַל־פִּי שְׁטַבַּל. אבן עזרא.

יד דָּא אורִיָתָא אַנְשׁ אַרְי יָמוּת בְּמִשְׁכַּנָּא כָּל דְעֵלַל לְמִשְׁכַּנָּא וְכָל דִי בְּמִשְׁכַּנָּא יְהִי מִסָּבַב שְׁבַעַת יוֹמִין:

(יד) זֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אִשֶׁר בְּאֹהֶל יִטָּמֵא שְׁבַעַת יָמִים:

טז"י"א כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל • בְּעוֹד שֶׁהֵמֶת בְּתוֹכוֹ. אבן עזרא.

טו וְכָל מִן דְּחִסְפָּא פְּתִיחַ דְּלִית מְגוּפַת שְׁנִיעַ מְקַף עֲלוּהִי מִסָּבַב הוּא:

(טו) וְכָל בְּלִי פְּתוּחַ אִשֶׁר אֵין־צְמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא:

טז"י"א וְכָל בְּלִי פְּתוּחַ • (חולין כה א) בְּכָלִי חֶרֶס הַפְּתוּחַ מְדַבֵּר, שְׂאִין מְקַבֵּל טָמֵאָה מִגִּבּוֹ אֲלֵא מִתּוֹכוֹ, לְפִיכָף אִם אֵין מְגוּפַת צְמִידָתוֹ פְּתוּלָה עָלָיו יָפָה בְּחִבּוּר — טָמֵא הוּא. הָא אִם יֵשׁ צְמִיד פְּתִיל עָלָיו — טְהוֹר. פְּתִיל • לְשׁוֹן מְחַבֵּר, בְּלִשׁוֹן עִבְרִי. וְכֵן (בְּרַשִׁית ל): "נִפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי", נִתְחַבְּרַתִּי עִם אַחֹתַי. אבן עזרא.

טז וְכָל דִי יִקְרַב עַל אִפִּי חֲקֵלָא בְּקִטְל חֲרָבָא אוֹ בְּמַתָּא אוֹ בְּגִרְמָא דְאַנְשָׂא אוֹ בְּקִבְרָא יְהִי מִסָּבַב שְׁבַעַת יוֹמִין:

(טז) וְכָל אֲשֶׁר־יָגַע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלָל־חֶרֶב אוֹ בְּמַת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בְּקִבְרֵי יִטָּמֵא שְׁבַעַת יָמִים:

יז"י"א עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה • (חולין עב) רְבוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: לְרְבוּת גּוֹלָל וְדוּפֵק. וּפְשׁוּטוֹ: "עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה", שְׂאִין שָׁם אֹהֶל — מִטָּמֵא הֵמֶת שָׁם בְּנִגְיָעָה. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

יא לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם: יהודי או עובד פּוֹכְבִים: אָדָם: וְלֹא בְּהִמָּה: וְטָמֵא: יְהִיָּה טָמֵא. וְהוּא פּוֹעֵל עֲתִיד, כִּי הַיּוֹמִי הַשִּׁיבוּ. וְעַל דַּעֲתִי, שֶׁהוּא פּוֹעֵל עֶבֶר: יב יִתְחַטְּאוּ בּוֹ: יסוד חֲטָאוּ בּוֹ. או כְּמוֹ תְּחַטְּאוּ בְּאִזּוֹב וְאַטְהָר. וְיָדוּעַ כִּי בְּסוּד יִתְחַטְּאוּ, חֲשָׁבוֹן, הַשְּׁלִישִׁי כְּמוֹ הַשְּׁבִיעִי: יג כִּי מִי נָדָה: יֵשׁ מִפְּרָשִׁים, כְּמוֹ אֶף בְּמִי נָדָה יִתְחַטְּאוּ: לֹא זָרַק עָלָיו. עַל הַפּוֹסֵם: עוֹד. תְּמִיד. כְּמוֹ, עוֹד כָּל יָמֵי הָאָרֶץ: יד בְּאֹהֶל. וְהַבֵּיתָ כְּאֹהֶל, רַק הַזְכִּיר הַפְּתוּחַ

(יז) וְלִקְחוּ לְטָמֵא מֵעֵפֶר שְׂרֵפֶת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מִיַּם חַיִּים אֶל־כִּלְיָ: אבן עזרא.

יז וְיִסְבִּיחַ לְדַמְסָאָב מֵעֵפֶר יְקֻדַּת חַטָּאת וְיִתְגַּוַּן עָלֶיהָ מִי מִבּוּעַ לָמָן:

♦ יום שני ב' תמוז ♦

(יח) וְלָקַח אֶזוֹב וְטָבַל בְּמַיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַפְּלִיִּים וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הִיוּ שָׁם וְעַל־הַנִּזְעַ בַּעֲצָם אֹו בַחֲלָל אֹו בַמֵּת אֹו בַקֶּבֶר: אבן עזרא.

יח וְיִסֵּב אֶזוֹבָא וְיִטְבֹּל בְּמַיָא גְבַר דְּכִי וְיִזְדִּי עַל מִשְׁכַּנָּא וְעַל כָּל מְנַיָא וְעַל נַפְשָׁתָא דִּי הִיוּ תַמָּן וְעַל דִּיקְרַב בְּגַרְמָא אֹו בַקֶּטְלָא אֹו בַמֵּתָא אֹו בַקֶּבֶרָא:

(יט) וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחַטָּאוֹ בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּכְבֹּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בְּמַיִם וְטָהַר בְּעֵרֶב: ספרי.

יט וְיִזְדִּי וְכִנָּא עַל מְסַאָבָא בַיּוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעִיָאָה וְיִדְכַנֵּה בַיּוֹמָא שְׁבִיעִיָאָה וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמַיָא וְיִדְכִּי בְרַמְשָׂא:

(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקֹּהֶל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמָא מִי נִדָּה לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: ספרי.

כ וְגְבַר דִּי יִסְתַּאֵב וְלֹא יִזְדִּי עָלֶיהָ וְיִשְׁתַּצִּי אֲנָשָׂא הַהוּא מִגּוֹ קַהֲלָא אֲרִי יָת מִקְדָּשָׂא דִּי סָאֵב מִי אֲדִיוֹתָא לֹא אֲזַדְרִיקוּ עָלֶיהָ מְסַאָב הוּא:

(כא) וְהִיתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֵּה מִי־הַנִּדָּה יִכְבֹּס בְּגָדָיו וְהַנִּזְעַ בְּמַיִ הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: רד"ק.

כא וְהִתְהִי לְהוֹן לְקַנְסַם עָלֵם וְיִזְדִּי מִי אֲדִיוֹתָא יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִדְקַרַב בְּמַיִ אֲדִיוֹתָא יְהִי מְסַאָב עַד רַמְשָׂא:

(כב) וְכָל אֲשֶׁר־יִגְעֻבוּ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָתָ תִּטְמָא עַד־הָעֶרֶב: פ.

כב וְכָל דִּי יִקְרַב בֵּה מְסַאָבָא יְהִי מְסַאָב וְאֲנֵשׁ דִּיקְרַב בֵּה יְהִי מְסַאָב עַד רַמְשָׂא:

כג וְכָל אֲשֶׁר־יִגְעֻבוּ הַטָּמֵא הִזָּה שֶׁנִּטְמָא בַמֵּת יִטְמָא. וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָתָ בּוֹ בַטָּמֵא מֵת. תִּטְמָא עַד־הָעֶרֶב. מִכָּאֵן לְמַדְנֹו, שֶׁהַמֵּת אָבִי אֲבוֹת הַטָּמֵאָה וְהַנִּגְעָע בּוֹ אֵב הַטָּמֵאָה וּמִטְמָא אָדָם. זֶהוּ פְרוּשָׁה לְפִי מִשְׁמַעֵה וְהַלְכוּתִיָּהּ. וּמִדְרָשׁ אֲנִידָה הַעֲתִקְתִּי מִיִּסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן, וְזֶהוּ: (ב) וְיִקְחוּ אֶלֶיךָ • מִשְׁלָהֶם, כְּשֶׁם שֶׁהֵם פָּרְקוּ נִזְמִי הַזֶּהָב לְעִגְלַ מִשְׁלָהֶם, כִּף וְיִבִּיאוּ זֹו לְכַפְרָה מִשְׁלָהֶם. פָּרָה אֲדָמָה • מִשְׁל לְכֹן שִׁפְחָה שִׁטְנָף פִּלְטִין שֶׁל מֶלֶךְ. אֲמָרוּ: תָּבֵא אֲמוֹ וְתִקְנֵנָח הַצּוֹאָה, כִּף תָּבֵא פָרָה וְתִכְפֹּר עַל הָעִגְלָה. אֲדָמָה • עַל שֵׁם (שַׁעֲיָה א): "אֵם יִאֲדִימוֹ כְּתוּלַע", שֶׁהַחַטָּא קְרוֹי אָדָם. תְּמִימָה • עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיוּ תְּמִימִים וְנִעְשׂוּ בּוֹ בַעֲלֵי

אבן עזרא על התורה

יז וְלִקְחוּ לְטָמֵא פִירוּשׁ אִיךָ כ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא. וְכָבֵר הַזְכִּירוּ, כָּל כֹּא יִטְמָא עַד הָעֶרֶב. וְלֹא יִטְהַר עַד אֲשֶׁר יִתְחַטָּא:

יח אִישׁ טָהוֹר. וְהַקְּרֹוֹב לְהִיוֹתוֹ כֵּהֵן: עַל הָעֲצָם וְעַל הַקֶּבֶר:

יט וְהִזָּה הַטָּהוֹר אִיךָ כ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא. וְכָבֵר הַזְכִּירוּ, כָּל הַנִּגְעָע בַּמֵּת בְּנֶפֶשׁ וּבְנִקְרָתָהּ. וְעַתָּה הַזְכִּירוּ יְרַחֵץ:

מומין - תבא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמוותם. לא עלה עליה על. כשם שפרקו מעליהם על שמים: (ג) אל-אלעזר הכהן. כשם שנקלו על אהרן, שהוא כהן, לעשות העגל. ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה זו על ידו, שאין קטיגור נעשה סניגור: (ד) ושרף את-הפרה. כשם ששרף העגל: (ו) עין ארז ואזוב ושני תולעת. שלשה מינין הללו כנגד שלשת אלפי איש שנפלו בעגל. וארז הוא הגבה מכל האילנות ואזוב נמוך מכלם, סימן, שהגבה שנתגאה וחסא, ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת, ויתכפר לו: (ט) למשמרת. כמו שפשע העגל שמור לדורות לפרענות, שאין לה פקדה שאין בה מפקדת העגל, שנאמר (שמות לב): "וביום פקדי ופקדתי וגו'". וכשם שהעגל מטמא כל העוסקין בו, כך פרה מטמאה כל העוסקין בה. וכשם שנטהרו באפרו, שנאמר (סו): "ויזר על-פני המים וגו'", כך "ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 128)

תבוא פרה ותכפר על העגל (רש"י יט, כב) בארו המפרשים, שלולא חטא העגל לא הייתה מיתה בישראל, כי במתן תורה זכו ל"חרות ממולאך המות", והחטא גרם למיתה ולטמאת מת; ומוכן אפוא, ששפירת החטא מבטלת בדרך ממילא טמאת מת. ויש לומר, שזהו שפתב הרמב"ם שהפרה העשירית נעשה מלך המשיח: רמז רמז לנו, ששלמות הטהרה תהיה בטול המנות לגמרי, "בלע המנות לנצח". **אבן עזרא.**

כ (א) ויבאו בני ישראל כל-העדה מדבר-צן בחודש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם:

רש"י < כל-העדה. עדה השלמה, שפבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים. ותמת שם מרים. (מ"ק כ"ח) למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדמה? לומר לה: מה קרבנות מכפרין (ס"א כמו שפרה אדמה מכפרת), אף מיתת צדיקים מכפרת. ותמת שם מרים. (סו) אף היא בגשיקה מתה. ומפני מה לא נאמר בה: "על-פי ה'?" שאינו דרך כבוד של מעלה. ובאהרן נאמר (במדבר לב): "על-פי ה'", ב"אלה מסעי". **אבן עזרא.**

(ב) ולא-היה מים לעדה ויקהלו על-משה ועל-אהרן:

רש"י < ולא-היה מים לעדה. מפאן, שפל ארבעים שנה היה להם הפאר בזכות מרים. **אבן עזרא.**

(ג) וירב העם עם-משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו לפני יהוה:

רש"י < ולו גוענו. הלואי שגוענו. בגוע אחינו. במיתת אחינו בדבר. למד שמיתת צמא מגנה ממנה. בגוע. שם דבר הוא, כמו "במיתת אחינו", ולא יתכן לפרשו "כשמתו אחינו", שאם כן היה לו להנקד "בגוע" (בחולם ה"א"ו). **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

כב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. וטעם ויבאו בני ישראל כל העדה. בעבור שמתו דור המדבר, ועתה באו הבאים אל ארץ פנען: וישב העם בקדש. בעבור שישבו שם ימים רבים, כי כן פתיב: ב ולא היה מים לעדה. ספר הכתוב כב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. שהוא טמא מת, או עצם או קבר: תטמא עד הערב. ותרמז: א בחודש הראשון. בשנת הארבעים. והנה אין בתורה קלל שום מעשה או נבואה, רק בשנה הראשונה ובשנת הארבעים:

שנים מאורעים, האחד מות מרים, והשני מות אהרן ומשה, ולא יפסו לארץ. והחל לספר הסבה: ג וירב. מבנין הפעיל: בגוע אחינו. שם הפעל, כמו כשכב אדני המלך: אחינו. הם דור המדבר שמתו, והם עבדי השם:

וּלְמָא אַעֲלִיתוּן יְת קְהֵלָא דִּי לְמִדְבָּרָא
הֲדִין לְמַמַּת תְּמָן אֲנַחְנָא וּבְעִירָנָא :

(ד) וְלָמָּה הִבַּאתֶם אֶת־קְהֵל יְהוָה אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה
לְמֹות שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ: אבן עזרא.

ה וּלְמָא אַסְקְתוּנָא מִמְצָרִים לְאִיתְאָה יְתָנָא
לְאַתְרָא בִישָׁא הֲדִין לֹא אֲתֵר כְּשֵׁר לְבֵית זְרַע
וְיָאף לֹא תִינִין וְגוֹפְנִין וְרִמּוֹנִין וּמִיָּא לִית
לְמִשְׁתֵּי :

(ה) וְלָמָּה הֵעֲלִיתֶנּוּ מִמְצָרִים לְהִבְיֹא אֲתָנוּ אֶל־
הַמָּקוֹם הַזֶּה לֹא מְקוֹם זְרַע וְתִאֲנָה וְגַפְּן
וְרִמּוֹן וּמִים אֵין לְשִׁתוֹת: אבן עזרא.

ו וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן קִדְּם קְהֵלָא לְתַרְע
מִשְׁבֹּן זְמָנָא וְנִפְלוּ עַל אֶפְיֵהוּן וְאַתְגְּלִי יִקְרָא
דִּי לְהוֹן :

(ו) וַיִּבֹּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקְּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיִּרְא כְבוֹד־יְהוָה
אֲלֵיהֶם: פ אבן עזרא.

♦ יום שלישי ג' תמוז ♦

ז וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר :

(ז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ח סָב יְת חֲטָרָא וְאַכְנֵשׁ יְת כְּנֶשֶׁתָא אָתָּה
וְאַהֲרֹן אַחִיךָ וְתִמְלְלוּן עִם פִּיפָא לְעִינֵיהוֹן
וַיִּתֵּן מוֹהֵי וְתַפְק לְהוֹן מִיָּא מִן פִּיפָא וְתִשְׁקִי
יְת כְּנֶשֶׁתָא וְיִתְּ בְעִירֵיהוֹן :

(ח) קַח אֶת־הַמַּטֵּה וְהַקְּהֵל אֶת־הָעֵדָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן
אֲחִיךָ וּדְבַרְתֶּם אֶל־הַפֶּלַע לְעִינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמֹו
וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִים מִן־הַפֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה
וְאֶת־בְּעִירָם:

ט"ז וְאֶת־בְּעִירָם • (כמדבר רבה) מְכַאן, שְׁחַס הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל מְמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

הַמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
ה'. וַיַּרְע לְמֹשֶׁה בְּעֵבְרוֹם, כִּי הִמְרוּ אֶת רוּחַ
הַשָּׁם, וַיִּגְזֹר עַל מֹשֶׁה שְׂלֵא יִכְנֵס לְאַרְצָא.
וְאַחֲרֵים אָמְרוּ, כִּי הַסֶּלַע אֵל הַסֶּלַע שְׂאִינְנוּ
שׁוֹמֵעַ, אִינְנָה כִּי אִם בְּמַפְּהָ. וְאִם כֵּן לָמָּה
נִעְנַשׁ מֹשֶׁה. וְאַחֲרֵים אָמְרוּ בְּעֵבֹר שְׂלֵא
אָמְרוּ שִׁירָה, כְּמוֹ עֲלִי בְּאֵר עֲנוּ לָהּ. וְזֶה
טַעַם אֲשֶׁר לֹא קִדְּשִׁתֶּם. וְהָאֲחֵרִים אָמְרוּ,
כִּי הַשָּׁם צָנָה שְׂיִדְּבֹרוּ, וְהֵם לֹא דִבְרוּ רַק
הִקָּה מֹשֶׁה, עַל כֵּן נִעְנַשׁוּ שְׂנֵיהֶם, וְנִאָּמַר
לָהֶם מַעֲלַתֶּם מְרִיתֶם, לֹא הִאָּמַנְתֶּם, לֹא
קִדְּשִׁתֶּם. וְאֲנִשִּׁי שְׂקוּל הַדַּעַת אָמְרוּ, שְׂלֵא
יִתְּכֵן שְׂיִהְיֶה שְׂלִיחַ הַשָּׁם זְמִיר דְּבֹר הַשָּׁם.
וְאִם הוּא הַמִּיר, אִיךָ נִאָּמַר בְּתוֹרָתוֹ. גַּם
אֵלָּה לֹא דִבְרוּ נְכוֹנָה, כִּי אֵילוּ הִיָּה מִחֲלִיף
בְּמַצֹּה, מִיָּד הִיָּה נִעְנַשׁ. כִּי הִנֵּה נִעְנַשׁ עַל
דְּבַר שְׂאִינְנוּ מַצֹּה לְעוֹלָם, וְלֹא תוֹרָה
לְיִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִעְשָׂה בְּזִדּוֹן רַק בְּשִׁגְגָה,
בְּעֵבֹר שְׂהַקְּעִיסוּהוּ יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אָמַר, גַּם
כִּי הַתְּאֲנָף ה' בְּגִלְגָּלְכֶם. וְאַחֲרֵים אָמְרוּ, כִּי
יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ שְׂיִוִּיָּא מִסְּעַל אַחַר, וְרֵאֲתֶם

וַיֹּאמֶר רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשׁן ז"ל הַסְּפָרְדִי, שֶׁ
אוֹתוֹת נִעְשׂוֹת בְּדַבּוּר, וְיֵשׁ בְּפוֹעַל וְדַבּוּר,
כְּמוֹ מַלְּת אֲלִישֵׁעַ. וְהַשָּׁם צָנָה שְׂיִקַּח הַמֹּשֶׁה
לְהַכּוֹת בְּסֶלַע כְּמִשְׁפַּט הַצּוּר. וְהוֹסִיף מַלְּת
וְדַבְּרָתֶם, לְהוֹצִיא הַמִּים בְּמַפְּהָ וּבְדַבּוּר.
וּבְעֵבֹר שְׂהַקְּעִיסוּ יִשְׂרָאֵל, אָמַר לָהֶם הַמֵּן
הַסֶּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מִים. וְהִיָּתָה דַּעַתוֹ
כִּי אֵין יְכוֹלֶת בְּנוֹ הוֹצִיא מִים מִהַסֶּלַע,
כִּי אִם בְּכַח הַשָּׁם. וְהִנֵּה לֹא פִירַשׁ דְּבֹרוּ
הַיִּטֵּב, וְחִשְׁבוּ אֲנָשִׁים בְּלִבָּם כִּי דְּבֹרוּ שְׂלֵא
יִוְכַל הַשָּׁם לְהוֹצִיא מִים מִן הַסֶּלַע. וְזֶה
טַעַם אֲשֶׁר לֹא קִדְּשִׁתֶּם אוֹתוֹ. וְהִבִּיא רְאֵיָה
מִדְּבָרִי הַמְּשׁוֹרֵר שְׂאָמַר כִּי הִמְרוּ אֶת רוּחוֹ
וַיִּבְטֹא בְּשִׁפְטָיו. וְהִנֵּה חֲטָא הִיָּה בְּבִישׁוּאוֹ,
לֹא בְּמַפְּהָ. גַּם זֶה אִינְנוּ נְכוֹן, כִּי מֹשֶׁה אָמַר
זֶה, וְלָמָּה נִעְנַשׁ אֲהֵרֹן. וְעוֹד, כִּי אֵין בְּמַעֲשֵׂה
זָכַר דְּבֹר. וְהִרְאֵה שְׂהִבִּיא אִינְנָה רְאֵיָה,
כִּי אֵין פִּירוּשׁ כִּי הִמְרוּ אֶת רוּחוֹ כִּי אִם
אֵל הַשָּׁם. וְכֵן כְּתוּב, וְהִמָּה מְרוּ וְעֲצְבוּ אֶת
רוּחַ קְדוּשׁוֹ. וְזֶה פִירוּשׁ וַיִּקְצִיפוּ עַל מִי
מְרִיבָה. וְהַטַּעַם, שְׂהַקְּצִיפוּ הַשָּׁם. וְכֵן כְּתוּב

ד וְלָמָּה הִבַּאתֶם. וְדַבַּר לְמֹשֶׁה וְלְאַהֲרֹן,
כִּי כֵן כְּתוּב וַיִּקְהֵלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֲהֵרֹן:
וְטַעַם וַיִּרְבֵּ הָעַם עִם מֹשֶׁה. שְׂהַמְרִיבָה
הִיָּתָה עִם מֹשֶׁה תְּזַקָּה:
ה הֵעֲלִיתֶנּוּ. מַלְּה זְרָה:
ו וַיִּבֹּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקְּהָל. כְּדַמּוֹת
בוֹרְחִים: וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם. לְהַתְּפַלֵּל. וְיֵשׁ
אוֹמְרִים, לְדְרוּשׁ אֶת הַשָּׁם בְּנִבְוָאָה:
ז קַח אֶת הַמַּטֵּה. יֵשׁ כְּכַאן פִּירוּשִׁים
רַבִּים. יֵשׁ בְּדַבְרֵי יְחִיד, בְּעֵבֹר שְׂאָמַר
לְיִשְׂרָאֵל שְׂמַעְנוּ נָא הַמּוֹרִים, וְהֵם בְּנֵי אֲבֵרְהָם
יִצְחָק וַיַּעֲקֹב. וְאֵילוּ הִיָּה כֵּן, לָמָּה אָמַר
לָהֶם עוֹד מְמָרִים הֵייתֶם. וְאַחֲרֵים אָמְרוּ,
כִּי מַלְּת וְדַבְּרָתֶם, כְּמוֹ וְהִפִּיתֶם. וְכַמּוֹהוּ,
וְתַדְּבַר אֶת כָּל זְרַע הַמְּלוּכָה. וְאֵין זֶה נְכוֹן,
כִּי הַמַּלְּה מְגֻזֶּרֶת דְּבַר אוֹ מִן דְּבַר עַמִּים
תְּחַתְּנוּ. וְהִנֵּה פִירוּשׁ וְתַדְּבַר, כְּמוֹ וְתַאֲבַד.
וְכֵן בְּסִפְרֵי הַשָּׁנִי. וְהִנֵּה פִירוּשׁ וְדַבְּרָתֶם אֵל
הַסֶּלַע, וְאַבְדִּיתֶם. וְעוֹד, אִם כֵּן הַפִּירוּשׁ,
לָמָּה נִעְנַשׁ מֹשֶׁה. גַּם הֵם הַשִּׁיבוּ, בְּעֵבֹר
שְׂהַקָּה פְּעַמִּים. אִם כֵּן לָמָּה נִעְנַשׁ אֲהֵרֹן.

(ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֵּה מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר

ט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת חֲטָטָא מִן קָדָם יְיָ כַּמָּא דִּי פַקְדֵיהּ :

צֹוֹהוּ: אבן עזרא.

(י) וַיִּקְהָלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקָּהָל אֶל־פְּנֵי הַסֵּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמְעוּנָא הַמּוֹרִים הַמְזִינִים הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מַיִם:

י וַאֲנִי שְׂוִי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן ית קהלא לקדם כיפא ואמר להון שמעו כען סרבניא המן כיפא הדין נפק לכון מיא :

י"ט « וַיִּקְהָלוּ וְגו' » (סו) זֶה אֶחָד מִן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁחֲזוּק מְעֻט אֶת הַמְּרֻבָּה. הַמְּזִינִים הַזֶּה נוֹצִיא • לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ מְכִירִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁהִלָּךְ הַסֵּלַע וַיֵּשֶׁב לוֹ בֵּין הַסֵּלַעִים כְּשֶׁנִּסְתַּלַּק הַבְּאֵר, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לָהֶם: מַה לָּכֶם? מֵאִיזָה סֵלַע תּוֹצִיאוּ לָנוּ מַיִם? לָכֵף אָמַר לָהֶם: "הַמּוֹרִים", סַרְבָּנִים, לְשׁוֹן יוֹנֵי שׁוּטִים – מוֹרִים אֶת מוֹרֵיהֶם, הַמֵּן הַסֵּלַע הַזֶּה, שֶׁלֹּא נִצְטוּיְנוּ עָלָיו, נוֹצִיא לָכֶם מַיִם? • אבן עזרא.

(יא) וַיֹּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו וַיִּדָּבֵר אֶת־הַסֵּלַע בְּמַטְוֵהוּ פַעַמִּים וַיִּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתִּשֶׁתּ הָעֵדָה וּבְעֵירָם:

יא וַאֲרַם מֹשֶׁה ית ידה ומחא ית פיפא בחטרה תרתין זמנין ונפקו מיא סגיאי ושתיתא פנשתא ובעיריהון :

י"ב « פַּעַמִּים • לְפִי שֶׁבְּרַאשׁוֹנָה לֹא הוֹצִיא אֲלָא טַפִּין, לְפִי שֶׁלֹּא צָנָה הַמְּקוֹם לְהַכּוֹתוֹ אֲלָא "וַדְּבַרְתֶּם אֶל־הַסֵּלַע", וְהָמָּה דְּבָרוֹ אֵל סֵלַע אַחַר וְלֹא הוֹצִיא. אָמְרוּ: שְׂמָא צְרִיף לְהַכּוֹתוֹ כְּבְּרַאשׁוֹנָה, שְׂנַאֲמַר (שְׂמוֹת י"ב) "וְהַפִּית בַּצּוּר" – וַנִּדְמַן לָהֶם אוֹתוֹ סֵלַע וְהַכּוּהוּ.

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן יַעַן לֹא הֵאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקָּהָל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם:

יב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן חֲלַף דִּי לֹא הֵאֱמַנְתֶּן מִמִּימֵי לְקַדְשׁוֹתֵי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּכֵּן לֹא תַעֲלוּן ית קהלא הדין לארעא די יהבית להון :

י"ג « יַעַן לֹא־הֵאֱמַנְתֶּם בִּי • גִּלְגָּה הַכְּתוּב שֶׁאֱלוֹלֵי חֲטָא זֶה בְּלִבְדִּי הָיוּ נִכְנָסִין לְאָרֶץ, כִּדִּי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם: כַּעֲזוֹן שְׂאֵר דּוֹר הַמְּדַבֵּר שְׂנֵאָדָר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִפְנְסוּ לְאָרֶץ, כִּף הִיָּה עֲזוֹן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וְהִלֵּא (במדבר י"א) "הַצֵּאן וּבִקֵּר יִשְׁחַט" קָשָׁה מִזֶּה? אֲלָא לְפִי שֶׁבִּסְתֵּר – חֶסֶף עָלָיו הַכְּתוּב, וְכֵאֵן שֶׁבְּמַעַמַּד כֹּל יִשְׂרָאֵל – לֹא חֶסֶף עָלָיו הַכְּתוּב, מִפְּנֵי קְדוּשַׁת הַשָּׁם. לְהַקְדִּישֵׁנִי • שְׂאֵלוֹ דְּבַרְתֶּם אֵל הַסֵּלַע וְהוֹצִיא, הִיִּיתִי מְקַדֵּשׁ לְעֵינֵי הָעֵדָה וְאוֹמְרִים: מַה סֵּלַע זֶה, שְׂאִינוּ מְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמְעִים וְאִינוּ צְרִיף לְפָרְנֶסָה, מְקַיֵּם דְּבוּרוֹ שֶׁל מְקוֹם, קַל וְחֹמֶר אָנוּ! • לָכֵן לֹא תָבִיאוּ • בְּשׁוּבְעָה, כְּמוֹ (שמואל א' א') "לָכֵן נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֲלִי". נִשְׁבַּע בְּקַפִּיצָה, שֶׁלֹּא יָרְבוּ בְּתַפְלָה עַל כָּף. • אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

רבים, ואמרו כי זה הסלע הוא הצור. ואלא עורי לב כי הצור הוא בחורב, וזה הסלע היה בקצה ארץ אדום, כי בקדש היה. גם יתכן לפרש מימיו - המים שאתן בו: ט את המטה מלפני ה'. הוא מטה האלהים. והוא המונח לפני העדות: י המן הסלע הזה. יש לנו פת להוציא לכם מים ממנו: יב יען לא האמנתי בך. היא הסוד שרמזתי, שלא נקדש השם על גדם:

החלק חלק, והפה הסלע ולא יצאו מים עד שהפיה פעם שנית. והנה לא קדשו השם, ומרו ומעלו בשגגה. גם יוכל המפרש לפרש, ויבטא בשפתיו על משה, כי על כן נענש, כי לא היה ראוי שיִדבר דבר עד שימלא שלחות השם. גם יהיה דרש קדמונינו ז"ל כי החטא היה בעבור שאמר שמעו נא המורים. ורמזו זה הסוד: אל הסלע. שהודעתיו. או הנמצא סמוך למחנה: ונתן מימיו. בעבור מימיו, טעו

המן הסלע הזה. ומשה פחד להחליף דבור השם, ובעבור שלא האמין להוציא מים מן הסלע שאמרו, על כן נענש. וזה טעם לא האמנתי בך, גם זה הפירוש איננו נכון. כי הכתוב אמר מריתם את פי, והנה לא מרו. והפירוש הנכון בעיני, אגלנו ברמיזות. דע כי כאשר ידע החלק את הכל, ידבק בכל. ויחדש בכל, אותות ומופתים. ואמת כי השם אמר למשה ולאֲהֲרֹן ודברתם, ולא דברו בעבור מריבת העם עם משה. והנה

(יג) הַמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה וַיִּקְדַּשׁ בָּם: ם
 יג אנון מי מצותא די נצו בני ישראל קדם
 יי ואתקדש בהון:

כ"י - הַמָּה מִי מְרִיבָה • הם הנזכרים במקום אחר: (סנהדרין ק"א ב) אֶת אֱלוֹ רְאוּ אֶצְטַגְנִינִי פְרַעַה, שְׁמוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹקֵה בְּמַיִם, לְכֹף גְּזֹרֵי (שמות א): "כֹּל־הַבֵּן הַיְלֹד הַיְאֵרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ". וַיִּקְדַּשׁ בָּם • שְׁמַתוֹ מִשֶּׁה וְאַתְרֵן עַל יָדָם, (ובחים קט"ו ב) שֶׁפֶשֶׁה־קְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה דִין בְּמִקְדָּשָׁיו, הוּא גְּרָאוֹי וּמִתְקַדֵּשׁ עַל הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים סח): "נִזְרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשָׁיךָ", וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא ט): "בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ". אבן עזרא.

♦ יום רביעי ד' תמוז ♦

(יד) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקְדָּשׁ אֱלֹהִים אֲדוֹם כֹּה אָמַר אַחֲיָד יִשְׂרָאֵל אַתָּה יַדְעָתָ אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצַּאתֵנוּ:
 יד ושלח משה מלאכי מן מקדש ה' את אברהם, שגאמר לו
 דאדום פדנן אמר אחיך ישראל את ידעת
 ית כל עקתא די אשפחתנא:

כ"י - אַחֲיָד יִשְׂרָאֵל • מה ראה להזכיר כאן אתה? אלא אמר לו: אחים אנחנו, בני אברהם, שנאמר לו (בראשית טו): "כִּי־גַר יִהְיֶה זְרָעֲךָ" וְעַל שְׁנֵינוּ הָיָה אוֹתוֹ הַחֹב לְפָרְעוֹ. אַתָּה יַדְעָתָ אֵת כָּל־הַתְּלָאָה • לְפִיכֹף פִּירֵשׁ אַבְיָכֶם מֵעַל אַבְיָנוּ (שם לו): "וַיִּלְךָ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחִיו" - מִפְּנֵי הַשָּׂטֵר חֹב הַמִּטָּל עֲלֵיהֶם, וְהַטִּילוּ עַל יַעֲקֹב. אבן עזרא.

(טו) וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרֵימָה וַנָּשָׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלֹאֲבֹתֵינוּ:
 טו ונתתו אבהתנא למצרים ויתבנא במצרים
 יומין סגיאין ואבאישו לנא מצראי
 ולאבתנא:

כ"י - וַיִּרְעוּ לָנוּ • סבלנו צרות רבות. וְלֹאֲבֹתֵינוּ • מִכָּאן, שֶׁהָאֲבוֹת מִצְטַעְרִים בְּקָבֵר כְּשֶׁפְּרַעְנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל. אבן עזרא.

(טז) וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּקֹדֶשׁ עִיר קָצֵה גְבוּלָךְ:
 טז וצלינא קדם יי וקביל צלותנא ושלח
 מלאכא ואפקנא ממצרים והא אנחנא
 בקרם קנתא דבסטר תחומך:

כ"י - וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ • בְּבִרְכָה שֶׁבִּרְכָנוּ אַבְיָנוּ (בראשית כז): "הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב", שְׁאֲנוּ צוֹעֲקִים וְנִעְנִים. מַלְאָךְ • זֶה מֹשֶׁה. מִכָּאן, שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוּאִים "מַלְאָכִים", וְאוֹמֵר (ד"ה ב לו): "וַיְהִיוּ מַלְעָכִים בְּמִלְאָכֵי הָאֱלֹהִים". אבן עזרא.

(יז) נִעְבְּרָה־נָּא בְּאֶרֶץ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֵה וּבְכַרֶּם וְלֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֵר דְּרֹךְ הַמַּלְךְ נִלְךְ לֹא נִטָּה יָמִין וּשְׂמֹאל עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבוּלָךְ:
 יז נעברנא בארץ לא נעבר בשדה ובכרם
 ולא נשתי מי באר דרך המלך נלך לא נטה ימין
 נסטי לימינא ולסמאלא עד דנעבר תחומך:

אבן עזרא על התורה

יג ויקדש בם. במשה ואהרן. בטעם, אומר, זחיל ה' מדבר קדש: התלצה. פירשתינו: טז וישלח מלאך. כמשמעו. וכן הכתוב אומר ומלאך פניו הושיעם. ורבים פירשוהו על משה, כי מצאו ויאמר חגי מלאך ה'. ואין זאת דעתי: טו לנו מצרים ולאבותינו. שמתו. והטעם, שארץ זמן רעתם: יד מקדש. שם מקום עיר. ואיננו קדש ברנע, כי אותו הוא מדבר. וכן הכתוב

כ"א <על-גבול ארץ-אדום • מגיד, שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע, נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה, וכן הנביא אומר ליהושפט (ד"ה ב ב): "בהתחברך עם-אחזיהו פרץ ה' את מעשיך".

כד והפגש אהרן לעמה ארי לא ייעול לארעא די יהבית לבני ישראל על די סרבנותן על מימרי למי מצותא:

(כד) **וַיֹּאסֶף אֶהְרֹן אֶל-עַמּוּי כִּי לֹא יבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר-מְרִיתֶם אֹתִי לְמִי מְרִיבָה: אבן עזרא.**

כה דבר ית אהרן ונת אלעזר ברה ומסיק תהוון להר טורא:

(כה) **קח את-אהרן ואת-אלעזר בנו והעל אתם ההר:**

כ"א <קח את-אהרן • בדברי נחומים. אמר לו: אשריך שתראה כתרך נתון לבנך, מה שאין אני זכאי לקח.

כו וואשלח ית אהרן ית לבושהי ומלבשונן ית אלעזר ברה ואהרן ותפגש וימות תמן:

(כו) **והפשט את-אהרן את-בגדיו והלבשתם את-אלעזר בנו ואהרן וימת שם:**

כ"א <את-בגדיו • את בגדי פהנה גדולה הלבשהו והפשיטם מעליו לתתם על בנו בפניו. אמר לו: "הפגש למערה", ונקנס. ראה משה מצעת וגר דלוק. אמר לו: "עלה למטה" – ועלה, "פשט גדיך" – ופשט, "קמץ פיך" – וקמץ, "עצם עיניך" – ועצם, מיד חמד משה לאותה מיתה, וזהו שנאמר לו (דברים לב): "כאשר-מת אהרן אחיך" – מיתה שנתאויית לה. אבן עזרא.

כז ועבד משה כמא די פקיד יי וסליקו להר טורא לעיני כל כנשתא:

(כז) **ויעש משה כאשר צוה יהוה ויעלו אל-ההר להר לעיני כל-העדה:**

כ"א <ויעש משה • (במדר רבה) אף-על-פי שהדבר קשה לו, לא עכב.

כח וואשלח משה ית אהרן ית לבושהי ואלביש תהוון ית אלעזר ברה ומית אהרן תמן בריש טורא ונתת משה ואלעזר מן טורא:

(כח) **ויפשט משה את-אהרן את-בגדיו וילבש אתם את-אלעזר בנו וימת אהרן שם בראש ההר ויירד משה ואלעזר מן-ההר:**

כט וחזו כל כנשתא ארי מית אהרן וככו ית אהרן תלתין יומין כל בית ישראל:

(כט) **ויראו כל-העדה כי גוע אהרן ויבכו את-אהרן שלשים יום כל בית ישראל:**

כ"א <ויראו כל-העדה וגו' • (ס"ט) כשראו משה ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד, אמרו: היכן הוא אהרן? אמר להם: מת. אמרו: אפשר, מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה ישלט בו מלאך המות? מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה, ראו – והאמינו. כל בית ישראל • האנשים והנשים; לפי שהנה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו. כי גוע • אומר אני שהמתרגם "דקה מית", טועה הוא, אלא אם כן מתרגם ויראו – "ואתחזיאו", שלא אמרו רבותינו זכרונם לברכה, "כיי" זה

שפתשוט בגדיו, מיד ימות: ויאסף אהרן אל עמיו. פירשתיו:

שם המקום. או בעבור מי מריבה: כו והפשט. והלבשתם. יוצאים לשנים פעולים: וטעם ואהרן ויאסף. כי בעת

כמו ומות ברה, שיתקן עצמו למות ויעלה אל ההר: מריבתם. פירשתיו: למי מריבה. כמו במי מריבה,

משמש בלשון "דהא", אלא על מדרש שנסתלקו ענני כבוד, וכדאמר רבי אבהו (ראש השנה א): אל תקרי "ויראו" אלא "ויראו", ועל לשון זה נופל לשון דהא, לפי שהוא נתינת טעם למה שלמעלה הימנו. למה ויראו? לפי שהרי מת אהרן, אבל על תרגום "וחדו כל בנישפתא" אין לשון דהא נופל אלא לשון אשר, שהוא מגזרת שמוש אי, שמצינו "אם" משמש בלשון "אשר", כמו (איוב כא): "ואם מדוע לא תקצר רוחי". והרבה מפרשים מזה הלשון (שם יד): "אם חרוצים ימיו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד ענו' 253)

ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו (רש"י כ, כט) התבות "בין בעלי מריבה" מותרות לכאורה, שהרי החדוש הוא שגם הנשים בכו. ויש לומר, שגם לגבי האנשים היה חדוש: כלם בכו, כפנתוב "כל בית ישראל". והינו: כל - מרבה כל הזכרים. **בית ישראל - מרבה גם הנשים. אבן עזרא.**

כא (א) וישמע הפנעני מלדעך ישב הנגב פי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי:
א וישמע פנענאה מלפא דערד יתב דרומא ארי אתא ישראל ארח מאלליא ואגח קרבא בישראל ושבא מנה שביא:

כא וישמע הפנעני • שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד כו', כדאיתא בראש השנה (דף א). ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזמן בכל עת לפרענות. **ישב הנגב** • זה עמלק, שנאמר (במדבר י): "עמלק יושב בארץ הנגב", ושנה את לשונו לדבר בלשון פנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקדוש-ברוך-הוא לתת פנענים בידם, והם אינם פנענין, ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון פנען; אמרו: "נתפלל סתם", שנאמר: "אם-נתן תתן את-העם הזה בידי". **דרך האתרים** • דרך הנגב שהלכו בה המרגלים, שנאמר (שם): "ויעלו בנגב". דבר אחר: "דרך האתרים" דרך התיר הגדול הנוסע לפניהם, שנאמר (שם י): "דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה". **וישב ממנו שבי** • אינה אלא שפחה אחת (ילקוט בשם מדרש) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ח עמ' 83 - מתוך 'לקראת שבת')

הדרך להלחם בעמלק

וישמע הפנעני . . כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל

דרך האתרים - דרך הנגב שהלכו בה המרגלים . . ד"א . . דרך התיר הגדול הנוסע לפניהם.. (כא, א. ובפרש"י)
יש לבאר הענין בעבודת האדם לקונו: שני הפירושים ב"דרך האתרים" מורים על שני אופנים שבני ישראל מתייצבים למלחמה נגד עמלק (פחות ה'לעיומת זה) המנגד לקדשה ומנצחים אותו.
"דרך . . שהלכו בה המרגלים" - המורה על עבודת ה' שעל פי טעם ודעת. וכמו המרגלים שרתו את הארץ, שתפקידם היה למצוא הדרך הקלה בדרך הטבע (עבודה שעל פי שכל) לכבש את הארץ, וכמו כן ברוחניות, כאשר היצר הרע מסית את האדם נגד התומ"צ, לוחם האדם עמו על ידי התבוננות במעלת הטוב והקדשה, ופחיתות ערך הרע. וכללות מלחמתו היא על ידי שכל, תכסיסי מלחמה וכו'.

"דרך התיר הגדול" - עבודת המסירת נפש שלמעלה מטעם ודעת, הוא בטל אל הקב"ה וסומך על "התיר הגדול", ארון ברית ה', שלפניו מתבטלים האויבים בדרך ממילא, "ויהי בנסע הארון וגו' קומה ה' ופיוצו אויבך וינוסו משנאוף מפניך".
ב' אופנים אלו הם בהתאם למצבו של המנגד עמלק:
כאשר עמלק מפחד מבני ישראל ולכן נלחם על ידי תכסיסים ותחבולות - ששנה את לשונו לדבר בלשון פנען, אז אפשר לנצחו גם על ידי עבודה שעל פי טעם ודעת.
אולם כאשר עמלק נלחם באפן של חצפה, למעלה מטעם ודעת, גם כאשר הדבר נוגד את השכל - הדרך לבטלו היא רק על ידי מסירת נפש ובטול שלמעלה מטעם ודעת. **אבן עזרא.**

~ אבן עזרא על התורה ~

כט ויראו כל העדה. כאשר ראו זה המאריך שאירע, בכו שלשים יום: ומלת גריעה. פירשתי: א וישמע הפנעני מלך ערד. אמרו הקדמונים, שהוא סיחון. ונקרא הפנעני, כי כל אמורי פנעני. ורבים אמרו כי זאת הפרשה, יהושע כתבה. והראיה, מלך ערד אחד. ומצאו שבני יהודה קראו שם המקום חרמה, ולא אמרו כלום, כי אותו המקום

ב וְקַיִם יִשְׂרָאֵל קָדָם יְיָ וַאֲמַר אִם מִמָּסַר תִּמְסַר יָת עֲמָא הַדִּין בִּידֵי וְאַגְמַר יָת קַרְוִיָּהוּן :

(ב) וַיְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל גְּדֵר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם-נָתַן תִּתֵּן אֶת־הָעַם הַזֶּה בְּיַדִּי וְהִחַרְמְתִּי אֶת־עַרְיָהֶם: כִּי-**וְהִחַרְמְתִּי** • אֶקְדִּישׁ שְׁלָלָם לְגִבְתָּהּ.

ג וְקַבִּיל יְיָ צְלוֹתָהּ דְיִשְׂרָאֵל וּמְסַר יָת כְּנַעֲנָאָה וְגַמְר יָתְהוּן וְיָת קַרְוִיָּהוּן וּקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא חֲרָמָה :

(ג) וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֵם אֹתָהֶם וְאֶת־עַרְיָהֶם וַיִּקְרָא שְׁם־הַמָּקוֹם חֲרָמָה: פ כִּי-**וַיַּחֲרֵם אֹתָהֶם** • בַּהֲרִיגָהּ • וְאֶת־עַרְיָהֶם • חֲרַמִּי גִבְתָּהּ.

ד וְנָטְלוּ מֵהַר טוֹרָא אֲרַח נִמָּא דְסוּף לְאַקְפָּא יָת אַרְעָא דְדְאָדוּם וְעַקַּת נַפְשָׁא דְעֲמָא בְּאַרְחָא :

(ד) וַיִּסְעוּ מֵהַר הַהָרַיִם דְרָרְךָ יַם־סוּף לְסֹבֵב אֶת־אַרְצֵי אֲדוּם וַתִּקְצַר נַפְשֵׁי־הָעַם בְּדָרְךָ:

כִּי-**דְרָרְךָ יַם־סוּף** • כִּינן שְׁמַת אַהֲרֹן וּבָאָה עֲלֵיהֶם מִלַּחְמָה זֹה, חֲזָרוּ לְאַחֲרֵיהֶם דְרָרְךָ יַם סוּף, הוּא הַדְרָרְךָ שֶׁחֲזָרוּ לָהֶם כְּשֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת מִרְיָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א): "וַיִּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דְרָרְךָ יַם־סוּף". וְכַאֲן חֲזָרוּ לְאַחֲרֵיהֶם (עין פ' פנחס) שְׁבַע מִסְעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט): "וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְעוּ מִבְּאֵרֹת בְּנֵי־יַעֲקֹב מוֹסְרָה, שֶׁם מֵת אַהֲרֹן". וְכִי בְּמוֹסְרָה מֵת? וְהֵלַל בְּהַר הַהָרַיִם מֵת?! אֵלֶּא שֶׁם חֲזָרוּ וְהִתְאַבְּלוּ עֲלָיו וְהִסְפִּידוּהוּ כְּאֵלוֹ הוּא בְּפָנֵיהֶם. וְצֵא וּבְדַק בְּמִסְעוֹת, וְתִמְצָא שְׁבַע מִסְעוֹת מִן מוֹסְרָה עַד הַר הַהָרַיִם. לְסֹבֵב אֶת־אַרְצֵי אֲדוּם • שְׁלֹא נִתְּנָם לְעֵבֶר בְּאַרְצוֹ. וַתִּקְצַר נַפְשֵׁי־הָעַם בְּדָרְךָ • בְּטַרְחַת הַדְרָרְךָ שֶׁהִקְשָׁה לָהֶם. אָמְרוּ: עֲכָשׁוּ הֵינִינוּ קְרוֹבִים לְהַפְּנֵס לְאַרְצֵי וְאֵנּוּ חוֹזְרִים לְאַחֲרֵינוּ, כִּי חֲזָרוּ אַבּוֹתֵינוּ וְנִשְׁתַּהוּוּ שְׁלֵשִׁים וּשְׁמוֹנֶה עָשָׂר יָמִים, לְפִיכָף קָצְרָה נַפְשָׁם בְּעֵנֵי הַדְרָרְךָ. וּבִלְשׁוֹן לַעֲזִי אֲנִקְרוּטְלוֹרִי. וְלֹא יִתְכַן לֹמֵר "וַתִּקְצַר נַפְשֵׁי הָעַם בְּדָרְךָ" – בְּהִיּוֹתָם בְּדָרְךָ, וְלֹא פִירֵשׁ בּוֹ בְּמָה קָצְרָה, שְׁכָל מְקוֹם שֶׁתִּמְצָא קִיצוֹר נַפְשׁ בְּמִקְרָא, מִפּוֹרֵשׁ שֶׁם בְּמָה קָצְרָה, כְּגוֹן (זכריה יא): "וַתִּקְצַר נַפְשֵׁי בְהֵם", וְכַגוֹן (שופטים ט): "וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ בְּעַמְלֵי יִשְׂרָאֵל", וְכָל דְבַר הַקְּשָׁה עַל אָדָם, נּוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן "קִצּוֹר נַפְשׁ", כְּאֵדָם שֶׁהִטְרַח בָּא עֲלָיו וְאֵין דַּעַתוֹ רַחֲבָה לְקַבֵּל אוֹתוֹ הַדְבָר וְאֵין לוֹ מְקוֹם בְּתוֹף לְבוֹ לְגוֹר שֶׁם אוֹתוֹ הִצְעַר. וּבְדָבַר הַמְטָרִיחַ נּוֹפֵל לְשׁוֹן גְּדֵל, שֶׁגְּדוֹל הוּא וְכַבֵּד עַל הָאָדָם, כְּגוֹן (זכריה יא): "וְגַם נַפְשָׁם בְּחִלָּה בִּי" גְּדֵלָה עָלַי, (איוב ט): "וַיִּגְאָה פֶּשַׁח תְּצוֹדֵנִי". כִּלְלוּ שֶׁל פְּרוּשׁוֹ: כֹּל לְשׁוֹן קִצּוֹר נַפְשׁ בְּדָבַר – לְשׁוֹן שְׂאִין יְכוֹל לְסַבְּלוֹ הוּא, שְׂאִין הַדַּעַת סוֹבְלָתוֹ. אֲבָן עוֹרָא.

ה וְאִתְרַעַם עֲמָא בְּמִימְרָא דִּינִי וְעַם מִשָּׁה נְצוּ לְמָא אֶסְקִתוּנָא מִמְצָרִים לְמַמַּת בְּמִדְבָּרָא אַרְי לִית לְחֵמָא וְלִית מִיָּא וְנַפְשָׁא עַקַּת בְּמִנְא הַדִּין דְּמִיכְלָה קְלִיל :

(ה) וַיְדַבֵּר הָעַם בְּאַלְהֵיִם וּבַמִּשְׁהָ לְמָה הִעֲלִיתָנוּ מִמְצָרִים לְמוֹת בְּמִדְבָּר כִּי אֵין לָחֵם וְאֵין מַיִם וְנַפְשָׁנוּ קָצְרָה בְּלָחֵם הַקְּלֵקֵל:

כִּי-**בְּאַלְהֵיִם וּבַמִּשְׁהָ** • הַשּׁוּוֹ עֲבָד לְקוֹנוֹ (במ"ה) • לְמָה הִעֲלִיתָנוּ • שְׁנִיָּהֶם שְׁוִים. וְנַפְשָׁנוּ קָצְרָה • אִף זֶה לְשׁוֹן קִצּוֹר נַפְשׁ וּמֵאוּס. בְּלָחֵם הַקְּלֵקֵל • (ע"ז ט) לְפִי שֶׁהִמְן נִבְלַע בְּאִיבָרִים, קְרָאוּהוּ "קְלוֹקֵל", אָמְרוּ: עֲתִיד הִמְן הַזֶּה שְׂיִתְפַּח בְּמַעֲיָנוּ, כְּלוּם יֵשׁ יְלוּד אֲשֶׁה שְׂמִכְנִים וְאֵינוֹ מוֹצִיא? • אֲבָן עוֹרָא.

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

יְקָרָא בְּתַחֲלָה צְפַת, וְזֶה מִלְךְ עֲרָד. וְהֶאֱמַת, שְׁנֵי מְקוֹמוֹת, וְרַבִּים בְּמִקְרָא כְּמוֹ הֵם. וּמִלְךְ עֲרָד עַל פְּשוּטוֹ הוּא מַעֲבָר לְיַרְדֵּן מִזְרַחָה. וְנִסְמְכָה זֹאת הַפְּרָשָׁה לְמוֹת אַהֲרֹן, כִּי הַכְּתוּב סָפַר מֵה שְׂאִירַע בְּהַר הַהָרַיִם, קוֹדֵם נִסְעֵם	מִשָּׁם. וְהַעֲד, וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלְךְ עֲרָד, וְאַחֲרָיו וַיִּסְעוּ מֵהַר הַהָרַיִם. וְאִם תִּבְקַשׁ מֵה שְׁמַע, הִנֵּה מִפּוֹרֵשׁ: כִּי בָּא יִשְׂרָאֵל דְרָרְךָ הָאֲתָרִים. הָאֲתָרִים יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי הָאֲלֹהִי נּוֹסֵף. וְהַשְּׁמַע, הַתָּרִים אֶת הָאֲרִי. וְכֵן אֲלֹהִי	ד לְסֹבֵב אֶת אַרְצֵי אֲדוּם. צְלוֹמוּנָה וּפּוֹנוּן, כִּי כֵן כְּתוּב: ה הַקְּלֵקֵל. כְּמוֹ קֵל הַקֵּל. וְהַמְלָה כְּפוּלָה. וְרַבִּים כְּמוֹ הֵם:
--	--	---

(1) וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפָיִם וַיִּנְשְׁכוּ אֶת־הָעָם וַיָּמָת עִם־רֹב מִיִּשְׂרָאֵל:

וַיִּגְרֵי יְיָ בַעֲמֵא ית חוּזַן קִלְוֹ וַיִּנְכִּיתוּ ית עֲמֵא וַיָּמִית עִם סְגִי מִיִּשְׂרָאֵל:

ה'י"א אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפָיִם • (במ"ד) שְׂשׂוּרְפִים אֶת הָאָדָם בְּאָרְס שְׂנִיָּהֶם. וַיִּנְשְׁכוּ אֶת־הָעָם • יבא נַחַש שְׂלָקָה עַל הוֹצָאת דְּבָה וַיִּפְרַע מִמּוֹצִיאֵי דְבָה, יבא נַחַש שְׂכָל הַמִּינִין נִטְעָמִין לוֹ טַעַם אֶחָד (טַעַם עֶפְרָ) וַיִּפְרַע מִכְּפוּיֵי טוֹבָה, שְׂדָבֵר אֶחָד מִשְׁתַּנָּה לָּהֶם לְכַמָּה טַעָמִים. אבן עזרא.

(2) וַיִּבְאֹ הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאֵנוּ כִּי־דִבַּרְנוּ בַיהוָה וְכַךְ הִתְפַּלֵּל אֱלֹהֵי־הוָה וַיִּסַּר מֵעֲלֵינוּ אֶת־הַנְּחָשׁ וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם:

וַיִּבְאֵתָ עֲמֵא לְמֹשֶׁה וַאֲמָרוּ חֲבִנָא אָרִי אִתְרַעֲמָנָא קָדָם יְיָ וְעַמְרָה נְצִינָא צְלִי קָדָם יְיָ וַיַּעֲדֵי מִנְּנָא ית חוּזַא וַצְלִי מֹשֶׁה עַל עֲמֵא:

ה'י"ב וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה • מִכָּאן לְמִי שְׂמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, שְׂלֵא יִהְיֶה אַכְזָרִי מִלְּמַחֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 142)

מִכָּאן לְמִי שְׂמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, שְׂלֵא יִהְיֶה אַכְזָרִי מִלְּמַחֵל (רש"י כא, ז) מִכָּאן - וְלֹא מִמָּה שְׂנֵאֲמַר לְעֵיל "וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹקִים וַיִּרְפָּא אֲלֵקִים אֶת אַבְיִמֶלֶךְ". כִּי אַבְרָהָם הִתְפַּלֵּל עַל בְּטוֹל הַעֲנֻשׁ, וּמִמֶּנּוּ לומְדִים שְׂיֵשׁ לְמַחֵל כְּדִי לְהִסִּיר עֲנֻשׁ מֵעַל הַנִּמְחָל. אֲבָל מֹשֶׁה הִתְפַּלֵּל עַל טוֹבַת הָעָם וְתַקּוּנָם, "בְּעַד הָעָם" (לא רק עַל הַסֵּרַת הַנְּחָשִׁים), וּמִמֶּנּוּ לומְדִים שְׂיֵשׁ לְמַחֵל מַחִילָה גְּמוּרָה, כִּךְ שְׂלֵא נִשְׁאָר בְּלִב קַפְיָה כְּלַפִּי הַנִּמְחָל וְאִף רוֹצִים בְּטוֹבָתוֹ.

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׁים אֹתוֹ עַל־גִּבְיֶיךָ וְהָיָה כִּלְהַנְּשׂוֹף וְרָאָה אֹתוֹ וְחָי:

ח וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבַד לְךָ קְלִיא וְשׂוֹי יתָה עַל אֶת וַיְהִי כָּל דִּיתְנַכִּית וַיִּחַזִּי יתָה וַיִּתְקַים:

ה'י"ג עַל־גִּבְיֶיךָ • עַל כְּלוֹנֵס, שְׂקוּרִין פִּירִק"א בְּלַע"ו, וְכֵן (ישעיה ל): "וְכַנְס עַל־הַגְּבֻעָה" (שם ט): "אָרִים נְסִי" (שם ט): "שְׂאוֹגִים"; וְלִפִּי שְׂהוּא גְּבַה לְאוֹת וְלִרְאָיָה, קוּרְאוֹ "גִּס". כָּל־הַנְּשׂוֹף • (במדבר רבה) אֲפִלוּ כָּלֵב אוֹ חֲמוֹר נוֹשְׁכוֹ, הִיָּה נְזוּק וּמִתְנַנְּנָה וְהוֹלֵךְ. אֲלֵא נְשִׁיכַת הַנְּחָשׁ מִמְּהֵרַת לְהַמִּית, לְכַךְ נֹאֲמַר כָּאן: "וְרָאָה אֹתוֹ", רְאָיָה בְּעֵלְמָא. וּבְנִשְׁיכַת הַנְּחָשׁ נֹאֲמַר: "וְהָיָה אִם־נִשְׂוֹף הַנְּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט וְגו'", שְׂלֵא הִיָּה מְמַהֵר נִשְׂוֹף הַנְּחָשׁ לְהִתְרַפְּאוֹת, אֲלֵא אִם בֵּן מְבִיט בּוֹ כְּכוֹנֵנָה. וַאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי נַחַשׁ מְמִית אוֹ מַחֲיָה? אֲלֵא בְּזִמְן שְׂהִי יִשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִין כְּלַפִּי מַעֲלָה וּמִשְׂעָבְדִין אֶת לְבָם לְאַבְיָהֶם שְׂבִשְׂמִים, הִיּוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לְאוֹ הִיּוּ גְמוּקִים (ג"א נְזוּקִים). אבן עזרא.

(ט) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נַחַשׁ נְחֻשֶׁת וַיִּשְׂמְהוּ עַל־הֵנֶס וְהָיָה אִם־נִשְׂוֹף הַנְּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט אֶל־נַחַשׁ הַנְּחֻשֶׁת וְחָי:

ט וַיַּעֲבַד מֹשֶׁה חוּזַא דְּנַחֲשָׁא וְשׂוֹיָה עַל אֶת וְהָיָה כִּד נְכִית חוּזַא ית גְּבִרָא וּמִסְתַּכְּלִין לְחוּזַא דְּנַחֲשָׁא וּמִתְקַים:

ה'י"ד נַחַשׁ נְחֻשֶׁת • (שם) לֹא נֹאֲמַר לוֹ לְעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נַחֲשֶׁת, אֲלֵא אָמַר מֹשֶׁה: הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא קוּרְאוֹ נַחַשׁ, וְאֲנִי אַעֲשֶׂנוּ שֶׁל נַחֲשֶׁת! לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן.

אבן עזרא על התורה

וַיִּשְׁלַח וְגו' הַשָּׂרְפָיִם. שֵׁם תַּאֲר הַנְּחָשִׁים. כִּי בֵּן כְּתוּב עַל גִּס שְׂיִהְיָה גְבוּהָ, וַיִּרְאוּ אוֹתוֹ הַכֹּל. וְרַבִּים הִשְׁתַּבְּשׂוּ, וַאֲמָרוּ כִּי זֹאת הַצּוּרָה לְקַבֵּל פֶּחַ עֲלִיוֹנִים. וְחִלְיָה חִלְיָה, כִּי הִדְבָר נַעֲשֶׂה בְּצוּיֵי הַשֵּׁם. וְאִין לָנוּ לְחַפֵּשׁ לְמָה צוּרַת נַחַשׁ. וְאִם לֹא כֵן, וַיִּרְאֵנוּ וַיִּשְׁלַח וְגו' הַשָּׂרְפָיִם. שֵׁם תַּאֲר הַנְּחָשִׁים. וְדָרָךְ דְּרֵשׁ, אִם יִשְׂוֹף הַנְּחָשׁ בְּלֹא לַחֵשׁ, וְאִין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלְשׁוֹן. וְהֵם שְׂלַחוּ לְשׁוֹנָם לְנִשְׂוֹף, בֵּן שׁוֹלַח בְּהֵם: ח עֲשֵׂה לְךָ. כְּדַמוֹת נַחַשׁ שְׂרָף מִנְּחֻשֶׁת,

הַיֵּשׁ עֵץ שְׂמִיתִיק הַפִּיִם הַפְּרוּס, אֲפִילוּ הִדְבָּשׁ לֹא יִמְתִּיקֶם, וְמָה טַעַם לְשׁוֹם דְּבַלַת תְּאֵנִים עַל הַשְּׁחִין, וְאִין בְּתוֹלְדוֹת הַדְּבִלָה לְהִסִּיר הַשְּׁחִין. וְהָאֲמַת, כִּי נִשְׂגָבָה מִמֶּנּוּ דַעַת עֲלִיוֹן:

◆ יום שישי ו' תמוז ◆

י ונטלו בני ישראל ושרו באבת:

(י) וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֶבֶת: אבן עזרא.

יא ונטלו מאבת ושרו במגזית עבראי במדברא די על אפי מואב ממדנח שמשא:

(יא) וַיִּסְעוּ מֵאֶבֶת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הַעֲבָרִים בְּמִדְבַּר אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי מוֹאָב מִמְזַרְח הַשָּׁמֶשׁ:

כ"י < בעיי העברים • לא ידעתי למה נקרא שמם עיים. ועי לשון חרפה הוא, דבר הטאוט במטאטא, והעין בו יסוד לכהה, והוא מלשון "עיים" (ישעיה כח): "וַיַּעַז בְּרִד". העברים • דרך מעבר העוברים שם את הר נבו אל ארץ כנען, שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמורי. על-פני מואב ממזרח השמש • במזרח של ארץ מואב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 'תורת מנחם - התועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 2423 ואיקן - מתוך 'לקראת שבת')

חנייה בחרפה?

ויחנו בעיי העברים

בעיי העברים - לא ידעתי למה נקרא שמם עיים, ועי לשון חרפה הוא (כא, יא. ובפרש"י)

יש להקשות: מה קשה ב"עיי העברים" שרש"י צריך לפרש שמם, הרי מצינו הרבה מקומות שנפרטו שמותיהם בפתוב ולא מצינו שיפרש רש"י טעמי השמות? ויש לתרץ בפשטות:

לרש"י היה קשה, הרי "עי לשון חרפה הוא" ומדוע קראו למקום החנייה שבפשטות היה מקום ישוב בשם "עיים"? ולכן פותב "לא ידעתי למה נקרא שמם עיים". וק"ל.

יב מתפמן נטלו ושרו בנחלא דזרד:

(יב) מִשָּׁם נִסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחֲל דְזָרְד:

יג מתפמן נטלו ושרו מעברא דארנון די במדברא דנפק מתחום אמוראה ארי ארנון תחום מואב בין מואב ובין אמוראה:

(יג) מִשָּׁם נִסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אַרְנוֹן אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר
הַיַּצָּא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי כִּי אַרְנוֹן גְּבֹל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב
וּבֵין הָאֱמֹרִי:

כ"י < מגבל האמורי • תחום סוף מצר שלהם, וכן (דברים ה): "גבול מואב", לשון קצה וסוף. מעבר ארנון • הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד שבאו מעבר השני לארנון בתוף ארץ האמורי, בצפונה של ארץ מואב. היצא מגבל האמורי • רצועה יוצאה מגבול האמורי, והיא של אמוריים, ונכנסת לגבול מואב עד ארנון, שהוא גבול מואב; ושם חנו ישראל ולא באו לגבול מואב, כי ארנון גבול מואב והם לא נתנו להם רשות לעבר בארצם. ואף על פי שלא פירשה משה, פירשה יפתח, כמו שאמר יפתח (שופטים יא): "וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא אָבָה". ומשה רמזה (דברים ה): "כֹּאֲשֶׁר עָשׂוּ־לִי בְנֵי עֵשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעֲרֵי הַמּוֹאָבִים הַיִּשְׁבִּים בְּעָרָי". מה אלו לא נתנום לעבר בתוף ארצם אלא הקיפוה סביב, אף מואב כן.

יד על בן יתאמר בספרא קרבין דעבד יי על נמא דסוף וגבורין דעל נחלי ארנון:

(יד) עַל־בֶּן יֵאמָר בְּסֵפֶר מִלְחַמַת יְהוָה אֶת־זֶה
בְּסוּפָה וְאֶת־הַנְּחָלִים אַרְנוֹן:

כ"י < על-בן יאמר • על חנייה זו ונסים שנעשו בה, יאמר בספר מלחמת ה'. כשמספרים נסים שנעשו

לְאַבוֹתֵינוּ, יִסְפְּרוּ "אֶת-זֶה וְגו'". אֶת-זֶה • כְּמוֹ "אֵת יְהִב", כְּמוֹ שֵׁיֶאמַר מִן יָעַד, וְעַד, כֵּן יֵאמַר מִן יְהִב וְהָב, וְהָיִי וְיָסוּד הוּא, כְּלוּמַר: אֵת אֲשֶׁר יְהִב לָהֶם וְהִרְבֵּה נָסִים בְּיַם-סוּף. וְאֶת-הַנְּחָלִים אֲרַנּוּן • כְּשֵׁם שְׂמֵסְפָרִים בְּנֵי-יַם-סוּף, כִּף יֵשׁ לְסַפֵּר בְּנֵי נְחָלֵי אֲרַנּוּן, שֶׁאֵף כַּאֲן נַעֲשׂוּ נָסִים גְּדוּלִים. וּמָה הֵם הַנְּסִים? • אִבֵּן עוּרָא.

(טו) וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עַר וְנִשְׁעָן
 טו וְשָׁפוּף נְחֹלֵיָא דְמִדְבְּרִין לְקַבֵּל לְחַיֵּית
 וּמְסַתְמִיף לְתַחֵוּם מוֹאֵב:

לְגָבוֹל מוֹאֵב:

ט"ו וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים • תְּרַגּוּם שֶׁל "שָׁפָף". אֲשֶׁר - שְׁפָף הַנְּחָלִים, שֶׁנִּשְׁפָּף שָׁם דָם אַמּוֹרִיִּים, שֶׁהָיוּ נִחְבָּאִים שָׁם, לְפִי שֶׁהָיוּ הֶהָרִים גְּבוּהִים וְהַנְּחָל עִמָּק וְקֶצֶר וְהֶהָרִים סְמוּכִים זֶה לְזֶה: אָדָם עוֹמֵד עַל הָהָר מִזֶּה וּמִדְבַר עִם חֵבְרוֹ בְּהַר מִזֶּה, וְהַדְּרָךְ עוֹבֵר בְּתוֹף הַנְּחָל. אָמְרוּ אַמּוֹרִיִּים: כְּשֵׁיכְנַסוּ יִשְׂרָאֵל (לְאַרְץ) לְתוֹף הַנְּחָל לְעֵבֵר, נֵצַא מִן הַמְּעָרוֹת בְּהָרִים שֶׁלְמַעַלָּה מֵהֶם וְנִהַרְגָם בְּחָצִים וְאִבְנֵי בְּלִיִּסְטְרָאוֹת. וְהָיוּ אוֹתָן הַנְּקָעִים בְּהַר שֶׁל צַד מוֹאֵב, וּבְהַר שֶׁל צַד אַמּוֹרִיִּים הָיוּ כְּנִגְדֹת אוֹתָן נְקָעִים כְּמִין קַרְנֹת וְשִׂדִּים בּוֹלְטִין לְחוּץ. כִּיּוֹן שֶׁבָאוּ יִשְׂרָאֵל לְעֵבֵר, נִדְעָעַע הָהָר שֶׁל אֲרָץ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁפָּחָה הַיּוֹצֵאת לְהַקְבִּיל פְּנֵי גְבַרְתָּהּ, וְנִתְקַרַב לְצַד הַר שֶׁל מוֹאֵב וְנִכְנַסוּ אוֹתָן הַשִּׂדִּים לְתוֹף אוֹתָן נְקָעִים וְהִרְגוּם. וְזֶהוּ: "אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עַר", שֶׁהָהָר נָטָה מִמְּקוֹמוֹ וְנִתְקַרַב לְצַד גְּבוֹל מוֹאֵב וְנִדְבַק בּוֹ, וְזֶהוּ: "וְנִשְׁעָן לְגָבוֹל מוֹאֵב". (בִּס"א א'טו). (וְעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הֶהָרִים וְלֹא יָדְעוּ הַנְּסִים הָאֵלֶּה אֶלָּא עַל יְדֵי הַבָּאָר שֶׁנִּכְנַס לְשָׁם). • אִבֵּן עוּרָא.

(טז) וּמִשָּׁם בְּאַרְהָ הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה
 טז וּמִמָּמָן אֲתִיהִיבַת לְהוֹן בִּירָא הִיא בִּירָא
 דִּי אָמַר יי לְמִשָּׁה כְּנוּשׁ יָת עָמָא וְאַיְהָב
 לְהוֹן מִיָּא:

לְמִשָּׁה אֶסְפָּף אֶת-הָעָם וְאַתְנַה לָּהֶם מַיִם: ס

ט"ז וּמִשָּׁם בְּאַרְהָ • מִשָּׁם בָּא הָאֲשֶׁר אֵל הַבָּאָר. כִּיֶּצַד? אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מִי מוֹדִיעַ לְבְנֵי הַנְּסִים הַלְלוּ? הַמְּשַׁל אֹמֵר: "נִתַּתְּ פֶת לְתִינּוֹק, הוֹדִיעַ לְאָמוֹ". לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ - חִזְרוּ הֶהָרִים לְמִקוֹמָם וְהַבָּאָר יָרְדָה לְתוֹף הַנְּחָל וְהִעֲלָתָה מִשָּׁם דָם הֶהָרוּגִים וְזִרְעוֹת וְאִיבָרִים, וּמוֹלִיכְתָן סָבִיב הַמְּחִנָּה, וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ וְאָמְרוּ שִׁירָה.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּרֵשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֵּן עַנּו' 154)

נְתַתְּ פֶת לְתִינּוֹק, הוֹדִיעַ לְאָמוֹ (רש"י כא, טז) תַּפְקִידָה שֶׁל הָאֵם לְסַפֵּק אֶת כָּל צְרִכֵי הַתִּינּוֹק, וְכַאֲשֶׁר מִיִּשְׁהוּ 'מִחֻלִּיפָה' וְנִתְּן לְתִינּוֹק פֶת, דְּבַר הַכְרַחֵי, עַלִּיו הַהוֹדִיעַ לָהּ. וְאַף כֵּאֲן: הַקְּב"ה נָתַן לְיִשְׂרָאֵל 'פֶת', יְשׁוּעָה מִסַּכְנָה גְדוֹלָה, שֶׁלֹּא בְּאִמְצָעוֹת ה'אֵם', מִשָּׁה, הַרְעֵה נְאֻמָּן שְׂדוּאָג לְכָל צְרִכֵי יִשְׂרָאֵל. וְהַקְּב"ה הוֹדִיעַ לוֹ עַל כֵּן: כַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל רָאוּ אֶת הַדָּם וְאֶת הַזִּרְעוֹת, שָׁאָלוּ אֶת מִשָּׁה לְפֶשֶׁר הַדְּבַר, כְּמוּכָן, וְהוּא הִסְבִּיר לָהֶם אֶת מַה שֶׁקָּרָה.

(יז) אִזּוּ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַלִּי בָאָר
 יז בְּכַן שִׁבַח יִשְׂרָאֵל יָת תּוֹשְׁבַתְהָא הָדָא סְקִי
 בִּירָא שִׁבְחוּ לָהּ:

עֲנוּ-לָהּ:

ט"ז עַלִּי בָאָר • מִתּוֹף הַנְּחָל, וְהִעֲלֵי מַה שְׂאֵתָּ מַעֲלָה. וּמִנֵּינן שֶׁהַבָּאָר הוֹדִיעָה לָהֶם? שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִשָּׁם בְּאַרְהָ"

אִבֵּן עוּרָא עַל הַתּוֹרָה

י' דְּבַסְפָּר מְלַחֵמַת ה'. סְפָר הָיָה בְּכַנֵּי עֲצָמוֹ, וְשָׁם כְּתוּב מְלַחֵמַת ה' בְּעֵבֵר וְרִיאָיו. וְיִתְכַן שֶׁהָיָה מִימַת אֲבָרְהָם. כִּי סְפָרִים רַבִּים אָבְדוּ, וְאִינֵם נִמְצְאוּ אֶצְלָנוּ. כְּדִבְרֵי נָתַן וְעָדוּ וְדִבְרֵי הַמַּיִם לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, וְשִׁירוֹת שֶׁלְמָה וּמִשְׁלֵיו: אֵת וְהָב כְּסוּפָה. מְלַחֵמַת הָיָה בְּיַמֵּים הַקְּדוּמוֹנִים

טו וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן אַרְמִית. וְסוּף דְּבַר, כָּל אֵלֶּה שְׂמוֹת מְקוֹמוֹת: אֲשֶׁר נָטָה. הַשָּׁעַם עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל עַר עָבְרוּ: וְנִשְׁעָן לְגָבוֹל מוֹאֵב. זֶהוּ וְהוּא יוֹשֵׁב מְמַלֵּי. וּמִשָּׁם נִסְעוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הַמְּקוֹם הַנִּקְרָא בָאָר. כִּי ה"א בְּאַרְהָ, תַּחַת אֵל, כְּה"א מְצֻרְמָה. וְזֹאת הַבָּאָר גַּם

בְּמִקוּמוֹת הַנְּזָקִים. וְשָׁם וְהָב אִינְנוּ לְשׁוֹן הַקְּדָשׁ. וְכֵן וְפָסִי, וְשִׁתִּי, וְיִזְתָּא. גַּם וְשִׁנֵּי אוֹ פִירוּשׁ וְשִׁנֵּי, הַי"וֹ לְחֵבֵר. וְכָל זֶה לְפָה, שֶׁלֹּא נִמְצָא וְי"ו שֶׁרַשׁ בְּרֵאשׁ הַמְּלָה, רַק מַלְת וְגוֹי הַעַמּוּדִים. רַק תִּמְצָא תַּחַת יו"ד, כְּמוֹ וְלָד. וּפִירוּשׁ הַמַּתְרַגֵּם אַרְמִי יָדוּעַ:

(כמ"ד). וכי משם היתה? והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמהם? אלא שירדה לפרסם את הנסים. וכן (שבת לה): "אז ישיר ישראל" - השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים, והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים, ומה ראה לכתב כאן? אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ג עמ' 153 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ה' ילחם לכם

אז ישיר ישראל את השירה הזאת (כא, יז)

מצינו עוד פעם אחת שאמרו בני ישראל להקב"ה, בעת קריעת ים סוף. ויש לעיין מדוע רק בשני נסים אלו, בפרשתנו ובקריעת ים סוף, אמרו בני ישראל שירה, ולא בשאר הנסים בהם עזר להם הקב"ה והצילים מאויביהם?
ויש לומר:

בשני נסים אלו מצינו הנהגה מיוחדת שלא היתה בשאר הנסים. בשאר הנסים, כשבני ישראל היו במצב של סכנה מאמות העולם, ה' נס הישועה וההצלה באפן שבני ישראל נלחמו באויביהם, ובאפן נסי גבור עליהם ונצחום.

מה שאין פן בקריעת ים סוף כתוב "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (בשלה יד, יז) שבני ישראל לא היו צריכים לעשות כלום, ונצלו מאויביהם בלי כל מלחמה מצדם. וגם כאן בפרשתנו, היתה ההצלה פלשון הבחיי "ישראל רואין... איו הקב"ה נלחם בשבילים... והן אין יודעים בזה כלום".

וגם באפן כזה מורה על חבה יתרה מהקב"ה לבני ישראל, שלא רק שמוצילנו מיד אויבינו, אלא אף עושה זאת באפן שלא נצטרף ל"פעלה" מס'ימת. וזה גרם שבני ישראל יאמרו שירה להקב"ה ויודו לו על חסדיו הנפלאים. **אבן עזרא.**

(יה) באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחוקק במשענתם וממדבר מתנה:
יח בינא דחפרוה וברבנא כרוה רישי עמא ספריא בחטריהון וממדברא אתיהיבת להון:

כ"י < באר חפרוה • זאת היא הבאר אשר חפרוה שרים - משה ואהרן • במשענתם • במטה • וממדבר • נתנה להם. **אבן עזרא.**

(יט) וממתנה נחליאל ומנחליאל במות:
כ"י < וממתנה נחליאל • כתרגומו.

(כ) ומבמות הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה על פני הישימן: פ
כ ומרממא לחיליא די בחקלי מואב ריש רממא ומסתקיא על אפי בית ישימן:

כ"י < ומבמות הגיא אשר בשדה מואב • פי שם מת משה ושם בטלה הבאר. דבר אחר: כרוה נדיבי העם - כל נשיא ונשיא, כשהיו חונים, נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומתנהו, ומי הבאר נמשכין דרוף אותו סימן ובאין לפני חנית כל שבט ושבט. במחוקק • על פי משה שנקרא: "מחוקק", שנקאמר (דברים ל):

אבן עזרא על התורה

היא היתה פלא, ואיננה הבאר הנקרא באר מרים, לפי דעתי. רק הנה המקום שצוה משה, וחרוהו שרי ישראל במשענותם, ומיד נבקעו מים:
יז עלי באר. תחלת השירה, ולא נכתבה פלה: ענו לה. לשון צווי. והנה פירש איו עלתה:
יח כרוה נדיבי העם. כפול כמשפט: במחוקק. על-ידי מחוקקים, כמו לבי לחוקקי ישראל. וזו הבאר היתה במדבר, רחוק מהישוב. ומזה המדבר נסעו אל מתנה, ומשם אל נחליאל. ודע כי אשר הנחלים, והמדבר הנקרא באר, ומתנה ונחליאל, כולם מקומות, ויש להם שם כלל, והוא עלמון דבלתקמה. פי כן כתוב בפרשת אלה מסעי. או אלה שמות מקומות עברו עליהם במסע אחר. והרי העברים לפני נבו, הוא הבמות והגיא אשר בשדה מואב. והעד, שאמר הכתוב פי מהגיא נסעו אל ערבות מואב בעבר לירדן ירחו, וכתוב פי מהר העברים נסעו אל ערבות מואב על ירדן ירחו. ועוד, ונשב בגיא מול בית פעור, עת שהתחננתי. ובמקום אחר, עלה אל הר העברים הר נבו. גם, ונקבור אותו בגיא, ושם כתוב ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו. והנה הגיא הוא ראש הפסגה, ושם מת משה, ואין צורך להוליכו אחר מותו:

"כִּי־שָׁם חָלַקְתָּ מַחֲקֵק סְפוּן". וְלָמָּה לֹא נִזְכָּר מֹשֶׁה בְּשִׁירָה זוֹ? לְפִי שְׁלָקָה עַל יְדֵי הַבָּאָר. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נִזְכָּר שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, לֹא נִזְכָּר שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. מָשָׁל לְמִלָּךְ שֶׁהָיוּ מְזַמְּנִין אוֹתוֹ לְסַעֲדָה, אָמַר: אִם אוֹהֲבֵי שָׁם – אֲנִי שָׁם, וְאִם לֹא – אֲנִי הוֹלֵךְ! . רֵאשׁ הַפְּסָקָה • כְּתַרְגוּמוֹ: "רִישׁ רַמְתָּא". פְּסָקָה • לְשׁוֹן גְּבוּהָ, וְכֵן (תהלים מח): "פְּסָגוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ" – הַגְּבִיּהוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ. וְנִשְׁקָפָה • אוֹתָהּ הַפְּסָקָה עַל־פְּנֵי הַמְּקוֹם שֶׁשְׁמוֹ יִשְׁמֹן וְהוּא לְשׁוֹן מְדָבָר, שֶׁהוּא שְׁמֵם. דְּבָר אַחֵר: וְנִשְׁקָפָה, הַבָּאָר עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן, שְׁנֹגְגָה בְּיָמָה שֶׁל טְבַרְיָה, וְהַעוֹמֵד עַל הַיְשִׁימוֹן מִבֵּיט וְרוֹאֶה כְּמִין כְּבָרָה בְּיָם וְהִיא הַבָּאָר, כַּךְ דָּרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא • אבן עזרא.

◆ שבת קודש ז' תמוז ◆

(כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי
לֵאמֹר:

כַּס"ו וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים • וּבְמִקּוֹם אַחֵר תּוֹלָה הַשְּׁלִיחוֹת בְּמֹשֶׁה, שְׁנַאמַר (דברים ב): "וְאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִמְּדָבָר קְדֻמוֹת", וְכֵן (במדבר ט): "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקְּדֻשׁ אֶל־מִלְכֵי אֲדוֹם", וּבִזְמַנְתָּ הוּא אוֹמַר: (שופטים א): "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־מִלְכֵי אֲדוֹם וְגו'". הַכְּתוּבִים הֵלְלוּ צְרִיכִים זֶה לְזֶה: זֶה נֹעֵל וְזֶה פּוֹתֵחַ, שְׁמֹשֶׁה הוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הֵם מֹשֶׁה, לוֹמַר לָךְ שְׁנֹשֵׂא הַדּוֹר הוּא כְּכֹל הַדּוֹר, כִּי הַנְּשִׂיא הוּא הַכֹּל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 133)

לוֹמַר לָךְ, שְׁנֹשֵׂא הַדּוֹר הוּא כְּכֹל הַדּוֹר (רש"י כא, כא) מְלִים אֵלֶּה מִיְתְרוֹת לְכַאוֹרָה. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה זֶה שְׁמֹשֶׁה הוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הֵם מֹשֶׁה, מְתַרְץ רַק שְׁנֵתָן לְכַתֵּב "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל" עַל מִשְׁלַחַת שְׁשֵׁלַח מֹשֶׁה. אֵךְ עֲדִין קָשָׁה - מְדוּעַ שָׁנָה הַכְּתוּב וְכַתֵּב "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל". עַל זֶה מְתַרְץ, שְׁשֵׁנוּי זֶה בֹּא לְלַמְּדֵנוּ ("לוֹמַר לָךְ") שְׁנֹשֵׂא הַדּוֹר הוּא כְּכֹל הַדּוֹר.

(כב) אַעֲבֶרָה בְּאַרְצֶךָ לֹא נִפְּחָה בְּשַׂדֶּה וּבְכָרֶם לֹא
נִשְׁתַּחֲוֶה מִי בְּאֵר בְּדֶרֶךְ הַמַּלְאָךְ גִּלְדָּךְ עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר
גְּבֻלְךָ:

כַּס"ז אַעֲבֶרָה בְּאַרְצֶךָ • אֵךְ עַל פִּי שֶׁלֹּא נִצְטוּוּ לְפָתַח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, בְּקָשׁוּ מֵהֶם שָׁלוֹם.

(כג) וְלֹא־נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיֵּאסֹף
סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל הַמְּדַבְּרָה
וַיָּבֵא יְהֻצָּה וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל:

כַּס"ח וְלֹא־נָתַן סִיחֹן וְגו' • לְפִי שֶׁכָּל מַלְכֵי כְּנַעַן הָיוּ מַעֲלִין לוֹ מַס, שֶׁהָיָה שׁוֹמְרֵם שֶׁלֹּא יַעֲבֹרוּ עֲלֵיהֶם גְּיִסוֹת. כִּיּוֹן שֶׁאָמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל: אַעֲבֶרָה בְּאַרְצֶךָ, אָמַר לָהֶם: כָּל עַצְמִי אֲנִי יוֹשֵׁב כְּאֵן אֵלֶּה לְשֹׁמְרֵם מִפְּנִיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים כַּךְ?!. וַיֵּצֵא לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל • אֵלֶּה הָיְתָה חֲשׁוֹבֹן מִלֵּאָה יְתוּשִׁין, אֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לְכַבְּשָׁה, וְאִם הָיָה סִיחֹן בְּכַפֵּר חֲלָשׁ, אֵין כָּל אָדָם יְכוֹל לְכַבְּשׁוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהָיָה בְּחֲשׁוֹבוֹ! . אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: מַה אֲנִי מְטַרִּיחַ עַל בְּנֵי כָּל זֹאת לְצוּר עַל כָּל עִיר וְעִיר? נָתַן כָּל־כָּל בְּלַב כָּל אֲנָשִׁי הַמְּלַחֲמָה לְצֵאת מִן הָעִירוֹת וְנִתְקַבְּצוּ כָּל־מְקוֹם אֶחָד וְשֵׁם נָפְלוּ, וּמִשָּׁם הֵלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעִירִים וְאֵין עוֹמֵד לְגַגְּדֵם, כִּי אֵין שָׁם אִישׁ אֵלֶּה נְשִׁים וְטָף. אבן עזרא.

כד וּמַחֲהִי יִשְׂרָאֵל לְפָתְגָם דְּחָרֵב וְיִרַת יָת אֶרְעָה מֵאַרְנוֹנָא עַד יִבְקָא עַד בְּנֵי עַמּוֹן אַרְי תְּקִיף תְּחֻמָּא דְּבְנֵי עַמּוֹן:

(כד) וַיִּכְהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חָרֵב וַיִּירָשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאַרְנוֹן עַד־יִבְקָא עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עָז גָּבֹול בְּנֵי עַמּוֹן:

ט"ז • פי עז • ומהו חזקו? התראתו של הקדוש־ברוך־הוא, שאמר להם (דברים ב): "אל־תצַרם וגו'". אבן עזרא.

כה וּכְבַשׁ יִשְׂרָאֵל יָת כָּל קְרוּיָא הָאֵלִין וַיִּתַּב יִשְׂרָאֵל בְּכָל קְרוּי אַמּוֹרָאָה בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל כְּפַרְנָהָא:

(כה) וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל־בְּנֵי־הָאֵלֶּה:

ט"ז • בְּנֵי־הָאֵלֶּה • כְּפָרִים הַסְּמוּכִים לָהּ • אבן עזרא.

כו אַרְי חֻשְׁבוֹן קְרַתָּא דְּסִיחוֹן מְלָפָא דְּאַמּוֹרָאָה הִיא וְהוּא אֵגַת קְרָבָא בְּמִלְפָּא דְּמוֹאָב קְדָמָאָה וְנָסִיב יָת כָּל אֶרְעָה מִיַּדָּה עַד אַרְנוֹן:

(כו) כִּי חֻשְׁבוֹן עִיר סִיחוֹן מִלֶּדְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמִלְדְּ מוֹאָב הָרֵאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיַּדוֹ עַד־אַרְנוֹן:

ט"ז • והוא נלחם • (חולין ט' ב) למה הצרף להכתב? לפי שגאמר (שם): "אל תצר את־מוֹאָב" — וחֻשְׁבוֹן מְשָׁל מוֹאָב הֵימָּה, כְּתֹב לָנוּ שְׁסִיחוֹן לְקַחָה מֵהֶם, (גיטין ל"ח) וְעַל יָדוֹ טַהַרָה לְיִשְׂרָאֵל. מִיָּדוֹ • (בי"מ נ"ו) מְרִשׁוֹתוֹ. אבן עזרא.

כז עַל כֵּן יִימְרוּן מִתְּלֵיא עוֹלוֹ לְחֻשְׁבוֹן תִּתְּבַנִּי וְתִשְׁמַכְלַל קְרַתָּא דְּסִיחוֹן:

(כז) עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים בְּאוֹ חֻשְׁבוֹן תִּבְנֶה וְתִבּוֹנֶן עִיר סִיחוֹן:

ט"ז • על־כֵּן • על אותה מלחמה שגלחם סיחון במוֹאָב. יאמרו המושלים • בלעם, שגאמר בו (במדבר כג): "וישא משלו". המושלים • בלעם ובְּעוֹר, והם אֱמֹרוֹ. באו חֻשְׁבוֹן • שלא היה סיחון יכול לכבשה, והלך ושכר את בלעם לקללו, וזהו שאמר לו בלק (שם כב): "כי ידעתי את אשר־תַּבְרַךְ מִבְּרַךְ וגו'". תִּבְנֶה וְתִבּוֹנֶן • חֻשְׁבוֹן בְּשֵׁם סִיחוֹן לְהִיּוֹת עִירוֹ. אבן עזרא.

כח אַרְי קִידוּם תְּקִיף כְּאִשָּׁא נִפְק מִחֻשְׁבוֹן עֲבָדֵי קְרָבָא כְּשִׁלְהוֹבִיתָא מִקְרַתָּא דְּסִיחוֹן קְטִילוּ עִמָּא דְּשָׁרוּ בְּלַחֲתָא מוֹאָב כּוּמְרִיא דְּפַלְחִין בֵּית דְּחִלָּא רְמַתָּא דְּאַרְנוֹן:

(כח) כִּי־אִשׁ יֵצֵאָה מִחֻשְׁבוֹן לְהַבִּיחַ מִקְרִית סִיחוֹן אֲכַלְהָ עַר מוֹאָב בַּעֲלֵי בָמוֹת אַרְנוֹן:

ט"ז • כִּי־אִשׁ יֵצֵאָה מִחֻשְׁבוֹן • משַׁכְּבֶשָׁה סיחון. אֲכַלְהָ עַר מוֹאָב • שם אותה המדינה קרוי "ער" בלשון עברי, ו"לחית" בלשון אַרְמִי. עַר מוֹאָב • עַר שֶׁל מוֹאָב. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

ותבנה. יותר ממה שהיא, ותכונן להיותה עיר סיחון:
כח כי אש יצאה מחֻשְׁבוֹן. רמו לאנשים שקשרו בחֻשְׁבוֹן על מלכם: להבה. הטעם כפול כמשפט: מקרית סיחון. מקרית שהיא היום לסיחון: עַר מוֹאָב. שם מקום סמוך, כמו מבית לחם והודה: בָּמוֹת. מקומות גְבוּהִים:

חֻשְׁבוֹן שֵׁשְׁבוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵל. כי כן כתוב, וישב ישראל בכל ערי האמורי בחֻשְׁבוֹן: כה וּבְכָל בְּנֵי־הָאֵלֶּה. חֻשְׁבוֹן כָּאֵם, וְהַכְּפָרִים כְּבָנוֹת:
כו כי חֻשְׁבוֹן עִיר סִיחוֹן. שְׁבָה. כי הוא נלחם במלך מוֹאָב הֵרֵאשׁוֹן. והוא דְּבַר יְדוּעַ: כו המושלים. הבודאים משלים מלכם: וטעם באו חֻשְׁבוֹן. לאמורים יאמרו:

כד מאַרְנוֹן. שלקח ממוֹאָב: עַד בְּנֵי עַמּוֹן. כי כתוב, כי חצי ארץ בני עמון היתה לישראל, כי לקחיהו מיד האמורי שלקחיהו בתחלה מיד בני עמון. והכתוב אָמַר עַל מוֹאָב וְעַמּוֹן, שלא יתן השם מארצם לישראל עד מדרף פה רגל. והטעם, הארץ שהיתה בָּנָדָם בַּעַת הַהִיא, עַל פִּן הוֹצֵרָהּ הַכְּתוּב לֵאמֹר דְּבַרֵי הַמּוֹשְׁלִים, בְּעִבּוֹר

(כט) **אוֹיְלֹךְ מוֹאֵב אֲבֵרָתָ עִם־כְּמוֹשׁ נָתַן בְּנֵיו פְּלִיטִים וּבְנֹתָיו בְּשָׁבִית לְמִלְחָה אֲמָרֵי סִיחֹן:**
 כט וי לכוני מואבאי אבדותון עמא דפלחין לכמוש מסר בנוהי צירין ובנתה בשביא למלכא דאמוראה סיחון:

כס"א **אוֹיְלֹךְ מוֹאֵב שָׁקְלוּ אֶת מוֹאֵב שִׁימְסֵרוּ בְּיָדוֹ. כְּמוֹשׁ שָׁם אֱלֹהֵי מוֹאֵב. נָתַן הַנּוֹתֵן אֶת בְּנֵיו שֶׁל מוֹאֵב. פְּלִיטִים נָסִים וּפְלִיטִים מִחֶרֶב וְאֵת בְּנוֹתָיו בְּשָׁבִית וְגו'.** אבן עזרא.

(ל) **וַיָּיֶרֶם אַבְדֹּחַשְׁבַּן עַד־דִּיבֵן וַנְּשִׁים עַד־נַפְחַת אִשָּׁר עַד־מִדְבָּא:**
 ל ומלכו פסקת מחשבון עדא שולטן מדיבון וצדיאו עד נפח דסמיה עד מידבא:

כס"ב **וַיָּיֶרֶם אַבְדֹּחַשְׁבַּן מַלְכוּת שְׁלֹהֵם. אַבְדֹּחַשְׁבַּן עַד־דִּיבֵן מַלְכוּת וְעַל שְׁהִיָּה לְמוֹאֵב בְּחֻשְׁבוֹן אַבְדֹּחַשְׁבַּן וְכֵן "עַד דִּיבֵן", תְּרַגְּמוּ שֶׁל "סָר" – "עַד", כְּלוּמַר סָר נִיר מִדִּיבֵן. נִיר – לְשׁוֹן מַלְכוּת וְעַל וּמְמֻשְׁלָת אִישׁ, כְּמוֹ (מַלְכִים א יא): "לְמַעַן הִיֹּת־נִיר לְדוּד־עַבְדֵי". וַנְּשִׁים שִׁי"ן דְּגוּשָׁה, לְשׁוֹן שְׁמֵמָה: כֶּף יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים: וַנְּשִׁים אוֹתָם. עַד־נַפְחַת הַשְּׂמוֹנוֹם עַד נַפְחַת. אבן עזרא.**

(לא) **וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֲמָרִי:** לא ויתב ישראל בארע אמוראה:

(לב) **וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־עֵזֶר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֹתָיָהּ וַיִּזְרַשׁ אֶת־הָאֲמָרִי אֲשֶׁר־שָׁם:**
 לב וישלח משה לאלא ית עזר וכבשו פפרנהא ותריף ית אמוראה די תמן:

כס"ג **וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־עֵזֶר. הַמְּרַגְּלִים לְכַדּוּהָ, אָמְרוּ: לֹא נַעֲשֶׂה כְּרֹאשׁוֹנִים, בְּטוּחִים אָנוּ בְּכַח תַּפְלֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם.**

(לג) **וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דָרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מִלְחָת־הַבָּשָׁן לְקִרְאָתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי:** אבן עזרא.

(לד) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידֶךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עַשִׂיתָ לְסִיחֹן מִלְחָה אֲמָרֵי אִשָּׁר וַיֵּשֶׁב בְּחֻשְׁבוֹן:**

כס"ד **אַל־תִּירָא אֹתוֹ. (נדח סא) שְׁהִיָּה מֹשֶׁה יָרָא לְהִלָּחֵם, שְׁמָא תַעֲמַד לוֹ זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שְׁנֵאָמַר (בראשית ד): "וַיָּבֵא הַפְּלִיט" – הוּא עֹג שֶׁפְּלִט מִן הַרְפָּאִים שֶׁהָפּוּ כְּדָרְלַעֲמָר וְחַבְרִיו בְּעַשְׁתְּרוֹת קַרְנִים, שְׁנֵאָמַר (דברים א): "וַיִּקְעֹג מִלְחָה הַבָּשָׁן נִשְׂאָר מִיָּתֶר הַרְפָּאִים".**

אבן עזרא על התורה

המושלים למואבים הבאים בשבי אל חשבון. כי אש יצאה מחשבון, משל למחנות סיחון. וכאשר ריגונו דברי המושלים על לשון המואבים, חשבנו כי תאבד חשבון, ונעשה שממה כל הארץ עד נופח. או הם דברי משה הדרשן: לג ויפנו. פירשתי: אדרעי. אל אדרעי, דרך קצרה:

נִיר חֻשְׁבוֹן. וְהַפִּירוּשׁ הַשְּׂנִי, שְׁתִּהְיֶה מַלְחָת וַיָּיֶרֶם, מִגְּזֵרַת יְרֵה, וַיִּזְרַשׁ דְּרִיתִי. וְהַשְּׂעָם, כַּאֲשֶׁר רִיגוּ אוֹתָם אַבְדֹּחַשְׁבַּן וַנְּשִׁים. מִפְּעֻלֵי הַכֶּפֶל. וְהַחֲרִי"ק תַּחַת קַמִּי"ץ קָטָן, כְּמוֹ וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם. וַיֹּאמֶר רַבִּי מֹשֶׁה הִכְהֵן, כִּי הִבְדִּישׁוֹת לְחֶסֶד הָאֱלֹהִים, כַּאֲלִיף מִלְּפָנָיו מִבְּהֵמוֹת אֶרֶץ, מִגְּזֵרַת תְּאֲשֵׁם שׁוּמְרוֹן. וַיִּשׁ אֲמָרִים, כִּי חֻשְׁבוֹן הִיָּתֶה עִיר סִיחֹן לְעוֹלָם. וְשָׂעָם בּוֹאוֹ חֻשְׁבוֹן, דְּבָרֵי

כט כמוש. שם צלם אלהי מואב: פליטים. פליטי חרב בורחים: ל ויירם. דברי משה. והמ"ם סימן, מלך אמורי וגדודיו. ולו שני פירושים, האחד מגזרת ניר, ותהינה מלת ויירם, מושכת עצמה ואחזקת עמה, כמו והנבואה עודד הנביא. וכן הוא, ויירם אבד ניר חשבון, ותהינה מלת ויירם, כמו בתוך האהלי הערף. וכן הוא, והניר שלהם אבד, שהוא

שיעורי תהלים לשבוע פרשת חוקת

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ד' תמוז מפרק כג עד סוף פרק כח</p>	<p>יום ראשון - א' תמוז פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט</p>
<p>יום חמישי - ה' תמוז מפרק כט עד סוף פרק לד</p>	<p>יום שני - ב' תמוז מפרק י עד סוף פרק יז</p>
<p>יום שישי - ו' תמוז מפרק לה עד סוף פרק לח</p>	<p>יום שלישי - ג' תמוז פרק יח עד סוף פרק כב</p>
<p>שבת קודש - ז' תמוז פרק כ מפרק לט עד סוף פרק מג</p>	

יום ראשון א' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פז, פרק י אך מכל מקום... עד עמ' 174, אתכסיאת כו'.

- 1 **פְּרָק י.** בסוף הפרק הקודם, פרק ט', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהקב"ה
2 למעלה אין קץ מחכמה, שכל והשגה, לכן גם היחוד – שהוא ברוך-הוא
3 מיוחד עם הספירות והמדות שבעולם האצילות (שלמרות שהם ענין של
4 מדת החכמה ומדת החסד – הם בכל זאת מיוחדים עם אור אין סוף ברוך
5 הוא באופן של "חד" –) הוא
6 למעלה מהשגת אנוש. ולכן
7 נקראות בזהר הקדוש, מדותיו 1
8 של הקב"ה, שהן ה"ספירות", 2
9 בשם "רזא דמהימנותא", 3 סוד
10 האמונה, שהרי ענין 4
11 ה"ספירות" קשור באמונה, 5
12 שהיא למעלה משכל והשגה. 6
13 **אך מְכַל מְקוּם,** – 7
14 למרות שה"ספירות" הן 8
15 למעלה משכל והשגה, 9
16 ה**ואיל וְדַבְרָה תוֹרָה** 10
17 **כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, לְשִׁבְדָּה** 11
18 **אֶת הָאֵזֶן מַה שֶּׁהָיָא** 12
19 **יְכוּלָה לְשַׁמְעַ, לְכַד –** 13
20 **לְכַן, נִתְּן רִשׁוּת לְחַכְמֵי** 14
21 **הָאֲמֵת – חכמי תורת** 15
22 **הקבלה, לְדַבְרַי בְּסִפְרֵי** 16
23 **בְּדֶרֶךְ מְשָׁל, – ביאור כ"ק** 17
24 **אדמו"ר שליט"א:** 18
25 **כ"שאומרים "משל" הרי** 19
26 **זה מדגיש שאינם אותו**
27 **הענין (הנמשל), כי אם שיש דוגמא בשייכות דפרטי המשל**
28 **ביניהם – להשייכות בין פרטי הנמשל, אף דפרטי המשל**
29 **והנמשל אין כל ערך ושייכות ביניהם (על דרך זה בנידון דידן**
30 **אין ערך כלל לאור ושמש עם הספירות ומקורם – כי אם המשל**
31 **הוא על יחודם (שייכותם) דהאור והשמש שמקיל ההבנה**
32 **בהיחוד דהספירות במקורם כו').** **יְכַרְאוּ – המקובלים, אוֹתָן –**
33 **את ה"ספירות", בשם "אורות", – משל מענין אור וגילוי, כְּדִי**
34 **שְׁעַל יְדֵי הַמְשָׁל הַזֶּה – מאור, יוֹכֵן לְנוֹ קָצַת עֵנִין – ואופן,**
35 **היחוד שֶׁל הַקְדוּשָׁתִּי הַזֶּה וּמְדוּתִי, – ב"ספירות", שְׁהוּא**
36 **בְּדֶרֶךְ מְשָׁל כְּעֵין יְחִיד אֹר הַשְּׁמֵשׁ שֶׁבְּתוֹךְ גּוֹף כְּדוֹר**
37 **הַשְּׁמֵשׁ – כמו שאור השמש הנמצא בתוך גוף כדור השמש**
38 **מתאחד עם גוף הַשְּׁמֵשׁ שֶׁנִּקְרָא 'מָאוֹר', – לא רק "שמש",**
39 **אלא גם "מאור" – היא מקרינה מתוכה אור. כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹבֵי:**
40 **"אֶת הַמָּאוֹר הַגָּדֹל וְגו'", – כלומר: הקב"ה ברא את השמש,**
41 **הנקראת "מאור", שהיא המקור והשייכות לאור הבא ממנה,**
42 **וְהָיוּ וְהִנְצִיחַ הַמִּתְפַּשֵּׁט וְהַמְשָׁל מִמֶּנּוּ – מה"שמש", נִקְרָא**
43 **"אור", כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹבֵי: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם", וּבִשְׁהָאוֹר**
- הוא במקורו כגוף השמש – הוא מיוחד עמו – עם השמש, 44
בתכלית היחוד, כי אין שם – בגוף השמש, רק עצם אחד 45
שהוא גוף המאור המאיר, – אין מקום לומר, שישנם שם שני 46
דברים – ה"מאור" עצמו, וה"אור" הבא מן המאור, אלא שם 47
קיים דבר אחד בלבד – 48
והוא ה"מאור", כי היו 49
המאור – הם, שם – בגוף 50
השמש, עצם אחד ממש 51
עם גוף המאור המאיר, 52
ואין לו – לזיו, שום 53
מציאות כלל בפני 54
עצמו. – כלומר: לכאורה, 55
למרות שדבר ברור הוא, 56
שבגוף השמש ישנו בודאי 57
אור השמש – שהרי כיוון 58
שאור השמש מתפשט 59
למרחק רב כזה עד שהוא 60
מאיר את האדמה, ודאי 61
הדבר שהוא נמצא גם 62
בשמש עצמה – אלא, 63
יחודו שם הוא באופן 64
שהוא כולו מאוחד עם 65
ה"מאור" עצמו, ואי 66
אפשר לציין אותו שם 67
בשם "אור" ו"זיו", שכן, 68
שם אין הוא מציאות 69
לעצמו כלל – שם קיים במציאות רק ה"מאור" והמקור של 70
האור. **וּבְדַבְרֵיהֶם הָאֵלֶּה מְשָׁשׁ,** – אודות יחודו של אור השמש 71
כשהוא נמצא במאור עצמו, **וְיִוְתֵר מְהֵרָה,** – כלומר: יותר מאשר 72
הוסבר בקשר ליחוד ואיחוד אור השמש עם ה"מאור", הן 73
מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא ורצונו והכמתו בעולם 74
האצילות – "ספירות" עולם האצילות ביחודם, עם מהותו 75
ועצמותו – של הקב"ה, כביכול, המתלבש בתוכם – מהותו 76
ועצמותו כביכול המתלבש בתוך ה"ספירות", ומתניח עמהם 77
בתכלית היחוד, – שכן יותר מכך – הוא למשל יחודו של 78
אור השמש עם השמש, בשעה שהאור נמצא בגוף השמש, 79
מאחר שנמשכו ונאצלו – ה"ספירות", מאתו יתברך, על 80
דרך משל בדרך התפשטות האור מהשמש. אך – ביחס 81
ל"ספירות" ולמאצילן ברוך הוא, הרי זה לא ממש בדרך זה, 82
– כפי שהדבר הוא באור המתפשט מהשמש, רק בדרך רחוקה 83
ונפלאה מהשגתנו, כי גבהו דרכיו – של הקב"ה, מדרבננו. 84
ומכל מקום, – למרות שזה באופן נעלה ביותר מאשר אצל 85
האדם, בכל זאת, כדי לשבד האזן, נשמע ונתבונן ממשל 86

1. כראשית א, טז. 2. שם א, ה. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אאפל" אין ואפס" מצד המאור – שהרי מציאות ענין מאור – מחשיב הענין דאור (שעש"ז נקרא מאור)". 4. ראה ישעיה נה, ט.

1 אור השמש, המיוחד ובטל במקורו, ואינו עולה – האור
 2 בהיותו בשמש עצמה, בשם כלל מפני עצמו רק שם המקור
 3 לבדו – כך – גם, כל מדותיו של הקדוש ברוך הוא ורצונו
 4 וחקמתו, אינן עולות ונקראות – לגבי הקב"ה, בשמות אלו
 5 – של מדות, רצון וחקמה,
 6 כלל אלא לגבי
 7 הנבראים – בלבד, הערת
 8 כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 9 "שהם למטה מאצי" –
 10 בבריאה יצירה ועשי' –
 11 והיינו", עליונים
 12 ותחתונים, – הנבראים
 13 העליונים והנבראים
 14 התחתונים, שהיותם
 15 וחייתם, ותנהגתם,
 16 שהקדוש ברוך הוא
 17 מתנה ומחיה אותם
 18 ומנהיגם, הוא – על ידי,
 19 ברצונו וחקמתו ובינתו
 20 ודעתו – של הקב"ה,
 21 המתלבשות – רצונו, חכמתו, בינתו ודעתו של הקב"ה,
 22 מתלבשות במדותיו הקדושות, – חסד, גבורה, תפארת וכו',
 23 הרי לגבי הנבראים, המתהווים, מקבלים חיותם ומנהיגים
 24 מהקב"ה על ידי התלבשות רצונו, חכמתו, בינתו ודעתו –
 25 במדותיו, נקראים הספירות והמדות בשמות חכמה, בינה, דעת

שער היחוד והאמונה

נשמע ונתבונן ממשל אור השמש המיוחד ובטל במקורו
 ואינו עולה בשם כלל כפ"ע רק שם המקור לבדו כך כל
 מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחקמתו אינן עולות
 ונקראות בשמות אלו כלל אלא לגבי הנבראים עליונים
 ותחתונים שהווייתם וחיותם והנהגתם שהקב"ה מהווה
 ומחיה אותם ומנהיגם הוא ברצונו וחקמתו ובינתו ודעתו
 המתלבשות במדותיו הקדושות כדאיתא במדרש בעשרה
 דברים נברא העולם כחכמה כתבונה ונדעת וכו' דכתיב
 ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים כתבונה בדעתו תהומות
 נבקעו וגו' וכמאמר אליהו דאפיקת עשר תיקונין וקרינן
 להון עשר ספירן לאנהגא כהון עלמין סתימין דלא
 אתגליין ועלמין דאתגליין ובהון אתכסיאת כו'

ומדות. כדאיתא – כמו שמצינו במדרש: "בעשרה דברים
 נברא העולם: כחכמה, כתבונה ונדעת וכו', דכתיב: –
 ככתוב: ה' בחכמה יסד ארץ, כונן שמים כתבונה, בדעתו
 תהומות נבקעו וגו'". – כתוב הרי במדרש, שהתהוות העולם
 היא ב"עשרה דברים",
 שהם עשר ה"ספירות",
 וכמאמר אליהו: –
 ב"פתח אליהו" שבהקדמת
 תיקוני זהר: "דאפיקת
 עשר תקונין, וקרינן
 להון עשר ספירן, –
 אתה (ריבנו של עולם)
 הוצאת עשרה תיקונין"
 והם נקראים "עשר
 ספירות", לאנהגא כהון
 עלמין סתימין דלא
 אתגליין ועלמין
 דאתגליין, – כדי להנהיג
 בהן (בעשר הספירות) את
 ה"עולמות הסתומים"
 (העולמות שלמעלה מהשגה), ואת ה"עולמות הגלויים" (שהם
 גלויים להשגת האדם). ובהון אתכסיאת כו'. – ובהם (ועל
 ידם) אתה מתכסה ומסתתר מהנבראים, שלא יראו בגלוי את
 החיות האלקית המהווה ומחיה אותם. רבנו הזקן מביא להלן
 דוגמא כיצד נתהוו הנבראים מהמדות והספירות:
 46
 47
 48
 49
 50

יום שני ב' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 174, עד"מ ביום ראשון... עד עמ' פח, מדות כלל:

51 על דרך משל: ביום ראשון מששת ימי בראשית – נגלית
 52 מדת החסד, – כפי שהיא, כלולה מכל מדותיו הקדושות,
 53 ורצונו וחקמתו ובינתו ודעתו – של הקב"ה, מלבשין בה, –
 54 במדת החסד, וברא בה – במדת החסד, את האור כמאמר
 55 "הי אור", – כי, ענין
 56 האור הוא התהוות הבאה
 57 מהתגלות מדת החסד,
 58 והשייכות שבין "אור"
 59 ל"חסד", היא בכך: שהיא
 60 כחיתת התפשטות
 61 והמשכת האור לעולם
 62 מלמעלה, והתפשטותו
 63 – של האור, בעולם מופך
 64 העולם עד סופו, שהיא
 65 כחיתת מדת חסד; –
 66 שהרי ענינה של חסד הוא:

התפשטות וגילוי. רק מפני שכלולה – מדת החסד, גם ממדת
 גבורה, – שהרי מדות וספירות (שבעולם האצילות) הן
 בהתכללות אחת בשניה, ומדת החסד כוללת בה גם מדת
 הגבורה, לכן לא היה – האור שנוצר ממדת החסד, רוחני
 פאור של מעלה ממש,
 וגם נתלבש – אור זה,
 עד"מ ביום
 ראשון מששת ימי בראשית נגלית מדת החסד כלולה
 מכל מדותיו הקדושות ורצונו וחקמתו ובינתו ודעתו
 מלובשין בה וברא בה את האור כמאמר יהי אור שהיא
 כחיתת התפשטות והמשכת האור לעולם מלמעלה
 והתפשטותו בעולם מסוף העולם עד סופו שהיא כחיתת
 מדת חסד רק מפני שכלולה גם ממדת גבורה לכן לא
 היה רוחני כאור של מעלה ממש וגם נתלבש בע"הז
 שהוא כחיתת גבורה ותכלית שהוא מהלך ת"ק שנה מהארץ

73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82

שער היחוד והאמונה

5. חגיגה יב, א. – כידוע, גם ה"אגדות" שבגמרא נקראות "מדרש". 6. משלי ג, יט – כ. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הול"ל משנה המפורשת בעשרה אמרות נב"ע – אלא שבמשנה מדבר מצד המל' והגילוי (מאמר – כנ"ל) שבכל ספירה וכאן הראי' צ"ל על חכ' בינה כו'". 8. ראה חגיגה יג, א.

31 שְׁתֵּרָאָה הַיְבֵשָׁה וְאָדָם עָלֶיהָ לְעֵבֹד ה' - הרי זה ענין של
 32 חסד, וְכֵן כָּלֵן - כל שאר המדות, שעל ידן נבראו הנבראים,
 33 כל אחת ביום שלה. וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר אֵלָיוּ בְּתִקּוּנֵים - ב'תיקוני
 34 זהר", שָׁם: "לְאַחֲזָאָה אֵיךְ אֲתִנְהִיג עֲלֵמָא בְּצִדְקָ וּמִשְׁפָּט כּו',
 35 - להראות כיצד מונהג
 36 העולם בצדק ומשפט וכו'
 37 - שה"ספירות" נאצלו
 38 בשביל ענין הנהגת העולם
 39 בצדק ומשפט וכו', צִדְקָ
 40 אֵיחָו דִּין, - "צדק" הוא
 41 מדת הדין והגבורה,
 42 מִשְׁפָּט אֵיחָו רַחֲמֵי כּו',
 43 - "משפט" הוא רחמים
 44 כּו', בְּלֵא לְאַחֲזָאָה אֵיךְ
 45 אֲתִנְהִיג עֲלֵמָא, - כל
 46 זאת, כל המדות
 47 והספירות, הן כדי
 48 להראות כיצד מונהג
 49 העולם, אָבֵל לֹא דְאִית
 50 לָךְ צִדְקָ יְדִיעָא דְאֵיחָו
 51 דִּין, - אבל לא שאתה, הקב"ה, יש לך "צדק" הידוע, לנבראים,
 52 שזהו דין, וְלֹא מִשְׁפָּט יְדִיעָא דְאֵיחָו רַחֲמֵי, - ולא, שיש לך,
 53 ענין ה"משפט" הידוע, לנבראים, שהוא רחמים, וְלֹא מִכָּל
 54 אֵינִינן מְדוּת כָּלֵל: - ולא מכל מדות אלו כלל. כלומר, "צדק"
 55 ו"משפט" מצויינים כמדות אלו רק לגבי העולמות והנבראים,
 56 ואילו לגבי הקב"ה, הרי "לאו דאית לך" - אצלו יתברך לא שייך
 57 צדק זה ומשפט זה, שכן, לגביו אין מדות אלו דבר לעצמם כלל,
 58 הן מאוחדות לגמרי כליל בהקב"ה עצמו, כמו אור השמש
 59 בהיותו במאור השמש עצמה, שם אין הוא "מציאות" כלל, אלא
 60 הוא בטל לגמרי ומאוחד בשמש עצמה.

1 אלא, מפני שההתהוות היא מחסד כפי שהיא כלולה גם
 2 מגבורה - ומצד הצמצום של מדת הגבורה, באות ההגבלות
 3 האמורות. - אך, כיוון שביום ראשון של ששת ימי בראשית
 4 נתגלתה ופעלה מדת החסד, נתהוו אז הנבראים שיש להם
 5 שייכות למדת החסד,
 6 המציאות של אור וכו'.
 7 וְכֵן בְּיוֹם שְׁנֵי - של ששת
 8 ימי בראשית, נְגַלִּית מְדוּת
 9 גְבוּרָה - כפי שהיא
 10 בְּלִוְלָה מִשְׁאָר מְדוּת,
 11 וְרִצּוֹנוֹ כּו', - וכן רצון,
 12 חכמה, בינה, דעת,
 13 מלובשים בה, וְכִרְאָה בָּהּ -
 14 והקב"ה ברא במדת
 15 הגבורה את הַרְקִיעַ
 16 בְּמֵאֵמֵר "הִי רְקִיעַ
 17 בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְהִי מְבַדֵּל
 18 בֵּין מַיִם לְמַיִם", - כך,
 19 שהמאמר והנברא
 20 שנתהווה ממנו - הרקיע -
 21 יש להם שייכות למדת הגבורה, שְׁהִיא - ההבדלה שברקיע,
 22 בְּהִינֵת צִמְצוּם וְגְבוּרָת לְהַעֲלִים מַיִם הַעֲלִיּוֹנִים הַרוֹחֲנִים
 23 מִמֵּם הַתַּחְתּוֹנִים, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְגַּשְׁמוּ - המים התחתונים
 24 בְּהַבְדֵּלָם מִ- המים העליונים; - נעשתה אם כן ההגשמה על
 25 ידי צמצום והעלם, הבאים ממדת הגבורה שנתגלתה ופעלה
 26 ביום שני מששת ימי בראשית, וּמְדוּת חֶסֶד בְּלִוְלָה בָּהּ, -
 27 במדת הגבורה, כִּי "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה", - הערת כ"ק אדמו"ר
 28 שְׁלִיט"א: "ענין של חסד". כלומר: עצם ה"יבנה" של העולם הוא
 29 ביטוי של חסד וגילוי, הרי, שגם במקום שפועלת מדת הגבורה,
 30 פועלת שם גם מדת החסד, שְׁהַבֵּל - כל האמור הוא בְּדִי

יום שלישי ג' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פח, פרק יא והנה גם... עד עמ' 176, וסתום בלבו.

73 בשמותיהן לגבי הנבראים בלבד, אלא גם "עשרה מאמרות", שעל ידם
 74 מתגלות המדות והספירות להוות, להחיות ולהנהיג את הנבראים - גם
 75 הם נקראים "מאמרות" לגבי הנבראים בלבד, אבל לא לגבי למעלה, כיוון
 76 שהם מאוחדים עם המדות והספירות המאוחדות בתכלית עם הקדוש
 77 ברוך הוא.
 78 וְהֵנָּה, גַּם עֶשְׂרֵה
 79 מֵאֲמֹרוֹת, גַּם בֵּן נִקְרָאוּ
 80 בְּשֵׁם "מֵאֲמֹרוֹת" לְנִבִי
 81 הַנְּבִרָאִים בְּלִבָּהּ. -
 82 "מאמר" הוא ענין של
 83 התגלות, כפי שרבונו הזקן מפרש מיד להלן, כִּי כְּמוֹ שְׁהַמְדוּת
 84 שְׁבִנְשַׁמַּת הָאָדָם, בְּשִׁבְאוֹת לְהַתְגַּלוֹת בְּמַעֲשֵׂה, - בפעולה

61 פְּרָק י"א. בפרק הקודם, פרק י"ד, הסביר רבנו הזקן, שהספירות,
 62 (מדותיו של הקב"ה וחכמתו ורצונו) נקראות בשמותיהן, לגבי הנבראים
 63 בלבד, המתהווים, מקבלים חיות ומונהגים על ידן. ואילו לגבי הקדוש
 64 ברוך הוא, אין הן נקראות בשמות "מדות", "חכמה" ו"רצון", מפני היותן
 65 מיוחדות בתכלית אתו יתברך,
 66 אשר לכן לא שייך לקרוא
 67 אותן בשם לעצמן - כמו
 68 שהדבר באור חיו השמש
 69 בהיותם במקורם - מאור
 70 השמש - שאינם עולים בשם
 71 להיקרא "אור", מפני שהם מאוחדים שם עם המאור.
 72 בפרק זה, פרק יא, יסביר רבנו הזקן, שלא רק המדות והספירות נקראות

48 וז נקראת בשם מאמר ואותיות "יהי אור". כי אף שאינן –
 49 ענין של אותיות ממש, באותיות מהשקפה שלנו חסד ושלום, –
 50 בהביאו המשל האמור, שכשם שהתגלות הנפש באדם היא
 51 דוקא על ידי אותיות המחשבה, כך גם למעלה, שהתגלות

52 מדותיו הקדושות היא על
 53 ידי ענין של אותיות –

54 מודגש כאן: שלמרות
 55 שבנפש הן אותיות ממש, עם כל ההגבלות שיש
 56 לאותיות, הרי למעלה אין
 57 הדבר כך חסד ושלום, מכל-מקום הם – בדומה
 58 לאותיות שהן, ענין
 59 המורה על התהוות
 60 האור מאין ליש, – שזה
 61 הכוח הפרטי לבריאת
 62 האור, שלכן נקרא האור
 63 מהמשכת פה זה, ולא
 64 נקראו ממנו דברים
 65 אחרים שנבראו גם כן
 66 ממדת חסד, כמו מים
 67 וכיצא אחרים על התהוות המים וכוונתו
 68 שהרכב אותו כוח הוא
 69 באופן שהוא בורא את
 70 האור דוקא, ולכן מכונה
 71 כוח זה כ"מאמר יהי אור".
 72 העובדה שמאותה מדת
 73 חסד מתהווים מים וכיצא
 74 בהם – ולא אור, הרי זה,
 75 מפני שנתלבשו בהם
 76 פחות בבחינת צרופים
 77 אחרים, המורים על
 78 התהוות המים וכיצא.
 79 ונמצא, כי כל חיות

82 וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים לבראם
 83 מאין ליש ולהחיותם ולקומם – נקראות – ההמשכות של
 84 חיות וכחות בשם "אותיות הקדושות", שהן בחינת המשכת
 85 החיות מרצונו וחקמתו ומדותיו להתהוות עולמות
 86 ולהחיותם. והם – העולמות הנוצרים מהאותיות, שני מיני
 87 עולמות: עלמין סתימין דלא אתגליין, – עולמות סתומים
 88 שאינם מתגלים, הם המתהווים וחיים וקיימים מבחנות
 89 והמשכות נעלמות, כמו אותיות המחשבה שבנשמת
 90 האדם על דרך משל; – שכשם שאותיות המחשבה סמויות
 91 מהזולת, כך הכחות סמויים מהנבראים, ומהם מתהווים
 92 העולמות הסתומים, ועלמין דאתגליין, – עולמות גלויים,
 93 נבראו וחיים מהתגלות שנתגלו בחות והמשכות הנעלמות,
 94 הנקראות בשם "אותיות המחשבה", וכשהן – הכחות

1 הנוצרת מאותה מדה, הן באות מלבשות באותיות
 2 המחשבה, – לפני שהמדה באה במעשה, היא באה בהתלבשות
 3 באותיות המחשבה. כגון מדת חסד ורחמים שבנשמה, או
 4 אפשר לבא לידי התגלות בפעל ממש, – לעשות פעולה של

5 חסד ורחמים, כי אם על
 6 ידי שמחשב – בתחילה,
 7 בדתו ומרהרר מעשה
 8 הצדקה וחסד לעשותה
 9 בפעל ממש, כי אי-
 10 אפשר לעשות – שום
 11 פעולה, בלי מחשבה, –
 12 וישנו אופן, שלפני
 13 התגלות המדה במעשה,
 14 עליה להתלבש לא רק
 15 במחשבה, אלא גם בדיבור
 16 – כפי שיוסבר להלן. ואם
 17 מצוה לאחרים לעשות,
 18 כמו המלה, – המצוה
 19 לאחרים לעשות, אי-
 20 מתלבשת מדת החסד
 21 ונס אותיות המחשבה
 22 באותיות הדבור [בן]
 23 כשמדבר דברי חסד
 24 ורחמים [לרעהו] – שגם
 25 אז מתלבשות מדות חסד
 26 ורחמים יחד עם אותיות
 27 המחשבה, באותיות
 28 הדיבור. הרי שהתגלות
 29 הכחות והמדות של
 30 הנפש, היא דוקא על ידי
 31 אותיות – אותיות
 32 המחשבה או אותיות
 33 הדיבור. כך על-דרך
 34 משל, מדותיו של

35 הקדוש-ברוך-הוא, כשבאות לבחינת התגלות פעלתן
 36 בתחתונים, נקרא גלוי זה והמשכת פעלה זו בשם "מאמר"
 37 ו"צרוף אותיות", שהרי אי-אפשר שתהיה שום פעלה
 38 נמשכת ממדותיו הקדושות בלי צרופים הנקראים בשם
 39 "אותיות". – כדי שתהיה התגלות של "פעולה" הבאה ממדותיו
 40 הקדושות, הרי זה דוקא באופן של התגלות כוחות פרטיים,
 41 שהרכבם הוא ההתגלות שממנה באה ה"פעולה". כגון לבריאת
 42 האור ממדת החסד – נמשך ממנה – ממדת החסד, המשכת
 43 פעלה וכח לפעל ולברא בו – באותו כוח, את האור, – שכן,
 44 כפי שייסביר להלן, יכולות להיות ממדת החסד פעולות שונות
 45 וסוגי התהוות שונות, הרי כדי שיתהווה ממנה אור ולא דבר
 46 אחר, היה צריך להימשך ממדת החסד התגלות וכוח פרטי
 47 המורכב באופן כזה שממנו יברא אור, והמשכת פה זה חיות

8	משל, שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבד. - כך האותיות וההמשכות הן התגלות לנבראים, להשפיע חיות לנבראים.	1	הגנוזים, אותיות
9	משל, שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבד. - כך האותיות וההמשכות הן התגלות לנבראים, להשפיע חיות לנבראים.	2	המחשבה, בבהינת
10	משל, שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבד. - כך האותיות וההמשכות הן התגלות לנבראים, להשפיע חיות לנבראים.	3	התגלות להחיות עלמין
11	משל, שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבד. - כך האותיות וההמשכות הן התגלות לנבראים, להשפיע חיות לנבראים.	4	דאתגליין - העולמות
12	משל, שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבד. - כך האותיות וההמשכות הן התגלות לנבראים, להשפיע חיות לנבראים.	5	הגלויים, נקראות בשם
13	משל, שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבד. - כך האותיות וההמשכות הן התגלות לנבראים, להשפיע חיות לנבראים.	6	"מאמרות" ו"דבר ה"
14	משל, שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבד. - כך האותיות וההמשכות הן התגלות לנבראים, להשפיע חיות לנבראים.	7	"ורוח פיו", כמו - למשל, אותיות הדבור באדם על דרך

יום רביעי ד' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 176, אבל באמת בחי' אותיות... עד עמ' פט, כמ"ש כמ"א:

50	הנמשכות בענין החכמה והשכל של נבראים, ולא נקראו בשם "אותיות" לגבי הנבראים, - מה שקוראים להן "אותיות", שלמטה מחכמה ושכל, אין זה לגבי נבראים. שכן, כאמור, הן למעלה מעלה מענין החכמה והשכל, אלא לגבי מדותיו ותבונה בכבודו וכעצמו.	15	אבל באמת, בהינת אותיות הדבור של מעלה - היא למעלה מעלה ממדרגת ומהות חכמה ושכל הנבראים, - שלא באותיות האדם שהן ענין של דומם ולמטה מהשכל, שהרי - ראייה שאותיות הדיבור שלמעלה הן למעלה בהרבה
----	---	----	--

שער היחוד והאמונה

56	אבל באמת בחי' אותיות הדבור של מעלה היא למעלה מעלה מחכמה ושכל הנבראים, שהרי במאמר ואותיו' נעשה אדם בצלמינו וגו' נברא האדם בעל חכמה ושכל או אפי' בהבל העליון לבד כדכתי' ויפח באפיו נשמת חיים וא"כ הדבור והבל העליון הוא מקור החכמה והשכל שבנשמת אדם הראשון הכוללת כל נשמות הצדיקים שהם גדולים ממלאכי השרת והיינו לפי שאותיות דיבורו ית' הן בחי' המשכות כחות וחיות ממדותיו ית' המיוחדות במהותו ועצמותו בתכלית היחוד שהוא למעלה מעלה לאין קץ ממדרגת חכמה שכנבראים ולא נקראו בשם אותיות לגבי הנבראים אלא לגבי מדותיו ית' ככבודו ובעצמו והנה הן כ"ב מיני המשכות חיות וכחות שונים זה מזה שבתן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכך עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם ככ"ב מיני המשכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתנן בס' יצירה [ותמונתן ככתב היא מורה על ציור ההמשכה כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם הן המשכות מהשכל והמדור' שבנפש ממהותן ועצמותן כמ"ש כמ"א:	19	משכל הנבראים היא מה שבמאמר ואותיות
57	אבל באמת בחי' אותיות הדבור של מעלה היא למעלה מעלה מחכמה ושכל הנבראים, שהרי במאמר ואותיו' נעשה אדם בצלמינו וגו' נברא האדם בעל חכמה ושכל או אפי' בהבל העליון לבד כדכתי' ויפח באפיו נשמת חיים וא"כ הדבור והבל העליון הוא מקור החכמה והשכל שבנשמת אדם הראשון הכוללת כל נשמות הצדיקים שהם גדולים ממלאכי השרת והיינו לפי שאותיות דיבורו ית' הן בחי' המשכות כחות וחיות ממדותיו ית' המיוחדות במהותו ועצמותו בתכלית היחוד שהוא למעלה מעלה לאין קץ ממדרגת חכמה שכנבראים ולא נקראו בשם אותיות לגבי הנבראים אלא לגבי מדותיו ית' ככבודו ובעצמו והנה הן כ"ב מיני המשכות חיות וכחות שונים זה מזה שבתן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכך עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם ככ"ב מיני המשכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתנן בס' יצירה [ותמונתן ככתב היא מורה על ציור ההמשכה כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם הן המשכות מהשכל והמדור' שבנפש ממהותן ועצמותן כמ"ש כמ"א:	20	נעשה אדם בצלמינו וגו' - נברא האדם בעל חכמה ושכל, - וכיון ש מאותיות הדיבור באים חכמה ושכל, הרי שהן למעלה מעלה מחכמה ושכל, או אפילו - שהאדם וחכמה ושכל נתהוו בהבל העליון לבד, כדכתיב: - כמו שכתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים", - ומ"הבל" זה, שנפח באדם, נתהווה יצור בעל שכל וחכמה. ואם כן - שמהדיבור וההבל נתהווה אדם בעל חכמה ושכל, הרי, הדבור והבל העליון, הוא מקור החכמה והשכל שבנשמת אדם הראשון, הכוללת - נשמתו של

78	ולשון. [ותמונתן ככתב - תמונת האותיות בכתב, כפי שהן מופיעות בתורה (במאמר) בצורתן המקובלת - כגון: "ד" היא "ד" מלמעלה וכן הנמשך מה"ד"ו"ד", היא מורה על ציור ההמשכה, - באיזה אופן ההמשכה, כמו שיתבאר לקמן] - שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם, הן המשכות מהשכל והמדות שבנפש, ממהותן ועצמותן, - של השכל והמדות, כמו שיתבאר במקום אחר:	43	אדם הראשון כוללת כל נשמות הצדיקים, שהם גדולים ממלאכי השרת. - וממילא השכל שלהם הוא מדרגה עליונה יותר גם משכל המלאכים - וכל זה התהווה מהדיבור וההבל העליון, והינו, לפי שאותיות דיבורו יתברך הן בהינת המשכות כחות וחיות ממדותיו יתברך, המיוחדות במהותו ועצמותו בתכלית היחוד, שהוא - יתברך, למעלה מעלה לאין קץ ממדרגת חכמה שכנבראים. - ולכן גם האותיות
----	---	----	--

1. בראשית ב, כ. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מדקאמר 'אפילו' מוכח שזהו מדור' דלמטה מ"מאמר ואותיות" ובח"א רפ"ב דויפח גו' הוא מתוכיותו ופנימי' כו' ממח' וחכמתו ית'! - והבי' עפש"נ באגה"ת פ"ד שתחלה נמשכת מבחי' פנימי' ואח"כ ירדה כו'. עיי"ש". 3. ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן.

יום חמישי ה' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פט, פרק יב רק שהברואים... עד עמ' 178, מהאותיות עצמן.

דמובדלים זמ"ו מי מחברם, ואיך בכחו לחברם? ומתריך: 44
וכשנצטרפו אותיות הרבה להיות תבה - כלומר, כוחות 45
שונים רבים ביחד, אזי מלבד רבוי מיני כחות וחייות 46
הנמשכים כפי מספר האותיות שבתבה, עוד זאת - ישנו 47

1 פרק יב. בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו הזקן שאותיות העשרה
2 מאמרות הן המשכות ממדותיו הקדושות של הקדוש ברוך הוא
3 המיוחדות בתכלית היחוד עם הקב"ה עצמו (ולכן, למרות שהן נקראות
4 אותיות, מתהווה מהן ענין החכמה והשכל של נבראים. כלומר, אותיות

שער היחוד והאמונה

עוד כוח, העולה על 48
כלה - העולה על כל 49
הכוחות הפרטיים, והוא: 50
המשכת כח עליון 51
והיות כללית הפוללת 52
ושקולה כנגד כל מיני 53
הכחות והחיות פרטיות 54
של האותיות ועולה על 55
גביהן, - של הכוחות 56
הפרטיים, והיא - המשכה 57
זו מהכוח והחיות הכללי, 58
מתפרתן ומצטרפתן - 59
מחברת ומצרפת את 60

פרק יב רק שהברואים מתחלקים למיניהם בכללות 1
ובפרטות ע"י שינויי הצירופים וחילופים 2
ותמורות כנ"ל כי כל אות היא המשכת חיות וכח מיוחד 3
פרטי וכשנצטרפו אותיות הרבה להיות תיבה אזי מלבד 4
ריבוי מיני כחות וחייות הנמשכים כפי מספר האותיות 5
שבתובה עוד זאת העולה על כולנה המשכת כח עליון 6
וחיות כללית הכוללת ושקולה כנגד כל מיני הכוח' והחיות 7
פרטיות של האותיות ועולה על גביהן והיא מחברתן 8
ומצרפתן יחד להשפיע כח וחייות לעולם הנברא 9
בתיבה זו לכללו ולפרטיו * 10

הגהה

(ולפי שכל אות ואות מכ"ב אותיות 1
התורה היא המשכת חיות וכח מיוחד 2
פרטי שאינו נמשך באות אחרת לכך 3
גם תמונתו ככתב כל אות היא בתמונה 4
מיוחדת פרטית המורה על ציור 5
ההמשכה והתגלות האור והחיו' והכח 6
הנגלה ונמשך באות זו איך הוא נמשך 7
ונתגלה ממדותיו של הקב"ה ורצונו 8
וחכמתו וכו'):

הכוחות הפרטיים, יחד, 61
להשפיע כח וחייות 62
לעולם הנברא בתבה זו, 63
לכללו - לעולם באופן 64
כללי, ולפרטיו. - 65
לנבראים הפרטיים 66
שבעולם. הגהה (ולפי 67
שכל אות ואות מכ"ב 68
אותיות התורה, היא המשכת חיות וכח מיוחד פרטי 69
שאינו נמשך באות אחרת, לכה גם תמונתו ככתב - כל 70
אות היא בתמונה מיוחדת פרטית, - בצירוי פרטי מיוחד, 71
המורה - תמונת האור מראה על ציור ההמשכה - באיזה 72
ציור ואופן ההמשכה, והתגלות האור והחיות והכח הנגלה 73
ונמשך באות זו, איך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של 74
הקדוש ברוך הוא ורצונו והכמתו (וכו'): - להלן מביא רבנו 75
הזקן, בפנים הספר, דוגמה איך נבראים ממאמר אחד (יחיד 76
רקיע"ל למשל) הנבראים הפרטיים והכלליים של העולמות. 77
הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וגודל ענין היחוד גם כמו 78
שהענינים הם בעוה"ז, דכל ז' הרקיעים וכל צבא השמים - חיות 79
כו' ממאמר האחד דיהי רקיע וגו'!!". בגוף הרך משל, כתבות 80
שכמאמר: "יהי רקיע וגו'", שנבראו בהן - במלים "יהי 81
רקיע" ז' רקיעים וכל צבא השמים - הנבראים שבשמים, 82
אשר בהם, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה: "שחקים, - 83
הרקיע שנקרא "שחקים", שבו רחים עומדות ומוחנות מן 84
לצדיקים וכו', זבול, - הרקיע שנקרא "זבול", שבו ירושלים 85
ובית המקדש ומנוחם וכו', מכון, - הרקיע שנקרא "מכון", 86

5 "עשרה מאמרות" הן למעלה
6 מעלה מענין החכמה והשכל
7 של נבראים; הן נקראות 1
8 "אותיות" רק לגבי המדות 2
9 הקדושות מהן הן נמשכות, 3
10 אך לא לגבי הנבראים) והם 4
11 דוקא כ"ב סוגי המשכות (לא 5
12 פחות ולא יותר) ואלו הן כ"ב 6
13 האותיות. שכן, כך עלה 7
14 ברצונו וחכמתו של הקב"ה 8
15 לברוא את העולם בכ"ב סוגי 9
16 המשכות. 10
17 ברם, בהתאם לכך, יכולה 11
18 להתעורר שאלה: כיוון 12
19 שישנם רק כ"ב סוגי המשכות 13
20 בלבד, כיצד מתהווה מהם 14
21 ריבוי עצום כל כך של נבראים 15
22 שונים אחד מהשני - יסביר 16
23 זאת רבנו הזקן בפרק זה, פרק 17
24 י"ב. 18
25 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

26 "ועוד (ועפ"ז תובן אריכות הבי' לקמן בזה - דלכאורה שייך לס' יצירה
27 וכיו"ב הדנים בס' ההשתל' ואופנה - ולא בשער המוקדש לבי' ענין
28 היחוד - אלא) שמדגיש ענין היחוד עוד יותר ובפועל: דכל הנבראים הם
29 רק כ"ב המשכות וכו'".

30 רק - מה, שהברואים מתחלקים למיניהם - השונים, בכללות
31 - כגון מין ה"מדבר" או מין ה"חי" - ההבדל הכללי בנבראי
32 העולם הזה, ובפרטות, - ובמינים פרטיים. במין כללי אחד,
33 כמו: במין החי עצמו ישנם כל סוגי מינים - בהמות וחייות, עופות
34 וכדומה, - הבדלים רבים מספור, אלה של כל כך הרבה מינים,
35 נעשה: על ידי שינויי הצירופים - של אותיות. בשעה
36 שהאותיות מצטרפות לצירוף מסויים - מתהווה מין כזה, וכשהן
37 מצטרפות לצירוף אחר - מתהווה מין אחר, וחלופים ותמורות,
38 כגון ל'עיל'. - כנזכר בפרק א', שישנו הענין של חילופים
39 ותמורות, שאות אחת מתחלפת באות אחרת, והנבראים
40 ששמותיהם אינם נזכרים ב"עשרה מאמרות", נמשך חיותם
41 מעשרה מאמרות על ידי שאותיות העשרה מאמרות מתחלפות
42 באותיות אחרות, כי כל אות היא המשכת חיות וכח מיוחד
43 פרטי, והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה - כיון

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ("מחברתן) מלשון חבר - שנעשים שייכים ול"ז. (ומצטרפתן יחד) נעשים דבר ונברא ותיבה א'. וכל' רש"י מצרף - חתיכה אחת חגיגה כו, ב. ובלא כף הדמיון. ובכ"מ ולהלכה למעשה" 2. בראשית א, ו. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כפסק הזהור (י, ב. ובכ"מ) במחלוקת ר' יודא ור"ל (חגיגה יב, ב). ובז"א (לב, ב) משמע דגם ר' יודא ס"ל ד' רקיעים הם ומזה סיוע להמפרשים בחגיגה דלא פליגי ומר אמר חדא כו'. וראה מפרש לרמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ג. 4. חגיגה יב, ב. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר

- 1 שְׁבוּ אוֹצְרוֹת שְׁלֹג וְאוֹצְרוֹת בְּרַד וְכוּ", – הרי יש לכל אחד
2 משבעת הרקיעים, ענינו הכללי מזה שהוא רקיע, והענינים
3 הפרטיים הנמצאים בו: ב"שחקים" – "רחיים וכו'", ב"זבול" –
4 "ירושלים וכו'" וכך הלאה. שְׁבָלָלוֹת הֶרְקִיעִים – מהותם
5 הכללי בתור רקיעים,
6 נִבְרָאוּ וְחִיִּים וְקַיִמִים
7 בְּכָל־לוֹת תִּבּוֹת אֱלֹהִים, 1
8 שְׁבַמְאֹמֶר "יְהִי רְקִיעַ 2
9 וְכוּ" – באור הכללי 3
10 הגלום במלים "יהי רקיע" 4
11 וגו', נתהוו שבעת 5
12 הרקיעים בתור כלל של 6
13 רקיעים⁵; וּפְרָטֵי 7
14 הַנְּבִרָאִים שְׁבֹו רְקִיעִים⁸, 8
15 נִבְרָא כָּל פְּרָט מֵהֶם 9
16 וְחֵי וְקַיִם מֵאִיזָה צִרוּף 10
17 אוֹתִיּוֹת מִתִּבּוֹת אֱלֹהִים, 11
18 או חִלּוּפֵיהֶן 12
19 וְתַמּוּרוֹתֵיהֶן, שְׁחֵן –
20 הַצִּירוּפִים וְחִלּוּפֵיהֶם וְתַמּוּרוֹתֵיהֶם, כְּפִי בְּחִינַת חַיּוֹת הַנִּבְרָא
21 הַפְּרָטִי הַהוּא. – שבאותו צירוף מסויים מתהווה במדוייק
22 הכוח והחיות המתאימים ונדרשים לחיות של אותו נברא. כִּי
23 כָּל שְׁנוֵי צִרוּף, הוּא הֶרְקֵבֶת וְאַרְיֵת הַכַּחוֹת וְחַיּוֹת
24 בְּשְׁנוֵי, – למשל, האותיות א-ב-ן, המצטרפות למלה "אבן"
25 (השם), החיות והכוח של אבן) – הרי זה דוקא כשהצירוף הוא
26 לפי סדר זה: א-ב-ן; אך בשעה שסדר האותיות משתנה,
27 מתקבל צירוף אחר של שלש אותיות – למרות שכיוון שהן

שער היחוד והאמונה

- וכו' מכון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד וכו' שכללות
הרקיעים נבראו וחיים וקיימים בכללות תיבות אלו
שבמאמר יהי רקיע וכו' ופרטי הברואים שבו' רקיעים
נברא כל פרט מהם וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות
מתיבות אלו או חילופיהן ותמורותיהן שהן כפי בחי'
חיות הנברא הפרטי ההוא כי כל שינוי צירוף הוא
הרכבת ואריגת הכוחו' והחיות בשינוי שכל אות
הקודמת בצירוף היא הגוברת והיא העיקר בבריאה
זו והשאר טפילות אליה ונכללות באורה ועי"ז נבראת
בריה חדשה וכן בחילופי אותיות או תמורותיהן
נבראות בריאות חדשו' פחותי המעלה בערך הנבראים
מהאותיות עצמן
- שצירוף האותיות הוא אחר, והאות הראשונה בצירוף זה היא
אחרת, נִבְרָאת בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. – שכך הדבר בצירוף אחר של
אותיות. וְכֵן בְּחִלּוּפֵי אוֹתִיּוֹת אוֹ תַמּוּרוֹתֵיהֶן, – כשאות
"א" לדוגמה מתחלפת באות "ע", וכדומה, שכאן לא רק
שונה צירופן של אותן אותיות, אלא שבצירוף החדש ישנן
כבר אותיות אחרות לגמרי, המחליפות את האותיות הקודמות,
נִבְרָאוֹת בְּרִיאוֹת חֲדָשׁוֹת פְּחוֹתֵי תַמּוּרוֹתֵיהֶן פְּעֻלָּה פְּעֻרָה הַנְּבִרָאִים
מִהָאוֹתִיּוֹת עֲצָמָן.

יום שישי ו' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 178, כי הן ד"מ דוגמת... עד עמ' צ, יתברך ויתעלה.

- 55 כִּי הֵן דְרָף מִשָּׁל, דּוּגְמַת אוֹר הַמַּאִיר בְּלִילָה בְּאַרְץ מִן
56 הַיָּרֵחַ, וְאוֹר הַיָּרֵחַ הוּא מֵהַשֶּׁמֶשׁ, וְנִמְצָא אוֹר שְׁעַל הָאָרֶץ
57 – המאיר מן הלבנה, הוּא
58 אוֹר הָאוֹר שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ. –
59 לא האור של השמש 13
60 עצמה, אלא אור 14
61 המתנוצץ מדבר שמקבל 15
62 אורו מהשמש. וְכַבָּה 16
63 מִמֶּשׁ דְרָף מִשָּׁל, 17
64 האותיות שְׁבַמְאֹמֶרוֹת 18
65 הֵן בְּכָל־לוֹת הַמְּשַׁבֵּת 19
66 חַיּוֹת וְהָאוֹר וְהַכֹּחַ 20
67 מִמִּדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוּשָׁה 21
68 בְּרוּךְ-הוּא, לְבָרָא

שער היחוד והאמונה

- כי הן ד"מ דוגמת אור המאיר בלילה
בארץ מן הירח ואור הירח הוא מהשמש ונמצא אור
שעל הארץ הוא אור האור של השמש וככה ממש
ד"מ האותיות שבמאמרות הן כללות המשכת החיות
והאור והכח ממדותיו של הקב"ה לברוא העולמו'
מאין ליש ולהחיות ולקיימן כ"ז משך רצונו ית'
ומכללות המשכה והארה גדולה הזו האיר ה' והמשך
ממנה תולדותיה כיוצא בה וענפיה שהן תולדות
המשכת האור מהאותיות והן הן חילופי אותיות
ההארות שבבחינת

שליט"א לסוף הפרק. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל הדיוק בזה, כי פרט הרקיע (דשחקים וכו') נקרא ונתהווה משמו שיקרא לו בלה"ק (שחקים וכו'). עיין לעיל ספ"א". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כולל הרקיע עצמו. כנ"ל". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז יובן ענין הר"ת ועד שאחז"ל שהוא מן התורה (שבת קה, א)".

1 תולדות, חלופי אותיות ותמורותיהן, וּבְרָא בְהֵן - מִטָּה בְּכַחֲנֵת הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת, - כשלשלת, שכל טבעת נמוכה
 2 ב"תולדות", שהם החילופים והתמורות של האותיות, בְּרוּאִים מקודמתה, עַד שֶׁנִּבְרָא הַדְיוֹמָם מִמֶּשׁ - הדברים הדומים שלא
 3 פְּרָטִים שֶׁבְּכָל עוֹלָם. וְכֵן הָאִיר ה' עוֹד, - באופן נוסף נראה בהם כל חיות, בְּאֲבָנִים וְעֵפֶר, וְשִׁמּוֹתֵיהֶן "אֲבָן"
 4 (מהאותיות) וְהַמְשִׁיךְ וְהַמְשִׁיךְ וְהַמְשִׁיךְ - שהשם הוא

שַׁעַר הַיַּחֲוֹד וְהָאֱמוּנָה

5 וְהוֹרִיד הָאֵרָה דְהָאֵרָה וְהוֹרִיד הָאֵרָה - לתורה, דובר, 1
 6 דְהָאֵרָה - לעיל דובר, 1
 7 שזה כמשל אור הלבנה 2
 8 המאיר על הארץ, אור 3
 9 שהוא הארה מהארה 4
 10 מהשמש, ואילו כאן 5
 11 מדובר שזה יורד למדרגה 6
 12 ולצמצומים נמוכים עוד
 13 יותר, והוא הארה דהארה 7
 14 דהארה - הארה שלישית, 8
 15 מְהֻאָרוֹת הָאוֹתִיּוֹת. -

נְשִׁלְמָה חֵלְקֵי שְׁנֵי

בְּעוֹ"ה יִתְבַרֵךְ וְיִתְעַלֶּה

16 מהאור המאיר מהאותיות - זהו הארה דהארה דהארה. וְכֵן
 17 הַמְשִׁיךְ עוֹד, - את הארה מההארה וכו' וְהוֹרִיד עַד לְמִטָּה

הוי", כך שכל הבריאה בטלה ומאוחדת אתו יתברך.
 נְשִׁלְמָה חֵלְקֵי שְׁנֵי בְּעוֹרַת ה' יִתְבַרֵךְ וְיִתְעַלֶּה

יוֹם שַׁבַּת קוֹדֵשׁ ז' תַּמּוּז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 180, אגרת התשובה... עד עמ' צא, עכ"ל הברייתא:

35 לְקוֹטְיֵי אֲמָרִים חֵלְקֵי שְׁלִישֵׁי הַנִּקְרָא בְּשֵׁם אֲנֶרֶת הַתְּשׁוּבָה
 36 בתור הקדמה קצרה לחלק השלישי, של ספר ה"תניא", הוא "אגרת
 37 התשובה", ראוי לציין: רבנו הזקן נקרא "בעל התניא והשולחן ערוך",
 38 והרבי שליט"א מפרש: "בעל התניא" - פוסק בפנימיות התורה, ו"בעל
 39 השולחן ערוך" - פוסק בנגלה 9
 40 דתורה. 10

אֲנֶרֶת הַתְּשׁוּבָה

41 ישנה אימרה בשיחותיו 11
 42 הקדושות של הרבי הקודם 12
 43 נשמתו עדין (ספר השיחות) 13
 44 ה"תש"א עמוד 142 ואילך),
 45 שארבעה חלקי ה"תניא" הם כנגד ארבעה חלקי השולחן-ערוך.

פֶּרֶק א תַּנְיָא בְּסוּף יוֹמָא שְׁלִישֵׁי חֲלוּקֵי כַּפְרָה

הֵם וְתַשׁוּבָה עִם כָּל אֶחָד. עֵבֶר

עַל מ"ע וְשֵׁב אִינוּ זוֹ מִשְׁם עַד שְׁמוּחֲלוּן לֹו עֵבֶר עַל

46 את שייכותו של החלק השלישי, "אגרת התשובה", לחלק השלישי
 47 שב"שולחן ערוך" ("אבן העזר"), מסביר הרבי שליט"א גם על פי חסידות
 48 וגם על פי נגלה;
 49 על פי חסידות הרי זה לפי מה שאנו רואים להלן בפרק ד' שב"אגרת
 50 התשובה", ששני האופנים בתשובה, תשובה תאה ותשובה עלילה
 51 (תשובה תחתונה ותשובה עליונה), הכוללות בתוכן כל ענין התשובה, הן
 52 שתי האותיות "ה" שבשם הוי", ה' תתאה, ה' האחרונה, וה' עלאה, ה'
 53 הראשונה, ואם כן - הרי זה הסדר "נשים", "מלכות" ו"בינה".
 54 וכשם שהסדר ב"ש" הוא, שבתחילה בא מסכת גיטין, ולאחריה - מסכת
 55 קידושין, שזהו (כפי שהרמב"ם אומר בהקדמתו לפירוש המשניות) מפני
 56 שבפסוק נאמר "ויצאה והיתה" ("ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר").
 57 בתחילה "ויצאה" - גירושין, גיטין, ואחר כך "והיתה", קידושין, ועל דרך זה
 58 בסדר דברי הימים, שבתחילה היה "ויגרש את האדם", ובמדרש רבה
 59 בראשית פרשה כ"א פסקא ח' כתוב ש"ויגרש" מלשון גירושין "כבת ישראל
 60 שנתגרשה", שיכולה עדיין להתחתן. ולאחר מכן, בשעת מתן תורה, היה
 61 "קדשנו במצוותינו", מלשון "קידושין", כפי שכתוב ב"תניא" חלק ראשון.

"שולחה אמנם" (ככתוב: "ובפשעכם שולחה אמנם"), "שולחה" - ענין
 הגירושין, ו"שולחה מביתו", ועל ידי תשובה, הרי "כה אמר ה' איזה ספר
 כריתות אמנם", ספר הכריתות, ענין הגירושין, שהיה לפני זה -
 מתבטל. ובנגלה ממש: גם מהגמרא ראה מפורשת על שייכות ענין
 התשובה לקידושין שאחרי גירושין, כפי שהגמרא (יומא פו, ב) אומרת
 שרבי יוחנן אומר, שתשובה דוחה לא-תעשה שבתורה, ומביא מהפסוק
 (ירמיה ג, א) "לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו לאיש אחר
 הישוב אליה עוד, ואת זנית רעים רבים ושובי אלי" - אומר הקדוש ברוך
 הוא. כלומר, שענין התשובה דוחה הענין של "לא ישוב בעלה הראשון
 לקחתה". הרי ברור מהגמרא, שענין התשובה הוא ענין הקידושין שאחרי
 גירושין. ברורה, איפוא, מכאן שייכות החלק השלישי של ספר ה"תניא",
 - "אגרת התשובה", לחלק השלישי של "שולחן ערוך" - "אבן העזר"
 - הענינים של "נשים".

פֶּרֶק א. תַּנְיָא - לְמַדְנָה בְּבֵרִיתָא, פְּסוּף - מִסַּכְת יוֹמָא:

שְׁלִישֵׁי חֲלוּקֵי כַּפְרָה הֵם, - בְּאוֹפֵן הַכַּפְרָה הַנִּתְנֶת לְאָדָם עַל

חֲטָא שְׁחָטָא, יִשְׁנֵן שֶׁלֶשׁ דְּרִכִּים שׁוֹנוֹת: אִם עֵבֶר עֵבִירָה מִסּוּג

מִסּוּגִים, קִיִּים אֹפֵן מִסּוּגִים שׁוֹל כַּפְרָה, וְאִם הָעֵבִירָה הִיא מִסּוּג

47 על ידי רמ"ח מצוות-עשה, ולהעביר את "רוח הטומאה" על ידי
 48 שס"ה מצוות לא-תעשה (כפי שאמר בחלק הראשון פרק ל"ז,
 49 דף מה, א), וכאן בעניננו, כשנפגשים יחד עשה ולא-תעשה,
 50 ומתעוררת שאלה איזו מהן לדחות, הרי שלא שייך כאן לומר
 51 שעל ידי שיעשה את
 52 הדבר תישאר "רוח
 53 הטומאה", שכן, הוא הרי
 54 עושה בהתאם לציווי
 55 התורה, שהתורה מצוה
 56 עליו לדחות את מצות
 57 הלא-תעשה. ואילו גם אם
 58 התורה תצווה עליו
 59 לדחות מצוות-עשה – הרי

אגרת התשובה

60 סוף סוף אין כאן מעשה שימשיך את האור, והאור הרי יחסר אז.
 61 לכן דוחה העשה את הלא-תעשה: החסרון שישנו באופן רגיל
 62 כשמקיימים לא-תעשה – אין כאן, והריווח של עשיית מצות
 63 עשה – המשכת האור – ישנו. בהתאם לכך, הרי לכאורה, שגם
 64 בנוגע לעבירה על מצות עשה, שאז חסרה המשכת האור
 65 והשפע בעולמות ובנפשו – תהיה הכפרה הנדרשת גדולה יותר,
 66 כפי שהדבר בעבירה על לא-תעשה, ולפי דברי הגמרא
 67 ב"יומא", כאמור, הרי להיפך – שעל עבירה על לא-תעשה,
 68 נדרשת כפרה גדולה יותר? – אלא, החסר הוא שהעליונות
 69 שישנה בקיום מצות עשה, בהמשכת אור בנפש האלקית – לא
 70 ניתנת לתיקן על ידי הכפרה, שכן, האור שהחסיר להמשיך, אין
 71 הכפרה משלימה. הכפרה באה רק כדי לכפר על שער על ציווי
 72 ה' ולא קיים את המצוה – ועל כך מספיקה תשובה בלבד. ואילו,
 73 בעבירה על לא-תעשה, באה הכפרה כדי לתקן את כל מה
 74 שהעבירה קלקלה, וכיוון שעל ידי העבירה – בפעולה – על
 75 הלא-תעשה, נגרם פגם בנפשו וגם למעלה, לכן אין די בתשובה
 76 בלבד לתקן את הדבר, אלא מן ההכרח להודק לכפרה של יום
 77 כיפור, שדוקא הוא בכוחו לתקן ולהסיר את הפגם שנגרם
 78 בנפשו ולמעלה. וזאת אומר רבנו הזקן: **הִיָּנוּ** – לכן בענין של
 79 קיום – גדולה מצות עשה מלא-תעשה, והיא דוחה את הלא-
 80 תעשה, **מִשּׁוּם שֶׁעַל יְדֵי קְיוֹם מִצְוַת עֲשֵׂה מִמְשִׁיךְ אֹר וְשִׁפְעַת**
 81 **בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים מְהַאֲרַת אוֹר־אִיִּסוֹף בְּרוּךְ-הוּא (כְּמוֹ**
 82 **שֶׁכְּתוּב בְּזֵהרֵי, דְרַמ"ח פְּקוּדֵינָּה – 248 מִצְוֹת הַעֲשֵׂה, אֲנִינָּה**
 83 **רַמ"ח אֲבָרִין דְּמִלְכָּא – הֵן 248 אֲבָרֵי "מִלְכָּא")** – מדות של עולם
 84 האצילות הנקראות "מלכא", כלומר, כשם שאבר הוא כלי לכוח
 85 הנפש וממשיך בתוכו הכוח מהנפש אליו הוא משמש כלי, כך כל
 86 מצוה היא אבר וכלי להמשכה מיוחדת מהמדות שלמעלה,
 87 הנמשכת על ידי קיום אותה מצוה. הרי, שעל ידי קיום מצוה,
 88 ממשיכים אור ושפע בעולמות העליונים, **וְגַם עַל נַפְשׁוֹ**
 89 **הָאֱלֵקִיתָּהּ**, – הוא ממשיך אור ושפע מהארת אין סוף ברוך הוא
 90 – על ידי קיום המצוה, **כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים**: – כמו שאנו אומרים
 91 בברכה שאנו מברכים על קיום מצוה: **"אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"**;
 92 – שעל ידי מצוות, נמשכת קדושה על הנפש. ומפני טעם זה,

1 אחר, גם אופן הכפרה הוא אחר, **וְתִשׁוּבָה עִם כָּל אֶחָד**: –
 2 בשלשת אופני הכפרה. יחד עם כל אופן של כפרה, נדרש ענין
 3 התשובה: **עֵבֶר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה** – לא קיים מצוות-עשה שהיה
 4 מחוייב לקיימה, **וְשָׁב** – וחזר בתשובה **אִינוּ זֶו מִשָּׁם עַד**
 5 **שְׂמוֹחֵלִין לוֹ**; – כלומר,
 6 מוחלים לו מיד, **עֵבֶר עַל**
 7 **מִצְוַת לֹא תַעֲשֵׂה** – עשה
 8 דבר שהתורה מצווה שלא
 9 לעשותו, **וְשָׁב** – **תִּשׁוּבָה**
 10 **תוֹלָה, וְיוֹם תִּכְפְּרוּם**
 11 **מִכְּפָר** – התשובה עצמה
 12 אינה מספיקה ביחס למדה
 13 המרובה של כפרה
 14 הנדרשת לגבי אותה עבירה, התשובה משפיעה שלא יענישו
 15 אותו – עד לזמנה של הכפרה, והוא יום הכיפורים, בו הוא
 16 מתכפר על העבירה שעבר. (**פְּרוּשׁ, דְּאֶתְעֵלְגַב דְּלַעֲנִין** –
 17 למרות שלבני קיום, **מִצְוַת עֲשֵׂה גְדוֹלָה, שְׂדוּחָה אֵת לֹא**
 18 **תַעֲשֵׂה?** – : כשמזדמן ענין שיש בו הניגודים של עשה ולא-
 19 תעשה, כלומר, על ידי שיעבור על לא-תעשה יקיים מצוה-
 20 עשה – דוחה אז ה"עשה" את ה"לא-תעשה", ומותר לו לקיים
 21 את הדבר כדי לקיים את ה"עשה". לדוגמה: כלאים בציצית; הרי
 22 שקיום מצוות-עשה הוא למעלה מקיום לא-תעשה, ואילו כאן
 23 אנו אומרים, שעל עבירת מצוות-עשה מספיקה תשובה בלבד
 24 כדי לכפר על כך. ועל עבירת לא-תעשה אין תשובה בלבד
 25 מספיקה, אלא מן ההכרח להודק ליום כיפור לשם כפרה? –
 26 שאלה זו עומד רבנו הזקן לפתור. ומהפתרון נבין גם פנימיות
 27 הענינים המתעוררים על ידי קיום מצוות-עשה והפגם המתחולל
 28 על ידי עבירה חס ושלום על לא-תעשה, ובהתאם לפנימיות
 29 הענינים בא פסק ההלכה בנוגע לקיום מצוות-עשה כיצד עליה
 30 לדחות לא-תעשה, ואופן הכפרה הנדרשת על עבירת לא-
 31 תעשה. תוכן התירוץ בקצרה הוא: בקיום מצוות-עשה, הרי נוסף
 32 על כך שהוא מקיים ציווי הקב"ה לעשות את הדבר, גם נמשך
 33 על ידי כך אור ושפע בעולמות העליונים ובנפשו, שכן, כל
 34 מצוה היא כמו אבר (**הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "וכל" רז"ל)³
 35 רמ"ח איברין כנגד רמ"ח מ"ע"). כלומר, כשם שאבר הוא כלי
 36 וממשיך חיות מהנפש, כך כל מצוות-עשה היא כלי וממשיכה
 37 שפע חיות מאור אין סוף ברוך הוא, וכמו שבאבר מתלבשת
 38 החיות מהנפש – כך מתלבשת (כלומר, נמשכת בפנימיות)
 39 החיות הנמשכת על ידי קיום מצוות-עשה – בעולמות; ואילו
 40 בלא-תעשה הרי למרות שבשעה שהוא מקיים לא-תעשה – על
 41 ידי שאינו עובר עליה – שבענין קיום ציווי הקב"ה הוא גם כאן
 42 מקיים הציווי שלא לעשות, כמאמר חכמינו ז"ל: "ישב ולא עבר
 43 עבירה מימיו נותנים לו שכר (**הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: אבל
 44 רק) **כאילו עשה מצוה**", היות שאין זה דרך פעולה ועשייה, כמו
 45 שהדבר במצוות-עשה, אלא על ידי שלילה – על ידי אי-עשייה
 46 – הוא מקיים ציווי ה', ותורה ומצוות הן הרי כדי להמשיך אור

2. יבמות ג, ב. ובכ"מ. 3. מכות כג, סוף ע"ב. 4. משנה מכות פ"ג מט"ו. 5. תיקוני זהר תיקון ל'.

46 בלבד אין בכוחה לנקות את הפגם בנפש ולמעלה, עד יום
 47 הכפורים, — שהיום עצמו מכפר. כמו שכתוב: — בנוגע ליום
 48 כיפור: "וכפר על הקדש מטמאות בני ישראל ומפשעיהם
 49 וגו'", "לפני ה' תטהרו"10 — "לפני ה' דיקא. — לפני ה'
 50 דוקא. "לפני" היינו
 51 למעלה, למעלה משם
 52 הוי', משם תבוא
 53 טהרתכם. הרי שהטהרה
 54 של יום כיפור, באה
 55 ממקום וממדריגה
 56 שלמעלה משם הוי', אשר
 57 לכן הוא למעלה מהמקום
 58 והמדריגה בהם פוגע
 59 הפגם המתהווה על ידי
 60 שעוברים על לא־תעשה —
 61 ולכן ישנה או הכפרה על
 62 עבירה זו. על כל פנים
 63 יוצא, שבעבירה על מצות
 64 עשה ישנו דבר חמור יותר
 65 מאשר בעבירה על לא־
 66 תעשה. ולכן אין ללמד
 67 מן־הבריתא — מהברייתא
 68 האומרת שבמצות עשה —
 69 כשעושים תשובה מוחלין
 70 לו במקום, ואילו בלא־
 71 תעשה באה הכפרה רק
 72 ביום כיפור — אי אפשר
 73 ללמוד שום קלא חסד־שלוֹם בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, ובפֶּרֶשׁ — שאסור
 74 ללמוד שום קולא בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, — במצות העשה של לימוד
 75 תורה, וְאִדְרָבָּה אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ: וַיִּתֵּר
 76 הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ־הוּא — בנסיבות מסוימות, על — עבירות חמורות
 77 כמו עֲבוּדָה זָרָה וְכוּ', אִף שֶׁהֵן — אף שעונשן כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת
 78 בִּיתְדִין, וְלֹא וַיִּתֵּר עַל פְּטוֹל תַּלְמוּד תּוֹרָה. — להלן אומר
 79 בברייתא: עֵבֶר עַל כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בִּיתְדִין — על עבירות
 80 שעונשן כרת או מיתה על ידי בית דין — תְּשׁוּבָה יוֹם הַכְּפוּרִים
 81 תּוֹלֵין, — שלא להיענש מלמעלה על עבירות אלו, וַיִּסְוֶרִין
 82 מְמַרְקִין (פְּרוּשׁ, — "ממרקין" הוא, גִּמְרִין הַכְּפָרָה, וְהוּא
 83 מְלִשׁוֹן מְרִיקָה וְשִׁמְיָהּ לְצַחְצַח הַנֶּפֶשׁ, כִּי כְּפָרָה הִיא לְשׁוֹן
 84 קִנּוּת, שְׁמַקְנָה לְכַלּוֹד הַחַטָּא). — הרי שבעבירות של כריתות
 85 ומיתות בית דין, לא מספיק הניקוי שנעשה על ידי ענינים של
 86 תשובה ויום כיפור, אלא נדרש גם הניקוי והמירוק על ידי
 87 יסורים רחמנא־ליצילן, שְׁנֵאמַר: "וּפְקַדְתִּי בְּשֹׁכְטִי שְׁעָם
 88 וּבְנִגְעֵים עֲוֹנָם". — הרי שישנן עבירות כאלו שעליהן נדרש
 89 הניקוי על ידי יסורין ר"ל — והן, העבירות שעונשן כריתות
 90 ומיתות בית דין. עד כאן לְשׁוֹן הַכְּרִיתָא — שבסוף מסכת יומא.

1 שעל ידי מצות עשה נמשך אור ושפע, — ישנה העליונות של
 2 מצות עשה לגבי לא־תעשה, ו"עשה" דוחה "לא תעשה", אֲכַל
 3 לְעֵינֵי תְּשׁוּבָה, — לגבי ענין התשובה, כדי לתקן כשעבר על
 4 מצות עשה, אִף — למרות שהתשובה עצמה מספיקה על כך
 5 שְׂמוֹחֵלִין לוֹ הַעֲנֵשׁ עַל
 6 שְׂמֵרָה בְּמַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ
 7 וְלֹא עֲשֵׂה מֵאִמֵּר הַמְּלִיךָ, 1
 8 — הקב"ה. את זאת מתקנת
 9 תשובה בלבד, אך, בכל
 10 זאת, אין היא מתקנת
 11 כליל את העבירה על
 12 מצות עשה, שהרי, מְכַל־
 13 מְקוֹם הָאוֹר — שהיה
 14 ממשיך על ידי קיום מצות
 15 העשה, נֶעְדָּר — גם אחרי
 16 שחזר בתשובה, וְכוּ',
 17 וּבְמֵאֵמֵר רַבּוֹתֵינוּ
 18 זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ עַל
 19 פְּסוּקִי: "מַעֲשֵׂה לֹא יוֹכֵל
 20 לְתַקֵּן" — "זֶה שְׂכַמְל
 21 קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עֲרֵבִית
 22 אוֹ וְכוּ'", — לא ניתן לתקן
 23 זאת, גם כשעושים
 24 תשובה, דִּאִף שְׁנוֹזֵר
 25 מַעֲתָה לְקִרּוֹת קְרִיאַת
 26 שְׁמַע שֶׁל עֲרֵבִית
 27 וְשִׁחְרִית לְעוֹלָם — היינו,
 28 שהוא חוזר בתשובה על מה שהחסיר מקודם לקרא קריאת
 29 שמע, אִין תְּשׁוּבָתוֹ מוֹעֵלֵת לְתַקֵּן מֵה שְׂכַמְל פְּעַם אַחַת; —
 30 קריאת שמע. שכן, המשכת האור והשפע שהיה ממשיך על ידי
 31 אותה קריאת שמע — חסרה. על כל פנים הרי, מה שאפשר לו
 32 לתקן — הוא מתקן בתשובה בלבד, ולכן מספיקה תשובה בלבד
 33 לשם כפרתו, ואין דבר נוסף כדי לסיים את הכפרה. וְהַעֲוֹבֵר עַל
 34 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה, עַל יְדֵי שְׂנֵדְבֵק הָרַע בְּנַפְשׁוֹ — כשעושה
 35 פעולה של רע על ידי מעשה או על ידי דיבור או על ידי
 36 מחשבה, הנה על ידי זה, עוֹשֵׂה פָּגָם לְמַעַלָּה בְּשִׂרְשָׁה וּמְקוֹר
 37 הַצָּבָה — של הנשמה, (בְּלְבוּשֵׁים דִּי סְפִירוֹת דְּעֵשִׂיָה, —
 38 בלבושי עשר ספירות שבעולם העשיה, כְּמוֹ שְׂכַתּוֹב בְּתַקּוּנֵי
 39 זְהַרִּי: "לְבוּשֵׁין תְּקִינַת לוֹן, דְּמִנְהֵיהּ פְּרִחִין נְשַׁמְתִּין לְבְנֵי
 40 נְשָׂא וְכוּ'") — לבושים התקנת להן, ל"ספירות", שמהם פורחות
 41 נשמות לבני אדם). רואים אנו מ"תיקוני זהר" זה, שישנו ענין של
 42 לבושים ל"ספירות" שמהם באות הנפשות, וכשעל ידי עבירה
 43 נעשה פגם בנפש — נעשה על ידי כך פגם גם בשורש הנפש, לְכַךְ
 44 — לכן, אִין כְּפָרָה לְנַפְשׁוֹ וְלֹא לְמַעַלָּה — כפי שיאמר להלן,
 45 משמעותה של "כפרה" היא הסרת וניקוי הפגם, הנה תשובה

6. ברכות כו, א. 7. קהלת א, ה. 8. בהקדמה. 9. אחרי מות טז, טז. 10. שם, טז, ל. 11. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. 12. תהלים פט, כג.

יום ראשון	יום ראשון	א תמוז, ב דר"ח	ה'תש"ג
<p>שיעורים. חומש: חוקת, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: פרק ט. אבל . . . אין קץ.</p>			
<p>מסירות נפש הראויה לבני תורה הוא כדרשת רז"ל "אדם כי ימות באהל", להמית את כל התענוגים בעניני עולם. כי אפלו דברים קלי הערך בתענוגי עולם, מונעים המה מלהיות מסור ונתון באהלה של תורה.</p>			

יום שני	יום שני	ב תמוז	ה'תש"ג
<p>שיעורים. חומש: חוקת, שני עם פירש"י תהלים: י"ז. תניא: רק מפני . . . למשכילים.</p>			
<p>רבנו הנזקן כותב בסדורו: נכון לומר קדם התפלה "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך". זאת אומרת, אשר מצות אהבת ישראל היא שער הפניסה, אשר דרך בו יכול האדם לבוא לעמד לפני ה' אלקים להתפלל, בזכותה תקבל תפלת המתפלל.</p>			

יום שלישי	יום שלישי	ג תמוז	ה'תש"ג
<p>שיעורים. חומש: חוקת, שלישי עם פירש"י. תהלים: יח"ב. תניא: הגהה. סוד . . . מן השכל.</p>			
<p>אאזמו"ר אמר: א אידישער קרעכץ וואס קומט ח"ו בסבה פון א ניט גוט גשמי איז אויך א תשובה גדולה, בפרט א קרעכץ בסבה פון א ניט גוט רוחני איז אודאי און אודאי א תשובה מעליתא. דער קרעכץ שלעפט ארויס פון עומק רע, און שטעלט אנידער אין א מעמד טוב.</p>			
<p>אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר: אנהא יהודית הפאה חסד ושלום בסבת לא טוב גשמי גם היא תשובה גדולה, במיוחד אנהא בעקבות לא טוב רוחני - היא ודאי וודאי תשובה מעלה. האנהא מחלצת מעמק רע, ומציבה במעמד טוב.</p>			

יום רביעי	יום רביעי	ד תמוז	ה'תש"ג
<p>שיעורים. חומש: חוקת, רביעי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: פרק י. אך . . . 174- מדרכנו.</p>			
<p>חסיד אחד, או תלמיד אחד, כאשר נותן לבו דעתו ונפשו על התורה וחזוקה, פועל ישועות בעיר גדולה בכל עניני העיר, והוא בדרך מלמעלה מדרך הטבע בזכות אבות העולם.</p>			

יום חמישי

יום חמישי

ה תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: כט"ד.
 תניא: ומ"מ . . . 174" אתכסיאת כו'.

רבנו הזקן שאל את אחד החסידים הגדולים המקרבים ביותר, בהיותו אצלו ביחידות, למצבו. ויתאונן החסיד כי ירד מנכסיו וכו'. ויענהו רבנו: לך זקוקים - שתאיר סביבתך בתורה ועבודה שבלב. פרנסה ומה שאתה צריך - זאת צריך הקדוש ברוך הוא לתת לך. עשה מה שאתה צריך, יעשה ה' יתברך את מה שהוא צריך.

יום שישי

יום שישי

ו תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, ששי עם פירש"י.
 תהלים: לה"ח.
 תניא: עד"מ . . . מדות כלל.

המצות נמשכות על ידי המקיף שבמצות עצמן. מצות צדקה, על דרך משל, היא מצוה כוללת, אשר כל המצות נקראות בשם צדקה. ומהאי טעמא [=מסיבה זו] נכון במאד לתת קדם כל מצוה פרוטה לצדקה, שהוא המשכת המקיף בפנימי. ומכל מקום הוי [זה] מקיף הקרוב, מה שאין כן תורה שהיא מקיף הרחוק ופעלתו נעלה יותר.

שבת קודש

שבת

ז תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: לט"ג.
 תניא: פרק יא. והנה . . . 176" בלבו.

אאמו"ר אמר: חסידות איז נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחילתן, די דרגא פון עיגולים מבלי אשר ימצא ראש וסוף, אבער אחר כל זה איז דער עיקר איז סדר. דער בעש"ט איז געווען א מסודר, דער מעזריטשער האט מדקדק געווען אויף סדר, און דער עלטער זיידע - רבינו הזקן - האט געלערענט חסידים זיי זאלען זיין מסודרים, דאס זעהט מען אין זיינע מאמרים, בריף, ניגונים. די חסידים וואס האבען געהאט א זמן קבוע אויף קומען אין ליאזנא - דערנאך אין ליאדי - האבען ניט געהאט קיין רשות בייטען דעם זמן אן א רשיון פון רבי'ן, אויף באקומען א רשיון האט מען געדארפט זאגען א טעם. באם רבי'ן איז געווען א ועד מיוחד אויף פיהרען סדר החסידים ובראשו מהרי"ל אחי רבינו, און א באזונדער ועד אויף אגפירען מיט חסידישע יונגעלייט ובראשו אדמו"ר האמצעי.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: חסידות היא בכחינת נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן דרגת העגולים, מבלי אשר ימצא ראש וסוף - אכל אחר כל זה העקר הוא סדר. הבעל שם טוב היה מסדר, המגיד ממעזריטש דקדק בסדר, והסבא רבא - רבנו הזקן - למד את החסידים שהם יהיו מסדרים. זאת רואים במאמריו, מכתביו, נגוניו. החסידים שהיה להם זמן קבוע לבא לליאזנא - אחר כך לליאדי - לא היתה להם רשות לשנות את הזמן ללא רשיון [=התר] מהרבי. כדי לקבל רשיון היה צריך לנמק. אצל הרבי היה ועד מיוחד להנהגת סדר החסידים, ובראשו מהרי"ל [=מורנו הרב יהודה לייב] אחי רבנו, וועד מיוחד להנהגת האברכים החסידיים, ובראשו אדמו"ר האמצעי.

שינוי היעוד של כספי צדקה יום ראשון אי תמוז ה'תשע"ג

מלכתחילה על דעת שיוכלו לשנות לכל צורך, ואם יצטרכו מעות לעניי עירם יגבו פעם נוספת. ועוד הקשו ראשונים: איתא בגמרא (ערכין ו, ב), שהאומר 'פרוטה זו לצדקה' כל זמן שלא הגיעה ליד הגבאי מותר לשנותה למטרה אחרת, אך משגיעה ליד הגבאי אסור לשנותה. ומדוע כאן מותר לשנות את הכספים שכבר נכנסו לקופה? ותירצו: לנודר עצמו או לגבאי אכן אסור לשנות אך לבני העיר שמורה הזכות לשנות כי הנדבות ניתנו לקופה מלכתחילה על דעת בני העיר (תוספות ורא"ש שם). והרמב"ן (ב"ב שם) כתב כי ההיתר לשנות את יעוד המעות לצרכים אחרים הוא בתנאי שלאחר מכן יחזרו ויתנו את הסכום שנלקח לצורך עניים (כעין הלוואה), ולכן ביחיד אסור לשנות כי יש לחשוש שלבסוף לא יחזיר, אך בציבור לא חוששים לכך.

הלכות מתנות עניים פרק ט, הלכה ז: רש"י בני העיר לעשות קפה תמחוי... ולשנותן לכל מה שירצו מצרכי צבור. בגמרא (ב"ב ח, ב) נאמר: "רש"י בני העיר לשנותה לכל מה שירצו". ונחלקו הראשונים: לדעת הר"י מגאש (ב"ב שם) הכוונה רק לצדקה אחרת, אך אין לשנות לצרכים אחרים ובוודאי שלא לדברי הרשות, וראיה לזה מדברי המשנה (שקלים ב, ה) המובאים להלן (ה"ח): "מותר עניים לעניים", הרי שאין לשנות כספים המיועדים לעניים למטרה אחרת. אך לדעת רבינו תם (תוספות ב"ב שם) משמעות הלשון 'כל מה שירצו' היא שמותר לשנות אף לדברי הרשות. וכן מבואר ברמב"ם כאן שמותר לשנות 'לצרכי ציבור' והיינו לא רק לצרכי צדקה. ולגבי הקושיא מדין "מותר עניים לעניים" כתב הרא"ש (ב"ב שם) שדין זה אינו מדבר בקופה קבועה אלא במגבית חד פעמית שנועדה לעניים מסוימים, ולכן אין לשנותה אפילו לצדקה אחרת, אך בני העיר התורמים לקופה קבועה, תרמו

הפרשת תרומה - מצוה חיובית? יום שני ב' תמוז ה'תשע"ג

צריכות כוונה' גם הפרשת תרומה צריכה כוונה, ככל שאר המצוות אבל אם התרומה אינה חובה אלא מפרישים רק כדי להכשיר את המאכל הרי לפי האומר 'מצוות צריכות כוונה', הרי זה רק במצוה המוטלת על האדם בתורת חובה, "כמו תפילין... דחיובא רמיא עליה וצריך כוונה שעושה זה לשם מצוה לצאת ידי חובה. אבל שחיטה ותרומה דלהתיר האוכל אתו ואי בעי לא שחיט ולא אכיל - לכולי עלמא לא צריך כוונה" (משנה ראשונה, תרומות פ"א מ"א). ונפקא מינה' נוספת (תורת הארץ שם): מי שנשבע שלא יפריש תרומות ומעשרות – האם נחשב כנשבע לבטל את המצוה; שכן, "נשבע לבטל את המצוה, ובשעת המצוה היתה מוטלת עליו המצוה, ואפשר שלא יבוא עליו חיוב מצוה זאת מעולם – לא מקרי לבטל המצוה" (באה"ט יו"ד סי' רלו, סק"ב ב' הר"י הלוי). ואם הפרשת תרומה אינה מצוה חיובית אלא יכול להשאיר את התבואה טבל לעולם, נמצא שאף פעם "לא יבוא עליו חיוב מצוה זאת" ואינו נחשב כנשבע לבטל את המצוה.

הלכות תרומות, פרטי המצוות: יש בְּכֹלֶן שְׂמוֹנָה מְצוּת - שְׁתֵּים מְצוּת עֲשֶׂה.. לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָה. יש לרון האם הפרשת תרומה (ומעשר) היא מצוה חיובית המוטלת על האדם תרומה, או שאין זו חובה ורק אם האדם רוצה לאכול עליו להפריש תרומה ומעשרות? לדעת כמה ראשונים (ראה אנציקלופדיה תלמודית, הפרשת תרומה הע' 35), הפרשת תרומה אינה מצוה חיובית – "שאינן אדם חייב לעשר פירותיו, אלא אם ירצה אדם להניח פירותיו טבולים כל הימים ויאכל מפירות אחרים מתוקנים הרשות בידו ואינו מבטל מצוה" (ברכת אברהם, לכן הרמב"ם, סי' יד). בדוגמת מצות שחיטה שאם האדם אינו רוצה לאכול בשר אין עליו חיוב לשחוט. אבל יש מי שכתב (ט"ז יו"ד סי' א סק"ז): "מצות ההפרשה חיוב עליו אפילו אם אינו רוצה לאכול מן התבואה עדיין". וכן נקטו עוד אחרונים (אנצ"ת שם הע' 39). ונפקא מינה' מחילוקי הדעות הללו (תורת הארץ סופ"ב): אם ההפרשה היא מצוה חיובית הרי לפי הדעה ש'מצוות

שליחות בתרומה יום שלישי ג' תמוז ה'תשע"ג

שמודר הנאה ממנו. והגמרא משיבה כי מדובר במקרה שבעל הפירות הכריז כי הוא מתיר לכל אדם להפריש מפירותיו. וכיצד הדבר פותר את הבעיה? מבואר בתוספות (גיטין סו, א, ד"ה כל השומע), שאכן רק בעל הפירות או שלוחו רשאים להפריש וכאשר בעל הפירות מכריז שכל הרוצה יבוא ויתרום הוא בעצם ממנה את כל

הלכות תרומה פרק ד, הלכה א: עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות - שְׁנַאמַר: "בן תְּרִימוּ גַם אֲתֵם", לְרִבּוֹת אֵת הַשְּׁלִיחַ. בגמרא (נדרים לו, ב) דנו האם רשאי אדם להפריש תרומה עבור מי שנדר שלא ליהנות ממנו: אם המפריש אינו פועל על דעתו של בעל הפירות, מניין לו הכוח להפריש ואם הוא פועל בשליחותו של בעל הפירות הרי הוא מהנה את מי

והרמב"ן סובר כי הן אם הפירות הנעשים תרומה הם של המפריש והן אם הם של בעל הפירות אין צורך בשליחות ודי בגילוי דעת של הסכמה, כמבואר בגמרא בפרק אלו מציאות, שאם בעל הפירות מצא שאחר הפריש מפירותיו ואמר לו 'כלך אצל יפות' (כלומר, היה לך להפריש מפירות יפים יותר) - אם נמצאו יפות מהן, תרומתו תרומה כי מתברר שהתכוון ברצינות ובכך גילה דעתו שמרוצה הוא ממעשהו של המפריש.

העולם כשלוחיו, ולפי זה החידוש אינו בעניין שליחות להפרשת תרומה אלא בדיני מודר הנאה, כי נצטרך להסיק שאף כי אסור לאדם לעשות שליחות למי שמודר ממנו הנאה, כאשר הסמכות נמסרה לכל באי עולם רשאי הוא לבצע את השליחות.

ולדעת הרשב"א, האמירה שכל הרוצה יבוא ויפריש לא עושה את המפריש כשליח של בעל הפירות. ואכן ניתן ללמוד מהסוגיא בנדרים כי מפריש התרומה אינו צריך להיות שלוחו של בעל הפירות.

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"ג

שלשה ימים או שלש עונות?

השלישי (בדוגמא האמורה – ליל שני) אכן טהורה. אך ה'סדרי טהרה' (יו"ד סי' קצו סק"ה) מבאר את דברי הרמב"ם שהכוונה ל'שלשה ימים' כפשוטו וכך הוא מיישב את הסתירה:

טמאים שטבלו אינם יכולים לאכול בתרומה מיד לאחר הטבילה אלא צריכים להתמתין "עד שיעריב שמשן ויצאו שלשה כוכבים בינוניים" (לעיל ה"ב) – "אם כן, לא משכחת לה דמשמשת רשאי לאכול בתרומה תוך שלשה ימים", כי אם נבעלה בליל שבת (כמו בדוגמה דלעיל) הרי עד לסוף יום ראשון "אם פלטה בתוך זמן זה טמאה", ולכן טבול רק בליל שני, ומכל מקום יכולה לאכול בתרומה רק מליל שלישי והלאה, לאחר שיעריב השמש של יום שני, ונמצא שעד הזמן שיכולה לאכול תרומה יש אכן "שלשה ימים".

הלכות תרומות פרק ז, הלכה ז: הַמְשַׁמֵּשֶׁת מִפְּתָהּ... הָרִי זוּ אֲבוּרָה לְאֹכַל בְּתְרוּמָה כֹּל שְׁלֹשָׁה יָמִים, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לָהּ שְׁלֹא תִפְלֹט וְתִהְיֶה טְמָאָה, כְּמוֹ שִׁיתְפָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ.

כוונת הרמב"ם במילים "כמו שיתבאר במקומו" היא להלכות שאר אבות הטומאות (פ"ה ה"ב), שם נתבאר שפולטת שכבת זרע מטמאה בתוך שלש עונות: "וכמה היא עונה? יום וליילה, ואין העונה שנבעלה בה מן המנין. כיצד? נבעלה בליל השבת – שלש עונות שלה יום השבת וליל אחד בשבת ואחד בשבת. אם פלטה בתוך זמן זה טמאה, פלטה מליל שני והלאה טהורה".

ויש לתמוה: הרי משם עולה שזמן הטומאה נמשך רק 'שלש עונות' – ולא 'שלשה ימים' כפי שכתב כאן! וכתב ה'כסף משנה' שיש לומר בכוונת הרמב"ם ש"לאו שלשה ימים שלמים, אלא עד היום השלישי", ובינם

יום תמישי ה' תמוז ה'תשע"ג

אכילה או נזק?

לספק סכנה, אך מכל מקום לאחר שאכלה ולא ניזוק מתברר שלא היה כאן מעשה של נזק אלא אכילה ולכן הוא חייב בחומש (מהר"ם שיק א"ח סי' רס).

ועוד יש לומר: המיעוט של 'כי יאכל' – פרט למזיק, מדבר רק באופן שהמאכל מזיק לו מיד בשעת האכילה, ונמצא שמלכתחילה אין כאן הנאה, אך אם בשעת האכילה הוא נהנה ורק לאחר מכן הוא מזיקו הרי זו נחשבת אכילה וחייב עליה.

ולפי זה יש לבאר את הנפסק לגבי מצות שתיית ארבע כוסות, שאף מי שהיין מזיקו צריך לדחוק עצמו ולשתות (שו"ע א"ח תעב, ט). ולכאורה, אכילה המזיקה אינה נחשבת כאכילה ואין מקיים בזה מצוה כלל? אך לפי האמור מובן, כי רק אכילה או שתיה המזיקות מיד אינן נחשבות כאכילה, ולא כאשר הנזק מגיע לאחר מכן (מהר"ם שיק שם).

הלכות תרומות פרק י, הלכה ז: אֶכֶל תְּרוּמָה נִקְרָה... הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם כְּרֵן וְחֵמֶשׁ.

להלן (הל' ח) כתב הרמב"ם, שאם היה שבע וקץ במזונו ואכל תרומה וכן הכוסס את השעורים פטור מחומש, שנאמר 'כי יאכל', ואכילה המזיקה לגוף אינה קרויה אכילה. ולפי זה צריך ביאור, מדוע האוכל תרומה נקורה (שניקרה בעל חי) משלם חומש, והרי אסור לאכול מאכל כזה מחשש סכנה שמה נחש נקרו והטיל בו את ארסו (להלן הל' רוצח פ"ב, ה"ב), והרי זו אכילה המזיקה שאינה קרויה אכילה?

יש שתירצו (מנחת יצחק, תוספתא תרומות ז, א): הכוסס שעורים וכיו"ב פטור מפני שבוודאי הוא מזיק את עצמו בכך, אך כאן יש רק ספק אם יש בה ארס או לא ולכן חייב. ויש שהוסיפו על כך, שכאן מדובר באופן שאכלה ולא ניזוק, ואם כן הוברר למפרע שלא היה בה ארס, ואף שמלכתחילה אסור לאוכלה כי אין לאדם להכניס עצמו

יום שישי ו' תמוז ה'תשע"ג

דימוע לפי חשבון

סאה תרומה שנתערבה במאה סאה חולין וצריך להפריש סאה מן התערובת ולתת אותה לכהן (לעיל הל' א) ולאחר שהפריש נפלה סאה זו לתוך חולין אחרים, נחלקו תנאים

הלכות תרומות פרק יג, הלכה ג: סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה, וְהִנְגִּינָה סָאָה מִן הַכֹּל, וְנִפְלָה הַסָּאָה שֶׁהִנְגִּינָה לְמִקְוָם אַחֵר - אֵינָה מְדַמְעֵת אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבוֹן.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ סט

שנפלה למקום אחר אינה מדמעת כלל, כי כבר נתבטלה בסאה זו שיש בה פי מאה נגד התרומה. ורק בהלכה שבהמשך, "נפל עשר סאין של תרומה לתשעים סאה חולין" (סאין כאן פי מאה נגד התרומה), סבור הרמב"ם שכאשר יפול ממדומע זה למקום אחר, צריך להיות במקום החדש פי מאה חולין נגד התרומה שבמדומע כדי לבטלה, והחולין מהתערובת הראשונה אינו מצטרף לבטל את התרומה שבה, כיון שלא התבטלה קודם.

אך ה'פרי תואר' (לבעל האור החיים, י"ד שם) דחה דברים אלו ולדעתו שיטת הרמב"ם היא שכדי לבטל את התרומה שבתוך הסאה שנפלה למקום אחר צריך מאה חלקים חולין במקום שנפלה בו והחולין שבסאה אינם מבטלים את התרומה שבה, כי כיון שהפריש את הסאה כדי ליתנה לכהן יש בה קדושת תרומה וכיון שנחשבת לתרומה החמירו שהחולין שבה לא תבטל את התרומה אלא צריך לבטל את התרומה בחולין ממקום אחר.

מה דינה (תרומות פ"ה, מ"ה), והלכה כחכמים ש"אינה מדמעת אלא לפי חשבון".

ומהו חשבון זה?

בפירוש המשניות (תרומות שם) פירש הרמב"ם: סאה שהפריש כדי לתת לכהן והתערבה בחולין אינה נחשבת כתרומה וודאית אלא מתייחסים אליה כאילו יש בה חלק אחד של תרומה כנגד מאה חלקים של חולין, ולכן אם נפלה למקום אחר שיש בו סאה חולין, היינו שיש שם מאה חלקים נגד חלק התרומה שבסאה זו - הרי היא בטלה, אבל אם אין שם כמות של סאה וממילא אין שם חולין פי מאה מהתרומה - הרי היא מדמעת.

והקשו אחרונים (פרי חדש י"ד סי' צט. תוס' רעק"א תרומות שם):

מדוע צריך להיות במקום שנפלה בו הסאה פי מאה כנגד חלק התרומה שבסאה, הרי בסאה זו עצמה יש כבר פי מאה חולין נגד התרומה ובכל מקרה לא תדמע?

וביאר ה'פרי חדש':

דעת הרמב"ם כאן היא (שלא כפירושו במשנה) שהסאה

שבת קודש ז' תמוז ה'תשע"ג

ברכות תפילין ותרומות

לכולן?

ויש לומר:

כאשר מברך "על המצוות", אין בנוסח הברכה פירוט של המצוות שמקיים, אך כשמברך "להפריש תרומות ומעשרות" הרי ב'תרומות', לשון רבים, נכללים כל סוגי התרומות וב'מעשרות' נכללים כל המעשרות.

והוא הדין בתפילין - מאחר ובברכת 'להניח תפילין' על תפילין של יד אין רמז למצוה נוספת של תפילין של ראש, יש לברך על כל מצוה בפני עצמה (מגן גבורים אור"ח סכ"ה סק"ו). ואילו הסוברים שיש לברך ברכה אחת על שתי התפילין, סוברים שהדבר דומה להפרשת כמה תרומות ומעשרות, ולא לסוכה ולולב שלא נפטרו בברכה אחת כי כל אחת מהן היא מצוה בתוכן שונה, ואילו כל התרומות משתייכות לסוג אחד וכך גם התפילין, כי ה'של יד' וה'של ראש' הן מסוג אחד (ארצות החיים שם סקמ"ז).

הלכות מעשר פרק א, הלכה טז: **וְאִם הִפְרִישׁ הַכֹּל אֶחָד אֶחָד מֵהַיָּד, וְלֹא שָׁח בְּיַמֵּיהֶן - בּוֹלְלִין בְּרֵכָה אַחַת, וּמְבָרְכִין לְהִפְרִישׁ תְּרִימוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת.**

נחלקו הראשונים בברכת התפילין: יש אומרים שמברכים ברכה אחת על של יד וברכה נוספת על של ראש, ויש אומרים שמברכים ברכה אחת לשתיהן.

ולכאורה הלכה זו שהמפריש כמה תרומות ומעשרות מברך ברכה אחת לכולן היא הוכחה לדעה השניה (ביאור הגר"א אור"ח סכ"ה).

אמנם, הלכה זו סותרת לכאורה להלכה אחרת: נחלקו תנאים (סוכה מו, א) במי שהיו לפניו כמה מצוות, כגון נטילת לולב וישיבה בסוכה. יש אומרים שמברך "אשר קדשנו... על המצוות", ויש אומרים שמברך על כל מצוה בפני עצמה. ופסק הרמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"י) כדעה השניה. ומדוע בהפרשת כמה תרומות ומעשרות פסק שמברך ברכה אחת

המשך מעמוד כה

שיחת ש"פ חוקת, ז' תמוז ה'תשמ"ג

- 1 וכל ענינים אלו - הן התחלת ענין חדש (ההוראה דג' תמוז), והן המשך ושלמות ענין שכבר התחילו
- 2 בו (ההוראה ד"ב-י"ג תמוז) - באופן של תענוג, שזוהי כללות העבודה דיום השבת.
- 3 ו. ויה"ר שכאו"א יוסיף בכל עניני העבודה הקשורים עם ימי הגאולה, שכללותם - הפצת התורה
- 4 והיהדות חוצה, ובלשון בעל הגאולה במכתבו: "עמדו הכן כולכם" - לקבל את כל הברכות בכל המצטרך,
- 5 ע"י מילוי שליחותו של בעל הגאולה.
- 6 וההתעסקות בכל ענינים אלו תהי' מתוך שמחה וטוב לבב, ובאופן ד"לכתחילה אריבער", שאז
- 7 העבודה היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה - מכיון ששמחה פורצת גדר.
- 8 ועי"ז זוכים לקיום היעוד "יעלה הפורץ לפנינו" - בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,
- 9 במהרה בימינו ממש.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - א'ז' תמוז ה'תשע"ג

יום ראשון א' תמוז ה'תשע"ג

הלכות מתנות עניים

פרק ח

א. הַצְדָקָה, הָרִי הִיא בְּכָלֵל הַנְּדָרִים. לְפִיכָף, הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלַי סֵלַע לְצָדָקָה', או 'הָרִי הַסֵּלַע הַזֶּה צָדָקָה' - חַיֵּב לְהַנִּיחַ לְעֲנִיִּים מִיָּד; וְאִם אַחֵר, חַיֵּב ב"לא תֹאחֵר לְשַׁלְמוֹ" - שֶׁהָרִי בְּיָדוֹ לְתַן מִיָּד, וְהָעֲנִיִּים מְצוּיִין הֵן. אִם אֵין שָׁם עֲנִיִּים, מִפְּרִישׁ וּמַנִּיחַ עַד שֶׁיִּמְצָא עֲנִיִּים. וְאִם הִתְנָה שֶׁלֹּא יִתֵּן עַד שֶׁיִּמְצָא עֲנִי, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ; וְכֵן אִם הִתְנָה בְּשִׁעָה שֶׁיִּנְדֹּר בְּצָדָקָה אוֹ הַתְּנֵב אוֹתָהּ, שֶׁיְהִי גִבְאִין וְרִשְׁאִין לְשִׁנוּתָהּ וְלִצְרָף אוֹתָהּ בְּזָבֵחַ - הָרִי אֵלּוֹ מִתְרִין.

ב. הַמִּתְפַּיֵּס בְּצָדָקָה, חַיֵּב בְּשִׂאָר הַנְּדָרִים. כִּיֵּצֵד? אָמַר: 'הָרִי סֵלַע זֶה כְּזֹה', הָרִי זֶה צָדָקָה. הַפְּרִישׁ סֵלַע וְאָמַר: 'הָרִי זֶה צָדָקָה', וְלָקַח סֵלַע שְׁנֵינִי וְאָמַר: 'זֹה' - הָרִי הַשְּׁנֵינִי צָדָקָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ.

ג. הַנּוֹדֵר צָדָקָה וְלֹא יָדַע כַּמָּה נֹדֵר, יִתֵּן עַד שִׁיאֹמַר: 'לֹא לָכֶף נִתְפַּנְתִּי'.

ד. אֶחָד הָאוֹמֵר: 'סֵלַע זֶה לְצָדָקָה', אוֹ הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלַי סֵלַע לְצָדָקָה', וְהַפְּרִישׁ הַסֵּלַע - אִם רָצָה לְשִׁנוּתָהּ בְּאַחֲרָתָהּ, מִתֵּר; וְאִם מִשְׁהַגִּיעָה לְיַד הַגִּבְאִי, אֶסוּר לְשִׁנוּתָהּ. וְאִם רָצוּ הַגִּבְאִין לִצְרָף הַמַּעוֹת וְלַעֲשׂוֹת דִּינֵין, אֵינָן רִשְׁאִין; אֲלֵא אִם אֵין שָׁם עֲנִיִּים לְחַלֵּק - מְצַרְפִּין לְאַחֲרִים, אֲבָל לֹא לְעַצְמָן.

ה. הִיָּה לְעֲנִיִּים הַנָּאֵה בְּעַפּוֹב הַמַּעוֹת בְּיַד הַגִּבְאִי כִּדֵּי לְעֲשׂוֹת לְאַחֲרִים לְתַן - הָרִי אוֹתוֹ הַגִּבְאִי מִתֵּר לְלוֹוֹת אוֹתָן הַמַּעוֹת שֶׁל עֲנִיִּים, וּפּוֹרַע; שֶׁהַצְדָקָה, אֵינָה כְּהַקְדָּשׁ שֶׁאֶסוּר לְהַנּוֹת בּוֹ.

ו. מִי שֶׁהִתְנַדֵּב מְנוּרָה אוֹ גֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אֶסוּר לְשִׁנוּתָהּ; וְאִם לְדָבָר מִצְוָה, מִתֵּר לְשִׁנוּתָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּקַּע שָׁם בְּעֲלִיָּהּ מִעֲלִיָּהּ, אֲלֵא אוֹמְרִין: 'זֶה הַמְּנוּרָה' אוֹ גֵר שֶׁל פְּלוֹנִי. וְאִם נִשְׁתַּקַּע שָׁם הַבְּעֵלִים מִעֲלִיָּהּ, מִתֵּר לְשִׁנוּתָהּ אֲפֵלּוֹ לְדָבָר הַרְשׁוּת.

ז. כַּמָּה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּשֶׁהִיָּה הַמִּתְנַדֵּב יִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִם הִיָּה גּוֹי - אֶסוּר לְשִׁנוּתָהּ אֲפֵלּוֹ לְדָבָר מִצְוָה, עַד שֶׁיִּשְׁתַּקַּע שָׁם בְּעֲלִיָּהּ מִעֲלִיָּהּ; שְׂמָא יֹאמֵר הַגּוֹי: 'הַקְדָּשִׁיתִי דָּבָר לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל יְהוּדִים, וּמִכְרוֹ אוֹתוֹ לְעַצְמִי'.

ח. גּוֹי שֶׁהִתְנַדֵּב לְכַדֵּק הַבֵּית, אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ תַּחֲלָה. וְאִם לָקָחוּ מִמֶּנּוּ, אֵין מְחִזְרִין לוֹ; וְאִם הִיָּה דְּבָר מְסֻסִּים, כַּגּוֹן קוֹרָה אוֹ אֲבָן, מְחִזְרִין לוֹ - כִּדֵּי שֶׁלֹּא יְהִיָּה לְהֵן דְּבָר מְסֻסִּים בְּמַקְדָּשׁ, שְׂנֵאמַר: "לֹא לָכֶם וְלָנוּ, לְבָנוֹת בֵּית לְאַלְהֵינוּ". אֲבָל לְבֵית הַכְּנֶסֶת, מְקַבְּלִין מִהֵן לְכַתְּחִלָּה;

וְהוּא, שִׁיאֹמַר: 'בְּדַעַת יִשְׂרָאֵל הַפְּרִשְׁתִּי'; וְאִם לֹא אָמַר - טַעוֹן גְּנִיזָה, שְׂמָא בְּלָבוֹ לְשָׁמַיִם. וְאֵין מְקַבְּלִין מִהֵן לְחֻמַּת בִּירוּשָׁלַיִם, וְלֹא לְאַמַּת הַמַּיִם שְׁבָה - שְׂנֵאמַר: "וְלָכֶם אֵין חֵלֶק וְצָדָקָה וְזָכוֹן בִּירוּשָׁלַיִם".

ט. אֶסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְטַל צָדָקָה מִן הַגּוֹיִם בְּפִרְהֶסְיָהּ; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְחַיֹּת בְּצָדָקָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְטַלָּה מִן הַגּוֹיִם בְּצִנְעָה - הָרִי זֶה מִתֵּר. וּמִלָּךְ אוֹ שֵׁר מִן הַגּוֹיִם שֶׁשָּׁלַח מִמּוֹן לְיִשְׂרָאֵל לְצָדָקָה - אֵין מְחִזְרִין אוֹתוֹ לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁלּוֹם מַלְכוּת; אֲלֵא נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, וְיִנְתֵּן לְעֲנִי גּוֹיִם בְּסִתְרָה, כִּדֵּי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ.

י. פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים, קוֹדֵם לְפְרֻשְׁתֵּי עֲנִיִּים וְלְכַסּוּתָם. וְאֵין לָךְ מִצְוָה רַבָּה כְּמוֹ פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים; שֶׁהַשְּׁבוּי, הָרִי הוּא בְּכָלֵל הָרַעֲבִים וְהַצְּמָאִים, וּבְכָלֵל הָעֲרָמִים, וְעוֹמֵד בְּסַפְּנַת נַפְשׁוֹת. וְהַמַּעֲלִים עֵינָיו מִפְּדִיּוֹנוֹ - הָרִי זֶה עוֹבֵר עַל "לֹא תֹאמְרִין אֶת לְבַבְךָ, וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת דִּבְךָ", וְעַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רַעַף", וְעַל "לֹא יִרְדְּנוּ בְּפִרְךָ לְעֵינֶיךָ"; וּבִטְלַת מִצְוֹת "פִּתְחֵת תִּפְתַּח אֶת דִּבְךָ", וּמִצְוֹת "וְחִי אַחֲרֶיךָ עַמְּךָ", "וְאַהֲבַת לְרַעַף כְּמוֹךָ", וְ"הִצַּל לְקַחִים לְמָנוֹת", וְהַרְבֵּה דְּבָרִים כְּאַלוֹ. וְאֵין לָךְ מִצְוָה רַבָּה כְּפְדִיּוֹן שְׁבוּיִים.

יא. אֲנָשֵׁי הַעִיר שֶׁגָּבוּ מַעוֹת לְכַנְּנֵן בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְכֹא לָהֶם דְּבַר מִצְוָה - מוֹצִיאִין בּוֹ אֶת הַמַּעוֹת. קְנוּ אֲבָנִים וְקוֹרוֹת - לֹא יִמְכְּרוּ אוֹתָם לְדָבָר מִצְוָה, אֲלֵא לְפְדִיּוֹן שְׁבוּיִים; אֵף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא אֶת הַלְּבָנִים, וְגִדְּרוּ אֶת הָאֲבָנִים [הַתְּקִינוּ לְבַנְיָן], וּפְצָלוּ אֶת הַקּוֹרוֹת, וְהַתְּקִינוּ הַכֹּל לְבַנְּנֵן - מוֹכְרִין הַכֹּל לְפְדִיּוֹן שְׁבוּיִים בְּלִבְדוֹ. אֲבָל אִם כֶּנּוּ וְגִמְרוּ - לֹא יִמְכְּרוּ אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת, אֲלֵא יִגְבּוּ לְפְדִיּוֹנָם מִן הַצְּבוּר.

יב. אֵין פּוֹדִין אֶת הַשְּׁבוּיִים בְּיָתֵר עַל דְּמִיָּהֶם, מִפְּנֵי תַקְוַן הָעוֹלָם - שֶׁלֹּא יְהִי הָאוֹיְבִים רוֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם לְשִׁבּוֹתָם; וְאֵין מְבַרִיחִין אֶת הַשְּׁבוּיִים, מִפְּנֵי תַקְוַן הָעוֹלָם - שֶׁלֹּא יְהִי הָאוֹיְבִים מְכַבְּדִין עֲלֵיהֶם אֶת הָעַל, וּמְרַבִּים בְּשִׁמְרָתָם.

יג. מִי שֶׁמְכַר עֲצָמוֹ וּכְנִיּוֹ לְגוֹיִם, אוֹ שִׁלְחָה מִהֵן, וְשָׁבוּ אוֹתָן אוֹ אֶסְרוּ אוֹתוֹ בְּהַלְוָתָן - פְּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנֵינִי, מִצְוָה לְפָדוּתוֹ; שְׁלִישִׁית, אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, אֲבָל פּוֹדִין אֶת הַבְּנִים לְאַחֵר מִיתֵת אֲבִיהֶם. וְאִם בְּקָשׁוֹ לְהַרְגוֹ, פּוֹדִין אוֹתוֹ מִיָּדָם אֲפֵלּוֹ אַחֵר כַּמָּה פְּעָמִים.

יד. עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבָּה - הוֹאִיל וְטָבַל לְשֵׁם עֲבָדוֹת וּקְבַל עָלָיו מִצְוֹת, פּוֹדִין אוֹתוֹ כִּיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁבָּה; וְשְׁבוּי שֶׁנִּשְׁתַּמְּד אֲפֵלּוֹ לְמִצְוָה אַחַת, כַּגּוֹן שֶׁהִיָּה אוֹכַל נְבִלָה לְהַכְעִיס וּכְיֹצֵא בְּזָה - אֶסוּר לְפָדוּתוֹ.

טו. הָאִשָּׁה קוֹדֶמֶת לְאִישׁ, לְהַאֲכִיל וּלְכַסּוֹת וּלְהוֹצִיא מִבֵּית הַשְּׂבִי - מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ דְּרָכּוֹ לְחַזֵּר וְאֵין הָאִשָּׁה דְּרָכָה לְחַזֵּר, וּבְשִׁתָּה מְרַבָּה; וְאִם הָיָה שְׁנֵינִי בְּשִׁבְתָּהּ, וְנִתְבַּעַר

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ראשון א' תמוז - ספר זרעים - הלכות מתנות עניים עא

מתוך מהדורת חזק

47 והתמחוי נגבה בשלשה, שאינו דבר קצוב [ונדרשים
48 לקצוב בעצמם תוך כדי הגבייה]; ומתחלק בשלשה.
49 ו. התמחוי נגבה בכל יום, והקפה מערב שבת לערב
50 שבת; והתמחוי לעניי עולם, והקפה לעניי אותה העיר
51 בלבד.
52 ז. רשאי בני העיר לעשות קפה תמחוי, ותמחוי קפה,
53 ולשנותן לכל מה שירצו מצרכי צבור, ואף על פי שלא
54 התנו כן בשעה שגבו; ואם היה במדינה חכם גדול שהפל
55 גובין על דעתו, והוא יחלק לעניים כפי מה שיראה - הרי
56 זה רשאי לשנה אותן לכל מה שיראה לו מצרכי צבור.
57 ח. גבאי צדקה, אינן רשאים לפרש זה מזה בשוק, אלא
58 כדי שיהיה זה פורש לשער זה פורש לחנות [שנשאר קשר
59 עין, וגובין].
60 ט. מצא הגבאי מעות בשוק - לא יתנם לתוך כיסו [שלא
61 יחדש שמכניס לכיסו מכספי הצדקה], אלא נוהגין לתוך
62 ארנקי של צדקה; ולכשיגיע לביתו, ישלם.
63 י. היה הגבאי נושה בחרבו מנה, ופרעו בשוק - לא יתנם
64 לתוך כיסו, אלא יתנם לתוך ארנקי של צדקה; ולכשיגיע
65 לביתו, ישלם. ולא ימנה מעות הקפה שנים שנים אלא
66 אחד אחד, מפני החשד [שלוקח לעצמו מטבע מול מטבע]
67 - שנאמר: "והייתם נקיים מה' ומישראל".
68 יא. גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק - מצרפין המעות
69 דינרין לאחרים, ואין מצרפים לעצמן; גבאי תמחוי שאין
70 להם עניים לחלק - מוכרין לאחרים, ואין מוכרין לעצמם.
71 ואין מחשבים בצדקה עם גבאי צדקה, ולא בהקדש עם
72 הגזברין - שנאמר: "אף לא יחשב אתם הפסך הנתן על
73 דם, כי באמונה הם עשים".
74 יב. מי שישב במדינה שלשים יום, כופין אותו לתן צדקה
75 לקפה עם בני המדינה; ישב שם שלשה חדשים, כופין
76 אותו לתן התמחוי; ישב שם ששה חדשים, כופין אותו
77 לתן צדקה בפסות שמכסים בה עניי העיר; ישב שם
78 תשעה חדשים, כופין אותו לתן צדקה לקבוצה שקוברין
79 בה את העניים ועושין להן כל צרכי קבורה.
80 יג. מי שיש לו מזון שתי סעודות, אסור לו לטל מן
81 התמחוי; היו לו מזון ארבע עשרה סעודות, לא יטל מן
82 הקפה. היו לו מאתים זוז, אף על פי שאינו נושא ונותן
83 בהם, או שהיו לו חמשים זוז, והוא נושא ונותן בהן -
84 הרי זה לא יטל לקט שכתה ופאה ומעשר עני; היו לו
85 מאתים חסר דינר - אפלו אלה נוהגין לו כאחד, הרי זה
86 מתר לקח. היו בידו מעות, והרי הן עליו חוב, או שהיו
87 ממשכנין לכתבת אשתו - הרי זה מתר לקח.
88 יד. עני שצדק, ויש לו חצר וכלי בית, אפלו היו לו כלי
89 כסף וכלי זהב - אין מחביין אותו למכר את ביתו ואת
90 כלי תשמישו, אלא מתר לקח; ומצוה לתן לו. במה דברים
91 אמורים? בכלי אכילה ושתייה ומצעות ומלבוש וכיוצא
92 בהן; אבל אם היו כלי כסף או כלי זהב כגון מנורה או
93 עלי וכיוצא בהן, מוכרין ולוקח פחות מהן. במה דברים

1 שניהן לדבר ערוה - האיש קודם לפדות, לפי שאין דרכו
2 לקד.
3 טז. יתום ויתומה שבאו להשיא אותן - משיאין את
4 האשה קדם לאיש, מפני שבשמה של אשה מרבה; ולא
5 יפחתו לה ממשקל ששה דינרין ורביע דינר של כסף
6 טהור; ואם יש בפניו של צדקה, נוהגין לה לפי כבודה.
7 יז. היו לפנינו עניים הרבה, או שבויים הרבה, ואין בפני
8 כדי לפרנס או כדי לכסות או כדי לפדות את כלן -
9 מקדימין את הכהן ללוו, ולוי קודם לישראל, וישאל
10 לחלל, וחלל לשתוקי, ושתוקי לאסופי, ואסופי לממזר,
11 וממזר לנתין; ונתין קודם לגר, שהנתין גדל עמנו
12 בקדשה; וגר קודם לעבד משחרר, לפי שהיה בכלל ארור
13 [- כנענו עבד וגו'].
14 יח. במה דברים אמורים? בשהיו שוין בחכמה; אבל אם
15 היה פהו גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכמים, תלמיד
16 חכמים קודם. וכל הגדול בחכמה, קודם את חברו; ואם
17 היה אחד מהן רבו או אביו - אף על פי שיש שם גדול
18 מהן בחכמה, רבו או אביו שהוא תלמיד חכמים קודם
19 לזה שהוא גדול מהן בחכמה.
20

פרק ט

21 א. כל עיר שיש בה ישראל - חיבין להעמיד מהן גבאי
22 צדקה, אנשים ידועים ונאמנים, שיהיו מחזרין על העם
23 מערב שבת לערב שבת, ולוקחין מכל אחד ואחד מה
24 שהוא ראוי לתן, ודבר הקצוב עליו; והן מחלקין המעות
25 מערב שבת לערב שבת, ונותנין לכל עני ועני מזונות
26 המספיקין לשבעת ימים. וזו היא הקראת [הנקראת] קפה
27 של צדקה.
28 ב. וכן מעמידין גבאין שלוקחין בכל יום ויום מכל חצר
29 פת ומיני מאכל ופרות, או מעות ממי שהוא מתגרב לפי
30 שעה; ומחלקין את הגבוי לערב בין העניים, ונותנין לכל
31 עני ממנו פרנסת יומו. וזה הוא הנקרא 'תמחוי'.
32 ג. מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מישראל, שאין
33 להן קפה של צדקה; אבל התמחוי - יש מקומות שנהגו
34 בו, ויש מקומות שלא נהגו בו. והמנהג הפשוט היום,
35 שיהיו גבאי הקפה מחזרין בכל יום ומחלקין מערב שבת
36 לערב שבת.
37 ד. בתעניות, מחלקין מזונות לעניים; וכל תענית שאכלו
38 העם ולנו, ולא חלקו צדקה לעניים - הרי אלו כשופכי
39 דמים, ועליהם נאמר בקבלה: "צדק ילין בה - ועתה
40 מרצחים". במה דברים אמורים? בשלא חלקו הפת
41 והפרות שאוכלין בה הפת, כגון תמרים או ענבים; אבל
42 אם אחרו המעות או החטים, אינן כשופכי דמים.
43 ה. הקפה אינה נגבית אלא בשנים, שאין עושין שררה
44 על הצבור בממון פחות משנים; ומתר להאמין אחד על
45 המעות של קפה. ואינה נתחלקת אלא בשלשה, מפני
46 שהוא כדיני ממונות, שנותן לכל אחד די מחסורו לשבת.

עב שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ראשון א' תמוז - ספר זרעים - הלכות מתנות עניים

מתוך מהדורת חזק

46 אומר: "יצאו אנשים בני בליעל", ובמעלים עיניו מן
47 הצדקה הוא אומר: "השמר לך, פן יהיה דבר עם לכתוב
48 בליעל". ונקרא 'רשע', שנאמר: "ורחמי רשעים, אכזרי";
49 ונקרא 'חוטא', שנאמר: "נקרא עליך אל ה', והיה כך
50 חטא". הקדוש ברוך הוא קרוב לשועת העניים, שנאמר:
51 "שועת עניים, אתה תשמע"; לפיכך, צריך להזהר
52 מצעקתם - שהרי ברית כרותה להם, שנאמר: "והיה כי
53 יצעק אלי, ושמעתי כי חנון אני".
54 ד. כל הנותן צדקה לעני בסכר פנים רעות, ופניו כבושות
55 בקרקע - אפלו נתן לו אֶלֶף זהובים, אבד זכותו או
56 הפסידה. אלא נותן לו בסכר פנים יפות ובשמחה,
57 ומתאונן [=מצטער] עמו על צרתו, שנאמר: "אם לא
58 כיתי לקשה יום, עגמה נפשי לאביון"; ומדבר לו דברי
59 תחנונים ונחמות, שנאמר: "ולב אלמנה ארנן".
60 ה. שאל העני ממך, ואין בדרך פלום לתן לו - פיסהו
61 בדברים. ואסור לגער בעני, או להגביה הקול עליו בנעקה
62 - מפני שלבו נשבר ונדכה; והרי הוא אומר: "לב נשבר
63 ונדכה - אלהים, לא תבנה", ואומר: "להחיות רוח
64 שפלים, ולהחיות לב נדכאים". ואוי למי שהכלים את
65 העני, אוי לו; אלא יהיה לו כאב, בין ברחמים בין
66 בדברים, שנאמר: "אב אנכי לאביונים".
67 ו. הכופה אחרים לתן צדקה, ומעשה אותן - שכרו גדול
68 משכר הנותן; ועל גבאי צדקה וכיוצא בהן נאמר:
69 "ומצדיקי הרבים פכוכבים".
70 ז. שמונה מעלות יש בצדקה, זו למעלה מזו: מעלה
71 גדולה שאין למעלה ממנה - זה המפחזיק ביד ישראל
72 שפך, ונותן לו מתנה או הלואה, או עושה עמו שפתות,
73 או ממציא לו מלאכה, כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך
74 לבריות ולא ישאל; ועל זה נאמר: "והחזקת בו, גר
75 ותושב וחי עמך" - כלומר, החזק בו שלא יפול ויצטרך.
76 ח. פחות מזה - הנותן צדקה לעניים, ולא ידע למי נתן,
77 ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצוה לשמה; כגון
78 לשפת חשאים שהיתה במקדש, שהיו הצדיקים נוהגין בה
79 בחשאי, והעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי.
80 וקרוב לזה - הנותן לתוך קפה של צדקה; ולא יתן אדם
81 לתוך קפה של צדקה, אלא אם כן יודע שהממנה נאמן
82 וחסך ויודע לנהג פשוטה פתונה בן תרדיון.
83 ט. פחות מזה - שידע הנותן למי יתן, ולא ידע העני ממי
84 לקח; כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר, ומשליכין
85 המעות בפתחי העניים. וכזה ראוי לעשות, ומעלה טובה
86 היא, אם אין הממנין בצדקה נוהגין פשוטה.
87 י. פחות מזה - שידע העני ממי נטל, ולא ידע הנותן;
88 כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהם
89 ומפשילין לאחריהם, ובאין העניים ונוטלין, כדי שלא
90 יהיה להם בושה.
91 יא. פחות מזה - שיתן לעני בידו, קדם שישאל.

1 אמורים? קדם שיגיע לגבות מן העם נכי אם מתרומה
2 פרטית; אבל אחר שגבה הצדקה - מחיבין אותו למכר
3 פליו ולקח אחרים פחותין מהן, ואחר כך יטל.
4 טו. בעל הבית שהיה מהלך מעיר לעיר, ותמו לו המעות
5 בדרך, ואין לו מה יאכל עתה - הרי זה מתר לקח לקט
6 שכחה ופאה ומעשר עני, ולהנות מן הצדקה; ולכשיגיע
7 לביתו, אינו חיב לשלם - שהרי עני היה באותה שעה.
8 הא למה זה דומה? לעני שהעשיר, שאינו חיב לשלם.
9 טז. מי שהיו לו בתים ושרדות וקרמים, ואם מוכרן עתה
10 בימי הגשמים מוכר בזול, ואם הניחן עד ימות החמה
11 מוכרן בשויהם - אין מחיבין אותו למכר, אלא מאכילין
12 אותו מעשר עני עד חצי דמיהן; ולא ידחק עצמו, וימכר
13 שלא בזמן מכירה.
14 יז. היו שאר האדם מוכרין ביקר, והוא אינו מוצא מי
15 שיקח ממנו אלא בזול, מפני שהוא דחוק וטרוד - אין
16 מחיבין אותו למכר; אלא אוכל מעשר עני והולך, עד
17 שימכר בשוה, וידעו הכל שאינו דחוק למכר.
18 יח. עני שגבו לו כדי להשלים מחסורו, והותרו על מה
19 שהוא צריך - הרי המותר שלו; ומותר עניים, לעניים.
20 מותר שבוים, לשבוים; ומותר שבו, לאותו שבו. מותר
21 מתים, למתים; מותר המת, ליורשיו.
22 יט. עני שנתן פרוסה לתמחוי, או פרוטה לקפה - מקבלין
23 ממנו; ואם לא נתן, אין מחיבין אותו לתן. נתנו לו בגדים
24 תדשים, והחזיר להן את השחקין - מקבלין ממנו; ואם
25 לא נתן, אין מחיבין אותו לתן.

פרק י

27 א. חיבין אנו להזהר במצות צדקה, יתר מכל מצוות עשה
28 - שהצדקה סימן לצדיקי ידע אברהם אבינו, שנאמר: "כי
29 ידעתיו, למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו לעשות
30 צדקה". ואין פסא ישראל מתכונן ודת האמת עומדת אלא
31 בצדקה, שנאמר: "בצדקה תכונני"; ואין ישראל נגאלין
32 אלא בזכות הצדקה, שנאמר: "ציון, במשפט תפדה;
33 ושביה, בצדקה".
34 ב. ולעולם אין אדם מעני מן הצדקה, ואין דבר רע ולא
35 הזק נגלל בשביל הצדקה - שנאמר: "והיה מעשה
36 הצדקה, שלום". כל המרחם - מרחמין עליו, שנאמר:
37 "ונתן לך רחמים, ורחמך והרפך"; וכל מי שהוא אכזרי
38 ואינו מרחם, יחוש ליחוסו - שאין האכזריות מצויה אלא
39 בגוים, שנאמר: "אכזרי המה, ולא ירחמו". כל ישראל
40 והנלה אליהם - כאחים הם, שנאמר: "בנים אתם לה'
41 אלהיכם"; אם לא ירחם האח על אחיו, מי ירחם עליו?
42 ולמי עניי ישראל נושאים עיניהן, הלגוים ששונאים אותן
43 ורודפין אחריהן? ! הא אין עיניהם תלויות, אלא לאחיהם.
44 ג. כל המעלים עיניו מן הצדקה - הרי זה נקרא 'בליעל',
45 כמו שנקרא עובד עבודה זרה 'בליעל'; ובעבודה זרה הוא

1 **יב.** פחות מזה - שיתן לו כראוי לתן לו, אחר שישאל.
 2 **יג.** פחות מזה - שיתן לו פחות מן הראוי, בסבר פנים
 3 יפות.
 4 **יד.** פחות מזה - שיתן לו בעצב.
 5 **טו.** גדולי החכמים היו נוהגין פרוטה לעני קדם כל
 6 תפלה, ואחר כך מתפללין - שנאמר: "אני בצדק אחזה
 7 פניך".
 8 **טז.** הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חיב
 9 במזונותיהם, כדי ללמד הנזכרים תורה, ולהנהיג הבנות
 10 בדרך ישרה ולא יהיו מבזות, וכן הנותן מזונות לאביו
 11 ולאמו - הרי זה בכלל הצדקה; וצדקה גדולה היא,
 12 שהקרוב קודם. וכל המאכיל ומשקה עניים ויתומים על
 13 שלחנו - הרי זה קורא אל ה' והוא עונה ומתענג עליו,
 14 שנאמר: "אז תקרא, וה' יענה".
 15 **יז.** צווי חכמים, שיהיו בני ביתו של אדם עניים ויתומים,
 16 במקום העבדים - מוטב לו להשתמש באלו, ויהנו בני
 17 אברהם יצחק ויעקב מנכסיו, ולא יהנו בהם זרע חם; שכל
 18 המרבה עבדים, בכל יום יום יוסיף חטא ועון בעולם;
 19 ואם יהיו עניים בני ביתו, כל שעה ושעה מוסיף זכות
 20 ומצוות.

21 **יח.** לעולם ידחק אדם עצמו, ויתגלגל בצער, ואל יצטרך
 22 לבריות, ואל ישליך אדם עצמו על הצבור; וכן צווי
 23 חכמים ואמרו: 'עשה שבתך חל, ואל תצטרך לבריות'.
 24 ואפלו היה חכם ומכבד, והעני - יעסק באמנות, ואפלו
 25 באמנות מגולת, ולא יצטרך לבריות; מוטב לפשט עורות
 26 הנבלות בשוק, ולא יאמר לעם: 'חכם אני וגדול אני וכהן
 27 אני, פרנסוני'; ויבך צווי חכמים. גדולי החכמים - היו
 28 מהן חוטבי עצים, ונושאי הקורות, ושואבי מים לגנות,
 29 ועושין הפרזל והפחמין, ולא שאלו מן הצבור, ולא קבלו
 30 מהן כשנתנו להן.

31 **יט.** כל מי שאינו צריך לטל, ומרמה את העם ונוטל -
 32 אינו מת מן הזקנה עד שיצטרף לבריות, והרי הוא בכלל
 33 "אורו הגבר אשר יבטח באדם". וכל מי שצריך לטל,
 34 ואינו יכול לחיות אלא אם כן נוטל, כגון זקן או חולה או
 35 בעל יסורין, ומגיס דעתו ואינו נוטל - הרי זה שופך
 36 דמים, ומתחייב בנפשו; ואין לו בצערו, אלא עונות
 37 וחטאות. וכל מי שצריך לטל, וצער עצמו ודחק את
 38 השעה, וניה חיי צער, כדי שלא יטריח על הצבור - אינו
 39 מת מן הזקנה עד שפרנס אחרים משלו, ועליו ועל כל
 40 פיוצא בו נאמר: "ברוך הגבר אשר יבטח בה".

41 בריך רחמנא דסייען
 42 **יום שני ב' תמוז ה'תשע"ג**
הלכות תרומות
 43 יש בכללן שמונה מצוות - שתיים מצוות עשה, ושש

מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש תרומה
 גדולה; (ב) להפריש תרומת מעשר; (ג) שלא יקדים
 תרומות ומעשרות זה לזה, אלא יפריש על הסדר;
 (ד) שלא יאכל זר תרומה; (ה) שלא יאכל אפלו תושב
 כהן או שכירו תרומה; (ו) שלא יאכל ערל תרומה;
 (ז) שלא יאכל כהן טמא תרומה; (ח) שלא תאכל חללה
 תרומה, ולא מורם מן הקדשים. ובאור מצוות אלו -
 בפרקים אלו.

פָּרָק א

א. התרומות והמעשרות אינן נוהגות מן התורה אלא
 בארץ ישראל, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית.
 ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ שניער, מפני
 שהיא סמוכה לארץ ישראל ורב ישראל הולכין ושבין
 שם; וחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ
 מצרים ובארץ עמון ומואב, מפני שהן סביבות ארץ
 ישראל.

ב. ארץ ישראל האמורה בכל מקום - היא הארצות
 שכובש אותן מלך ישראל או שופט או נביא מדעת רב
 ישראל, וזה הוא הנקרא 'כבוש רבים'. אבל יחיד מישראל
 או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום - אפלו
 מן הארץ שנתנה לאברהם - אינו נקרא 'ארץ ישראל', כדי
 שיהיה בו כל המצוות; ומפני זה חלק יהושע ובית דינו
 כל ארץ ישראל לשבטים, ואף על פי שלא נכבשה - כדי
 שלא תהיה כבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושכבש ויכבש
 חלקו.

ג. הארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען, כגון ארם נהרים
 וארם צובה ואחלב וכיוצא בהן - אף על פי שמלך ישראל
 הוא, ועל פי בית דין הגדול היה עושה - אינן בארץ
 ישראל לכל דבר, ולא פחוצה לארץ לכל דבר כגון בכל
 ומצרים, אלא יצאו מכלל חוצה לארץ, ולהיותן בארץ
 ישראל לא הגיעו. ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל?
 מפני שכבש אותן קדם שיכבש כל ארץ ישראל, אלא
 נשאר בה משבחה עממים; ואלו תפס כל ארץ כנען
 לגבולותיה תחלה, ואחר כך כבש ארצות אחרות - היה
 כבושו פלו בארץ ישראל לכל דבר. והארצות שכבש דוד,
 הן הנקראין 'סוריה'.

ד. סוריה - יש דברים שהיא בהן בארץ ישראל, ויש
 דברים שהיא בהן פחוצה לארץ. והקונה בה קרקע, כקונה
 בארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות ושביעית; והכל
 בסוריה, מדברי סופרים.

ה. כל שהחזיקו בו עולי מצרים, ונתקדש קדשה ראשונה
 - כיון שגלו, בטלה קדשתן; שקדשה ראשונה - לפי
 שהיתה מפני הכבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה
 לעתיד לבוא. כיון שעלו בני הגולה, והחזיקו במקצת
 הארץ - קדשה קדשה שניה העומדת לעולם, לשעתה
 ולעתיד לבוא; והניחו אותן המקומות שהחזיקו בהן עולי

48 מן התורה; ומפריש תרומה גדולה ונותנה לכהן, ותרומת
 49 מעשר ומזבחה לכהן [לפי שאסורה עליו באכילה], ומעשר
 50 ראשון והרי הוא שלו; מפני שהוא אומר ללוי במעשר
 51 ולכהן בתרומת מעשר; 'אני באתי מלח איש שאין אתם
 52 יכולין לטל ממנו כלום'. ומפני מה לא יתן תרומת מעשר
 53 לכהן, בתרומה גדולה? לפי שנאמר בתרומת מעשר: "כי
 54 תקחו מאת בני ישראל את המעשר" - טבל שאתה לוקח
 55 מישראל, אתה מפריש ממנו תרומת מעשר ונותנה לכהן;
 56 אבל טבל שאתה לוקח מן הגוי, אין אתה נותן לכהן
 57 תרומת מעשר שתפריש ממנו, אלא מזבחה לכהן, ולוקח
 58 דמיה.
 59 יב. מכר הגוי הפרות שלו לישראל כשהן מחברין לקרקע
 60 - אם עד שלא באו לעונת המעשרות, ונגמרו ביד ישראל
 61 - חיבין בכל, ונותן התרומות והמעשרות לבעלים; ואם
 62 מכרן אחר שבאו לעונת המעשרות - מפריש תרומת מעשר
 63 ומעשר, ונותן מהן לבעלים לפי חשבון. ביצר? לקח
 64 תבואה ורועה מן הגוי אחר שהביאה שלישי, ונגמרה ביד
 65 ישראל - מפריש תרומות ומעשרות כמו שבארנו, ונותן
 66 שני שלישי המעשר ללוי, ושני שלישי תרומת מעשר
 67 לכהן, ומזכר לו השליש.
 68 יג. ישראל שמכר פרותיו לגוי קדם שיבואו לעונת
 69 המעשרות, וגמרו הגוי - פטורין מן התרומות ומן
 70 המעשרות; ואם אחר שבאו לעונת המעשרות - אף על פי
 71 שגמרו הגוי, חיבין בכל מדבריהם. וכן גוי שגמר פרות
 72 ישראל - הואיל ודגון ביד גוי, אינן חיבין בתרומה
 73 ומעשרות אלא מדבריהם.
 74 יד. מכר הגוי לישראל פרות מחברין אחר שבאו לעונת
 75 המעשרות, ומרמן הגוי ברשות ישראל - אינן חיבין
 76 בתרומה ומעשרות, הואיל ובאו לעונת המעשרות ברשות
 77 הגוי, ומרמן הגוי - אף על פי שהן ברשות ישראל.
 78 טו. הקונה שדה בסוריה - חיב בתרומות ובמעשרות
 79 מדבריהם, כמו שיתחייב מן התורה הקונה בירושלים, כמו
 80 שבארנו. אבל הקונה פרות מן הגוים בסוריה, בין תלושין
 81 בין מחברין, אפלו קדם שבאו לעונת המעשרות - אף על
 82 פי שמרמן ישראל - הואיל ואינן מקרקע שלו, פטורין.
 83 זז. קנה קרקע מן הגוי בסוריה, ופרות מחברין - אם
 84 הגיעו לעונת המעשרות ביד הגוי, פטורין; ואם עדין לא
 85 הגיעו לעונת המעשרות, הואיל וקנה אותן עם הקרקע,
 86 חיב לעשר.
 87 יז. ישראל שהיה אריס לגוי בסוריה - פרותיו פטורין מן
 88 המעשרות; לפי שאין לו בגוף הקרקע כלום, ויש לגוי
 89 קנין בסוריה להפקיע מן המעשרות, כמו שבארנו. וכן
 90 החוכר [מעבד את השדה תמורת כמות תבואה] והמקבל
 91 [תמורת אחוז מתפוקת השדה] והשוכר שדה מן הגוי
 92 בסוריה, פטור מן המעשרות ומן התרומות.
 93 יח. ישראל שלקח בסוריה שדה מן הגוי עד שלא הביאה
 94 שלישי, וחרו ומכרה לגוי מאחר שהביאה שלישי - אם חזר

1 מצרים ולא החזיקו בהן עולי בבל כשהיו, ולא פטורים מן
 2 התרומה והמעשרות, כדי שישמכו עליהן צנינים בשביעית.
 3 ורבנו הקדוש התיר בית שאן, מאותן המקומות שלא
 4 החזיקו בהן עולי בבל; והוא נמנה על אשקלון, ופטרה מן
 5 המעשרות לפי שלא היה בהן ריכוז יהודי.
 6 ו. נמצא כל העולם פלו לענין מצוות התלויות בארץ,
 7 נחלק לשלש מחלקות - ארץ ישראל, וסוריה, וחוצה
 8 לארץ. וארץ ישראל נחלקת לשנים - כל שהחזיקו עולי
 9 בבל חלק אחר, והנשארה שהחזיקו בו עולי מצרים בלבד
 10 חלק שני. וחוצה לארץ נחלקת לשנים - ארץ מצרים
 11 וישנער ועמון ומואב, המצוות נוהגות בהן מדברי סופרים
 12 ונביאים; ושאר הארצות, אין תרומות ומעשרות נוהגות
 13 בהן.
 14 ז. איזו היא הארץ שהחזיקו עולי מצרים? מרקם שהיא
 15 במזרח ארץ ישראל, עד הים הגדול; מאשקלון שהיא
 16 לדרום ארץ ישראל, עד עכו שהיא בצפון. הנה מהלך
 17 מעכו לכזיב - כל הארץ שעל ימינו, שהוא מזרח הדרך -
 18 הרי היא בחזקת חוצה לארץ, טמאה משום ארץ העמים,
 19 ופטורה מן המעשר ומן השביעית; עד שיגיע לך שאתו
 20 המקום מארץ ישראל. וכל הארץ שעל שמאלו, שהוא
 21 מערב הדרך - הרי היא בחזקת ארץ ישראל, וטהורה היא
 22 משום ארץ העמים, וחיבת במעשר ובשביעית; עד שיגיע
 23 לך שאתו המקום חוצה לארץ. וכל ששופע ויורד מטורי
 24 סמנום ולפנים [=לדרום], ארץ ישראל; מטורי סמנום
 25 ולחוץ [=לצפון], חוצה לארץ. והנסיין [=איים] שביים,
 26 רואין אותן כאלו חוט מתוח עליהן מטורי סמנום ועד נחל
 27 מצרים - מן החוט ולפנים, ארץ ישראל; ומן החוט ולחוץ,
 28 חוצה לארץ. וזו היא צורתה:
 29 ח. מהיכן החזיקו עולי בבל? מכזיב ולפנים כנגד המזרח
 30 [אבל] - ומכזיב ולחוץ עד אמנה והיא סמנום, ועד הנקרה
 31 והוא נחל מצרים - לא החזיקו בו; וכזיב עצמה, לא
 32 החזיקו בה.
 33 ט. איזו היא סוריה? מארץ ישראל ולמטה כנגד ארם
 34 נהרים וארם צובה, כל יד פרת עד בבל, כגון דמשק
 35 ואחלב וחרן ומנבג וכיוצא בהן עד שנער; וצהר, הרי היא
 36 בסוריה. אבל עכו - חוצה לארץ פאשקלון, והן תחומי
 37 ארץ ישראל.
 38 י. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל - לא הפקיעה מן
 39 המצוות, אלא הרי היא בקדושתה. לפיכך, אם חזר ישראל
 40 ולקחה ממנו, אינה ככבוש יחיד, אלא מפריש תרומות
 41 ומעשרות, ומביא בכורים; והכל מן התורה, כאלו לא
 42 נמכרה לגוי מעולם. ויש קנין לגוי בסוריה להפקיע מן
 43 המעשרות ומן השביעית, כמו שיתבאר.
 44 יא. פרות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל - אם
 45 נגמרה מלאכתו ביד הגוי ומרמן הגוי, פטורין מכלום,
 46 שנאמר: "דגנך", ולא דגן גוי. ואם לקחן ישראל אחר
 47 שנתלשו קדם שתגמר מלאכתן, וגמרו ישראל - חיבין בכל

47 דגן תירוש ויצהר מאכל אדם, וגדוליו מן הארץ, ויש לו
 48 בעלים, שנאמר: "דגגך" - אף כל פיוצא בהן חיב
 49 בתרומה. וכן במעשרות.
 50 ב. הפרשינין - אף על פי שאינן מאכל אדם - הואיל
 51 ואוכלין אותן בשני רעבון, חיבין בתרומה ומעשרות.
 52 הסיאה והאזוב והקרנית שזרען מתחלה לאדם, חיבין
 53 במעשר; וכן כל פיוצא בהן. זרען לבהמה - אף על פי
 54 שנמלך וחשב עליהן לאדם קשה מחברין - פטורין,
 55 שמתשבת חבור אינה פלוס. עלו מאליהם בחצר - אם
 56 הייתה חצר המשמרת פרוטיה - הרי אלו חיבין, שסתמן
 57 לאדם; ואם אינה משמרת, פטורין.
 58 ג. זרעוני גנה שאין נאכלין, כגון זרע לפת זרע בצלים
 59 וזרע צנון וכיוצא בהן - פטורין מן התרומה ומן
 60 המעשרות, מפני שאינן אכל; אבל הקצח, חיב בתרומה
 61 ומעשרות.
 62 ד. תמרות [דמוי תמר הצמוד לעלה] של תלתן, ושל
 63 חרדל, ושל פול הלבן, ושל צלף, והקפרסין [קליפה] של
 64 צלף - פטורין, מפני שאינן פרי. במה דברים אמורים?
 65 בשזרען לזרע; אבל זרען לירק, הרי אלו חיבין. וכן
 66 האביגנות [הפרי עצמו] של צלף חיבין, מפני שהן פרי.
 67 ה. בסבך שזרעה לזרע, ירקה פטור מן התרומה ומן
 68 המעשרות; זרעה לירק, מפריש תרומה ומעשרות מן הירק
 69 ומן הזרע. וכן השבת שזרעה לזרע, ירקה פטור; זרעה
 70 לירק - מתעשרת זרע וירק, ואינה מתעשרת זירין
 71 [גבוליים]; זרעה לזירין, מפריש תרומה ומעשרות מן
 72 הזרע ומן הירק. וכן השחלים והגרגר שזרען לזרע,
 73 מתעשרין זרע וירק. כיצד מתעשרין לזרע ולירק? שאם
 74 לקט הירק לאכלו, מפריש תרומה ומעשרות ואחר כך
 75 אוכל; וכשייבש ויאסוף הזרע שלו, מפריש מן הזרע.
 76 ו. הירקות - אף על פי שהן מאכל אדם, אינן חיבין
 77 במעשרות אלא מדבריהם; לפי שנאמר במעשר: "תבואת
 78 וזרע", תבואה וכיוצא בה; אבל הירקות אינם בכלל
 79 התבואה. וכן יראה לי, שהוא הדין בתרומה - שיהי נאמר
 80 בה: "דגגך תירשך ויצהרך", כל הדומה לאלו; אבל
 81 תרומת הירק - מדבריהם, כמעשר.
 82 ז. אין מפרישין תרומה ומעשרות מן הירק בחוצה לארץ,
 83 ואפלו במקומות שאמרנו שפרישין בהן מעשרות. וכן
 84 ירק הבא מחוצה לארץ לארץ - אף על פי שיש עפר
 85 בעקרניהן, הרי זה פטור ולא גזור עליה. התבואה והקטנית
 86 שזרען לירק - בטלה דעתו אצל כל אדם, והירק שלחן
 87 פטור; והזרע, חיב בתרומה ומעשרות.
 88 ח. התלתן - אף על פי שאינו אכל אדם כשיקשו - הואיל
 89 ורב אדם אוכלין אותן בתלתן, הרי הן חיבין בתרומה
 90 ומעשרות.
 91 ט. ואלו פטורין מן התרומה ומן המעשרות: הלקט
 92 והשכחה והפאה והפרט והעוללות, אפלו העמיד מהן פרי
 93 [ערימה]. ואם עשה מהן גרן בשדה - הקבעו למעשרות,

1 ישאל ולקחה פעם שניה - הרי זה חיב בתרומות
 2 ומעשרות, שהרי נתחייבה ביד ישראל.
 3 יט. ישראל שהיה לו קרקע בסוריה, והוריד לה אריס,
 4 ושלח לו האריס פרות - הרי אלו פטורין; שאני אומר:
 5 'מן השוק לקח' - והוא, שהיה אותו המין מצוי בשוק.
 6 כ. שתפות הגוי, חיבת בתרומות ומעשרות. כיצד?
 7 ישראל וגוי שלקחו שדה בשתפות - אפלו חלקו השדה
 8 בקמתה, ואין צריך לומר אם חלקו הגדיש - הרי טבל
 9 וחלין מערבין בכל קלח וקלח מחלקו של גוי, אף על פי
 10 שמרחן הגוי; וחיובין מדבריהם, כמו שבארנו.
 11 כא. במה דברים אמורים? בארץ ישראל - שהמעשרות
 12 של תורה, ובקל תורה אין ברה [בידור למפורע]; אבל
 13 אם לקחו שדה בסוריה - הואיל והמעשרות שם מדבריהם
 14 - אפלו חלקו הגדיש, חלקו של גוי פטור מכלום.
 15 כב. פרות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ, פטורין מן
 16 החלה ומן התרומות ומן המעשרות, שנאמר: "אשר אני
 17 מביא אתכם שמה" - "שמה" אתם חיבין, ובחוצה לה
 18 פטורין. ואם יצאו לסוריה, חיבין מדבריהם. וכן פרות
 19 חוצה לארץ שונכנסו לארץ, חיבין בחלה, שנאמר: "שמה"
 20 - "שמה" אתם חיבין, בין בפרות הארץ בין בפרות חוצה
 21 לארץ. ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שונכנסו
 22 לארץ, חיבין במעשרות מדבריהם.
 23 כג. עפר חוצה לארץ שבא בספינה לארץ - בזמן
 24 שהספינה גוששת [=מתחככת] בארץ - הרי הצומח בו
 25 חיב בתרומה ומעשרות ושביעית, כצומח בארץ ישראל
 26 עצמה.
 27 כד. אילן שהוא עומד בארץ ונוטה לחוצה לארץ, או
 28 עומד בחוצה לארץ ונוטה לארץ - הכל הולך אחר העקר;
 29 היו מקצת שרשיו בארץ, ומקצת שרשיו בחוצה לארץ -
 30 אפלו היה צחיח סלע מבדיל ביניהן, הרי טבל וחלין
 31 מערבין זה בזה.
 32 כה. עציץ נקוב שהיה בו זרע שלא השריש, והיה נקבו
 33 בארץ ונפחו חוצה לארץ - הולכין אחר הנוף.
 34 כו. התרומה בזמן הזה, ואפלו במקום שהחזיקו עולי
 35 בבל, ואפלו בימי עזרא - אינה מן התורה, אלא
 36 מדבריהם; שאין לה תרומה של תורה אלא בארץ ישראל,
 37 ובזמן שהיו כל ישראל שם, שנאמר: "פי תבואו", ביאת
 38 בלכם כשהיו בירשה ראשונה וכמו שהן עתידין לחזר
 39 בירשה שלישית; לא כשהיו בירשה שניה שהיתה בימי
 40 עזרא, שהיתה ביאת מקצתן - ולפיכך לא חיבה אותן מן
 41 התורה. וכן יראה לי, שהוא הדין במעשרות, שאין חיבין
 42 בהן בזמן הזה אלא מדבריהם, בתרומה.
 43 פרק ב
 44 א. כל אכל אדם, הנשמר, שגדוליו מן הארץ - חיב
 45 בתרומה; ומצות עשה להפריש ממנו ראשית לכהן,
 46 שנאמר: "ראשית דגגך תירשך ויצהרך". תתן לו; מה

47

פָּרָק ג

48 א. תרומה גדולה, אין לה שעור מן התורה, שנגמרו: 49
 "ראשית דגגך" - כל שהוא, אפלו חטה אחת פוטרת את 50
 הפרי. ולכתחלה, לא יפריש אלא כשעור שנתנו חכמים; 51
 ובזמן הזה, שהיא עומדת לשרפה מפני הטמאה, יש לו 52
 להפריש כל שהוא לכתחלה.
 53 ב. וכמה הוא שעורה שנתנו חכמים? עין יפה, [חלק] 54
 אחד מארבעים; והבינונית, אחד מחמשים; ועין רצה, 55
 אחד מששים. ולא יפחות מאחד מששים.
 56 ג. כל תרומה שאין הפהנים מקפדין עליה, כגון תרומת 57
 הקרובין והפליסין - נשלט לכתחלה אחד מששים. ואלו 58
 נטלין אחד מששים: תרומת גדולי תרומה, וערובי 59
 תרומה, ותרומה טמאה שהיתה הטמאה באנס או בשגגה, 60
 ותרומת הקדש, ותרומת חוצה לארץ, ותרומת הקצח, 61
 והפליסין, והקרובין, והגמזיות, והתורמוסין, ושעורין 62
 אדומיות, וכיוצא בהן, ופרות עציץ שאינו נקיב; וכן 63
 האפטרופין כשתורמין פרות תומים, תורמין אחד 64
 מששים.
 65 ד. אין תורמין תרומה זו לא במדה, ולא במשקל, ולא 66
 במנין - לפי שלא נאמר בה שעור; אלא אומד, ומפריש 67
 בדעתו כמו אחד מחמשים. אבל תורם הוא את המרוד 68
 ואת השקול ואת המנוי. ולא יתרם בסל ובקפה שמדתן 69
 ידועה, אבל תורם הוא בהן חצין או שלישן. ולא יתרם 70
 בסאה חציה, שחציה מדה.
 71 ה. המרובה בתרומה - הואיל ושרי מקצת חלין, הרי זו 72
 תרומה; אבל אם אמר: 'כל הפרות האלו תרומה', לא 73
 אמר כלום. המתכונן לתרם אחד מעשרה, ועלתה בידו אחד 74
 מששים - תרומתו תרומה; נתכונן לתרם אחד מששים, 75
 ועלתה בידו אחד מחמשים - אינה תרומה.
 76 ו. המפריש תרומה, ועלתה בידו אפלו אחד מעשרים - 77
 תרומתו תרומה. תרם ועלתה בידו אחד מששים, וחזר 78
 והוסיף לשם תרומה - אותה התוספת תיבת במעשרות; 79
 ומפריש ממנה הכלהן המעשרות, ואחר כך יאכלנה. תרם 80
 ועלתה בידו אחד מחמשים ואחת - הרי זו תרומה, ויחזר 81
 ויתרם פעם שניה כדי להשלים השעור שבדעתו; 82
 והתוספת הזאת - יש לו להפרישה במדה או במשקל או 83
 במנין, אבל לא יפרישה אלא מן המקף [הסמוך, ומבואר 84
 להלן] בראשונה.
 85 ז. המפריש מקצת התרומה - אותו המקצת אינו תרומה, 86
 והרי הוא כחולק הפרי; ואף על פי כן, צריך להפריש 87
 תרומת אותו מקצת ממנו, ולא יפריש עליו מפרות אחרות.
 88 ח. הפריש מקצת תרומה מפרי זה, ומקצת תרומת פרי 89
 אחר ממנו - הרי זה לא יתרם מזה על זה. האומר: 'תרומת 90
 הפרי הזה לתוכו' - אם אמר 'בצפוננו' או 'בדרומנו' - קרא 91
 שם, ותיב להפריש ממנו תרומתו; ואם לא עין [סימן] 92
 מקום, לא אמר כלום.

1 ומפריש מהן תרומה ומעשרות; אבל אם עשה הגרן בעיר 2
 - פטורין, שהרי קול יש להן, והכל יודעין שהן לקט או 3
 שחקה או פאה.
 4 י. הלקט והשחקה והפאה של גוי - חזיבין בתרומה 5
 ומעשרות, אלא אם כן הפקיר. וכן התבואה והזיתים שלא 6
 הביאו שלישי, פטורין מן התרומה ומן המעשרות; ומנין 7
 יודע? כל שדורעה ומצמחת, בידוע שהביאה שלישי. עבר 8
 והפריש מתבואה וזיתים שלא הביאו שלישי, אינה תרומה. 9
 יא. וכן ההפקר - פטור מן התרומה ומן המעשרות, 10
 ואפלו הפקיר הכל; אבל הזורע שדה הפקר, חזיב בתרומה 11
 ומעשרות.
 12 יב. הפקיר קמה וזכה בה, ועבר והפריש ממנה תרומה - 13
 הרי זו תרומה; אבל אם הפקיר שבלים וזכה בהן, ועבר 14
 והפריש מהן תרומה - אינה תרומה. וכן כל המפריש 15
 מדבר שאינו חזיב, אינה תרומה; וכן במעשרות. דברים 16
 שאין דרכן של רב בני אדם לזרע אותן בגנות ובשדות, 17
 אלא חזקתן מן ההפקר - הרי הן פטורין מן התרומה ומן 18
 המעשרות; כגון השום בעל בכי, ובצל של רכפה, וגריס 19
 הקלקי, ועדשים המצרייות, וכיוצא בהן.
 20 יג. נתערב דבר שחזיב בתרומה בדבר שאינו חזיב - כגון 21
 זיתי נקוף [של עניים מדין פאה] שנתערבו בזיתי מסיק, 22
 וענבי עוללות בענבי בציר - אם יש לו פרות אחרות, 23
 מוציא על החזיב לפי חשבון. ואם אין לו אלא אלו - 24
 מפריש תרומה ותרומת מעשר על הכל, וכאלו הכל חזיב 25
 בתרומה; ומפריש מעשר ראשון ומעשר שני, לפי חשבון 26
 דבר החזיב.
 27 יד. התרומה - לכהן, בין טמאה בין טהורה; אפלו נטמא 28
 הדגן או התירוש בלו קדם שפריש, הרי זה חזיב להפריש 29
 ממנו תרומה בטמאה ולתנה לכהן - שנגמרו: 'ואני, הנה 30
 נתתי לך את משמרת תרומתי' [לשון רבים], אחת טמאה 31
 ואחת טהורה. הטהורה, נאכלת לכהנים. והטמאה, יהנו 32
 בשרפתה: אם הנה שמן, מוליקין אותו; ואם הנה דגן 33
 וכיוצא בו, מסיקין בו את התנור.
 34 טו. וכן תרומת מעשר - אם נטמאת, או נטמא המעשר 35
 - מפרישין אותה בטמאה, ונתנת לכהן להנות בשרפתה.
 36 טז. וכל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר - מכרף 37
 קדם שפריש כדרך שמכרכין על כל המצוות, כמו 38
 שבארנו בכרכות.
 39 יז. אין מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ, אפלו 40
 טמאה. ואין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ. ואם 41
 הביא - הרי זו לא תאכל, מפני שהיא טמאה בארץ 42
 העמים; ולא תשרף, שלא יאמרו: 'ראינו תרומה שלא 43
 נטמאה נשרפת'; ולא תחזר לחוצה לארץ, שמא יאמרו: 44
 'מוציאין תרומה לחוצה לארץ'; אלא מגיחין אותה עד 45
 שתטמא טמאה ידועה לכל, או עד שיבוא ערב הפסח אם 46
 היתה חמץ, ותשרף.

46 הִיָּה טְעוּן פְּדֵי יַיִן אוֹ שֶׁמֶן, וְרָאָה שֶׁהֵן מִשְׁתַּבְּרִין, וְאָמַר: 46
 47 'הֲרֵי הֵן תְּרוּמָה עַל פְּרוֹת שְׂבִיבֵיתִי' - לֹא אָמַר כָּלוּם. 47
 48 יח. פְּרוֹת הַמִּפְזְרִין בְּתוֹךְ הַבֵּית, אוֹ שְׂתֵי מְגוּרוֹת שְׂבִיבֵית 48
 49 אֶחָד - תּוֹרֵם מִן אֶחָד עַל הַכֹּל. שֶׁקִּי תָּבוּאָה, וְעִגּוּלֵי דְבָלָה, 49
 50 וְחִבִּיּוֹת שֶׁל גְּרוּגָרוֹת - אִם הֵיוּ בְּהֶקְפָּה אַחַת, תּוֹרְמִין 50
 51 מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. חִבִּיּוֹת שֶׁל יַיִן - עַד שֶׁלֹּא סָתַם אֶת פִּיהֶן, 51
 52 תּוֹרֵם מֵאַחַת עַל הַכֹּל; וּמִשְׁסָתֵם, תּוֹרֵם מִכָּל אַחַת וְאַחַת. 52
 53 יט. הִיָּה מִלְקָט גָּפִי יָרֵק וּמִנִּיחַ בְּגֵנָה, תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל 53
 54 הַכֹּל. הֵבִיא מִיֵּן אֶחָד בִּינֵיהֶן, תּוֹרֵם מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד; 54
 55 הֵבִיא מִיֵּין הֶרְבֵּה בְּקֶפֶה, כְּרוֹיב מִלְמַעְלָה וּכְרוֹיב מִלְמַטָּה 55
 56 וּמִיֵּין אַחֵר בְּאֶמְצַע - לֹא יִתְרֵם מִן הָעֲלִיּוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן. 56
 57 וְאִם הִקִּיף חֲמִשָּׁה צְבוּרִין בְּגֵרֵן - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל, 57
 58 בְּזִמְן שֶׁעָקַר הִגְרֵן קָנִים; אִין עָקַר הִגְרֵן קָנִים, תּוֹרֵם מִכָּל 58
 59 אֶחָד וְאֶחָד. 59
 60 כ. תְּרוּמַת מַעְשֵׁר - מִפְּרִישֵׁין אוֹתָהּ שֶׁלֹּא מִן הַמֶּקֶף, 60
 61 שֶׁנֶּאֱמַר: "מִכָּל מַעְשְׂרוֹתֶיכֶם [מִתְּנוּחֵיכֶם] תְּרִימוּ"; אֶפְלוּ 61
 62 מַעְשֵׁר אֶחָד בַּמִּדִּינָה זֶה, וּמַעְשֵׁר אַחֵר בַּמִּדִּינָה אַחֶרֶת - 62
 63 מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה אַחַת עַל הַכֹּל. וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים אִין תּוֹרְמִין 63
 64 אֶלֹא מִן הַמֶּקֶף, וְאֶפְלוּ תְּרוּמַת מַעְשֵׁר. 64
 65 כא. בֵּן לֹוֹי שֶׁהִיָּה לוֹ מַעְשֵׁר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נָטְלָה מִמֶּנּוּ 65
 66 תְּרוּמָתוֹ, וְהִנִּיחוֹ לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עֲלָיו וְהוֹלֵף, וְהוּא בְּטַבְלוֹ 66
 67 - מֵה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוֹי, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אֶת מַעְשֵׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, 67
 68 אֲשֶׁר יְרִימוּ לַה'", מְלַמֵּד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת כָּלוּ תְּרוּמָה 68
 69 לְאַחֵר. 69
 70 כב. הַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעְשֵׁר תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף הִנִּיחוֹ 70
 71 לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עֲלָיו וְהוֹלֵף עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּלוּ תְּרוּמַת מַעְשֵׁר, 71
 72 וְיִתְנֶנּוּ לְכַהֵן - לֹא עָשָׂה כָלוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת מִקְדָּשׁוֹ, 72
 73 מִמֶּנּוּ": בְּזִמְן שֶׁקָּדְשׁוֹ בְּתוֹכוֹ, עוֹשֶׂה אוֹתוֹ תְּרוּמָה 73
 74 לְאַחֵרִים; אִין קָדְשׁוֹ בְּתוֹכוֹ, אִינוּ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ תְּרוּמָה 74
 75 לְאַחֵרִים. וְכֵן הַמִּנִּיחַ פְּרוֹת לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה 75
 76 גְּדוּלָה, צְרִיף שֶׁיְהִי טְבָלִין לְתְּרוּמָה; וְאִם הִנִּיחֵן לְהִיּוֹת 76
 77 מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן מַעְשֵׁר, צְרִיף שֶׁיְהִי טְבָלִין לְמַעְשֵׁר. 77
 78 כג. כְּשֶׁמִּפְּרִישֵׁין תְּרוּמוֹת וּמַעְשְׂרוֹת, מִפְּרִישֵׁין אוֹתָן עַל 78
 79 הַסֶּדֶר. כִּיצַד? מִפְּרִישׁ בְּכוֹרִים תַּחֲלָה לְכָל, וְאַחֵר כֶּף 79
 80 תְּרוּמָה גְּדוּלָה, וְאַחֵר כֶּף מַעְשֵׁר רִאשׁוֹן, וְאַחֵר כֶּף מַעְשֵׁר 80
 81 שְׁנִי אוֹ מַעְשֵׁר עֲנִי. וְהַמִּקְדִּים שְׁנֵי לְרִאשׁוֹן, אוֹ מַעְשֵׁר 81
 82 לְתְּרוּמָה, אוֹ שֶׁהִקְדִּים תְּרוּמָה לְבְּכוֹרִים - אֵף עַל פִּי שֶׁעֲבַר 82
 83 עַל לֹא תַעֲשֶׂה, מֵה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוֹי. וּמִנֵּין שֶׁהוּא בְּלֹא 83
 84 תַעֲשֶׂה? שֶׁנֶּאֱמַר: "מְלֹאֲתָךְ וְדַמְעָךְ לֹא תֹאחֵר", לֹא תֹאחֵר 84
 85 דָּבָר שְׂרָאוֹי לְהִקְדִּימוֹ; וְאִין לֹוִקֵין עַל לֹאוֹ זֶה. 85
 86 כד. הַרְוֵצָה לְהַפְּרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָה וְתְּרוּמַת מַעְשֵׁר כְּאֶחָד 86
 87 - מִפְּרִישׁ אֶחָד מְשַׁלְּשָׁה וְשִׁלְשִׁים וְשִׁלְשִׁים [שֶׁהֵם שְׁלוֹשָׁה 87
 88 מִתּוֹךְ מֵאָה - שְׁנַיִם לְתְּרוּמָה גְּדוּלָה, וְאֶחָד לְתְּרוּמַת מַעְשֵׁר], 88
 89 וְאֹמַר: 'אֶחָד מִמֵּאָה שְׁלֹשׁ כָּאֵן, הֲרֵי הוּא בְּצַד זֶה 89
 90 שֶׁהַפְּרָשְׁתִּי, וְהֲרֵי הוּא חֲלִין; וְהַנֶּשֶׂאָר מִזֶּה שֶׁהַפְּרָשְׁתִּי, הוּא 90

1 ט. אָמַר: 'תְּרוּמַת הַפְּרִישׁ הִנֵּה וְהַפְּרִישׁ הִנֵּה בְּזֶה' - מְקוֹם 1
 2 שֶׁנֶּסְתִּימָה תְּרוּמָתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, שֶׁם נִסְתִּימָה תְּרוּמָתוֹ שֶׁל 2
 3 שְׁנִי. 3
 4 י. תְּרוּמַת מַעְשֵׁר, אִין מִפְּרִישֵׁין אוֹתָהּ בְּאֶמֶד; אֶלֹא מִדְּקָדֵק 4
 5 בְּשַׁעוּרָה, וְאֶפְלוּ בְּזִמְן הִנֵּה - שֶׁהֲרֵי שַׁעוּרָה מִפְּרִישׁ בְּתוֹרָה. 5
 6 יא. דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְהַמְדֵד - מוֹדֵד, וְדָבָר הַנִּשְׁקָל - שׁוֹקֵל, 6
 7 וְדָבָר שֶׁאֶפְשֵׁר לְמַנּוֹתוֹ - מוֹנֵה. הִיָּה אֶפְשֵׁר לְמַנּוֹתוֹ וְלִשְׁקָלוֹ 7
 8 וְלִמְדָדוֹ - הַמּוֹנֵה מִשְׂבַּח, וְהַמּוֹדֵד מִשְׂבַּח מִמֶּנּוּ, וְהַשׁוֹקֵל 8
 9 מִשְׂבַּח מִשְׁנֵיהֶם. 9
 10 יב. מַצּוֹת תְּרוּמַת מַעְשֵׁר - שִׁפְרִישׁ אוֹתָן בֵּן לֹוֹי מִמַּעְשְׂרוֹ, 10
 11 שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעְשֵׁר". וְיִשׁ 11
 12 לְיִשְׂרָאֵל לְהַפְּרִישׁ אוֹתָהּ, וְלִתְּנָהּ לְכַהֵן; וְיִתֵּן הַמַּעְשֵׁר לְלוֹוִי, 12
 13 אַחֵר שֶׁהַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָתוֹ שֶׁהִיא מַעְשֵׁר מִן הַמַּעְשֵׁר. 13
 14 יג. יִשְׂרָאֵל שֶׁהַפְּרִישׁ מַעְשֵׁר רִאשׁוֹן כְּשֶׁהוּא שְׂבָלִים, קָדֵם 14
 15 שִׁדְיוֹשׁ וְיַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָה, וְנִתְּנָה לְלוֹוִי - אִין הַלֹוִי חֵיב 15
 16 לְהַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָה אַחֵר שִׁדְיוֹשְׁנוּ, אֶלֹא תְּרוּמַת 16
 17 מַעְשֵׁר בְּלֶכֶד. אָבָל אִם דָּשׁ יִשְׂרָאֵל, וְהַפְּרִישׁ הַמַּעְשֵׁר מִן 17
 18 הַדֶּגֶן קָדֵם שִׁפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָה, וְנִתְּנָה לְלוֹוִי - חֵיב הַלֹוִי 18
 19 לְהַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָה, וְתְּרוּמַת מַעְשֵׁר; מֵאַחֵר 19
 20 שֶׁנַּעֲשֶׂה דֶגֶן, נִתְּחַיֵב בְּתְּרוּמָה גְּדוּלָה - שֶׁנֶּאֱמַר: "רֵאשִׁית 20
 21 דְּגַנְךָ". 21
 22 יד. בֵּן לֹוִי שֶׁלָּקַח מַעְשֵׁר שְׂבָלִים - לֹא יִתֵּן תְּרוּמָתוֹ לְכַהֵן 22
 23 שְׂבָלִים, אֶלֹא קוֹנְסִין אוֹתוֹ לְדוֹשׁ וְלִזְרוֹת וְלִתֵּן לוֹ מַעְשֵׁר מִן 23
 24 הַמַּעְשֵׁר מִן הַדֶּגֶן; וְאִינוּ חֵיב לִתֵּן לוֹ מַעְשֵׁר מִן הַתֵּבֵן אוֹ 24
 25 הַעֲצָה. וְאִם הַפְּרִישׁ תְּרוּמַת הַמַּעְשֵׁר שְׂבָלִים, כִּמוֹ שֶׁנִּתְּנָה לוֹ 25
 26 - הֲרֵי זֶה כּוֹתֵשׁ, וְנִתְּנָה לְכַהֵן אֶת הַזֶּרַע וְאֶת הַתֵּבֵן. וּמִפְּנֵי 26
 27 מֵה קָנְסוּ אוֹתוֹ לְכַתֵּשׁ? מִפְּנֵי שֶׁלָּקַח הַמַּעְשֵׁר שְׂבָלִים, 27
 28 וְהַקְּרִיעַ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָה. 28
 29 טו. בֵּן יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְלוֹוִי: 'כֶּף אָמַר לִי אַבָּא, מַעְשֵׁר לָךְ 29
 30 בְּיָדִי' - אִין חוֹשֵׁשִׁין לְתְּרוּמַת מַעְשֵׁר שְׂבוּ; שֶׁהֲרֵי אֲבִיו 30
 31 הַפְּרִישׁ תְּרוּמָתוֹ, וְלִפְנֵיכֶם צִוָּה שֶׁזֶה הַמַּעְשֵׁר לְפָלוּנֵי הַלֹוִי. 31
 32 וְאִם אָמַר לוֹ: 'אָמַר לִי אַבָּא, כּוֹר מַעְשֵׁר יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי' - 32
 33 חוֹשֵׁשִׁין לְתְּרוּמַת מַעְשֵׁר שְׂבוּ. 33
 34 טז. תְּרוּמַת מַעְשֵׁר שֶׁהִיָּה בֵּה אֶחָד מִשְׁמוֹנֵה בְּשִׁמְיֵינִית 34
 35 [הַלּוֹג, וְנִקְרָא קוֹרוֹטוּב], מוֹלִיכָה לְכַהֵן; פְּחוֹת מִכָּאֵן, אִינוּ 35
 36 מִטְּפֵל בֵּה לְהוֹלִיכָהּ, אֶלֹא מְשַׁלְּכָהּ בְּאוֹר, וְשׁוֹרְפָהּ. וּבִינֵין 36
 37 וּבִשְׁמֵן - אֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא, מוֹלִיכָה לְכַהֵן; וּבִלְכָד שֶׁתִּהְיֶה 37
 38 תְּרוּמַת מַעְשֵׁר וְדֵאִית, וְיִטְהוֹרֶה; אָבָל אִם הִיָּתָה טְמֵאָה, אוֹ 38
 39 שֶׁהִיָּתָה שֶׁל דְּמָאִי - אִם אִין בֵּה כְּשַׁעוּר, אִינוּ מִטְּפֵל בֵּה 39
 40 אֶלֹא שׁוֹרְפָהּ. 40
 41 יז. אִין תּוֹרְמִין תְּרוּמָה גְּדוּלָה, אֶלֹא מִן הַמֶּקֶף. כִּיצַד? הִיָּה 41
 42 לוֹ חֲמִשִּׁים סָאָה בְּבֵית זֶה, וְחֲמִשִּׁים סָאָה בְּבֵית אַחֵר - לֹא 42
 43 יִפְרִישׁ מֵאֶחָד מֵהֵן שְׂתֵי סָאִין עַל הַמֵּאָה, שֶׁנֶּמְצֵא מִפְּרִישׁ 43
 44 מִמֶּקוֹם עַל מְקוֹם אַחֵר. וְאִם הַפְּרִישׁ שֶׁלֹּא מִן הַמֶּקֶף, 44
 45 תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה; וְהוּא, שֶׁיְהִיָּה הַמִּפְרָשׁ שְׁמוּר; אָבָל אִם 45

46 "מעשרתיכם", אפלו של שנים; והשתפין אין צריכין לטל
 47 רשות זה מזה, אלא כל התורם מהן, תרומתו תרומה. תרם
 48 אחד מהן, ובא השני ותרם תרומה, שהרי לא ידע שתתם
 49 תברו - אם היו ממהינין זה על זה, תרומת השני אינה
 50 תרומה. ואם לא היו ממהינין ותרם הראשון בשעור, אין
 51 תרומת השני תרומה; ואם לא תרם הראשון בשעור,
 52 תרומת שניהן תרומה.

53 ט. האומר לשפתו או לכן ביתו או לעבדו ושפתו:
 54 'תרם', והלכו לתרם, ובטל שליחותן קדם שיתרמו - אם
 55 לא שנה השליח, תרומתו תרומה; ואם שנה - כגון שאמר
 56 לו: 'תרם מן הצפון', ותרם מן הדרום - הואיל ובטל
 57 שליחותו מקדם, אינה תרומה.

58 י. אריס שתתם, ובא בעל הבית ועכב - אם עד שלא תרם
 59 עכב, אין תרומתו תרומה; ואם משתתם עכב, תרומתו
 60 תרומה. והאפטרופין תורמין נכסי תומים.

61 יא. הגנב והגוזל והאנס, תרומתן תרומה; ואם היו
 62 הבועלים ורופין, אין תרומתן תרומה.

63 יב. הבן והשכיר והעבד והאשה, תורמין על מה שהן
 64 אוכלין; אבל לא יתרמו על הכל, שאין אדם תורם דבר
 65 שאינו שלו. הבן בשאוכל על שלחן אביו, והאשה בעסמה
 66 - תורמין, מפני שהן ברשות.

67 יג. הפועלים, אין להן רשות לתרם שלא מדעת בעל
 68 הבית; חוץ מן הדוכין בבת - שאם יצאו לטמא את הבית,
 69 הרי הם מטמאין אותו מיד; ולפי שמסר להן והאמינם על
 70 כף, הרי הן כשליחותן, ואם תרמו, תרומתם תרומה.

71 יד. ופועל שאמר לו בעל הבית: 'כנש לי גרני', ותרם,
 72 ואחר כך כנש - תרומתו תרומה.

73 טו. הנכרי שהפריש תרומה משלו - דין תורה שאינה
 74 תרומה, לפי שאינו חיב. ומדברייהם גזרו, שתהיה תרומתן
 75 תרומה; וגזרה - משום בעלי כיסין, שלא יהיה זה הממון
 76 לישראל, ויתלה אותו בגוי כדי לפטרו. ובדוקין את הגוי
 77 שהפריש תרומה: אם אמר, 'בדעת ישראל הפרשתיה',
 78 תנתן לכהן; ואם לאו - טעונה גניזה, שמא בלבד לשמים.
 79 במה דברים אמורים? בארץ ישראל. אבל גוי שהפריש
 80 תרומה בחוצה לארץ, לא גזרו עליה; מודיעין אותו שאינו
 81 צריך, ואינה תרומה כלל.

82 טז. המתבונן לומר 'תרומה' ואמר 'מעשר', 'מעשר' ואמר
 83 'תרומה' - לא אמר כלום; עד שיהיה פיו ולבו שוין.
 84 הפריש תרומה במחשבתו, ולא הוציא בשפתיו כלום - הרי
 85 זו תרומה, שנגאמר: 'ונחשב לכם תרומתכם', במחשבה
 86 בלבד תהיה תרומה.

87 יז. המפריש תרומה על תנאי - אם נתקיים התנאי, הרי היא
 88 תרומה; ואם לא נתקיים, אינה תרומה. וכן המפריש תרומה
 89 או מעשרות, ונחם עליהם - הרי זה נשאל עליהן לחכם
 90 ומתיר לו, כדרך שמתירין שאר הגזרים, ותחזר חלין כמות
 91 שהיתה - עד שיפריש פעם שניה אותה שהפריש תחלה,
 92 או פרות אחרות.

1 תרומה על הכל; והמעשר שאריו להיות למאה חלין אלו,
 2 הרי הוא בצד זה שהפרישתי; וזה הנשאר יתר על התרומה
 3 ממה שהפרישתי, הרי הוא תרומת מעשר על הכל.

יום שלישי ג' תמוז ה'תשע"ג

פרק ד

6 א. עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות -
 7 שנגאמר: "בן תרימו גם אתם", לרבות את השליח; ואין
 8 עושין שליח גוי, שנגאמר: "גם אתם" - מה אתם בני
 9 ברית, אף שלוחכם בני ברית.

10 ב. חמשה לא יתרמו; ואם תרמו, אין תרומתן תרומה:
 11 החורש, והשוטה, והקטן; והנכרי שתתם של ישראל,
 12 ואפלו ברשותו; והתורם את שאינו שלו, שלא ברשות
 13 הבועלים. אבל התורם משלו על של אחרים - הרי זו
 14 תרומה, ותקן פרותיהן; וטובת הנאה שלו, שנותנה לכל
 15 כהן שירצה.

16 ג. התורם שלא ברשות, או שירד לתוך שדה חברו ולקט
 17 פרות שלא ברשות כדי שיקחם ותרם - אם בא בעל הבית
 18 ואמר לו: 'הלך אצל היפות' - אם היו שם יפות ממה
 19 שתתם - תרומתו תרומה, שהרי אינו מקפיד; ואם לא היו
 20 שם יפות ממה שתתם - אין תרומתו תרומה, שלא אמר
 21 לו אלא על דרך מחוי; ואם בא בעל הבית ולקט והוסיף
 22 - בין יש לו יפות מהן בין אין לו, תרומתו תרומה.

23 ד. חמשה לא יתרמו; ואם תרמו, תרומתן תרומה: חרש
 24 מדבר ואינו שומע, לפי שאינו שומע הברכה; והאלם
 25 ששומע ואינו מדבר, והערם - מפני שאינן יכולין לברך;
 26 והשכור והסומה - מפני שאינן יכולין לכונן ולהפריש את
 27 היפה.

28 ה. קטן שהגיע לעונת גדרים - אף על פי שלא הביא שתי
 29 שעורות, ולא נעשה גדול - אם תרם, תרומתו תרומה,
 30 ואפלו בתרומה של תורה; הואיל ונדריהן והקדשן קמיין
 31 מן התורה, כמו שבאנו בגזרים.

32 ו. האומר לשלוחו: 'צא ותרם לי', והלך לתרם, ואינו
 33 יודע אם תרם או לא תרם, ובא ומצא פריו תרם - אין
 34 חזקתו תרם; שאין אומרים באסורין חזקת שליח עושה
 35 שליחותו להקל, אלא להחמיר; וחושש שמא אחר תרם
 36 שלא ברשות.

37 ז. האומר לשלוחו: 'צא ותרם' - תורם כדעתו של בעל
 38 הבית: אם היה יודע בו שהוא בעל עין רעה, מפריש אחד
 39 מששים; ואם היה בעל נפש שבועה, מפריש לו אחד
 40 מארבעים. ואם אינו יודע דעתו - מפריש לו בבינונית,
 41 אחד מחמשים. נתבונן לבינונית, ועלתה בידו אחד
 42 מארבעים או אחד מששים - תרומתו תרומה; ואם נתבונן
 43 להוסיף על הבינונית, ותרם אפלו אחד מתשעה וארבעים
 44 - אין תרומתו תרומה.

45 ח. פרות השתפין - תביין בתרומה ומעשרות, שנגאמר:

47 נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר
 48 שנגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על
 49 דבר שלא נגמרה מלאכתו - שנגמרו: "כדגן מן הגרן,
 50 וכמלאה מן הקב", מן הגמור על הגמור; ואם תרמו,
 51 תרומתן תרומה.
 52 ה. מאימתי תורמין את הגרן? משיכבר [יטנן]; כבר
 53 מקצת, תורם מן הכבור על שאינו כבור. המכנס שבלים
 54 לתוך ביתו לעשותן קלילות [לאכלם כמות שהן], הרי זה
 55 תורם מהן שבלים.
 56 ו. מאימתי תורמין את הגת? משיהלכו בה שתי וערב;
 57 מאימתי תורמין את הזיתים? משיעטנו [מתחילות
 58
 59 ז. אין תורמין מן הטהור על הטמא; ואם תרם, תרומתו
 60 תרומה. והלכה למשה מסיני, שעגול של דבלה שנטמא
 61 מקצתו - תורמין לכתחלה מן הטהור שבו על הטמא שבו.
 62 ולא העגול בלבד שהוא גוף אחד, אלא אפלו אגדה של
 63 ירק, אפלו ערמה של חטים שנטמאת מקצתה - תורמין
 64 מן הטהור שבה על הטמא שבה. אבל אם היו שני עגולים
 65 או שתי אגדות או שתי ערמות, אחת טמאה ואחת טהורה
 66 בצדה - לא יתרם מן הטהור על הטמא לכתחלה. ותורמין
 67 תרומת מעשר מן הטהור על הטמא לכתחלה - שנגמרו:
 68 "את מקדשו ממנו", טל מן המקדש שבו.
 69 ח. אין תורמין מן הטמא על הטהור. ואם תרם - בשוגג,
 70 תרומתו תרומה; במזיד - לא תקן את השירים, וזה
 71 שהרים תרומה, ויחזור ויתרם. במה דברים אמורים? שלא
 72 ידע בטמאה; אבל אם ידע, ושגג שמתר לתרם מן הטמא
 73 על הטהור - הרי הוא כמזיד. וכן בתרומת מעשר.
 74 ט. אין תורמין מן המזכר על התלוש, ולא מן התלוש
 75 על המזכר. כיצד? היו לו פרות תלושין, ואמר: 'פרות
 76 אלו יהיו תרומה על פרות אלו המזכרים' [שאינם שלן],
 77 אפלו אמר 'לכשיתלשו', או שהיו לו שתי ערוגות [שלן],
 78 ואמר: 'פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות
 79 ערוגה זו מזכרים', או שאמר: 'פרות ערוגה זו מזכרין
 80 יהיו תרומה על פרות ערוגה זו תלושין' - לא אמר כלום.
 81 אבל אם אמר: 'פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על
 82 פרות ערוגה זו לכשיתלשו', ונתלשו - הואיל ובכרדו
 83 לתלשם, אינו מחסר מעשה; ולכשיתלשו שניהן, דבריו
 84 קיימין; והוא, שביאשו שתיהן שליש בעת שיאמר.
 85 י. אין תורמין מן הלח על היבש, ולא מן היבש על הלח;
 86 ואם תרם, תרומתו תרומה. כיצד? לקט ירק היום, ולקט
 87 ממנו למחר - אין תורמין מזה על זה, אלא אם כן דרכו
 88 להשתמר שני ימים; וכן ירק שדרכו להשתמר שלשה
 89 ימים, כגון המלפפנות - כל שלקט בשלישת הימים
 90 מצטרף, ותורם מזה על זה. ירק שדרכו להשתמר יום אחד
 91 בלבד, ולקט בשחרית ולקט בערב - תורם מזה על זה.
 92 יא. אין תורמין מפרות שנה זו על פרות שנה שעברה,
 93 ולא מפרות שנה שעברה על פרות שנה זו; ואם תרם -

1 יח. התורם בודר של יין, ואמר: 'הרי זו תרומה על מנת
 2 שתעלה שלם' - צריך שתעלה שלם מן השכר ומן
 3 השפיקה, אבל לא מן הטמאה; ואם נשברה, אינה מדמעת.
 4 הניחה במקום שאם תשבר שם או תתגלגל לא תגיע לבור
 5 - הרי זו מדמעת, שכבר נתקיים התנאי.
 6 יט. במה דברים אמורים? בתרומה גדולה. אבל בתרומת
 7 מעשר, שמתר לתרם שלא מן המקף - כיון שעלתה, נתקיים
 8 תנאו; והרי היא תרומת מעשר - ואף על פי ששברה או
 9 נשפכה, ואין צריך לומר שנטמאת.
 10 כ. האומר: 'שלמעלה תרומה ושלמטה חלין', או
 11 'שלמעלה חלין ושלמטה תרומה' - דבריו קיימין, שהדבר
 12 תלוי בדעת התורם.
 13 כא. התורם את הגרן - צריך שיכנון את לבו שתהיה זו
 14 תרומה על הכרי, ועל מה שבקטיעין [שבליים קטועות שלא
 15 נידשו], ועל מה שבצדין, ועל מה שבתוף התבן. התורם
 16 את הקב - צריך שיכנון את לבו לתרם על מה שבחצרצין,
 17 ועל מה שבזוגין [קליפות]. התורם את הבור של יין, צריך
 18 שיכנון את לבו לתרם על מה שבגפת [91010]. ואם לא
 19 נתפנו, אלא תרם סתם - נפטר הכל; שתנאי בית דין הוא,
 20 שהתרומה על הכל. התורם פלפלה של תאנים, ונמצאו
 21 תאנים בצד הפלפלה - הרי אלו פטורין, מפני שבלבו לתרם
 22 על הכל.

פרק ה

23
 24 א. אין תורמין אלא מן היפה, שנגמרו: "בהרימכם את
 25 חלבו ממנו"; ואם אין שם כהן - תורם מן המתקנים, אף
 26 על פי שיש שם יפה שאינו מתקנים. כיצד? תורם תאנים
 27 על הגרוגרות [תאנים מיובשות]; ובמקום שאין בו כהן,
 28 תורם גרוגרות על התאנים. ואם רגיל לעשות תאנים
 29 גרוגרות - תורם מן התאנים על הגרוגרות, אפלו במקום
 30 שאין בו כהן. אבל במקום שיש בו כהן - אין תורמין מן
 31 הגרוגרות על התאנים, אפלו במקום שדרכן לעשות
 32 תאנים גרוגרות.
 33 ב. ותורמין בצל שלם, אף על פי שהוא קטן, אבל לא
 34 חצי בצל, אף על פי שהוא גדול - בכל מקום. אין תורמין
 35 ממין על שאינו מינו, שנגמרו: "כדגן מן הגרן, וכמלאה
 36 מן הקב"; ואם תרם, אינה תרומה.
 37 ג. הקשות והמלפפון - מין אחד, כל מין חטים אחד, כל
 38 מין תאנים וגרוגרות ודבלה אחד; ותורם מזה על זה. וכל
 39 שהוא פלאים בתבירו - לא יתרם מזה על זה, אפלו מן
 40 היפה על הרע. כיצד? היו לו חמשים סאה חטים וחמשים
 41 שעורים בבית אחד, והפריש על הכל שני סאין חטים -
 42 אינן תרומה. וכל שאינו פלאים בתבירו - תורם מן היפה
 43 על הרע, אבל לא מן הרע על היפה; ואם תרם מן הרע
 44 על היפה, תרומתו תרומה - חוץ מן הזנין על החטים,
 45 מפני שאין הזנין מאכל אדם.
 46 ד. אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא

מתוך מהדורת חזק

48 תאנים על גרונרות במדה, ולא גרונרות על תאנים כמנן
 49 - כדי שיתרם לעולם בעין יפה. ותורמין חטים על הפת,
 50 אכל לא מן הפת על החטים אלא לפי חשבון. וככל אלו
 51 - אם תרם, תרומתו תרומה.
 52 **יט.** אין תורמין שמן על זיתים הנכתשין, ולא יין על
 53 ענבים הנדרכות - שנה דומה לתורם מדבר שנגמרה
 54 מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. ואם תרם -
 55 תרומתו תרומה, ויחזור ויתרם מן הזיתים והענבים בפני
 56 עצמן. הראשונה מדמעת בפני עצמה, והאוכלה חייב עליה
 57 כשאר תרומות גמורות; אבל לא השניה.
 58 **כ.** מי שתרם שמן על זיתים שדעתו לאכלן, או זיתים על
 59 זיתים ודעתו על הכל לאכילה, או שתרם יין על ענבים
 60 שהם לאכילה, או ענבים על ענבים והכל לאכילה, ונמלך
 61 לדרכן, ודרף הזיתים והענבים שקבר תרם עליהן - אינו
 62 צריך לחזור ולתרם.
 63 **כא.** אין תורמין חמץ על יין, אבל תורמין יין על חמץ
 64 - שהיין והחמץ, מין אחד הן; הנה בלבד לתרם חמץ על
 65 חמץ, ונמצא החמץ שתרם יין - אינה תרומה.
 66 **כב.** התורם חבית של יין על היין, ונמצאת חמץ - אם
 67 נודע שהיתה חמץ עד שלא תרמה, אינה תרומה; ואם
 68 אחר שתרמה החמיצה, הרי זו תרומה. ואם ספק -
 69 תרומה, ויחזור ויתרם. וכן התורם קשות ונמצאת מרה,
 70 אבטיח ונמצא סרוח, או שנמצאו נקורין [מחוררים].
 71 ואסורים באכילה מחשש לארס נחש], תרם חבית של יין
 72 ונמצאת מגלה שאסור לשותה - תרומה, ויחזור ויתרם
 73 שניה. ואין אחת משתיהן מדמעת בפני עצמה, והאוכל
 74 אחת משתיהן אינו חייב חמץ.
 75 **כג.** כיצד? נפלה אחת מהן לתוך החלין, אינה מדמעת;
 76 נפלה שניה למקום אחר, אינה מדמעת. נפלו שתיהן
 77 למקום אחד, מדמעות כקטנה שבשתיהן. וכן אם אכל זר
 78 שתיהן, משלם כקטנה שבשתיהן וקמשה. כיצד הוא
 79 עושה בשתיהן? נותן לכהן אחד, ונוטל מן הכהן דמי
 80 הגדולה.
 81 **כד.** הבודק את החבית, והניחה להפרישה תרומה על
 82 אחרים, עד שתעשה פלה תרומה, ויתננה לפה, ולאחר
 83 זמן בדיקה ומצאה חמץ - מעת שבדיקה תחלה עד שלשה
 84 ימים, ודאי יין, וכל יין שחשב באותן הימים שהתרומה
 85 שלו בחבית זו, הרי הוא מתקן; מכאן ואילך - ספק, וצריך
 86 להפריש ממנו תרומה שניה.
 87 **כה.** בשלשה פרקים צריך לבדק את היין שהניחו
 88 להפריש עליו, שמא התמיץ; ואלו הן: בקדים [רוח
 89 מזרחית] של מוצאי הקג [המנשבת במוצאי סוכות],
 90 ובהוצאת הסמדר, ובשעת כניסת מים לבסר. ויין מגתו,
 91 מפרישין עליו בתוקף שהוא יין ארבעים יום.
 92 **כו.** המניח פרות להיות מפריש עליהן עד שיעשו תרומה
 93 - אף על פי שאין מפרישין לבתחלה אלא מן המקף - אם
 94 הפריש, הרי הן בתוקף קימין. מצאן שאבדו - הרי זה

1 אינה תרומה, שנאמר: "שנה שנה". לקט ירק ערב ראש
 2 השנה עד שלא באה השמש, ויחזר ולקט אחר שבאה
 3 השמש - אין תורמין מזה על זה; שנה חדש, וזה ישן.
 4 וכן אם לקט אתרוג בערב חמשה עשר בשבט עד שלא
 5 באה השמש, ויחזר ולקט אתרוג אחר משבאה השמש -
 6 אין תורמין מזה על זה; מפני שאחד בתשרי ראש השנה
 7 למעשרות תבואה וירקות וקטניות, וחמשה עשר בשבט
 8 ראש השנה למעשרות האילן.
 9 **יב.** אין תורמין פרות הארץ על פרות חוצה לארץ, ולא
 10 מפרות חוצה לארץ על פרות הארץ, ולא מפרות הארץ
 11 על פרות סוניה, ולא מפרות סוניה על פרות הארץ. ולא
 12 מפרות שאינן חייבין בתרומה, כגון לקט שכחה או פרות
 13 שנתרמה תרומתם, על פרות שחייבין בתרומה, ולא מפרות
 14 שחייבין בתרומה, על פרות הפטורין. ואם תרם, אינה
 15 תרומה.
 16 **יג.** המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו,
 17 או ממעשר שני והקדש שלא נפדו, על פרות אחרות -
 18 {אין} תרומתו תרומה.
 19 **יד.** אין תורמין מדבר שהוא חייב בתרומה מן התורה על
 20 דבר שהוא חייב מדבריהם, ולא מן החייב מדבריהם על
 21 החייב מן התורה. ואם תרם - תרומתו תרומה, ויחזור
 22 ויתרם.
 23 **טו.** עציץ נקוב, הרי הוא כארץ. וכמה יהיה בנקב? כדי
 24 שרש קטן, והוא פחות מקזית. זרע תבואה בעציץ שאינו
 25 נקוב, והביאה שלישי, ואחר כך נקבו, ונגמרה התבואה
 26 והוא נקוב - הרי הוא כצומח בשאינו נקוב; עד שייקבנו
 27 קדם שביאו שלישי.
 28 **טז.** התורם מפרות הגדלין בארץ על הגדלין בעציץ נקוב,
 29 או מפרות עציץ נקוב על הגדלין בארץ - תרומתו תרומה.
 30 תרם משאינו נקוב על הנקוב - תרומתו תרומה, ויחזור
 31 ויתרם. תרם מן הנקוב על שאינו נקוב - תרומתו תרומה,
 32 ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות ממקום
 33 אחר.
 34 **יז.** התורם מן הדמאי על הדמאי, ומן הדמאי על הודאי
 35 - תרומתו תרומה, ויחזור ויתרם מכל אחד ואחד בפני
 36 עצמו. תרם מן הודאי על הדמאי - תרומתו תרומה, ולא
 37 תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות.
 38 **יח.** אין תורמין שבלים על החטים, וזיתים על שמן,
 39 וענבים על יין; ואם תרם, אינה תרומה - גזרה, שלא
 40 יטרין את הכהן לכתש ולדרף. אבל תורמין שמן על
 41 זיתים הנכתשין, ויין על ענבים לעשותן צמוקין; למה זה
 42 דומה? לתורם משני מינין שאינן בלאים זה בזה, מן הנפה
 43 על הרע. וכן תורמין מזיתי שמן על זיתי כבש, אבל לא
 44 מזיתי כבש על זיתי שמן; מיין שאינו מבשל על המבשל,
 45 אבל לא מן המבשל על שאינו מבשל; מן הצלול על
 46 שאינו צלול, אבל לא משאינו צלול על הצלול; מתאנים
 47 על גרונרות כמנן, מגרונרות על התאנים במדה, אבל לא

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שלישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות תרומות פא

מתוך מהדורת חזק

45 אלמנה וגרושה, וזרע אין לה - ושבה אל בית אביה
46 כנעוריה, מלחם אביה תאכל".
47 ט. מפני השמועה למדו - "מלחם", ולא פל לחם; חוזרת
48 היא לתרומה, ואינה חוזרת לתזה ושוק.
49 י. ולא הפהנת בלבד, אלא אפלו לזיה וישראלית שנבעלה
50 לאסור לה - הואיל ונעשת זונה - אסורה לאכל בתרומה
51 לעולם, ואף על פי שיש לה זרע מכהן.
52 יא. לפיכך, השבויה אינה אוכלת בתרומה, ואף על פי
53 שהיא אומרת 'טהורה אני'; וכל שבויה שנאמנת לומר
54 'טהורה', או שיש לה עד פדי שתהיה מתרת לבעלה, הרי
55 זו אוכלת בתרומה. והנרבעת לבהמה - לא נפסלה מן
56 הפהנה, ואוכלת.
57 יב. ישראלית שיש לה זרע מכהן, אוכלת בשביל בנה -
58 בין זכרים בין נקבות, ואפלו טמטום ואנדרוגינוס, ואפלו
59 זרע הזרע עד סוף העולם, שנאמר: "וזרע אין לה" ודרשו
60 חז"ל: "עין לה".
61 יג. כשם שזרע ישראל מכהנת פוסל אותה - כך זרע כהן
62 מישראלית מאכיל אותה, ואף על פי שהוא זרע פסול.
63 כיצד? בת ישראל שנשאת לכהן, או כהנת לישראל, וילדה
64 ממנו בת, ובא על הבת מי שהוא ערוה עליה, או שנשאת
65 לממזר, ומתה הבת, והרי הממזר קים - היתה אם אמו בת
66 ישראל לכהן, תאכל בתרומה; בת כהן לישראל, לא תאכל
67 בתרומה.
68 יד. הנה למדת, שהיא אוכלת בשביל זרעה, ואף על פי
69 שאותו הזרע פסול ואפלו ישראל אינו; ואין צריך לומר,
70 שאם היתה לה בת מכהן, אף על פי שהבת נשואה
71 לישראל, ואפלו נתחללה - הרי אמה אוכלת בשביל הבת
72 הפסולה.
73 טו. פיוצא בו - הפהנת שאינה אוכלת מפני זרעה
74 שמישראל, אף על פי שאותו הזרע כהנים. כיצד? בת כהן
75 שנשאת לישראל, וילדה ממנו בת, והלכה הבת ונשאת
76 לכהן, וילדה ממנו בן - הרי זה ראוי להיות כהן גדול,
77 מאכיל את אמו, ופוסל את אמו, ואף על פי שמתה אמו;
78 וזאת אומרת: 'לא כבן בתי כהן גדול, שהוא פוסלני מן
79 התרומה'.
80 טז. העבד אינו פוסל משום זרע, ואינו מאכיל. כיצד?
81 כהנת שנשאת לישראל, או ישראלית שנשאת לכהן, וילדה
82 ממנו בן, והלך הבן ונכבש על השפחה, וילדה ממנו עבד,
83 ומת הבן והרי העבד קים - היתה אם אביו של עבד זה בת
84 ישראל לכהן, לא תאכל בתרומה; היתה בת כהן לישראל,
85 תאכל - שאין זה זרע, שהעבדים אין להם יחוס.
86 יז. בת ישראל שנשאת לכהן, ומת, ולה ממנו בן, וחזרה
87 ונשאת לישראל - לא תאכל בתרומה. מת הישראלית, ולה
88 ממנו בן - לא תאכל בתרומה; מת בנה מישראל, אוכלת
89 בשביל בנה הראשון.

1 חושש לכל מה שתקן, שמא לא הפריש עליהן אלא אחר
2 שאבדו; ולפיכך, מפריש תרומה שניה.

פָּרָק ו

4 א. תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים - בין גדולים
5 בין קטנים, בין זכרים בין נקבות, הן ועבדיהן הפנענים
6 ובהמתן, שנאמר: "וכהן, פי יקנה נפש קנזן כספו". עבד
7 כהן שברח, ואשת כהן שמרדה - הרי אלו אוכלין.
8 ב. תרומה של תורה - אין אוכל אותה, אלא כהן מיהס;
9 אבל כהני חזקה, אוכלין בתרומה של דבריהם בלבד.
10 ותרומה טהורה - בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר,
11 בין של תורה בין של דבריהם - אינה נתנת אלא לכהן
12 תלמיד חכמים; מפני שאסור לאכל תרומה טמאה, וכל
13 עמי הארץ בחזקת טמאה. לפיכך, נותן תרומה טמאה לכל
14 כהן שירצה.
15 ג. ישראלית שנשאת לכהן, אפלו קטנה בת שלש שנים
16 ויום אחד - תאכל בתרומה וזוה ושוק; ודין תורה,
17 שתאכל משנתאקרה, שהרי היא קנינו. אבל אסרו חכמים
18 שתאכל, עד שתכנס לחפה; גזרה - שמא תאכיל תרומה
19 לאביה ולאחיה, כשהיא ארוסה בבית אביה.
20 ד. חרשת ושוטה שנשאת לכהן - אינה אוכלת בתרומה,
21 אפלו השיאה אביה; גזרה שמא ישא חרש כהן לחרשת,
22 ויאכיל אותה; לפיכך גזרו, שלא תאכל חרשת בת ישראל
23 כלל.
24 ה. הזר - אסור לאכל תרומות, שנאמר: "וכל זר, לא יאכל
25 קדש". אפלו הנה תושב כהן או שכירו - לא יאכל קדש,
26 שנאמר: "תושב כהן ושכיר, לא יאכל קדש"; תושב - זה
27 שכיר עולם, ושכיר - זה שכיר שנים. ועבד עברי, הרי הוא
28 כתושב. וכהנת אשת הזר, הרי היא פזר - שנאמר: "וכל
29 זר", בין הוא בין אשתו.
30 ו. זר שאכל תרומה בזדון - בין שהיה טמא בין שהיה
31 טהור, בין שאכל תרומה טהורה בין שאכל טמאה - חיב
32 מיתה בידי שמים, שנאמר: "ומתו בו, פי חללהו". ולוקה
33 על אכילתה, ואינו משלם דמי מה שאכל, שאינו לוקה
34 ומשלם. ואם אכל בשגגה - מוסיף חמש, שנאמר: "ואיש,
35 פי יאכל קדש בשגגה - וינסף חמשתו וגו'".
36 ז. יובת כהן - פי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים
37 לא תאכל" - שני ענינים בלאו זה: שאם תבעל לאסור לה
38 ותעשה זונה או חללה, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה
39 - הרי היא אסורה לאכל בתרומות לעולם כדין כל חלל,
40 שהחלל פזר לכל דבר; ושאם תנשא לישראל - הרי היא
41 אסורה לאכל במזרם מן הקדשים שהוא חזה ושוק לעולם,
42 אף על פי שגורשה או מת.
43 ח. אבל התרומות - אוכלת אחר שגורשה הישראלית או
44 מת, אם לא הניח ממנה בן, שנאמר: "יובת כהן פי תהיה

43 שאי אפשר לה שלא תפלט ותהיה טמאה, כמו שיתבאר
44 במקומו.

45 ח. תרומת חוצה לארץ - הואיל ועקרה מדבריהם - אינה
46 אסורה באכילה, אלא לכהן שטמאה יוצאה עליו מגופו,
47 והן: בעלי קראין, וזבין, וזבות, ונדות, ויולדות. וכלן
48 ששבלו - מתרין לאכלה, אף על פי שלא העריבו שמש.
49 אבל טמאי מגע טמאות - בין שנגע במת שאי אפשר לנו
50 היום לטהר ממנו, בין שנגע בשרץ - אינו צריך לטבל
51 לתרומת חוצה לארץ.

52 ט. לפיכך, כהן שעדין לא ראה קרי, וקטנה שעדין לא
53 ראת דם נדה - אוכלין אותה תמיד בלא בדיקה, שחזקתן
54 שלא יצאה טמאה עדין עליהן. והמצרע, הרי הוא כמי
55 שטמאה יוצאה עליו מגופו; והוא, שיטמא אותו כהן
56 מניחס; אבל קדם שיטמאו הכהן, טהור הוא.

57 י. כהן ערל, אסור לאכל בתרומה מדין תורה - שהרי
58 נאמר "תושב ושכיר" בתרומה, ונאמר "תושב ושכיר"
59 בפסח; מה תושב ושכיר האמור בפסח, ערל אסור בו -
60 אף תושב ושכיר האמור בתרומה, ערל אסור בה. ואם
61 אכל, לוקה מן התורה. משוף - מתר לאכל בתרומה, ואף
62 על פי שנתאה כערל; ומדברי סופרים, שימול פעם שניה,
63 עד שיראה מהול.

64 יא. והנולד מהול, אוכל בתרומה; והטמאים אינו אוכל,
65 מפני שהוא ספק ערל. ואנדרוגינוס, מל ואוכל.

66 יב. הערל וכל הטמאים - אף על פי שהן אסורין לאכל
67 בתרומה, נשיהן ועבדיהן אוכלין.

68 יג. פצויע דכא וזרות שפכה - הם ועבדיהן אוכלין,
69 ונשיהן לא יאכלו. אם לא ידע את אשתו משנעשה פצויע
70 דכא וזרות שפכה, הרי אלו יאכלו. וכן אם נשא בת גרים,
71 הרי זו אוכלת.

72 יד. פצויע דכא כהן שקדש בת כהן, אינה אוכלת. סריס
73 חמה [מלידה], הוא ואשתו ועבדיו אוכלין. אנדרוגינוס
74 וטמטום - עבדיהן אוכלין, אבל לא נשותיהן.

75 טו. חרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים, אינן אוכלין;
76 אבל אם קנו להם בית דין, או אפיטרופין, או שנפלו להן
77 בירשה - הרי אלו אוכלין.

78 טז. אנדרוגינוס שנבעל לפוסל מן התרומה, בין דרף
79 זכרותו בין דרף נקבותו - נפסל מלאכל בתרומה פנשים,
80 ואין עבדיו אוכלין. וכן אם נבעל לאנדרוגינוס אחר שהוא
81 פוסל בביאתו לאשה - נפסל, ואינו אוכל ולא מאכיל
82 עבדיו; והוא, שיבעל אותו דרף נקבותו; אבל דרף
83 זכרותו, אין זכר פוסל זכר מן הכהנה.

84 יז. עבד של שתפין, שהיה אחד מהם אינו מאכיל - הרי
85 זה העבד אסור לאכל. וכל המאכיל בתרומה, מאכיל
86 בכחה ושוק.

1 יח. בת כהן שנשאת לישראל, ויש לה ממנו בן, וחוזה
2 ונשאת לכהן - תאכל בתרומה; מת ולה ממנו בן, תאכל
3 בתרומה; מת בנה מכהן - אסורה לאכל, מפני בנה
4 שמישראל. מת בנה מישראל - חוזרת לבית אביה פנעוריה,
5 ואוכלת בתרומה; ואינה אוכלת בכחה ושוק.

6 יט. בת ישראל שנשאת לישראל תחלה, ויש לה ממנו בן,
7 וחוזה ונשאת לכהן - אוכלת בתרומה; מת ולה ממנו בן -
8 אוכלת בפני בנה האחרון, שהרי הוא מאכילה כמו
9 שהאכילה אביו.

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"ג

פרק ז

12 א. כהן טמא אסור לאכל תרומה, בין טמאה בין טהורה
13 - שנאמר: "איש איש מזרע אהרן, והוא צרוע או זב -
14 בקדשים לא יאכל"; אינה הוא קדש, שאוכלין אותו כל
15 זרע אהרן, זכרים ונקבות? הרי אומר - תרומות. אלא
16 שהאוכל תרומה טהורה - חיב מיתה בידי שמים, ולפיכך
17 לוקה [שחייבי מיתה בידי שמים - לוקים], שנאמר:
18 "ושמרו את משמרת, ולא ישאו עליו חטא". וטמא
19 שאכל תרומה טמאה - אף על פי שהוא בלאו - אינו
20 לוקה, שהרי אינה קדש.

21 ב. אין הטמאים אוכלין בתרומה, עד שיעריבו שמשן
22 ויצאו שלשה כוכבים בינוניים, וזו העת כמו שליש שעה
23 אחר שקיעת החמה, שנאמר: "ובא השמש, וטהר", עד
24 שיטהר הרקיע מן האור; "ואחר יאכל מן הקדשים".

25 ג. כהן טהור שאכל תרומה טמאה - אינו לוקה, מפני
26 שהוא בעשה, שנאמר: "ואחר יאכל מן הקדשים" - מדבר
27 שהוא בקדשותו, הוא שיאכל כשיטהר; אבל דבר טמא,
28 לא יאכל אף על פי שטהר. ולא הבא מפלל עשה, עשה
29 הוא.

30 ד. מי שהיה אוכל בתרומה, והרגיש שנודעו אבריו
31 להוציא שכבת זרע - אוחז באמה, וכולע את התרומה.

32 ה. השוטה והחרש, מטבילין אותן ומאכילין אותן תרומה
33 אחר שיעריבו שמשן. ומשמרין אותן, שלא יישנו אחר
34 הטבילה; שאם יישנו - טמאים, אלא אם כן עשו להם
35 כפי של נחשת [המוצמד לאיברם ומאפשר מעקב ובדיקה],
36 שמה יראה קרי.

37 ו. רוכבי גמלים - אסורין לאכל בתרומה, עד שישטבלו
38 ויעריבו שמשן; שהן בחזקת טמאה, מפני חמום. הרכיבה
39 על עור הגמל, מוציא טפה של שכבת זרע.

40 ז. המשמשות מטתה - אם לא נתהפכה בשעת תשמיש -
41 טובלת, ואוכלת בתרומה לערב; ואם נתהפכה בשעת
42 תשמיש - הרי זו אסורה לאכל בתרומה כל שלשה ימים,

חלל - אינו פוסל העבדים, אלא אוכלין בגלל אחיו
הפשרים, עד שיולד זה החלל, ויאסרו העבדים מלאכל.
ה. היבם ביצד? בת ישראל הזקוקה ליבם כהן - לא תאכל,
שנאמר: "וכהן, כי יקנה נפש", וזה עדין לא קנה אותה;
ובת כהן הזקוקה לישראל - אסורה מפני יבמה, שנאמר:
"ושבה אל בית אביה כנעוריה", פרט לשומרת יבם.
ו. יבם כהן שבא על יבמתו באנס, או בשגגה, או שהערה
בה ולא גמר - אף על פי שקנה אותה, כמו שבארנו
בהלכות יבום, אינו מאכילה בתרומה; עד שיעלל בעילה
גמורה ברצון. במה דברים אמורים? בשנתאלמנה מן
הארוסין; אבל מן הנשואין - הואיל והיתה אוכלת, תאכל
בביאה זו.
ז. הארוסין ביצד? בת כהן שנתארסה לישראל - אסורה
לאכל, שהרי יש לו בה קנין; ובת ישראל שנתארסה לכהן
- לא תאכל עד שתפנס לחפה, שמה תאכל לבני בית
אביה, כמו שבארנו.
ח. ישראל שאמר לכהנת: 'הרי את מקדשת לי לאחר
שלושים יום' - הרי זו אוכלת בתרומה כל השלשים, שעדין
לא נתארסה; ואם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשו
לאחר שלושים יום' - הרי זה אסורה לאכל מיד. וכן בשאר
כל התנאים פיוצא בזה.
ט. חרש ביצד? כהנת שנשאת לחרש ישראל - לא תאכל,
שהרי קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נשואין. ובת ישראל
שנשאת לכהן חרש - לא תאכל; שאינו קונה מן התורה,
שאינו בן דעת.
י. נתארסה לכהן פקח, ולא הספיק לכנסה עד שנתחרש -
אינה אוכלת; מת, ונפלה לפני יבם חרש, ויבמה - אינה
אוכלת. אבל אם נשאה כשהוא פקח, ונתחרש - הרי זו
אוכלת; מת, ונפלה ליבם חרש, ויבמה - הרי זו אוכלת,
הואיל והיתה אוכלת בתחלה. ואשת חרש שילדה ממנו,
הרי זו אוכלת בשביל בנה.
יא. בן תשע שנים ויום אחד ביצד? מי שנבעלה לאסור
לה, והוא בן תשע שנים ויום אחד - הואיל וביאתו ביאה,
נפסלה מן הכהנה ואסורה מלאכל, מפני שנעשת זונה או
חללה כמו שבארנו, אפלו היה שחוף [שאינו מתקשה]. ובת
ישראל, אפלו נשאת לכהן בן תשע שנים ויום אחד - אף
על פי שביאתו ביאה - אינה אוכלת בשביל הקטן, לפי
שאינו קונה עד שיגדיל. ספק שהוא בן תשע שנים ויום
אחד, ספק שאינו, נשאת לבן שלש עשרה שנה ויום אחד,
ספק שהביא שתי שערות ספק שלא הביא - הרי זו אסורה
לאכל.
יב. כל אלו שאין מאכילין בתרומה של תורה, כף אין
מאכילין בתרומה של דבריהם - גזרה, שמה יאכילו בשל
תורה.
יג. ואלו לא פוסלין, ולא מאכילין: האונס, והמפתה,
והשוטה שנשא אשה; אלא אם בן היתה אסורה לה, שהן

יח. בת ישראל שנשאת לכהן, והכניסה לו בין עבדי מלוג
בין עבדי צאן ברזל - הרי אלו יאכלו; וכן עבדי כהן שקנו
עבדים, ועבדי אשתו שקנו עבדים - יאכלו, שנאמר: "כי
יקנה נפש קנין כספו" - אפלו קנין הקנין אוכל, וקנין
האוכל מאכיל. וקנין שאינו אוכל, אינו מאכיל אחרים.
יט. בת כהן שנשאת לישראל, והכניסה לו בין עבדי מלוג
בין עבדי צאן ברזל - הרי אלו לא יאכלו.
כ. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, בין
כהנת בין ישראלית, וכן שאר חבי לאוין, והכניסה לו
עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל - עבדי מלוג לא יאכלו, אף
על פי שהוא חייב במזונותם; ועבדי צאן ברזל יאכלו,
מפני שהן של בעל. נשא שניה [איסורי עריות מדרבנן] -
היא אוכלת, ועבדי מלוג שלה לא יאכלו.
כא. כהנת אלמנה שנתארסה לכהן גדול, או גרושה לכהן
הדיוט - הואיל והן משמרות לביאה פסולה של תורה,
הרי אלו לא יאכלו; וכן אם נכנסו לחפה בלא ארוסין -
אינן אוכלות, שהחפה פוסלת אותן מלאכל. נתאלמנו או
נתגרשו מן הארוסין, חזרו להכשרן ואוכלות; מן הנשואין
- לא יאכלו, שפבר נתחילו.
כב. כהנת שמת בעלה כהן, ונפלה לפני יבמין שיש בהן
חלל - לא תאכל, מפני זקת החלל, ואפלו עשה בה אחד
מן הפשרים מאמר [קידושין]; שאין המאמר קונה בבימה
קנין גמור.
כג. כהן שנמת גט ליבמתו כהנת, שהיא גאסרה עליו,
ועדין זקתו עליה - הרי זו אוכלת בתרומה; מפני שהיא
משמרת לביאה פסולה של דבריהם, שאין הגט פוסל
היבמה אלא מדבריהם. וכן כהנת חלוצה או שניה
שנתארסה לכהן, אוכלת. כהן הדיוט שנשא אילונית [אשה
שאינה יכולה ללדת], הרי זו אוכלת בתרומה.

פרק ח

א. העבר, והיבם, והארוסין, והחרש, וכן תשע שנים ויום
אחד - פוסלין, ולא מאכילין.
ב. העבר ביצד? בת ישראל המעברת מכהן, לא תאכל
בשביל העבר; ובת כהן המעברת מישראל, אסורה לאכל
מפני העבר - שנאמר: "ושבה אל בית אביה כנעוריה",
פרט למעברת.
ג. בת כהן שבא עליה ישראל - אין חוששין לה שמה
נתעברה, אלא טובלת ואוכלת לערב. היתה נשואה
לישראל, ומת בעלה - טובלת ואוכלת בתרומה לערב, עד
ארבעים יום; ואם הפר עברה - הרי זו מקלקלת למפרע,
עד ארבעים יום; שכל הארבעים אינו עבר, אלא מים
בעולם הוא חשוב.
ד. בת ישראל שנשאת לכהן, ומת והניחה מעברת - לא
יאכלו עבדיה בתרומה בשביל העבר; שהילוד הוא
שמאכיל, ושאינו לוד אינו מאכיל. לפיכך, אם היתה העבר

47 ה. המשחרר את עבדו - משׁיזכה לו בגט שחרור, פסלו
 48 מלאכל בתרומה; וכל עבד שיצא לחרות, ועדין הוא
 49 מעצב גט שחרור, כמו שיחבאר בהלכות עבדים - אף על
 50 פי כן, הרי הוא אסור לאכל בתרומה.
 51 ו. הכותב נכסיו לאחר, וזכה לו על ידי אחר, והיו בהם
 52 עבדים, ושחק זה שנתנו לו ואחר כך צוח - הרי זה ספק
 53 אם זה שצוח הוכיח סופו על תחלתו, ועדין לא יצאו
 54 מרשות ראשון, או זה שצוח אחר ששחק, חזר בו; לפיכך,
 55 אין אוכלין בתרומה - בין שהיה רבן ראשון כהן והשני
 56 ישראל, בין שהיה רבן ראשון ישראל והשני כהן.
 57 ז. ישראל ששכר בהמה מכהן, מאכילה התרומה. וכהן
 58 ששכר בהמת ישראל - אף על פי שהוא חבב במזונוותיה
 59 - לא יאכילה תרומה, מפני שאינה קנין כספו.
 60 ח. ישראל ששם פרה מכהן לפטמה, ולהיות השכר
 61 [הרווח יחולק] ביניהן - לא יאכילה תרומה, אף על פי
 62 שיש לכהן בשבחה חלק; אבל כהן ששם פרת ישראל
 63 לפטמה - אף על פי שיש לישראל חלק בשבחה, הואיל
 64 וגופה לכהן, שהרי שמה על עצמו - הרי זה מאכילה
 65 התרומה.
 66 ט. פרתו של ישראל שילדה בכור - מאכילו התרומה;
 67 שהבכור לכהנים. ואוצר אדם כרשיני תרומה לתוף
 68 שוכו, ואינו חושש שמא יבואו היונים שלו ויאכלו אותו.
 69 י. יראה לי, שאם מכר הכהן פרתו לישראל, ולקח הדמים
 70 - אף על פי שעדין לא משף הלוקח, הרי זה אסור
 71 להאכילה תרומה; שדין תורה מעות קונות, כמו שיחבאר
 72 בהלכות מקח וממכר. ואם מכר ישראל לכהן - אף על פי
 73 שנתן הדמים, לא תאכל בתרומה עד שימשף.

יום חמישי ה' תמוז ה'תשע"ג

פָּרָק י

74 א. זר שאכל תרומה בשגגה, משלם כרן וחמש; אפלו
 75 ידע שהיא תרומה, ושהוא מזוהר עליה, אבל לא ידע אם
 76 חביב עליה מיתה, אם לאו - הרי זה שגגה, ומשלם כרן
 77 וחמש.
 78 ב. אחד האוכל דבר שדרכו לאכל, ואחד השוטה דבר
 79 שדרכו לשותות, ואחד הסוף דבר שדרכו לסוף - שגאמר:
 80 "ולא יחללו את קדשי בני ישראל", לרבות את הסוף.
 81 ואחד האוכל תרומה טמאה בשגגה ואחד האוכל טהורה,
 82 משלם כרן וחמש. ואינו חביב חמש, עד שיאכל פזית -
 83 שגאמר: "כי יאכל קדש בשגגה", ואין אכילה פחותה
 84 מפזית; וכשם שאכילת תרומה בכזית, כך שתיתה בכזית.
 85 ג. אכל וחזר ואכל, שתה וחזר ושתה - אם יש מתחלת
 86 אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרוס,
 87 ומתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתית
 88 רביעית - הרי אלו מצטרפין לכזית.
 89 ד. התרומה ותרומת מעשר, בין של דמאי בין של ודאי,

1 פוסלין אותה בביאתו, מפני שנעשת זונה או חללה, כמו
 2 שבארנו.
 3 יד. מי שנשאת לכהן שוטה, או שאנס אותה או פתה
 4 אותה כהן, וילדה - אוכלת בשביל בנה. ואף על פי
 5 שהדבר ספק, הואיל ושללא בקדושין היא, שמא מאחר
 6 עברה - הרי הולד בחזקת זה שבא עליה; והוא, שלא יצא
 7 עליה קול עם אחר, אלא הכל מרננין אתריה בזה הכהן.
 8 וכן כהנת שבא עליה שוטה ישראל, או שאנסה או פתה
 9 אותה, ונתעברה - אינה אוכלת, מפני העבר; נתחתף
 10 העבר, הרי זה תאכל.
 11 טו. אשת איש שבאו לה עדי קנוי ועדי סתירה - הרי זה
 12 אסורה לאכל בתרומה, עד שתשתה מי המרים; מפני
 13 שהיא ספק זונה. מת בעלה קדם שישקנה, או שהיתה מן
 14 הנשים שאינן שותות ולא נוטלות כתבה - הרי זה אסורה
 15 לאכל בתרומה לעולם. וכל אשת כהן שאמרה: 'טמאה
 16 אני' - הרי זה אסורה לאכל בתרומה.
 17 טז. קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שלא מדעת אביה,
 18 בין בפני אביה בין שלא בפניו - אף על פי שקדשה אביה,
 19 אינה אוכלת בתרומה; שאם מחה, תעשה זרה למפרע;
 20 וזה שרואה ושותק - כועס הוא, לפי שנשאת שלא לדעתו.

פָּרָק ט

21 א. האשה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה, או ליד
 22 שלוחה שעשת לקבלה; וכל שהיא ספק גרושה, הרי זה
 23 לא תאכל. האשה שעשת שליח לקבל לה גטה, אסורה
 24 לאכל בתרומה מיד; ואם אמרה לו: 'קבל לי גטי במקום
 25 פלוני' - אינה אסורה עד שיגיע שליח לאותו מקום.
 26 שלחה שליח להכאת גטה, אוכלת בתרומה עד שיגיע גט
 27 לידה. האומר לאשתו: 'הרי זה גטך שעה אחת קדם
 28 למיתתי' - אסורה לאכל בתרומה מיד.
 29 ב. עיר שהקיפה פרקום [מצור], וספינה המטרפת בים,
 30 והיוצא לדין - הרי אלו בחזקת קמיני; ואין צריך לומר
 31 מפרש, ויוצא בשירה. אבל עיר שפכשה פרקום, וספינה
 32 שאבדה בים, והיוצא להרג מפתי דיני גוים, ומי שגורתו
 33 חיה, או נפלה עליו מפלת, או שטפו נהר - נותנין עליהן
 34 חמרי חיים וחמרי מתים; לפיכך, אם היו נשותיהן בת
 35 כהן לישראל, או בת ישראל לכהן - הרי אלו לא יאכלו.
 36 אבל מי שנגמר דינו בבית דין, והניחיהו בבית הסקילה
 37 להרג - הרי זה בחזקת מת, ולא תאכל אשתו.
 38 ג. הניחו בעלה גוסס במדינה אחרת, בין שהיתה כהנת
 39 אשת ישראל או ישראלית אשת כהן - לא תאכל; שרב
 40 גוססין למיתה. אחד אומר: 'מת בעלה', ואחד אומר: 'לא
 41 מת' - הרי זה לא תאכל.
 42 ד. אמרה לה צרתה, או אחת מחמש נשים שאינן נאמנות
 43 להעידה שמת בעלה - הואיל ואינה נשאת על פיהן, הרי
 44 זו אוכלת בתרומה בחזקת שבעלה קים; עד שיעיד לה
 45 שהוא נאמן להשיאה על פיו.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום חמישי ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות תרומות פה

מתוך מהדורת חזק

46 הרי אלו פטורין מלשלם; מפני שזמנה בהול [ודינו כאונס],
 47 נחפזו לאכל ולא בדקו. וכלן שהיתה תרומה בתוך פיהן
 48 כשידעו שהן אסורין לאכל, הרי אלו יפלטו.
 49 יג. היתה אוכל, ואמר לו: 'נטמאת', או 'נטמאת התרומה',
 50 'טמא היתה', או 'טמאה היתה התרומה', או נודע שהוא
 51 טבל, או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או מעשר שני
 52 והקדש שלא נפדו, או שטעם טעם פשפש לתוך פיו - הרי
 53 אלו יפלטו.
 54 יד. שתי קפות, אחת של תרומה ואחת של חלין, שנפלה
 55 תרומה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזו נפלה - הריני
 56 אומר: 'לתוך של תרומה נפלה'. אין ידוע איזו היא של
 57 תרומה - אכל זר את אחת מהן, הרי זה פטור מן
 58 התשלומין; שהמוציא מחבורו, עליו הראיה. והשנייה, נוהג
 59 בה כתרומה. אכל אחר את השנייה, אף הוא פטור. אכל
 60 אחד את שתיהן, משלם כקטנה שבשתיהן - אם מזיה,
 61 קרן; ואם שוגג, קרן וחמש.
 62 טו. האוכל את החמש בשנגה - הרי זה מוסיף עליו
 63 חמשו, שהחמש כקרן לכל דבר; וכן מוסיף חמש על
 64 חמש, עד לעולם. כל המשלם קרן וחמש, הרי התשלומין
 65 כתרומה לכל דבר, אלא שאם נזרעו, גדוליהן חלין; ואם
 66 רצה הפהן למחל, אינו מוחל. וכל המשלם את הקרן
 67 בלבד, הרי התשלומין חלין; ואם רצה הפהן למחל, מוחל.
 68 טז. בת ישראל שאכלה תרומה, ואחר כך נשאת לכהן -
 69 אם תרומה שלא זכה בה כהן אכלה, משלמת קרן וחמש
 70 לעצמה; ואם תרומה שזכה בה כהן אכלה - משלמת קרן
 71 לבצלים, וחמש לעצמה; שכל המשלם קרן וחמש -
 72 משלם הקרן לבצלים, והחמש לכל כהן שירצה.
 73 יז. לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה - בין כך ובין כך,
 74 אינה משלמת לעצמה; והרי היא כמי שלא נשאת לכהן
 75 מעולם.
 76 יח. כל האוכל תרומה, בין בשוגג בין במזיד - אינו
 77 משלם אלא מן החלין המתקנין, שהוציאו מהן תרומות
 78 ומעשרות; ומשלמין מן הלגט ומן השכחה ומן הפאה ומן
 79 ההפקר, וממעשר ראשון שנטלה תרומתו, אף על פי
 80 שעדין לא נטלה תרומה גדולה שיש בו, אם הקדים
 81 המעשר לתרומה [בשבליים]; ומשלמין ממעשר שני
 82 והקדש שנפדו, אף על פי שנפדו שלא כהלכה [ללא
 83 החוחש]. ומשלמין מן התדש על הישן; אבל אין משלמין
 84 ממין על שאינו מינו - שנאמר: 'ונתן לכהן את הקדש',
 85 כקדש שאכל.
 86 יט. האוכל [בשנת שמיטה את ה] קשואין של ערב
 87 שביעית [ואין בנמצא קישואים של שישית -] ימתין
 88 לקשואין של מוצאי שביעית, וישלם מהן; שאינו יכול
 89 לשלם חובו מפרות שביעית, כמו שיתבאר במקומו.
 90 כ. אכל תרומה טמאה - משלם חלין, בין טמאין בין

1 והחלה, והבכורים - כלן מצטרפין לכזית, לחיב עליהן
 2 מיתה וחמש; שכלן נקראו 'תרומה'. ומן הדין הנה, שאין
 3 חיבין חמש על תרומת מעשר של דמאי, כמו שאין חיבין
 4 על מעשר שני שלו, כמו שיתבאר; אבל אמרו חכמים,
 5 אם לא יתחיב עליה חמש, יזלזלו בה.
 6 ה. אכל תרומה במזיד - אם התרו בו, לוקה ואינו משלם.
 7 ואם לא התרו בו - אם היתה טהורה, משלם את הקרן ואינו
 8 משלם את החמש. ואם היתה טמאה - משלם דמי עצים,
 9 מפני שאינה ראויה אלא להסקה; לפיכך, אם אכל תרומת
 10 תותים ורמונים וכיוצא בהן שנטמאו - פטור מן התשלומין,
 11 שהרי אינן ראויין להסקה.
 12 ו. האוכל תרומה חמץ בפסח - בין בידון בין בשנגה, בין
 13 טמאה בין טהורה - פטור מן התשלומין; אפלו הפרישה
 14 לשהיא מצה והחמיצה, פטור; ואפלו דמי עצים אינו
 15 משלם, שהרי אינה ראויה להסקה - מפני שהיא אסורה
 16 בהנהגה, אין לה דמים.
 17 ז. אכל השוגג ואל תרומה ביום הכפורים, או שאכל
 18 תרומה נקורה [שאסורה שוא נחש נקרה, והתברר כחשש
 19 שוא], והשותה יין תרומה שנתגלה, והסוף יין ושמן כאחד,
 20 או ששתה שמן וחמץ כאחד, או שפסס את החטים, או גמע
 21 את החמץ - הרי זה משלם קרן וחמש.
 22 ח. היתה שבע וקן במזונו, והוסיף על שבעו באכילת
 23 תרומה - אינו משלם את החמש, שנאמר: "כי יאכל", לא
 24 שיעזיק עצמו. וכן הפוסס את השעורים - פטור מן החמש,
 25 מפני שהזיק עצמו.
 26 ט. זר שבלע שופין [זרעונים חלקים] של תרומה, והקיאן,
 27 ובא אחר ואכלן גם הוא בשנגה - הראשון משלם קרן
 28 וחמש, והשני משלם דמי עצים לראשון.
 29 י. המאכיל את פועליו ואת אורחיו תרומה - הן משלמין
 30 קרן וחמש, מפני שהן כשוגגין, והוא משלם להן דמי
 31 סעודתן, שדמי החלין יתרון מדמי תרומה שאכלו - שדבר
 32 האסור, נפשו של אדם חתה ממנו.
 33 יא. המאכיל את בניו הקטנים, ואת עבדיו בין גדולים בין
 34 קטנים, והאוכל תרומת חוצה לארץ, והאוכל או השותה
 35 פחות מקזית, ונזיר ששנג ושתה יין של תרומה, והשותה
 36 שמן, והסוף את היין - כל אלו משלמין את הקרן, ואינן
 37 משלמין את החמש.
 38 יב. בת כהן שהיתה נשואה לישראל, או שנפסלה, ואחר
 39 כך אכלה תרומה - משלמת את הקרן, ואינה משלמת את
 40 החמש. האשה שהיתה אוכלת בתרומה, ואמר לה: 'מת
 41 בעליך', או 'גרשך', וכן העבד שהיה אוכל, ואמר לו: 'מת
 42 רבך והניח יורש שאינו מאכיל', או 'שמכרך לישראל', או
 43 'נתנד לו', או 'שחררך', וכן כהן שהיה אוכל, ונודע לו
 44 שהוא בן גרושה, או בן חלוצה - הרי אלו משלמין את
 45 הקרן בלבד. ואם היתה תרומת חמץ, והיה ערב הפסח -

מתוך מהדורת חזק

47 כעגול הדבלה; ואסור לעשות מהם שכר. וכן אין עושין
 48 תמרים דבש, ולא תפוחים יין, ולא פרות הסתו חמץ; וכן
 49 שאר כל הפרות - אין משנין אותן מבריתן בתרומה, חוץ
 50 מזיתים וענבים בלבד. עבר ועשה האכל משקה, הרי זה
 51 שותהו. וזו שאכל דבש תמרים, ייין תפוחים, וכיוצא בהן
 52 בשגגה - אינו חייב לשלם; ואם אכל במזיד, מפני אותו
 53 מכת מרדות.
 54 ג. אין נותנין דבלה ויגרוגרות לתוף המורקס [שומן דגים],
 55 מפני שהוא מאבדן; אבל נותנין את היין למורקס. ואין
 56 מפטמין את השמן [לערב בו ריח טוב], מפני שהוא
 57 מוציא מכלל מאכלות ועושהו שמן משקה; אבל מערבין
 58 יין ושמן ודבש ופלפלין וכיוצא באלו, לאכלן.
 59 ד. אין מבשלין יין של תרומה, מפני שהוא ממעטו. אין
 60 כובשין בצלים של תרומה בחמץ של תרומה, מפני
 61 שמפסיד החמץ. אין מערבין תבואה בקטנית; וכל דבר
 62 שיתפרש זה מזה כשפוכרין אותו, מערבין. ומשחרבה
 63 יהודה [והיבול היה דל], התחילו לערב תבואה בתבואה
 64 וקטנית בקטנית; אבל לא תבואה בקטנית.
 65 ה. כדרך שמרקדין [מנפים] את הקמח בחלין, כך נוהג
 66 הכהן בתרומה - מרקד לאכל, ומשליך את המרסן [סובים
 67 גסים]. הרי שרצה לעשות סלת מנפה בנפיות הרבה, עד
 68 שמוציא קב או קבים מן הסאה - לא ישליך את השאר,
 69 מפני שהוא ראוי לאכילה; אלא יניחו במקום מצנע.
 70 ו. שמן של תרומה, אין חוסמין [מחזקים] בו תנור וכירים,
 71 ואין סכין בו מנעל וסנדל. ולא יסוף רגלו, והיא בתוף
 72 מנעל וסנדל, אבל סף את רגלו, ולובש המנעל או הסנדל.
 73 וסוף כל גופו, ומתעגל על גבי קטבוליא [כלי שכיבה
 74 וישיבה מעור] חדשה. ואף על פי שהן נסוכין, אינו
 75 חושש; אבל לא יתן שמן על גבי טבלא של שיש להתעגל
 76 עליה, מפני שהוא מאבדו.
 77 ז. כל האוכל תרומה, אפלו פרות - צריך נטילת ידים, אף
 78 על פי שהיו ידיו טהורות, כמו שיתבאר במקומו. ואינה
 79 נאכלת עם הזר על השלחן - גזרה, שמה יאכל ממנה.
 80 ותרומת חוצה לארץ נאכלת עם הזר על השלחן, ואינה
 81 צריכה נטילת ידים - בחלין. ואין סכין שמן תרומה בידים
 82 מסאבות; נפל על גבי בשרו, מפשפש בידים מסאבות.
 83 אבל סכין את הקטן בשמן תרומה בתוף שבועה [ימים
 84 להולדתו]; שהנולד - פל שבועה, אינו חשוב ערל.
 85 ח. סף הוא הכהן עצמו בשמן, ומביא בן בתו ישראל
 86 ומעגילו על גביו; ואם סף עצמו בשמן ונכנס למרחץ -
 87 מתר לזר למשותו במרחץ, אף על פי שהוא נסוף ממנו.
 88 ט. כהנת שחפפה ראשה בתלתן של תרומה, אין
 89 הישראלית מתרת לחף אחריה; אבל מעגה [מגלגלת
 90 הישראלית את] שעררה בשעררה [של הכהנת] - ומשתמשת
 91 בחומר שכבר נשתמשה הכהנת. ומפני מה התרו הכהנים
 92 לחף שערן בתלתן של תרומה? מפני שאינו ראוי למאכל
 93 אדם.

1 טהורין. אכל תרומה טהורה, משלם חלין טהורין; ואם
 2 שלם חלין טמאין, בין בשוגג בין במזיד - תשלומיו
 3 תשלומין, ויחזור וישלם מן הטהורין.
 4 כא. אכל תרומת חבר, משלם לו. אכל תרומת עם הארץ
 5 - משלם לחבר, ונוטל דמיה ממנו ונותנו לעם הארץ
 6 שאכל תרומתו; שאין מוסרין טהרות לעם הארץ.
 7 כב. גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה, ואחר כך מת אבי
 8 אמו - אינו משלם לעצמו, אלא משלם ליורש אחר משאר
 9 השבט; וכן אם נפלה לו תרומה מאבי אמו ואכלה, ובעל
 10 חוב שגבה תרומה בחובו והאשה בכתבתה ואכלה -
 11 משלמין קרן וחמש לכהן חבר, והחבר נותן להם דמים
 12 שהיו מוכרין בה אותה התרומה שאכלו.
 13 כג. הגונב תרומה, ולא אכלה - משלם תשלומי כפל
 14 לבעלים; ויש לו לשלם מדמי תרומה [תשלום כספי ולא
 15 דווקא פירות]. גנבה, ואכלה - משלם שני קרנין וחמש;
 16 קרן וחמש מן החלין, וקרן אפלו מדמי תרומה.
 17 כד. היתה התרומה הקדש לכהן הבית, וגנבה ואכלה -
 18 אינו משלם תשלומי כפל; שאין בהקדש תשלומי כפל,
 19 כמו שיתבאר במקומו. אבל משלם קרן ושני חמשים -
 20 חמש משום אוכל תרומה, וחמש משום שגהגה מן
 21 ההקדש. ולמי משלם? אם היה כהן פזית, ואין בה שוה
 22 פרוטה - משלם לפהנים; ואם יש בה שוה פרוטה - בין
 23 שיש בה פזית בין שאין בה פזית, משלם להקדש.
 24 כה. ומפני מה חל אסור הקדש על התרומה? מפני
 25 שהתרומה אסורה לזר, ומתרת לכהן; הקדישה, נאסרה על
 26 הכהן. לפיכך, נוסף בה אסור אף על ישראל, על דרך
 27 שבארנו בהלכות ביאות אסורות ואסורי מאכלות.
 28 כו. הגזול תרומה ואכלה, משלם קרן וחמש אחר;
 29 שהחמש שחייב בו משום תרומה, יצא בו ידי גזול -
 30 שנגאמר: 'ונתן לכהן את הקדש', אינו חייב אלא בחמש
 31 של קדש בלבד. גזלה והאכילה לאחר, האוכל משלם קרן
 32 וחמש. כל מקום שאמרנו: 'משלם קרן וחמש' - אם אכל
 33 שוה ארבעה, משלם שוה חמשה ממין שאכל; וכל מקום
 34 שאמרנו: 'קרן ושני חמשים' - אכל שוה ארבעה, משלם
 35 שוה ששה; וכל מקום שאמרנו: 'שני קרנין וחמש' - אכל
 36 שוה ארבעה, משלם שוה תשעה. ולעולם אינו משלם
 37 אלא לפי דמים שהיתה שוה בשעת אכילה, בין שהוזהר
 38 בשעת תשלומין בין שהוקרה.
 39 פֶּרֶק יא
 40 א. התרומה נתנת לאכילה ולשתיה ולסיכה - שהסיכה
 41 לשתיה, שנגאמר: 'כמים בקרבן, וכשמן בעצמותיו',
 42 והשתיה בכלל אכילה - לאכל דבר שדרכו לאכל, ולשתות
 43 דבר שדרכו לשתות, ולסוף דבר שדרכו לסוף. ולא יסוף
 44 יין וחמץ. אבל סף הוא את השמן טהור; ומדליק את
 45 השמא, וזה הוא הנקרא 'שמן שרפה' בכל מקום.
 46 ב. תמרים של תרומה, מתר לחמץ [לכוזין] אותן ולקבצן

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום חמישי ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות תרומות פז

מתוך מהדורת חזק

47 אביה - מדליק בךשנתה. מתר לכהן להדליק שמן שרפה
48 אפלו בבית האכל, או בבית המשתה שיש שם ערבוב,
49 ואין חוששין שמה יסתפקו ממנו; בבית המשתה, מפני
50 נקיון פליהם אין נוגעין בו, ובבית האכל, מפני שאין להם
51 פנאי מפני האכל.
52 כ. הזרע את התרומה - בשוגג [וחושש שכל הצומח יהיה
53 תרומה] יפך [התירו להפך את הקרקע ולבטל הזריעה],
54 וכמוזר קנים [חייב לקיים ויהיו הגידולים כתרומה]; ואם
55 הביאה שלישי - בין במזיד בין בשוגג, יקנס. ואם היה
56 פשתן - אפלו הביא שלישי, ואפלו במזיד - יפך; קנס קנסו
57 בו, שלא ירע ויתפוך להנות בעציו.
58 כא. גדולי תרומה - הרי הן פחלין לכל דבר, אלא
59 שאסורין לזרים; גזרו חכמים עליהן שיהיו אסורין לזרים
60 כתרומה, משום תרומה טמאה שביד הפכה - שלא ישקה
61 אותה אצלו כדי שיזרענה ותצא לחלין, ונקמצא בא בה לירי
62 תקלה. לפיכך, מתר לאכל הגדולין בידיים טמאות, ומתרין
63 לטבול יום פחלין.
64 כב. גדולי גדולין - חלין לכל דבר; ואפלו דבר שאין זרעו
65 פלה - אם רבו הגדולין על העקר בגדולי הגדולין - הרי
66 הגדולין השניים מעלין את העקר אף על פי שאין זרעו
67 פלה, ויהיה הכל מתר לזרים. וכן תרומת חוצה לארץ,
68 והמדמע, ותוספת תרומה [במקרים שחוזר ותורם], וזרעוני
69 גנה שאינן נאכלין, כגון זרע לפת וצנון, אף על פי שאותו
70 לפת וצנון תרומה - גדוליהן מתרין, והרי הן חלין לכל
71 דבר; וכן הזרע פשתן של תרומה, הגדולין מתרין לזרים.
72 כג. הזרע תרומה טמאה - אף על פי שהגדולין טהורין,
73 הרי הן אסורין באכילה; הואיל והתרומה שנוצרה אסורה
74 באכילה היתה, כבר נדחו.
75 כד. חתף את העלין שצמחו, ויצאו עלין שניים וחתכן -
76 הרי האכל שיצא אחר כך מתר באכילה.
77 כה. שתלים חלין שנטמאו, ואחר שנטמאו זרען ועשן
78 תרומה - הרי אלו מתרין; ששהי טהרו בריעה, ולא נטמאו
79 כשהן תרומה כדי שיהיו אסורין.
80 כו. שבלת שהיתה בתוף הפרי, ומרח הפרי פלו - הרי
81 אותה השבלת טבל, הואיל ונמיתה בתוף הפרי. שתלה
82 ואחר כך קרא עליה שם, ועשאה תרומה - הרי זו ספק
83 תרומה; הואיל וזרעה, שמה פרח הטבל ממנה, ונעשת
84 כפרות שעדין לא נגמרו; ואכל אם עשה אותה תרומה קדם
85 שיזרענה, הרי זו תרומה. לפיכך, אם תלש ממנה, ואכל
86 במזיד - חיב מיתה; בשוגג, משלם את החמש. ואם גחן,
87 ואכל בפיו מן הארץ - בטלה דעתו אצל כל אדם, שאין
88 דרך אכילת בני אדם בכך; לפיכך, פטור מן המיתה; ומן
89 החמש, אם הנה שוגג.
90 כז. שדה של גדולי תרומה - חצבת בלקט שכחה ופאה,
91 וחסבת בתרומה ובמעשרות ובמעשר עני; ועניי ישראל
92 ועניי כהנים נוטלים ממנה מתנות אלו - עניי כהנים אוכלין

1 י. עקצי תאנים וגרוגרות, ועקצי הפליסין והחרובין, ומעי
2 אבטיח [הזרע והמיץ שבתוכו], וקלפי אבטיח, וקלפי
3 אתרוג, וקלפי מלפפון - אף על פי שאין בהן אכל, וקנובת
4 [קצוות] - ירק שמשליכין בעלי בתים - הרי אלו אסורין
5 לזרים; אבל קנובת ירק שמקנבין הגננין, מתרת לזרים.
6 קלפי פולין ושמשמין - אם יש בהן אכל, אסורין; אין בהן
7 אכל, מתרין.
8 יא. גרעיני אתרוג, מתרין; גרעיני זיתים ותמרים וחרובין
9 - אף על פי שלא פנסו הפהן, הרי אלו אסורין לזרים.
10 ושאר הגרעינין - בזמן שפנסן ויש בהן לחלוחיות למצץ
11 אותן, אסורות לזרים; ואם השליכין, מתרות.
12 יב. הסבין של חטים חדשות - אסור, מפני שהוא ראוי
13 למאכל אדם; ושל חטים ישנות, מתר. ועד מתי נקראו
14 'חדשות'? כל זמן שבני אדם רגילין לחבט בין הגרנות.
15 יג. הנצולות [שאיותם ירודה] והרקבניות [רקובות] של
16 תרומה, אסורות; ואם העלו אבק [נתעפשו], מתרות.
17 שמרים של תרומה שנתן עליהן מים - הראשון והשני,
18 אסור לזרים; והשלישי, מתר. ואם לא נתן מים, אלא מסגן
19 היין מעל השמרים בלבד - אף השלישי אסור לזרים.
20 יד. מגרה שפנה ממנה חטי תרומה - אין מחיבין אותו
21 להיות יושב ומלקט אחת אחת, ואחר כך יתן לתוכה חלין;
22 אלא מכבד בדרך, ונותן לתוכה חלין. וכן חבית של שמן
23 שנשפכה - אין מחיבין אותו להיות יושב ומטפת, אלא
24 נוהג בה כדרך שנוהג בחלין.
25 טו. המערה פד של שמן תרומה - הרי זה מערה עד
26 שיפסק העמוד [תיפסק הנגירה הרציפה], ויתחיל השמן
27 לנטף מעט מעט; וכיון שנשטפו שלש טפין זו אחר זו - דיו,
28 ומתר לתן לתוף הפד שמן חלין. הרי שלא נתן, אלא הניח
29 הפד עד שמצת אותה - התמצית תרומה.
30 טז. ממלא הפהן גר שמן שרפה [של תרומה טמאה],
31 ונותנו לישראל לעלות בו לעליה, ולהפנס לתדר - לעשות
32 צרכי הפהן, אבל לא צרכי ישראל; ואם היה שמה עמו,
33 מתר.
34 יז. ישראל שהיה אורח אצל הפהן, והדליק לו שמן שרפה
35 [של תרומה], ועמד הפהן והלך לו - אינו חיב לכבות את
36 הגר, עד שיתכבה מאליו. וטובל הישראלי פתילה בגר
37 הפהן, ומדליקה לילך בה.
38 יח. בקרו של פהן שהיה עומד אצל בקרו של ישראל, הרי
39 זה מדליק עליהן שמן שרפה. כליו של פהן שהיה נארג
40 אצל כליו של ישראל - הרי זה מדליק עליהן שמן שרפה,
41 שלא ברשות פהן. וכן מדליקין שמן שרפה בבתי פנסיות,
42 ובבתי מדרשות, ובמבואות האפלים, שלא ברשות פהן.
43 ומי שאין לו שמן חלין להדליק גר חנפה - מדליק שמן
44 שרפה, שלא ברשות פהן. מדליקין שמן שרפה על גבי
45 החולים, ברשות פהן.
46 יט. בת ישראל שנשאת לכהן, והיא למודה לבוא אצל

מתוך מהדורת חזק

47 - אין נזהר, לא בעת ששף הכרשינין, ולא בעת שמאכילן
 48 לבהמה. לפיכך, נותנין תרומת תלתן וכרשינין לכהן עם
 49 הארץ.
 50 ח. אין מפקדין תרומה אצל פהן עם הארץ, מפני שלבו
 51 גם בה. אבל מפקדין אותה אצל ישראל עם הארץ, בכלי
 52 חרש המקנה צמיד פתיל; ובלבד, שלא יהיו פרות מכשרין
 53 - גזרה, שלא תסיטם אשתו נדה.
 54 ט. אין עושין לעם הארץ תרומת ויתיו בטרה; אבל
 55 עושין לו ויתיו חלין בטרה, משום כדי חייו של בדר.
 56 וכיצד עושה? נוטל פדי התרומה, ומניחה בכלי שאינו
 57 מקבל טמאה, כגון כלי אבנים; וכשביאו עם הארץ לטל
 58 החלין והתרומה, אומרים לו: 'הזהר שמא תגע בתרומה,
 59 שלא תחזור לטבלה'.
 60 י. ישראל שעושה פרותיו בטמאה, אין בוצרין עמו; ואין
 61 צריך לומר שאין דורכין עמו, מפני התרומה שתעשה
 62 בטמאה. אבל מוליכין עמו חביות לגת, ומביאין מן הגת.
 63 יא. זיתים וענבים שנטמאו, סוחטין ועושה אותן תרומה.
 64 ואם נטמאו אחר שנעשו תרומה [ובתרומה שני עושה
 65 שלישי], וסחטן פחות פחות מפניצה - הרי המשקה
 66 היוצא מהן מותר בשתייה לכהנים; ואפלו לנסכים הוא
 67 ראוי - שהמשקה כאלו הוא מפקד בתוך האכל. ולא אמרו
 68 'פחות מפניצה', אלא גזרה - שמא יעשה יותר מפניצה,
 69 ונמצא המשקה מטמא בכביצה. ואם היו פרות אלו
 70 שלישי לטמאה - דורכין בגת ובבית הבד, והמשקה
 71 תרומה טהורה; שאין שלישי עושה רביעי בתרומה, כמו
 72 שיתבאר בענין טהרות.
 73 יב. פת תרומה שנטמאת, משליכה לבין העצים עד
 74 שישרפום; וכן שמן שנטמא, נותנו בכלי מאוס עד
 75 שידליקו, כדי שלא יהיה תקלה לאחרים, ויאכלוהו.
 76 וחסים שנטמאו - שולקן ומניחין בכלי מאוס, כדי שלא
 77 יהיו ראויין לאכילה; ואחר כך יסיק בהן תנור וכירים.
 78 ומשקין שאין ראויין להדלקה שנטמא, כגון היין - קוברין
 79 אותו.
 80 יג. יין תרומה שנתגלה - הואיל ואסור בשתייה, ישפך.
 81 וכן תאנים וענבים וקשואין ודלועין ואבטיחים ומלפפונות
 82 של תרומה שנמצאו מנקרות - הרי אלו אסורין באכילה,
 83 מפני סכנת נפשות; מה יעשה בהן? ישליף לים, או
 84 יקברו.
 85 יד. עסה שנלושה במים מגלין - אף על פי שהיא תרומה,
 86 הרי זו תשרף.
 87 טו. אסור לכהן לטל תרומה, או שאר מתנות שלו - עד
 88 שיפרישו אותן הבעלים, שנאמר: "ראשיתם אשר יתנו
 89 לה", לך נתתם, ונאמר: "אשר ירימו בני ישראל לה",
 90 נתתי לך" - עד שירימו הם, ואחר כך יזכה בהן. ולא יטל
 91 אותן אחר שהורמו, אלא מדעת הבעלים - שהרי הן של
 92 בעלים לתמן לכל כהן שירצו, שנאמר: "ואיש את קדשיו,
 93 לו יהיו". ואם לקחן שלא מדעת הבעלים - זכה בהן;

1 את שלקח, ועניי ישראל מוכרין את שלקחן לכהנים בדמי
 2 תרומה, והדמים של עניים; וכן בן לוי מוכר את המעשר
 3 שלו לכהנים.
 4 כח. החובט גדולין אלו - משבת. והדש בבהמה, ביצד
 5 יעשה? תולה קפיפות [טלים] בצוארי הבהמה, ונותן
 6 לתוכן מאותו המין; נמצא לא זומם [חוסס את פיה] את
 7 הבהמה, ולא מאכיל את התרומה.

פרק יב

9 א. אסור לטמא את התרומה של ארץ ישראל, כשאר
 10 הקדשים; ולא יביא אותה לידי טמאה, ולא יפסיד אותה,
 11 אלא אוכל הטהורה, ומדליק הטמאה. ומתיר לטמא תרומת
 12 חוצה לארץ בטמאות של תורה, אף על פי שאינה טמאה
 13 אלא בארץ העמים שהיא מדבריהם - מפני שעקר חיובה
 14 מדבריהם; לפיכך, נדה קוצה [מפרישה] לה חלה בחוצה
 15 לארץ - שאינה מזוהרת אלא לאכלה, לא לגע בה, כמו
 16 שבארנו.
 17 ב. תרומה שנטמאת בספק - לא אוכלין, ולא שורפין;
 18 אלא תהיה מנחת עד שתטמא טמאה ודאית, ותשרף. ויש
 19 שם ספקות ששורפין עליהן את התרומה, כמו שיתבאר
 20 בענין טמאה וטהרה.
 21 ג. חבית של תרומה שנולד לה ספק טמאה - הרי זה לא
 22 יחדש בה דבר, לא יזווג ממקומה, ולא יגלגה; אלא
 23 יניחנה עד שתטמא ודאית, ותשרף. ואין חוששין שמא
 24 תאכל.
 25 ד. חבית שנגשבה בגת העליונה, והתחתונה טמאה [ויש
 26 חשש שיתערבו וידמע את החולין, שאסור אף לכהן] - אם
 27 יכול להציל ממנה רביעית בטרה, יציל [למרות ההפסד
 28 של החולין]; ואם לאו, יציל בידיו בלא גטילת ידים, ואף
 29 על פי שהוא מטמאה, כמו שיתבאר בענין טהרות.
 30 ה. במה דברים אמורים? בחבית של יין, והוא שהיה
 31 בגת התחתונה פחות ממאה; שהרי ידמע הכל ויפסד.
 32 אבל אם היה בתחתונה מאה בזה החבית, שהרי היא עולה
 33 באחד ומאה, או שהיתה חבית של שמן - תרד ותטמא,
 34 ואל יטמאנה בידיו; שהרי הכל ראוי להדלקה, ואין שם
 35 הפסד מרבה. וכן חבית שמן שנגשבה - אם יכול להציל
 36 רביעית בטרה, יציל. ואם לאו, יציל בטמאה; שפיון
 37 שנגשבה החבית - אינו מזוהר שלא להציל בטמאה, מפני
 38 שהוא בהול.
 39 ו. היה עובר ממקום למקום, וכפרות של תרומה בידו,
 40 אמר לו הנכרי: 'תן לי אחת מהן, ואם לאו - הריני נוגע
 41 בכלן ומטמאן' - ניחם לפניו אחת על הסלע, ואל יתנגה
 42 לתוך ידו; כדי שלא יטמא התרומה בידים.
 43 ז. התלתן והכרשינין של תרומה - הואיל ואינו מאכל
 44 אדם, הרי זה מותר לעשות כל מעשיהן בטמאה. ואינו
 45 נזהר, אלא בעת שריתן במים - שאם שרה אותה בטמאה,
 46 הרי טמא אותה בידים [ובאופן גלוי]; אבל אחר השירה

47 הנושא אשה שאינה הוגנת, והטמא, והערל - שאין
48 משלחין להן כלל.

49 **יום שישי ו' תמוז ה'תשע"ג**

50 **פָּרָק יג**

51 א. התרומה עולה באחד ומאה. כיצד? סאה תרומה
52 שנפלה למאה סאה של חלין, ונתערב הכל - מפריש מן
53 הכל סאה אחת, ונותנה לכהן; והשאר מתר לזרים. וכל
54 תרומה שאין הפהנים מקפידין עליה, כגון תרומת
55 הפליסין והתרובין ושעורים של אדום - אינו צריך
56 להגביה; הואיל ונפלה למאה - בטלה במעוטה, והכל
57 מתר לזרים.

58 ב. נפלה סאה תרומה לפחות ממאה - נעשה הכל מדמע,
59 וימכר הכל לפהנים בדמי תרומה, חוץ מדמי אותה סאה.
60 במה דברים אמורים? בשנתערב מין במינו. אבל נתערב
61 מין בשאינו מינו, כגון טעם: אם יש בכל טעם תרומה
62 - נעשה הכל מדמע, וימכר לפהנים, חוץ מדמי תרומה
63 שבו; ואם טעם הכל טעם חלין - הכל מתר לזרים.

64 ג. סאה תרומה שנפלה למאה, והגביה סאה מן הכל,
65 ונפלה הסאה שהגביה למקום אחר - אינה מדמעת אלא
66 לפי חשבון; וכן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה,
67 ונעשה הכל מדמע, ונפל מן המדמע למקום אחר - אינו
68 מדמע אלא לפי חשבון. כיצד? הרי שנפל עשר סאין של
69 תרומה לתשעים סאה חלין, ונדמע הכל - אם נפל ממדמע
70 זה עשר סאין לפחות ממאה חלין, נדמעו; שהרי יש
71 בעשר של מדמע סאה של תרומה. נפל לתוכן פחות
72 מעשר סאין, אינן מדמעות.

73 ד. במה דברים אמורים? בדרך שאין דרכו להכלל, כגון
74 חטים לחטים או קמח לקמח. אבל דבר שדרכו להכלל,
75 כגון שמן תרומה לשמן חלין, או זין תרומה לזין חלין -
76 הולכין אחר הרב: אם רב תרומה, הרי זה מדמע בתרומה;
77 ואם רב מן החלין - הרי הוא כחלין ואינו מדמע, ואף על
78 פי שהכל אסורים לזרים.

79 ה. סאה תרומה שנפלה למאה, הגביהה, ונפלה סאה
80 אחרת, הגביהה, ונפלה אחרת - הרי החלין מתרין; עד
81 שתברכה תרומה על החלין - שאם נפלו לתוך המאה חלין
82 מאה סאה ועוד של תרומה סאה אחר סאה, נעשה הכל
83 מדמע.

84 ו. סאה תרומה שנפלה למאה, ולא הספיק להגביהה עד
85 שנפלה סאה אחרת - אם ידע בראשונה קדם שתפול
86 השניה, לא נדמעו; אלא מפריש סאתים, והשאר מתר -
87 הואיל והיה לה לעלות, הרי היא פאלו עלתה. ואם לא
88 ידע בסאה ראשונה אלא אחר שנפלה השניה - הרי זה
89 מדמע, וכאלו נפלו שתיקה באחת.

90 ז. אין פסלת של תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור

1 שאין לבעלים בהן אלא טובת הנהיגה נהנה מכך שהיטב
2 טובה לכהן, וטובת הנהיגה אינה קמון.

3 טז. בהן שנתנו לו תרומה, ומצא בה דברים אחרים - הרי
4 אלו אסורין משום גזל, שמא אחרים הניחום שם עד
5 שיטלו.

6 יז. אין ישראל חביב להטפל בתרומה, ולהביא אותה מן
7 הגרן לעיר, ומן המדבר לשוב - אלא פהנים יוצאין
8 לגרנות, וישראל נותנים להם חלקם שם; ואם לא יצאו,
9 הרי זה מפרישה ומניחה בגרן. ואם הייתה חיה ובהמה
10 אוכלתה שם, ואינה משתמרת שם מהן - התקינו חכמים
11 שיטפל בה, ויביאנה לעיר, ויטל שכר הבאתה מכהן;
12 שאם הפרישה והניחה לבהמה ולחיה, הרי זה חלול השם.
13 יח. אסור לכהנים וללויים לסייע בבית הגרנות, כדי לטל
14 מתנחיתה. וכל המסייע - חלל קדש השם, ועליהם נאמר:
15 "שחתם ברית הלוי". ואסור לישראל להניחן שישיעו,
16 אלא נותן להם חלקם בכבוד.

17 יט. נתן תרומה לכהן על מנת להחזירה, יצא ידי נתינה;
18 ואסור לעשות כן, מפני שנמצא כמסייע בבית הגרנות. וכן
19 אסור להן שיחטפו תרומות ומעשרות, ואפלו לשאל
20 חלקם בפייהם אסור, אלא נוטלין בכבוד; שעל שלחן
21 המקום הן אוכלין, ועל שלחנו הן שותין; ומתנות אלו
22 לה' הן, והוא ברוך הוא זכה להם - שנאמר: "ואני הנה
23 נתיי לך את משמרת תרומתי".

24 כ. לא יתן אדם תרומה לשומר גתו, ולא בכור לשומר
25 עדרו, ולא מתנות [הבשר] לרועה בהמתו; ואם נתן -
26 חלל, אלא אם כן נתן להם שכר שמירתם תחלה. ורשאי
27 ישראל לומר לישראל אחר: 'הא לך סלע זו, ונתן תרומה
28 או בכור או שאר מתנות לפלוני הכהן בן בתי', או 'בן
29 אחותי', וכל פיוצא בזה.

30 כא. במה דברים אמורים? בשקיהו הבעלים רוצים לתן
31 אותם לאחד משני כהנים אלו, או משני לויים אלו בחנם,
32 ואמר לו חברו: 'הא לך, ונתן לזה'; אבל בעלים שאמרו
33 לכהן או ללוי: 'הא לך חלק זה בטובת הנהיגה' - הרי זה
34 אסור. וכן אסור לעשות סחורה בתרומות, אף על פי
35 שהוא לוקח מכהן ומוכר לכהן.

36 כב. עשרה - אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות, אף
37 על פי שהן אוכלין אותה או מאכילין אותה; ואלו הן:
38 החרש, והשוטה, והקטן שיש בו דעת לפרש חיקו [לפרוט
39 בגדו לקבלת תרומה] - מפני שאין באלו דעת; והטמטום,
40 והאנדורגינס - מפני שהן בריה בפני עצמה; והעבד -
41 שמא יראו אותו העוברים בשדה, ויעידו עליו שהוא כהן;
42 והערל, והטמא - מפני שהן מאוסין; והאשה - שמא
43 תתגרש, ומפני היחוד; והנושא אשה שאינה הוגנת לו
44 [פסולה לכהונה] - קנסו אותו שלא יחלק בבית הגרנות,
45 עד שיגרשנה. וכלן - משלחין להן לבתיהן, וחולקין להן
46 בשאר קדשי הגבול ומשלחין להן לבתיהן; חוץ מן

מתוך מהדורת חזק

48 הגדולין מדמע. במה דברים אמורים? בזרע את השניה
 49 עד שלא קצר את הראשונה. אבל קצר את הראשונה,
 50 ואחר כך זרע את השניה - אפלו בדבר שאין זרעו פלה -
 51 הגדולין חלין; שאין תלוש ומחבר געשין הוכח זה לזה.
 52 יד. שתי קפות, אחת של חלין ואחת של תרומה, ולפניהן
 53 שתי סאין, אחת של חלין ואחת של תרומה, ונפלו אלו
 54 לתוך אלו - מתרין; שאני אומר: 'חלין נפלו לתוך החלין,
 55 ותרומה לתוך התרומה' - ואף על פי שלא רבו חלין על
 56 התרומה. במה דברים אמורים? בתרומה בזמן הזה, שהיא
 57 מדבריהם; אבל בתרומה של תורה - עד שיכרו חלין על
 58 התרומה.

59 טו. סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי, ואמר: 'תרומת הכרי
 60 הנה בתוכו' - במקום שנפלה אותה סאה, שם נסתמה
 61 תרומת הכרי, ונדמע הכל בתרומה שנפלה ובתרומת הכרי.
 62 אמר: 'תרומת הכרי בצפוננו' - חולקין אותו לשנים, והחצי
 63 שבצפון לשנים, ונמצא רביעי הכרי שהוא צפון צפוננו, הוא
 64 המדמע.

65 טז. היו לפניו שני כריים, ואמר: 'תרומת שני כריים
 66 באחד מהן' - הרי שניהן מדמעין; היו לפניו שני סאין
 67 וכרי אחד, ואמר: 'הרי אחד מן הסאין האלו עשויה
 68 תרומה על הכרי הזה' - הרי אחת מהן תרומה, ואין ידוע
 69 איזו היא. היו לפניו שני כריים וסאה אחת, ואמר: 'הרי זו
 70 תרומה על אחת מן הכריים האלו' - הרי הוא תרומה;
 71 ונתקן אחד מהן, ואין ידוע איזה הוא המתקן מן השבול.

פרק יד

72 א. חמשים תאנות שחרות וחמשים לבנות, שנפלה לתוכן
 73 תאנה אחת של תרומה - היתה לבנה, השחרות מתרות
 74 והלבנות מדמעות; היתה שחרה, השחרות מדמעות,
 75 והלבנות מתרות. ואם אין ידוע אם שחרה היתה, אם
 76 לבנה - עולה באחד ומאה מן הכל; ידע מה היתה אחר
 77 שנפלה, ושכח - הרי כלן מדמעות.

78 ב. וכן עגולי דבלה ומלבנים של דבלה, שנפל עגול או
 79 מלבן של תרומה לתוכן, ואין ידוע אם מלבן היה או עגול
 80 - הרי העגולין מצטרפין למלבנים, ותעלה תרומה באחד
 81 ומאה מן הכל. עגולי דבלה גדולים וקטנים, שנפל עגול
 82 דבלה לתוכן, ואין ידוע אם גדול אם קטן - הרי הן מעלין
 83 בין במונן בין במשקל. כיצד? נפל עגול למאה עגולים
 84 גדולים וקטנים - הריני אומר: 'קטן נפל', ומגביה אחד
 85 קטן. נפל עגול לתוך ארבעים עגול, מהן עשרים עגול
 86 משקל כל אחד ארבע ליטרין, והאחד ועשרים משקל כל
 87 אחד ליטרה - הואיל ומשקל הכל מאה ליטרין ואחד,
 88 הריני אומר: 'קטן נפל', ומגביה אחד מן הקטנים.

89 ג. והקמח והסלת אינן מצטרפין להעלות את התרומה.
 90 ד. סאה חטים של תרומה, שנפלה על פי המגורה [מחטן]
 91 של חטים - אין משערין אותה במאה ואחד; שאין
 92 משערין אלא אם נבללה תרומה עם החלין, או אם אין

1 החלין, אבל פסלת של חלין מצטרפת עם החלין להעלות
 2 התרומה. כיצד? חטים יפות של תרומה שנפלה למאה
 3 סאה חטים רעות של חלין, וטחון הכל - אף על פי
 4 שהמרטן של חלין מרבה ושל תרומה מועט, והרי הקמח
 5 של תרומה בפחות ממאה מקמח החלין - הרי זה עולה,
 6 ומשערין בקמח עם המרטן שהוא מאה ואחד. אבל אם
 7 נפלה סאה של חטים רעות של תרומה לפחות ממאה
 8 סאה של חטים יפות של חלין, וטחון הכל, והרי הקמח
 9 של תרומה אחד ממאה מקמח החלין - הרי זה עולה
 10 במאה ואחת, שהרי הותרו החלין ופחתה התרומה.

11 ח. לג יין של תרומה צלול שנפל למאה לגין עכורין -
 12 אין מוציאין שמרים שבהן, אלא מעלין את הלג; וכן אם
 13 נפל לג עכור למאה לגין צלולין, אין מוציאין שמרים
 14 שבו.

15 ט. לג מים שנפל לתשעה ותשעים לגין יין, ואחר כך נפל
 16 לתוך הכל לג יין של תרומה - נדמע הכל; שאין המים
 17 מעלה את היין.

18 י. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חלין, ונפלו חלין
 19 אחרים עד שהותרו על מאה - אם בשוגג, הרי זה עולה
 20 באחד ומאה. ואם במזיד, הרי הכל מדמע - שאין מבטלין
 21 אסורי תורה לכתחלה.

22 יא. תרומת חוצה לארץ - מתר לבטל אותה ררב, ואוכל
 23 אותה בימי טמאתו. ולא עוד, אלא אם היה לו יין של
 24 תרומת חוצה לארץ - נוטל ממנו לג אחד, ונותן עליו שני
 25 לגין חלין, ונמצא הכל שלשה; ואחר כך נוטל מיון של
 26 תרומה לג ונותן לתוך השלשה, ומגביה מארבעתן לג
 27 ושותה; וחוזר ומשליף לתוכן לג אחר, וחוזר ונוטל לג
 28 ושותה; וכן נותן לג תרומה ונוטל לג מן התערובת, עד
 29 שיכלה כל היין של תרומה; ונמצא שבטל פמה לגין, בשני
 30 לגין של חלין.

31 יב. הזרע תרומה בצד החלין, ולא נודע איזה הוא זרע
 32 התרומה - אפלו היה מאה לגנה [ערוגה] של תרומה ולגנה
 33 אחת של חלין, כלן מתרין. במה דברים אמורים? בדבר
 34 שזרעו פלה בקרקע, כגון החטים והשעורים וכיוצא בהן;
 35 אבל דבר שאין זרעו נפסד בארץ, כגון השום והבצלים -
 36 אפלו מאה לגנה של חלין ולגנה אחת מערבת ביניהן, הכל
 37 מדמע. ואם נתלש הכל, תעלה התרומה באחת ומאה; ולא
 38 תתלש לכתחלה.

39 יג. שתי קפות, אחת של תרומה ואחת של חלין, ואין ידוע
 40 איזו היא, או שנפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן,
 41 ואין ידוע להיכן נפלה, ואחר כך נפלה אחת משתי הקפות
 42 לתוך החלין - אינה מדמעת; וכן אם זרע אחת מהן,
 43 הגדולין חלין לכל דבר. והשניה נוהג בה בתרומה. נפלה
 44 הקפה השניה למקום אחר, אינה מדמעת; וכן אם זרע
 45 אחר את השניה, הגדולין חלין. נפלו שתיהן למקום אחד,
 46 מדמעות בקטנה שבשתיהן. זרע אחד את שתיהן - בדבר
 47 שזרעו פלה, הגדולין חלין; ובדבר שאין זרעו פלה,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שישי ו' תמוז - ספר זרעים - הלכות תרומות צא

מתוך מהדורת חזק

47 באכילה לכל, הרי הכל אסור לעולם; ומניחין אותן, עד
 48 שיירקבו. במה דברים אמורים? בדבר שאין דרכו להאכל
 49 חי. אבל דבר שדרכו להאכל חי - לא יניחין, שמה יתקל
 50 בהן, ויאכל מהן; אלא ידליק הכל, כדרך שמדליקין
 51 תרומה טמאה.
 52 יב. סאה תרומה טהורה, שנפלה לפחות ממאה חלין
 53 טמאין - ימכר הכל לפנהיגים, חוץ מדמי תרומה. והכהן
 54 אוכל מדמע זה קליות, או ילוש אותו במי פרות שאינן
 55 מכשירין - כדי שלא תטמא התרומה מן החלין הטמאין;
 56 או ילוש מדמע זה פחות פחות מפביצה - שאין אבל טמא
 57 מטמא אכל אחר, עד שיהיה בפביצה; או יתחלק מדמע זה
 58 פחות מפביצה בכל עסה, כדי שלא תטמא התרומה שבו.
 59 יג. סאה תרומה טמאה, שנפלה למאה חלין טהורין, וכן
 60 סאה תרומה טהורה, שנפלה למאה חלין טמאין - תעלה
 61 באחד ומאה; ותאכל קליות, או תלוש במי פרות, או
 62 פחות פחות מפביצה - שאין הסאה שנפלה, היא הסאה
 63 עצמה שעלתה.
 64 יד. סאה תרומה טמאה, שנפלה למאה סאה של תרומה
 65 טהורה - בטלה במעוטה, ואוכלין הכל כטהורה; ואם
 66 נפלה לפחות ממאה, יניח הכל עד שיירקב.
 67 טו. שתי קפות שנפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן,
 68 וידע לאיזו מהן נפלה, ואחר כך נפלה סאה שנייה, ואין
 69 ידוע לאיזו מהן נפלה - אומרים: 'למקום שנפלה
 70 ראשונה, נפלה שנייה'; לפי שתולין את הקלקלה במקלקל.
 71 נפלה סאה ראשונה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזו מהן
 72 נפלה, ואחר כך נפלה סאה שנייה, וידע לאיזו מהן נפלה
 73 - אין אומרים, 'למקום שנפלה שנייה נפלה ראשונה', אלא
 74 שתייהן מקלקלות.
 75 זז. היו שתי קפות, אחת טמאה ואחת טהורה, ונפלה
 76 סאה של תרומה לאחת מהן, ואין ידוע איזו היא -
 77 אומרים: 'לתוך הטמאה נפלה'.
 78 יז. שתי קפות, אחת של תרומה טהורה ואחת של חלין
 79 טמאין, נפלה סאה תרומה טהורה לתוך אחת מהן -
 80 אומרים: 'לתוך של תרומה נפלה', והחלין יאכלו בטהרה
 81 בתרומה.
 82 יח-ט. נפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן -
 83 אומרים: 'לתוך של תרומה נפלה', והחלין יאכלו קליות,
 84 או ילושו במי פרות.
 85 כ. שתי קפות, אחת של תרומה טמאה ואחת של חלין
 86 טהורין, ונפלה סאה של תרומה טהורה לתוך אחת מהן
 87 - אומרים: 'לתוך של תרומה נפלה', והחלין יאכלו קליות.
 88 כא. נפלה סאה של תרומה טמאה לתוך אחת מהן -
 89 שתייהן אסורות; שספק תרומה טמאה אסור, וספק
 90 המדמע מותר, מפני שאסור תרומה טמאה מן התורה,
 91 ואסור המדמע מדברייהם, על העקרים שבארנו בהלכות
 92 אסורי מאכלות.

1 ידוע באיזה מקום נפלה התרומה. וכיצד יעשה? וראין את
 2 התרומה כאלו היא חטים על גבי שעורים, ומפריש
 3 התרומה עצמה שנפלה על פי המגורה עם מעט מן החלין
 4 שנפלה עליהם, כמי שמאסף חטים מעל גבי שעורין.
 5 ה. שתי קפות או שתי מגורות, שנפלה תרומה לתוך אחת
 6 מהן ונבללה, ואין ידוע לאיזו מהן נפלה - אם היו שתי
 7 המגורות בבית אחד, הרי אלו מצטרפות, ותעלה באחד
 8 ומאה מן הכל, כאלו היו שתייהן מגורה אחת; והקפות
 9 מצטרפות, ואפלו היתה קפה בבית זה וקפה בתוך אחרת
 10 - לפי שקרוב הדבר לקבץ שתייהן בבית אחד. אבל אם
 11 היו שתי הקפות בשתי עירות, אין מצטרפות.
 12 ו. וכיצד מעלה סאה שנפלה? אם רצה להעלותה מאחת
 13 משתייהן, מעלה; ואם רצה להעלות חצייה מזו וחצייה מזו,
 14 מעלה. בדים מלאים תאנים של חלין, שדרס ליטרא
 15 תאנים של תרומה כפי פד אחת מהן, ואין ידוע איזו היא
 16 - אם היו שם מאה פד וכד, הרי זו תעלה; ולוקח פד אחד
 17 מהם, ומוכרה לכהן חוץ מדמי אותה ליטרה, והשאר
 18 מתרין. ואם היו פחות ממאה - הפמין פלן מדמע,
 19 והשולים מתרין.
 20 ז. וכן אם דרסה על פי כנרת, או על פי עגול, ואין ידוע
 21 אינה היא. דרסה על פי עגול, ואין ידוע אם בצפונה או
 22 בדרומו, ולא אינה עגול הוא - רואין אותן כאלו הן
 23 פרודות, ותעלה לפי המשקל - אם יש בכל העגולין מאה
 24 ליטרין, תעלה; והוא, שיש בכל עגול מהן יתר על שני
 25 ליטרין, כדי שתבטל התרומה ברכ - שספק התרומה, בטל
 26 ברכ החלין.
 27 ח. התרומה - ודיה, אוסר ממאה; וספקה, אוסר
 28 בתמישים; ואין לה התר אלא ברכ. ואם היתה בותר
 29 מתמישים, אינה צריכה רב. כיצד? תאנה אחת תרומה
 30 שנפלה לתשעה ותשעים, והרי המאה קמיין - הכל אסור
 31 לזרים, כמו שבארנו.
 32 ט. נפלה אחת לתמישים, ואבדה אחת מן הכל - שמה
 33 אחת מן החלין היא שאבדה, או האחת שנפלה היא
 34 שאבדה - הרי אלו אסורות; עד שיירבה עליהן ממקום
 35 אחר, ויוסיף עליהן תמישים תאנים ואחת - יתר על הכל.
 36 ואם נפלה אחת של תרומה לתוך אחת ותמישים, ואבדה
 37 אחת מן הכל - התרו השאר לזרים.
 38 י. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ממעשר ראשון
 39 שלא נטלה תרומתו, או למעשר שני והקדש, ונדמע הכל
 40 - אם למעשר ראשון נפלה, יקרא שם לתרומת מעשר,
 41 וימכר הכל לפנהיגים, חוץ מדמי תרומה שנפלה ומדמי
 42 תרומת מעשר שבו. ואם למעשר שני והקדש נפלה - הרי
 43 אלו יפדו, וימכרו לכהן, חוץ מדמי תרומה.
 44 יא. סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חלין, או
 45 מעשר ראשון, או מעשר שני, או הקדש - בין טהורין בין
 46 טמאין - הואיל ונדמע הכל בתרומה טמאה שאסרה

פָּרָק טו

46 הרי הוא כמחטף. וְהַקְפְּלוּט - בין לח בין גֵּבֶשׁ, בין שֶׁלֶם
 47 בין מחטף - בְּנוֹתָן טַעַם.
 48 ט. הַכּוֹבֵשׁ יָרֵק שֶׁל חֲלִין עִם יָרֵק שֶׁל תְּרוּמָה - הרי זה
 49 מֵתָר לְזָרִים, חוץ ממיני בְּצָלִים וְחֲצִיר וְשׁוּמִים; שְׂאֵם כֶּבֶשׂ
 50 יָרֵק שֶׁל חֲלִין עִם בְּצָלִים שֶׁל תְּרוּמָה, או בְּצָלִים חֲלִין עִם
 51 בְּצָלִים שֶׁל תְּרוּמָה - הרי אלו אֲסוּרִין. כֶּבֶשׂ יָרֵק שֶׁל תְּרוּמָה
 52 עִם בְּצָל שֶׁל חֲלִין - הרי הַבְּצָל מֵתָר לְזָרִים.
 53 י. זִיתֵי חֲלִין שֶׁכִּבְּשָׁן עִם זִיתֵי תְּרוּמָה - אם היו אלו וְאֵלו
 54 פְּצוּעִין, או שְׁהִיו שֶׁל חֲלִין פְּצוּעִין וְשֶׁל תְּרוּמָה שְׁלֵמִין, או
 55 שֶׁכִּבְּשָׁן בְּמֵי תְּרוּמָה - הרי אלו אֲסוּרִין. אֲבָל אם היו שְׁנֵיהֶן
 56 שְׁלֵמִין, או שְׁהִיו זִיתֵי תְּרוּמָה פְּצוּעִין וְזִיתֵי חֲלִין שְׁלֵמִין
 57 - הרי אלו מֵתָרִין; לְפִי שֶׁהַפְּצוּעִין שׂוֹאֲבוֹת מִן הַשְּׁלֵמִין.
 58 יא. מי כֶּבֶשִׁים וְמֵי שִׁלְקוֹת [מתבשיל] שֶׁל תְּרוּמָה, הרי הן
 59 אֲסוּרִין לְזָרִים.
 60 יב. הַשֵּׁבֶת - עד שְׁלֵא נִתְּנָה טַעַם בְּקִדְרָה, יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם
 61 תְּרוּמָה; וּמִשְׁנִתְּנָה טַעַם בְּקִדְרָה, אֵין בָּהּ מִשּׁוּם תְּרוּמָה.
 62 יג. הַרוּדָה פֶת חֲמָה, וְנִתְּנָה עַל פִּי חֲבִית שֶׁל יֵין תְּרוּמָה -
 63 אם הִיָּתָה הַפֶת חֲטִים, הרי זו מִתְּרָת; וּפֶת שְׁעוּרִים אֲסוּרָה,
 64 מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁעוּרִים שׂוֹאֲבוֹת.
 65 יד. תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ בְּכַמוּז שֶׁל תְּרוּמָה, וְאָפָה בוּ אֶת הַפֶת
 66 - הַפֶת מִתְּרָת; שְׂאִין בָּהּ טַעַם הַכַּמוּז, אֲלֵא רִיחוֹ, וְהָרִיחַ
 67 אֵינוֹ אֲסוּר.
 68 טו. שְׁעוּרִין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלו לְבוּר שֶׁל מַיִם - אֵף עַל פִּי
 69 שֶׁהִכְאִישׁוּ מִמֵּי - הרי הן מִתְּרִין, שְׂאִין נוֹתֵן טַעַם שֶׁפָּגַם
 70 אוֹסֵר.
 71 טז. תִּלְתָן שֶׁל תְּרוּמָה, הוּא וְעֻצוֹ שֶׁנִּפְל לְתוֹךְ בּוּר שֶׁל יֵין
 72 - אם בְּזָרַע הַתִּלְתָן כְּדֵי לִתֵּן לְבָדוֹ טַעַם בֵּינָן, הרי הֵינָן
 73 אֲסוּרִים לְזָרִים.
 74 יז. שְׁנֵי כּוֹסוֹת שֶׁל יֵין, אֶחָד תְּרוּמָה וְאֶחָד חֲלִין - מִזֵּג כָּל
 75 אֶחָד מֵהֶן בְּמִים, וְאֶחָד כֶּף עֶרְבָן - רואין אֶת יֵין חֲחִלִין
 76 כְּאֵלוֹ אֵינוֹ, וְכֵאלוֹ יֵין הַתְּרוּמָה נִתְּעַרְבַב בְּמִים; שְׁהָרֵי אֵינוֹ
 77 מִינוֹ; אִם רְאוּי אֹתוֹ הַמַּיִם לְבִטּוֹל טַעַם יֵין הַתְּרוּמָה, הרי
 78 הַכֹּל מֵתָר לְזָרִים; וְאִם לֹא - אֲסוּר, שֶׁכִּבְּר בְּאֶרְנוֹ שְׂאִין
 79 הַמַּיִם מַעֲלָה אֶת הַיֵּין.
 80 יח. יֵין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפַל עַל גְּבִי פְרוֹת - דִּיחָם, וְהֵן
 81 מִתְּרוֹת; וְכֵן שִׁמּוֹן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפַל עַל גְּבִי פְרוֹת - דִּיחָם,
 82 וְהֵן מִתְּרוֹת. נִפַל הַשִּׁמּוֹן עַל גְּבִי יֵין - יִקָּפָה [יאסור] אוֹתוֹ,
 83 וְהֵינָן מֵתָר לְזָרִים. נִפַל עַל גְּבִי הַצִּיר [רוטב התבשיל] -
 84 יִקָּפָה אוֹתוֹ, וְיִטַל קֶלְפָה מֵעַל הַצִּיר, כְּדֵי שִׁסִּיר כָּל הַצִּיר
 85 שֶׁבּו טַעַם הַשִּׁמּוֹן.
 86 יט. קִדְרָה שֶׁבִשְׁלוּ בָּהּ תְּרוּמָה, לֹא יִבְשַׁל בָּהּ חֲלִין; וְאִם
 87 בִשְׁלוּ, בְּנוֹתָן טַעַם; וְאִם שִׁטַּף הַקִּדְרָה בְּמִים אוּ בֵינָן, הרי
 88 זֶה מֵתָר לְבִשְׁלוּ בָּהּ. בִּשְׁלוּ בְּמִקְצַת הַכֵּלִי - אֵין צָרִיף לְשִׁטַּף
 89 אֶת כָּלוֹ, אֲלֵא שׁוּטָף מְקוּם הַבִּשּׁוּל בְּלִבָּד.
 90 כ. תְּרוּמָה גְדוּלָה, וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְהַחֲלָה, וְהַכְּפוּרִים -
 91 כֵּלָן נִקְרְאוּ 'תְּרוּמָה'. בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר הוּא אוֹמֵר: 'וְהִרְמַתָּם

1 א. חֲבִית סְתוּמָה [שהיא חשוכה], מְדַמְעַת בְּכָל שֶׁהוּא.
 2 כִּי צֵד? חֲבִית סְתוּמָה שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּתְּעַרְבָה בְּכַמָּה אֲלָפִים
 3 חֲבִיתוֹת סְתוּמוֹת, נִדְמַע הַכֹּל; נִפְתְּחוּ הַחֲבִיתוֹת, תַּעֲלָה בְּאֶחָד
 4 וּמֵאָה.
 5 ב. נִתְּעַרְבָה חֲבִית סְתוּמָה בְּמֵאָה חֲבִיתוֹת, וְנִפְלָה אַחַת מֵהֶן
 6 לַיָּם הַגְּדוֹל - הִתְרוּ כֵּלָן, וְאוֹמְרִין: 'שֶׁל תְּרוּמָה הִיא
 7 שֶׁנִּפְלָה' - מֵה שְׂאִין כֵּן בְּתֵאנָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה, וְנִפְלָה אַחַת
 8 מֵהֶן לַיָּם הַגְּדוֹל - אֲלֵא צָרִיף לְהַפְרִישׁ אַחַת; לְפִי
 9 שֶׁהַחֲבִית, נִפְלְתָה נִכְרָת; וְתֵאנָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, אֵין נִפְלְתָה
 10 נִכְרָת.
 11 ג. חֲבִית סְתוּמָה שֶׁנִּתְּעַרְבָה בְּמֵאָה חֲבִיתוֹת, וְנִפְתְּחָה אַחַת
 12 מֵהֶן - נוֹטֵל מִמֶּנָּה אֶחָד מֵמֵאָה, וְשׁוֹתָה אוֹתָה הַחֲבִית. אֲבָל
 13 שְׂאֵר הַחֲבִיתוֹת אֲסוּרוֹת, עַד שִׁתְּפַתְּחוּ; וְכָל אַחַת וְאַחַת
 14 שֶׁתְּפַתַּח מֵהֶן, נוֹטֵל מִמֶּנָּה כְּדֵי דְמוּעָה, וְשׁוֹתָה הַשְּׂאֵר.
 15 נִתְּעַרְבָה חֲבִית בְּמֵאָה וְחֲמִשִּׁים חֲבִיתוֹת, וְנִתְּפַתְּחוּ מֵהֶן מֵאָה
 16 חֲבִיתוֹת - נוֹטֵל מֵהֶם כְּדֵי דְמוּעָן חֲבִית אַחַת, וְשׁוֹתָה הַמֵּאָה.
 17 וְשְׂאֵר הַחֲמִשִּׁים אֲסוּרִין, וְאֵין מִחֲזִיקִין לְאוֹתָהּ חֲבִית שֶׁל
 18 תְּרוּמָה שֶׁהִיא בְּרַב - אֲפֵלוֹ הִיוּ כַּמָּה אֲלָפִים חֲבִיתוֹת, כֵּלָן
 19 מְדַמְעִים. וְכָל מֵה שִׁתְּפַתַּח - נוֹטֵל מִמֶּנּוּ אֶחָד מֵמֵאָה, וְשׁוֹתָה
 20 הַשְּׂאֵרִים; וְהַשְּׂאֵר מְדַמְעֵם.
 21 ד. כֶּבֶר בְּאֶרְנוֹ בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי מֵאֲכֻלוֹת, שֶׁהִמְחִמֵן
 22 וְהִמְתַּבֵּל אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא; לְפִיכֹף, אִם רִסַּק תַּפּוּחַ שֶׁל
 23 תְּרוּמָה, וְנִתְּנָה לְתוֹךְ הַעֲסָה וְהַחֲמִיצָה - כָּל הַעֲסָה מְדַמְעַת,
 24 וְאֲסוּרָה לְזָרִים.
 25 ה. בִּיצָה שֶׁנִּתְּבַלָּה בְּחֲבִלִין שֶׁל תְּרוּמָה - אֲפֵלוֹ חֲלָמוֹן שֶׁלָּהּ
 26 אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹלַע.
 27 ו. שְׂאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְל לְתוֹךְ הַעֲסָה, וְהִגְבִּיהוּ, וְאֶחָד
 28 כֶּף נִתְּחַמְצָה - הרי זו מִתְּרָת.
 29 ז. כֶּבֶר בְּאֶרְנוֹ, שְׂאֵם נִתְּעַרְבָה תְּרוּמָה מִן בִּשְׂאִינוֹ מִינוֹ,
 30 בְּנוֹתָן טַעַם; לְפִיכֹף, בְּצָל מְחַתֵּף שֶׁנִּתְּבַשַׁל עִם הַתְּבַשִּׁיל -
 31 אִם הָיָה הַבְּצָל תְּרוּמָה וְהַתְּבַשִּׁיל חֲלִין, וְיֵשׁ בוּ טַעַם הַבְּצָל
 32 - הרי הַתְּבַשִּׁיל אֲסוּר לְזָרִים; וְאִם הָיָה הַתְּבַשִּׁיל תְּרוּמָה
 33 וְהַבְּצָל חֲלִין, וְנִמְצָא טַעַם הַתְּבַשִּׁיל בְּבָצֵל - הרי הַבְּצָל
 34 אֲסוּר לְזָרִים.
 35 ח. עֲדָשִׁים שֶׁנִּתְּבַשְׁלוּ, וְאֶחָד כֶּף הַשְּׁלִיף לְתוֹכָן בְּצָל יִבְשׁ
 36 - אִם הָיָה שֶׁלֶם, הרי זֶה מֵתָר; וְאִם הָיָה מְחַתֵּף, בְּנוֹתָן
 37 טַעַם. וְאִם בִּשְׁלוּ הַבְּצָל עִם הַעֲדָשִׁים, בֵּין שֶׁלֶם בֵּין מְחַתֵּף
 38 - בְּנוֹתָן טַעַם. וְשְׂאֵר כָּל הַתְּבַשִּׁיל - בֵּין שֶׁהַשְּׁלִיף הַבְּצָל
 39 אֶחָד שֶׁנִּתְּבַשַׁל בֵּין שֶׁבִשְׁלוֹ עִם הַתְּבַשִּׁיל, בֵּין שֶׁלֶם בֵּין
 40 מְחַתֵּף - מִשְׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּנוֹתָן טַעַם. וּמִפְּנֵי מֵה בְּצָל אֶחָד
 41 שֶׁלֶם לְתוֹךְ עֲדָשִׁים שֶׁנִּתְּבַשְׁלוּ, אֵין מִשְׁעֲרִין אוֹתוֹ? מִפְּנֵי
 42 שְׂאִינוֹ שׂוֹאֵב מֵהֶן, שֶׁהָרֵי הוּא שֶׁלֶם; וְלֹא פוֹלֵט לְתוֹכָן,
 43 שֶׁכִּבְּר נִתְּבַשְׁלוּ. וְאִם הִיוּ בְּצָלִים רַבִּים, הרי הן מְחַתְּפוֹ;
 44 וְכֵן אִם נִטְּלָה פְטוּמָתוֹ אוּ קֶלְפָתוֹ הַחִיצוֹנָה, או שֶׁהָיָה לַח -

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שבת קודש ז' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשרות צג

מתוך מהדורת חזק

לכהו]; וכן הפהנים מפרישין שאר תרומות ומעשרות
לעצמן. ולפי שהפנהנים נוטלין מן הכל, יכול יאכלו
פרותיהן בטבלן? תלמוד לומר: "כן תרימו גם אתם";
מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו] למדו - "אתם", אלו
הלויים; "גם אתם", לרבות הפנהנים.
ד. אין מוציאין המעשר [ראשון] מן הפנהנים [לתת ללוי],
שנאמר: "כי תקחו מאת בני ישראל"; וכן כל מתנות
כהנה, אין מוציאין אותן מכהן לכהן. ועורא קנס את
הלויים בזמנו, שלא יתנו להן מעשר ראשון אלא ינתן
לפנהנים - לפי שלא עלו עמו לירושלם.
ה. האוכל פרוטיו טבלין [- שלא הופרש מהן מעשרות],
וכן לוי שאכל המעשר בטבלו [שלא הפריש תרומת מעשר]
- אף על פי שהן חביבין מיתה לשמים, אינן משלמין
המתנות לבעליהן, שנאמר: "אשר ירימו לה", אין להן
כהן פלוס עד שיירמו אותן. ובחוצה לארץ מותר לאדם
להיות אוכל והולך תחלה, ואחר כך מפריש תרומה
ומעשרות.
ו. מעשרין ממקום על מקום אחר, ואינו צריך לעשר מן
המקף [שכל התבואה תהיה במקום אחד]. אבל אין
מעשרין ממין על שאינו מינו, ולא מן החיב על הפטור,
ולא מן הפטור על החיב; ואם עשר, אינו מעשר.
ז. וכל שאמרנו בתרומה, אין תורמין מזה על זה - כף
במעשר, אין מעשרין מזה על זה. וכל שאמרנו בתרומה,
אם תרם תרומתו תרומה - כף במעשר, אם הפריש,
מעשרותיו מעשרות. וכל שהוא פטור מן התרומה [כגון
מאכל בהמה], פטור מן המעשר; וכל [הראוי להיות]
התורם, מעשר. כל שאמרנו בהן, לא יתרמו, ואם תרמו
תרומתן תרומה - כף אם עשרו מעשרותיהן מעשרות;
וכל שאין תרומתו תרומה, כף אין מעשרותיו מעשרות.
ח. האומר לחברו: 'הריני מעשר על ידיך' [עבורך] - אינו
צריך לעמד עמו, עד שייראה אם יעשר או לא יעשר; ואם
אמר הוא לחברו: 'עשר על ידי' - צריך לעמד עמו.
ט. הקרובין - אינן חביבין במעשרות אלא מדבריהם
[מדברונ], לפי שאינן מאכל רב אדם. והשקדים המרים,
בין בקטנן בין בגדלן - פטורין, מפני שאינן אכל.
י. אילן שנטעו בתוך הבית - פטור מן המעשרות,
שנאמר: "עשר תעשר את כל תבואת ורעף היצא השדה".
ויראה לי, שהוא חביב במעשרות מדבריהם - שהרי תאנה
העומדת בחצר, חביב לעשר פרוטיה אם אספן כאחת.
יא. בצלים שהשרישו זה בצד זה, אפלו השרישו בקרקע
עליה [קומה עליונה] - פטורין מן המעשרות; נפלה עליהן
מפלת, והרי הן מגלין - הרי אלו פטועין בשדה, וחביבין
במעשרות.
יב. המשמר שדהו מפני ענביו, ובא אחר ואסף את
התאנים הנשארות באותה שדה, או שהיה משמר שדהו
מפני המקשאות והמדלעות [קשואים ודלעת], ובא אחר
ואסף את הענבים הנשארים שם המפזרין בשדה - בזמן

ממנו תרומת ה', ואומר: "כתרומת גרן"; ובחלה נאמר:
"חלה, תרימו תרומה"; ונאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך,
מעשר דגנך [ותירשך וצריךך]. ותרומת ירך", ואין לה
דבר שטעון הבאת מקום שלא פרטו בפסוק זה, חוץ מן
הכפורים, ובהם נאמר: "ותרומת ירך" - הא למדת, שהן
קרואין תרומה.
כא. לפיכך, דין ארבעתן לענין אכילה ודמוע, אחד הוא
- בלן עולין באחד ומאה, ומצטרפין זה עם זה; ואם
נטמאו, ישרפו. ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו
הדרכים - כתרומת מעשר של ודאי, אלא שאין לוקין על
אכילתה.
כב. כל האוכל תרומה - מברך ברכת אותו מאכל, ואחר
כך מברך: 'אשר קדשנו בקדשתו של אהרן, וצונו לאכל
תרומה'. וכן קבלנו ויראינום מברכין, אפלו בחלת חוצה
לארץ - שגם אכילת קדשי הגבול פעבודה, שנאמר:
"עבדת מתנה אתן את כהנתכם".

בריה רחמנא דסייען

יום שבת קודש ז' תמוז ה'תשע"ג

הלכות מעשרות

מצות עשה אחת - והיא, להפריש מעשר ראשון בכל
שנה ושנה משני היריעה, ולתנו ללויים. ובאור מצוה זו
- בפרקים אלו.

פרק א

א. אחר שמפרישין תרומה גדולה [אחד מחמישים -
לכהו], מפריש אחד מעשרה מן הנשא; וזה הוא הנקרא
'מעשר ראשון', ובו נאמר: "פי את מעשר בני ישראל
אשר ירימו לה". והמעשר הזה ללויים, זכרים ונקבות
- שנאמר: "ולבני לוי, הנה נתתי כל מעשר בישראל
לבחלה".
ב. מעשר ראשון מותר באכילה לישראל, ומותר לאכלו
בטמאה - שאין בו קדשה כלל; וכל מקום שנאמר
במעשר 'קדש' או 'פדיה', אינו אלא מעשר שני. ומנזן
שמעשר ראשון חלין? שנאמר: "ונחשב לכם תרומתכם -
בדגן מן הגרן, וכמלאה מן הקב" - מה גרן וקב
[שהופרש מהם תרומות ומעשרות] חלין לכל דבר, אף
מעשר ראשון שנטלה תרומתו חלין לכל דבר. לפיכך, בת
לוי שנטבית, או שנטבעלה בעילת זנות - נותנין לה
המעשר, ואוכלת; אבל מי ששמעה שמת בעלה, או העיד
לה עד אחד [- שאין זו עדות של 'לכתחילה'], ונשאת,
ואחר כך בא בעלה - קנסו אותה חכמים, שתהיה אסורה
במעשר.
ג. לויים וכהנים מפרישין מעשר ראשון, כדי להפריש
ממנו תרומת מעשר [הלויים: בכדי לתת ממנו תרומת מעשר

46 ולצמח, הכל לפי מה שהוא הפרי. ביצד? התאנים -
 47 משיעשו רבין עד שיהיו ראויין לאכילה אחר ארבע
 48 ועשרים שעות משעת אספתן. הענבים והבאוישים, והן
 49 הענבים הדקין הפזבריות - משיראה החרצן שלהן
 50 מבחוץ. הרמונים - משימש הפך שלהן בין האצבעות,
 51 ויצא ממנו מים. התמרים, משיתפחו פשאו. הפרסקין,
 52 משגיטלו גידים אדמים. האגוזים, משיתפרש האכל מן
 53 הקלפה החיצונה. השקדים המתוקים, עד שתתפרש
 54 קלפתן החיצונה; אבל המרים, פטורין לעולם. ושאר כל
 55 בעלי קלפות, כגון האצטרובלין והלוט והבטנים -
 56 משיעשו קלפה הפתחונה הסמוכה לאכל. הזיתים -
 57 משיעשו שמן אחד מתשעה ממה שהן ראויין לעשות
 58 כשיגמרו, וזה הוא שליש שלהן; התפוחים והאטרונים -
 59 משיתעגלו, מפני שהן ראויין לאכילה כשהן קטנים. האוג
 60 והתותים, משיאדימו; וכן כל שדרבן להאדים, משיאדימו.
 61 הקרובין, משיעשו נקודות נקודות שחרות; וכן כל שדרבן
 62 להשחיר, משינקדו. האגסין והקרוסטמלין והפרישין
 63 והצורורין, משיעשו קרחות קרחות לבנות - כשהם
 64 מתבשלים שערותיהם הולכים ונופלים; וכן כל שדרבן
 65 להלבין, משיקרחו קרחות. התבואה, משתביא [שתגדל]
 66 שליש. התלתן, משיהיה ורעה ראוי לצמיחה אם נרע.
 67 ויבסק - הקשואין והדלועין והאבטיחין והמלפפונות וכל
 68 כיוצא בהן, חביב בקטן כמו שבארנו; ושאר הרק שאינו
 69 ראוי לאכילה עד שיגדיל, אינו חביב עד שיהיה ראוי
 70 לאכילה. אשכול שהגיע בו אפלו [גריר] יחידי [לעונת
 71 מעשרות] - כלו חבור למעשרות, וכאלו הגיע כלו; ולא
 72 אותו האשכול בלבד, אלא כל הרוח שיש בה אותו הגפן
 73 שיש בה האשכול. וכן רמון שהגיע בה אפלו פרידה
 74 [גריר] אחת, פלה חבור.

75 ו. לא ימכר אדם פרותיו משבאו לעונת המעשרות, למי
 76 שאינו נאמן על המעשרות. ואם [חלקם] בכרו [והגיעו
 77 לעונת מעשרות] - נוטל את הפפורות, ומתן למכר את
 78 השאר שעדין לא הגיע לעונת המעשר. וכן לא ימכר אדם
 79 את גפתו ואת זוגיו [- קליפות ענבים] למי שאינו נאמן על
 80 המעשרות, להוציא מהן משקין - שהמשקין היוצאין מהן
 81 חביבין במעשרות; ולא את תבנו ללקט ממנו תבואה, למי
 82 שאינו נאמן - שהתבואה שתלקט מן התבן תיבת במעשר.
 83 ז. שמרי יין שנתן עליהם מים, וסגן - אם נתן שלשה
 84 [כוסות] ומצא ארבעה, מוציא מעשר על זה היתר [אף]
 85 ממקום אחר; ואינו מפריש עליו תרומה - שהתורם
 86 בתחלה, בלבו על הכל, כמו שבארנו בתרומה. מצא פחות
 87 מארבעה - אף על פי שמצא יתר על מדתו, ואף על פי
 88 שיש בהן טעם יין - פטור.

89 ח. המקדיש פרותיו כשהן מחברין, עד שלא באו לעונת
 90 המעשר, ופדן, ואחר שפדן הגיעו - חביבין במעשר; ואם
 91 באו לעונת המעשרות והן ביד הגזבר, ואחר כך פדן -
 92 פטורין.

1 שבעל השדה מקפיד עליהן - אסורין משום גזל, ולפיכך
 2 חביבין במעשרות ובתרומה; אין בעל הבית מקפיד עליהן
 3 - מתרין משום גזל, ופטורין מן המעשר.
 4 יג. אין מעשרין אלא מן המבחר, שגאמר: "בהרימכם את
 5 חלב מלמנו, ונחשב ללויים כתבואת גרן וכתבואת יקב" -
 6 כשם שמעשר שמפרישין הלויים מן החלב [מובחר] שבו,
 7 כך מעשר שמפרישים ישאל מן הגרן ומן היקב, מן
 8 החלב שבו.

9 יד. אין מעשרין באמד [בהערכה], אלא במדה או
 10 במשקל או במנזן; וכל המדקדק בשעור, משבת. והמרבה
 11 במעשרות - מעשרותיו מקלקלן, שהרי מערב בהן
 12 [שהחלק הנוסף שצירפו למעשר - לא עישרו]; ופרותיו
 13 מתקנין.

14 טו. המפריש מקצת מעשר - אינו מעשר, אלא כמי
 15 שחלק את הערמה; אבל צריך להפריש מזה החלק
 16 שהוציא [בתחילה כמעשר -], מעשר שלו. ביצד? היו לו
 17 מאה סאה, הפריש מהן חמשה למש מעשר - אינו מעשר;
 18 ואינו יכול להפריש על חמשה סאין מעשר ממקום אחר,
 19 אלא מפריש מהן חצי סאה שהיא המעשר שלהן.

20 טז. המפריש מעשר זה, מברך תחלה בדרך שמברכין על
 21 כל המצוות; וכן מברך על מעשר שני, ועל מעשר עני, ועל
 22 מעשר מן המעשר. מברך על כל אחד בפני עצמו; ואם
 23 הפריש הכל זה אחר זה מיד, ולא שח ביניהן - כוללן ברכה
 24 אחת, ומברך: 'להפריש תרומות ומעשרות'.

פרק ב

25

26 א. אינו חביב להפריש מעשר מן התורה, אלא הגומר
 27 פרותיו לאכלן לעצמו; אבל הגומרן למכרן - פטור מן
 28 התורה, וחיב מדבריהם [מדרבנן]. שגאמר: "עשר תעשר
 29 וגו' ואכלת", אינו חביב אלא הגומר תבואתו לאכלה.

30 ב. וכן הלוקח [קונה] - פטור מן התורה, שגאמר: "תבואת
 31 ורעך"; וחיב מדבריהם. כמה דברים אמורים? בשלקתן
 32 אחר שנגמרה מלאכתן ביד מוכר; אבל אם נגמרה ביד
 33 הלוקח, חביב לעשר מן התורה.

34 ג. פרות שאינן ראויין לאכילה בקטן, כגון הבסר [ענבים
 35 שלא בשלן] וכיוצא בו - אינן חביבין במעשרות, עד
 36 שיגדילו ויעשו אכל, שגאמר: "מזרע הארץ, מפרי העץ",
 37 עד שיהיה פרי. וכן התבואה והקטניות - שגאמר: "עשר
 38 תעשר את כל תבואת ורעך", עד שתעשה תבואה. וזו היא
 39 עונת המעשרות; וקדם שתגיע התבואה והפרות לעונה זו
 40 - מתן לאכל מהן כל מה שירצה, ובכל דרך שירצה.

41 ד. פרות שהן ראויין לאכילה בקטן, כגון הקשואים
 42 והמלפפונות, שאין מניחין אותן אלא כדי להוסיף בגופן,
 43 אבל ראויין הן מתחלה לאכילה - הרי אלו חביבין במעשר
 44 בקטן; שמתחלת יציאתן, באו לעונת המעשרות.

45 ה. איזו היא עונת המעשרות? משיגיעו הפרות להזרע

פרק ג

46 אחת אחת - בין שגמר כל צרכו, נגמרה מלאכתו. ותורמין
 47 קשואין ודלועין, אף על פי שלא הסיר הצהוב מעליהן.
 48 ט. הירק הנאגד (שדרכו להמכר באגודות), משניאגד. אם
 49 אינו אוגד, משנימלא את הכלי; [אם] אינו ממלא [מפני
 50 שלא נמכר כלי שלם] - הרי זה אוכל עראי, עד שילקט כל
 51 צרכו.
 52 י. כלכלה, משניחפה הפרות שבה בעלין ובהוצין וכיוצא
 53 בהן. אם אינו מחפה, משנימלא הכלי; אם אינו ממלא, עד
 54 שילקט כל צרכו.
 55 יא. כלי גדול שדעתו למלא את חציו - בין שמלא חציו,
 56 נטבל; הנה בדעתו למלא את כלו, אינו נטבל עד שנימלא
 57 את כלו. הרי שנים ובדעתו למלא את שניהם, לא נטבלו
 58 עד שנימלא את שניהם.
 59 יב. אגד הירק אגד גדול בשדה - אף על פי שדעתו
 60 לאגדן אגדות קטנות לשוק, הרי זה נטבל. הפך (וגררי
 61 רימון מיובשים) והצמוקין והחרובין, משניעמיד ערמה
 62 בראש גגו. הבצלים, משניסיר העלין והקלפות שדרכו
 63 להשליכן מעליהן; ואם אינו מסיר, עד שניעמיד ערמה.
 64 יג. התבואה, משנימרח; ואיזה הוא ממרח? זה המיפה פני
 65 הכרי של תבואה ברכת [יעה] בסוף כל דבר, כדרך שעושין
 66 כשגומרין כל מעשיה. אם אינו ממרח, עד שניעמיד ערמה.
 67 הקטניות - משניכבר (כשינפה אותם מהעפר), ונוטל מתחת
 68 הכברה (קולט לפני שנחים על הקרקע) ואוכל; אם אינו
 69 כובר, עד שנימרח. ואף על פי שמרח - מתר לטל מן
 70 הקטעין [מה שלא נידוש] ומן הצדדין [שנפלו לצדדים]
 71 וממה שבתוף התבן, ואוכל.
 72 יד. היין - משנייחגו בתביות, וישלה הזיגין והחרצנין [הפסולות]
 73 מעל פני התבית; אבל כשהוא בתוף הבור, ומשנייחגו
 74 להניחו בתבית - שותה עראי, וקולט מן הגת
 75 העליונה [מקום דריכת הענבים] ומן הצנור [שיורד לבור]
 76 ומכל מקום, ושותה.
 77 טו. השמן, משנירד לעוקה [בור השמן]. אף על פי שירד -
 78 נוטל מן העקל ומן הממל ומבין הפסין [כלי הסחיתה],
 79 ונותן לקערה קטנה ולתמחוי לתוף התבשיל, אף על פי
 80 שהוא חם; מפני שאינו מתבשל בכלי שני. ואם היה חם
 81 ביותר, כדי שיכנה את היד - לא יתן לתוכו, מפני שהוא
 82 מתבשל.
 83 טז. העגול של דבלה [גוש תאנים], משניחליקנו [במשקים].
 84 הגורגרות [תאנים מיובשות], משנידוש [כשיכתשם מעט];
 85 ואם הכניסן למגורה, משניעגיל בידו על פי המגורה [כלי
 86 הדבלה]. הנה דש הגורגרות בתבית, או העגול על פי
 87 המגורה, ונשברה התבית, או נפתחה המגורה - הרי זה לא
 88 יאכל, עד שניעשר.
 89 יז. תאנים וענבים שפמקצה [המקום שמתייבשים בו], מתר
 90 לאכל מהן עראי במקומן. אבל אם נטל מן המקצה, והוליד

1 א. פרות שהגיעו לעונת המעשרות, ונתלשו ועדין לא
 2 נגמרה מלאכתן - כגון תבואה שקצרה ודשה, ועדין לא
 3 זרה אותה [ברוח להפריד הקליפות מהגרעינים] ולא
 4 מרחה [סידרה] - מתר לאכל מהן אכילת עראי, עד
 5 שתגמר מלאכתן; וכשתגמר מלאכתן, אסור לאכל מהן
 6 עראי.
 7 ב. במה דברים אמורים? בגומר פרותיו למכרן בשוק;
 8 אבל אם היתה פונתו להוליכן לבית - הרי זה מתר לאכל
 9 מהן עראי אחר שנגמרה מלאכתן, עד שיקבעו למעשר
 10 [כדלהלן].
 11 ג. ואחד מששה דברים קובע למעשרות, ואלו הן: הבית,
 12 והמקח, והאש, והמלח, והתרומה, והשבת; וכלן, אין
 13 קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו.
 14 ד. ביצר? פרות שדעתו להוליכן לבית - אף על פי
 15 שנגמרה מלאכתן - אוכל מהן עראי, עד שיפנסו לבית;
 16 נכנסו לבית - נקבעו למעשר, ואסור לאכל מהן עד שיעשר.
 17 וכן אם מכרן, או בשלן באור, או כבשן במלח, או הפריש
 18 מהן תרומה, או נכנסה שבת עליהן - לא יאכל עד שיעשר,
 19 אף על פי שלא הגיעו לבית. הכניסן לבית קדם שתגמר
 20 מלאכתן, הרי זה אוכל מהן עראי; התחיל לגמר מלאכתן
 21 מאחר שנכנסו לבית, חיב לעשר הכל. ביצר? הכניס
 22 קשואין ודלועין לבית קדם שישפסף [השער שעליהם זהו
 23 גמר מלאכתן] - משניתחיל לשפסף אחת, נקבעו הכל
 24 למעשר; וכן כל פיוצא בזה. וכן התורם פרות שלא נגמרה
 25 מלאכתן, מתר לאכל מהן עראי; חוץ מפלפלת תאנים -
 26 שאם תרמה קדם שתגמר מלאכתה, נקבעה למעשר.
 27 ה. המביא לבית סוכי [ענפין] תאנה ובהן תאנים, מכבדי
 28 תמרה [כפות תמרים] ובהן תמרים - אם הכניסום תינוקות
 29 או פועלים, לא נקבעו למעשר; ואם הכניסן בעל הבית,
 30 חיבין במעשר. הכניס שבלים לעשות מהן עסה, לא
 31 נקבעו; לאכלן מלילות [זרעונים], נקבעו למעשר. במה
 32 דברים אמורים? בתבואה; אבל בקטניות, לא נקבעו
 33 למעשר.
 34 ו. מתר להצרים על התבואה, להכניס במוץ [בקליפה]
 35 שלה, כדי שתהיה בהמתו אוכלת, ופטורה מן המעשר;
 36 וזרה מעט מעט אחר שהכניס לבית, ופטור לעולם מן
 37 התרומה ומן המעשרות - שהרי אינו מתחיל לגמר הכל.
 38 ז. הגומר פרותיו של חברו שלא מדעתו, וכן הקובע
 39 פרותיו באחד מן הדברים הששה שקובעין למעשר שלא
 40 מדעתו - הרי אלו נטבלו [התחייבו] למעשר.
 41 ח. איזה הוא גמר מלאכתן של פרות? הקשואין והדלועין
 42 והאבטיחין, משישפסף בידו וסיר הצהוב שעליהן כמו
 43 שער דק. ואם אינו משפסף, משניעמיד ערמה; ובאבטיח,
 44 משניסדיר אותו המקצה אבטיח בצד אבטיח. הנה משפסף

- 1 למקום אחר - לא יאכל מהן עראי; שהרי נגמרה מלאכתו, 29
 2 אף על פי שלא יבשו כל צרפן.
 3 יח. התרויבין, עד שלא נסנן לראש הגג - מוריד מהן 30
 4 לבהמה, ופטור; מפני שהוא מחזיר את המותר ליבשו, 31
 5 ונמצא מאכיל עראי.
 6 יט. מעשר ראשון שהקדימו בשבילים - [שקיבל הלוי 32
 7 מעשר לפני שקיבל הכהן תרומת הישראל] - אסור [הלוי] 33
 8 לאכל ממנו עראי, קדם שיפריש תרומתו [תרומת מעשר 34
 9 לכהן]; ואם אכל, מפני אותו מפת מרדות. ביצד היא 35
 10 אכילת עראי? כגון שהיה מקלף שעורים ואוכל, מקלף 36
 11 אחת אחת; ואם קלף וכנס לתוף ידו, חיב לעשר. היה מולל 37
 12 מלילות [זרעונים] של חטים, מנפה מיד ליד ואוכל; ואם 38
 13 נפה בתוף חיקו, חיב. ואין צריך לומר, אם נפה בכלי - 39
 14 שאין זה עראי. וכן נוטל מן היין, ונותן לקערה לתוף 40
 15 תבשיל צונן, ואוכל; אבל לא לתוף הקדרה, אף על פי 41
 16 שהיא צוננת - מפני שהיא כבור קטן. וכן סוחט זיתים על 42
 17 בשרו, אבל לא לתוף ידו. וכן כל פיוצא בזה.
 18 כ. וכשם שמתר לאכל עראי מפרות שלא נגמרה מלאכתן 43
 19 - כך מתר להאכיל מהן לחיה ולבהמה ולעופות כל מה 44
 20 שיירצה, ומפקיר כל מה שיירצה, קדם שייעשר. ואם נגמרו 45
 21 - אף על פי שלא נקבעו למעשר - לא יפקיר, ולא יאכיל 46
 22 לבהמה חיה ועוף אכילת קבע, עד שייעשר. ומתר להאכיל 47
 23 לבהמה עראי מן הטבל, ואפלו בתוף הבית; ומאכיל פקיעי 48
 24 עמיר [מאכל בהמה], עד שייעשם חבילות.
 25 כא. המוצא קציצות [פירות אילן] בדרך, אפלו בצד שדה 49
 26 קציצות - הרי אלו פטורין מן המעשר. מצא גרוגרות 50
 27 [תאנים מיובשות] - אם דרסו הגרוגרות רב האדם - [שרוב 51
 28 האנשים כבר דרסו את גרוגרותיהם], חיב לעשר; שחזקתן,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - א' ז' תמוז ה'תשע"ג

- 57 יום ראשון א' תמוז ה'תשע"ג
 58 הלכות ביאת המקדש
 59 פרק ו
 60 א. כל כהן שיש בו מום, בין מום קבוע בין מום עובר 61
 61 - לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים, שנאמר: "אל 62
 62 הפרכת לא יבא, ואל המזבח לא יגש"; ואם עבר ונכנס 63
 63 - לוקה, אף על פי שלא עבר. ואם עבר במקדש - פסל 64
 64 וחלל עבודתו, ולוקה אף על העבודה, שנאמר: "אשר 65
 65 יהיה בו מום לא יקרב" - מפי השמועה [מסורת ממושה 66
 66 רבינו] למדו, שאזהרה זו, שלא יקרב לעבודה.
 67 ב. וכן בעל מום עובר - פסל ולוקה, שנאמר: "כל איש 68
 68 אשר בו מום לא יקרב" - מפי השמועה למדו, שזו אזהרה 69
 69 לבעל מום עובר. ואין בעלי מומין שעבדו במיתה, אלא 70
 70 במלקות בלבד.
 71 ג. כל המומין פלן - אחר [בין] שהיו בו מתחלת בריתו 71
 72 ואחר שנולדו בו אחר כן, בין עוברין בין שאינן עוברין 72
 73 - הרי זה פסול עד שייעברו.
 74 ד. מום קבוע - כגון שבר רגל או שבר יד; ומום עובר

47 **יום שני ב' תמוז ה'תשע"ג**

48 **פרק ז**

49 **א.** כל המומין הפוסלים באדם ובבהמה - חמשים; וזה
50 הוא פרטן.

51 **ב.** חמשה באזן, ואלו הן: (א) מי שנפגם סחוס אָזְנוֹ כְּדִי
52 שְׂתַחַגֵּר [תחזור] הצפרן בפגם; אָבֵל הַעוֹר הַמִּקְרֵף לְסָחוּס
53 הָאָזֵן - אֵין בּוֹ מוּם, בֵּין שְׂנֵקֵב בֵּין נִפְגָּם בֵּין גִּסְדֵּק.

54 **ג.** (ב) מי שנִסְדַּק סָחוּס אָזְנוֹ בְּכָל שָׁהוּא [פוסל], אָף עַל
55 פִּי שֶׁלֹא חָסַר [מהסחוס]. (ג) מי שְׂנֵקֵב סָחוּס אָזְנוֹ נִקָּב
56 כְּכַרְשִׁינָה [כגרגיר של מין קטניות], בֵּין נִקָּב עֶגְלָל בֵּין נִקָּב
57 אָרֶף - אִם מְצַטְרֵף [לגודל של-] לְכַרְשִׁינָה, הָרִי זֶה מוּם.

58 (ד) מי שְׂיִבְשָׁה אָזְנוֹ, [ע] כְּדִי שְׂתַנְקֵב וְלֹא תוֹצִיא דָם.
59 (ה) מי שְׂהִיטָה אָזְנוֹ כְּפוּלָה לְשִׁמִּים [אחון בתוך אחון], אָפְלוּ
60 הַגְּדִי שְׂדָרְף אָזְנָיו לְהִיזֵן נוֹטוֹת וּכְפוּלוֹת - וּבִלְבַד שְׂהִיזוּ
61 לָהּ שְׁנֵי סָחוּסִין [פוסל]; אָבֵל אִם לֹא הִיָּה לָהּ אֶלָּא סָחוּס

62 אֶחָד, וְהָרִי הוּא כְּגוֹף אֶחָד שְׂנֵקֵב - כְּשֹׁר.
63 **ד.** שְׁלֹשָׁה בְּרִים [עפעף] שֶׁל עֵין, וְאֵלוֹ הֵן: (א) מי שְׂנֵקֵב
64 רִים מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שָׁהוּא [- מעט]. (ב) מי שְׂנִסְדַּק רִים
65 מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שָׁהוּא. (ג) מי שְׂנִפְגָּם רִים מְרִיסִי עֵינָיו
66 בְּכָל שָׁהוּא. וְשֶׁלֹשָׁה מוּמִין אֵלוֹ, בְּכָלֵל "חֲרוּץ" הָאָמור
67 בַּתּוֹרָה.

68 **ה.** שְׂמוֹנָה בְּעֵין, וְאֵלוֹ הֵן: (א) הַעוֹר, בֵּין בְּאַחַת מִצֵּינָיו
69 בֵּין בְּשִׁתֵּיהֶן. (ב) מי שְׂאִינוּ רוּאָה בְּשִׁתֵּי עֵינָיו, אוּ בְאַחַת
70 מֵהֶן, אָף עַל פִּי שְׂאִין נְרָאָה בְּהֵן שְׂנוֹי כְּלָל - מִחֲמַת שְׂיָרְדוּ
71 מִים קְבוּעִין [- בקביעות] כְּנִגְדָּה רְאוּתָיו [=מקור ראייתו -
72 וגורם לעיוורון]. (ג) מי שְׂאִינוּ רוּאָה בְּעֵינָיו אוּ בְאַחַת מֵהֶן
73 רְאִיָּה בְּרוּרָה, מִחֲמַת שְׂהִיָּה בָּהּ סְנוּרִים קְבוּעִים [- שלא
74 ראה שמונים יום]. (ד) מי שְׂבִעֵינוּ כְּמוֹ עֶבֶב, אָף עַל פִּי
75 שְׂהוּא רוּאָה. (ה) מי שְׂיָצָא בְּשֹׁר יָתֵר בְּעֵינוֹ, עַד שְׂחָפָה
76 מַעַט מִן הַשְּׂחוֹר שֶׁל עֵין. (ו) מי שְׂנִמְשַׁף הַלֵּבָן שֶׁל עֵין
77 וְנִכְנַס מִמֶּנּוּ מַעַט בְּשְׂחוֹר, עַד שְׂנִמְצָא הַשְּׂחוֹר מְעַרְבַּ בְּלֶבֶן
78 - וְזֶה הוּא "תְּבַלּוּל" הָאָמור בַּתּוֹרָה; אָבֵל אִם יָצָא מִן
79 הַשְּׂחוֹר לְתוֹף הַלֵּבָן - אִינוּ מוּם, שְׂאִין מוּמִין בְּלֶבֶן. (ז) מי
80 שְׂהִיטָה נְקֵדָה לְבָנָה בְּתוֹף הַשְּׂחוֹר, וְזֶה הוּא "דֵּק" הָאָמור
81 בַּתּוֹרָה - וְהוּא שְׂתֵּהִיָּה צָפָה עַל גְּבִי הַשְּׂחוֹר; אָבֵל אִם לֹא
82 הִיטָה צָפָה, אוּ שְׂהִיטָה מִשְׁקַעַת בְּשְׂחוֹר - אִינוּ מוּם. וְכֵן
83 אִם הִיטָה נְקֵדָה שְׂחָרָה בְּתוֹף הַלֵּבָן, אָפְלוּ צָפָה - אִינוּ
84 מוּם, שְׂאִין מוּמִין בְּלֶבֶן. (ח) שְׂתֵּהִיָּה נְקֵדָה שְׂחוֹרָה שׁוֹקַעַת
85 בְּתוֹף הַשְּׂחוֹר, אָף זֶה נִקְרָא "דֵּק"; אָבֵל אִם הִיטָה צָפָה -
86 הוֹאִיל וְהִיא שְׂחוֹרָה בְּשְׂחוֹר, אִינוּ מוּם.

87 **ו.** שְׁלֹשָׁה בַחֲטָם, וְאֵלוֹ הֵן: (א) מי שְׂנֵקֵב חֲטָמוֹ, אָפְלוּ
88 מַצַּד אֶחָד. (ב) מי שְׂנִסְדַּק חֲטָמוֹ. (ג) מי שְׂנִפְגָּם חֲטָמוֹ.

89 **ז.** שְׁשָׁה בְּפֶה, וְאֵלוֹ הֵן: (א) מי שְׂנֵקֵב שְׂפָתוֹ, אָפְלוּ אַחַת
90 מֵהֶן. (ב) מי שְׂנִפְגָּמָה שְׂפָתוֹ. (ג) מי שְׂנִסְדַּקָּה שְׂפָתוֹ -
91 וְהוּא שְׂתִסְדַּק מְזוּר [מתחילתה; מה'אור' שלה] שְׁלָה עַד

1 - כְּגוֹן גָּרֵב [שחין לח], אוּ לִפְתָּה, וְהִיא תְּחִיזוּת [שחין
2 מצוין]. וְלֹא הַמוּמִין הַתּוֹכֵבִין בַּתּוֹרָה בְּלְבַד הֵן שְׂפּוֹסְלִין
3 בַּכֹּהֲנִים, אֶלָּא כָּל הַמוּמִין הַנִּרְאִין בַּגּוֹף - שְׂנִאָמַר: "כָּל
4 [איש] אֲשֶׁר בּוֹ מוּם", מִכָּל מְקוֹם. וְאֵלוֹ הַתּוֹכֵבִים בַּתּוֹרָה,
5 הַגָּמָא הֵם.

6 **ה.** שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי מוּמִין הֵן: יֵשׁ מוּמִין שֶׁהֵן פּוֹסְלִין הַכֹּהֵן
7 מִלְעַבְדַּד וְהַבְּהֵמָה מִלְקָרֵב, וְיֵשׁ מוּמִין שְׂפּוֹסְלִין הָאָדָם
8 בְּלְבַד מִלְעַבְדַּד, וְיֵשׁ מוּמִין שְׂאִין פּוֹסְלִין, אָבֵל מִפְּנֵי
9 מְרִאִית הָעֵין אָמְרוּ, שְׁכָּל כֹּהֵן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶחָד מֵהֶן אִינוּ
10 עוֹבֵד.

11 **ו.** כָּל מי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּם שְׂפּוֹסֵל בְּאָדָם וּבְבֵהֵמָה, וְעוֹבֵד בֵּין
12 בְּשׁוּגָב בֵּין בְּמִזְדֵּד - עוֹבְדָתוֹ פּוֹסְלָה; וְאִם הִיָּה מִזְדֵּד, לֹאֶתָּה.
13 וְכָל מי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּם מִן הַמוּמִין הַמִּיחְדִּין לְאָדָם, וְעוֹבֵד -
14 אָף עַל פִּי שְׂהוּא לֹאֶתָּה, לֹא חָלַל עוֹבְדָתוֹ. וְאִם הִיָּה בּוֹ
15 דָּבָר מִדְּבָרִים שֶׁהֵם מִפְּנֵי מְרִאִית הָעֵין - אִינוּ לֹאֶתָּה,
16 וְעוֹבְדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

17 **ז.** אֵין פּוֹסֵל בְּאָדָם אֶלָּא מוּמִין שְׂבַגְלוּי, אָבֵל מוּמִין
18 שְׂבַחֲלָל הַגּוֹף - כְּגוֹן שְׂנִטְלָה כְּלִיתוֹ שֶׁל אָדָם, אוּ טְחוּל
19 שְׁלוֹ, אוּ שְׂנֵקֵבוֹ מְעִיר - אָף עַל פִּי שְׂנַעֲשֵׂה טְרָפָה [- שאין
20 בכוחו לחיות יותר משנה], עוֹבְדָתוֹ כְּשֶׁרָה, שְׂנִאָמַר: "שְׂבָר
21 רָגַל אוּ שְׂבָר יָד" - מָה אֵלוֹ בַּגְּלוּי, אָף כָּל שְׂבַגְלוּי.

22 **ח.** הָעַרְל - הָרִי הוּא כְּכֵן נִכְר, שְׂנִאָמַר: "כָּל כֵּן נִכְר עָרְל
23 לֵב וְעָרְל בְּשׂוֹר". לְפִיכָף עָרְל שְׂעֵבֵד - חָלַל עוֹבְדָתוֹ וְלֹאֶתָּה,
24 כְּזֶר שְׂעֵבֵר; אָבֵל אִינוּ חֵיב מִיתָה.

25 **ט.** כֹּהֵן שְׂהִיָּה נוֹשֵׂא נְשִׁים [האסורות להנשא לו -] בְּעַבְרָה
26 - אִינוּ עוֹבֵד, עַד שְׂיִדְרוּהוּ בֵּית דִּין עַל דַּעַת רַבִּים [- שאין
27 לנדר זה התרה]. כְּדִי שֶׁלֹא תִהְיֶה לוֹ הַפְּרָה, שֶׁלֹא יוֹסִיף
28 לְחַטָּא; וְעוֹבֵד, יוֹרֵד וּמְגַרֵּשׁ. וְכֵן אִם הִיָּה מִשְׂמָא לְמַתִּים
29 - פּוֹסֵל, עַד שְׂיִקְבַּל עָלָיו בְּבֵית דִּין שֶׁלֹא שְׂמָא. וְאִם עֵבֵר
30 וְעוֹבֵד קָדָם שְׂיָדִיר אוּ שְׂיִקְבַּל - אָף עַל פִּי שְׂהוּא נִשְׁוִי
31 בְּעַבְרָה, לֹא חָלַל עוֹבְדָה.

32 **י.** כֹּהֵן שְׂעֵבֵד, וְנִכְדֵּק וְנִמְצָא חָלַל - עוֹבְדָתוֹ כְּשֶׁרָה
33 לְשְׂעֵבֵר, אָבֵל אִינוּ עוֹבֵד לְהַבָּא. וְאִם עֵבֵד, לֹא חָלַל -
34 שְׂנִאָמַר: "כְּרֹף ה' חִילוֹ, וּפְעַל יְדָיו תִּרְצָה", אָף חִלִּין שָׂבו
35 תִּרְצָה.

36 **יא.** בֵּית דִּין הַגְּדוּל הֵיוּ יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית; וְעָקַר
37 מִצֵּשִׁיָּהֶן הַתְּדִיר, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין וְדִנִּין אֶת הַכֹּהֲנָה, וּבִדְוֹקִין
38 אֶת הַכֹּהֲנִים בְּיַחוּסִין וּבְמוּמִין. כָּל כֹּהֵן שְׂנִמְצָא פּוֹסֵל
39 בְּיַחוּסוֹ - לֹבֵשׁ שְׂחוֹרִים וּמִתְעַטֵּף שְׂחוֹרִים, וְיוֹצֵא מִן
40 הָעֲזָרָה; וְכָל מי שְׂנִמְצָא שְׁלֵם וְכֹשֶׁר - לֹבֵשׁ לְבָנִים, וְנִכְנַס
41 וּמִשְׂמַשׂ עִם אַחֵיו הַכֹּהֲנִים.

42 **יב.** מי שְׂנִמְצָא כְּשֹׁר בְּיַחוּסוֹ, וְנִמְצָא בּוֹ מוּם - יוֹשֵׁב
43 בְּלִשְׁפַת הָעֲצִים, מִתְלַע עֲצִים [- בודקם מחולעים]
44 לְמַעַרְכָּה; וְחוֹלֵק בְּקַדְשִׁים עִם אֲנָשִׁי בֵּית אָב שְׁלוֹ, וְאוֹכֵל
45 - שְׂנִאָמַר: "לֶחֶם אֲלֵהוּ מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים יִמֵּן הַקְּדָשִׁים
46 יֵאכֹל".

צח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ג' תמוז - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת חזק

46 שמונה בראש, ואלו הן: (א) מי שאמצע קדקדו שוקע
47 למטה כמי שדחקו בידו. (ב) מי שאמצע קדקדו עולה
48 למעלה כמו ביצה. (ג) מי שפאת [קצה] ראשו יוצא כנגד
49 פניו כמו מקבת [פטיש]. (ד) מי שראשו יוצא מאחוריו
50 כנגד ערפו. (ה) מי שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן, עד
51 שתמצא ראשו על צנארו כמו ראש הלפת על העלין שלו.
52 (ו) הקרת שאין בכל ראשו שער כל עקר; ואם יש בו
53 שיטה [שורה] של שער מקפת מאחוריו מאזן לאזן, כשר.
54 (ז) מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן מלפניו בלבד, ושאר
55 הראש קרם - הרי הוא פסול. (ח) מי שהיה השער מקיף
56 את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו, ואין שם שער
57 באמצע - אף זה קרם ופסול.
58 ב. שנים בצנאר, ואלו הן: (א) מי שצנארו שוקע הרבה,
59 עד שנמצא ראשו כאלו הוא מנח על כתפיו. (ב) מי
60 שצנארו ארך הרבה, עד שיראה לשמוט מבין כתפיו.
61 ג. ארבעה באזן, ואלו הן: (א) מי ששתי אזניו קטנות
62 הרבה. (ב) מי ששתי אזניו נפוחות, דומות לספוג. (ג) מי
63 שאזניו מדלדלות למטה. (ד) מי שאחת מאזניו משנה
64 מחברתה במראה.
65 ד. חמשה בגבינים [בגבות], ואלו הן: (א) מי שאין לו
66 שער בגביניו, וזה הוא "גבין" האמור בתורה. (ב) מי
67 שגביניו שוכבין [ומגיעין עד עפעפיו]. (ג) מי שיש לו
68 גבינין יתר על שנים. (ד) מי שאין לו אלא גבין אחד.
69 (ה) מי שאחד מגביניו משנה מחברו, בין ששערו של זה
70 ארך ושערו של זה קצר, בין ששערו של אחד שחור ושער
71 השני לכן או אדם - הואיל ויש בין שניהם שנוי, הרי זה
72 פסול.
73 ה. ארבעה בריס העין, ואלו הן: (א) מי שאין לו שער
74 כלל בריסי עינו. (ב) מי ששער ריסי עינו מרבה מעבה
75 הרבה. (ג) מי ששער אחד מריסי עינו משנה משער ריס
76 אחר, כגון שאחד שחור ואחד לכן, או אחד נושר והשני
77 מעבה. (ד) מי שעפעפיו סגורות מעט, ואין נפתחות הרבה
78 כשאר כל האדם.
79 ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: (א) מי שהיו שתי עיניו
80 למעלה מן המקום הראוי להן, קרובות מפדחתו [- מצחו].
81 (ב) מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להן. (ג) מי
82 שהיו שתי עיניו עגלות, ואין נמשכות בארץ מעט כשאר
83 העינים. (ד) מי שעניו מונרות, והן יוצאות כמו עיני
84 הנמר, וכמי שהוא מסתכל בצת שפועס פעס הרבה.
85 (ה) מי שעניו גדולות הרבה כשל עגל. (ו) מי שעניו
86 קטנות כשל אנו. (ז) מי שדמעיו זולפות תמיד. (ח) מי
87 שלחלוחית נמשכת מראש עינו מפנגד החטם, או מונב
88 עיניו מפנגד צדעיו [הרקות]. (ט) מי שמקבץ ריסי עינו
89 ועוצמן מעט בשעה שרואה אור, או בשעה שהוא רוצה
90 לדקדק בראיה. (י) מי שראית עינו מערפכת, עד שרואה
91 את החדר ואת העליה כאחת; וינדע דבר זה בעת שינדבר
92 עם חברו, ונראה כאלו הוא מסתכל באיש אחר. (יא) מי

1 שתחלק לשני ראשים. (ד) מי שעצם לחיו התחתון עורף
2 [בולט] על העליון כל שהוא. (ה) מי שפיו בלום [נפוח]
3 מחמת גופו ובריתו [- מלידה]; אבל אם נבלם מחמת
4 הרוח, אינו מום. (ו) מי שנטל רב המדבר של לשונו [חלק
5 הלשון שמתנועע].
6 ח. שנים עשר באברי הנרע, ואלו הן: (א) מי שנמעה
7 הגיד [המילה] שלו. (ב) או נכתת [נכתש]. (ג) או נתק.
8 (ד) או נכרת. (ה) מי שנמכעו הביצים שלו, או אחת מהן.
9 (ו) או נכתתו, או אחת מהן. (ז) או נתקו, או אחת מהן.
10 (ח) או נכרתו, או אחת מהן. (ט) מי שאין לו אלא ביצה
11 אחת, אף על פי שיש לו שני כסיסין. (י) מי ששתי ביציו
12 בכיס אחד. (יא) הטמטום [שארין ניכר בו סימן זכר ונקבה].
13 (יב) האנדרוגיניוס [יש בו סימני זכר ונקבה יחד].
14 ט. ששה ביצים וברגלים, ואלו הן: (א) הפסח [צולע].
15 (ב) מי שנשמה ירכו [וגדולה מחברתה], והוא "שורע"
16 האמור בתורה. (ג) מי שאחת מירכותיו גבוהה [במקום
17 חיבורה] מחברתה. (ד) מי שנשבר עצם ידו - והוא שיהיה
18 נכר. (ה) מי שנשבר עצם רגלו - והוא שיהיה נכר; אף
19 על פי שאינו נכר כשיצמד, אם נכר כשיהלך - הרי זה
20 מום. (ו) מי שרגליו מבלמות [נפוחות] מחמת עצמן
21 ובריתן [- מלידה]; אבל אם היו מבלמות מחמת הרוח,
22 אינו מום.
23 י. ארבעה ראויין להיות בכל הגוף, ואלו הן: (א) מי שיש
24 בו גרב [מין שחיון] יבש כל שהוא [מעט] - וזה הוא
25 ה"גרב" האמור בתורה. (ב) מי שיש בו יבלת שיש בה
26 עצם - וזו היא "יבלת" האמורה בתורה. (ג) מי שיש בו
27 תנוזית המצרית [שחיון שהיה במצרים] כל שהיא, והיא
28 תנוזית קשה וכעורה - וזו היא "יבלת" האמורה בתורה.
29 יא. (ד) כל עצם שבגלוי שגחך בו חרץ, הרי זה מום -
30 והוא בכלל "חרוץ" האמור בתורה. ואין הצלעים בכלל
31 עצמות שבגלוי.
32 יב. ועוד יש שם שלשה מומין, ואלו הן: (א) הנקן
33 שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. (ב) חולה שהוא
34 רועד מפני חליו וכשלוך כחו. אבל הטרפה [שבגלל מום
35 אין בכוחו לחיות יותר משנה] - כשר באדם ופסול
36 בבהמה; וכן יוצא [מן] דפן [הרחם, - ניתוח קיסרי] כשר
37 באדם ופסול בבהמה.
38 יג. (ג) המזהם. וכהן שהוא מזהם בזעתו - רוחץ וסף כל
39 בשרו בבשם, ועובר. היה ריח פיו רע - נוטח בפיו לפל
40 או נגביל וכיוצא בהן, ועובר. ואם עבד בזהום ועתו, או
41 בזהום פיו - הרי זה חלל עבודתו, כשאר אלו בעלי המומין
42 בלם.
43 יום שלישי ג' תמוז ה'תשע"ג
44 פרק ח
45 א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים; וזה הוא פרטן.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ג' תמוז - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש צט

מתוך מהדורת חזק

45 יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק פאלו הוא באמצע רגלו
 46 עומד. (ד) מי שפרסו [כפ רגלו] רחבה קשל אנו, אף על
 47 פי שאינה קלוטה קשל אנו. (ה) מי שפקה יוצאה מגודלו.
 48 (ו) מי שיש ברגלו אצבע יתרה, אפלו שש ושש; ואם
 49 חתכה, כשר - והוא שלא יתה בה עצם. (ז) מי שחסר
 50 אחת מאצבעות רגליו. (ח) מי שאצבעותיו מרפכות זו על
 51 גבי זו. (ט) מי שהיו אצבעות רגליו קלוטות [מחוברות]
 52 עד למטה מן הפרק; ואם היו עד הפרק, או שחתכן
 53 והפרישן - כשר. (י) מי שרגלו פלה שנה - שנמצא רחב
 54 פס אצבעותיו פרחב עקבו, ויכאלי היא חתיכה שנה.
 55 (יא) מי שרגלו עקמה דומה למגל - שנמצא פס רגלו שיש
 56 בו האצבעות עם עקבו, פאלו הם שני ראשי הקשת.
 57 (יב) מי שרגלו חלולה [שנחסר בשר בפרסתו] - והוא
 58 שיהיה אמצעה גבוה מעל הארץ, ונמצא כשעומד עומד
 59 על עקבו ועל אצבעות רגליו. (יג) המקיש בקרסליו [אחת
 60 בשניה] בעת שמהלך. (יד) מי שהוא מקיש בארפכותיו
 61 [אחת לשניה] בעת שמהלך. (טו) מי שהוא אטר חלש
 62 'ואטום' ברגל ימינו.
 63 יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: (א) מי שגופו גדול
 64 מאבריו [באופן יחסי]. (ב) מי שגופו קטן מאבריו.
 65 (ג) הארץ ביותר. (ד) הננס, והוא הקצר ביותר. עד שהיה
 66 מפלגין [שונים] משאר העם.
 67 טו. שמונה בעור הפשר, ואלו הן: (א) הכושי. (ב) הלכן
 68 ביותר, כמו גבינה. (ג) האדם פשני [כארגמן]. (ד) בעלי
 69 נגעים טהורים שנשתנה העור מחמת עצמו, כגון הבהק
 70 [נגע לבן]. (ה) שנשתנה העור מחמת דבר אחר, כגון
 71 צרבת המכה [כוויה]; וזה בכלל נגעים טהורין. (ו) מי
 72 שהיתה בעור פניו שומה [וגודלה] - כאיטר [- מטבע] או
 73 יותר. (ז) מי שהיתה בעור פניו שומה שיש בה שער -
 74 אף על פי שאינה כאיטר, אלא בכל שהוא. (ח) בעלי
 75 הדלדולין; והוא שידלדל העור והפשר, או הלחלוחית
 76 שיש בעור שנדלדל באיזה מקום שהיה מכל הגוף - הרי
 77 זה מום.
 78 טז. ועוד יש שם באדם מומין אחרים, ואלו הן:
 79 (א) החרש. (ב) השוטה. (ג) הנכפה [נופל מחמת חוליו],
 80 אפלו [אחת] לימים רבים. (ד) מי שרוח רעה מבעתת
 81 [מפחידה] אותו תמיד, או בעתים ידועים.
 82 יז. נמצאו כל המומין הפוסלין בפגנים, מאה וארבעים;
 83 וזה הוא כללם: שמונה בראש, ושנים בצואר, ותשעה
 84 באזנים, ותמשה בגבינים, ושבעה בריס העין, ותשעה
 85 עשר בעין, ותשעה בחטם, ותשעה בפה, ושלושה בכתף,
 86 ושלושה בגב, ושבעה בידים, וששה עשר באברי הגרע,
 87 ועשרים ברגלים, ושמונה בכל הגוף, ושמונה בעור
 88 הפשר, ושבעה בכת הגוף וריחו. וכבר נתפרשו פלן אחד

1 שאחת מעיניו משנה מתכרתה, בין במקומה בין במראה,
 2 כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוכה [צבע מעורב], או
 3 אחת קטנה ואחת גדולה - האיל ויש בין שתיהן שנוי
 4 מכל מקום, פסול.
 5 ז. ששה בחטם, ואלו הן: (א) מי שעקר [- ראש] חטמו
 6 שוקע, אף על פי שאינו כוחל שתי עיניו כאחת [- למרות
 7 שאינו צובע עיניו במכחול במשיכה אחת מפני החוטם] -
 8 וזה הוא "חרום" האמור בתורה. (ב) מי שאמצע חטמו
 9 בולט למעלה. (ג) מי שעקץ חטמו נוטף למטה. (ד) מי
 10 שחטמו עקם לצד אחד. (ה) מי שחטמו גדול מאבריו.
 11 (ו) מי שחטמו קטן מאבריו. וכיצד משערין אותו?
 12 באצבע קטנה של יד: אם היה חטמו גדול ממנה או קטן
 13 ממנה, הרי זה מום.
 14 ח. שלשה בשפתים, ואלו הן: (א) מי ששפתו העליונה
 15 עודפת [בולטת] על התחתונה. (ב) מי ששפתו התחתונה
 16 עודפת על העליונה. (ג) מי שפיו רפוי ורירו יורד מפיו.
 17 ט. שלשה בכתף, ואלו הן: (א) מי שפרשו צכה [בולטת].
 18 (ב) מי שטבורו יוצא, ואינו שוקע כשאר בני אדם. (ג) מי
 19 שדדיו שוכבין על בטנו כדדי האשה.
 20 י. שלשה בגב, ואלו הן: (א) מי ששדרתו עקומה. (ב) מי
 21 שניצאת חליה משדרתו, בין שבלטה לחוץ, או נכנסה
 22 לפנים, או נטתה לצדדין - וזה הוא בעל חטורת. (ג) מי
 23 שתפח בשר בגבו ונעשה כחטורת - אף על פי שלא וזה
 24 חליה ממקומה, הרי זה מום.
 25 יא. ששה בידים, ואלו הן: (א) מי שיש לו אצבע יתרה,
 26 באצבעות ידיו, אפלו היו שש ושש. ואם חתף את היתרה,
 27 כשר; ואם היה בה עצם - אפלו חתכה, פסול. (ב) מי
 28 שחסר אצבע מדו. (ג) מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות
 29 [מחוברות כאצבע אחת] עד למטה מן הפרק; ואם חתכן
 30 והפרישן עד הפרק - כשר. באיזה פרק אמרו? בפרק
 31 ראשון הסמוך לכף היד. (ד) מי שאצבעותיו מרפכות זו
 32 על גבי זו. (ה) מי שפקה [כעין אצבע נוספת] יוצאת
 33 מגודלו. (ו) מי שהוא אטר יד ימינו; ואם היה שולט
 34 בשתי ידיו, כשר.
 35 יב. ארבעה באברי הגרע, ואלו הן: (א) מי שכיס הביצים
 36 גדול וארף עד שמגיע לארפכותיו [ברכיו]. (ב) מי שהגיד
 37 [איבר המילה] שלו ארף עד שמגיע לארפכותיו. (ג) מי
 38 שנמרחו אשכיו, והוא פיס של ביצים. (ד) מי שהרוח
 39 באשכיו - והוא "מרוח אשף" האמור בתורה.
 40 יג. תמשה עשר בשוקים וברגלים, ואלו הן: (א) מי
 41 ששוקיו עקמות - עד שמחבר רגל לרגל, ואין ארפכותיו
 42 נוגעות זו בזו. (ב) מי שפקתו יוצאת [עקבו בולט]; והפקה
 43 היא העצם העגל שלמעלה מן העקב מצד פנים, והוא
 44 דומה לפקה [כדור] שטוות בה הנשים. (ג) מי שעקבו

46 ז. וכן הדלקת הנרות בשרה בגזרים; לפיכך אם הטיב
47 הכהן הנרות והוציאן לחוץ - מטר לזר להדליקן.
48 ח. הרמת הדשן [האפר, מעל המזבח] צריכה כהן,
49 שגאמר: "ולבש הכהן מדו בד". ואם הרים ישראל -
50 לזקה, ואינו חייב מיתה אף על פי שאין אחריה עבודה,
51 שגאמר: "עבדת מתנה [מלשון נתינה] וכו'" - עבודת
52 מתנה הוא שתהיה ככהן לבדו, ואם קרב לה הזר חייב
53 מיתה; אבל עבודת סלוק [נטילה], אין חייב עליה מיתה.
54 וכן אם דשן מזבח הזהב והמנוחה, אינו חייב מיתה.
55 ט. [זר ש:] סדר את המצרכה - פורקה [הזר], וחזר הכהן
56 וסודרה, מפני שפדורה פסול.
57 י. הטמא ובעל מום ושלל רחויץ ידים ורגלים, ששמשו
58 במקדש - אינו חייב אלא על עבודות שהזר חייב עליהן
59 מיתה; ועל שאר העבודות - באזרה [בלאו].
60 יא. כהן טבול יום ומחסר כפורים שנטמא, והרי הוא
61 מחסר בגדים ושלל רחויץ ידים ורגלים, ועבד - חייב על
62 כל אחת ואחת; ואם היה זר - אינו לזקה אלא אחת,
63 משום זרות.
64 יב. זר ששמש בשבת - חייב משום זרות ומשום שבת;
65 וכן בעל מום ששמש בטמא - חייב משום טמא ומשום
66 בעל מום.
67 יג. כל כהן שעבד עבודה זרה, בין במזיד בין בשוגג -
68 אף על פי שחזר בתשובה גמורה - הרי זה לא ישמש
69 במקדש לעולם, שגאמר: "לא יגשו אלי לכהן לי". אחד
70 העובד אותה בשורות, כגון שנעשה כמר לעבודה זרה, או
71 המשתתף לה, או המודה לה וקבלה עליו באלה - הרי
72 זה פסול לעולם. עבר והקריב - אין קרבנו ריח ניחוח, אף
73 על פי שהיה שוגג בעת ששרת או שהשתתף או שהודה.
74 אבל השוחט לעבודה זרה בשוגג - אם עבר והקריב,
75 קרבנו ריח ניחוח ונתקבל; שהרי לא שרת, ולא נעשה
76 כמר, אלא שחט בלבד, והוא שוגג. ואף על פי כן,
77 לכתחלה לא יעבד.
78 יד. מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות
79 לה' - אינו כבית עבודה זרה; ואף על פי כן, כל כהן
80 ששמש בבית כזה - לא ישמש במקדש לעולם. וכן כלים
81 שנשתמשו בהם שם - לא ישתמשו בהן במקדש לעולם,
82 אלא יגנוזו. וראוה לי, שאם עבד כהן ששמש שם, במקדש
83 - לא פסול.
84 טו. נמצאו כל הפסולין לעבודה, שמונה עשר; ואלו הן:
85 (א) העובד עבודה זרה; (ב) הזר; (ג) בעל מום;
86 (ד) הערל; (ה) הטמא; (ו) טבול יום; (ז) מחסר כפורים;
87 (ח) האונן; (ט) השפור; (י) מחסר בגדים; (יא) יתר
88 בגדים; (יב) פרום בגדים; (יג) פרוע ראש; (יד) שלא
89 רחויץ ידים ורגלים; (טו) היושב [בשעת העבודה];
90 (טז) מי שיגש בין ידו ובין הפלי דבר חוצץ; (יז) מי שיגש
91 בין רגלו ובין הארץ דבר חוצץ; (יח) מי שעבד בשמאלו.
92 כל אלו פסולין לעבודה, ואם עבדו חללו; חוץ מפרוע

1 אחד. ואלו פסלו מפני מראית העין: מי שנשרו ריסי
2 עיניו, אף על פי שנשאר השער בעקרון [בשורשן], ומי
3 שנשטלו שניו.

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"ג

פרק ט

6 א. זר [אינו כהן] שעבד במקדש - עבודתו פסולה, וחייב
7 מיתה בידי שמים, שגאמר: "והזר הקרב, יומת" - מפי
8 השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שאין חייב זה אלא
9 לקרב לעבודה. והיכן הזהיר עליו? "וזר לא יקרב
10 אליכם". איזה הוא זר? כל שאינו מזרע אהרן הזכרים,
11 שגאמר: "וערכו בני אהרן" - בני אהרן ולא בנות אהרן.
12 ב. אף על פי שהזרים מזהירין שלא יתעסקו בעבודה
13 מעבודות הקרבנות - אינו חייב מיתה אלא על עבודה
14 תמה [סופית], לא על עבודה שיש אחריה עבודה; ואין
15 הזר חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד - על
16 הזריקה, ועל ההקטר, ועל נסוף המים בחג, ועל נסוף
17 היין תמיד.
18 ג. כיצד על הזריקה? בין שזרק בפנים, בין שזרק בחוץ,
19 בין שהזה הזיה אחת מפל הזיות הדם, בין שהזה הזיה
20 אחת מפל הזיות שבקרבנות מצרע - הרי זה חייב מיתה.
21 ד. כיצד על ההקטר? הקטיר אברים או קמץ [ממנחה]
22 או לבונה על המזבח, אפלו הפך באברים שלא נתאכלו
23 וקרב שרפתן - חייב מיתה; והוא שיקטיר פזית. וכן אם
24 הקטיר על מזבח הזהב - משיקטיר פזית, חייב; אבל
25 המקטיר קטרת של יום הכפורים בקדש הקדשים - אינו
26 חייב מיתה עליה עד שיקטיר מלא חפניו, השעור המפרש
27 בתורה.
28 ה. והמסדר שגזרי עצים על המצרכה - הרי זה כמקטיר
29 אברים, וחייב מיתה; שהעצים קרובין הן. אבל היוצק [שמן
30 על המנחה], והבולל [מערבבה], והפוחת [חותכה
31 לחתיכות], והמולח, והמניף, והמגיש [אותה למזבח],
32 והמסדר את לחם הפנים או את הזביתין [צלוחיות
33 הלבונה] על השלחן, והמטיב [מנקה] את הנרות, והמצית
34 אש במזבח, והקומץ [מפריש מן המנחה חלק להקרבה],
35 והמקבל דמים - אף על פי שפסול, והרי הוא מזקר על כל
36 אלו, ולזקה - אינו חייב מיתה; מפני שכל אחת מהן עבודה
37 שיש אחריה עבודה, ואינה גמר עבודה.
38 ו. שחיטת הקדשים - בשרה בגזרים, אפלו קדשי קדשים,
39 בין קדשי יחיד, בין קדשי צבור, שגאמר: "ושחט את בן
40 הקקר לפני ה', והקריבו בני אהרן" - מקבלה [של הדם]
41 ואילף מצות קנהה. וכן ההפשט, והנחתו [של הבהמה],
42 והולכת עצים למזבח - בשרה בגזרים, שגאמר באברים:
43 "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה" - זו הולכת
44 אברים לכבש; הולכת אברים היא שצריכה קנהה, אבל
45 הולכת עצים אינה צריכה קנהה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ה' תמוז - ספר עבודה - הלכות איסורי מזבח קא

מתוך מהדורת חזק

44 אָשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוֹם - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזוֹ אֲזַהֲרָה
45 לְבַעַל מוֹם עוֹבֵר. כַּגֹּזֵן שֶׁהָיָה בְּפִהָמָה גָּרֵב לַח, אוֹ תַּזְזִית
46 [מִיַּיִן שַׁחִיז] - אִם הִקְרִיבָהּ, לֹאֲכָלָהּ.
47 וְ. וְלֹא קִרְבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד, אֲלֵא אִף קִרְבָּנוֹת גּוֹיִים -
48 אִם הִקְרִיבָן וְהָן בְּעֲלֵי מוֹמִין, לֹאֲכָלָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּמַּד בֶּן
49 גִּבְרָה לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֲלֵהָ".
50 ז. הַמְטִיל מוֹם בְּקִדְשֵׁים, לֹאֲכָלָהּ, כַּגֹּזֵן שֶׁסָּמָה אֶת עֵינוֹ אוֹ
51 קִטְעַת יָדוֹ; שֶׁהָרִי גִּבְרָה בְּקִרְבָּן: "כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בוֹ" -
52 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזוֹ אֲזַהֲרָה שְׂלֵא יִתֵּן בוֹ מוֹם. וְאִינוֹ
53 לֹאֲכָלָהּ אֲלֵא בְּזִמְנֵי שְׂבִית הַמִּקְדָּשׁ קָנִים - שֶׁהָרִי הָיָה רָאוּי
54 לְקִרְבָּן, וּפְסָלוֹ; אֲבָל בְּזִמְנֵי הַזֶּה - אִף עַל פִּי שֶׁעָבַר בְּלֹא
55 תַעֲשֶׂה, אִינוֹ לֹאֲכָלָהּ.
56 ח. הַטִּיל מוֹם בְּקִדְשֵׁים, וְכֹא אַחַר וְהִטִּיל בָּהּ מוֹם אַחַר
57 [נוֹסֵף] - הַשְּׂנִי אִינוֹ לֹאֲכָלָהּ.
58 ט. אֶחָד הַמְטִיל מוֹם בְּקִדְשֵׁים עֲצָמָן, אוֹ בְּתַמְרוֹתָן -
59 בַּהֲמַת חוֹלִין שֶׁהוֹחֲלָפָה בְּמִקְוֵם בַּהֲמָה שֶׁהוֹקְדָשָׁה - חֵיִיב -
60 חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר [- מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה], שֶׁהַמְטִיל
61 מוֹם בְּתַמְרוֹתָן אִינוֹ לֹאֲכָלָהּ, לְפִי שֶׁאֵינָן רָאוּיִן לְקִרְבָּן, כִּמוֹ
62 שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ. וְכֵן הַמְטִיל בְּתַשִּׁיעֵי שֶׁל טְעוֹת עֲשִׂירֵי,
63 אִינוֹ לֹאֲכָלָהּ.
64 י. הַמִּקְדָּשׁ בְּעֲלַת מוֹם לְמִזְבֵּחַ - אִף עַל פִּי שֶׁלֹּאֲכָלָהּ, הָרִי
65 זֶה נִתְקַדְּשָׁה, וְתִפְדָּה בְּעֶרְףָּהּ [בְּשׂוֹמֵת] הַכֹּהֵן, וְתִצָּא לְחֵלִין,
66 וְיָבִיֵא בְּדַמֵּיהָ קִרְבָּן. וְכֵן הִדִּין בְּבִהֲמַת קִדְשֵׁים שֶׁנֶּפֶל בָּהּ
67 מוֹם. וּמִצּוֹת עֲשֶׂה הִיא לְפָדוֹת קִדְשֵׁים שֶׁנֶּפֶל בָּהֶן מוֹם,
68 וְיִצְאוּ לְחֵלִין וְיִאָּכְלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל אֹתוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח
69 וְאָכַלְתָּ בְּשָׂרָה" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהַפְּתוּב מְדַבֵּר
70 בְּפִסְוֵלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שִׁיפְדוּ. וְכִבֵּר בְּאֲרָנּוֹ בְּעֶרְכֵין, שֶׁזֶה
71 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה
72 קִרְבָּן לַה'", שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּבִעֲלֵי מוֹמִין שִׁיפְדוּ.
73 יא. מַה בֵּין בְּעֲלַת מוֹם קְבוּעָה לְבַעֲלַת מוֹם עוֹבֵר?
74 שֶׁהַמִּקְדָּשׁ בְּעֲלַת מוֹם קְבוּעָה - אִם יִלְדָה וְהָיָה קִדְשׁ [- לִפְנֵי
75 שְׂנִפְתָּהּ], יִפְדָּה הַגֹּדֵל וְיִצָּא לְחֵלִין אִף עַל פִּי שֶׁהוּא תָּמִים,
76 כִּדִּי שְׂלֵא יִהְיֶה טָפֵל [וְהוֹלֵד] חֲמוֹר מִן הַעֶקֶר [הָאִם-שְׂאִינָה
77 קֹרְבָהּ]. וְאִם נִתְעַבְּרָה קִדְשׁ שֶׁתִּפְדָּה וְיִלְדָה אַחַר פְּדוּיָן -
78 הַגֹּדֵל חֵלִין. וְאִם מֵתָה קִדְשׁ שֶׁתִּפְדָּה - נִפְדֵּית אַחַר שְׂתַמּוּת,
79 שֶׁהָרִי לֹא חָלָה קִדְשָׁה גְמוּרָה עַל גּוֹפָהּ אֲלֵא עַל דַּמֵּיהָ,
80 מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה בְּעֲלַת מוֹם קְבוּעָה. אֲבָל הַמִּקְדָּשׁ בְּעֲלַת מוֹם
81 עוֹבֵר אוֹ תָּמִימָה, וְאַחַר שֶׁהִקְדִּישָׁה נוֹלַד לָהּ מוֹם קְבוּעָה -
82 אִם מֵתָה קִדְשׁ שֶׁתִּפְדָּה, תִּקְבַּר כְּשֶׂאֵר הַקִּדְשֵׁים הַתָּמִימִים;
83 מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה [- שׂוֹמָה, וְהָרִי כִבֵּר
84 מִתְחַן], כִּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ בְּעֶרְכֵין. וְאִם נִשְׁתַּטָּה קִדְשׁ שֶׁתִּפְדָּה -
85 הָרִי זֶה נִפְדֵּית כָּל זִמְנֵי שֶׁהִיא מִפְּרָפְסָתָה, וְאַחַר כֵּן תִּאָּכַל.
86 וְאִם יִלְדָה - יִקְרַב וְיִלְדָה. נִתְעַבְּרָה קִדְשׁ שֶׁתִּפְדָּה וְיִלְדָה אַחַר
87 שְׂנִפְתָּהּ - הַגֹּדֵל אֲסוּר [לְשִׁימוּשׁ], וְאִינוֹ נִפְדָּה. אֲלֵא כִּיִּצַּד
88 יַעֲשֶׂה? סְמוּךְ לְפָדוּיָן אֲמוֹ, מִתְּפִיס [מִקְדִּישׁ] זֶה הַגֹּדֵל לְשֵׁם
89 אוֹתוֹ הַזִּבְחָה [שֶׁהוֹקְדָשָׁה אִמּוֹ] - לְפִי שֶׁאֵינּוּ יְכוּלִים לְהִקְרִיבוֹ
90 מִכָּח אֲמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁבָּא מִכָּח קִדְשָׁה [שֶׁל אִמּוֹ שֶׁהִיא] דְּחִוְיָה.

1 ראש, וקרוע בגדים, והשוחט לעבודה זרה בשוגג - שאם
2 עבדו, עבודתן כשרה.
3 בריף רחמנא דסייען

יום חמישי ה' תמוז ה'תשע"ג

הלכות איסורי מזבח

6 יש בכללן ארבע עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה,
7 ועשר מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להקריב כל
8 הקרבנות תמימים; (ב) שלא להקדיש בעל מום למזבח;
9 (ג) שלא ישחט; (ד) שלא יזרק דמו; (ה) שלא יקטיר
10 חלב; (ו) שלא יקריב בעל מום עובר; (ז) שלא יקריב
11 בעל מום, אפלו בקרבנות הגויים; (ח) שלא יטיל מום
12 בקדשים; (ט) לפדות פסולי המקדשין; (י) להקריב מיום
13 שמיני והלאה; (יא) שלא להקריב אֶתֵּנָן וּמְחִיר; (יב) שלא
14 להקטיר שאור ודבש; (יג) למלח כל הקרבנות; (יד) שלא
15 להשבית המלח מעל הקרבנות. ובאור מצוות אלו
16 בפירקים אלו.

פרק א

17
18 א. מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימים [שלמים]
19 ומקבירין - שנאמר: "תמים יהיה לרצון", זו מצות עשה.
20 ב. וכל המקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח -
21 להקריבה - עובר בלא תעשה, ולוקה על הקדשו, שנאמר:
22 "כל אשר בו מום, לא תקריבו" - מפי השמועה [מסורת
23 ממושה הבינו] למדו, שזו אזהרה למקדיש בעלי מומין.
24 אפלו הקדישו [על מנת שימכרהו] לדמי [לרכישת] נסכים
25 - לוקה, שבזיון קדשים הוא.
26 ג. המתפגז [- כשמקדיש] לומר 'שלמים' ואמר 'עולה',
27 'עולה' ואמר 'שלמים' - לא אמר פלוס; עד שיהיה פיו
28 ובלבו [כוונתו] שוין. לפיכך, המתפגז לומר על בעל מום
29 'עולה' והקדישו שלמים, או 'שלמים' ואמר 'עולה' - אף
30 על פי שנתפגז לאסור [- להקדיש בעל מום], אינו לוקה.
31 מי שדמה [שחשב] שמתר להקדיש בעל מום למזבח,
32 והקדיש - הרי זה קדוש, ואינו לוקה.
33 ד. השוחט בעל מום לשם קרבן - לוקה, שהרי נאמר
34 בביעלי מומין: "לא תקריבו אלה לה", ומפי השמועה
35 למדו, שזו אזהרה לשוחט. וכן הזורק דם בעלי מומין על
36 המזבח - לוקה, שהרי נאמר בהן: "לא תקריבו לה", מפי
37 השמועה למדו, שזו אזהרה לזורק. וכן המקטיר אמורי
38 [אברין] בעלי מומין על המזבח - לוקה, שנאמר: "ואשה
39 לא תתנו מהם על המזבח" - אלו החלבים. נמצאת למד,
40 שאם הקדיש בעל מום, ושחטו, וזרק דמו, והקטיר
41 אמורי - לוקה ארבע מלקיות.
42 ה. אֶחָד בְּעַל מוֹם קְבוּעָה אוֹ בְּעַל מוֹם עוֹבֵר - אִם הִקְרִיבוֹ,
43 עוֹבֵר בְּכָל אֵלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִזְבַּח לַה' אֲלֵהֶיךָ שׂוֹר וְשֶׂה,

46 וְזֶה הוּא "קְלוּט" הָאִמּוּר בַּתּוֹרָה. (כג) אִם נִגְמָמוּ
 47 [הצטמקו] טְלַפְיָהּ בְּזִכְרוֹתֶיךָ עִמָּהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַר
 48 מִזִּכְרוֹתֶיךָ מֵעֵט קָרוֹב לְבָשָׂר.
 49 ו. כָּל מוֹם מִשְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים מוֹם הַמְנוּיִין בַּבְּהֵמָה, פּוֹסְלִין
 50 אוֹתָהּ מִן הַקֶּרְבָּן. וְאִם נָפַל אֶחָד מֵהֶן בְּתַמִּימָה שֶׁהִיא קָדֵשׁ
 51 - תִּפְדָּה וְתִצָּא לְחֵלִין, חוּץ מִזֶּה וְחֹלָה וְמוֹזֵם, שְׂאֵף עַל
 52 פִּי שְׂאִינוֹ כָּשָׂר לְקֶרְבָּן, אִינוֹ נִפְדָּה; אֲלָא הִיָּה קָיָם וְרוּעָה
 53 עַד שִׁילֹד [שׁוּוּזָר] בּוֹ מוֹם אַחֵר קְבוּעַ מִשְׂאֵר הַמּוּמִין,
 54 וְיִפְדָּה. וְכֵן בְּהֵמַת קִדְשִׁים שֶׁנּוֹלַד בָּהּ מוֹם עוֹבֵר - אֵינָה
 55 קֶרֶבָה וְלֹא נִפְדֵית.
 56 ז. וְאֶרְבָּעָה מוּמִין עוֹבְרִין לֹשׁ בַּבְּהֵמָה וּבְאָדָם, וְאֵלוֹ הֵן:
 57 (א) גֵּרֵב [מִין שַׁחִין] לַח. (ב) תְּזוּיַת שְׂאִינָה מִצָּרִית [מִין
 58 שַׁחִין]. (ג) מַיִם שִׁיזְרְדִין בְּעֵין, וְאֵינָן קְבוּעִין [מִשְׁבֵּשׁ אֵת
 59 הָרֵאִיָּה]. (ד) סַגְרִין [עוֹרוֹר] שְׂאִינָן קְבוּעִין.
 60 ח. וְגַשׁ שֶׁם אֶרְבָּעָה חֲלָיִים אַחֲרֵים, אִם נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן
 61 בַּבְּהֵמָה - אֵין מִקְרִיבִין אוֹתָהּ, לְפִי שְׂאִינָה מִן הַמִּבְחָר,
 62 וְהַכְּתוּב אוֹמֵר: "מִכְחָר נִדְרָךְ"; וְאֵלוֹ הֵם: (א) מִי שֶׁלִּבָּן
 63 עֵינוֹ יִבְלַת שְׂאִין בָּהּ שְׂעָר. (ב) אִם נִגְמָמוּ [הצטמקו] קֶרְנִיו,
 64 אִף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַר מִזִּכְרוֹתֶיךָ [מִהַעֲצָם] מֵעֵט קָרוֹב לְבָשָׂר.
 65 (ג) אִם נִפְגְּמוּ חֲטוּי [שִׁינִיו] הַפְּנִימִיּוֹת. (ד) אִם נִגְמָמוּ חֲטוּי
 66 הַפְּנִימִיּוֹת. אִם הִיָּה אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ בְּקִדְשִׁים - לֹא קֶרֶבִים
 67 וְלֹא נִפְדִין, אֲלָא יָרְעוּ עַד שִׁפֵּל בְּהֵן מוֹם. וְאִם הַקְרִיבָן,
 68 יִרְאֶה לִי שֶׁהוֹרָצוּ [הַתְּקַבְּלוּ].
 69 ט. וְכֵן בְּהֵמַת קִדְשִׁים שֶׁנִּעְבְּרָה בָּהּ עֲבָרָה [כַּגּוּן: עֲבוּדָה
 70 זָרָה], אוֹ שֶׁהִמִּיתָה אֵת הָאָדָם [וְהַתְּקַבְּלָה הַעֲדוּת] בְּעַד
 71 אֶחָד אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים - לֹא קֶרֶבָה; וְלֹא נִפְדֵית עַד שִׁילֹד
 72 לָהּ מוֹם קְבוּעַ.
 73 י. בְּהֵמָה שֶׁנּוֹלַד בָּהּ אַחַת מִן הַטְּרָפוֹת הָאוֹסְרִין אוֹתָהּ
 74 בְּאִכְלָהּ, אִסוּרָה לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ; הָרִי הוּא אוֹמֵר: "הַקְרִיבָהּ
 75 נָא לְפָחֶתְךָ, הִירָצָךְ אוֹ הַיֵּשָׁא פְּנִיךָ"? וְאִף עַל פִּי שְׂאִינָה
 76 רְאוּיָה לְקֶרְבָּן, אֵין פּוֹדִין אוֹתָהּ; שְׂאִין פּוֹדִין אֵת הַקִּדְשִׁים
 77 לְהַאֲכִילָן לְכֹלֵבִים, אֲלָא יָרְעוּ עַד שִׁמְיוֹתוֹ וְיִקְבְּרוּ.
 78 יא. נִשְׁחָטָה וְנִמְצְאָת טְרָפָה - הָרִי זֶה תִּצָּא לְבֵית הַשְּׂרָפָה.
 79 וְכֵן אִם נִמְצָא אֶבֶר מֵאֲבָרָהּ הַפְּנִימִיִין חֶסֶר, אִף עַל פִּי
 80 שְׂאִינָה טְרָפָה - כַּגּוּן שֶׁנִּמְצְאָת בְּכֹלֵיהָ אַחַת, אוֹ שֶׁנִּשְׁטַל
 81 הַטְּחוּל - הָרִי זֶה אִסוּרָה לְמִזְבֵּחַ, וְתִשְׂרַף; לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא
 82 בְּעֵלֶת מוֹם, שְׂאִין חֶסֶר וְשִׁבְעִים מוֹם, אֲלָא מִפְּנֵי שְׂאִין
 83 מִקְרִיבִין חֶסֶר כָּלֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּמִּימִים יִהְיוּ לָכֶם". וְכָל
 84 הַיֵּתֵר, כְּחֶסֶר; לְפִיכֹף אִם נִמְצָא לָהּ שְׁלֹשׁ כְּלָיוֹת אוֹ שְׁנַי
 85 טְחוּלִים, פְּסוּלָה.
 86 יב. אֵינָה הוּא סַגְרִין קְבוּעִים? כָּל שֶׁשֶּׁהָה שְׁמוּנִים יוֹם
 87 וְלֹא רָאָה. וּבּוֹדֵקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים - בְּיוֹם שֶׁבָּעָה
 88 וְעֶשְׂרִים מַעַת שֶׁהִגִּישׁוּ בּוֹ, וּבְיָוִם אֶרְבָּעָה וְחֲמִשִּׁים, וּבְיָוִם
 89 שְׁמוּנִים. אִם רָאָה, מוּנִים לוֹ שְׁמוּנִים יוֹם מַעַת שֶׁפְּסָקָה
 90 רָאָה.
 91 יג. וּבְמָה יִדְעַ שֶׁהֵמִים [שְׁבַעִין] קְבוּעִין? כְּשֶׁאֲכָלָהּ
 92 עֹשְׁבִים לְחַיִּים מֵרֵאשׁ אֲדָר וְעַד חֲצִי נִסָּן, וְאֲכָלָהּ אַחֵר כֵּן

1 יב. כָּל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, כְּשִׁיפְדוּ - מִתָּר לִשְׁחַט אוֹתָן
 2 בְּשׁוּק הַטְּבָחִים, וְלִמְכַר אוֹתָן שֶׁם בְּשׁוּק, וְלִשְׁקַל בְּשָׂרָם
 3 בְּלִיטְרָא [בַּמִּשְׁקָל] כְּשֶׁאֵר הַחֵלִין, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן
 4 הַמַּעֲשֹׂר, מִפְּנֵי שֶׁמִּכִּרְתֶּם בְּשׁוּק [שֶׁל כָּל פְּסוּה"מ] מוֹסִיף
 5 בְּדַמְיָהֶם [גּוֹרֵם לְשׁוּמָא גְבוּהָה יוֹתֵר]. שְׂאֵר הַקִּדְשִׁים
 6 שֶׁדַּמְיָהֶן חוּזְרִין לְהַקְדֵּשׁ, שֶׁהָרִי מֵבִיא בְּדַמְיָהֶם בְּהֵמָה
 7 אַחֲרָת - מוֹכְרִין אוֹתָן כְּחֵלִין בְּשׁוּק; אֲבָל הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֹׂר,
 8 שְׂאִין דַּמְיָהֶם לְהַקְדֵּשׁ אֲלָא נֶאֱכָלִין בְּמוּמָן כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר -
 9 אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָם בְּשׁוּק הַטְּבָחִים, וְאֵין מוֹכְרִין אוֹתָם שָׁם.
 10 אֲפִלוּ הַתְּפִיס כְּכוֹר לְבָרַק הַבֵּית - אִינוֹ נִשְׁקַל בְּלִיטְרָא, וְלֹא
 11 יִמְכַר בְּשׁוּק; שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְהַתְּפִיס אֲלָא דְּבַר הַקְּנוּי לוֹ קִנְיָן
 12 גָּמוּר.

יום שישי ו' תמוז ה'תשע"ג

פרק ב

14 15 א. כָּל הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה - חֲמִשִּׁים; וּבְכָר
 16 נְמוּן.
 17 ב. וְגַשׁ מוּמִין אַחֲרֵים מִזְכְּדִין בַּבְּהֵמָה, וְאֵינִים רְאוּיִין
 18 לְהִיּוֹת בְּאָדָם; וְשִׁלְשָׁה וְעֶשְׂרִים הֵן, וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
 19 (א) אִם הִיָּה גֵלְגַל עֵינָה עַגְל כְּשֶׁל אָדָם. (ב) עֵינָה אַחַת
 20 גְּדוּלָה כְּשֶׁל עַגְל, וְהַשְּׂנִיָּה קִטְנָה כְּשֶׁל אָדָם; אֲבָל אִם הִיָּתָה
 21 אֵין גְּדוּלָה וְאֵין קִטְנָה, אֲפִלוּ קִטְנָה עַד כְּפוּל - כָּשָׂר.
 22 (ג) אִם יֵשׁ בְּלָבָן עֵינָה יְבֵלֶת שֵׁשׁ בָּהּ שְׂעָר. (ד) אִם נִקַּב
 23 הָעוֹר שֶׁבֵין שְׁנֵי חֲטֻמֵּיהָ בְּמִקּוֹם הַנְּרָאָה. (ה) פִּיָּה דוּמָה
 24 לְשֶׁל חֲזִיר - פְּרוּם [שִׁפָּה הַעֲלִינָה וְהַלְחִיִּים הַעֲלִינּוֹת
 25 בּוֹלוֹטוֹת], אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִחֲדָד כְּשִׁפּוּד.
 26 ג. (ו) חֲטִיָּה [שִׁינִיָּה] הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּקְבּוּ. (ז) אוֹ שֶׁנִּגְמָמוּ
 27 [הצטמקו], אִף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַר מִקְצָתוֹ. (ח) אוֹ שֶׁנִּפְגְּמוּ.
 28 (ט) אִם נִעְקְרוּ חֲטִיָּה הַפְּנִימִיּוֹת - שֶׁהָרִי בְּעַת שְׁפוֹתַחַת פִּיָּה
 29 וְצוֹתַחַת, הֵן נְרָאִין חֲסָרִין.
 30 ד. (י) אִם נִשְׁלוּ קֶרְנֵיהָ וְזִכְרוֹתֶיהָ [הַעֲצָם בַּקֶּרֶן] עִמָּהֶן, וְלֹא
 31 נִשְׂאָר מֵהֶן כְּלוּם; אֲבָל נִקְבָה שֵׁשׁ לָהּ קֶרְנִים, כְּשֶׁרָה.
 32 (יא) אִם נִפְגַּם הָעוֹר שֶׁחֹפֶה אֵת גִּיד הַבְּהֵמָה. (יב) אִם
 33 נִפְגְּמָה הָעֶרְוָה שֶׁל נִקְבָה. (יג) אִם נִפְגַּם הַזָּנָב מִן [בַּגּוּף]
 34 הָעֵצָם, אֲבָל לֹא מִן הַפְּרָק [בַּחִיּוּר הַחוּלִיּוֹת]. (יד) אִם הִיָּה
 35 רֵאשׁ הַזָּנָב מִפְּצָל לְשִׁנַּיִם [לְשׁוֹנֵי זַנְבוֹת], בְּשִׁנֵּי עֲצָמִים [בְּכָל
 36 אֶחָד עֲצָם]. (טו) אִם הִיָּה בֵּין חֲלִיָּה לְחֲלִיָּה [בַּזָּנָב, כְּמִידַת]
 37 מְלֵא אֲצָבַע בְּשָׂר. (טז) אִם הִיָּה הַזָּנָב קָצָר. וְעַד כַּמָּה?
 38 בְּגָדִי - חֲלִיָּה אַחַת, מוֹם; שְׁתֵּים, כְּשָׂר. וּבְטֵלָה - אֶרְבָּה שְׁתֵּי
 39 חֲלָיוֹת, מוֹם; הִיָּתָה שְׁלֹשׁ, כְּשָׂר. (יז) זָנָב הַגָּדִי שֶׁהִיָּה רֶךָ
 40 וּמִדְּלָדֵל, דוּמָה לְשֶׁל חֲזִיר. (יח) אִם נִשְׁבַּר עֵצָם הַזָּנָב; אֲבָל
 41 אִם נִשְׁבַּר עֵצָם מִצְּלַעוֹתָיו - כְּשָׂר, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ בְּגִלוּי.
 42 ה. (יט) בְּעַל חֲמֵשׁ רַגְלִים. (כ) אִם אֵין לוֹ אֲלָא שְׁלֹשׁ
 43 רַגְלִים. (כא) אִם הִיָּתָה אַחַת מִרַגְלָיו וְיָדָיו פְּרִסְתָּה עַגְלָה
 44 כְּשֶׁל חֲמוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא סְדוּקָה וּפְרוּסָה. (כב) אִם
 45 הִיָּתָה רַגְלוֹ אוֹ יָדוֹ קְלוּטָה [אֲצַבְעוֹת מַחוּבְרוֹת] כְּשֶׁל חֲמוֹר,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש ז' תמוז - ספר עבודה - הלכות איסורי מזבח קג

מתוך מהדורת חזק

46 ד. וכן הפלאים [מעורב מכבש ועז], ויוצא דפן [נולד
 47 בניחוח קיסרי], ומחסר זמן [כגון: פחות מח' יום ללידתו
 48 - שאסור להקריבו] - פסולין, אף על פי שאין בהם מום,
 49 שגאמר: "שור או כשב או עז" - עד שיהיה כל מין ומין
 50 בפני עצמו, לא שיהיה מערב מן כשב ועז; "כי יולד" -
 51 פרט ליוצא דפן; "והיה שבעת ימים" - פרט למחסר זמן;
 52 "תחת אמו" - פרט ליתום שנולד אחר שנשקטה אמו.
 53 ה. הנדמה - אף על פי שאינו פלאים, הרי הוא פסול
 54 למזבח. כיצד? רחל שילדה כמין עז, ועז שילדה כמין
 55 כשב - אף על פי שיש בו מקצת סימנין [שדומה לאימו],
 56 הואיל והוא דומה למין אחר, פסול כבעל מום קבוע;
 57 שאין לה מום גדול מן השנוי.
 58 ו. וכן הרובע, והנרבע [- שבאו או הובאו על אדם],
 59 והמקצה לעבודה זרה, והנעבד [שעבדו לו כעבודה זרה]
 60 - אף על פי שהוא מתר באכילה, הרי הן פסולין לגבי
 61 המזבח, שגאמר: "כי משחתם בהם" - כל שיש בו
 62 השחתה, פסול; ובעברה [של ערוה] הוא אומר: "כי
 63 השחית כל בשר", ובעבודה זרה כתוב: "כי שחת עמך".
 64 וכן בהמה ועוף שהרגו את האדם - הרי הן פרוצע או
 65 נרבע, ופסולין למזבח.
 66 ז. ויראה לי, שאף על פי שאין כל הפסולין האלו ראויין
 67 לקרבן, אם עבר והקריבן - אינו לוקה מן התורה, לפי
 68 שלא נתפרשה אזהרתן. אבל אמתן [תשלום שקיבלה] זונה
 69 ומחיר [שהחליף טלה תמורת] כלב, אסורין לגבי המזבח.
 70 והמקריב אחד מהן, או שניהן כאחד - לוקה אחת,
 71 שגאמר: "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב"; ומפני מה
 72 לוקה אחת על שניהן? מפני שגאמר בלאו אחד.
 73 ח. מצות עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני
 74 [ללידת הבהמה] והלאה - שגאמר: "והיה שבעת ימים
 75 תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה"; וכל שבעת
 76 הימים הוא נקרא 'מחסר זמן'. ואף על פי שמחסר זמן
 77 פסול - אם עבר והקריבו אינו לוקה, מפני שהוא לאו
 78 הבא מפלל [מתוך מצות] עשה; ולא נרצה [התקבל]
 79 הקרבן.
 80 ט. תורים שלא הגיע זמנן [שטרם הזחיבו], שהן כמחסר
 81 זמן בבהמה, ובגוי יונה שעבר זמנן - הכל כבעל מום;
 82 והמקריבן, אינו לוקה - אף על פי שהקרבן פסול, ולא
 83 נרצה.
 84 י. המקדיש טמטום ואנדורוגינוס וטרפה וכלאים ויוצא
 85 דפן, למזבח - הרי זה כמקדיש עצים ואבנים; לפי שאין
 86 קדשה חלה על גופן, והרי הן חלין לכל דבר. ומקריב,
 87 וביא בדמיהן כל קרבן שירצה; ואינו כבעל מום - שבעל
 88 מום יש במינו קרבן. אבל המקדיש רובע ונרבע ומקצה
 89 ונעבד ואתנן ומחיר - הרי זה כמקדיש בעל מום עובר.
 90 וירעו עד שיפיל בהן מום קבוע, ויפדו עליו. וכן המקדיש
 91 מחסר זמן, הרי זה כמקדיש בעל מום עובר; ואינו לוקה,
 92 כמו שבארנו.

1 עשבים יבשים אלו ויחזי תשרי ולא נתרפאת - הרי אלו
 2 מים קבועין.
 3 יד. וכמה תאכל מעשבים אלו הלחים בזמן הלח,
 4 והיבשים בזמן היבש? כגרוגרת [תאנה] או יתור, קדם
 5 סעודה ראשונה של כל יום בשלשה חדשים אלו. וצריך
 6 שתאכל אותן בכל יום אחר שתייה, ותינה מתרת
 7 [משוחררת] בשדה בעת אכילה, ולא תהיה לבדה, אלא
 8 היא ובהמה אחרת לצות [יחד] עמה. אם נעשה לה כל
 9 אלו ולא נתרפאת - הרי אלו קבועין ודאי. ואם חסר אחד
 10 מכל אלו, הרי זה ספק; ואינה קרבה, ולא נפדית.
 11 טו. כיצד? אכלה הלח כמשפטי באדר בלו ויחזי ניסן,
 12 ואכלה אחריו היבש כמשפטי בחזי ניסן ואיר, שגאמר
 13 שאכלה בשלשה חדשים אלו על הסדר, או שאכלה
 14 כגרוגרת אחר אכילה, או קדם שתייה, או שהיתה קשורה,
 15 או שהיתה לבדה, או שהיתה בגנה הסמוכה לעיר, ולא
 16 נתרפאת - כל אלו ספק [אם המים] קבועין או עוברין;
 17 לפיכך אם הטיל בה מום אחר, אינו לוקה.
 18 טז. אכלה כמשפטיה בזמני האכילה ולא נתרפאת - והרי
 19 היא בעלת מום קבוע
 20 (טז). - יש בדבר ספק, אם למפרע היא בעלת מום קבוע
 21 מעת שבאו לה המים, או מעת שנתאשו מרפואתה;
 22 לפיכך, הפודה אותה קדם שנתאשו מרפואתה, ונתנה
 23 באותו הפדיון אחר שנתאשו מרפואתה - הרי הוא ספק
 24 מועל [בהקדש], ואינו מביא קרבן מעילה, כמו שיתבאר
 25 במקומו.
 26 יום שבת קודש ז' תמוז ה'תשע"ג
 27 פרק ג
 28 א. אין המומין פסולין בעוף, וכן אחד הנזר ואחד הנקבה
 29 בעוף - שלא נאמר "תמים זכר" אלא בבהמה בלבד. במה
 30 דברים אמורים? במומין קטנים; אבל עוף שייבש גפו
 31 [כנר], או נסמית עינו, או נקטעה רגלו - אסור לגבי
 32 המזבח, שאין מקריבין חסר כלה. וכן אם נולד בו אחת
 33 מן הטרפות שאוסרין אותו באכילה, הרי זה נפסל לקרבן.
 34 ב. תורים קטנים פסולין, ובגוי יונה גדולים פסולין -
 35 שגאמר: "מן התורים או מן בני היונה". תחלת הצהוב
 36 [שגדלה נוצה צהובה בצוואר] בנה ובנה, פסול. ועד מתי
 37 יהיו בני יונה כשרים? כל זמן שעוקר כנף ומתמלא מקום
 38 עקרו [חיבורו] דם. והתורים כשרים משזחיבו [כנפיהם].
 39 ג. הטמטום [- שתום ואין ניכר מינו] והאנדורוגינוס [- שיש
 40 לו אברי זכר ונקבה] - אף על פי שאין לה מום גדול מהם,
 41 הרי הן פסולין למזבח מדרך אחרת: לפי שהן ספק זכר
 42 ספק נקבה, הרי הן כמין אחר, ובקרבנות נאמר "זכר
 43 תמים" ו"נקבה תמימה" - עד שיהיה זכר ודאי, או נקבה
 44 ודאית. לפיכך אף העוף שהוא טמטום או אנדורוגינוס,
 45 פסול למזבח.

מתוך מהדורת חזק

1 **יא.** נמצאו כל האסורין למזבח, ארבעה עשר; ואלו הן:
 2 (א) בעל מום, (ב) ושאינו מן המבחר, (ג) ומחסר אבר
 3 מבפנים, (ד) וטרפה, (ה) וכלאים, (ו) ויוצא דפן,
 4 (ז) ורובע, (ח) ונרבע, (ט) ושהמית את האדם, (י) הנעבד,
 5 (יא) המקצה, (יב) האתגן, (יג) המחיר, (יד) מחסר זמן.
 6 **יב.** כל האסורין לגבי המזבח, אוסרין בכל שהן: אפלו
 7 נתערב אחד ברובא [נעשרת אלפים] - נפסד הכל, ונפסל
 8 למזבח; וכלן [- הפסולים למזבח], ולדומיהן מתרין
 9 למזבח - חוץ מולד נרבעת ונעבדת ומקצית ושהמיתה את
 10 האדם, שולדן אסור למזבח כמותן.
 11 **יג.** במה דברים אמורים? בשנעברה בה עברה או המיתה
 12 כשהיא מעברת - שהרי הולד היה מצוי עמה בעת
 13 שנפסלה, והיה כאבר מאבריה; אבל אם נתעברה אחר

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – א'ז' תמוז ה'תשע"ג

53 לנו יכלת לתמוך בהם, והוא אמרו יתעלה: "לא תאמץ
 54 את-לבבך ולא תקפץ את-ידיך מאחיך האביון" (דברים טו,
 55 ז) וזו אזהרה מלהתנהג במדת הקמצנות עד שנמנע מלתת
 56 לראוי לו.

יום שני ב' תמוז ה'תשע"ג

57 **מצות עשה קכו. קכט.**
 58 **המצוה הקכ"ו** — הצווי שנצטוינו להפריש תרומה
 59 גדולה, והגדולה והחשובה שבתרומות, שהיא מופרשת מכל
 60 הכמות) והוא אמרו יתעלה: "ראשית דגנך וגו' תתן-לו"
 61 (דברים יח, ד). ומצוה זו אינה נהגת מן-התורה אלא
 62 בארץ ישראל וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת
 63 תרומות.

65 **המצוה הקכ"ט** — הצווי שנצטווי הלוים להפריש
 66 מעשר מן-המעשר שמקבלים מישראל ולתתו לפניהם,
 67 והוא אמרו יתעלה: "ואל-הלוים תדבר ואמרת אלהם
 68 כִּי-תקחו מאת בני-ישראל את-המעשר אשר נתתי לכם
 69 מאתם בנתלתכם והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן-
 70 המעשר" (במדבר יח, כו). ופרש לנו, שמעשר זה — הוא
 71 הנקרא, תרומת מעשר — ינתן לכהן. אמר: "ונתתם
 72 ממנו את-תרומת ה' לאהרן הכהן" (שם, כח). וכבר פרש
 73 הכתוב, שמפרישים מעשר זה מן-המבחר והיפה שבו,
 74 והוא אמרו יתעלה: "מכל-חלבו את-מקדשו ממנו" (שם,
 75 כח) אחר-כך העיר, שהם חוטאים אם לא יפרישוהו
 76 מן-היפה שבו, והוא אמרו יתעלה: "ולא-תשאו עליו
 77 חטא בהרימכם את-חלבו" ("חלב" הוא החלק המובחר)

יום ראשון א' תמוז ה'תשע"ג

28 **מצות עשה קל. קצה.**
 29 **מצות לא תעשה רלב.**

30 **המצוה הק"ל** — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר עני
 31 בכל-שנה שלישית מן-השמיטה, וגם בשלישית אחר
 32 השלישית, — כלומר: בששית מן — השמיטה, והוא
 33 אמרו יתעלה: "מקצה שלש שנים תוציא את-כל-מעשר
 34 תבואתך וגו'" (דברים יד, כח). וגם זו אינה חובה
 35 מן-התורה אלא בארץ ישראל וכבר נתבאר דיני מצוה
 36 זו במסכת פאה (פרק ח) ובמסכת דמאי (פרק ד) ובמסכת
 37 מעשרות. וכמה ענינים מונה מפזרים במקומות מספר
 38 משאר מסכתות זרעים ומסכת מכשירין (סוף פרק ב) וידיים
 39 (פרק ד משנה ג).

40 **המצוה הקצ"ה** — הצווי שנצטוינו לתן צדקה ולתזק
 41 התלשים ולהרחיב להם. וכבר בא הצווי על מצוה זו
 42 בלשונות שונים, אמר: "פתח תפתח את-ידיך" (שם טו,
 43 ח), ואמר: "והתחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (ויקרא כה,
 44 לה), ואמר: "וחי אחיך עמך" (שם, לו), הפונה בכל-
 45 הפסוקים האלה היא אחת, והיא: שנכלל ענינו ונתמכנו
 46 די מחסורו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במקומות שונים,
 47 רבם בכתבות (סז). ובתרא (בבא בתרא סז), ובא בקבלה,
 48 שאפלו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במצוה זו, כלומר:
 49 הצדקה למי שנמוך ממנו או למי שקמוהו — אפלו
 50 בדבר מועט.

51 **המצוה הרל"ב** — האזהרה שהזהרנו מלהמנע מלתת
 52 צדקה ורוחה לעניים מאחינו אחרי שנדע דחק מצבם ושיש

מתוך מהדורת חזק

44 לְכַל־מוֹעֵל (נהנה בשוה פרוטה) בְּקִדְשֵׁים בְּיָדוֹן. וְאִם אָכַל
 45 תְּרוּמָה בְּיָדוֹן — חֵיב מִיָּתָה בְּיַדֵי שָׁמַיִם, וְאִינוּ חֵיב
 46 תּוֹסֶפֶת חֲמֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בַּפֶּרֶק ו' וּפְרָק ז' מִמִּסְכַּת
 47 תְּרוּמָה. וּבַפֶּרֶק ט' מִסְנֵה־דְרִינ (פג). מִנּוּ מַחֲבִי מִיָּתָה בְּיַדֵי
 48 שָׁמַיִם וּבְכָל־לֵם: זֶר שֶׁאָכַל תְּרוּמָה, וְהִבִּיאָהּ וְאָיָהּ לְכֶף
 49 מֵאֲמָרוֹ: "וּמְתוּ בּוֹ פִי יַחֲלֶהוּ" (שם, ט) וְאֶתְרִי "וְכַל־זֶר
 50 לֹא־יֵאֱכַל קִדְשׁ". וּבַפֶּרֶק ב' מִבְּכוּרִים אָמְרוּ: "הַתְּרוּמָה
 51 וְהַבְּכוּרִים חֵיבִים עֲלֵיהֶם מִיָּתָה וְחֲמֵשׁ וְאִסּוּרִים לְזָרִים;
 52 וְרַב חוֹלֵק עַל כָּל־הַמְשָׁנִיּוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַר: זֶר שֶׁאָכַל
 53 תְּרוּמָה — לוֹקֵה, וְיָדוּעַ שָׂרֵב (כוחו כ) תִּנְאָה הוּא וּפְלִיג
 54 (חולק גם על תנאים) וּבְכָר בְּאֶרְנוּ בְּחִבּוּרָנוּ בְּפִרּוּשׁ הַמְשָׁנָה
 55 (סוטה פרק ג משנה ג, ועוד), שְׁכַל־מַחֲלָקֶת שֶׁאֵינָה מַחֲבִיבָת
 56 מַחֲלָקֶת לְמַעֲשֵׂה אֵלָּא בַּסְּבָא בַּלְבָּד, לֹא אֶפְסוּק בָּהּ
 57 הַלְכָה, וְלֹא אָמַר: הַלְכָה כְּפִלּוּנִי; וּלְפִיכָף לֹא אָמַר כָּאֵן
 58 הַלְכָה כְּרַב אוֹ כִּסְתָם מִשְׁנָה", כִּינן שֶׁלְדַבְּרֵי הַכַּל לוֹקֵה,
 59 לְפִי שְׁכַל־מַחֲבִיב מִיָּתָה בְּיַדֵי שָׁמַיִם עַל אַחַד הַלְּאֹוִין —
 60 לוֹקֵה גַם־כֵּן, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּהַקְדָּמוֹת מֵאֲמָר זֶה. וְכֵן
 61 כָּל־מוֹעֵל בְּקִדְשֵׁים בְּמִוִּיד — לוֹקֵה בְּלִי סֶפֶק, וְהוּא
 62 אָמְרָם בְּמִפְּלֵא סְמוּךְ לְאִישׁ (קטן בשנתו הסמוכה לגיל
 63 הבר־מצוה) אִם הִקְדִּישׁ, אָמְרוּ (גדה מו:): "הִקְדִּישׁ הוּא
 64 וְאָכְלוּ אַחֲרָיִם רַבִּי יוֹחֲנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן־לֵקִישׁ דְּאֲמַרֵי
 65 תְּרוּנֵיהוּ: לוֹקִין".

66 הַמְצָנָה הַקַּל"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר אֶפְלוֹ תוֹשֵׁב
 67 (ישראל, שנשכר לעולם ל) כֹּהֵן וְשִׁכִּירוֹ (לתקופה) מְלֹאֲכוֹל
 68 תְּרוּמָה, אָמַר: "תוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשִׁכִּיר לֹא־יֵאֱכַל קִדְשׁ" (שם,
 69 י), וְאִם אָכַל, דִּינּוֹ כְּדִין שֶׁאֵר זָרִים.

יום חמישי ה' תמוז ה'תשע"ג

70 **מצות לא תעשה קלה. קלו.**
 71 הַמְצָנָה הַקַּל"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר הָעָרֵל מְלֹאֲכוֹל
 72 תְּרוּמָה. וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר קִדְשֵׁים שֶׁהָעָרֵל מְזַהֵר
 73 מְלֹאֲכָלִים. וְלֹא זֶה לֹא נִתְפָּרֵשׁ בְּכַתּוּב אֵלָּא נִלְמַד בְּגִזְרָה
 74 שְׁנִיָּה, וְעַם זֶה בְּאֶרְו מַעֲתִיקֵי הַשְּׂמוּעָה, שֶׁאִסּוּר זֶה
 75 מְדֹאֲרֵיתָא לֹא מְדַרְבְּנָן. וְלִשׁוֹן יְבָמוֹת (ע). "מִנִּין לְעָרֵל
 76 שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה? נֹאֲמַר: "תוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר" בְּתְרוּמָה
 77 (ויקרא כב). — מָה תוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר הָאֲמוּר בְּפֶסֶח עָרֵל
 78 אִסּוּר בּוֹ, אִף תוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר הָאֲמוּר בְּתְרוּמָה עָרֵל אִסּוּר
 79 בּוֹ; וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר קִדְשֵׁים. וְכֶף הוּא גַם לְשׁוֹן סֶפֶרָא
 80 (פרשת אמור שם), וְשֵׁם אָמְרוּ: "רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר, אִישׁ
 81 אִישׁ (שם, ד) — לְרַבּוֹת אֵת הָעָרֵל". וְשֵׁם נִתְבָּאָר גַּם כֵּן,
 82 כְּלוּמַר: בְּגִמְרָא יְבָמוֹת (עב), שֶׁדַּבֵּר תוֹרָה: מְשׁוּף (משך
 83 עורו ונראה בערל) אוֹכֵל בְּתְרוּמָה, וּמְדַבְּרֵיהֶם גְּזוּר עָלָיו
 84 מִפְּנֵי שֶׁנִּתְבָּאָר הִנֵּה נִתְבָּאָר שֶׁהָעָרֵל אִסּוּר בְּתְרוּמָה
 85 מִן־הַתּוֹרָה, וּמְשׁוּף הוּא שֶׁאִסּוּר מְדַרְבְּנָן. וְהִכֵּן זֶה. וְשֵׁם
 86 אָמְרוּ: מְשׁוּף צָרִיף שְׁמִימֹל מְדַרְבְּנָן.
 87

1 מִמְּנֵו" (שם, לב), וְלֹא זֶה הוּא שְׁלִילָה בְּאֵלוֹ אָמַר: לֹא
 2 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם חֲטָא בְּהַרְיַמְכֶם אוֹתוֹ מִן־הַיָּפֶה, מִשְׁמַע:
 3 שֶׁאִם יִפְרִישׁוּהוּ מִן־הָרַע יִחַטְאוּ. וְהָרִי זֶה כְּמוֹ לֹא הִבָּא
 4 מִכָּלֵל עֲשֵׂה, שֶׁאֵינוֹ נִמְנָה עִם הַלְּאֹוִין, כְּלוּמַר: מִכִּינן
 5 שֶׁצָּנָה לְהַפְרִישׁוֹ מִן הַיָּפֶה, מִשְׁמַע שֶׁאֵין לְהַפְרִישׁוֹ מִן־
 6 הָרַע. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (סוף פרשת קרח): "מִנִּין אֶתָּה אוֹמַר,
 7 שֶׁאִם הִפְרַשְׁתָּם אוֹתוֹ שְׁלֵא מִן־הַמְּבַחֵר שֶׁאַתָּם בְּנִשְׂאֵת
 8 עֵוִן? תִּלְמוּד לוֹמַר: "וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא בְּהַרְיַמְכֶם
 9 אֶת־חֲלָבוֹ מִמְּנֵו". וּבְכָר נִתְבָּאָרוֹ דִּינֵי מְצָנָה זֹו בְּמִסְכַּת
 10 תְּרוּמוֹת וּבְמִסְכַּת מַעֲשָׂרוֹת וְגַם בְּכִמָּה מְקוּמוֹת בְּדָמָי.

יום שלישי ג' תמוז ה'תשע"ג

מצות לא תעשה קנד.

11
 12
 13 הַמְצָנָה הַקַּנ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַקִּידִים מִתְּנֻחוֹת
 14 הַתְּרָעִים. זֹו עַל זֹו, אֵלָּא נִפְרִישׁוּ לְפִי סִדְרָן. וּבְאוּר דְּבָר
 15 זֶה: שֶׁחֲתִימִים, לְמַשֵּׁל, אִם דָּשָׁן וּמִרְחָן — תְּרִי הֵן טָבִל;
 16 מִפְּרִישׁ מִקֵּן תַּחֲלָה תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְהוּא אֶחָד מִתְּחִמִּים
 17 (מדה בינונית) וְאַחֲרָיִם מִפְּרִישׁ עֲשִׂירִית מִהַנְּשֶׂאָר עֲשִׂירִית
 18 הַנְּשֶׂאָר — וְזֶהוּ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן; וְאַחֲרָיִם מִפְּרִישׁ
 19 עֲשִׂירִית מִמָּה שֶׁנְּשֶׂאָר — וְהוּא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. נוֹתָן תְּרוּמָה
 20 גְּדוּלָּה לְכַהֵן, וּמַעֲשֵׂר לְלוֹי, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי יֵאֱכַל לְבַעֲלָיו
 21 בִּירוּשָׁלַיִם. עַל הַסֵּדֵר הַזֶּה צָרִיף לְהַפְרִישׁ. וּבָאָה הַאֲזַהְרָה
 22 מִלְּהַקִּידִים מִה־שְׂרָאוּי לְאַחֲרוֹ וּמִלְּאַחֲרֵי מָה שְׂרָאוּי
 23 לְהַקְדִּימוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלָּה: "מְלֹאֲתָךְ וְדַמְעָךְ לֹא
 24 תִּאָּחֵר" (שמות כב, כח). בְּאֵלוֹ יֵאֲמַר: לֹא תִּאָּחֵר מִמְּלֹאֲתָךְ
 25 וְדַמְעָךְ מִה־שְׂרָאוּי לְהַקְדִּימוֹ. וּבְמִשְׁנַת תְּרוּמוֹת (פרק ג
 26 משנה ו:): הַמְקַדִּים תְּרוּמָה לְבְּכוּרִים וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן
 27 לְתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְרֵאשׁוֹן, אִף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר
 28 בְּלֹא־תַעֲשֵׂה, שֶׁנֹּאֲמַר: "מְלֹאֲתָךְ וְדַמְעָךְ לֹא תִּאָּחֵר" —
 29 מִה־שְׁעֵשֶׂה עֲשׂוּי. וּבְמִכְלָתָא (פרשת משפטים): "מְלֹאֲתָךְ"
 30 — אֵלוֹ הַבְּכוּרִים הַנְּשָׁלִין מִן־הַמְּלֵאִי: "וְדַמְעָךְ" — זֹו
 31 תְּרוּמָה; "לֹא תִּאָּחֵר" — שְׁלֵא תִּקְדִּים שֵׁנִי לְרֵאשׁוֹן,
 32 (ושל א יקדים מעשר) רֵאשׁוֹן לְתְרוּמָה, תְּרוּמָה לְבְּכוּרִים.
 33 וְשֵׁם נֹאֲמַר: מִכָּאֵן אָמְרוּ: כָּל־הַמְקַדִּים תְּרוּמָה לְבְּכוּרִים
 34 וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְרֵאשׁוֹן, אִף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֵׂה
 35 מִה־שְׁעֵשֶׂה עֲשׂוּי. וּבְכָר נִתְבָּאָר בְּרִישׁ תְּמוּרָה (ד).
 36 שֶׁהַמְקַדִּים אֵינוֹ לוֹקֵה.

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"ג

מצות לא תעשה קלג. קלד.

37
 38
 39 הַמְצָנָה הַקַּל"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר כָּל־זֶר מְלֹאֲכוֹל
 40 שׁוֹם תְּרוּמָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְכַל־זֶר לֹא־יֵאֱכַל קִדְשׁ"
 41 (ויקרא כב, י), וְכִנְּנָתוֹ בְּ"קִדְשׁ" זֶה — הַתְּרוּמָה. וְכֵן
 42 הַבְּכוּרִים, לְפִי שֶׁגַּם הֵם נִקְרְאוּ: תְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁאָבָאָר (לא
 43 תעשה קמח), וְלֹזֹאת כִּנְּנָתִי בְּאֲמַרֵי שׁוֹם תְּרוּמָה וְהוּא הַדִּין

מתוך מהדורת חזק

- 1 המצוה הקל"ו — האזהרה שהזהרה בהן טמא מלאכול
 2 תרומה, והוא אמרו: "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע
 3 או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר" (שם). ובגמרא
 4 מכות (יד): אמרו: "אזהרה לתרומה מנין? מאיש איש
 5 וגו'. איזהו דבר שהוא שנה בזרעו של אהרן? הרי אמר
 6 — זו תרומה". הפונה באמרו "שנה בזרעו של אהרן"
 7 — שיאכלנו הזרע שלו, זכרים ונקבות (ואין הדבר נוהג
 8 אלא בתרומה). וכבר נכפל עוד הלאו בענין זה באמרו:
 9 "ושמרו את-משמרת" (שם, ט). והעובר על לאו זה —
 10 חיב מיתה בידי שמים ובפרק ט' מסנהדרין (פג). מנו
 11 מחיבי מיתה בידי שמים ובכללם בהן טמא שאכל
 12 תרומה שהורה והביאו ראיתם ממה שנגמרו: "ושמרו
 13 את-משמרת" ולא-ישאו עליו חטא" (שם).
- 14 **יום שישי ו' תמוז ה'תשע"ג**
- 15 **מצות לא תעשה קלז.**
- 16 המצוה הקל"ז — האזהרה שהזהרה החללה (אשה
 17 שנישאת לכהן בנישואין האסורים) מלאכול קדש שהיתה
 18 רשאית לאכלו, פלומר: התרומה וזונה ושוק (חלקי קרבן
 19 השלמים, ששייכים לכהן), והוא אמרו: "ובת-כהן כי תהיה
 20 לאיש זר הוא בתרומת הקדשים לא תאכל" (ויקרא כב, יב),
 21 ובגמרא יבמות (סה). אמרו: "כי תהיה לאיש זר, פיון
 22 שנבעלה לפסול לה — פסלה". וממה שאמר: "בתרומת
 23 הקדשים" אמרו (שם סח): "במורם מן-הקדשים לא
- 24 תאכל", פלומר: חזה ושוק ושם אמרו לכתוב קרא: היא
 25 בקדשים לא תאכל, מאי בתרומת הקדשים? שמעת מנה
 26 תרתי (יש ללמוד מכאן שני דינים), פלומר שאם נבעלה
 27 לפסול לה — נפסלה לתרומה; ושם היתה נשואה לזר
 28 ומת — חזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק ונמצא
 29 לאו זה, שהוא "הוא בתרומת הקדשים לא תאכל", כולל
 30 שני ענינים: האחד אזהרה לחללה מלאכול קדש, והשני
 31 אזהרה לכהנת שנשאת לזר מלאכול חזה ושוק אף-על-פי
 32 שמת בעלה או גרשה. אבל אסור אכילתה בתרומה
 33 בעודה תחת בעלה הזר אינו מפסוק זה אלא למדהו:
 34 מקבלי הפרוש ממה שנגמרו: "וכל-זר לא-יאכל קדש"
 35 (שם, י), וכל-זמן שהיא תחת הזר — הרי היא כזר ו"זר"
 36 קרינא בה. ודע זה, וגם היא אם עברה על לאו זה — הרי
 37 היא לזקה.

יום שבת קודש ז' תמוז ה'תשע"ג

- 38 **מצות עשה קכז.**
- 39 המצוה הקכ"ז — הצווי שצטוינו להפריש מעשר
 40 מצמח הארץ, והוא אמרו: "תעלה: "וכל-מעשר הארץ וגו'
 41 לה" (ויקרא כז, ל) ["כי את-מעשר בני-ישראל אשר ירימו
 42 לה' תרומה" (במדבר יג, כד)]. וכבר באר הכתוב (במדבר
 43 יח, כא), שהמעשר הזה ללוים. וכבר נתבארו דיני מצוה
 44 זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו
 45 חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.
 46

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אדר, תשי"ט

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"מ וכו' מוהרש"ז שי

שלום וברכה!

מכתבו המהיר קבלתי ואתמול שלח לו מר מינדל התמונות עם ביאגראפיע קצרה ובטח יסדר
 עתה הכל על צד היותר טוב ויודיעני מתוצאות הטובות.

כן ודאי יודיע בעתו מתוצאות הצעתו לאחיו שי.

מוסג"פ קונטרס לבי ניסן ומכי ממחני"י ונא לאשר קבלתם.

ודאי קיבל בזמנו מכו המל"ח הכללי להרבנים בהתעוררות לעשות במשך היו"ט ובכלל בחדש
 זה לטובת הקלת מצב הכספי של המל"ח ובטח למותר לעוררו עוה"פ עדי"ז ולבשו"ט נחכה.

בפ"ש האחים לעוויטאנסקי שי וכהדו"ש

הרב מנחם שניאורסאהן

מלכים א טו ט-כד

ט ובשנת עשרים לירבעם מלך ישראל מלך אסא מלך יהודה: י וארבעים ואחת שנה מלך בירושלם ושם אמו מעכה בת-אבישלום: יא ויעש אסא הישר בעיני יהוה כדוד אביו: יב ויעבר הקדשים מן-הארץ ויסר את-כל-הגללים אשר עשו אבותיו: יג וגם א את-מעכה אמו ויסרה מגבירה אשר-עשתה מפלצת לאשרה ויכרת אסא את-מפלצתה וישרף בנחל קדרון: יד והבמות לא-סרו רק לבב-אסא היה שלם עם-יהוה פלימו: טו ויבא את-קדשי אביו (וקדשו) וקדשי בית יהוה כסף וזהב וכלים: טז ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא מלך-ישראל פלימיהם: יז ויעל בעשא מלך-ישראל על-יהודה ויבן את-הרמה לבלתי תת יצא ובא לאסא מלך יהודה: יח ויקח אסא את-כל-הכסף והזהב הנותרים א באוצרות בית-יהוה ואת-אוצרות בית (מלך) המלך ויהתם ביד-עבדיו וישלחם המלך אסא אל-בנהרד בן-מכרמן בן-חזיון מלך ארם הישב בדמשק לאמר: יט ברית ביני ובינך בין אבי ובין אביך הנה שלחתי לך שחד כסף וזהב לך הפרה את-בריתך את-בעשא מלך-ישראל ויעלה מעלי: כ וישמע בנהרד אל-המלך אסא וישלח את-שלי החילים אשר-לו על-ערי ישראל ויבן את-עיון ואת-דן ואת אכל בית-מעכה ואת כל-בגרות על כל-ארץ נפתלי: כא ויהי בשמע בעשא ויחידל מבנות את-הרמה וישב בתרצה: כב והמלך אסא השמיע את-כל-יהודה אין נקי וישאו את-אבני הרמה ואת-עציה אשר בנה בעשא ויבן במ המלך אסא את-גבע בנימן ואת-המצפה: כג ויתר כל-דברי-אסא וכל-גבורתו וכל-אשר עשה והערים אשר בנה הלא-המה כתובים על-ספר דברי הימים למלכי יהודה רק לעת זקנתו חלה את-רגליו: כד וישבב אסא עם-אבותיו ויקבר עם-אבותיו בעיר דוד אביו ומלך יהושפט בנו תחתיו:

רש"י

(יב) ויעבר הקדשים. תרגם יונתן: ופלי נפקת ברא: (יג) ויסירה מגבירה. מהיות גבירה: אשר עשתה מפלצת. אמרו ורבותינו (עבודה זרה מד א) מפליא ליצנותא, כמין זכרות עשתה לה, והיא היתה נבעלת לו בכל יום: (יד) והבמות לא סרו. במות היחיד, שהורגלו ליקרב

מצודת ציון

(יב) ויעבר. הסיר: הקדשים. הניאוף: הגלולים. העבודת גלולים המאוסים כגלל וצואה: (יז) הרמה. בנין רם: (יט) הפרה. ענין בטול: (כג) את רגליו. מרגליו, כמו (בראשית מד ד) יצאו את העיר, ומשפטו: מהעיר:

מצודת דוד

(ט) ובשנת עשרים. כי אבים מלך ב"ח לירבעם, ומלך ג' שנים מקוטעות, והם שנת י"א לירבעם וי"ט וכ', ובשנה היא מלך אסא, ונחשבת השנה היא לאבים ולאסא: (י) ושם אמו. אם אביו היתה, ולפי שהיתה מגדלתו, אמר אמו: (יג) וגם את מעכה. מוסב על ויסר האמור במקרא שלפניו,

לומר וגם את מעכה הסיר, וחזרו ומפרש שהסרתה היתה מהיות עוד גבירה ומושלת, לבל תסית אנשים לעבודת כוכבים: אשר עשתה. בעבור אשר עשתה מפלצת, והיא דמות מה, להיות דבר נוסף אל האשרה, וכמו שעבודת גלולים נקראים עצבים, ועל שם שמעצב לב עובדיהם, כן יקרא מפלצת, כי מביא רעה, כי היא מלשון פלצות בעתתני (ישעיהו כא ד) ובעבור זה יקראו אימים, כמו שנאמר (ירמיהו ג נח): ובאימים יתהללו: וישרוף בנחל קדרון. רוצה לומר: שרפה והשליך עפרה לנחל קדרון, כי אפר עבודת כוכבים אסורה בהנאה: (יד) והבמות. אשר היו עשויות לשמים, ולפי שכאשר נבנה הבית נאסרו הבמות בכל מקום, לזה יחשב לחטא: (טו) קדשי אביו. אולי אחר שהקדשי, חזר ולקחם מן ההקדש, והביאם אסא לבית ה': וקדשי וכו'. רוצה לומר: גם קדשיו הביא בית ה', ובדברי הימים (ב טו יח) נאמר וקדשיו: (טז) ובין בעשא. אשר מלך אחר נדב בן ירבעם, כאשר יאמר למטה: כל ימיהם. מן העת שהתחילו: (יז) את הרמה. מגדל גבוה בנה מול שערי ירושלים, להשליך ממנו אבנים ליוצא ולבא: (יח) הנותרים. מה שלא לקח שישק, ועם שנאמר למעלה (יד כו) שאת הכל לקח, הנה לא לקח אלא מה שמצא, ונשאר עוד מה שלא מצא: (יט) ויעלה מעלי. רצה לומר: הלחם עמו שיעלה מעלי: (כ) כל כנורות. כל המקומות אשר במחוז כנרות: על כל. עם כל ארץ וכו': (כא) בתרצה. שהיתה עיר המלוכה: (כב) השמיע. הכריז להשמיע: אין נקי. לבל יהיה מי מכולם, נקי ונפטר מלבווא: (כג) רק. רצה לומר: בכל דבר היה מוצלח, רק לעת זקנתו וכו':

תהלים פג ח-יט.

ח גָּבַל וְעִמּוֹן וְעַמְלֵק פְּלִשְׁתֵּי עַם־יִשְׁבֵי צֹר: ט גַּם־אֲשׁוּר נִלְוָה עִמָּם הָיוּ זָרוּעַ לְבְנֵי־לוֹט סִלְחָה י עֲשֵׂה־לָהֶם כְּמִדְוֵן כְּסִיסְרָא כְּבִינֵן בְּנַחַל קִישׁוֹן: יא נִשְׁמְדוּ בְּעִינֵי־דָאָר הָיוּ דָמֵן לְאֲדָמָה: יב שִׁתְּמוּ גְדִיבָמוּ בְּעָרֵב וּבְזָאֵב וּבְכֹבֵחַ וּבְצִלְמֹנֶעַ פְּלִי־נְסִיכָמוּ: יג אֲשֶׁר אָמְרוּ נִירְשָׁה לָנוּ אֵת נְאוֹת אֱלֹהִים: יד אֱלֹהֵי שִׁתְּמוּ כְּגִלְגַל פֶּקֶשׁ לְפִנְיֵרוּחַ: טו פֶּאֶשׁ תְּבַעֲרֵי־עַר וּכְלֵהֲכֶה תִלְהַט הָרִים: טז בֶּן תִּרְדַּפֵּם בְּסַעֲרְךָ וּבְסוּפְתְךָ תִּבְהַלֵּם: יז מִלֵּא פְּנֵיהֶם קִלּוֹן וַיִּבְקְשׂוּ שְׁמֶךָ יְהוָה: יח יִבְשׂוּ וַיִּבְהֲלוּ עַד־יַעַד וַיִּחַפְּרוּ וַיִּאֲבָדוּ: יט וַיִּדְעוּ כִּי־אֵתָהּ שְׁמֶךָ יְהוָה לְבַדְךָ עֲלִיּוֹן עַל־פְּלֵה־הָאָרֶץ:

תהלים פד א-ג.

א לְמִנְצַחַ עַל־הַתְּהִיטִית לְבְנֵי־קָרַח מִזְמוֹר: ב מַה־יִּדְרֹת מִשְׁפְּנוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת: ג נִכְסְפָה וְגַם־פְּלִתָה | נִפְשֵׁי לְחַצְרוֹת יְהוָה לְבִי וּבִשְׂרֵי יְרֵנְנוּ אֵל אֱלֹהֵי:

רש"י

אמרו. הגוים האלו האמורים למעלה אדום וישמעאל וכל חבריהם: נירשה לנו את נאות אלהים. את נוח בית אלהים: (יד) שיתמו כגלגל. וכקש הנדפים מפני רוח ומהו גלגל הוא ראשי קוצי השדה הקרויים קרדנ"ש בלע"ז, וכשמגיעין ימי החורף ניתקים ונשחתים מאליהם ופורחין מעט מעט ודומה אותו הניתק מהם כמין גלגלי אופן עגלה והרוח מוליכתן: (טז) ובסופתך. טורביליו"ן בלע"ז: (ב) מה ידידות משכנותיך. כמה אהובות וחביבות משכנותיך: (ג) נכספה. נחמדה: כלתה. נתאותה כמו (ש"ב י"ג) ותכל דוד המלך לצאת אל אבשלום: לחצרות ה'. כי חרבו ועל הגלות אמרה: לבי ובשרי ירננו. יתפללו על זאת:

מצודת ציון

(ט) נלוה. ענין חבור כמו הפעם ילוה אישי (בראשית כ"ט): (יא) דומן. זבל ואשפה כמו כדומן על פני השדה (מ"ב ט): (יב) נסיכמו. ענין שררה כמו נסיכי סיחון (יהושע י"א): (יג) נירשה. מל' ירושה: נאות. מדור: (יד) שיתמו. ענין שימה: כקש. הוא תבן הדק: (טו) וכלהבה. שלהבת: תלהט. ענין שריפה כמו אש לוהט (לקמן קד): (טז) בסערך ובסופתך. ענין רוח חזקה וגדולה: (יז) קלון. ענין בזיון והוא מל' קלוי באש (ויקרא ב') כי המתכבש פניו מאדימות כאילו נשרף באש, או הוא מל' קלות: (יח) ויחפרו. ענין בושח כמו ויחפרה הלבנה (ישעיה כ"ד): (א) הגתית. כלי נגון הבא מגת: (ב) ידידות. אהובות: (ג) נכספה. ענין תאוה כמו נכסוף נכספת (בראשית ל"א): כלתה. אף הוא ענין תאוה וחשק כמו כלתה לתשועתך נפשי (לקמן קי"ט):

(יח) יבושו. אבל לא יועילו בבקשתם כי יבושו ויבהלו עד עולם: (יט) וידעו. או ידעו הכל כי אתה לבדך שמך ה' המורה שהממשלה בידך ואין זולתך ואתה הוא העליון על כולם ור"ל שאפילו חלש למעלה לגבור יחשב ומכ"ש גבור למעלה: (ב) מה ידידות. מה מאוד אהובות וחביבות משכנותיך: (ג) נכספה. יאמרו נפשי מתאוית לבוא לחצרות ה' ולבי ובשרי יתאוו לרנן בה אל ה':

מצודת דוד

(ט) גם אשור. עם כי ראו גבורת ה' במחנה סנחריב מ"מ לא לקחו מוסר חבורו עצמם עמהם והיו מעולם לעזור לבני לוט המה עמון ומואב הנלחמים בישראל: (י) כמדיון. שנפלו בידי גדעון כמ"ש בשופטים: כסיסרא כיבין. שנשטפו בנחל קישון בימי דבורה וברק: (יא) נשמדו בעין דאר. על מדין הוא חזור: היו דומן. היו למדרך כף הרגל כדומן שע"פ האדמה: (יב) שיתמו. שים הנדיבים שבהם: כעורב וכו'. והם היו שרי מדין: (יג) אשר. על אשר אמרו נירש מקום המקדש והוא מדור אלהים: (יד) כגלגל. הוא הגדל בראש הקוצים המתגלגל ע"י הרוח: (טו) תבער יער. כי על שהעצים סמוכים זה לזה לכן כשבוער בו האש הולך ושורף הכל: תלהט הרים. כי הרוח המצוי בהרים נושח בהלהב ואין נוח לכבותו: (טז) כן תרדפם. מאמר דוד ע"ה לכלות הכל מבלי שארית: (יז) ויבקשו. או יתחרטו על מעשיהם ויבקשו שמך:

פ ר ק ש ש י

א המוכר פרות לחברו ולא צמחו, ואפילו זרע פשתן – אינו חייב באחריותו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: זרעוני גנה שאינן נאכלין – חייב באחריותו.
ב המוכר פרות לחברו – הרי זה מקבל עליו רבע טנופת לפאה; תאנים – מקבל עליו עשר מתלעות למאה; מרתף של יין – מקבל עליו עשר קוססות למאה; קנקנים בשרון – מקבל עליו עשר פיסטיאות למאה.
ג המוכר יין לחברו והחמיץ – אינו חייב באחריותו; ואם ידוע שיינו מחמיץ – הרי זה מקח טעות. ואם אמר לו: יין מבשם אני מוכר לך – חייב להעמיד לו עד העצרת; וישן – משל אשתקד; ומישן – משל שלש שנים.

פירוש ברטנורא

א המוכר פירות. סתם ולא פירש לאכילה או לזריעה: אפילו זרע פשתן. הרובא קונים אותו לזריעה, מצי למימר אני לאכילה מכרתיו. דאין הולכין בממון אחר הרוב: רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו'. בגמרא מוקי כולה מתניתין אליבא דרשב"ג. וחסורי מחסרא והכי קתני, אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותו, הא זרעוני גנה שאינן נאכלין חייב באחריותו, דברי רשב"ג. שרבן שמעון בן גמליאל אומר זרעוני גנה שאינן נאכלין חייב באחריותו, דהוי מקח טעות דודאי לזריעה זבניהו:
ב המקבל פירות. שקנה תבואה מחבירו. הלוקח מקבל עליו רובע טנופת לכל סאה, דדרך תבואה בכך. ולא יותר: עשר מתלעות. אכולות מתולעים. לכל מאה, דהיינו אחד מעשר: קוספות. יין רע. אם המרתף של חביות גדולות מקבל עליו עשר חביות גדולות. ואם המרתף של כרות, מקבל עליו עשר כרות. ודוקא כשאמר מרתף זה אני מוכר לך, ולמקפה, כלומר לשם בתוך התבשיל. אבל אם אמר מרתף של יין אני מוכר לך למקפה, צריך ליתן לו יין שכולו יפה. שיון של מקפה צריך שיהיה יפה ומתקיים, שאין מסתפקים ממנו אלא מעט מעט. ואם אמר סתם יין אני מוכר לך ולא זכר למקפה, נתן לו יין בינוני הנמכר בחנות. ואם אמר מרתף זה אני מוכר לך ולא הזכיר יין, אפילו כולו חומץ הגיעו: קנקנים בשרון. בארץ המושור: מקבל עליו עשר פיסטיאות. שאינן מבושלות כל צרכן. והן שואבות היין ומויעות אותו:
ג אינו חייב. המוכר באחריותו. רבשעת מכירה יין הוה. ודוקא שנעשה חומץ בכליו דלוקח, דאי בכליו של מוכר, מצי אמר ליה הא חמורך והא קנקנך, ולא מצי מוכר אמר ליה למה השתית אותו בקנקנים כל כך את הוא דאפסדת, דמצי היאך אמר ליה הא מעיקרא הודעתך שלא היה בדעתי להסתפק מן היין אלא מעט מעט: ואם ידוע שיינו מחמיץ. שאינו מתקיים. ואיך אמר ליה דלא בעי ליין אלא למקפה ולשהותו ליקח ממנו מעט מעט: הרי זה מקח טעות. דהוה ליה לאודועי שאין יינו מתקיים: מבושם. דרכו להתקיים עד עצרת. ומשם ואילך החוב מקלקל: וישן. אם מכר לו יין על מנת שהוא ישן. נתן לו משל אשתקד, מן השנה שעברה הקודמת לו:

משניות מבוארות – קהתי

מאה חביות, היינו עשירית (עיין בברטנורא ובשאר המפרשים. שמביאים בענין זה חילוקי דינים). **קנקנים בשרון** – המוכר בשרון (בשפלה של ארץ ישראל. בין יפו לחיפה) כדים של חרס לחברו, **מקבל עליו עשר פיסטיאות** – קנקנים שלא נתייבשו כל צרכם ועשויים להתבקע, **למאה** – לכל מאה קנקנים.

באור משנה ג

המוכר יין לחברו והחמיץ – לאחר שעירהו הלוקח לתוך קנקניו (גמרא). **אינו חייב** – המוכר, **באחריותו** – שהואיל ובשעת המכירה יין היה, יכול המוכר לומר ללוקח: קנקניך גרמו לו להחמיץ. ברם, אם נשאר היין בקנקני המוכר, מבואר בגמרא, שאם בזמן שקנה את היין אמר לו, שקונה אותו לתבשיל, היינו להשתמש בו מעט מעט, והחמיץ היין, הריהו מחזיר לו; ואם לא אמר לו שצריך את היין לתבשיל, אינו יכול להחזיר לו, שיכול המוכר לומר ללוקח: היה לך לשותותו מיד ולא להשהותו עד שיחמיץ. **ואם ידוע שיינו מחמיץ** – ואמר לו הלוקח שצריך את היין לתבשיל, היינו להשהותו לזמן ארוך, אף על פי שעירהו הלוקח לתוך קנקניו, **הרי זה מקח טעות** – שהיה המוכר צריך להודיע ללוקח, שיינו אינו מתקיים זמן רב. **ואם אמר לו** – המוכר ללוקח: **יין מבשם אני מוכר לך** – יין הממוזג בבשמים, שהוא רגיל להתקיים עד ימות החמה, **חייב להעמיד לו עד העצרת** – חייב המוכר להעמיד לו יין שיתקיים עד חג השבועות, שכן מתג השבועות ואילך עלול היין להתקלקל מחמת החום. **וישן** – ואם אמר לו: יין ישן אני מוכר לך, **משל אשתקד** – חייב הוא ליתן לו יין מן השנה שעברה; **ומישן** – ואם אמר לו: יין מיושן אני מוכר לך, **משל שלש שנים** – היינו מן השנה שלפני אשתקד, שנמצאו שלוש שנים עם השנה שעומדים בה (דשב"ט); וצריך שיעמוד היין ולא יחמיץ עד חג הסוכות, שהרי זוהי כוננת "מיושן", שיתיישן היין שלוש שנים שלמות (ברייתא בגמרא ומפרשים).

באור משנה א

המוכר פרות לחברו – סתם, ולא פירש אם לזריעה אם לאכילה, וזרעם הלוקח, **ולא צמחו** – יכול המוכר לומר ללוקח: לאכילה מכרתים לך, ואין כאן מקח טעות כלל, **ואפילו זרע פשתן** – אפילו מכר לו זרע פשתן, שרוב בני אדם אין קונים אותו אלא לזריעה, מכל מקום הואיל ומקצת בני אדם אוכלים אותו, **אינו חייב באחריותו** – שאין הולכים בממון אחר הרוב, ולכן אפילו בזרע פשתן יכול לומר לו: לאכילה מכרתיו לך. **רבן שמעון בן גמליאל אומר: זרעוני גנה שאינן נאכלין** – שאינם ראויים לאכילה, אף אם נמכרו לו סתם, וזרעם ולא צמחו, **חייב באחריותו** – שמקח טעות הוא, שודאי לזריעה מכרם לו, ואף תנא קמא סובר כך, אלא שלדעת תנא קמא אין המוכר מחזיר ללוקח אלא דמי הזרעונים בלבד, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל חייב להחזיר לו אף מה שהפסיד בזריעתו. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (דשב"ט בפירושו למשנתנו). ויש מפרשים (לפי הגמרא), שמשנתנו כולה היא לדעת רבן שמעון בן גמליאל, וכך היא שנויה: המוכר פירות לחברו ולא צמחו, ואפילו זרע פשתן, אינו חייב באחריותו. אבל זרעוני גנה שאינם נאכלים, חייב באחריותו: דברי רבן שמעון בן גמליאל. שהיה רבן שמעון בן גמליאל אומר: זרעוני גנה שאינן נאכלין חייב באחריותו (דשב"ט; ברטנורא).

באור משנה ב

המוכר פרות לחברו – היינו מיני תבואה, **הרי זה** – הלוקח, **מקבל עליו רבע טנופת לפאה** – רובע קב פסולת לכל סאה תבואה שקנה, היינו אחד מעשרים וארבע, שהסאה ששה קבים. **תאנים** – המוכר תאנים לחברו, **מקבל עליו הלוקח עשר מתלעות למאה** – עשר תאנים מתולעות (אכולות תולעים) לכל מאה תאנים, היינו עשירית. **מרתף של יין** – המוכר מרתף של יין לחברו, **מקבל עליו עשר קוססות** – עשר חביות של יין מקולקל, **למאה** – לכל

ד המוכר מקום לחברו לבנות לו בית, וכן המקבל מחברו לבנות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו – בונה ארבע אמות על שש; דברי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר: רפת בקר היא זו; הרוצה לעשות רפת בקר – בונה ארבע אמות על שש; בית קטן – שש על שמונה; גדול – שמונה על עשר; טרקלין – עשר על עשר. רומן פחצי ארכו וכחצי רחבו. ראייה לדבר: היכל. רפן שמעון בן גמליאל אומר: הפל כבנין ההיכל. ה מי שיש לו בור לפנים מביתו של חברו – נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין; ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו, אלא ממלא ומשקה מבחוץ. וזה עושה לו פותחת, וזה עושה לו פותחת.

ו מי שיש לו גנה לפנים מגנתו של חברו – נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסים, ויוצא בשעה שדרך בני

פירוש ברטנורה

ד בית חתנות לבנו. שדרך אדם לעשות לבנו בית כשנושא אשה: בית אלמנות לבתו. כשמת בעלה ושבח אל בית אביה. אבל בחיי בעלה היא אצל בעלה, שאין דרך חתן לדור עם חמיו: רפת בקר הוא זה. וצריך לעשותו גדול יותר: בית קטן. הפחות שבבתים הוא שש על שמונה. והמוכר מקום לחברו סתם לעשות לו בית צריך שיהיה שש על שמונה: גדול. ואם פ' לעשות לו בית גדול: טרקלין. עשו למושב שרים: רומן כחצי ארכו וכחצי רחבו. אכולהו קאי, דהיינו בבית קטן רומן שבעה, ובבית גדול תשעה, וטרקלין עשר: ראייה לדבר היכל. שהיה ארכו ארבעים ורחבו עשרים ורומן שלשים, שהם חצי ארכו ורחבו: הכל כבנין היכל. איכא דאמרי הא דתנן לעיל רומן כחצי ארכו וכחצי רחבו, ראייה לדבר היכל, רשב"ג קתני לה, שרשב"ג אומר הכל כבנין היכל. ואיכא דאמרי רשב"ג פליג את"ק ואתמוריה קא מתמה, וכי הכל בונים כבנין היכל, אין הדבר תלוי אלא במנהג המדינה:

ה בשעה שבני אדם נכנסים. כיום. ולא שימריהו לעמוד בלילה: זה עושה לו פותחת. שלא יגובו בעל הבית ממי בורו. ובעל הבית עושה לו פותחת אחרת באותו פתח הפתוח לבור, שלא יוכל לבא לשאוב בלא דעת בעל הבית, ולא יבא לעולם בביתו של בעל הבית אלא א"כ ישנו לבעל הבית בביתו. ומשום חשד אשתו תקנו כן:

ו מי שיש לו גינה. ונתרצה חיצון לתת לפניו דרך באמצע שדהו: לא יכנס מתוכה. דכיון דמויק חזק גדול שעובר באמצע שדהו, אגן סהדי דלא נתרצה

משניות מבוארות – קהתי

בארנו את המשנה לפי הרשב"ם, וכן מפרשה הראב"ד. אבל הרמב"ם והמאירי והטור מפרשים אותה בדרך אחרת: המוכר מקום לחברו לבנות לו בית – סתם, וכן המקבל מחברו לבנות לו בית חתנות לבנו וכי', בונה ארבע אמות על שש; דברי רבי עקיבא – כלומר שלדעת רבי עקיבא בין בבית סתם ובין בבית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו המידות המינימליות הן ארבע על שש אמות. רבי ישמעאל אומר: רפת בקר היא זו. והרי (אף לדעת רבי עקיבא) הרוצה לעשות רפת בקר בונה ארבע אמות על שש, ובין שכן, בית קטן צריך שיהיה שש על שמונה אמות. ואין הלכה כרבי ישמעאל, ומכל מקום המשך המשנה הוא לדברי הכל.

ב א ו ר מ ש נ ה ה

מי שיש לו בור – של מים, לפנים מביתו של חברו – כגון שקנה ממנו את הבור, וממילא יש לו רשות לעבור דרך הבית לבורו, כמו ששינו לעיל (ד. ב. ט – ט) לדעת רבי עקיבא. אינו נכנס לשם בכל שעה שירצה, אלא נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין – היינו בשעות היום בלבד, ולא שיטריח את חברו לקום בלילה ולפתוח לו. ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו – כשהוא רוצה להשקות את בהמתו, אינו רשאי להכניס שם את בהמתו דרך ביתו של חברו, כדי להשקותה מבורו, אלא ממלא – מים מן הבור, ומשקה מבחוץ – שלא נשתעבד לו בית של חברו להכניס בהמותיו לשם (המאירי). וזה עושה לו פותחת – מנעול לבור, וזה עושה לו פותחת – כלומר בעל הבור עושה מנעול לבור, שלא ישאב בעל הבית מים מבורו, ובעל הבית עושה אף הוא מנעול לבור, שלא יוכל בעל הבור לבוא לשאוב מים מבורו שלא בידיעתו, ומבואר הטעם בגמרא: משום חשד אשתו. היינו שלא יוציאו הבריות לעז על אשתו (ינימוק יוסף).

ב א ו ר מ ש נ ה ו

מי שיש לו גנה לפנים מגנתו של חברו – ויש לו רשות לעבור דרך גינת חברו לגינתו, כמו שבארנו בבנין הבור במשנה הקודמת, או כגון שותפים שחלקו, ונתרצה בעל הגינה החיצונית לתת דרך לבעל הגינה הפנימית, נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסים, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין – שהואיל ודריסת רגלו בגינתו מזקת לו, אינו יכול לעבור שם אלא בשעות שבעלי הגינות

ב א ו ר מ ש נ ה ד

המוכר מקום לחברו לבנות לו בית – כמפורש להלן: בית חתנות לבנו וכי', וכן המקבל מחברו לבנות לו – המקבל עליו לבנות לחברו, בית חתנות לבנו – בית סמוך לביתו שידור בו בנו לאחר חתונתו, ובית אלמנות לבתו – או בית שתדור בו בתו האלמנה. בגמרא מבואר, שלא נקטה המשנה: "בית חתנות לבנו וכתנתו". כדי להשמיענו, שאין דרך חתן לדור עם חמיו; בונה – הלוקח מקום או הקבלן, ארבע אמות על שש – שכן גדלם של בית חתנות ובית אלמנות סתם; דברי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר: רפת בקר היא זו – ולא דירת אדם, שכן הרוצה לעשות רפת בקר, בונה ארבע אמות על שש – ואילו בית צריך לעשותו יותר גדול. ויש מפרשים (בגמרא). שהפיסקה "הרוצה לעשות רפת בקר", מדברי רבי עקיבא היא, כלומר שרבי עקיבא בא ומודה לרבי ישמעאל, שהרוצה לעשות רפת בקר, בונה ארבע על שש, ואף על פי כן פעמים שאדם עושה דירתו כרפת בקר, ולפיכך בית חתנות ובית אלמנות סתם אף הוא שיעורו ארבע על שש. בית קטן – הרוצה לבנות לחברו בית קטן שאינו סמוך לבית אחר כבית חתנות ובית אלמנות, אלא בית קטן בפני עצמו, וכגון שאמר לו חברו: עשה לי בית סתם, והרי יכול הקבלן לעשות לו את הקטן שבבתים, בונה שש על שמונה – אמות; גדול – ואם פירש לו שיעשה לו בית גדול, בונה שמונה על עשר – אמות; טרקלין – אם קיבל עליו לעשות טרקלין, היינו אולם, בונה עשר על עשר – אמות. רומן – גובה הבנין, פחצי ארכו וכחצי רחבו – מחצית האורך והרוחב כאחת, כלומר שביית קטן גובהו שבע אמות, בית גדול תשע אמות וטרקלין עשר אמות. ראייה לדבר: היכל – היכל המקדש שבנה שלמה, שאורכו היה ארבעים אמה ורוחבו עשרים, וגובהו היה שלושים אמה, כחצי אורכו וכחצי רוחבו. רפן שמעון בן גמליאל אומר: הפל כבנין ההיכל – יש מפרשים בגמרא, שהמשנה באה להשמיע, שמה שאמרה "ראיה לדבר: היכל" הרי זו דעת רבן שמעון בן גמליאל, שהוא אומר: הכל כבנין ההיכל; ויש מפרשים (סו). שרבן שמעון בן גמליאל בא לחלוק על תנא קמא ואומר בדרך תמיהה: וכי הכל בונים כבנין ההיכל? אלא הכל כמנהג המדינה.

אדם יוציאין; ואינו מכניס לתוכה תגרין, ולא יפגם מתוכה לתוך שדה אחרת. והחיצון זורע את הדרה. נתנו לו דרה מן הצד מדעת שניהם – נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שהוא רוצה, ומכניס לתוכה תגרין, ולא יפגם מתוכה לתוך שדה אחרת; וזה וזה אינם רשאים לזרעה.

ז מי שהיתה דרה הרבים עוברת בתוך שדהו, נמלה ונתן להם מן הצד – מה שנתן נתן, ושלול לא הגיעו. דרה היחיד ארבע אמות; דרה הרבים שש עשרה אמה; דרה המלך אין לה שעור; דרה הקבר אין לה שעור. המעמד – דיני צפורי אמרו: בית ארבעת קבין.

ח המוכר מקום לחברו לעשות לו קבר, וכן המקבל מחברו לעשות לו קבר – עושה תוכה של מערה ארבע אמות על שש, ופותח לתוכה שמונה כוכין; שלשה מפאן ושלשה מפאן וישנים מפינגרין; והכוין ארפן ארבע

פירוש ברטנורא

לו אלא לצורך גינה בלבד, ולא שיכנס לצורך תשמיש אחר: והחיצון זורע. דכיון דבאמצע שדהו הוא, אגן סהדי דלא מחל לו הדרך לגמרי ושלל יוכל הוא לזרעה: וזה וזה אין רשאים לזרעה. דכיון דמן הצד הוא, להלוך גרידא יחדו לו:

ז מי שהיתה דרה הרבים עוברת בתוך שדהו. שהחזיקו רבים לעבור שם לעולם: ושלול לא הגיעו. ויש לרבים שני הרכבים. דקיימא לן מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו: דרה היחיד. המוכר לחבירו דרה תוך שדהו צריך ליתן לו ארבע אמות: דרה המלך אין לו שיעור. שהמלך פורץ גדר לפניו לעשות לו דרה: דרה הקבר. שנושאים המת לקברו, אין לו שיעור. תקנת חכמים היא משום יקרא דמת. ולא שיכולים לפרוץ גדר בדרך המלך, אלא שיכולים המלוין את המת לעבור על גבי זרעים ואין צריכים לננות לכאן ולכאן: בית ארבעת קבין. הוא [שלשים ושלש אמות ושני טפחים] רוחב באורך חמשים אמה. ומקום המעמד הוא שהיו עושים שבעה מעמדות שבעה מושבות כשהיו חוזרין מלקבור המת, כנגד שבעה הבלים שבתחלת ספר קהלת:

ח המקבל מחבירו. בקבולת שיחפור לו קבר: ארבע אמות. רוחב, ושש באורך: שמונה כוכין. שמונה קברים: שלש מפאן ושלש מפאן. לשני צדדין של אורך המערה. ושתיים כנגד הנכנס למערה. וכל קבר וקבר ארבע אמות אורך ורוחב ששה טפחים ורום שבעה. נמצא בין כל קבר וקבר שמונה הצדדים אמה ומחצה. ובין השנים שמכנגד שתי אמות: הכל לפי הסלע. אם המקום קשה אין המקבל חייב לחפור אלא שש אמות באורך וארבע ברוחב כדברי ת"ק.

משניות מבוארות – קהתי

דירה הרבים – ואם מכר לו דרה רבים, שש עשרה אמה – ברוחב חייב ליתן לו, שסתם דרה שבתורה רחבה שש עשרה אמה, כמו שלמדים מעגלות המשכן (גמרא שבת צט, א). דרה המלך אין לה שעור – ברוחב, שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרה (משנה סנהדרין ב, ד). יש מפרשים, שהלכה זו נשתנה כאן דרה אגב (רשב"ם): ויש מפרשים, שכוונת המשנה כמי שמכר לחברו דרה ואמר לו: "דרה המלך" אני מוכר לך (המאירי); ועיני רמב"ם הלי מכירה כא, ז). דרה הקבר – להעביר בה את המת לקבורה, אין לה שעור – משום כבוד המת ותיקנו חכמים, שיהיו המלווים את המת רשאים לעבור מכאן ומכאן כפי הצורך, ולא יהיו חייבים לדחוק עצמם לפי רוחב הדרך. המעמד – המוכר לחברו מקום למעמד, שהחוזרים מקבורת המת היו נוהגים לישוב ולעמוד שם שבע פעמים, והיה אחד מהם קורא בכל פעם: "עמדו יקרים עמודו, שבו יקרים שבו" (גמרא). ומכאן נקרא המקום המיוחד לכך: "מעמד ומושב" (רשב"ם), ויש מפרשים, שכך היו נוהגים בשעה היו נושאים את המת לקברו (רש"י מגילה כג, ב; הרמב"ם), דיני צפורי אמרו: בית ארבעת קבין – מקום זה צריך להיות שטח שאפשר לזרוע בו ארבעה קבים, והוא חמישים אמה אורך על שלושים ושלוש ושליש אמות רוחב.

רגילים להיכנס ולצאת (רשב"ם; המאירי). ואינו מכניס לתוכה תגרין – אינו רשאי להכניס שם סוחרים, למכור להם פירות גינתו, ולא יפגם מתוכה לתוך שדה אחרת – שאם אינו צריך לגינתו, אלא הוא רוצה לעבור דרכה לשדה אחרת, כדי לקצר את הדרך, אסור לו לעבור דרה גינת חברו, שאינו זכאי להשתמש בדרך זו אלא לצורך גינתו בלבד ולא לצורך אחר. והחיצון – בעל הגינה החיצונית, זורע את הדרה – רשאי לזרוע את הדרך, שהואיל והוא באמצע גינתו, בודאי לא שיעבדה לו לגמרי שלא יוכל לזרעה. נתנו לו – בית דין (רשב"ם). דרה מן הצד – דרה העוברת בצד הגינה החיצונית ולא באמצע, קדחת שניהם – בהסכמת שני בעלי הגינות, נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שהוא רוצה – שהרי אינו מוזקו בעברו שם, ומכניס לתוכה תגרין – ורשאי להכניס סוחרים לשם, כדי למכור להם פירות גינתו, ולא יפגם מתוכה לתוך שדה אחרת – אבל אינו רשאי לקצר על ידיה את הדרך כדי להיכנס מתוך גינתו לשדה אחרת, שלא הסכים לתת לו את הדרך אלא לצורך גינתו בלבד, וזה וזה – בין בעל הגינה החיצונית ובין בעל הגינה הפנימית, אינם רשאים לזרעה – שהואיל והדרך מן הצד היא, הרי היא מיוחדת להליכה בלבד.

ב אור משנה ח

נוהגים היו בימיהם לעשות בתי קברות משפחתיים. כל משפחה היתה קונה מקום בארמה סלעית, כעין חצר, והיו חופרים בארמת החצר מערות מערות, מערה לכל בית אב, ובקירות של כל מערה היו תוצבים את הקברים, הנקראים "כוכים"; פיות הכוכים היו פתוחים אל המערה, והיו מניחים בתוך הכוך את הארון שהמת בתוכו, וסותמים את פי הכוך באבנים ובסיד וכיוצא בזה. משנתנו דנה במידות של קבר משפחה סתם.

המוכר מקום לחברו לעשות לו קבר – לחצוב לו קבר משפחה, וכן המקבל מחברו לעשות לו קבר – שקיבל עליו לעשות לחברו בקרקעו קבר משפחה, עושה תוכה של מערה ארבע אמות על שש – ארבע אמות ברוחב על שש אמות באורך; ובתוספתא מבואר, שגובה המערה ארבע אמות, ופותח לתוכה – לתוך המערה, שמונה כוכין – שקעים שמניחים בתוכם את ארונות המתים, שלשה מפאן ושלשה מפאן – שלושה כוכים לאורך המערה מימין ושלושה משמאל, וישנים מפינגרין – ושני כוכים

ב אור משנה ז

מי שהיתה דרה הרבים עוברת בתוך שדהו – כגון שהחזיקו רבים לעבור בה מעולם, או שבעל השדה נתן להם מתחילה את הדרך (רשב"ם). נטלה – נטל את הדרך לעצמו וזרעה, ונתן להם מן הצד – דרה אחרת בצד שדהו, והחזיקו בה רבים, מה שנתן נתן – הדרך החדשה שנתן, הרי היא של רבים, שכבר זכו בה, ושלול – הדרך הישנה שנטלה לעצמו, לא הגיעו – לא עברה לרשותו, וזכאים הרבים להוסיף ולעבור בה; בגמרא מבואר הטעם, שכל מיצר שהחזיקו בו רבים (כלומר שהשווהו ותיקנוהו להילוך). והבעלים ידעו ושתקו – רשב"ם), אסור לקלקלו, ואף על פי שעשה את הדבר בטעות, מכל מקום קנסוהו חכמים, הואיל והזיק את הרבים, שיש בני רשות הרבים שהדרך החדשה אינה נוחה להם. ברם, אלו שהחזיקו בדרך החדשה, הרי הם זכו בה (נימוקי יוסף). דרה היחיד – המוכר לחברו דרה בתוך שדהו, ארבע אמות – חייב ליתן לו דרך ברוחב ארבע אמות.

אמות ורומן שבעה ורחבן ששה. רבי שמעון אומר: עושה תוכה של מערה שש אמות על שמונה, ופותח לתוכה שלשה עשר כוף: ארבעה מכאן וארבעה מכאן ושלשה מפגנדין ואחד מימין הפתח ואחד מן השמאל. ועושה חצר על פי המערה, שש על שש, כמלא המפה וקובריה; ופותח לתוכה שתי מערות: אחת מכאן ואחת מכאן. רבי שמעון אומר: ארבע, לארבע ורחותיה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הפל לפי הפלע.

פ ר ק ש ב י ע י

א האומר לחברו: בית פור עפר אני מוכר לך; היו שם נקעים עמקים עשרה מפתחים, או סלעים גבוהים עשרה מפתחים – אינן נמדדין עמה; פחות מכאן – נמדדין עמה. ואם אמר לו: כבית פור עפר, אפלו היו שם נקעים עמקים יותר מעשרה מפתחים, או סלעים גבוהים יותר מעשרה מפתחים – הרי אלו נמדדין עמה.

פירוש ברטנורא

ואם המקום רך ותיחוח חייב המקבל לחפור שש על שמונה כדברי רבי שמעון. והלכה כר"ק: **ז א** האומר לחבירו בית פור עפר. מרת בית פור הוא המשה ושבעים אלף אמה. שחצר המשכן היה בית סאתים, והיה מאה על חמשים, וכו' שלשים סאין: עפר. הראוי לזריעה משמע. אבל אם אמר בית פור סתם, או בית פור קרקע, אפילו היה כולו סלעים הניעו, דשמא לבנות בית או למשטח ביה פורי בעי ליה: נקעים. בקעים עמוקים או סלעים גבוהים עשרה. וכגון שרחבים ארבע על ארבע דהוי מקום חשוב: אינן נמדדין עמה. וצריך שיתן לו בית פור שלם מקרקע חלק. שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום אחד ויראו לו כשנים ושלשה מקומות: כבית פור. משמע כמו שהוא בין סלעים בין עפר:

משניות מבוארות – קהתי

– מערות פותח לתוך חצר זו, לארבע ורחותיה – של החצר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הפל לפי הפלע – שאם המקום הוא סלע קשה, אין המקבל חייב לחפור אלא מערות של שש על ארבע, כדברי תנא קמא, ואם הוא אדמה תחוחה, חייב המקבל לחפור מערות של שמונה על שש אמות, כדברי רבי שמעון, והוא הדין לגבי מספר המערות (רשב"ם). והלכה כתנא קמא.

בקיר שכנגד פתח המערה, כזו: **והפוכין ארבע אמות** – בעומק, ורומן – וגובה הכוכין, **שבעה** – טפחים, ורחבן ששה – טפחים, שהם אמה; נמצא ריווח של אמה אחת בין כוך לכוך ושני חצאי

אמה בקצותיו של כל צד, ומכאן שהיו באורך מכל צד שלושה כוכים שהם שלוש אמות, ושני רווחים שבין הכוכים שהם שתי אמות, ושני חצאי אמה בקצוות, הרי שש אמות, ובקיר שממול הכניסה היו שני כוכים שהם שתי אמות, אמה אחת ריווח ביניהם ושני חצאי אמה שבקצוות, הרי ארבע אמות. (רשב"ם; המאירי; ועיין רמב"ם הל' מכירה כא, ו, שיש לו שיטה אחרת בענין הרווחים שבין הכוכים, ואף הרב מברטנורא פורש לפי הרמב"ם). **רבי שמעון אומר: עושה תוכה של מערה שש אמות** – רוחב, על שמונה – אמות אורך, ופותח לתוכה שלשה עשר כוף: ארבעה מכאן – לאורך המערה מצד ימין, וארבעה מכאן – לצד שמאל, שהואיל ויש באורך המערה שמונה אמות, אפשר לעשות שם ארבעה כוכין, שכן ארבע אמות לארבעת הכוכים, שלוש אמות לריווח שבין הכוכים, ושני חצאי אמה לשני הקצוות, הרי שמונה אמות, ושלשה כוכים, מפגנדין – בכותל שכנגד פתח המערה; שכן שלושת הכוכים שלוש אמות, שני הרווחים שביניהם – שתי אמות, ושני חצאי אמה שבקצוות, הרי שש אמות; נמצאו אחד עשר כוכים, ואחד מימין הפתח ואחד מן השמאל – הרי שלושה עשר. בגמרא מבארים, שאין הכוונה כאן שעשו כוכים משני הצדדים של הפתח, אלא שעשו את שני הכוכים הנוספים בשתי זוויות הכותל שכנגד הפתח, אחד בזווית

שמימין ואחד בזווית שמשמאל, כזו: **ועושה** – הלוקח מקום או המקבל עליו לחצוב קבר, חצר על פי המערה – כלומר לפני המערה, **שש על שש** – אמות, כמלא המפה וקובריה – כדי שיוכלו להיכנס לתוכה המיטה עם נושאה, שהם קוברי המת, ופותח לתוכה

– לתוך חצר זו, שתי מערות: אחת מכאן – כזו שלמעלה, ואחת מכאן – ואחרת כמותה ברוח שכנגדה. **רבי שמעון אומר: ארבע**

ב א ו ר מ ש נ ה א

האומר לחברו: בית פור עפר אני מוכר לך – שדה שיכול אדם לזרוע בה כור (= 30 טא) תבואה, והוא שטח של מאתיים שבעים וארבע אמה על מאתיים שבעים וארבע אמה בקירוב (75000 אמה מרובעות); במפרשים מבואר, שנקטה המשנה "עפר", כדי להשמיע שמכר לו אדמה הראויה לזריעה, אלא שמכר לו "בית פור עפר" סתם, ולא שדה מסויימת (רשב"ם), וכשבא למדוד לו, ה"ו שם נקעים – בקיעים והריצים, עמקים עשרה מפתחים, או סלעים גבוהים עשרה מפתחים – וכגון שהיו רחבים ארבעה על ארבעה טפחים, שהם מהווים מקום חשוב בפני עצמו (רשב"ם). אינן נמדדין עמה – אלא הוא צריך ליתן לו בית פור שלם של אדמה ישראל (רשב"ם), שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום ויראו לו כשניים או שלושה מקומות (גמרא). **פחות מכאן** – אם עומק הנקעים או גובה הסלעים היה פחות מעשרה טפחים, נמדדין עמה – שאין שדה בלא נקעים וסלעים קצת (יתוספות יוס טוב"ם). **ואם אמר לו: כבית פור עפר** – שמשמע לא בית פור עפר ממש (רשב"ם), אפלו היו שם נקעים עמקים יותר מעשרה מפתחים, או סלעים גבוהים יותר מעשרה מפתחים, הרי אלו נמדדין עמה – שהואיל ואמר לו "כבית פור עפר" הרי כוונתו היתה, שלא יתן לו בית פור שלם של אדמה ישראל אלא יהיו בה נקעים וסלעים. ואם לא אמר לו: "בית פור עפר" אלא "בית פור", סתם, יכול לתת לו אפילו אדמה שכולה סלעים, שיכול לומר לו, שמה קנית את הקרקע כדי לבנות עליו בית וכדומה (רשב"ם). ויש חולקים על כך וסוברים, שדין משנתנו נוהג, אפילו כשאמר לו "בית פור" סתם, ולא נקטה המשנה "עפר" אלא לרבותא, שאף על פי כן אם היו הנקעים או הסלעים פחות מעשרה טפחים נמדדים עמה (תוספות).

ב בית כור עפר אני מוכר לך, מדה בחבל; פחת כל שהוא – ינפה; הותיר כל שהוא – יחזיר. אם אמר: הן חסר הן יתר, אפילו פחת רבע לסאה או הותיר רבע לסאה – הגיעו; יותר מכאן – יעשה חשבון. מה הוא מחזיר לו? מעות; ואם רצה – מחזיר לו קרקע. ולמה אמרו: מחזיר לו מעות? ליפות כחו של מוכר, שאם שיר בשדה בית תשעה קבין, ובגנה בית חצי קב; ובדברי רבי עקיבא, בית רבע – מחזיר לו את הקרקע. ולא את הרבע בלבד הוא מחזיר, אלא את כל המותר.

ג מדה בחבל אני מוכר לך, הן חסר הן יתר – בטל 'הן חסר הן יתר' מדה בחבל; הן חסר הן יתר, מדה פירוש ברטנורא

ב מדה בחבל. כלומר בצמצום אני מוכר לך שדה זו שיש בה בית כור עפר כמו שמודדים במדת החבל לא פחות ולא יותר: פחת כל שהוא. שלא היה באותו שדה בית כור שלם, המקום קיים, וינכה המוכר כפי הפחת: הותיר. קרקע כל שהו על בית כור, יחזיר למוכר הקרקע שהותיר או דמי הקרקע, כדמפרש ואיל: אם אמר לו. מוכר ללוקח, בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר, בכך וכך דמים, ולא אמר לו מדה בחבל: אפילו פחת או הותיר רובע קב. לכל סאה דהיינו שלשים רביעיות לבית כור, הגיעו. ומדתינא אפילו פחת רובע לסאה, ולא תני אפילו פחת שבעה קבין ומחצה לכור, שמעינן מינה דאפילו במכירה מועטת, כגון בית סאה אני מוכר לך הן חסר הן יתר, אם פחת רובע או הוסיף רובע, הגיעו. ואם אמר בית כור סתם, סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי: יותר מכאן. יותר מרובע לכל סאה אם הותיר, יעשה חשבון, יחשוב כמה הותיר על בית כור וכמה שוין לפי חשבון שמכר את בית כור: ולמה אמרו יחזיר לו מעות. שכן הדין אין להחזיר לו אלא קרקע שהרי לא קנה הלוקח אלא בית כור בלבד. ולא תקנו חכמים שיתן לו מעות כנגד זה היתר, אלא ליפות כחו של מוכר שלא יפסיד אותו קרקע מועט דלא חוי ליה למידי: שאם שויר. בבית כור שדה בית תשעה קבין דהשתא חוי ליה האי קרקע, כדאמרין (דף י"א) דבית תשעה קבין חשוב להיות נקרא שדה, או אין מחזיר לו מעות, אלא המוכר נוטל את הקרקע שלו. ושמעין ממתניתין דשבעת קבין ומחצה לכור שהוא רובע הקב לכל סאה, הוי מוחילה. משבעת קבין ומחצה עד תשעה קבין ולא עד בכלל, יעשה חשבון. תשעה קבין או יותר, יחזיר קרקע: ולא את הרובע. הכי קאמר, היכא דאמרן יעשה חשבון או יחזיר קרקע, לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא גם כל השלשים רביעיות של בית כור היתרים הוא מחזיר, דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל, לא מחיל מידי:

ג מדה בחבל וכו'. האומר לחבירו שתי לשונות הללו הסותרים זה את זה, מדה בחבל דמשמע בצמצום, הן חסר הן יתר דמשמע דלא קפיד על מעט פחות או יותר. ביטל לשון אחרון שהוא הן חסר הן יתר, את לשון ראשון שהוא מדה בחבל. ואפילו פחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה, הגיעו: דברי

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ב

לעיל (א, ו), **בית רבע** – אם המותר של הגינה היה בית רובע, היינו מקום שהוא כדי זריעת רבע הקב, **מחזיר לו** – הלוקח למוכר, **את הקרקע** – את מותר הקרקע, ואינו חייב להחזיר לו מעות. נמצאנו למדריים ממשנתנו, שאם המותר בשדה הוא בית שבעה קבים ומחצה לבית כור, היינו רובע הקב לכל סאה (1/24), הרי זה נמחל; מבית שבעה קבים ומחצה עד בית תשעה קבים, ולא עד בכלל, יעשה חשבון; בית תשעה קבים ויותר, יחזיר קרקע. **ולא את הרבע בלבד הוא מחזיר, אלא את כל המותר** – בגמרא מבואר, שיש להגיה במשנתנו להיפך: לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא כל הרובעים. כלומר שאם אמר "הן חסר הן יתר" והותיר לו יותר מרובע לסאה, ששינוי לעיל, שעושה עמו חשבון, או מחזיר לו קרקע, אינו מחזיר לו הלוקח את המותר בלבד, היינו מה שהוסיף לו יותר מרובע לסאה, אלא מחזיר לו את כל מה שהותיר לו, כגון אם המותר הוא בית שמונה קבים לבית כור, אין אומרים שיחזיר הלוקח למוכר רק בית מחצית הקב, שהרי המותר של שבעה וחצי קבים לכור הוא נמחל, אלא חייב הוא להחזיר את כל בית שמונת הקבים שהותיר לו.

באור משנה ג

במשנה הקודמת שנינו, שהאומר לחבירו: "בית כור עפר אני מוכר לך מידה בחבל" – אם החסיר לו כל שהוא, מנכה לו את הדמים, ואם הוסיף לו כל שהוא, יחזיר לו. אבל האומר לחבירו: "בית כור עפר אני מוכר לך. הן חסר הן יתר" – אפילו החסיר או הוסיף לו אחד מעשרים וארבעה במכר, אינו מנכה ואינו מחזיר. משנתנו דנה באומר לחבירו שני הלשונות גם יחד: בית כור עפר אני מוכר לך. מידה בחבל. הן חסר הן יתר. או להיפך: בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר. מידה בחבל. כן דנה המשנה במי שאומר לחבירו: "בית כור עפר אני מוכר לך" וציניו בסימניו ובבולותיו.

מדה בחבל אני מוכר לך, הן חסר הן יתר – המוכר לחבירו בית כור עפר, ואומר לו שני הלשונות הללו הסותרים זה את זה, שהרי "מידה בחבל" משמעה במידה מדוייקת, לא חסר ולא יתר, והוסיף ואמר: "הן חסר הן יתר", משמעו שאינו מקפיד על קצת פחות או יותר, **בטל 'הן חסר הן יתר' מדה בחבל** – הלשון האחרון "הן חסר הן יתר" ביטל את הלשון הראשון "מידה בחבל", ודינו כאילו אמר "הן חסר הן יתר" בלבד, ואפילו פחת רובע לסאה

האומר לחבירו: **בית כור עפר אני מוכר לך, מדה בחבל** – כלומר במידה מצומצמת, כדרך שמודדים בחבל, לא פחות ולא יותר, **פחת כל שהוא** – החסיר לו קצת מבית כור, **ינכה** – המוכר ללוקח מדמי השדה, כפי החסר. **הותיר כל שהוא** – הוסיף לו קצת על בית כור, **יחזיר** – הלוקח למוכר את מותר הקרקע, או ישלם לו דמיו, כמפורש להלן. ואף על פי שההלכה היא, שאין אונאה בקרקעות, במה דברים אמורים? כשמכיר לו את הקרקע ביוקר או בזול, אבל כאן שיש טעות במידה, יש להחזיר את הטעות (רשב"ם; ועיין "חוטפות יום טוב"). **אם אמר** – המוכר ללוקח: **הן חסר הן יתר** – כלומר שאינו מדקדק כל כך במידת בית כור שמוכר לו, **אפילו פחת רבע לסאה או הותיר רבע לסאה** – מקום שיש בו כדי זריעת רבע הקב לשטח שהוא כדי זריעת סאה, שהיא ששה קבים (היינו 1/24 ממידת הקרקע שמכר לו), **הגיעו** – הקרקע ללוקח, ואינו מנכה ואינו מחזיר. משנתנו נטשה "רובע לסאה" ולא "שבעה קבים ומחצה לכור" (שהכור 30 סאה = 180 קבים, ונמצא 1/24 ממידת הכור = 7½ קבים), כדי להשמיענו שאפילו במכירה מועטת, אם אמר "הן חסר הן יתר", כל שפחת או הוסיף אחד מעשרים וארבעה של המידה, הקרקע ללוקח (רשב"ם). **יתר מכאן** – פחת או הותיר יותר מרובע לסאה, **יעשה חשבון** – ומנכה לו מה שפחת, ומחזיר לו מה שהותיר (גימטריק יוסף; רשב"ם). **מה הוא מחזיר לו** – הלוקח למוכר, אם הותיר לו יותר מרובע לסאה? **מעות** – דמי מותר הקרקע לפי מחיר בית הכור. **ואם רצה** – המוכר ליטול מותר הקרקע, **מחזיר לו** – הלוקח, **קרקע** – כשיעור שהותיר לו. **ולמה אמרו: מחזיר לו מעות? ליפות כחו של מוכר** – לטובת המוכר, שכן מותר הקרקע הוא מועט, ואינו ראוי למוכר לכולם, ותיקנו חכמים, כדי שלא יפסיד המוכר, שאם הוא רוצה מעות יהא הלוקח חייב לתת לו דמיו; **שאם שיר בשדה בית תשעה קבין** – כלומר שאם המותר היה תשעה קבים לבית כור (ולא 7½ קבים כשיעור רובע לבית סאה), ונמצא מותר זה ראוי לו למוכר, שכן בית תשעה קבים חשוב להיקרא שדה (כדלעיל א. ו). **ובגנה** – וכשמכר לו גינה, **בית חצי קב** – אם המותר היה בית חצי קב, שהוא שיעור גינה, **ובדברי רבי עקיבא** – שנישנו

בַּחֶבֶל – בַּפֶּטֶל 'מִדָּה בַּחֶבֶל' 'הֵן חֶסֶר הֵן יִתֵּר'; דְּבָרֵי בֶן נָנֹס. בְּסִימָנֵינוּ וּבְמִצְרֵינוּ, פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת – הִגְיעוּ, עַד שְׁתּוֹת – יִנְכָּה.

ד' האומר לחברו: חצי שדה אני מוכר לך – משמנין ביניהן, ונוטל חצי שדהו. חצייה בדרום אני מוכר לך – משמנין ביניהן, ונוטל חצייה בדרום. והוא מקבל עליו מקום הגדר, חריץ וכן חריץ; וכמה הוא חריץ? שלשה טפחים. וכן חריץ? שלשה.

פ ר ק ש מ י נ י

א יש נוחלין ומנחילין, ויש נוחלין ולא מנחילין, לא נוחלין ולא מנחילין. אלו נוחלין

פירוש ברטנורא

בן ננס. דסבירא ליה תפוס לשון אחרון. ופלגי רבנן עליה, ואמרי הלך אחר פחות שבלשונות, בין ראשון בין אחרון. דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, ונוטל הלוקח כפחות שבשעורין. והלכה כחכמים: בסימנינו ובמצריו. אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנים והמצרים האלה: הכי גרסינן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה. והכי פירושא, אם פחת מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משתות, הגיעו. אבל יותר על שתות ולמטה עד שתות ולא שתות ככלל, ינכה:

ד משמנין ביניהן. רואין המקום השמן שבשדה זו ונוטל אותו המוכר. דיד לוקח על התחנתה. וכנגדו נותן ללוקח מן המקום הגרוע כמו ששדה המקום השמן שנמל המוכר. דכי קאמר ליה חצי שדה אני מוכר לך, כדי דמי חצי שדה קאמר ליה. ואם היתה בת מאה אמה במאה דינרין, ויש בה שלשים אמה מקום שמן ששדה המשים דינרין, נוטלו המוכר, ונותן ללוקח שבעים אמה מן הגרוע בחמישים דינרין. ונפקא מינה, דרוצה אדם בקב עידית משני קבין ויבורית, ואע"פ שדמי שניהן שוין: חצייה שבדרום אני מוכר לך. אין שמין כל השדה כהתיא דרישא, אלא שמין כמה שוה חצי השדה שבדרום בין מוכר ובין רע, וכנגד מה ששדה חצייה שבדרום נותן לו מוכר ללוקח בכל רוח שירצה מן הגרוע שיש לו. דיד לוקח על התחנתה, ושמה הכי קאמר ליה, מה ששדה חצי שבדרום אני מוכר לך בקרקע שלי בכל מקום שארצה: ומקבל עליו. הלוקח, לתת מקום בחצי שדה זה שקנה לעשות גדר, וחרץ וכן חריץ, תרווייהו אחורי הגדר מבחוץ, כדי שלא תהא חיה קופצת ונכנסת בשדה. דאי עביד חריץ ולא עביד בן חריץ, אידי דחריץ רווח נכנסת בתוכו וקופצת למעלה על שפתו השני. ואי עביד בן חריץ ולא עביד חריץ, אידי דקטין קיימא אשפתא וקפצא. וכמה בין חריץ לבין בן חריץ, טפח:

א יש נוחלין. יש קרובים שנוחלין את קרוביהם כשהם מתיים. ואף כשמתים הם, מנחילין להם את ממונם: האב את הבנים. דכתוב (במדבר כ"ז) איש

משניות מבוארות – קהתי

דינרים, ויש בה חלקה שמנה בת שלשים אמה, ששוה חמישים דינרים, וראי המוכר ליטול לעצמו את החלקה הזאת, ונותן ללוקח את החלקה הכחוושה בת שבעים האמה בחמישים דינרים, שכן יד המוכר על העליונה, ויכול הוא לומר ללוקח, שמה שאמר לו: "חצי שדה אני מוכר לך" כוונתו היתה כדי דמי חצי השדה, ולא שיחלקו ביניהם את השדה כולה שווה בשווה. חצייה בדרום אני מוכר לך – משמנין ביניהן – שמים דמי כל השדה, ונוטל חצייה בדרום – ונוטל הלוקח בדרומה כפי ערך חצי השדה, בין הוא כחוש בין שמן 'נימוקי יוסף': דרובים; הראב"ד. ויש מפרשים, שמים כמה שווה חצי השדה שבדרום, בין טוב ובין רע, וכנגד זה נותן המוכר ללוקח בכל צד שירצה מן המקום הכחוש שבשדה, שכן מה שאמר "חצייה בדרום אני מוכר לך" שמה כוונתו היתה, מה ששוה חצי השדה שבדרום אני מוכר לך בשדי בכל מקום שארצה (רשב"ם; טור; ברטנורא). והוא – הלוקח, מקבל עליו מקום הגדר – ליתן מחלקו מקום בשביל הגדר, חריץ וכן חריץ – וכן מקום בשביל חפירה רחבה וחפירה צרה שעושים מאחורי הגדר, וכמה הוא חריץ? שלשה טפחים – רוחב סביב השדה, וכן חריץ – וכמה הוא בן חריץ? שלשה טפחים, כלומר שאחורי הגדר, סמוך לו, עושה "בן חריץ", וחוצה לו במרחק של טפח עושה חריץ; וכל זה כדי שהנמיה לא תוכל לקפוץ לתוך שדהו, שכן אם יעשו חריץ בלבד חוששים שמה תיכנס הנמיה לתוכו, ומשם תקפוץ, לפיכך עושים גם בן חריץ, בין החריץ ובין הגדר (גמרא).

באור משנה א

פרק זה והפרק שלאחריו עוסקים בהלכות ירושה. כתוב בתורה (במדבר כז, ח"א): "איש כי ימות וכן אין לו. והעברתם את נחלתו לבתו. ואם אין לו בת, ותתם את נחלתו לאחיו. ואם אין לו אחים, ותתם את נחלתו לאחי אביו. ואם אין אחים לאביו ותתם את נחלתו לשאר הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה". מכאן מונה משנתנו ארבעה סוגי קרובים, שדיניהם חלוקים לענין ירושה.

יש נוחלין ומנחילין – יש קרובים היורשים את קרוביהם, ואף מורשים להם, כלומר שיורשים הם זה את זה, ונקטה המשנה לשון

באור משנה ד

משנתנו דנה במוכר חצי שדה לחברו, כיצד חולקים ביניהם.

האומר לחברו: חצי שדה אני מוכר לך – ויש בשדה חלקות שמנות וחלקות כחושות, משמנין ביניהן – כלומר ששמים את כל השדה, ורשאי המוכר להשאיר לעצמו מן השמן שבה, כפי ערך חצי השדה, ונוטל – הלוקח, חצי שדהו – היינו כדמי חצי שדהו מן הכחוש שבה, כגון אם היתה השדה בת מאה אמה ושווייה מאה

ומנחילין: האב את הבנים, והבנים את האב, והאחין מן האב – נחלין ומנחילין. האיש את אמו, והאיש את אשתו, ובני אחיות – נחלין ולא מנחילין. האשה את בניה, והאשה את בעלה, ואחי האם – מנחילין ולא נחלין. והאחים מן האם – לא נחלין ולא מנחילין.

ב סדר נחלות כך הוא: "איש פיימות וכן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו" (במדבר כו, ח) – בן קודם לבת, וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת. בת קודמת לאחין, יוצאי ירכו של בת קודמין לאחין. אחין קודמין לאחין

פירוש ברטנורא

כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו, במקום בת אהה מעביר נחלה מאב, ואי אהה מעביר נחלה מן האב במקום אחין: והבנים את האב. דכתיב איש כי ימות וכן אין לו, הא יש לו בן, בן קודם: והאחין מן האב. דכתיב (שם) ממשפחתו יורש אותה, ומשפחת אב קרויה משפחה דכתיב (שם א) למשפחותם לבית אבותם: האיש את אמו. דכתיב (במדבר ל"ו) וכל בת יורשת נחלה ממוות בני ישראל, היאך בת יורשת שני ממות. אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר וירשתן. ומדכתיב ממות, הקיש מטה האם למטה האב, מה מטה האב בן קודם לבת, אף מטה האם בן קודם לבת: והאיש את אשתו. דכתיב שארו, זו אשתו. וקרין הכי, ונתתם את נחלת שארו לו, וגורעין ומוסיפין ודורשין. יכול אף היא תירשנו ת"ל וירש אותה, הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו:

ב כל הקודם לנחלה. יוצאי ירכו קודמין. ואם אין יוצאי ירכו קימין, חזרה נחלתן אצל האב. כיצד, ראובן שמת, חנוך ופלוא חצרו וזכרמו [בנו] יורשין אותו. ואם מת אחד מן הבנים קודם ראובן, והוא בן הניח בן או בת [או בן בן או בת בן] [או בן בת או בת בת] עד מאה דורות, יירש במקום אביו בנכסי אביו ראובן, ויטול כאחד מכני ראובן. ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים ואף לא בנות בנים, או יורשות בנות ראובן את ראובן. ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות ולא בנות בנות עד סוף כל הדורות, או יירש יעקב את ראובן בנו. ואם אין יעקב קיים, יירש את ראובן אחיו בני אביו, שמעון לוי

משניות מבוררות – קהתי

בני אחותו של המת יורשים אותו, כשאין לו יורשים הקרובים יותר מהם, כגון בני דינה יורשים את ראובן, אחיה של דינה, כשאין לראובן בנים ולא הניח אב או אח או אחות ליורשו, שאלו דינה היתה קיימת היתה היא יורשת אותו, והרי בניה יורשים מכותה; כל אלו נחלין – כמו שבארנו בכל אחד מהם, ולא מנחילין – אין הבן מוריש לאמו. שנאמר (במדבר לו, ח): "וכל בת יורשת נחלה ממוות בני ישראל", ודרשו: יורשת שני ממות (כמו שבארנו לעיל), אבל אינה מורשת לשני ממות, אלא למטה אביה בלבד, שאין האם יורשת; ואין הבעל מוריש לאשתו. שנאמר (במדבר כו, יא): "ירש אותה", הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו; ואין בני אחיות מורשים לאחי אמו. שהרי אחי אמו אינו בא לירש אותם אלא מכוח אמו, שהיא אחותו, והלא אמו עצמה אינה יורשת אותם, כמו שבארנו לעיל, שאין הבן מוריש לאמו. האשה את בניה, והאשה את בעלה, ואחי האם – את בנה, מנחילין ולא נחלין – כמו שכבר בארנו לעיל, ובבא זו מיותרת היא. ויש מפרשים, ששתי הפיסקאות הראשונות – "האשה את בניה, והאשה את בעלה" – באות להשמיענו, ש"האשה את בניה" דומה ל"האשה את בעלה", מה אשה את בעלה, אין הבעל בקבר יורש את אשתו שמתה אחריו, כדי להנחיל למשפחתו, אף האשה את בנה, אין הבן בקבר יורש את אמו שמתה אחריו, כדי להנחיל לאחיו מן האב, אלא יורשי אביה יורשים אותה (תוספות; ועיין "תוספות יום טוב"); מכאן, שאגב שתי הפיסקאות הללו נקטה המשנה אף את השלישית; והאחים מן האם – שלא מאב אחד, לא נחלין ולא מנחילין – זה את זה, שכל אחד נחלתו חוזרת אצל קרובי האב.

בגמרא מקשים, שהמשנה היתה צריכה להקדים "הבנים את האב" לפני "האב את הבנים", שהרי בדרך הטבע האב מת לפני בניו; ואם מת הבן בחיי אביו, יש בזה משום פורענות, ואין דרך המשנה להתחיל בפורענות; ועוד, שאף התורה פותחת בירושת הבן את האב, שנאמר (במדבר כו, ח): "איש כי ימות וכן אין לו"; ומתריצים, שהואיל וירשת האב את הבן נלמדת מדרשה, כמו שהבאנו בבאור המשנה, לפיכך חביב לו לתנא להקדים דבר הנלמד מדרשה.

באור משנה ב

סדר נחלות כך הוא: "איש פיימות וכן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו" – נמצאנו למדים מפסוק זה, כי בן קודם לבת – שאם מת אדם והניח בן ובת, בנו יורשו ולא בתו; וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת – אם מת הבן בחיי אביו, והניח אחיו זרע, הם יורשים את אבי אביהם, ולא בתו. בת קודמת לאחין – של המת; יוצאי ירכו של בת קודמין לאחין – והוא הדין

"נחלין ומנחילין" (ולא "יש נחלין זה את זה") משום סיפא; ויש נחלין ולא מנחילין – יורשים את קרוביהם, ואין מורשים להם; מנחילין ולא נחלין – מורשים לקרוביהם ואין יורשים אותם; לא נחלין ולא מנחילין – כלומר שאף על פי שקרובים הם, אינם יורשים זה את זה. אלו נחלין ומנחילין: האב את הבנים – מתו הבנים ולא הניחו זרע, אביהם יורשים, שנאמר (במדבר כו, ח): "איש כי ימות וכן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו", ודייקו חכמים ממה שנקט הכתוב לשון "והעברתם" (ולא "ונתתם" כמו בשאר היורשים שבפרשה), שיש אחד הראוי לירש את הבן, והוא האב, אלא שבמקום שיש בת מעבירים את הנחלה מן האב לבת; ומכאן דרשו: במקום בת אהה מעביר נחלה מן האב, ואי אהה מעביר נחלה מן האב במקום אחים (גמרא קט, א), כלומר שאם מת אדם ולא הניח לא בן ולא בת, אביו יורשו ולא אחיו. והבנים את האב – מת האב, בניו יורשים אותו, שנאמר (שם): "איש כי ימות וכן אין לו",... אבל אם יש לו בן, בנו יורשו. נמצא האב והבן נחלים זה את זה ("נחלים ומנחילים"). והאחין מן האב – מת אדם ולא הניח זרע, ואביו אינו קיים, אחיו מאביו יורשים אותו, כגון ראובן ויוסף בני יעקב יורשים זה את זה, אף על פי שאינם מאם אחת, שנאמר (שם שם, ט): "ואם אין לו בת, ונתתם את נחלתו לאחיו". ודווקא האחים מן האב יורשים זה את זה, אבל לא האחים מן האם (כדלקמן במשנתנו). שנאמר (שם שם, יא): ממשפחתו יורש אותה – משפחת אב קרויה משפחה ואין משפחת אם קרויה משפחה; כל אלו נחלין ומנחילין – כמו שבארנו לעיל. האיש את אמו – הבן יורש את אמו, שנאמר (במדבר לו, ח): "וכל בת יורשת נחלה ממוות בני ישראל", היאך בת יורשת שני ממות? אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר, ומתו יורשתן, נמצאת יורשת שני ממות; וכיון שכתוב "מממות" מקיש מטה האם למטה האב, מה מטה האב בן קודם לבת, אף מטה האם בן קודם לבת, כלומר שמדובר בכתוב כגון שאביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון, ולא היו להם בנים כי אם בת זו, שבכגון זה היא יורשת אותם, אבל אם היה להם בן, הבן יורש אותם; והאיש את אשתו – הבעל יורש את אשתו, שנאמר (במדבר כו, יא): "ונתתם את נחלתו לשארנו... יורש אותה", ודרשו: שארו זו אשתו, מלמד שהבעל יורש את אשתו, כלומר שגורעים וא"ו מנחלתו" ולמד מ"לשארנו", ומחברים אותן לתיבה אחת, והרי זה כאילו כתוב: "ונתתם את נחלת שארו לו"; ויש סוברים, שאין הבעל יורש את אשתו אלא מדרבנן, ואין הדרשה מן הכתוב אלא אסמכתא בלבד; ובגני אהיות – כלומר

הָאָב, יוֹצְאֵי יָרְכֵן שֶׁל אַחִין קוֹדְמֵין לְאִחֵי הָאָב. זֶה הַפְּלִל: כָּל הַקּוֹדֵם בְּנִחְלָה – יוֹצְאֵי יָרְכוּ קוֹדְמֵין. וְהָאָב קוֹדֵם לְכָל יוֹצְאֵי יָרְכוּ.

פירוש ברטנורא

ויהודה [יוסף ובנימין] וכו'. ואם אינן קיימין ירשו את ראובן בני שמעון ולוי וכו'. ואם אין להם בנים ולא בני בנים יירשו בנותיהן או בני בנותיהן או בניהן. דבכל מקום הזכר וירשו קודמין לנקבה. ואם מתו אחיו של ראובן בלא זרע או שלא היה לו אח מעולם, תירשנו אחותו דינה בת יעקב או בניה או בני בניה [או בנותיה ובנות בנותיה] עד סוף העולם. ואם אין לראובן אחות ולא זרע אחות, תחזור ירושתו לאבי אביו דהיינו ליצחק. ואם אין יצחק קיים, תחזור ירושת ראובן לעשו בן יצחק, שהוא אחי אביו של ראובן. ואם אין עשו קיים, תחזור ירושת ראובן לאלפיז בן עשו או לבניו ולבני בניו או לבנותיו ולבנות בנותיו עד סוף כל הדורות. ואם אין אחים לאביו של ראובן ולא מבני בניהן, תחזור ירושת ראובן לאחות אביו או לבניה ולבני בניה או לבנותיה על הסדר שאמרנו. ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים ולא אחות ולא בני אחות, תחזור ירושת ראובן לאברהם אבי אביו. וכן לעולם עד אדם הראשון: האב קודם. לעולם לאחי האב ולבניהם, [ואחי האב קודמים לאחות האב], ואחי האב ואחות האב קודמים [לאבי האב. ואבי האב קודם לאחי אבי האב. ואחי אבי האב ואף אחותו קודמין] לאבי אבי האב. וכן לעולם:

משניות מבוארות – קהתי

אחיו של ראובן בלא זרע, או שלא היה לו אח מעולם, תירשנו אחותו, דינה בת יעקב, או בניה, או בני בניה, או בנותיה, או בנות בנותיה עד סוף העולם. ואם אין לראובן אחות ולא זרע אחות, תחזור ירושתו ליצחק אבי אביו, ואם אין יצחק קיים, תחזור ירושת ראובן ליצחק, אחי אביו של ראובן; ואם אין עשו קיים, תחזור ירושת ראובן לאלפיז בן עשו, או לבניו, או לבני בניו, או לבנות בנותיו עד סוף כל הדורות. ואם אין אחים לאביו של ראובן ולא מבני בניהם, תחזור ירושת ראובן לאחות אביו או לבניה ולבני בניה, או לבנותיה על הסדר האמור לעיל. ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים ולא אחות ולא בני אחות, תחזור ירושת ראובן לאברהם אבי אביו, וכן לעולם עד אדם הראשון (ברטנורא). וְהָאָב קוֹדֵם לְכָל יוֹצְאֵי יָרְכוּ – אם לא הניח המת זרע, קודם האב לבניו, שהם אחי המת; וכן אבי אביו של המת קודם לאחי אביו, ואבי אבי אביו קודם לאחי אבי אביו של מת, וכן לעולם האב קודם לבניו, כמו שבארנו לעיל.

לאב, אלא שמדובר במשנתנו כשאין האב קיים ("תפארת ישראל").
אַחִין קוֹדְמֵין לְאִחֵי הָאָב – של המת; ואם יש אחיות, האחים קודמים לאחיות; יוֹצְאֵי יָרְכֵן שֶׁל אַחִין קוֹדְמֵין לְאִחֵי הָאָב – וכן האחיות יוצאי ירכן קודמין לאחי האב (הרשב"ם); זֶה הַפְּלִל: כָּל הַקּוֹדֵם בְּנִחְלָה, יוֹצְאֵי יָרְכוּ קוֹדְמֵין – ואם אין יוצאי ירכו קיימים, חוזרת נחלתן אצל האב, כגון ראובן שמת, חנוך ופלוא וחצרון וזכרמי בניו יורשים אותו; ואם מת אחד מן הבנים בחיי ראובן, והוא הניח בן או בת, או בן או בת בן, או בן או בת בת, הרי זה יורש מכות אביו בכנסי ראובן, ונוטל כאחד מבני ראובן; ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים ואף לא בנות בנים, אז יורשת בנות ראובן את ראובן; ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות בנות עד סוף כל הדורות, אז יירש יעקב את ראובן בנו. ואם אין יעקב קיים, יירשו את ראובן בני אביו, שהם אחיו, שמעון לוי ויהודה וכו'; ואם אינם קיימים, יירשו את ראובן בניהם של שמעון ולוי ויהודה וכו'; ואם אין להם בנים ולא בני בנים, יירשו בנותיהם או בני בנותיהם או בנות בנותיהם, שבכל מקום הזכר יורשו קודמים לנקבה. ואם מתו

אגרות קודש

ב"ה, ג' סיון, תש"ט

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"מ וכו' מהורשי"ז שי

שלום וברכה!

הגיעו הפרופס של הקונטרס לחה"ש הבע"ל. ההדפסה והכריכה יוגמרו בעוד יום יומים, ולכן מוסג"פ הפרופס למען יתקבל לימי היו"ט. ע"פ בקשתו מצורף בזה גם הר"ד דאחש"פ לזכות בה את הרבים. בטח דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א אודות מה שעליו להשתדל בעניני תומ"צ במקומות נסיעתו חקוקים במוחו ולבו ובמילא מביאם לפועל.

בברכת קבלת התורה בשמחה ופי"ש כהדו"ש

הרב מנחם שניאורסאהן

בודאי למותר לעוררו בנוגע לעניני מעמד.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף נב עמוד א. מקשה הגמרא: וּמִי מְסַפֵּקא לִיהּ לְיוֹסֵף אִישׁ הוֹצֵל עַל תִּיבַת מִפְּנִימָה' אִם שֵׁיכַת לְתַחֲלִילַת הַפְּסוּק או לְסוּפוֹ, וְהִתְנַנְיָא, אִיִּסִי בְּן יְהוּדָה אֹמְרָה, חֲמִשׁ מְקַרְאוֹת בְּתוֹרָה אֵינן לְהֶן הַכְּרַע - אֵין הַדְּבַר בְּרוּר אִיךְ צִיַּיךְ לְחַלֵּק אֶת הַכְּתוּב, שֵׁישׁ בְּהֵם תִּיבָה שֶׁסֶפֶק אִם הִיא מִחוּבְרַת בְּקִרְיָא לְתִיבּוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ או לְאֵלָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ [וְהַהֲכַרְעָה לְכַאֵן או לְכַאֵן מִשְׁנָה אֶת מִשְׁמְעוֹת הַכְּתוּב]. וְאֵלוֹ הֵם הַפְּסוּקִים:

דף נב עמוד ב: א. 'שְׂאֵת', אַחַר שְׁחָרָה לְקִין עַל שְׁקִרְבָּנוֹ לֹא נִתְקַבַּל, וְשֶׁל הֶבֶל נִתְקַבַּל, אִמְרוּ לוֹ ה' (בְּרֵאשִׁית ד ז) 'הֲלוֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב לְפֶתַח חֲטָאת רִבְּךָ'. אֲפֶשֶׁר לְפָרֵשׁ שְׂתִיבַת 'שְׂאֵת' מִחוּבְרַת לְתַחֲלִילַת הַפְּסוּק, שֶׁאִם תִּיטִיב אֶת מַעֲשִׂיךְ, שְׂאֵת, הֵינְנוּ שֶׁה' יִסְלַח לּוֹ. אֲךָ אֲפֶשֶׁר גַּם לְפָרֵשׁ אֶת תִּיבַת 'שְׂאֵת' לְהַמְשִׁךְ הַפְּסוּק, 'שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב', שֶׁאִם לֹא תִיטִיב אֶת מַעֲשִׂיךְ תִּשָּׂא אֶת עוֹנֶיךָ, וְ'שְׂאֵת' מִלְשׁוֹן נְשִׂיאַת עוֹן. ב. 'מְשׁוּקְדִים', נֹאמְרוּ לְעֵנִין הַמְּנוּרָה (שְׁמוֹת כה לד) 'בְּמִנְיָהּ אֲרַבְּעָה גְּבִיעִים מְשׁוּקְדִים פְּתִיחָהּ וּפְרָחֶיהָ'. אֲפֶשֶׁר לְפָרֵשׁ שְׂתִיבַת 'מְשׁוּקְדִים' שֵׁיכַת לְתַחֲלִילַת הַפְּסוּק, 'וּבִמְנוּרָה אֲרַבְּעָה גְּבִיעִים מְשׁוּקְדִים' לְהוֹרוֹת שֶׁהֵיוּ גְּבִיעִים מְשׁוּקְדִים וּמְצוּיִירִים, וּכְפִתוּרִיהָ וּפְרָחֶיהָ הוּא עֵנִין אַחֵר. וְאֲפֶשֶׁר לְפָרֵשׁ אֶת תִּיבַת 'מְשׁוּקְדִים' לְחַלְקוֹ הַשְּׁנַי שֶׁבַּפְּסוּק, 'מְשׁוּקְדִים כְּפִתוּרִיהָ וּפְרָחֶיהָ' שֶׁהֵיוּ הַכְּפִתוּרִים וְהַפְּרָחִים מְשׁוּקְדִים.

ג. 'מְחָר', בְּמַלְחַמַת עֵמֶלֶק נֹאמְרוּ (שֵׁם יז ט) 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָשֻׁעַ בְּחֹר לָנוּ אֲנָשִׁים וַיֵּצֵא הַלָּחֶם בְּעֵמֶלֶק מְחָר אֲנִי נָצַב עַל רֹאשׁ הַגְּבָעָה'. אֲפֶשֶׁר לְפָרֵשׁ שְׂתִיבַת 'מְחָר' מִחוּבְרַת לְתַחֲלִילַת הַפְּסוּק, וְכך אִמְרוּ מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ צֵא לְמַחֵר וְהִלַּחֵם. וְאֲפֶשֶׁר לְפָרֵשׁ שְׂתִיבַת 'מְחָר' שֵׁיכַת לְהַמְשִׁךְ, שֶׁלְּגַבִּי הַמְּלַחְמָה אִמְרוּ לוֹ צֵא הַלַּחֵם מִיָּד, וְלִמְחַרְתִּי אֲתִיַּצֵּב לְהַתְּפִיל עֲלֶיךָ שֶׁתְּצַלִּיחַ.

ד. 'אֲרוּר', בְּבִרְכַת יַעֲקֹב לְבָנָיו נֹאמְרוּ (בְּרֵאשִׁית מט ה"ז) 'שְׁמַעוּן וְלֹוי וְגו' בְּאֶפֶס הָרְגוּ אִישׁ וּבְרַבְצָנָם עֲקְרוּ שׁוֹר אֲרוּר אֶפֶס כִּי עֲזָ' וְגו'. אֲפֶשֶׁר שְׂתִיבַת 'אֲרוּר' הִיא הַמְשִׁךְ שֶׁל הַתִּיבּוֹת 'וּבְרַצְוֹנָם עֲקְרוּ שׁוֹר אֲרוּר', דֵּהֵינּוּ שׁוֹר שֶׁל שְׂכָם שֶׁהוּא 'אֲרוּר'. או שְׂתִיבַת 'אֲרוּר' שֵׁיכַת לְהַמְשִׁךְ, 'אֲרוּר אֶפֶס' שֶׁל שְׁמַעוֹן וְלֹוי, 'כִּי עֲזָ'.

דף נב עמוד א. אֵין לְהֵם הַכְּרַע. לְדַעַת הֵיכֵן הֵן נוֹטִין:
דף נב עמוד ב שְׂאֵת. הֲלֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת (בְּרֵאשִׁית ד) וְלִשׁוֹן סְלִיחָה הוּא או שְׂאֵת אִם לֹא תִיטִיב וְלִשׁוֹן נְשִׂאוֹת עוֹן הוּא: מְשׁוּקְדִים. אֲרַבְּעָה גְּבִיעִים מְשׁוּקְדִים (שְׁמוֹת כה) או מְשׁוּקְדִים כְּפִתוּרִיהָ וּפְרָחֶיהָ: מְחָר. וְצֵא הַלַּחֵם בְּעֵמֶלֶק מְחָר (שֵׁם יז) או צֵא הַלַּחֵם בְּעֵמֶלֶק מִיָּד וּמְחָר אֲנִי נָצַב וְהֵיוּ אֵי אֶתָּה צִיַּיךְ לְתַפְלִיתִי: אֲרוּר. וּבְרַצְוֹנָם עֲקְרוּ שׁוֹר (בְּרֵאשִׁית מט) אֲרוּר שׁוֹר שֶׁל שְׂכָם שֶׁהוּא מִאֲרוּר כְּנֻעַן או אֲרוּר אֶפֶס כִּי עֲזָ: וְקָם. הֵנֶךְ שׁוֹכֵב עִם אֲבוֹתֶיךָ וְקָם (דְּבָרִים לא) וְכַאֵן רִמּוּ לוֹ תַּחֲיִיתִי הַמְּתִים או וְקָם הָעַם הַזֶּה וְזִנְהָ: וַיַּעֲלוּ עוֹלוֹת כְּבָשִׂים. וְנִימַ' לְפִסּוּק כַּאֵן אֶת הַטַּעַם בְּאַתְנַחְתָּא או דִּילְמָא אִיִּדי וְאִיִּדי פְּרִים וְאֵין אֲתַנְחַתָּא בְּטַעַם עוֹלוֹת אֲלֵא טַעַם גְּרֵשׁ וַיַּעֲלוּ עוֹלוֹת כְּדִי שִׁתְּחַבֵּר לְשֶׁל אַחֲרָיו:

ה. 'וְקָם', כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְהִפְטֹר נֹאמְרוּ (דְּבָרִים לא טז) 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנֵּךְ שֹׁכֵב עִם אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעַם הַזֶּה וְזִנְהָ אַחֲרַי אֲלֵהִי' וְגו'. אֲפֶשֶׁר לְפָרֵשׁ אֶת תִּיבַת 'וְקָם' לְסוּף הַפְּסוּק, וְכך אִמְרוּ לוֹ ה', 'הֵנֶךְ שׁוֹכֵב', וְדַע, שֶׁאַחֲרַי שֶׁתְּשַׁכֵּב יָקוּם הָעַם וַיַּעֲבֹד עִבּוּדָה זָרָה. וְאֲפֶשֶׁר שְׂתִיבַת 'וְקָם' שֵׁיכַת לְתַחֲלִילַת הַפְּסוּק, וְאִמְרוּ לוֹ ה' 'הֵנֶךְ שׁוֹכֵב עִם אֲבוֹתֶיךָ וְקָם', וּנְפִרְשׁ הַכְּתוּב כִּאִילוֹ נֹאמְרוּ הֵנֶךְ שׁוֹכֵב וְהֵנֶךְ קָם, וְהֵינְנוּ שְׁסוּפֶךָ לְקוּם בְּתַחֲיִיתִי הַמְּתִים.

הִרִי לְמַדְנּוֹ שֶׁלְּדַעַת אִיִּסִי בֶן יְהוּדָה רַק חֲמֵשׁ מְקַרְאוֹת הִלְלוּ אֵין לְהֵם הַכְּרַע. וְהִתְנַנְיָא, בְּבֵרִייתָא, הוּא יוֹסֵף אִישׁ הוֹצֵל, הוּא הַנְּקָרָא יוֹסֵף הַבְּבִלִי, וְהוּא גַם אִיִּסִי בְּן יְהוּדָה, הוּא אִיִּסִי בְּן גּוֹר אֲרִיָּה, הוּא אִיִּסִי בְּן נְמִלְיָאֵל, הוּא אִיִּסִי בְּן מַחְלִילָאֵל, וְמָה שְׁמוֹ הָאִמִּיתִי אִיִּסִי בְּן עֲקִיבָא שְׁמוֹ. הִרִי לָנוּ שִׁוּסָף אִישׁ הוֹצֵל מִנֵּה רַק חֲמֵשׁ פְּסוּקִים שֶׁאֵין לְהֵם הַכְּרַע, וְאֵין יִתְכֵן שֶׁנִּסְתַּפֵּק בְּפִסּוּק שֶׁנֹּאמְרוּ לְגַבִּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְהֵיכֵן שֵׁיכַת תִּיבַת 'מִפְּנִימָה'.

מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: בְּרֵאשִׁית - בְּחֲמֵשָׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה לֵיבָא יוֹתֵר מִחֲמֵשׁ מְקַרְאוֹת, אֲבָל בְּדִנְבֵיִיא - בְּסִפְרֵי הַנְּבִיאִים אֵיבָא עוֹד פְּסוּקִים שֶׁאֵין לְהֵם הַכְּרַע.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וּבְרֵאשִׁית לֵיבָא, וְהָא אֵיבָא פְּסוּק דְּבָנֵי - שֶׁנִּסְתַּפֵּק רַב הַסְּדָא אִיךְ לְקוֹרְאוֹ, שֶׁנֹּאמְרוּ (שְׁמוֹת כד ה) 'וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עוֹלוֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פְּרִים'. וְנִסְתַּפֵּק, הָאִם יֵשׁ לְעִשׂוֹת אֲתַנְחַתָּא אַחֵר 'וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עוֹלוֹת', וְעוֹלוֹת אֵלוֹ הֵיוּ כְּבָשִׂים, וְהַמְשִׁךְ הַפְּסוּק עֵנִין אַחֵר הוּא, 'וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים [לַה'] פְּרִים', שֶׁמִּלְבַּד הָעוֹלוֹת הֵבִיאוּ שְׁלָמִים מִן הַפְּרִים. או דִּילְמָא עֵנִין אַחַד הוּא, וְתִיבַת 'פְּרִים' שֵׁיכַת אֶף לְתַחֲלִילַת הַפְּסוּק, וְאִיִּדי וְאִיִּדי - הָעוֹלוֹת וְהַשְּׁלָמִים הֵיוּ פְּרִים. הִרִי לָנוּ מְקָרָא נּוֹסֵף בְּתוֹרָה שֶׁנִּסְתַּפֵּק בּוֹ רַב חֲסָדָא.

מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לְרַב הַסְּדָא אֲכַן מְסַפֵּקא לִיהּ, אֲבָל לְאִיִּסִי בְּן יְהוּדָה פְּשִׁיטָא לִיהּ וְלֹא נִסְתַּפֵּק בְּדָבָר זֶה.

59 ביניהם לענין דין כלאים. ונמצא שמחיצה זו להקל היא באה,
 60 שהרי אילו אין שם מחיצה חייב היה להיות מרחיק ארבע אמות מן
 61 הגפנים וזוהי, כדן הרחקת זרעים מכרם. וזה הוא האופן שבו
 62 מצינו שבאו מחיצות הַכֶּרֶם לְהַקֵּל בדין כלאים.
 63 ממשיכה הברייתא לבאר: ומחיצה לְהַחֲמיר בַּיָּצֵד, הִיא הַכֶּרֶם מְשֻׁךְ
 64 ו-רחוק מן הַפּוֹתֵל שיעור אחת עֶשְׂרֵה אָמָה, דהיינו, שיש שטח ריק
 65 של אחת עשרה אמה בין הגפנים למחיצת הכרם, לֹא יָבִיא זֶרַע
 66 לְשָׂם – אסור לו לזרוע זרעים בין הכרם למחיצה. ונמצא שמחיצה
 67 זו להחמיר היא באה, שהרי אֵילָמְלִי ו-אֵילָן אין מחיצה לכרם כלל,
 68 היה רשאי להיות מרחיק ארבע אמות מן הגפנים וזוהי, ואילו עתה
 69 אינו רשאי לזרוע אפילו בריחוק אחת עשרה אמה מן הגפנים.
 70 וזוהי האופן שבו מצינו שבאו מחיצות הַכֶּרֶם לְהַחֲמיר בדין כלאים.
 71 ומבואר מדברי הברייתא, שיש מחיצה להחמיר, ושלא כדברי
 72 אביי.
 73 אביי דוחה את ההוכחה: אָמַר לִיה אביי, וְלִמְעֻמֵּיךְ – ולשיטתך,
 74 שסובר אתה להוכיח משם שיש מחיצה לאיסור, אֲזַתְּכֵן מִפְּתִיתִין
 75 – היה לך להקשות עלי ממשנה. דָּתֵנּוּ – שכן שנינו במסכת כלאים
 76 (פ"ד משניות א-א), קְרָתֵת הַכֶּרֶם ו-שטח ריק שבחוק הכרם, בֵּית שְׂמַאי
 77 אוֹמְרִים, צִרִיךְ שִׁיהָ בֵּה שיעור עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אָמוֹת, כּוּי לְהַתִּיר
 78 לזרוע בה זרעים ובהרחקת ארבע אמות מן הגפנים, וּבֵית הֶלֶל
 79 אוֹמְרִים, דִּי בִכְך שִׁיהָ בֵּה שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אָמָה.
 80 מְחֹל הַכֶּרֶם ו-שטח ריק שסביב הכרם, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, צִרִיךְ
 81 שִׁיהָ בּו שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אָמָה, כּוּי לְהַתִּיר לזרוע בו ובהרחקת ארבע
 82 אמות מן הגפנים, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים, דִּי בִכְך שִׁיהָ בּו שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה
 83 אָמָה.
 84 ועתה מפרשת המשנה את הדברים: וְאִיזוּ הִיא קְרָתֵת הַכֶּרֶם, כֶּרֶם
 85 שְׁתֵּרֵב אֲמָצְעֵיתוֹ – שחברו הגפנים שבאמצע הכרם, ונותר שם
 86 שטח ריק המוקף גפנים מכל צד. אִם אֵין שָׂם מְקוֹם פְּנוּי שֶׁל שֵׁשׁ
 87 עֶשְׂרֵה אָמָה עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אָמָה, לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׂם – אסור לזרוע
 88 זרעים בכל השטח הריק. שמאחר ויש גפנים הנוטעים מסביב
 89 לשטח זה צריך להתיר לקר ריחוק ארבע אמות לכל צד, כפי
 90 השיעור הנצרך לעבודתו, ואמות אלו נידונות ככרמים עצמם.
 91 ואם לא נותרו שם עוד שמונה אמות על שמונה אמות באמצע,
 92 בטלות אמות אלו להקשות שבצדדים (שכן כאשר מחלקים שטח
 93 זה לשני הצדדים, אין בכל אחד מן החלקים ארבע אמות על
 94 ארבע אמות, שהוא שיעור חשוב לזרוע בו שדה, ומעתה נידון כל
 95 השטח הפנוי ככרם, ואסור לזרוע בו זרעים אפילו בטפח אחד.
 96 אבל אם היו שם בין הכרמים שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אָמָה פְּנוּיֹת מִגִּפְנֵים, נִתְּן
 97 הוּא לוֹ ו-לְכָל כֶּרֶם אַרְבַּע אָמוֹת כְּדִי שִׁיעוֹר עֲבֹדָתוֹ, וְזוֹרַע אֶת
 98 הַמּוֹתֵר – את שמונה האמות הנתורות באמצע, שהרי אפילו באופן
 99 שנחלקן לכרמים שבצדדים יש בכל אחד מן החלקים שיעור חשוב
 100 של ארבע אמות, ולפיכך אינן בטלות לשם ומותר לזרוען וציוור
 101 הן.
 102 וְאִי זוּ הִיא מְחֹל הַכֶּרֶם, שטח ריק שיש מסביב לכרם, בֵּין הַכֶּרֶם
 103 לְגֵדֵר, שְׂאֵם אֵין שָׂם רִיחוֹ שֶׁל שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אָמָה לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׂם,
 104 אבל אם היו שם שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אָמָה נִתְּן לוֹ ו-לְכָרֶם אַרְבַּע אָמוֹת
 105 כְּדִי שִׁיעוֹר הַנִּצְרָךְ לְעִבְדוֹתוֹ, וְזוֹרַע אֶת הַמּוֹתֵר – את שמונה
 106 האמות הנתורות.
 107 נמצא, שכבר נתבאר במשנה דין זה של 'מחול הכרם', שהמחיצה
 108 שסביב הכרם גורמת להחמיר בדין כלאים, ולפיכך טוען אביי
 109 לרבא שלא היה לו להקשות עליו מברייתא אלא מדברי המשנה.
 110 ועתה ממשיך אביי ומיישב את קושיית רבא: אֵלָּא הֵתֵם – שם לענין
 111 'מחול הכרם', לֹא הָיִינוּ מְעַמָּא – אין טעם האיסור משום מחיצת
 112 הכרם, שכן לא מצינו מחיצה האוסרת, אלא יש לאסור שם
 113 מסברא, דְּכָל אַרְבַּע אָמוֹת הַסְּמוּכוֹת לְגִבֵּי הַכֶּרֶם נִצְרָכוֹת לְעִבְדוֹת
 114 הַכֶּרֶם, ולפיכך נידונות כמו הכרם עצמו, ואילו ארבע האמות
 115 הַסְּמוּכוֹת לְגִבֵּי הַגֵּדֵר, בֵּינָן דְּלֹא מְוַדְּעוּן – מאחר ואינן ראויות
 116 לזריעה, שכן החרישה בהן מויקה את הכותל, אֲפִקוּרֵי מְסַפְּרֵי לְהוּ

1 סִיפָךְ אָדָם עַל גְּבִי אֲכַסְרָהּ ו-רחבה מקורה שלפני הבתים) שֵׁשׁ לָהּ
 2 פְּצִימִין ו-עמודים, הִרִי זו כְּשִׁירָה לַמְצוֹת סוּכָה. כְּלוּמַר, אֲכַסְרָהּ
 3 זו שתי דפנות יש לה לאורכה, כמבוי מפולש, ובדופן השלישית
 4 והרביעית קבועים עמודים ברוחב טפח בקרני הזוויות וציוור א, ואם
 5 הניח סכך מעליה כשירה היא למצות סוכה, שכן יוצא אדם ידי
 6 חובתו בסוכה שיש לה שתי דפנות שלמות ודופן שלישית ברוחב
 7 טפח.
 8 ועתה הוא מפרש כיצד ניתן לדייק ממימרא זו שיש מחיצה
 9 לאיסור: וְאִילוּ הִשְׁקָה אֶת פְּצִימֵיהָ, כְּלוּמַר, אִם הוֹסִיף מַחֲצוֹת
 10 חֲדָשׁוֹת לִיד מַחֲצוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, וְנִמְצָא שְׁעֵתָה הַפְּצִימִין
 11 עוֹמְדִים בֵּין מַחֲצוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת לַחֲדָשׁוֹת, וְאִינֵם נִיכְרִים עוֹד
 12 בתוך האכסדרה וציוור ב, הִרִי סוּכָה זו פְּסוּלָה, שכן מעתה אין לה
 13 אלא שתי דפנות בלבד. וְאִם כֵּן מְצִינוּ כֹּאן מַחֲצוֹת הָאוֹסֵרֶת, שֵׁאִילוּ
 14 לֹא הִיא מוֹסִיף אֶת מַחֲצוֹת הַשְּׁנִיּוֹת הִיתָה הַסוּכָה כְּשִׁירָה, וְעֵתָה
 15 עַל יְדֵי הוֹסַפְתָּ מַחֲצוֹת נִפְסְלָה.
 16 אביי דוחה את הוכחת רבא: אָמַר לִיה אַבְי לְרַבָּא, אֵין לְהוֹכִיחַ
 17 מִשֵּׁם שִׁישׁ מַחֲצוֹת לְאִיסוֹר, שְׁכֵן לְדִירֵי – לשיטתי, סוכה זו כְּשִׁירָה
 18 היא, אפילו אם השהה את פצימיה, נאמר ואני סובר שאפילו
 19 אכסדרה שאין לה מחיצות כלל כשרה למצות סוכה, לפי שדנים
 20 אותה כמוקפת מחיצות מדין 'פי תקרה יורד וסותם', ונמצא שאין
 21 הוספת המחיצה גורמת איסור. ואפילו לְדִירָךְ – לשיטתך, שחולק
 22 אתה עלי בדין זה, וסובר שאין אומרים באכסדרה זו 'פי תקרה
 23 יורד וסותם', ופסולה היא למצות סוכה, מכל מקום אין להוכיח
 24 משם שיש מחיצה לאיסור, שכן סילוק מחיצות היא, כְּלוּמַר,
 25 הוֹסַפְתָּ מַחֲצוֹת בֵּין הָעוֹמְדִים גּוֹרֵמַת לְסַלֵּק אֶת מַחֲצוֹת
 26 הָרִאשׁוֹנוֹת וְאֶת הָעוֹמְדִים, וְאֵין לְאֲכַסְרָהּ זו מעתה אלא את שתי
 27 המחיצות החדשות, ולפיכך פסולה היא למצות סוכה, אבל
 28 הוֹסַפְתָּ מַחֲצוֹת בְּלַבַּד בְּלֹא סִילוֹק מַחֲצוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת אִינֵה
 29 גּוֹרֵמַת לְאִיסוֹר כֻּלָּל.
 30 רבה בר רב הונן מביא הוכחה שיש מחיצה לאסור: אָמַר לִיה רַבָּה
 31 בְּרַבְּ הֲנִן לְאַבְי, וְכִי לֹא מְצִינוּ מַחֲצוֹת לְאִיסוֹר, וְהִתְנַיֵּא – והרי
 32 שנינו מברייתא, בֵּית שְׁחָצִיזוֹ מְקוּרָה – מכוסה בגג, וְחָצִיזוֹ אֵינוֹ
 33 מְקוּרָה, אִם יֵשׁ גְּפְנֵים הַנְּטוּעִים בָּאָן – תחת הקירוי, מוֹתֵר לְזוֹרַע
 34 זֶרַעִים בָּאָן – בחצי השני שאינו מקורה, ואין צריך להרחיק בין
 35 הזרעים לגפנים משום כלאים, לפי שאומרים בזה 'פי תקרה יורד
 36 וסותם', דהיינו, שדנים את סוף התקרה כאילו יורד וחוצץ בין
 37 הגפנים לזרעים.
 38 ועתה הוא מבאר כיצד יש לדייק מכאן שיש מחיצה לאיסור:
 39 וְאִילוּ הִשְׁקָה אֶת קְרוּיֹו אָסוֹר – ואם הוֹסִיף וקירה את כל הבית, עד
 40 שהיו הזרעים עומדים אף הם תחת התקרה, יש בזה איסור כלאים,
 41 שכן עתה אין מחיצה המפסיקה בין הגפנים לזרעים, וחייב להרחיק
 42 ביניהם ארבע אמות. וְאִם כֵּן מְצִינוּ מַחֲצוֹת הָאוֹסֵרֶת, שְׁעַל יְדֵי
 43 הוֹסַפְתָּ הַתְּקָרָה חֵל אִיסוֹר כְּלֵאִים.
 44 אביי דוחה את ההוכחה: אָמַר לִיה אביי לרבא בר רב הונן, אֵין
 45 להוכיח משם שיש מחיצה לאיסור, מִשּׁוּם דִּהְתָּם סִילוֹק מַחֲצוֹת
 46 הוּא – שם גורמת הוספת התקרה לסלק את מחיצת 'פי תקרה'
 47 שהיתה מתחילה בין הגפנים לזרעים, ונמצא, שסיבת האיסור היא
 48 משום סילוק מחיצה ולא משום הוספת מחיצה, אֲךָ לֹא מְצִינוּ
 49 הוֹסַפְתָּ מַחֲצוֹת לְבַדָּה לְגוֹרֵם לְאִיסוֹר בְּלֹא סִילוֹק מַחֲצוֹת אַחֲרָת.
 50 רבא מביא הוכחה שיש מחיצה לאיסור: שְׁלַח לִיה רַבָּא קוּשִׁיא
 51 לְאַבְי, בְּדִי ו-עַל יְדֵין רַב שְׁמַעְיָה בְּרַי וְעִירָא, וְכִי לֹא מְצִינוּ מַחֲצוֹת
 52 שְׁגוֹרֵמַת לְאִיסוֹר, וְהִתְנַיֵּא – והרי שנינו מברייתא, יֵשׁ בְּמַחֲצוֹת
 53 הַכֶּרֶם לְהַקֵּל וְלְהַחֲמיר, כְּלוּמַר, פְּעַמִּים שִׁמַּחֲצוֹת הַכֶּרֶם גּוֹרֵמַת
 54 הִיתֵר בְּדִינֵי כְּלֵאִים, וּפְעַמִּים שְׁהוּן גּוֹרֵמַת אִיסוֹר. וּמִבְּאֵרֶת
 55 הַבְּרִייתָא: מַחֲצוֹת לְהַקֵּל בַּיָּצֵד, כֶּרֶם הַנְּטוּעַ בְּגִפְנֵים עַד עֵינָךְ ו-גוֹרָן
 56 הַמְּחִיצָה, דהיינו, שהגפנים סמוכים ודבוקים למחיצה, רשאי הוא
 57 להיות זוֹרַע זֶרַעִים מְעִינָךְ ו-מוֹגוֹן הַמְּחִיצָה וְאֵילָךְ לְצַד חוּץ, וְאִינוּ
 58 צִרִיךְ לְהַרְחִיק אַרְבַּע אָמוֹת מִן הַגִּפְנֵים, שְׁכֵן מַחֲצוֹת מַפְסִיקָה

עירובין. פרק תשיעי – כל גגות דף צג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קיט רש"י

1 סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין — שתי דפנות שיש לה כהלכתה לאורכה, ועשויה
2 כמבוי. ובדופן שלישית ורביעית קבועין עמודים לקרני הווית ויש להם טפח. כשירה —
3 דתנן (סוכה ו,א) שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. ואילו השוה את פצימיה — שבנה
4 שתי מחיצות בתוכה אצל מחיצות הראשונות, ונמצאו פצימיה עומדין בין שתי המחיצות

5 מכאן ובין שתי מחיצות מכאן, ובתוך האכסדרה
6 אינן נראין. פסולה — דאין לה אלא שתי
7 מחיצות. לדידי כשירה — דפליגי עלך בהא
8 מילתא לקמן בפירקין דאפילו אין לה שום
9 מחיצה אמרינן פי תקרה יורד וסותם. דסתם
10 אכסדרה תרובין קריות למעלה מעמוד לעמוד
11 שעליהן נותנים את התקרה, והנך קריות יש
12 להם פה — דהיינו חודה, שאינה עגולה אלא
13 מרובעת. לדידך — נמי, דאמרת פסולה — אין
14 כאן מחיצה לאיסור. הדבא היינו טעמא שסילק
15 מכאן את הפצימין ואת מחיצות הראשונות על
16 ידי מחיצות הללו, והעמידה על אלו לבדן. חציו
17 מקורה — מכוסה בגג חלק, כעין תקרת עלייה.
18 נפנים כאן — תחת הקירוי. מותר לזרוע כאן —

1 סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין - פְּשִׁירָה,
2 וְאִילוּ הַשְּׁוֹה פְּצִימִיָּה - פְּסוּלָה! אָמַר לִיה אַבְי: לְדִידִי
3 - פְּשִׁירָה, לְדִידִךְ - סִילוּק מַחֲצוֹת הִיא. אָמַר לִיה
4 רַבָּה בַר רַב חֲנַן לְאַבְי: וְלֹא מִצִּינוּ מַחֲצוֹת לְאִיסוּר?
5 וְהִתְנַי: בֵּית שְׁחִצֵי מְקוֹרָה וְחִצֵּיו אֵינוּ מְקוֹרָה, וְגַפְנִים
6 כְּאֵן - מוֹתֵר לְזָרוּע כְּאֵן. וְאִילוּ הַשְּׁוֹה אֶת קְרִיוֹ -
7 אָסוּר! אָמַר לִיה: הֵתֵם סִילוּק מַחֲצוֹת הוּא. שְׁלַח לִיה
8 רַבָּא לְאַבְי בְּיַד רַב שְׁמַעְיָה בַר זְעֵרָא: וְלֹא מִצִּינוּ
9 מַחֲצוֹת לְאִיסוּר? וְהִתְנַי: יֵשׁ בְּמַחֲצוֹת הַפָּרֶם לְהַקֵּל
10 וְלַהֲחִמּוּר; בִּיצֵד? פָּרֶם נִמְטוּעַ עַד עֵיקַר מַחֲצוֹת - זֹרַע
11 מְעִיקַר מַחֲצוֹת וְאִילָךְ, שְׁאִילוּ אִין שָׁם מַחֲצוֹת מְרַחֵק
12 אַרְבַּע אַמּוֹת וְזֹרַע, וְזֶה הוּא מַחֲצוֹת הַפָּרֶם לְהַקֵּל. וְלַהֲחִמּוּר בִּיצֵד? הֲיָה מְשׁוּף מִן הַפּוֹתֵל
13 אַחַת עֲשָׂרָה אַמָּה - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם, שְׁאִילְמִיל אִין מַחֲצוֹת - מְרַחֵק אַרְבַּע אַמּוֹת וְזֹרַע,
14 וְזוּרֵי מַחֲצוֹת הַפָּרֶם לְהַחֲמִירוּ אָמַר לִיה: וְלִשְׁמַעְיָה, אוֹתְבֵן מִמַּתְנִיתֵינוּ, דִּתְנִין: קִרְחַת הַפָּרֶם,
15 בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע אַמּוֹת, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים: שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה. מַחֹל הַפָּרֶם,
16 בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים: שְׁתֵּים עֲשָׂרָה אַמָּה. וְאִזּוּ הִיא
17 קִרְחַת הַפָּרֶם - פָּרֶם שְׁחָרַב אֲמָצְעֵיתוּ. אִם אִין שָׁם שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם,
18 הִיוּ שָׁם שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה - נוֹתֵן לוֹ פְּדִי עֲבוֹדָתוֹ, וְזֹרַע אֶת הַמּוֹתֵר. אִי זֶה הִיא מַחֹל הַפָּרֶם
19 בֵּין הַפָּרֶם לְגֵדֵר. שְׂאֵם אִין שָׁם שְׁתֵּים עֲשָׂרָה אַמָּה - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם, הִיוּ שָׁם שְׁתֵּים
20 עֲשָׂרָה אַמָּה - נוֹתֵן לוֹ פְּדִי עֲבוֹדָתוֹ וְזֹרַע אֶת הַמּוֹתֵר. אֲלֵא הֵתֵם לֹא הִינוּ מְעַמָּא - דְּכָל
21 אַרְבַּע לְגַבֵּי פָּרֶם - עֲבוֹדַת הַפָּרֶם, לְגַבֵּי גֵדֵר - בֵּינוּ דְלֵא מוֹדְרַעַן - אֲפַקּוּרֵי מִפְּקַד לְהוּ. דְּבִינוּ
22 בִּינוּ, אִי אִיפָא אַרְבַּע - חֲשִׁיבֵן, וְאִי לֵא - לֹא חֲשִׁיבֵן. אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁלֵשָׁה קַרְפִּיפּוֹת זֶה
23 בְּצֵד זֶה, וְשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים מְגוּפָפִים וְהָאֲמָצְעֵי אֵינוּ מְגוּפָפִי, וְיַחֲדִי בֹהַ וְיַחֲדִי בֹהַ נַעֲשֶׂה פְּשִׁירָא
24 וְנוֹתְנִין לְהֵן כָּל צוֹרְכֵן וְדָאִי. אֲמָצְעֵי מְגוּפָפִי וְשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים אֵינוּ מְגוּפָפִין, וְיַחֲדִי בֹהַ וְיַחֲדִי
25 זֶה [וְיַחֲדִי בֹהַ] - אִין נוֹתְנִין לְהֵם אֲלֵא בֵּית שֵׁשׁ, אִיבְעִיא לְהוּ: אַחַד בֹּהַ וְאַחַד בֹּהַ וְשְׁנַיִם
26 בְּאֲמָצְעֵי מַהוּ? אִי לְהֵבָא נְפִיק תְּלַתָּא הוּוּ, וְאִי לְהֵבָא נְפִיק תְּלַתָּא הוּוּ. אוּ דִילְמָא: חַד לְהֵבָא
27 נְפִיק, וְחַד לְהֵבָא נְפִיק. וְאִם תִּימְצִי לֹאמַר: חַד לְהֵבָא נְפִיק וְחַד לְהֵבָא נְפִיק; שְׁנַיִם בֹּהַ וְשְׁנַיִם
28 בֹּהַ, וְאַחַד בְּאֲמָצְעֵי מַהוּ? הֵבָא וְדָאִי, אִי לְהֵבָא נְפִיק תְּלַתָּא הוּוּ, וְאִי לְהֵבָא נְפִיק תְּלַתָּא הוּוּ,
29 אוּ דִילְמָא: אִימַר לְהֵבָא נְפִיק, וְאִימַר לְהֵבָא נְפִיק? וְהִלְכְתָּא: בְּעִינֵן לְקוּלָא. אָמַר רַב חֲסִדָּא:

1 סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין — אין נראה כמו שפירש בקונטרס שיש שתי דפנות
2 לאורכה, כמבוי מפולש. דברק קמא דסוכה (יח,ג) מוחרר ליה אביי לרבא: בהא
3 מודיאנ לך, משום דהוי כמבוי מפולש ולא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. אלא יש לפרש דהוי
4 כמין גאם, ואין להאריך.

5 חציו מקורה גפנים כאן מותר לזרוע כאן —
6 משום פי תקרה, אף על גב דלענן שבת
7 לא אמרינן פי תקרה לשמואל אלא כשיש ארבע
8 מחיצות לגירסת רבינו חננאל ורבינו תם — ומכל
9 מקום יש לחלק בין כלאים לשבת, כדמשמע
10 בפרק קמא (א.א.א). והא דקא אמרינן לעיל דקטנה
11 הוי כפתחה של גדולה אף כלאים — מיתורא
12 דקתינ במתניתין מפני שהיא כפתחה של גדולה
13 משמע ליה: לכל מילי הויא כפתחה. שניים בזה
14 ושנים בזה — ולא דמי לתשעה בקטנה ויחיד
15 בגדולה, דהבא איבא טעמא כדאמר: דנפיק לחבא
16 ולהבא.

גידוד

1 סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין - פְּשִׁירָה,
2 וְאִילוּ הַשְּׁוֹה פְּצִימִיָּה - פְּסוּלָה! אָמַר לִיה אַבְי: לְדִידִי
3 - פְּשִׁירָה, לְדִידִךְ - סִילוּק מַחֲצוֹת הִיא. אָמַר לִיה
4 רַבָּה בַר רַב חֲנַן לְאַבְי: וְלֹא מִצִּינוּ מַחֲצוֹת לְאִיסוּר?
5 וְהִתְנַי: בֵּית שְׁחִצֵי מְקוֹרָה וְחִצֵּיו אֵינוּ מְקוֹרָה, וְגַפְנִים
6 כְּאֵן - מוֹתֵר לְזָרוּע כְּאֵן. וְאִילוּ הַשְּׁוֹה אֶת קְרִיוֹ -
7 אָסוּר! אָמַר לִיה: הֵתֵם סִילוּק מַחֲצוֹת הוּא. שְׁלַח לִיה
8 רַבָּא לְאַבְי בְּיַד רַב שְׁמַעְיָה בַר זְעֵרָא: וְלֹא מִצִּינוּ
9 מַחֲצוֹת לְאִיסוּר? וְהִתְנַי: יֵשׁ בְּמַחֲצוֹת הַפָּרֶם לְהַקֵּל
10 וְלַהֲחִמּוּר; בִּיצֵד? פָּרֶם נִמְטוּעַ עַד עֵיקַר מַחֲצוֹת - זֹרַע
11 מְעִיקַר מַחֲצוֹת וְאִילָךְ, שְׁאִילוּ אִין שָׁם מַחֲצוֹת מְרַחֵק
12 אַרְבַּע אַמּוֹת וְזֹרַע, וְזֶה הוּא מַחֲצוֹת הַפָּרֶם לְהַקֵּל. וְלַהֲחִמּוּר בִּיצֵד? הֲיָה מְשׁוּף מִן הַפּוֹתֵל
13 אַחַת עֲשָׂרָה אַמָּה - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם, שְׁאִילְמִיל אִין מַחֲצוֹת - מְרַחֵק אַרְבַּע אַמּוֹת וְזֹרַע,
14 וְזוּרֵי מַחֲצוֹת הַפָּרֶם לְהַחֲמִירוּ אָמַר לִיה: וְלִשְׁמַעְיָה, אוֹתְבֵן מִמַּתְנִיתֵינוּ, דִּתְנִין: קִרְחַת הַפָּרֶם,
15 בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע אַמּוֹת, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים: שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה. מַחֹל הַפָּרֶם,
16 בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים: שְׁתֵּים עֲשָׂרָה אַמָּה. וְאִזּוּ הִיא
17 קִרְחַת הַפָּרֶם - פָּרֶם שְׁחָרַב אֲמָצְעֵיתוּ. אִם אִין שָׁם שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם,
18 הִיוּ שָׁם שֵׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה - נוֹתֵן לוֹ פְּדִי עֲבוֹדָתוֹ, וְזֹרַע אֶת הַמּוֹתֵר. אִי זֶה הִיא מַחֹל הַפָּרֶם
19 בֵּין הַפָּרֶם לְגֵדֵר. שְׂאֵם אִין שָׁם שְׁתֵּים עֲשָׂרָה אַמָּה - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם, הִיוּ שָׁם שְׁתֵּים
20 עֲשָׂרָה אַמָּה - נוֹתֵן לוֹ פְּדִי עֲבוֹדָתוֹ וְזֹרַע אֶת הַמּוֹתֵר. אֲלֵא הֵתֵם לֹא הִינוּ מְעַמָּא - דְּכָל
21 אַרְבַּע לְגַבֵּי פָּרֶם - עֲבוֹדַת הַפָּרֶם, לְגַבֵּי גֵדֵר - בֵּינוּ דְלֵא מוֹדְרַעַן - אֲפַקּוּרֵי מִפְּקַד לְהוּ. דְּבִינוּ
22 בִּינוּ, אִי אִיפָא אַרְבַּע - חֲשִׁיבֵן, וְאִי לֵא - לֹא חֲשִׁיבֵן. אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁלֵשָׁה קַרְפִּיפּוֹת זֶה
23 בְּצֵד זֶה, וְשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים מְגוּפָפִים וְהָאֲמָצְעֵי אֵינוּ מְגוּפָפִי, וְיַחֲדִי בֹהַ וְיַחֲדִי בֹהַ נַעֲשֶׂה פְּשִׁירָא
24 וְנוֹתְנִין לְהֵן כָּל צוֹרְכֵן וְדָאִי. אֲמָצְעֵי מְגוּפָפִי וְשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים אֵינוּ מְגוּפָפִין, וְיַחֲדִי בֹהַ וְיַחֲדִי
25 זֶה [וְיַחֲדִי בֹהַ] - אִין נוֹתְנִין לְהֵם אֲלֵא בֵּית שֵׁשׁ, אִיבְעִיא לְהוּ: אַחַד בֹּהַ וְאַחַד בֹּהַ וְשְׁנַיִם
26 בְּאֲמָצְעֵי מַהוּ? אִי לְהֵבָא נְפִיק תְּלַתָּא הוּוּ, וְאִי לְהֵבָא נְפִיק תְּלַתָּא הוּוּ. אוּ דִילְמָא: חַד לְהֵבָא
27 נְפִיק, וְחַד לְהֵבָא נְפִיק. וְאִם תִּימְצִי לֹאמַר: חַד לְהֵבָא נְפִיק וְחַד לְהֵבָא נְפִיק; שְׁנַיִם בֹּהַ וְשְׁנַיִם
28 בֹּהַ, וְאַחַד בְּאֲמָצְעֵי מַהוּ? הֵבָא וְדָאִי, אִי לְהֵבָא נְפִיק תְּלַתָּא הוּוּ, וְאִי לְהֵבָא נְפִיק תְּלַתָּא הוּוּ,
29 אוּ דִילְמָא: אִימַר לְהֵבָא נְפִיק, וְאִימַר לְהֵבָא נְפִיק? וְהִלְכְתָּא: בְּעִינֵן לְקוּלָא. אָמַר רַב חֲסִדָּא:

גידוד

1 צד. שתיים עשרה אמות — לקמן מפרש טעמא. לאו היינו מעמא — דחידויה מחיצה, משויא ליה להאי מחול כי כרם; הכי גרסינן. ארבע אמות דלהדי כרם עבודת הכרם — ובזין דצריך
2 לו — הוי כרם עצמו. בין דלא מודרען — משום דמקלקל ליה לכותל אבנים, שהמחירשה מעלה עפר תיחוד והכותל נופל בשאן תחתיו קרקע חזקה. והכי תנן בבבא בתרא (יט,א):
3 מרחיקין את הזרע כו. אפקורי מפקר להו — לגבי גדר, ולא מצטרפי להדי האי דפייש, לאחשובי דלא ליבטיל לגבי כרם. שלש קרפיות זה בצד זה — כגון שהיו מהלכין בדרך,
4 והקיפו שלש קרפיות לדירה במחיצה של שתי, כגון של קנים. או של ערב — כגון חבלים, שלא תחירו בו ליחיד אלא בית סאתים, כדמפרש בפרק קמא (טו,ב) דשיירא מותרת להקיף
5 כל צרכן בקנים ובחבלים לדירה, אבל יחיד יותר מבית סאתים — לא, אלא אם כן עשה שתי וערב, מחיצה קיימת. ושנים החיצונים מנופפין וכו' — שהחיצונים רחבים מן האמצעי,
6 והוא פרוץ לשניהם במלואו, וגיפופידן עורפין עליו. ויחיד בזה ויחיד בוה [ויחיד בוה] נעשו שיירא ונותנין להן כל צורכין — דאמרינן: דיוור גדולים בקטן, ונמצאו שלשתן באמצעי —
7 האמצעי מערפן, ומותר אמצעי זה כל שהוא גדול היקף במחיצה של שתי או של ערב, וכגון שעירבו. אמצעי מנופף וחיצונים אין מנופפין — שהוא רחב מהן, והן פתוחין לו במלואו,
8 ולדידה לא הוי מילואו. אין נותנין להם — אלא בית סאתים לכל קרפף, שהרי אין שלשה דיוורין באחד. דדיורי אמצעי בחיצונים. ויחיד להכי תרי הוא דאיבא, ובאמצעי ליבא אלא
9 חד. ואם אחד מהן יותר מבית סאתים — הוא אסור. ואם אמצעי יותר מבית סאתים — כולן אסורין, שהרי הן פרוצין לרשות האסורה. שנים הוו כחיד — עד דהוי שיירא. דחיינו
10 שלשה. איבעיא להו — אמצעי מנופף ולא חיצונים, ושני אנשים באמצעי, ויחיד בזה ויחיד בזה, מאי. אי להבא נפקי כו' — והנך דאמצעי, הואיל ושניהם שולטין לכאן ולכאן — שדי
11 תרייהו להבא ותרייהו להבא, ולישתרו שני קרפיות החיצונים היקף בכל צרכן. או דילמא — כולי האי לא מקילינן, דנישיניהו להבא ולהבא ויבא נמי לא אמרינן דנימיניהו תרייהו
12 להו. ולמישרי מיהא חד מן החיצונים בכל צורכין, דמסתמא הכי ניחא ליה טפי דליהוי חד להבא וחד להבא, דלא ניהוי אלא תרי בכל חד, דרווח להו לתשמישתייהו מלמדיהו תלתא
13 בחד, ובאינך לא ניהוי אלא חד. ואחד באמצעי — והוא שליש על החיצונים. וכל היבא דנפיק תלתא הוו — ושדיא להבא ולהבא. או שדיא מיהא חוד מינייהו — ונישתרי חוד מן
14 החיצונים בכל צרכי היקף. או דילמא אימר להבא או להבא — ולא ידעין להי מיניהו, הילכך: אפילו חוד נמי לא יחבנין ליה כל צרכו. והלכתא בעיין לקולא — שאולתינו אלו להקל.
15

גידוד

1 גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין — בפרק שני דגיטין (טו,ב) פירש בקונטרס: כגון
 2 בית עמק חמשה ויש לו מחיצות חמשה — אין מצטרפין להיות תוכו רשות היחיד.
 3 וקשיא לרבינו תם: דהא אמר בפרק בתרא (צט,ב) דבור וחוליה מצטרפין, ובשמעתא נמי
 4 אמר דמודה רב חסדא בתחנתה הואיל ורואה פני עשרה. אלא יש לפרש: גידוד חמשה —

5 גבה חמשה. ונפקא מינה בשתי חצירות זו למעלה
 6 מזו, ולעלונה כדאמר הכא. וצריך עיון לענין
 7 שבת, אם יש לפרש כביש) תל ברשות הרבים
 8 גבה חמשה ורחב ארבעה, ועל גביו עשו מחיצה
 9 חמשה שהורק מרשות הרבים לתוכו חיב,
 10 ומתוכו לרשות הרבים סטור. ובי קתני פחות
 11 מכאן מערבין אחד ואין מערבין שנים אתחתונה
 12 — ואם תאמר: לעיל כדפריך עליונה לא תערב לא
 13 חד ולא תרי, אמאי לא משני: הא קתני מערבין
 14 שנים ואין מערבין אחד, אתחתונה; ויש לומר:
 15 משום דמשמע ליה מערבין ליה — אתרויהו.
 16 לא תימא אימר אלא ודאי מבעוד יום נפרצה —
 17 קשה: דהבא אמר אבי דרבה כר כשמואל,
 18 דאמר שבת הואיל והותרה הותרה. ואם כן
 19 תיקשי, דאבי גופיה אמר (שבת כב,א): כל מילי
 20 דמר עביד כחומרי דרב, בר מני תלת דעביד
 21 כשמואל: מתידין מבגד לבגד כו'. ואין לומר
 22 דמשום הכי לא חיביב לא משום דרב הונא
 23 ורב יהודה נמי סברי כשמואל — דהא בגריא
 24 איבא דסברי כשמואל, דהא בפרק "המנוחיא"
 25 (שבת פא,א) משמע דסבר רבי יוחנן כסתם משנה
 26 דנזיר חופף ומפספס, ומיהו, יש לומר דהכי פריך
 27 בית הללמציא: ומי מצי רבי יוחנן למימר דבר
 28 שאין מתוכין אסור, דלא כסתם משנה דנזיר —
 29 אפילו איבא סתמא אחרינא כדאשכחן בבבבא
 30 (כג,ב) — מאי אולמיה סתמא מהאי? ואין
 31 לרבי יוחנן נמי לפסוק כשום אחת בלא ראייה. אי
 32 נמי יש לומר: הא דעביד כחומרי דרב — היינו
 33 בעלמא, לבר מעירוב ואבל, דהלכה כדברי המיקל
 34 בהם. או שמא: כיון דיומנין הך קולא היא חומרא,
 35 כגון דנאסר במקצת שבת, דמהאי טעמא נאסר
 36 לכל השבת — לא חיביב ליה מחומרי דרב, דלרב
 37 לית ליה הואיל והותרה הותרה, ולית ליה נמי
 38 הואיל ונאסר נאסר.

39 שבת כיון שהותרה הותרה — פירשתי בפרק
 40 קמא (ז,א דיבור המתחיל עירוב).
 41 אין מטלטלין בה אלא בארבע — בכלים
 42 ששבתו בבית לרבי שמעון. חייב דברי
 43 רבי אליעזר — בגמרא מוקי לה במקום מחיצה
 44 הפרוצה, ובגן שבשני ראשיה לא נשאר כלל
 45 משתי מחיצות שבגידיה, שמקום מחיצה זו
 46 שנפרצה אינו תוך מחיצות הנשארות. ובלשנא
 47 קמא מוקי לה כגון שאבדה להם דרך באותו מקום,
 48 וביררו להם מקום מחיצות להיות שלחן ללכת דרך שם בשביל דרכם שאבדו שם. ורבי
 49 אליעזר לטעמיה, דאית ליה מה שבררו בררו, ורבנן סברי דאין להם כח לברור, הלכך: אף על
 50 פי שעוברים שם — אינו רשות הרבים, כיון שלא נגסר לרבים, ואינו של רבים. כדאמרין
 51 בפרק שני (כב,ב) גבי שבילי בית גלגול קאמרת. רמתוכה" דקאמר רבי אליעזר — לאו דוקא
 52 מוחכה, אלא משום דנקטו רבנן "מתוכה" — קאמר איהו נמי "מתוכה", כדקאמר בגמרא. והכי קמהדרי ליה רבנן: אי אתה מודה שאם הוציא מתוכה לרשות הרבים שהוא פטור אבל אסור,
 53 שאין לרבים כח שם ולכך אינה נעשית רשות הרבים אפילו נפלו כל המחיצות סביב והיו כרמלית — הכא נמי מקום מחיצה תודה שיהיה כרמלית, שאין להם כח בברייתן. והא דשבקי רבנן
 54 רשות היחיד כדנקט רבי אליעזר, ונקטי רשות הרבים — משום דרבי אליעזר דיבר על מקום מחיצה שהיא רשות הרבים, וקאמר שאם הוציא מתוך החצר שהיא רשות היחיד למקום מחיצה
 55 חייב. אבל רבנן דמייירי במוציא ומכניס לתוכו ממש, ואפילו כשנפלו כל מחיצותיה — נקטי רשות הרבים שאעלה הנזכר במשנה, ולא רצו למינקט שאם הוציא מתוכה לחצר שאעלה — משום
 56 דלא נזכר במשנתנו שהיה חצר אעלה. אי נמי: להכי נקטי רשות הרבים — לחוכית שתוכה חלוק הרבה מרשות הרבים, שאם לא היה חלוק הרבה — היה מותר להכניס מרשות הרבים לתוכה.
 57 אבל במה שפטור המוציא מרשות היחיד לתוכה — אין לחוכית שחלוק הרבה, דאפילו אין חלוק אלא מעט מרשות הרבים פטור המוציא מרשות היחיד לתוכה, כיון שאין רשות הרבים ממש.
 ואביעית

1 גידוד חמשה — חצר שקרקעיתה גבה חמשה טפחים, והוספו על אותו גובה מחיצה
 2 חמשה. מודה רב חסדא בתחנתה — דלגבה היא מחיצה. אבל לגבי עליונה — לאו
 3 מחיצה היא, שאינה רואה את פני עשרה למחיצתה. ואי היא כוליה בגידוד — שפיר
 4 טפי, משום דמשתמשא להדיא עד סוף הגידוד, ורואה גובהה יותר על חברתה עשרה,
 5 ומינכרא מחיצתה. תחתונה תרי תערב —
 6 כלומר: לעצמה תיערב דירייה, ולא עם עליונה,
 7 שהרי מחיצה בנייהם. אבל עליונה — אפילו
 8 לעצמה אסורה, שהתחתונה אסרתה שאין כאן
 9 מחיצה. ולא חד נמי תערב עם תחתונה — שהרי
 10 אין כאן פתח. דלגבי תחתונה הכל סתום.
 11 כמנופפת — מחיצה עשרה על הגידוד עד עשר
 12 אמות אמצעיות, שהגידוד כעין פתח ולא הניחו
 13 שם המחיצה עשרה אלא מחיצה חמשה,
 14 והגידוד חמשה. הלכך: שתיקן מערבות לעצמן,
 15 ואין זו אסורה על זו. דלגבי תחתונה כולה
 16 סתומה היא, ולגבי עליונה (מחיצתה) ופתחא
 17 היא. ומיהו, כי הדדי לא מצו מערבי משום
 18 דלגבי תחתונה הכל סתום. איבא סיפא כו' —
 19 ועל כרחק האי פחות מכאן — אמחיצת חמשה
 20 שבעשר האמות קאי, דהא בכל ההיקף מחיצה
 21 עשרה איבא. אי בני חד תערב — דהא פתח
 22 גמור הוא אצל שתיקן. במלוואה — שאין ברחבה
 23 אלא עשר אמות. הלכך, אסרה עליונה עליה
 24 ולא מערבה מהרה. כדתנין: גדולה מותרת וקטנה
 25 אסורה. אי הכי תחתונה חד תיערב — עם
 26 העליונה. תרי לא תערב — בפני עצמה דעליונה
 27 אסורה אלא אם כן עירבה עמה. דירויין הבאין
 28 כשבת — כגון כותל שבין שתי חצירות שנפל
 29 בשבת דהיינו דירוייהו השתא כי הדדי. מהו
 30 שאסרו — זה על זה. וקפנתא אסורה — ונסלקא
 31 דעתין שנפרצה בשבת. אלא ודאי — על
 32 כורחין הכי תוקמא דהא את אמרת דיריין
 33 הבאין בשבת אין אסורין. דאפרת כעניי מניה
 34 מרב הונא עירב דרך הפתח — שתי חצירות
 35 שעירבו יחד על ידי פתח שביניהם. ונסתם —
 36 בשבת, שנפלה מפולת כנגדו. מהו — לטלטל
 37 מזו לזו דרך גובה הכותל וחורין וסדקין, מי
 38 אמרינן הואיל והותר למקצת שבת — הותר
 39 לכולה או לא. כותל שבין שתי חצירות — שלא
 40 היה פתח ביניהם, ולא עירבו בו יחד. ונפל. רב
 41 אמר אין מטלטלין בו אלא בארבע — רב לית
 42 ליה: הואיל והותרה הותרה, ובחד חצר לא
 43 משוינן ליה, דקיימא לן חצר שלא עירבה דברי
 44 הכל מטלטלין כלים ששבתו באוריא — דההיא
 45 כולה חזא רשותא היא, אבל הכא שתי רשויות
 46 האסורות זו עם זו היו, ונמצאת כל אחת פרוצה
 47 במלוואה למקום האסור לה. אף על גב דקיימא
 48 לן דחצירות רשות אחת הן — הכא בשעירבה כל אחת לעצמה עסקינן, ורב לטעמיה,
 49 דאמרו: הלכה כרבי שמעון, והוא שלא עירבו. אבל עירבו — שתי רשויות הן.
 זה

גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין, עד שיהא
 או פולו בגידוד או פולו במחיצה. מיתבי: שתי
 חצירות זו למעלה מזו, ועליונה גבוהה מן התחתונה
 עשרה מפרחים, או שיש בה גידוד חמשה ומחיצה
 חמשה - מערבין שנים ואין מערבין אחד. פחות מכאן
 - מערבין אחד ואין מערבין שנים! אמר רב: מודה
 רב חסדא בתחתונה, הואיל ורואה פני עשרה. אי
 הכי, תחתונה תערב שנים ולא תערב אחד, עליונה
 לא תערב לא אחד ולא שנים! אמר רבה בר עולאי:
 כגון שהיתה עליונה מנופפת עד עשר אמות. אי
 הכי, איבא סיפא: פחות מכאן - מערבין אחד ואין
 מערבין שנים. אי בעיא - חד תערב, אי בעיא -
 תרי תערב! אמר רבה בר רבא דרבא: כגון שגפנרצה
 התחתונה במלוואה לעליונה. אי הכי, תחתונה - חד
 תערב תרי לא תערב. עליונה, אי בעיא - תרי תערב,
 אי בעיא - חד תערב! אין הכי נמי. וכי קתני:
 "פחות מכאן מערבין אחד ואין מערבין שנים" -
 אתחתונה. דרש מרימר: גידוד חמשה ומחיצה חמשה
 מצטרפין. אשפחיה רבינא לרב אחא בר ריה דרבא
 אמר ליה: הני מר מידי במחיצה? אמר ליה: לא.
 והלכתא: גידוד חמשה ומחיצה חמשה - מצטרפין.
 בעי רב הושעיא: דיריין הבאין בשבת מהו שאסרו?
 אמר רב חסדא: תא שמע, חצר גדולה שגפנרצה
 לקטמה - הגדולה מהתרת והקטנה אסורה, מפני שהיא
 בתפחה של גדולה. אמר רבה: אימר מבעוד יום
 נפרצה, אמר ליה אבין: לא תימא מר "אימר" אלא
 "ודאי מבעוד יום נפרצה". דהא מר הוא דאמר:
 בעי מיניה מרב הונא, ובעי מיניה מרב יהודה: עירב
 דרך הפתח ונסתם הפתח, עירב דרך חלון ונסתם
 החלון, מהו? ואמר לי: שבת, פון שהותרה - הותרה.
 אתמר, כותל שבין שתי חצירות שגפנל, רב אמר:
 אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות, ושמואל אמר:
 זה

לן דחצירות רשות אחת הן — הכא בשעירבה כל אחת לעצמה עסקינן, ורב לטעמיה,
 דאמרו: הלכה כרבי שמעון, והוא שלא עירבו. אבל עירבו — שתי רשויות הן.
 זה

הכי קמהדרי ליה רבנן: אי אתה מודה שאם הוציא מתוכה לרשות הרבים שהוא פטור אבל אסור,
 שאין לרבים כח שם ולכך אינה נעשית רשות הרבים אפילו נפלו כל המחיצות סביב והיו כרמלית, הכא נמי מקום מחיצה תודה שיהיה כרמלית, שאין להם כח בברייתן. והא דשבקי רבנן
 רשות היחיד כדנקט רבי אליעזר, ונקטי רשות הרבים — משום דרבי אליעזר דיבר על מקום מחיצה שהיא רשות הרבים, וקאמר שאם הוציא מתוך החצר שהיא רשות היחיד למקום מחיצה
 חייב. אבל רבנן דמייירי במוציא ומכניס לתוכו ממש, ואפילו כשנפלו כל מחיצותיה — נקטי רשות הרבים שאעלה הנזכר במשנה, ולא רצו למינקט שאם הוציא מתוכה לחצר שאעלה — משום
 דלא נזכר במשנתנו שהיה חצר אעלה. אי נמי: להכי נקטי רשות הרבים — לחוכית שתוכה חלוק הרבה מרשות הרבים, שאם לא היה חלוק הרבה — היה מותר להכניס מרשות הרבים לתוכה.
 אבל במה שפטור המוציא מרשות היחיד לתוכה — אין לחוכית שחלוק הרבה, דאפילו אין חלוק אלא מעט מרשות הרבים פטור המוציא מרשות היחיד לתוכה, כיון שאין רשות הרבים ממש.
 ואביעית

עירובין דף צג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכא

מל גבי הגידוד, למעט פתח של עשר אמות באמצע, ולפיכך הדין
 נותן דאי בעיא חד תערב אי בעיא תרי תערב – שאם ירצו דיירי
 החצירות יערבו ביניהם עירוב אחד, מאחר ויכולים הם להצטרף
 על ידי הפתח שבמחיצה, אך אם לא ירצו לערב יחדיו, תוכל כל
 חצר לערב לעצמה, שכן יש ביניהם מחיצה גמורה.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא רבא בריה דרבא, כגון שנפרצה החצר
 התחתונה במלואה לעליונה. כלומר, מדובר באופן שהחצר
 התחתונה אין ברוחבה אלא אותן עשר אמות שכנגד פתחה של
 העליונה (צידו ד), ונמצא שאם אין שם מחיצה גבוהה עשרה
 טפחים הרי החצר התחתונה פרוצה במלואה לעליונה, ואוסרים
 דיירי העליונה על דיירי התחתונה, כדין 'חצר גדולה שנפרצה
 לקטנה' שהגדולה מותרת והקטנה אסורה, אלא אם כן עירבו
 החצרות זו עם זו. וזו היא כוונת הברייתא 'פחות מכאן מערבין
 אחד ואין מערבין שנים'.
 שבה הגמרא ומקשה: אי הכי – אם כן, שהחצר התחתונה אינה
 רחבה אלא כנגד פתחה של עליונה, הדין נותן שהחצר התחתונה
 חד תערב – תהא צריכה לערב עירוב אחד עם דיירי העליונה, תרי
 לא תערב – אך לא תוכל לערב שני עירובין. כלומר, לערב לעצמה
 בלא העליונה, שכן דיירי העליונה אוסרים עליה. אבל החצר
 העליונה, אי בעיא תרי תערב – אם תרצה תערב שני עירובין,
 כלומר, תערב לעצמה, שהרי אין החצר התחתונה אוסרת עליה,
 מאחר ויש לה מחיצות עשרה משני צידי הפתח, ואי בעיא חד
 תערב – ואם תרצה תערב עירוב אחד עם דיירי התחתונה, שהרי
 יש פתח ביניהם. ומדוע אם כן נקטה הברייתא לגבי שתי החצרות
 'מערבין אחד ואין מערבין שנים'.
 מתרצת הגמרא: אין, הכי נמי – אכן כך הוא הדבר, שרשאים דיירי
 העליונה לערב לעצמם, וכי קתני – ומה ששינו בברייתא 'פחות
 מכאן מערבין אחד ואין מערבין שנים', אין הכוונה על החצר
 העליונה, אלא את התחתונה, שאינה רשאית לערב לעצמה מאחר
 והיא פרוצה במלואה לעליונה, אבל דיירי העליונה שיש להם
 'גיפופי' משני צידי הפתח רשאים לערב לעצמם אם ירצו.
 הגמרא מביאה דעה החולקת על רב חסדא בענין גידוד חמשה
 ומחיצה חמשה: דרש מרימר, גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין
 זה לזה, להיות נידונים כמחיצה אחת של עשרה טפחים, אפילו
 לגבי החצר העליונה.
 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: אשכחיה [פגש] רבינא לרב אחא
 בריה דרבא, אמר ליה – שאל אותך, תני מר מירי במחיצה – האם
 שנה מר איזו ברייתא בדין צירוף גידוד חמשה ומחיצה חמשה.
 אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרבינא, לא – אין בידי ברייתא
 בענין זה.
 מסיקה הגמרא: והלכתא, גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין.
 הגמרא מבררת דין כותל שבין שתי חצרות שנפל: כפי [ו]נסתפק
 רב הושעיא, דיורין תכאין בשבת – דיירים שנוספו לחצר בשבת,
 מהו שיתארו את הטלטול על דיירי החצר הראשונים. כגון שהיו
 שתי חצרות סמוכות זו לזו וכותל ביניהן, ועירבה כל חצר לעצמה,
 ונפל הכותל שביניהן בשבת, ונמצא שעתה דרים כולם בחצר
 אחת, האם אוסרים הם זה על זה, כיון שלא עירבו דיירי החצר
 האחת עם דיירי החצר השניה, או שמאחר והיו מותרים בטלטול
 בכניסת השבת, בעוד שהיה הכותל עומד על תילו, שוב אינם
 נאסרים לאותה שבת.
 הגמרא מנסה לפשוט הספק ממשנתנו: אמר רב חסדא, תא שמעי,
 שנינו במשנה (לעיל צב) 'חצר גדולה שנפרצה לקטנה, הגדולה
 מותרת והקטנה אסורה, מפני שהיא כפתחה של גדולה'. סבר רב
 חסדא שהמשנה עוסקת באופן שנפרץ הכותל שביניהן ביום
 השבת, והיו דיירי כל חצר מותרים לטלטל בחצרים בכניסת
 השבת, ואף על פי כן אוסרת החצר הגדולה על הקטנה. ואם כן,
 יש לפשוט מכאן שדיורים הבאים בשבת אוסרים זה על זה.
 דוחה הגמרא: אמר רבא, אימר – יתכן לומר שהמשנה עוסקת

גידוד [וגבשושית, תל קטן] בגובה חמשה טפחים, ועליו יש מחיצה
 בגובה חמשה טפחים אין מצטרפין. כלומר, באופן שיש חצר
 שקרקעיתה גבוהה חמשה טפחים מקרקע החצר הסמוכה לה,
 והוסיפו על אותו גובה מחיצה של חמשה טפחים [צירוף א], אין
 הגידוד מצטרף עם המחיצה לחוץ בין החצרות, עד שיהא ההפסק
 שבין החצרות או כולו בגידוד, והיינו שתהיה קרקעית החצר
 העליונה גבוהה עשרה טפחים מקרקעית החצר התחתונה וצירוף
 ב, או כולו במחיצה, והיינו ששתי החצרות עומדות בקרקע שוה,
 ויש ביניהן מחיצה גבוהה עשרה טפחים.
 הגמרא מקשה על דברי רב חסדא מברייתא: מיתיבי – הקשו בני
 הישיבה. שנינו בברייתא, שתי חצירות העומדות זו למעלה מזו,
 והחצר העליונה גבוהה מן החצר התחתונה עשרה טפחים, או שיש
 בה גידוד בגובה חמשה טפחים ועליו מחיצה בגובה חמשה טפחים,
 מערבין דיירי חצרות אלו שנים – שני עירובין, והיינו שכל חצר
 מערבת לעצמה, ואין מערבין עירוב אחד יחדיו, לפי שיש ביניהם
 מחיצה של עשרה טפחים שאין בה פתח. אבל אם היה גובה
 המחיצה שביניהם פחות מכאן – פחות מעשרה טפחים, מערבין
 שתי החצירות עירוב אחד ואין מערבין שנים. שכן באופן כזה הן
 נידונות כחצר אחת, וחיבות לערב יחדיו כדי שלא יאסרו זו על
 זו. מתבאר מדברי הברייתא, שגידוד חמשה ומחיצה חמשה
 מצטרפים, ושלא כדברי רב חסדא.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא, מודה רב חסדא בחצר התחתונה,
 שכלפיה יש דרון גידוד חמשה ומחיצה חמשה כמחיצה אחת של
 עשרה טפחים, הואיל והיא רואה פני עשרה. כלומר, מאחר ודיירי
 החצר התחתונה רואים לפנייהם מחיצה ניכרת של עשרה טפחים,
 על ידי צירוף הגידוד והמחיצה, לפיכך היא מועילה לחוץ ביניהם
 ובין החצר העליונה, ולא אמר רב חסדא שגידוד חמשה ומחיצה
 חמשה אין מצטרפים, אלא כלפי דיירי החצר העליונה, שאינם
 רואים לפנייהם אלא מחיצה של חמשה טפחים בלבד, ולפיכך דנים
 אותם כאילו אין מחיצה בינם ובין החצר התחתונה.
 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן, שכונת הברייתא שגידוד חמשה
 ומחיצה חמשה מצטרפים להיות מחיצה רק לחצר התחתונה ולא
 לעליונה, מדוע נקטה הברייתא ששתי החצרות מערבין שנים ואין
 מערבין אחד, הרי הדין נותן שהחצר התחתונה תערב שנים,
 כלומר, תוכל לערב לעצמה ולא יאסרו עליה דיירי העליונה,
 מאחר שיש מחיצה בינה ובין העליונה, ולא תערב התחתונה עירוב
 אחד עם העליונה, מאחר ואינה פתוחה אליה. אבל לגבי החצר
 העליונה הדין נותן שהיא לא תערב כלל, לא עירוב אחד עם
 התחתונה, מאחר ואין התחתונה פתוחה לה, ולא שנים – ואף לא
 תערב העליונה לעצמה, שהרי כלפיה אין מצטרף הגידוד עם
 המחיצה, ונמצא שהיא פרוצה לתחתונה בלא מחיצה, ואוסרים
 עליה דיירי התחתונה.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא בר עולא, כגון שהיתה החצר העליונה
 מנופסת עד עשר אמות. כלומר, הברייתא עוסקת באופן שהיה
 לחצר העליונה מחיצת עשרה טפחים מעל הגידוד חמשה/
 ובאמצע המחיצה היה כעין פתח שרוחבו עד עשר אמות, ובאותו
 פתח לא הניחו על הגידוד מחיצת עשרה טפחים אלא חמשה
 בלבד וצירוף ג. ולפיכך שתי החצירות מערבות לעצמן, ואינן
 אוסרות זו על זו, שהרי לגבי החצר התחתונה נידונית העליונה
 כסתומה לגמרי, והוא כלפי עצמה נידונית העליונה כחצר
 המוקפת מחיצה עם פתח.
 שבה הגמרא ומקשה: אי הכי – אם כן, שהברייתא עוסקת באופן
 שהחצר העליונה מוקפת מחיצת עשרה טפחים מעל הגידוד,
 אימא סיפא – אמור ובאר את הסיפא של הברייתא, בה שנינו שאם
 גובה המחיצה שעל הגידוד הוא פחות מכאן – פחות מחמשה
 טפחים, מערבין שתי החצרות עירוב אחד, ואין רשאים להיות
 מערבין שנים, מאחר ואין מחיצת עשרה המפסקת ביניהם. ומדוע,
 הרי נתבאר שיש לחצר העליונה מחיצה גמורה של עשרה טפחים

56

גמרא

הגמרא מבררת את טעמו של רבי אליעזר: ורבי אליעזר, וכי משום
 דנפרצה החצר לרשות הרבים הויא לה – והרי היא נעשית לרשות
 הרבים בעצמה, והרי אין רשות לרבים להלך בה.
 מתרצת הגמרא: אין – אכן כן, רבי אליעזר לפעמייה – סובר
 כשיטתו, דתניא בברייתא, רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר, רבים
 שפירו דרך לעצמן, כלומר, שנטלו לעצמם דרך בתוך שדה של
 אדם אחר, מה שפירו פרו – זכו בדרך זו להלך בה, ואין בעל
 השדה רשאי לגודרה ולמנוע את מעבר הרבים שם. וממילא יש
 לפרש שאף המשנה עוסקת באופן כזה, שמאחר ונפרצה החצר
 לרשות הרבים החלו רבים להלך בה, ולפיכך סובר רבי אליעזר
 שנעשית החצר כרשות הרבים לכל דבריה, והמטלטל ממנה
 לרשות היחיד חייב. אמנם דעת חכמים היא שאין הרבים רשאים
 לברור לעצמם דרך בשדה של אדם אחר, ועל כן הם סוברים שאף
 אם רבים עוברים בחצר זו שנפלו מחיצותיה אין היא נידונית
 משום כך כרשות הרבים.
 שבה הגמרא ומקשה: איני – וכי כך הוא הדבר, שלדברי רבי
 אליעזר רשאים הרבים לטול להם דרך בשדה של אדם אחר,
 והאמר – והרי אמרן רב יודל אפר רב, והוא – דין זה ושרבים
 שבררו דרך לעצמן מה שבררו בררו! נאמר רק באופן שאבדה לון
 – לרבים דרך פאותו שדה, כלומר, שהיתה דרך הרבים עוברת
 מתחילה בשדה של אדם אחד, ואבדה אותה הדרך, ואין ידוע
 היכן היתה עוברת, באופן כזה הדין הוא שאם בררו להם הרבים
 איזו דרך לעבור באותה שדה זכו בה, אף שאינם יודעים אם היתה
 זו דרכם מתחילה, ואין בעל השדה רשאי למונעם מכך. אבל
 באופן שלא היתה להם דרך בשדה זו מעולם, אינם רשאים לברור
 לעצמם דרך בה, ויכול בעל השדה לסלקם משם. ואם כן עדיין יש
 לתמוה על שיטת רבי אליעזר במשנתו, מדוע הוא סובר שחצר
 שנפרצה לרשות הרבים נידונית כרשות הרבים.
 וממשיכה הגמרא בקושייתה: ובי תימא – ואם תרצה לומר, דהכא
 נמי – שאף משנתנו עוסקת באופן כזה, בגין שאבדה לון – לרבים
 דרך פאותה חצר, כלומר, שיש ויכוח בין בני רשות הרבים לבעל
 החצר שנפרצה היכן היתה עומדת מחיצת החצר מקודם לכן,
 שבני רשות הרבים מרחיבים את שטח רשות הרבים לתוך החצר
 במקצת, ואילו בעל החצר טוען שמחיצת החצר היתה עומדת
 באותו מקום שבני רשות הרבים מהלכים שם עתה, ועל כך אומר
 רבי אליעזר שאם קבעו הרבים את מקום המחיצה בתוך החצר
 חלה קביעתם, ומעתה השטח שהם עוברים בו נידון כרשות הרבים
 גמורה, אף שלטענת בעל החצר שטח זה שלו הוא. על כך מקשה
 הגמרא, כיצד ניתן לפרש כן, והאמר – והרי אמרן רבי תניא, עד
 מקום מחיצה מחלוקת, כלומר, שנחלקו חכמים על רבי אליעזר
 לענין שטח החצר כולה עד מקום המחיצה, אם יש לדונו כרשות
 הרבים או ככרמלית, אבל לענין מקום המחיצה מודים הם לרבי
 אליעזר שהוא נידון כרשות הרבים. ומתבאר מכך, שלדברי רבי
 אליעזר נידונית החצר כולה כרשות הרבים, ואם כן, כיצד ניתן
 לפרש את טעמו משום שאבדה להם דרך, והרי אין בני רשות
 הרבים דנים עם בעל החצר אלא על מקום המחיצה, אבל לגבי
 שאר החצר מודים הם לו שרשותו היא, ומדוע סובר רבי אליעזר
 שיש לדון את החצר כולה כרשות הרבים.
 מתרצת הגמרא: אל תאמר בדברי רבי תניא 'עד מקום מחיצה
 מחלוקת', אלא תימא – אמור כך, 'על מקום מחיצה מחלוקת',
 כלומר, שמחלוקתם של רבי אליעזר וחכמים היא רק לענין מקום
 המחיצה, שעל כך דנים בני רשות הרבים עם בעל החצר היכן
 היתה עומדת המחיצה מתחילה, ובזה סובר רבי אליעזר שרבים
 שבררו דרך לעצמן מה שבררו בררו, אבל לענין החצר כולה
 מודה רבי אליעזר לחכמים שאין היא נידונית כרשות הרבים.
 הגמרא מביאה אופן נוסף בביאור מחלוקת רבי אליעזר וחכמים:

המשך בעמוד קמו

זה מטלטל עד עיקר מחיצה, וזה מטלטל עד עיקר מחיצה. כלומר,
 רשאים דיירי כל חצר להוציא את כליהם מן הבתים לחצר, עד
 המקום שבו עמדה המחיצה מתחילה, שמאחר והותר להם
 הטלטול שם בכניסת השבת, שוב אין נאסרים בו לאותה שבת.
 הגמרא מפרשת היכן נתבארה שיטתו של רבי: והא דרב – דין זה
 שהובא בשמו של רב, ש'כותל שבין שתי חצרות שנפל אין
 מטלטלים בו אלא בארבע אמות', לאו פפירוש אהמר – לא אמרו
 רב במפורש, אלא מכללא אהמר – אלא מכלל מעשה למדנו שכך
 הוא אומר. דרב ושמואל הוו יתבי פהווא חצר – יושבים היו בחצר
 אחת סובת, נפל גדיא דביני – נפל הכותל שבין אותה חצר
 לחצר הסמוכה לה, ולא עירבו החצרות זו עם זו. אפר ליה שמואל
 לתלמידיו, שקולו גלימא נגידו פה – קחו טלית ופרסו אותה שם,
 במקום שבו עמדה המחיצה. אהדרנהו רב לאפיה – החזיר רב את
 פניו לצד אחר, להראות שאינו מסכים עם דברי שמואל, אלא הוא
 סובר שיש לאסור לטלטל את הטלית בתוך החצר. אפר ליה
 שמואל לתלמידיו, אי קפיד אפא – אם מקפיד רב בענין זה, שקולו
 המיניה וקפירו פה – קחו את אבנטו וקשרו בו את הטלית למחיצה,
 כלומר, שתתייע עשיית המחיצה על ידי רב בעל כרחו, ובלשון
 בדיחותא אמר כן.
 הגמרא מבררת מדוע הוצרך שמואל לפרוס טלית: ולשמואל, למה
 לי הא – מדוע הוצרך לפרוס טלית בתורת מחיצה, הא אפר – הרי
 הוא סובר, ש'זה מטלטל עד עיקר מחיצה, וזה מטלטל עד עיקר
 מחיצה', שמאחר והיתה המחיצה קיימת בכניסת השבת הותרה כל
 אחת מן החצרות בטלטול לאותה שבת, ומה צורך יש עתה
 במחיצה אחרת.
 משיבה הגמרא: שמואל עבד לציניעותא בעלמא – שמואל עשה כן
 רק בשביל צניעות גרידא, שיוכלו דיירי כל חצר להשתמש
 בחצרם בלא שיראו אותם דיירי החצר השניה.
 עתה מבררת הגמרא את שיטת רבי: ורב, אי סבירא ליה דאסיר –
 אם הוא סובר שאסור לטלטל בחצר לאחר נפילת הכותל, למה
 ליה – היה לו לומר כן לשמואל במפורש, ומדוע לא גילה את
 דעתו אלא ברמו, שהחזיר את פניו לצד אחר.
 משיבה הגמרא: אהריה דשמואל תהו – היה זה במקום רבנותו של
 שמואל, ואין ראוי הדבר שיאסור רב את אשר הניח שמואל
 שהוא רב העיר.
 שבה הגמרא ושואלת: אי הכי מאי טעמא אהדרנהו לאפיה – אם
 כן, מה הוא טעם הדבר שגילה רב את דעתו על כל פנים ברמו,
 בכך שהחזיר את פניו לצד אחר.
 משיבה הגמרא: דלא ימרו פשמואל סבירא ליה – כדי שלא יאמרו
 הרואים שרב סובר כזה כשמואל, ומתיר לטלטל בחצרות אלו
 בלא מחיצה ביניהם (והדר ביה משמעתיה).

משנה

משנה זו עוסקת בדין חצר שנפרצה לרשות הרבים: חצר שנפרצה
 לרשות הרבים במלואה, הפכים מתוכה – מתוך החצר לרשות
 היחיד, או מרשות היחיד לתוכה – לתוך החצר, תיב, לפי שהיא
 נידונית כרשות הרבים. אלו דברי רבי אליעזר.
 וחכמים אומרים, המטלטל מתוכה – מתוך החצר לרשות הרבים,
 או מרשות הרבים לתוכה, פטור, שמאחר ונפרצה לרשות הרבים
 שוב אין היא נידונית כרשות היחיד, אך מכל מקום אסור
 לכתחילה לטלטל הימנה לרשות הרבים, אפילו בתוך ארבע
 אמות, מפני שהיא – החצר נידונית פפירמלית. כלומר, מן התורה
 אין חצר זו נידונית לא כרשות הרבים ולא כרשות היחיד, ולפיכך
 המטלטל ממנה בין לרשות היחיד ובין לרשות הרבים פטור, אלא
 שחכמים דנו אותה ככרמלית, ואסרו לטלטל ממנה בין לרשות
 הרבים ובין לרשות היחיד.

עירובין. פרק תשיעי – כל גגות דף צד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קכג רש"י תוספות

1 זה מטלטל עד עיקר מחיצה – כדמעיקרא דאמרינן: הואיל הותרה הותרה. ובכלי הבית
2 קאמר שמואל, דאי בשבתו בחצר – אפילו מחוצר לחצר נמי דהא שמואל הוא דאמר
3 הלכה כרבי שמעון. ואפילו עירבה כל אחת למצמה – לא גזר משום מאני דבתים. ואף
4 על גב דהשתא הוה ליה חצר אחת כשגפול – לא אסרי להו בתים. דהא שרי לאפקי
5 מבתיס לחצר הואיל הותר למקצת שבת.
6 שקולו גלימא נגידו – קחו טלית ופרסו אותה
7 שם להיות מחיצה. אהריננהו רב לאפיה –
8 דקסבר: אסור לטלטל הסדין בשתוכה. שקולו
9 חמייניה וקטרו בה – קחו אבנטו וקטרו בו את
10 הטלית למחיצה. משננה חצר שנפרצה לרשות
11 הרבים – במלואה, או יותר מעשר. חייב –
12 דרשות הרבים הוא. ובגמרא קא בעי לה. פטור
13 – אבל מותר לכתחלה – לא, אפילו תוך ארבע
14 אמות דלאו רשות הרבים היא אלא כרמלית
15 היא. והוא הדין נמי מתוכה לרשות היחיד.
16 גמרא שבררו דרך לעצמן – בשדה אחת. מה
17 שבררו בריו – ואינו רשאי לגורדה אלמא: קנו
18 לה. שאבדה להן דרך באותו שדה – שהיה להן
19 דרך בו, ואינו יודע אי בצפונה או בדרומה. ובררו
20 להן אחת מן הרוחות. וכי תימא הכא נמי
21 כשאבדה להן הדרך באותה חצר – שאין מקום
22 המחיצה ניכר, ובני רשות הרבים מרחיבין רשות
23 הרבים לתוכה מקצת, ואמרו שיעד כאן היה
24 רשותן. וכי אמר רבי אליעזר רשות הרבים היא
25 – באותו מקום מחיצה קאמר, שאלו עוררין
26 עליו. והאמר רבי חנינא עד מקום מחיצות
27 מחלוקת – דמשמע כל החצר כולה עד מקום
28 המחיצה יהו חכמים עושין אותה כרמלית, אבל
29 במקום מחיצה מודו. מכלל דרבי אליעזר משוי
30 ליה לכוליה רשות הרבים. ואיבעית אימא –
31 לעולם בשמקומות מחיצות ניכרות, ואפילו הכי
32 משוי ליה רבי אליעזר למקום מחיצה רשות
33 הרבים, דקא סבר: צידי רשות הרבים כרשות
34 הרבים דמו. הני מילי היכא דאיכא חיפופי –
35 סתם צידי רשות הרבים איכא חיפופי, נועצין
36 יחידות אבנים גדולות סמוך לכותל שלא
37 יזיקוהו קרונות, והואו אורי שבניהם לכותל
38 קרי צידי רשות הרבים. ובהואו הוה אמינא הוא
39 דפליגי רבנן, ואמרו לאו רשות הרבים הוא,
40 ואסור לטלטל מתוכו לרשות הרבים משום
41 דאיכא הפסק, ולא עיילי בהא רבים להדיא,
42 אבל הכא – אימא מודו ליה. והא מתוכה –
43 לרשות היחיד קאמר רבי אליעזר חייב, אלמא:
44 כולה חצר רשות הרבים משוי ליה. איירי דאמרי
45 רבנן מתוכה כו' – ואנן פרכינן לרבנן אבנא
46 נקטי מתוכה, הא רבי אליעזר בתוכה מודה
47 דכרמלית היא דמקום מחיצה הוא דקא משוי
48 רשות הרבים. משננה חצר שנפרצה – בשבת
49 לרשות הרבים. מותרין לאותה שבת – והואיל
50 הותר למקצתה. שנישלה קורתו או (לחיי) –
51 גרסינן. לעתיד לבא – לשבת הבאה. אם מותרין
52 בו' – בגמרא מפרש דרבי יוסי מחמיר והכי
53 קאמר: כשם שאסורין לעתיד לבא – כך אסורין
54 היום. גמרא כמאי עסקינן – דאצטרך ליה
55 למנקט משתי רוחותיו. אולימא בעשר – ומשום
56 הכי מרוח אחת לא. דאמרינן פתחא הוא. משתי
57 רוחותיו – נימא נמי פתחא הוא – דקא סלקא
58 דעתיה משתי רוחותו כנגדו וזו קאמר, כגון מרוח
59 ומערב.

כגון

1 ואיבעית אימא בצידי רשות הרבים פליגי – ולא מיירי באבדה להם דרך.
2 וליפלגו בצידי רשות הרבים דעלמא – ואם תאמר: דילמא דוקא הכא
3 פליגי, משום דמקום מחיצה שלו ואומר רבינו יצחק: דסתם צידי רשות הרבים הם שלו,
4 שריגלו אדם להיות כונס תוך שלו ובונה. אבל היכא דליכא חיפופי מודו ליה קא משמע לן
5 – משמע דרבי אליעזר איירי בדאיכא חיפופי.
6 והקשה רבינו יצחק בן אשר: דבפרק קמא דשבת
7 (א.ו.) אמרינן: מתקף לה רב אחא בריה דרב איקא,
8 אימר דשמעת ליה לרבי אליעזר היכא דליכא
9 חיפופי, היכא דאיכא חיפופי מי שמעת ליה? וש
10 לומר: דסוגיא דהכא כרב פפא דהתם.
11 מאי שני מרוח אחת דאמר פתחא הוא – ואם
12 תאמר: מרוח אחת, אף על גב דפרוך
13 מרובה אמרינן בפרק קמא (י.ב.) דניתרת בפס
14 ארבע או בשני משהויין לבאן ולכאן, אבל בשתי
15 רוחות לא משתיי בחכי, דשלש מחיצות
16 דאורייתא, וכמו סתם מבוי דהוי לבתי וקורה! וש
17 לומר: דהכא פריך לרבי יוחנן, דאית ליה לקמן
18 (צה.א.) שתי מחיצו דאורייתא, ועוד אומר רבינו
19 יצחק: דסתם חצר אין לה אלא שלש מחיצות
20 וברביעית פס ארבע או שני משהויין, ואיירי
21 שנפרצו שתי רוחות מאותן שלש מחיצות ואף על
22 גב דהשתא כשנפרצה הוי מפולש, ואמרינן בפרק
23 קמא (א.א.) דבעי לכל הפחות צורת הפתח –
24 היינו דוקא כשנפרצה לרשות הרבים או לבקעה.
25 אבל הכא איירי כשנפרצה למבוי או לחצר אחרת,
26 דהא לא קתני שנפרצה לרשות הרבים.
27 מאי שני מרוח אחת דאמרינן פי תקרה כו' –
28 השתא לא קאמר פתחא הוא, דאפילו
29 נפרץ במילואו או ביתר מעשר רוצה להחיר בבית,
30 משמע פי תקרה.
31 רוחות נמי נימא פי תקרה יורד וסותם –
32 רש"י מפרש: דרב ושמואל דפליגי בפי
33 תקרה – היינו דוקא באבסדרה בבקעה שאין לה
34 כלל מחיצות. אבל ביש לה אפילו מחיצה אחת –
35 מודה שמואל דבשלש מחיצות אמרינן פי תקרה
36 יורד וסותם. ואתי שפיר הא דנקט אבסדרה
37 בבקעה – לפי שבבקעה דוקא פליגי, שאין שם
38 מחיצה. וגרס בתר הכי: כו' לית ליה – בארבע,
39 אבל בשלש – אית ליה. ולפי זה פירוש כל
40 הסוגיא. ואין נראה, דאפילו לרב בשתי מחיצות זו
41 כנגד זו לא אמר פי תקרה יורד וסותם, דהוי
42 מפולש, כדאמר בפרק קמא דסוכה (ח.ג.). לכך
43 נראה לרבינו יצחק: דסתם אבסדרה יש לה שלש
44 מחיצות, כדאמר ב"לא יחפור" (בבא בתרא ה.ב.).
45 העולם לאבסדרה הוא דומה, דרוח צפונתא אינה
46 מסובבת. ולית ליה לשמואל פי תקרה יורד וסותם
47 אלא אם כן יש שם ארבע מחיצות. ומיהו, לרב
48 אפילו פרוץ משתי

רוחות

1 - התם לא קא דרסי לה רבים,
2 - מפני שהיא פרמלית, צידי נמי לא שנא. ורבי אליעזר -
3 - קא דרסי לה רבים. משננה חצר שנפרצה לרשות הרבים משתי רוחותיה, וכן
4 - בית שנפרץ משתי רוחותיו, וכן מבוי שנמלו קורותיו או לחיינו - מותרים באותו שבת,
5 ואסורים לעתיד לבא, דברי רבי יוחנן. רבי יוסי אומר: אם מותרין לאותו שבת - מותרין
6 לעתיד לבא, ואם אסורין לעתיד לבא - אסורין לאותו שבת. גמרא כמאי עסקינן?
7 - אולימא בעשר - מאי שנא מרוח אחת - דאמר "פיתחא הוא", משתי רוחות נמי פיתחא
8 הוא! אלא ביתר מעשר - אי הכי אפילו מרוח אחת נמי! אומר רב: לעולם בעשר,
9 ובטן

רוחות אית ליה פי תקרה, ובלבד שלא יהא מפולש. ומשום הכי נקט בבקעה - דבחרז סתם אכסדרה יש לה שלש מחיצות, דסתמא מושכת בכל החצר באורך או ברוחב. אלא שהיא עד אמצע החצר, ופרוצה לפנים במילואו. להכי נקט בקעה, דאפילו אין לה אלא שתי מחיצות, ופרוצה משני צדדין - אית ליה לרב פי תקרה. ובסמוך גרס: "כי לית ליה - בשלש, אבל

בארבע - אית ליה. וכן גרסי רבינו תנאל ורבינו תם. והכי פירושו: בשלש - שיש שלש מחיצות, דהרביעית פרוצה במלואה, אבל בארבע, שיש רביעית לחי או פס, דאיכא שם מחיצה, אף על פי שפרוצה מרובה או שפרוצה יתר מעשר - אמרינן פי תקרה. ופריך: מכל מקום קשיא. דנימא פי תקרה אפילו בשתי רוחות, כיון דאין פרוצים במלואו, ויש בכל רוח שם מחיצה. דבין לרב ובין לשמואל אין חילוק בין מרוח אחת לשתיים ואי נפרץ במלואו אפילו מרוח אחת לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. ומשני: שנפרץ בקרן וזית, וקירוי בארבע, שנפרץ ונפל מן הקרוי, עד שמופלא מן הכותל ארבע מכל רוח ורוח. דאף על פי דיש כאן ארבע מחיצות שלא נפרץ במילואו - לא חשיבי הנך מחיצות לסייע לקירוי, ולמאן פי תקרה - כיון דמופלא מתן ארבע. והוא הדין דאפילו ברוח אחת כבי האי גונא לא אמרינן יורד וסותם. ולא נקט קרן וזית אלא משום דאורחא דמלתא, דכשנפרץ שם רגיל להיות נופל מן הקירוי עמו. אי נמי: דוקא בקרן וזית משום דאיכא תרתי לריעותא. דטעמא דפי תקרה - משום דמי לפתח, כדמפליג בסמוך בין עשר ליתר מעשר, ובקרן וזית לא דמי לפתח, משום דפתחא בקרן וזית לא עבדי אינשי. ואם תאמר: מאי פריך משתי רוחות נמי נימא פי תקרה, נוקי שתי רוחות דמתניתין שנפרץ זה כנגד זה, דהוי מפולש ולא אמרינן פי תקרה; דניחא דניחא ליה לאוקומא בכל ענין. ועוד: דומיא דחצר דלא הוי מפולש, דהא "וכן בית" קתני.

וקירוי באלכסון - פירש בקונטרס: בשופע, כעין גגין שלנו דליכא פה, דהיינו כי ארזילא כדאמרינן ב"עושין פסין" (כהב.), ותימה: דהוה ליה למניקט בי ארזילא, כדנקט תרמו ואומר רבינו יצחק: דמיירי שנפרץ הקירוי באלכסון עם המחיצות בקרן וזית, והכי גונא לא אמרינן פי תקרה.

ושמואל אמר אפילו ביתר מעשר - ואיירי בין בעשר בין ביותר מעשר. ונקט שתי רוחות - משום בית, דמרוח אחת מהני פי תקרה אפילו ביתר מעשר, כיון דאיכא שם ארבע מחיצות. ולא מצי למימר דנקט שתי רוחות משום דאיירי נמי בעשר - דלא הוה ליה משום הכי למיניקט שתי רוחות כי אם נפרצה סתם, דהוי מרוח אחת, והוי משמע סתם פרוצה שהיא יתר מעשר. ולא רצה רב להעמיד אף ביתר מעשר ומשום בית, כמו שמואל - דקסבר רב דאי הוה מיירי ביתר מעשר לא לתני שתי רוחות כלל, אלא הוה ליה למיתני דווקא ביתר מעשר מרוח אחת, ולא הוה ליה למניקט שתי רוחות משום בית. אי נמי: סבר רב דביתר מעשר לא יתיר רבי יהודה אף לאותה שבת, כמו שמיקל בעשר בקרן וזית, אף על פי שו וזו נחשב לו כפרצה ולא פתח.

וקירוי בארבע - רש"י פירש: שנפרץ הכותל חמש מנאן וחמש לכאן ולא דק, דאם כן לא הוה פרוצה יתר מעשר, אלא באלכסון של חמש על חמש, דהיינו שבע אמות, ולא חש לדקדק בזה.

שמואל לא אמר כרב דלא קתני אלכסון - אף על גב דלא קתני נמי שנפרץ הקירוי ברוח ארבע - מכל מקום חשיב כמאן דחני ליה בחדיא, כיון דקתני שנפרצה משתי רוחות - שאו רגיל הקירוי ליפול, אבל אין דרכו לפרוץ באלכסון.

רב לא אמר כשמואל דאם כן הוה ליה אכסדרה - כלומר: אפילו נפרצה רביעית ושלישית במילואו, אמר פי תקרה כמו באכסדרה.

בעשר כולי עלמא לא פליגי - פירש בקונטרס: דבלאו סתימת פי תקרה נמי פתחים הם. וקשה לפירושו: דאיכא דאמרי דמוקי פלוגתיהו בעשר, ולית ליה לשמואל פי תקרה, ולא אמרינן פתח הוא! אלא נראה דמכאן פי תקרה חשיבין ליה פתח ללישנא קמא, כי אף על פי שהוא במילואו, דפי תקרה הוי מטעם פתח, כדפרישית לעיל.

כנון שנפרצה - בה פרוצה אחת, שתופסת בשתי רוחותיה - דהיינו בקרן וזית. **דפיתחא** בקרן וזית לא עבדי - דלאו ארוחיה הוא. משתי רוחות נמי וכו' - אבתי סלקא דעתיה: שתי רוחות ממש. **אמרי** בי רב - הא נמי בקרן וזית, אף על גב דבעשר אוקימנא - לא אמרינן פתחא הוא, דפתחא בקרן וזית לא עבדי. ומשום פי תקרה נמי לא, כגון שקירוי

באלכסון בשופע, כגון גגין שלנו, דליכא פה, דהיינו כעין ארזילא דאמרינן ב"עושין פסין" (לעיל כהב.). **ושמואל אמר** פתניתין אפילו ביתר מעשר - ולא מיתנא ליה אלא בשתי רוחות, כדמפירש ואילו. ואחצר קרא מהדר שמואל. משום בית - דלא אפטר ברוח אחת, משום פי תקרה יורד וסותם. ותו מי אית ליה לשמואל פי תקרה יורד וסותם - דמוקמינן לה מתניתין ביותר מעשר, וקאמר דבית לא מתסר. והאמר שמואל בריש פרקין באכסדרה בבקעה, דאין מטלטלין בה אלא בארבע אמות. כי לית ליה **נארבע** - במקום שצריך לעשות ארבע מחיצות בסתימת פי תקרה יורד וסותם, כגון אכסדרה. אבל בשלש - דאי היתה בה מחיצה כהלכתה, ופי תקרה לשלש מחיצות מכשיר. מכל מקום קשיא - שתי רוחות אמאי לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם! ושמואל לא מצי מוקי בקירוי אלכסון - דאם כן ברוח אחת נמי תתסר, הואיל דיותר מעשר. **כדאמרי** בי רב - דהא שתי רוחות קרן וזית קאמר. וקירוי - נמי, אף על גב דלא איירי ביה מתניתין מבעי ליה לאוקומי שאינו כשאר תקרות אלא משופע, לדידי נמי האי שתי רוחות חזיא קרן וזית הוא. וכגון שנפרץ זה הכותל מן הקירוי על פני כל הפרצה סמוך לה במזרח ובעפון חמש אמות לכאן ברוח ארבע, אמות וחמש אמות ועוד לכאן ברוח ארבע. נמצאו ארבע פית שצריך לסתום פי תקרה בחמש אמות למזרח, וחמש ועוד לצפון - הרי שתי סתימות, ועכשיו נמצאו סתימות הללו נמשכות לפנים בחלל הבית מרוחקות ממקום המחיצה ארבע לכאן וארבע לכאן, וצריך לסתום פי תקרה ארבע בשפת מקצוע פרוצה הקירוי המזרחי בדרומה משפת המזרחי ולכותל וכן ארבע בשפת מקצוע פרוצה הצפונית. לשון קצר: שנפרץ בקרן וזית וקירוי נפרץ בארבע ברוחב לפנים למזרח, וכן לצפון, ואורך פרוצה הקירוי חמש אמות לכאן וחמש אמות ועוד לכאן, כמדת פרוצה הכותל, שיש כאן ארבע פיות תקרה: אחת למזרח חמש אמות ארכה ואחת אורך ארבע סמוך לה בדרום, ועוד אחת לנגד פרוצה כותל הצפוני חמש אמות ארכה ואחת סמוך לה ארכה (ארבע) במקצוע מזרחית, ובארבע לית לשמואל פי תקרה יורד וסותם. הכי גרסינן, **שמואל לא אמר** רב אלכסון לא קתני - להכי לא אוקמא שמואל בעשר ובקירוי שלם כרב, דבית קתני סתמא, וכל הבתים קירוי חלקין ולא באלכסון. הלכך, נדי נמי דפתחא לא הוי בקרן וזית נסתמה פי תקרה בשתי רוחות. אבל פרוצה הקירוי, איכא למימר דקתני בית שנפרץ בית וקירוי עמו קאמר, ובשתי רוחות כגון קרן וזית אצטריכא ליה. דאי ברוח אחת - אפילו נפתח הקירוי בארבע רוחב כנגד כל הפרצה, דהיינו אורך יותר מעשר - אין כאן אלא שלש פי תקרה, אחת ארוך ושנים קצרים, ופרוצה אית ליה יורד וסותם. **רב לא אמר** בשמואל - דאם כן דנפרץ הקירוי נמקח, ויש כאן ארבע פית - אפילו הכי איכא למימר בכולהו יורד וסותם, דהכי סבירא ליה באכסדרה בבקעה. **בעשר** כולי עלמא לא פליגי - דבלאו סתימת פי תקרה נמי פתחים הם. קורה ארבעה מתיר בחורבה - חורבה הפרוצה ברשות הרבים ונאסרה בטלטול. ויש בה קורה, ראשיה נתונים על שני יתדות - מותר לטלטל תחתיה, דארבע פיותיה יורדין וסותמין שנים בצדה ושתיים בראשיה.

קורה

שיש כאן ארבע פיות תקרה: אחת למזרח חמש אמות ארכה ואחת אורך ארבע סמוך לה בדרום, ועוד אחת לנגד פרוצה כותל הצפוני חמש אמות ארכה ואחת סמוך לה ארכה (ארבע) במקצוע מזרחית, ובארבע לית לשמואל פי תקרה יורד וסותם. הכי גרסינן, **שמואל לא אמר** רב אלכסון לא קתני - להכי לא אוקמא שמואל בעשר ובקירוי שלם כרב, דבית קתני סתמא, וכל הבתים קירוי חלקין ולא באלכסון. הלכך, נדי נמי דפתחא לא הוי בקרן וזית נסתמה פי תקרה בשתי רוחות. אבל פרוצה הקירוי, איכא למימר דקתני בית שנפרץ בית וקירוי עמו קאמר, ובשתי רוחות כגון קרן וזית אצטריכא ליה. דאי ברוח אחת - אפילו נפתח הקירוי בארבע רוחב כנגד כל הפרצה, דהיינו אורך יותר מעשר - אין כאן אלא שלש פי תקרה, אחת ארוך ושנים קצרים, ופרוצה אית ליה יורד וסותם. **רב לא אמר** בשמואל - דאם כן דנפרץ הקירוי נמקח, ויש כאן ארבע פית - אפילו הכי איכא למימר בכולהו יורד וסותם, דהכי סבירא ליה באכסדרה בבקעה. **בעשר** כולי עלמא לא פליגי - דבלאו סתימת פי תקרה נמי פתחים הם. קורה ארבעה מתיר בחורבה - חורבה הפרוצה ברשות הרבים ונאסרה בטלטול. ויש בה קורה, ראשיה נתונים על שני יתדות - מותר לטלטל תחתיה, דארבע פיותיה יורדין וסותמין שנים בצדה ושתיים בראשיה.

שיש

שיש כאן ארבע פיות תקרה: אחת למזרח חמש אמות ארכה ואחת אורך ארבע סמוך לה בדרום, ועוד אחת לנגד פרוצה כותל הצפוני חמש אמות ארכה ואחת סמוך לה ארכה (ארבע) במקצוע מזרחית, ובארבע לית לשמואל פי תקרה יורד וסותם. הכי גרסינן, **שמואל לא אמר** רב אלכסון לא קתני - להכי לא אוקמא שמואל בעשר ובקירוי שלם כרב, דבית קתני סתמא, וכל הבתים קירוי חלקין ולא באלכסון. הלכך, נדי נמי דפתחא לא הוי בקרן וזית נסתמה פי תקרה בשתי רוחות. אבל פרוצה הקירוי, איכא למימר דקתני בית שנפרץ בית וקירוי עמו קאמר, ובשתי רוחות כגון קרן וזית אצטריכא ליה. דאי ברוח אחת - אפילו נפתח הקירוי בארבע רוחב כנגד כל הפרצה, דהיינו אורך יותר מעשר - אין כאן אלא שלש פי תקרה, אחת ארוך ושנים קצרים, ופרוצה אית ליה יורד וסותם. **רב לא אמר** בשמואל - דאם כן דנפרץ הקירוי נמקח, ויש כאן ארבע פית - אפילו הכי איכא למימר בכולהו יורד וסותם, דהכי סבירא ליה באכסדרה בבקעה. **בעשר** כולי עלמא לא פליגי - דבלאו סתימת פי תקרה נמי פתחים הם. קורה ארבעה מתיר בחורבה - חורבה הפרוצה ברשות הרבים ונאסרה בטלטול. ויש בה קורה, ראשיה נתונים על שני יתדות - מותר לטלטל תחתיה, דארבע פיותיה יורדין וסותמין שנים בצדה ושתיים בראשיה.

שמואל

עירובין דף צד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכה

מחיצות כלל, אָבֵל פֶּאוּפֵן שְׁצֵרִיךְ לַעֲשׂוֹת רַק שְׁלֵשׁ מַחֲצוֹת עַל יַדִּי
 61 דִּין 'פִּי תַקְרָה', וּבְדוּפֵן הַרְבֵּיעִית יֵשׁ מַחֲצֵה כְּהַלְכָתָהּ, אֵיִת לִיָּהּ –
 62 הוּא סוֹבֵר לְדִין זֶה, וּמוּדָה שְׂאוּמֵרִים 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם' כַּדִּי
 63 לַהֲשִׁלִּים אֶת שְׂאֵר שְׁלוֹשֵׁת הַמַּחֲצוֹת.
 64 שְׁבָה הַגְּמָרָא וּמִקְשָׁה: אֲמַנָּם נִתְיַשְׁבָּה הַקּוּשִׁיא הַשְּׁנִיָּה, שְׂאֲכֹן
 65 שְׂמוּאֵל סוֹבֵר אֶת דִּין 'פִּי תַקְרָה', אַךְ מִכָּל מְקוֹם קָשְׁיָא – עַדִּין קִשָּׁה
 66 הַקּוּשִׁיא הַרְּאֻשׁוֹנָה, שְׂמַאֲחַר וּבֵית שְׁנַפְרִיךְ מֵרוּחַ אַחַת אוֹמְרִים בּו
 67 דִּין 'פִּי תַקְרָה' לַהֲתִירוֹ, אִם כֵּן אֵף בְּנַפְרִיךְ מִשְׁתִּי רוּחוֹתָיו יֵשׁ לַהֲתִירוֹ
 68 מִטַּעַם זֶה.
 69 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: כִּדְאָמְרִי בִּי רַב מִשְׁמִיָּה דְרַב – כַּשֵּׁם שֶׁתְּלַמִּידֵי רַב
 70 אָמְרוּ מִשְׁמוֹ שֶׁל רַב, שְׂאֵת דְּבָרֵי הַמְּשֻׁנָּה 'בֵּית שְׁנַפְרִיךְ מִשְׁתִּי
 71 רוּחוֹתָיו' יֵשׁ לַהֲעַמִּיד בְּגוֹז שְׁנַפְרִיךְ הַבֵּית בְּקֶרֶן וְזֵית, וְכַמוֹ כֵּן הֵם
 72 אָמְרוּ לַעֲנִיךְ קִירוֹי שֶׁל הַבֵּית, שְׂאֵף עַל גַּב שְׁבַמְשֻׁנָּה לֹא מְפוּרָשׁ
 73 דְּבַר בְּעֵינָיו מִכָּל מְקוֹם צֵרִיךְ לַהֲעַמִּיד שְׂהוּא אֵינוֹ עֲשׂוּי כִּסְתָם
 74 תַּקְרוֹת אֲלֵא בְּאַלְכֶסוֹן, הֵקָא נָמִי – אֵף כֵּאֵן בְּשִׁית שְׂמוּאֵל, יֵשׁ
 75 לַהֲעַמִּיד בְּגוֹז שְׁנַפְרִיךְ הַבֵּית בְּקֶרֶן וְזֵית, וְכֵן שְׁנַפְרִיךְ קִירוֹי שֶׁל הַבֵּית
 76 (בְּאַרְבַּע) – בְּאַרְבַּעָה] – בְּרוּחַב אַרְבַּעַה טַפְחִים.
 77 כְּלוּמַר, כּוֹתְלֵי הַבֵּית נִפְרָצוּ בְּקֶרֶן זֵית מִשְׁנֵי צַדִּים, חֲמֵשׁ אַמּוֹת
 78 וְעוֹד מֵעֵט מִכֵּאֵן וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת מִכֵּאֵן, וְתַקְרַת הַבֵּית נִפְרָצָה אֵף הִיא
 79 לְאוּרֵךְ פִּירְצַת הַכְּתָלִים, בְּרוּחַב אַרְבַּעַה טַפְחִים [צִיּוּר ג' 8], וְנִמְצָא
 80 עֵתָהּ, שְׂכַדִּי לְסַתּוֹם אֶת הַפִּירְצָה צֵרִיךְ לומר דִּין 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד
 81 וְסוֹתֵם' בְּאַרְבַּעַה מְקוּמוֹת, וְכִיּוֹן שְׁלִשִׁית שְׂמוּאֵל אֵין אוֹמְרִים 'פִּי
 82 תַקְרָה' אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה מְקוּמוֹת לְפִיכָךְ נֹאסֵר לְטַלְטֵל בְּבֵית זֶה.
 83 הַגְּמָרָא מְבַאֵרַת בְּשִׁית רַב וְשְׂמוּאֵל מְדוּעַ אֵינָם סוֹבְרִים זֶה כַּדְּעַת
 84 זֶה: שְׂמוּאֵל לֹא אָמַר בְּרַב, שְׂהַמְשֻׁנָּה עוֹסֶקֶת בְּבֵית בַּעַל תַּקְרָה
 85 מְשׁוּפַעַת, וּמִטַּעַם זֶה אֵין אוֹמְרִים בַּהּ 'פִּי תַקְרָה', מִשּׁוּם דְּאַלְכֶסוֹן
 86 לֹא קָנְתִּי – אֵין מְפוּרָשׁ בְּמִשְׁנָה שְׂהִיתָה תַּקְרַת הַבֵּית עֲשׂוּיָה
 87 בְּאַלְכֶסוֹן, וְלְפִיכָךְ מִסְתַּבֵּר לומר שְׂהִיא עוֹסֶקֶת בְּבֵית בַּעַל תַּקְרָה
 88 יִשְׂרָה, כְּפִי שְׂהִיו סַתֵּם בְּתִים שְׁבוּמָנָם.
 89 וְרַב לֹא אָמַר בְּשְׂמוּאֵל, שְׂהַמְשֻׁנָּה עוֹסֶקֶת בְּבֵית שְׂקִירוֹי בְּאַרְבַּעָה,
 90 דְּהֵינּוּ, שִׁישׁ לוֹ אַרְבַּע פִּוּת שְׁצֵרִיךְ לְסוֹתָמָם, לְפִי שְׂהוּא סוֹבֵר שְׂאֵף
 91 אִם נֹאמַר בֵּן, מִכָּל מְקוֹם נִיתֵן לומר כְּבַל אַרְבַּעַת הַפִּוּת 'פִּי תַקְרָה
 92 יוֹרֵד וְסוֹתֵם', דְּהֵא תֵּוִיא לִיָּהּ – שְׂהָרִי בֵּית זֶה הוּא כְּמוֹ אֲכַסְרֵיהּ
 93 הַעוֹמֵדַת בְּבַקְעָה, שְׂאֵינָה מוֹקֶפֶת מַחֲצוֹת כְּלָל, וְיֵשׁ לַהּ אַרְבַּע פִּוּת
 94 שְׁצֵרִיךְ לְסוֹתָמָם [צִיּוּר ה'], וְאֵף עַל פִּי כֵּן אוֹמְרִים כְּכּוֹלם 'פִּי תַקְרָה
 95 יוֹרֵד וְסוֹתֵם'. וְרַב לְמַעֲמִיָּה – וְרַב סוֹבֵר כּוּזָה כְּשִׁיתָהּ, דְּאָמַר,
 96 אֲכַסְרֵיהּ מוֹתֵר לְמַלְטֵל בְּכוּלָּהּ, מֵאַחַר וְאוֹמְרִים 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד
 97 וְסוֹתֵם' כְּבַל אַרְבַּעַת הַמַּחֲצוֹת.
 98 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת מַחְלוֹקַת רַב וְשְׂמוּאֵל בְּדִין אַכְסֵרָה בְּבַקְעָה
 99 וּמְבַאֵרַת אֶת סְבֻרוֹתֵיהֶם: דְּאֵיתָמַר – שְׂכֵן נֹאמְרָה מַחְלוֹקַת בְּבֵית
 100 הַמְּדַרְשׁ, לְגַבֵּי אֲכַסְרֵיהּ הַעוֹמֵדַת בְּבַקְעָה, וְאֵינָה מוֹקֶפֶת מַחֲצוֹת
 101 כְּלָל. רַב אָמַר, מוֹתֵר לְמַלְטֵל בְּכוּלָּהּ, וְשְׂמוּאֵל אָמַר, אֵין מְטַלְמֵלִין
 102 בַּהּ אֵלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת.
 103 מְבַאֵרַת הַגְּמָרָא: רַב אָמַר מוֹתֵר לְמַלְטֵל בְּכוּלָּהּ, מֵאַחַר וְהוּא סוֹבֵר
 104 דְּאֵמְרֵינִי 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם' אֵפִילוֹ בְּאַרְבַּע מַחֲצוֹת. וְשְׂמוּאֵל
 105 אָמַר אֵין מְטַלְמֵלִין בַּהּ אֵלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, לְפִי שְׂלִדְעָתוֹ לֹא אֵמְרֵינִי
 106 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם' בְּאַרְבַּע מַחֲצוֹת.
 107 מְבִיאָה הַגְּמָרָא מַחְלוֹקַת בַּאֲיִזָּה אֹפֶן נַחֲלָקוּ רַב וְשְׂמוּאֵל
 108 בְּאַכְסֵרָה: יֵשׁ אוֹמְרִים, בְּפִירְצָה שְׂרוּחָבָה עַד עֶשְׂרֵי אַמּוֹת, כּוּלֵּי
 109 עֶלְמָא לֹא פְּלִיגִי – לֹא נַחֲלָקוּ רַב וְשְׂמוּאֵל, אֲלֵא הַכֵּל מוֹדִים
 110 שְׂאוּמֵרִים בַּהּ 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם' וְשְׂמוּאֵל בְּאַרְבַּע מַחֲצוֹת. כִּי
 111 פְּלִיגִי – בַּאֲיִזָּה אֹפֶן נַחֲלָקוּ, בְּפִירְצָה שְׂרוּחָבָה יִתֵּר מְעַשֵּׂר אַמּוֹת,
 112 שְׂלַרְב אוֹמְרִים בַּהּ דִּין 'פִּי תַקְרָה', וְלִשְׂמוּאֵל אֵין אוֹמְרִים.
 113 וְאֵיבָא דְאָמְרִי – וְיֵשׁ אוֹמְרִים, בְּפִירְצָה שְׂרוּחָבָה יִתֵּר מְעַשֵּׂר אַמּוֹת,
 114 כּוּלֵּי עֶלְמָא לֹא פְּלִיגִי – לֹא נַחֲלָקוּ רַב וְשְׂמוּאֵל, אֲלֵא הַכֵּל מוֹדִים
 115 שְׂאֵין אוֹמְרִים בַּהּ 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם', כִּי פְּלִיגִי – אֵימַתִּי נַחֲלָקוּ,
 116 בְּפִירְצָה שְׂרוּחָבָה עֶשְׂרֵי אַמּוֹת, שְׂלַדְבִּיר רַב אוֹמְרִים בַּהּ דִּין 'פִּי
 117 תַקְרָה', וְאֵילוֹ לְשְׂמוּאֵל אֵין אוֹמְרִים, וְלְפִיכָךְ אֲסוּר לְטַלְטֵל שֵׁם.
 118 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דֵינָם שְׂאֵמְרוּ רַב יִהוּדָה וְרַבָּה בַּהּ אַבּוּהּ, וּמְבַרַרַת
 119 אִם נִיתֵן לַהֲעַמִּידֵם אֵף כַּדְּעַת שְׂמוּאֵל: וְהָא – וְדִין זֶה דְּאָמַר רַב
 120 יְהוּדָה,
 121

וּבְגוֹז שְׁנַפְרֵיָּהּ בְּקֶרֶן וְזֵית – בְּפִינַת הַחֲצַר. כְּלוּמַר, שְׂאֵין הַמְּשֻׁנָּה
 1 עוֹסֶקֶת בְּאוּפֵן שְׁנַפְרָצוּ בְּחֲצַר שְׁתֵּי פִירְצוֹת בְּשְׁתֵּי רוּחוֹת זֶה כְּנֶגֶד זֶה,
 2 כְּגוֹן פִּירְצָה אַחַת בְּמוֹרָח וְהַשְּׁנִיָּה בְּמַעֲרַב, אֲלֵא שְׁנַפְרָצָה בַּה
 3 פִּירְצָה אַחַת הַתּוֹפֶסֶת שְׁנֵי צַדִּים, כְּגוֹן בְּקֶרֶן מוֹרְחִית דְּרוּמִית [צִיּוּר
 4 א], וּבְאוּפֵן כּוּזָה אוֹסֶרֶת הַפִּירְצָה אֶת הַחֲצַר אֵף אִם אֵינָה רַחְבָּה
 5 יוֹתֵר מִעֶשֶׂר אַמּוֹת, שְׂכֵן אֵי אֵפְשֵׁר לְדוֹן אוֹתָהּ כִּפְתָּח, מִשּׁוּם
 6 דְּפִתְחָא בְּקֶרֶן וְזֵית לֹא עֶבְרֵי אֵינְשֵׁי – שְׂאֵין דֶּרֶךְ הָאֲנָשִׁים לַעֲשׂוֹת
 7 פְּתַח בְּקֶרֶן וְזֵית.
 8 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְכֵן בֵּית שְׁנַפְרִיךְ מִשְׁתִּי רוּחוֹתָיו.
 9 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מֵאֵי שְׂנָא – מְדוּעַ שׁוּנָה הִדְּבַר, שְׂאֵם נַפְרִיךְ הַבֵּית
 10 רַק מְרִיחַ אַחַת וְ– מִצַּד אַחַד מוֹתֵר לְטַלְטֵל בּוֹ, מִשּׁוּם דְּאֵמְרֵינִי 'פִּי
 11 תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם', כְּלוּמַר, שְׂדָנִים אֶת קֶצֶה הַגֵּג כֵּאֵילוֹ יוֹרֵד וְסוֹתֵם
 12 אֶת הַמַּחֲצֵה שְׁנַפְרָצָה, אִם כֵּן מִטַּעַם זֶה כְּשַׁנְפְרִיךְ הַבֵּית מִשְׁתִּי
 13 רוּחוֹת נָמִי לִיָּא – גַּם כֵּן יֵשׁ לומר 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם' אֶת שְׁתֵּי
 14 הַמַּחֲצוֹת שְׁנַפְרָצוּ.
 15 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמְרֵי דְבִי רַב מִשְׁמִיָּה דְרַב – אָמְרוּ בְּנֵי יִשְׁבּוּתוֹ שֶׁל
 16 רַב בִּשְׁם רַב, בְּגוֹז שְׁנַפְרִיךְ הַבֵּית מִשְׁתִּי רוּחוֹתָיו בְּקֶרֶן וְזֵית, וְקִירוֹי
 17 שֶׁל הַבֵּית עוֹמֵד בְּאַלְכֶסוֹן, דְּלִיבָא לְמִימַר – שְׂבְּאוּפֵן כּוּזָה אֵי אֵפְשֵׁר
 18 לומר 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם', כְּלוּמַר, הַמְּשֻׁנָּה עוֹסֶקֶת בְּתַקְרָה
 19 מְשׁוּפַעַת שְׂאֵין אוֹמְרִים בַּהּ 'פִּי תַקְרָה', וּמַעֲתָה נִידוֹן הַבֵּית כְּמוֹ
 20 חֲצַר, שְׂאֵם נַפְרִיךְ בְּעֶשֶׂר אַמּוֹת מֵרוּחַ אַחַת, אוֹ אֵפִילוֹ מִשְׁתִּי רוּחוֹת
 21 זֶה כְּנֶגֶד זֶה, מוֹתֵר הִיָּה לְטַלְטֵל בּוֹ, לְפִי שְׂהַפְרָצוֹת נִידוּנוֹת כְּפַתְחוֹם,
 22 אֲבַל מֵאַחַר וְהַמְּשֻׁנָּה עוֹסֶקֶת בְּבֵית שְׁנַפְרִיךְ בְּקֶרֶן וְזֵית, דְּהֵינּוּ, שִׁישׁ
 23 בּוֹ שְׁתֵּי פִירְצוֹת בְּשְׁתֵּי רוּחוֹת הַסְּמוּכוֹת זֶה לְזֶה, אֵי אֵפְשֵׁר לַהֲתִיר
 24 הַפְּרָצוֹת מִדִּין 'פְּתַח', לְפִי שְׂאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת פְּתַח בְּקֶרֶן וְזֵית, וְעַל
 25 כֵּן נֹאסֵר הַבֵּית בְּטַלְטוֹל בְּשַׁבְּתוֹת הַבְּאוֹת.
 26 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּעָה נוֹסֶפֶת בְּבִיאור הָאֹפֶן שְׁבוֹ עוֹסֶקֶת מִשְׁנָתָנוּ
 27 לְגַבֵּי חֲצַר וּבֵית שְׁנַפְרָצוֹ: וְשְׂמוּאֵל אָמַר, הַרִישָׁא שֶׁל הַמְּשֻׁנָּה 'חֲצַר
 28 שְׁנַפְרָצָה מִשְׁתִּי רוּחוֹתֶיהָ', עוֹסֶקֶת אֵפִילוֹ בְּפִירְצָה שְׂהִיא רַחְבָּה יִתֵּר
 29 מְעַשֵּׂר אַמּוֹת.
 30 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי הָבִי – אִם כֵּן, אֵפִילוֹ אִם נִפְרָצָה הַחֲצַר רַק מְרִיחַ
 31 אַחַת נָמִי – גַּם כֵּן יֵשׁ לְאָסוּר לְטַלְטֵל בַּהּ, שְׂכֵן פִּירְצָה שְׂהִיא רַחְבָּה
 32 יוֹתֵר מִעֶשֶׂר אַמּוֹת אֵינָה נִידוּנִית כְּפַתָּח, וּמְדוּעַ הוּצַרְכָּה הַמְּשֻׁנָּה
 33 לומר שְׁנַפְרָצָה הַחֲצַר מִשְׁנֵי צַדִּים.
 34 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אִכֵּן לֹא הוּצַרְכָּה הַמְּשֻׁנָּה לומר כֵּן מִשּׁוּם חֲצַר,
 35 שְׂהָרִי אֵף כְּשַׁנְפְרָצָה מִצַּד אַחַד הִיא נֹאסֶרֶת, אֲלֵא שְׂנַקְשָׁה הַמְּשֻׁנָּה
 36 כֵּן מִשּׁוּם בֵּית, שְׂאֵינוֹ נֹאסֵר אֲלֵא בְּאוּפֵן שְׁנַפְרִיךְ מִשְׁנֵי צַדִּים.
 37 שְׁבָה הַגְּמָרָא וּמִקְשָׁה: וְכִיָּה גּוֹפִיָּה תְּקִישִׁי – וְלְגַבֵּי בֵּית עֲצָמוּ יֵשׁ
 38 לַהֲקִשּׁוֹת, מֵאֵי שְׂנָא – מְדוּעַ שׁוּנָה הִדְּבַר, שְׂאֵם נַפְרִיךְ הַבֵּית רַק מְרִיחַ
 39 אַחַת מוֹתֵר לְטַלְטֵל בּוֹ, מִשּׁוּם דְּאֵמְרֵינִי 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם', אִם
 40 כֵּן, מִטַּעַם זֶה אֵף בְּשַׁנְפְרִיךְ מִשְׁתִּי רוּחוֹת נָמִי נִיָּא – גַּם כֵּן יֵשׁ לַהֲתִיר
 41 מִשּׁוּם 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם'.
 42 וְתוֹ – וְעוֹד יֵשׁ לַהֲקִשּׁוֹת, כִּי אֵיִת לִיָּהּ לְשְׂמוּאֵל – וְכִי שְׂמוּאֵל סוֹבֵר
 43 אֶת דִּין 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם', וְהָא אֵתָמַר – וְהָרִי נֹאמְרָה מַחְלוֹקַת
 44 אַמּוֹרָאִים לְגַבֵּי אֲכַסְרֵיהּ [– תַּקְרָה הַעוֹמֵדַת עַל גַּבֵּי עַמּוּדִים]
 45 שְׂבַקְעָה, שְׂאֵין לַהּ מַחֲצוֹת כְּלָל [וְרַא הַלֵּךְ צִיּוּר ה'], מַה דֵּינָה
 46 לְגַבֵּי טַלְטוֹל בְּשַׁבְּתָה. רַב אָמַר, מוֹתֵר לְמַלְטֵל בְּכוּלָּהּ, לְפִי שְׂאוּמֵרִים
 47 בַּהּ 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם', וּמִמִּילָא הִיא נִידוּנִית כְּמוֹקֶפֶת מַחֲצוֹת
 48 מִכָּל צַדִּידָה, וְרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד הִיא. וְשְׂמוּאֵל אָמַר, אֵין מְטַלְמֵלִין בַּהּ
 49 אֵלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלַבַּד, לְפִי שְׂאֵין אוֹמְרִים בַּהּ 'פִּי תַקְרָה',
 50 וְעַל כֵּן אֵינָה נִידוּנִית כְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד, אֲלֵא בְּכַרְמִלִית. מְבוּאֵר מְדַבְּרֵי
 51 שְׂמוּאֵל שְׂאֵינוֹ סוֹבֵר לְדִין 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם', וְאִם כֵּן קִשָּׁה
 52 לְשִׁיטָתוֹ מְדוּעַ נִקְשָׁה הַמְּשֻׁנָּה בֵּית שְׁנַפְרִיךְ מִשְׁתִּי רוּחוֹתָיו, הָרִי אֵף
 53 אִם לֹא נַפְרִיךְ אֲלֵא מִצַּד אַחַד נֹאסֵר לְטַלְטֵל בּוֹ, מֵאַחַר וְהוּא מַעֲמִיד
 54 אֶת הַמְּשֻׁנָּה בְּפִירְצָה שְׂהִיא רַחְבָּה יוֹתֵר מִעֶשֶׂר אַמּוֹת, שְׂאֵינָה
 55 נִידוּנִית כִּפְתָּח.
 56 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָא לֹא קָשְׁיָא – קוּשִׁיא זֶה [וְהַשְּׁנִיָּה] אֵינָה קִשָּׁה, לְפִי
 57 שְׂלֵא נַחֲלַק שְׂמוּאֵל עַל דִּין 'פִּי תַקְרָה' לְגַמְרֵי, אֲלֵא כִּי לִיָּת לִיָּהּ –
 58 אֵימַתִּי אֵינוֹ סוֹבֵר לְדִין זֶה, רַק בְּאוּפֵן שְׁצֵרִיךְ לַעֲשׂוֹת אַרְבַּע מַחֲצוֹת
 59 עַל יַדִּי דִין 'פִּי תַקְרָה', כְּגוֹן לְגַבֵּי אַכְסֵרָה בְּבַקְעָה שְׂאֵין לַה
 60

נחשבות כמחיצות גמורות להתיר לטלטל בשבת, אָבֵל הָכָא – כאן, 57
 לענין סוכה, דְּהֵינּוּ מְחִיצוֹת לְאִי לְפִינֵיהּ עֲבִידֵי – שאלו הקורות 58
 העליונות של האכסדרה לא נעשו לשם מצות סוכה, לֹא יִקַּל רַב 59
 לומר בה 'פי תקרה יורד וסותם', ואם כן אין לה דפנות ופסולה 60
 היא. 61
 שנינו במשנה: רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, אִם מוֹתְרִין לאותו שבת מותרין 62
 לעתיד לבא, ואם אסורין לעתיד לבא אסורין לאותו שבת. 63
 הגמרא מבררת את כוונת דברי רבי יוסי: דִּישָׁנָא לְהוּ – נסתפקו 64
 בני הישיבה, האם כוונת רבי יוסי לְאָסוּר, או דִּישָׁנָא לְהוּ – נסתפקו 65
 לעתיד לבא כך אסורים אף לאותה שבת, או שמוא כוונתו לְהִתִּיר, 66
 ולומר שכשם שמותרים לאותה שבת כך מותרים לעתיד לבא. 67
 הגמרא פושטת את הספק: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, כוונת רבי יוסי היא 68
 לְאָסוּר אף בשבת זו, כשם שאסור לעתיד לבא. וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, 69
 שכונת רבי יוסי היא לְאָסוּר. 70
 ומביאה הגמרא ראיה לכך מברייתא: תַּנְיָא נְמִי הָכִי – אכן שנינו 71
 כך בברייתא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּשֵׁם שְׁאִמְרִין הֵם בטלטול לְעֵתִיד לְבֹא 72
 – בשבתות הבאות, כִּן אִמְרִין הֵם אף לְאִוְתוֹ שֶׁבֶת. 73
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד לפסוק במחלוקת 74
 התנאים שבמשנתנו: אִיתְרָם – נאמרה מחלוקת בבית המדרש, 75
 כיצד יש לפסוק במחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי במשנתנו, לגבי 76
 חצר או בית שנפרצו משתי רוחות, או מבוי שניטלה קורתו או 77
 לחויו. רַב הֵיִיא פִּר יוֹסֵף אָמַר בְּשֵׁם רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסֵי, שאסורים 78
 הם אף לאותה שבת. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה, שמותרים 79
 הם בטלטול בשבת שבה נפרצו. 80
 הגמרא מקשה סתירה בדברי שמואל: וְיָ אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי – האם 81
 אמר שמואל כך, שיש לפסוק הלכה כרבי יהודה במשנתנו, וְהֵתֵן 82
 – והרי שנינו (לעיל פא), אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמָה דְּכָרִים אָמְרִים שְׁאִין 83
 מערבין עבור אדם ללא ידיעתו, בְּעִירוּבֵי תְּהוּמֵי, שיש בהם גם 84
 הפסד לאדם, שאף על פי שהוא נשכר בכך שיכול לילך יותר 85
 מאלפיים אמה לצד שהניחו לו את העירוב, מכל מקום הוא 86
 מפסיד בכך שיש לו פחות מאלפיים אמה לצד האחר, אָבֵל בְּעִירוּבֵי 87
 תְּחִירוֹת שיש בהם רק ריוח בלא הפסד כלל מְעַרְבִין לאדם בִּין לְדַעַת 88
 בִּין שְׁלֵא לְדַעַת, לְפִי שְׂוִבִין לְאָרֶם שְׁלֵא בְּפִנְיָו, וְאִין הִכִּין לוֹ שְׁלֵא 89
 בְּפִנְיָו. 90
 ועל דברי המשנה הללו אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר – [בשם] שְׁמוּאֵל, הִלְכָה 91
 בְּרַבִּי יְהוּדָה, שמותר לערב עירובי חצירות עבור אדם שלא 92
 בידיעתו, וְלֹא עוֹד – ולא זו בלבד, אֵלֶּא בְּכָל מְקוֹם שֶׁשָּׁנָה רַבִּי יְהוּדָה 93
 בְּעִירוּבֵי, הִלְכָה כְּמוֹתוֹ. וְאָמַר לִיה רַב חֲנַנְיָ בְּגִתְתָּא – [מן העיר 94
 בגדל] לְרַב יְהוּדָה, האם אָמַר שְׁמוּאֵל שהלכה כרבי יהודה אִפִּילוּ 95
 בְּמִבּוֹי שְׁנִיטְלָה קוֹרְתוֹ אוֹ לְחִיּוֹ, שמוותר לטלטל בו באותה שבת. 96
 וְאָמַר לִיה רַב יְהוּדָה, פְּדִינֵי עִירוּבִין שֶׁל חֲצִירוֹת וְתוּחוּמִין בְּלִבְד 97
 אִמְרִיתִי לָךְ שֶׁפֶסַק שְׁמוּאֵל הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְלֹא פְּדִינֵי מְחִיצוֹת, 98
 ולפיכך אין הלכה כמותו במבוי שניטלה קורתו או לחויו, שהוא 99
 מדיני מחיצות. 100
 מתבאר מכך, ששמואל אינו פוסק במשנתנו כרבי יהודה, וזה 101
 סותר למה שנאמר לעיל בשמו שהלכה כרבי יהודה במשנתנו. 102
 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב עֲנַן, לְדִידֵי מִיפְרָשָׁא לִי מֵינִיחָא דְשְׁמוּאֵל – 103
 לי פירש שמואל ענין זה, שאין סתירה בין הדברים, לפי שכל אחת 104
 מן המימרות נאמרה באופן אחר. כֵּן פֶּסַק שְׁמוּאֵל הִלְכָה כְּרַבִּי 105
 יהודה במשנתנו, מדובר בְּשִׁנְפְּרִיצָה החצר לְכַרְמְלִית, שבוז סובר 106
 שמואל להתיר הטלטול בחצר לאותה שבת, שכן אפילו אם 107
 ירציאו בשגגה מן החצר לכרמלית אין בכך איסור תורה. ואילו 108
 כֵּן שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל שאין הלכה כרבי יהודה, מדובר בְּשִׁנְפְּרִיצָה 109
 החצר לְרֵשֵׁת הָרִפִּים, שבוז סובר שמואל שיש לאסור בה את 110
 הטלטול אף לאותה שבת, לפי שיש לחוש שמא ירציאו בשגגה מן 111
 החצר לרשות הרבים, ויעברו על איסור תורה. 112

קוֹרָה שהיא רחבה אֲרֻפָּעָה טפחים, הרי זה מְתִיר את הטלטול 1
 בְּחוּרְבָּהּ. כלומר, חורבה שנפרצה לרשות הרבים ונאסרה בטלטול, 2
 אם יש בתוכה קורה ברוחב ארבעה טפחים העומדת על יתדות 3
 [ציור א], מותר לטלטל תחת הקורה, לפי שדנים את ארבעת צדדי 4
 הקורה כאילו יורדים למטה וסותמים, ונמצא שהמקום שתחת 5
 הקורה מוקף מחיצות. וכן דין זה שרַב נְהָמֵן אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי פִּר 6
 אָבוּהּ, קוֹרָה ברוחב אֲרֻפָּעָה טפחים, הרי זה מְתִיר את הטלטול 7
 בְּמִים. כגון בור העומד בין שתי חצרות, חציו בחצר האחת וחציו 8
 בחצר השנייה, ולא עירבו המצות זו עם זו, אוסרים הם זה על זה 9
 לדלות מים מן הבור. אך כן מונחת קורה ברוחב ארבעה טפחים 10
 מעל הבור באמצעו [ציור ב], רשאים שניהם לשאוב מים מן הבור, 11
 שכן דנים את צדדי הקורה כאילו יורדים ועושים מחיצות בתוך 12
 הבור. מְנֵי – כשיטת מי אמרו אמוראים אלו את דיניהם, האם כרב 13
 או כשמואל. 14
 מבארת הגמרא: לְהָךְ לְשִׁנְאָה דְאִמְרַת – לפי הדעה הסוברת 15
 שבפירצה שהיא בְּרוּחַב עֶשְׂרֵי אַמּוֹת לֹא פְּלִיגֵי – לא נחלקו רב 16
 ושמואל, אלא הכל מודים שאומרים בה 'פי תקרה יורד וסותם' 17
 אפילו מארבעה צדדים. נִיתֵן לְהַעֲמִיד אֵת דְּבַרִּי רַב יְהוּדָה וְרַבִּי 18
 בר אבוה בְּקוֹרָה שאורכה עֶשְׂרֵי אַמּוֹת, וְבִאֻפֵּן כּוּזָה הֵיוּ דְּבִרְיָהֶם 19
 כְּדָרְגֵי הַבֵּל – בין כשיטת רב ובין כשיטת שמואל. אבל לְהָךְ לְשִׁנְאָה 20
 דְאִמְרַת – לפי הדעה הסוברת שרב ושמואל פְּרִיצָה שרוחבה עֶשְׂרֵי 21
 אַמּוֹת פְּלִיגֵי – נחלקו, כלומר, שלדברי שמואל לעולם אין אומרים 22
 'פי תקרה' בארבעה צדדים, אם כן בהכרח שדברי רבי יהודה ורבה 23
 בר אבוה והסוברים שאומרים 'פי תקרה' מארבעת צדדי הקורה] 24
 הם כְּשִׁיטַת רַב בְּלִבְד וְלֹא כְּשִׁמּוּאֵל. 25
 הגמרא מבררת האם אביי ורבא נחלקו במחלוקתם של רב 26
 ושמואל: לְיָמָא – האם יש לומר, שאביי וְרַבָּא בְּפְּלוּגְתָא 27
 – [במחלוקת] דְּרַב וְשְׁמוּאֵל כְּמִפְּלִגֵי – [נחלקו]. דְאִיתְרָם – שכן 28
 נאמרה הלכה בבית המדרש. אדם שסִבְּךָ – הניח סכך על גְּמִי 29
 אֲבִיבְרָה שֵׁישׁ לֵה פְּצִימִין – עמודים קבועים במחיצותיה, ויש פחות 30
 משלשה טפחים בין עמוד לעמוד, הרי זו בְּשִׁירָה, שמאחר ואין 31
 אור שלשה טפחים בין עמוד לעמוד דנים את הריחוק שבין 32
 העמודים כסתום, מדין 'לבד', ונמצא שסוכה זו יש לה מחיצות 33
 מכל צדדיה. אבל אם אִין לֵה פְּצִימִין – עמודים, נחלקו אמוראים 34
 בדיניה. אַבְיִי אָמַר, בְּשִׁירָה. וְרַבָּא אָמַר, פְּסוּלָה. ומבארת הגמרא את 35
 סברות מחלוקתם. אַבְיִי אָמַר סוכה זו בְּשִׁירָה היא, משום שהוא 36
 סובר [אמר] ד[אמרינן] 'פי תקרה יורד וסותם'. כלומר, שדנים את 37
 הקורות העליונות של האכסדרה כאילו יורדות למטה, ונמצא 38
 שיש כאן מחיצות מכל הצדדים. וְרַבָּא אָמַר סוכה זו פְּסוּלָה היא, 39
 לפי שהוא סובר דלא [אמר] [אמרינן] 'פי תקרה יורד וסותם', 40
 ונמצא שסוכה זו אין לה מחיצות. 41
 ומעתה מבררת הגמרא. לְיָמָא – האם יש לומר, שאַבְיִי סובר בְּרַב, 42
 שאומרים 'פי תקרה' אפילו בארבעה צדדים, וְאִילוּ רַבָּא סובר 43
 בְּשְׁמוּאֵל שאין אומרים 'פי תקרה' בארבעה צדדים. 44
 מבארת הגמרא: אֵלֶּיכָא דְשְׁמוּאֵל בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגֵי – בשיטת 45
 שמואל אכן לא נחלקו אביי ורבא, אלא הכל מודים שהוא פוסל 46
 סיבך המונח על אכסדרה שאין לה פְּצִימִין, מאחר והוא סובר 47
 שאין אומרים דין 'פי תקרה' בארבע רוחות. ולפיכך בהכרח שאביי 48
 סובר כרב ולא כשמואל. כִּי פְּלִיגֵי – אמנם באיזה אופן נחלקו אביי 49
 ורבא, אֵלֶּיכָא דְרַב – בשיטת רב. אַבְיִי מְכַשֵּׁיר סִיבֵךְ שֶׁעַל גְּבִי 50
 אכסדרה, בְּשִׁיטַת רַב שֶׁמְתִיר לְטַלְטַל באכסדרה בבקעה משום 'פי 51
 תקרה יורד וסותם'. וְאִילוּ רַבָּא סובר, עַד כֵּן לֹא קָאָמַר רַב הָתָם – 52
 שלא אמר רב שם, לגבי אכסדרה בבקעה, להתיר לטלטל בה 53
 בשבת מדין 'פי תקרה', אֵלֶּא משום דְּהֵינּוּ מְחִיצוֹת – שאלו הקורות 54
 העליונות של האכסדרה [ועל ידם נעשות המחיצות של 'פי 55
 תקרה'], לְאֲבִיבְרָה עֲבִידֵי – לצורך האכסדרה נעשו, ולפיכך דין 56

עירובין. פרק תשיעי – כל גגות דף צה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קכז רש"י

1 שיש לה פצימין – עמודין קבועין במחיצותיה פחות משלשה. אליבא דשמואל כולי
 2 עלמא לא פליגי – כלומר: ודאי בדקאמרת אביי כרב ולא כשמואל, דמודה אביי
 3 דלשמואל פסולה. דכיון דבאכסדרה הדגן פיות תקרה לאכסדרה נעשה, ואפילו הכי אסר
 4 בטלטול שבת – כל שכן דלא מהני לענין סוכה, דלא לסוכה עבידי. כי פליגי אליבא
 5 דרב – כלומר: הא דאמר רבא כשמואל ולא
 6 כרב לא הוא, דרבא נמי כרב אמרה למילתיה;
 7 ואמר לך: עד כאן לא קא שרי רב לענין שבת.
 8 אלא דהני מחיצות – פירוש אותן הקורות
 9 הנתונים על ארבעה עמודים: דאיננהו פי תקרה
 10 – לאכסדרה עבידי. לאו לסוכה – לשם סוכה,
 11 אף על גב דלא בעי מחיצות לשמן – כולי האי
 12 מהיא לא מקילינן. במה דברים אמורים –
 13 דצריך להודיע בפרק "חלוך". ערובי חצירות –
 14 לעולם הוא זכות לחן, אבל ערובי תחומין –
 15 פעמים שהוא חוב, שמפסיקין לרוח שכנגדה.
 16 נפרצה לכרמלית – שרי כרבי יהודה. דאי נמי
 17 אתי לאפקעי לבר – לאו איסורא דאורייתא
 18 איכא.

19 **משנה** על גבי שני בתים – הם בשני צידי
 20 רשות הרבים – מטלטלין תחת העלייה, דפי
 21 תקרה מכאן ומכאן יורד וסותם. וכן גשרים
 22 המפולשים – שיש להם מחיצות מלמטה בשני
 23 הצדדים. מערבין למבוי המפולש – הואיל
 24 ואיכא שתי מחיצות.
 25 **גמרא** דאורייתא – הלכה למשה מסיני,
 26 כדאמרין בפרק קמא (ד.א.): שיערין חצוצין
 27 ומחיצות הלכה למשה מסיני. והרי יש כאן שתי
 28 מחיצות משני הבתים, דאי לאו משום פי תקרה
 29 – לא הוה שרי. יתר על כן וכו' – רישא
 30 דברייתא: אחד חלוך שבין שני בתים, ואחד חלוך
 31 שבין שתי חצירות וגשרים ונפשות ורשות
 32 הרבים המקורה – מטלטלין תחתיהן בשבת,
 33 דברי רבי יהודה. יתר על כן אמר רבי יהודה:
 34 דאפילו רשות הרבים גמורה, ואין שם תקרה
 35 למימר יורד וסותם – שרי בשתי מחיצות של
 36 שני צידי רשות הרבים. מההיא אין – מצית
 37 למשמע דשתי מחיצות דאורייתא. אבל
 38 ממתניתין לא שמענין לה דטעמא משום סתימת
 39 פי תקרה הוא. מתניתין נמי דייקא – דאית לה
 40 לרב יהודה שתי מחיצות דאורייתא. אי אמרת
 41 בשלמא – טעמיה דרבי יהודה דקמייתא משום
 42 דשתי מחיצות דאורייתא – היינו דקתני "ועוד
 43 זו" דמשמע: ועוד. ואף על גב דליכא פי תקרה
 44 – מתיר רבי יהודה משום האי טעמא. אלא אי
 45 אמרת טעמיה בקמייתא משום פי תקרה – מאי
 46 ועוד? הא במבוי ליכא פי תקרה. לשון אחר:
 47 מתניתין נמי דייקא כרבה, דטעמא דקמייתא
 48 משום פי תקרה הוא. והכי גרסינן: אי אמרת
 49 בשלמא דטעמא דרבינו יצחק בקמייתא משום
 50 דקטברי פי תקרה יורד וסותם, ובתרייתא משום
 51 שתי מחיצות – היינו דקתני "ועוד זו מתיר רבי
 52 יהודה" ואף על גב דליכא פי תקרה – משום
 53 שתי מחיצות. אלא אי אמרת קמייתא נמי משום
 54 שתי מחיצות – מאי ועוד? היא היא ופשיטא
 55 דמערבין. – ראשון שמעתי. ואית גרסי
 56 כלישנא בתרא, ומסתברא כותייהו.

57 **הדרן עלך כל גגות**
 58 **משנה** המוצא תפילין מכניסן זוג זוג. רבן גמליאל אומר: שנים שנים. במה דברים אמורים
 59 – בישנות, אבל בחדשות – פטור. מצאן צבתים או פריכות – מחשיד עליהן ומביאן,
 60 ובסכנה
 61 **הדרן עלך כל גגות**

1 **ושמואל** אמר הלכה כרבי יהודה – בסמוך מוקי לה נפרצה לכרמלית. ונראה דהלכתא
 2 כרב באיסורי ואפילו נפרצה לכרמלית הלכה כרבי יוסי דמתני. והכא
 3 דאיננהו למחיצות, אפילו רבי יוסי מודה, דאמר: שבת הואיל והותרה הותרה, כדאמרין
 4 פרק קמא (ז.א.). **איתביה** יתר על כן – פריך מברייתא, משום דמתניתין דקתני: ועוד
 5 אמר רבי יהודה מערבין במבוי המפולש – לא
 6 שמענין ברשות הרבים גמורה.

7 **הדרן עלך כל גגות**
 8 **המוצא** תפילין – דף פירקא במסכת שבת
 9 הוה ליה למיתני גבי הוצאת, אלא
 10 משום דקתני סיפא: רבי יהודה אמר נתן אדם
 11 לחבירו וחבירו לחבירו, ואפילו חוץ לתחום. ועוד:
 12 משום דקתני בסוף פרקין, רבי שמעון אומר: כל
 13 מקום שהתירו לך חכמים – משלך נתנו לך,
 14 ומפרש בגמרא דקאי אסוף "מי שהוציא אהו".
 15 **מכניסין** זוג זוג – בסוף פרק קמא דביצה
 16 (ט.א.) מוכח דאיירי דלא מינטרי
 17 מחמת כלבי. אבל מינטרי מחמת כלבי, אף על גב
 18 דלא מינטרי מחמת גבוי – לא. **אבל** בחדשות
 19 פטור – איסור נמי איכא, דלקמן (ז.א.) תניא
 20 אסור בחדשות.
 21 לימא

12 **לְאָסוּר** או לְהִתִּיר? אָמַר רַב שֶׁשֶׁת: לְאָסוּר. וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְאָסוּר. תֵּינִי נִמְי הֵכִי, אָמַר
 13 רַבִּי יוֹסִי: בְּשֵׁם שְׁאֲסוּרִין לְעֵתִיד לְכָא, כִּד אֲסוּרִין לְאוֹתוֹ שֶׁבֶת. אִיתְמַר, רַב חֵיָא פִּר יוֹסֵף
 14 אָמַר: הֲלֵכְהָ פִּרְבֵי יוֹסִי. וְשִׁמוּאֵל אָמַר: הֲלֵכְהָ פִּרְבֵי יְהוּדָה. וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הֵכִי? וְהִתְנַן, אָמַר
 15 רַבִּי יְהוּדָה: בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים – בְּעִרְוֵי תְּחוּמִין, אֲבָל בְּעִרְוֵי חֲצִירוֹת – מְעַרְבִין בֵּין לְדַעַת
 16 בֵּין שְׁלֵא לְדַעַת, לְפִי שְׁזֻכִין לְאֲדָם שְׁלֵא בְּפִנּוּי וְאִין חֲבִין שְׁלֵא בְּפִנּוּי. וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר
 17 שְׁמוּאֵל: הֲלֵכְהָ פִּרְבֵי יְהוּדָה. וְלֹא עוֹד אֶלָּא, כֹּל מְקוּם שֶׁשָּׁנָה רַבִּי יְהוּדָה בְּעִרְוֵיבֵין – הֲלֵכְהָ
 18 בְּמִזְתוֹ. וְאָמַר לִיה רַב חֵנָא בְּגִדְתָּאָה לְרַב יְהוּדָה: אָמַר שְׁמוּאֵל אֶפִּילוּ בְּמַבְוֵי שְׁנִיפֵל קוֹרְתוֹ אוּ
 19 לְחִיּוּ? וְאָמַר לִיה: בְּעִרְוֵיבֵין אֲמַרְתִּי לֶךְ, וְלֹא בְּמַחֲצוֹת. אָמַר רַב עֲנַן: לְדִידִי מִיִּפְרָשָׁא לִי מִיְנִיה
 20 דְּשִׁמוּאֵל, כָּאֵן – שְׁנַפְרָצָה לְכַרְמְלִית, כָּאֵן – שְׁנַפְרָצָה לְרִשׁוֹת הַרְבִּים. **משנה** הַבּוֹנֶה עֲלֵיהָ עַל
 21 גְּבִי שְׁנֵי בָתִּים, וְכֵן גִּשְׁרִים הַמְּפוֹלְשִׁים – מְטַלְמְלִין תַּחְתֵּיהֶן בְּשֶׁבֶת, דְּכַרִּי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֲכָמִים
 22 אֲסַרְוּ. וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מְעַרְבִין לְמַבְוֵי הַמְּפוֹלְשִׁים, וְחֲכָמִים אֲסַרְוּ. **גמרא** אָמַר רַבְּהִי:
 23 לֹא תִּמְכָּא הֵינּוּ מְעַמָּא דְרַבִּי יְהוּדָה מְשׁוּם דְקָא סַבְר שְׁתֵּי מַחֲצוֹת דְּאוּרִייתָא, אֶלָּא מְשׁוּם
 24 דְקַסְבְּר: "פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם". אִיתְבִּיבֵה אֲבִיּוֹ. יִתֵּר עַל פֶּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִי שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי
 25 בָתִּים מְשֻׁנֵי צִדֵי רִשׁוֹת הַרְבִּים – עוֹשֶׂה לְחֵי מְכָאֵן וְלְחֵי מְכָאֵן, אוּ קוֹרְה מְכָאֵן וְקוֹרְה מְכָאֵן,
 26 וְגוֹשָׁא וְגוֹתֵן בְּאֲמָצַע. אָמְרוּ לוֹ: אִין מְעַרְבִין רִשׁוֹת הַרְבִּים כִּכְדָּ! אָמַר לִיה: מַהֲהִיא – אִין, מַהֲהִיא
 27 לְיָפָא לְמִשְׁמַע מִיְנֶה. אָמַר רַב אִשִּׁי: מַתְנִיתִין נִמְי דִּיקָא, מִדְּקַתְנִי "וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה
 28 מְעַרְבִין בְּמַבְוֵי הַמְּפוֹלְשִׁים וְחֲכָמִים אֲסַרְוּ". אוּ אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא מְשׁוּם דְקָא סַבְר "פִּי תִקְרָה יוֹרֵד
 29 וְסוֹתֵם" – הֵינּוּ דְקַתְנִי "וְעוֹד", אֶלָּא אוּ אֲמַרְתָּ מְשׁוּם דְקָא סַבְר שְׁתֵּי מַחֲצוֹת דְּאוּרִייתָא –
 30 מַאי "וְעוֹד"? שְׁמַע מִיְנֶה.

31 **הדרן עלך כל גגות**
 32 **משנה** המוצא תפילין – בשרה, במקום שנאבדין. מכניסין – לעיר ולבית. זוג זוג – אחד בראש ואחד בזרוע. והיינו זוג. כדרך שלובשן בחול, וחוור תמיד ומכניסין זוג אחר זוג, עד
 33 שיכלו. שנים שנים – זוג בראש וזוג בזרוע. ובגמרא בעי טעמא מאי ניהוה בישנות – שניכר הקשר העשוי כמין שדי, דודאי תפילין זקן, ויש בהן קדושה, ואסור להנחין בביון. אבל
 34 בחדשות פטור – מלהכניסן. דילמא קמיע זקן בעלמא, ואין בהן קדושה אלא בנעשים כהלכתן, והיינו לשמן, הלכך: לא מחללינן שבתא עליוהו. צבתים – קשרים קשרים הרבה תפילין
 35 בכל קשר. ובגמרא מפרש מאי צבתים ומאי כריכות. מחשיד עליהן – ימתין עד שתחשך, וישב שם וישמרם, ולכשתחשך טעלם יחד. ובגמרא פריך: ולעילייננהו זוג זוג.
 36 ובסכנה
 37 **הדרן עלך כל גגות**
 38 **משנה** המוצא תפילין – בשרה, במקום שנאבדין. מכניסין – לעיר ולבית. זוג זוג – אחד בראש ואחד בזרוע. והיינו זוג. כדרך שלובשן בחול, וחוור תמיד ומכניסין זוג אחר זוג, עד
 39 שיכלו. שנים שנים – זוג בראש וזוג בזרוע. ובגמרא בעי טעמא מאי ניהוה בישנות – שניכר הקשר העשוי כמין שדי, דודאי תפילין זקן, ויש בהן קדושה, ואסור להנחין בביון. אבל
 40 בחדשות פטור – מלהכניסן. דילמא קמיע זקן בעלמא, ואין בהן קדושה אלא בנעשים כהלכתן, והיינו לשמן, הלכך: לא מחללינן שבתא עליוהו. צבתים – קשרים קשרים הרבה תפילין
 41 בכל קשר. ובגמרא מפרש מאי צבתים ומאי כריכות. מחשיד עליהן – ימתין עד שתחשך, וישב שם וישמרם, ולכשתחשך טעלם יחד. ובגמרא פריך: ולעילייננהו זוג זוג.
 42 ובסכנה

1 לימא תנן סתמא דלא כרבי מאיר - אברייתא דלקמן, דתני בהדיא: רבי מאיר אומר
2 מכניסן זוג זוג הוי מצי למפרך דרבי מאיר אדרבי מאיר, אלא דניחא ליה טפי
3 לאקשווי אמתניתין, ומכח דתני עלה בברייתא: רבי מאיר אומר מכניסן זוג זוג - לא היה
4 יכול להוכיח דמתניתין רבי מאיר כדמוכח בסמוך אהדיא דשבת, ולאקשווי דרבי מאיר
5 אדרבי מאיר. דאדרבה, לקמן מוכח דמתניתין

6 דלא כרבי מאיר, דמתניתין קתני "במה דברים
7 אמורים" בישנות וברייתא קתני, רבי מאיר אומר:
8 אחד חדשות ואחד ישנות. א"י קסבר שבת זמן
9 תפילין - פירש בקונטרס: משום הכי שרי, אבל
10 לאצולי טפי מן המצוה - לא. וקשה: דאם מכח זה
11 בא לדקדק דווג אין טפי לא - אם כן, בסמוך
12 דקאמר "לעולם לא זמן תפילין הוא" הכי נמי
13 דמצי למימר לעולם זמן תפילין הוא! אלא יש
14 לומר: דאי זמן תפילין הוא - איכא "בל תוסיף" אף
15 על גב דלא מיכוון, כדמסיק רבא בפרק "ראודו
16 בית דין" (ראש השנה כח,א), ולהכי, זוג אחד -
17 אין, טפי - לא.

18 וכי שרו רבנן לענין הצלה דרך מלבוש במקום
19 תפילין - פירש בקונטרס: דשלא במקום
20 תפילין הן בולטין יותר מדאי, ונראה משאוי, ולכך
21 אסור, ואין זו סברא. אלא נראה דהטעם משום
22 דלא מקרי מלבוש אלא במקום שרגיל להניחו
23 בחול.

24 מקום יש בראש שראוי להניח בו שני תפילין
25 - מסופק היה רבינו יצחק: איזה שיעור
26 יש ברחב תפילין, דיש עשין גדולים מחבריהם,
27 ויש שעושין אותם קטנים ביותר, ומדקאמר: מקום
28 יש בראש להניח שני תפילין - משמע דשיעור
29 רחבו שיתמלא מקום השנים, ואומר רבינו יצחק,
30 דמצא במדרש: דשיעורו כשתי אצבעות, וסמך
31 לדבר: דציץ רוחבו שתי אצבעות, כדאמר בפרק
32 קמא דסוכה (ה,א). ואמרין בפרק קמא דערכין
33 (ג,ב): שרו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם
34 מניח תפילין. ודומה דציץ היה במקום הראוי
35 להניח תפילין, אף על גב דגבי ציץ כתיב (שמות
36 כח): "מצחו" ומתרגמינן: "בין עיניהם", גבי תפילין
37 נמי כתיב (דברים יא): "בין עיניהם" ודרשינן: בגובה
38 שבראש.

39 ידך זו קיבורת - הוא קבורת בשר שבורע,
40 שבין המרפס שקורין***קורא בלעו ובן
41 הכתף, ו"קיבורת" כמו קיבורת דאחיני, ולא כמו
42 שמפרש "קיבורית" הוא קביצת בשר שבין פיסת
43 היד למרפס סמוך למרפס - דבלל מקום משמע
44 דתפילין הן בורע, ובמסתב אהלות פרק ראשון
45 משנה ח) משמע דרוע הוא בין המרפס ולכתף,
46 דקאמר: שלשים בפיסת יד בו, שנים בקנה ושנים
47 במרפס, אחד בורע וארבע בכתף, וביהקמוץ
48 רבה" (מנחות ז,ב) נמי אמרין דבעינן שתהא
49 שימה כנגד הלב.

ימים

37 קמפילגי, דתנא קמא לית ליה דרב שמואל בר רב יצחק, ורבן גמליאל אית ליה דרב שמואל
38 בר רב יצחק? לא, דכילי עלמא אית להו דרב שמואל בר רב יצחק, והכא ב"שבת זמן
39 תפילין" קמפילגי. דתנא קמא סבר: שבת זמן תפילין הוא, ורבן גמליאל סבר: שבת לאו זמן
40 תפילין הוא, ואיבעית אימא: דכילי עלמא - שבת זמן תפילין הוא, והכא ב"מצות צריכות
41 פונונה" קמפילגי. תנא קמא סבר: לצאת בעי פונונה, ורבן גמליאל סבר: לא בעי פונונה.

ואיבעית

ובספנה יכול להמתין שם, ומתיירא מפני הליסטים. נתנן לחבירו וחבירו לחבירו
- דכל חד וחד לא ממטי להו ארבע אמות. להצר החיצונה - של עיר שהוא מקום
המשתמר ראשון. וכן בנו - שילדתו אמו שם בשדה בשבת. לא תהלך זו יותר מרגלי
בעליה - אינן יכולין להרחיקה מתחום שבתת בעלים, הכל לפי מה שעירבו הבעלים.
גמרא לובש כל מה שיכול ללבוש - לענין
הצלת דליקה תנן ב"כל כתיב הקודש" (שבת
קכ,א). ולשם הוא מוציא - לחצר שסמוכה
לדליקה. התם - דקאי בשאר מלבושין, כדמה
דבעי ללבוש בחול. זוג אחד אין - דקסבר: שבת
זמן תפילין הוא ומשום הכי שרי ובלא הצלה
נמי, אם בא להניח תפילין - מניה, ומשום
הצלה לא שרינן ליה טפי. מאי קסבר - דקא
שרי שנים שנים, אבל טפי לא. אי קסבר שבת
זמן תפילין הוא - משום הכי שרי, אבל לאצולי
טפי מן המצוה - לא. לאו זמן תפילין הוא -
ושרי ליה רבנן דרך מלבוש - משום דתבטי
הוא לגביה, ולא משאוי. ואף על גב דלאו
אורזיה, הכא משום הצלה - שרי. במקום
תפילין - הראוי להניח בו תפילין, שאין כל
הראש כשר להניח תפילין אלא קודק לבר,
והריץ יש שם שהתפילין יושבים בו ואינן בולטין
כל כך כדלקמן. ובשבת נמי, באתרא דלא חזו
ליה - לאו תבטי הוא, שבולטין יותר מדאי
הוי כמשאוי. די. אין כל הורוע כשר
לתפילין אלא קיבורת, כדלקמן. מנהג בוין -
להניח חבילה עליהן, שרי ליה למנטרינהו. התם,
ראוי מי אמר - דגבי שבת לימא דתבטי הוא.
קיבורת - אבר אמצעי שבורע, ובלעו רבדיין.
רופף - רך, ובלעו פונטיניא. תנא קמא סבר
שבת זמן תפילין הוא - ומשום הצלה לא
מישרו ביה טפי מן המצוה, דלאו תבטי ניהו.
וכל שכן דכיון דזמן תפילין הוא, ואיכא "בל
תוסיף" אתי איסור בל תוסיף ומשוי להו עליה
כמשאוי. רבן גמליאל סבר לאו זמן תפילין הוא
- והיינו טעמא דשרי ליה רבנן להצלה -
משום דתבטי הוא. הלכך, כל כמה דהוה
תבטי - שרי, ומשום "בל תוסיף" ליכא הכא,
דאין כאן מצות תפילין כלל, אלא כשאר
מלבוש בעלמא. איבעית אימא דכילי עלמא
שבת זמן תפילין הוא - ודכילי עלמא אינה
תבטי, ובמצות צריכות כוונה קא מפילגי. תנא
קמא סבר מצות צריכות כוונה - שהעושה
מצוה צריך שיכוין בה, הלכך, זוג אחד - אין,
טפי - לא. דאי מכוין למצוה - איכא "בל
תוסיף" בחד, ואי לא מכוין למצוה - תרייהו
משאוי ניהו, ואין כאן מצוה. ורבן גמליאל סבר
מצות אין צריכות כוונה - הלכך: מצוה -
איכא, "בל תוסיף" ליכא. דאין עובר על "בל
תוסיף" אלא אם כן נתכוון למצוה, וזה לא
נתכוון, ובכל חד אמרי האי למצוה. ליה מנגמם
לומר דכיון דלאו תבטי ניהו, וכלי ד"בל
תוסיף" ליכא, איסור שבת מיהא לא פקעו הוא
ליכא למימר דכילי עלמא תבטי חם, דאם כן
לתנא קמא אמאי אסור? לא לכוין ולא ליחסר.
ולכא למימר נמי דלתנא קמא לא הוה תבטי,
ולרבן גמליאל הוה תבטי - דאם כן לוק
פלוגתיהו בחכי. ועוד: היינו פלוגתא דלעיל
דזמן ולא זמן. ונראה לי דהכי גרסינן: תנא קמא

1 ובספנה יכול להמתין שם, ומתיירא מפני הליסטים. נתנן לחבירו וחבירו לחבירו
2 - דכל חד וחד לא ממטי להו ארבע אמות. להצר החיצונה - של עיר שהוא מקום
3 המשתמר ראשון. וכן בנו - שילדתו אמו שם בשדה בשבת. לא תהלך זו יותר מרגלי
4 בעליה - אינן יכולין להרחיקה מתחום שבתת בעלים, הכל לפי מה שעירבו הבעלים.
5 גמרא לובש כל מה שיכול ללבוש - לענין
6 הצלת דליקה תנן ב"כל כתיב הקודש" (שבת
7 קכ,א). ולשם הוא מוציא - לחצר שסמוכה
8 לדליקה. התם - דקאי בשאר מלבושין, כדמה
9 דבעי ללבוש בחול. זוג אחד אין - דקסבר: שבת
10 זמן תפילין הוא ומשום הכי שרי ובלא הצלה
11 נמי, אם בא להניח תפילין - מניה, ומשום
12 הצלה לא שרינן ליה טפי. מאי קסבר - דקא
13 שרי שנים שנים, אבל טפי לא. אי קסבר שבת
14 זמן תפילין הוא - משום הכי שרי, אבל לאצולי
15 טפי מן המצוה - לא. לאו זמן תפילין הוא -
16 ושרי ליה רבנן דרך מלבוש - משום דתבטי
17 הוא לגביה, ולא משאוי. ואף על גב דלאו
18 אורזיה, הכא משום הצלה - שרי. במקום
19 תפילין - הראוי להניח בו תפילין, שאין כל
20 הראש כשר להניח תפילין אלא קודק לבר,
21 והריץ יש שם שהתפילין יושבים בו ואינן בולטין
22 כל כך כדלקמן. ובשבת נמי, באתרא דלא חזו
23 ליה - לאו תבטי הוא, שבולטין יותר מדאי
24 הוי כמשאוי. די. אין כל הורוע כשר
25 לתפילין אלא קיבורת, כדלקמן. מנהג בוין -
26 להניח חבילה עליהן, שרי ליה למנטרינהו. התם,
27 ראוי מי אמר - דגבי שבת לימא דתבטי הוא.
28 קיבורת - אבר אמצעי שבורע, ובלעו רבדיין.
29 רופף - רך, ובלעו פונטיניא. תנא קמא סבר
30 שבת זמן תפילין הוא - ומשום הצלה לא
31 מישרו ביה טפי מן המצוה, דלאו תבטי ניהו.
32 וכל שכן דכיון דזמן תפילין הוא, ואיכא "בל
33 תוסיף" אתי איסור בל תוסיף ומשוי להו עליה
34 כמשאוי. רבן גמליאל סבר לאו זמן תפילין הוא
35 - והיינו טעמא דשרי ליה רבנן להצלה -
36 משום דתבטי הוא. הלכך, כל כמה דהוה
37 תבטי - שרי, ומשום "בל תוסיף" ליכא הכא,
38 דאין כאן מצות תפילין כלל, אלא כשאר
39 מלבוש בעלמא. איבעית אימא דכילי עלמא
40 שבת זמן תפילין הוא - ודכילי עלמא אינה
41 תבטי, ובמצות צריכות כוונה קא מפילגי. תנא
42 קמא סבר מצות צריכות כוונה - שהעושה
43 מצוה צריך שיכוין בה, הלכך, זוג אחד - אין,
44 טפי - לא. דאי מכוין למצוה - איכא "בל
45 תוסיף" בחד, ואי לא מכוין למצוה - תרייהו
46 משאוי ניהו, ואין כאן מצוה. ורבן גמליאל סבר
47 מצות אין צריכות כוונה - הלכך: מצוה -
48 איכא, "בל תוסיף" ליכא. דאין עובר על "בל
49 תוסיף" אלא אם כן נתכוון למצוה, וזה לא
50 נתכוון, ובכל חד אמרי האי למצוה. ליה מנגמם
51 לומר דכיון דלאו תבטי ניהו, וכלי ד"בל
52 תוסיף" ליכא, איסור שבת מיהא לא פקעו הוא
53 ליכא למימר דכילי עלמא תבטי חם, דאם כן
54 לתנא קמא אמאי אסור? לא לכוין ולא ליחסר.
55 ולכא למימר נמי דלתנא קמא לא הוה תבטי,
56 ולרבן גמליאל הוה תבטי - דאם כן לוק
57 פלוגתיהו בחכי. ועוד: היינו פלוגתא דלעיל
58 דזמן ולא זמן. ונראה לי דהכי גרסינן: תנא קמא

ובספנה יכול להמתין שם, ומתיירא מפני הליסטים. נתנן לחבירו וחבירו לחבירו
- דכל חד וחד לא ממטי להו ארבע אמות. להצר החיצונה - של עיר שהוא מקום
המשתמר ראשון. וכן בנו - שילדתו אמו שם בשדה בשבת. לא תהלך זו יותר מרגלי
בעליה - אינן יכולין להרחיקה מתחום שבתת בעלים, הכל לפי מה שעירבו הבעלים.
גמרא לובש כל מה שיכול ללבוש - לענין
הצלת דליקה תנן ב"כל כתיב הקודש" (שבת
קכ,א). ולשם הוא מוציא - לחצר שסמוכה
לדליקה. התם - דקאי בשאר מלבושין, כדמה
דבעי ללבוש בחול. זוג אחד אין - דקסבר: שבת
זמן תפילין הוא ומשום הכי שרי ובלא הצלה
נמי, אם בא להניח תפילין - מניה, ומשום
הצלה לא שרינן ליה טפי. מאי קסבר - דקא
שרי שנים שנים, אבל טפי לא. אי קסבר שבת
זמן תפילין הוא - משום הכי שרי, אבל לאצולי
טפי מן המצוה - לא. לאו זמן תפילין הוא -
ושרי ליה רבנן דרך מלבוש - משום דתבטי
הוא לגביה, ולא משאוי. ואף על גב דלאו
אורזיה, הכא משום הצלה - שרי. במקום
תפילין - הראוי להניח בו תפילין, שאין כל
הראש כשר להניח תפילין אלא קודק לבר,
והריץ יש שם שהתפילין יושבים בו ואינן בולטין
כל כך כדלקמן. ובשבת נמי, באתרא דלא חזו
ליה - לאו תבטי הוא, שבולטין יותר מדאי
הוי כמשאוי. די. אין כל הורוע כשר
לתפילין אלא קיבורת, כדלקמן. מנהג בוין -
להניח חבילה עליהן, שרי ליה למנטרינהו. התם,
ראוי מי אמר - דגבי שבת לימא דתבטי הוא.
קיבורת - אבר אמצעי שבורע, ובלעו רבדיין.
רופף - רך, ובלעו פונטיניא. תנא קמא סבר
שבת זמן תפילין הוא - ומשום הצלה לא
מישרו ביה טפי מן המצוה, דלאו תבטי ניהו.
וכל שכן דכיון דזמן תפילין הוא, ואיכא "בל
תוסיף" אתי איסור בל תוסיף ומשוי להו עליה
כמשאוי. רבן גמליאל סבר לאו זמן תפילין הוא
- והיינו טעמא דשרי ליה רבנן להצלה -
משום דתבטי הוא. הלכך, כל כמה דהוה
תבטי - שרי, ומשום "בל תוסיף" ליכא הכא,
דאין כאן מצות תפילין כלל, אלא כשאר
מלבוש בעלמא. איבעית אימא דכילי עלמא
שבת זמן תפילין הוא - ודכילי עלמא אינה
תבטי, ובמצות צריכות כוונה קא מפילגי. תנא
קמא סבר מצות צריכות כוונה - שהעושה
מצוה צריך שיכוין בה, הלכך, זוג אחד - אין,
טפי - לא. דאי מכוין למצוה - איכא "בל
תוסיף" בחד, ואי לא מכוין למצוה - תרייהו
משאוי ניהו, ואין כאן מצוה. ורבן גמליאל סבר
מצות אין צריכות כוונה - הלכך: מצוה -
איכא, "בל תוסיף" ליכא. דאין עובר על "בל
תוסיף" אלא אם כן נתכוון למצוה, וזה לא
נתכוון, ובכל חד אמרי האי למצוה. ליה מנגמם
לומר דכיון דלאו תבטי ניהו, וכלי ד"בל
תוסיף" ליכא, איסור שבת מיהא לא פקעו הוא
ליכא למימר דכילי עלמא תבטי חם, דאם כן
לתנא קמא אמאי אסור? לא לכוין ולא ליחסר.
ולכא למימר נמי דלתנא קמא לא הוה תבטי,
ולרבן גמליאל הוה תבטי - דאם כן לוק
פלוגתיהו בחכי. ועוד: היינו פלוגתא דלעיל
דזמן ולא זמן. ונראה לי דהכי גרסינן: תנא קמא

סבר מצות אין צריכות כוונה, ולכילי עלמא תבטי חם, כיון דלענין נפיק בלא כוונה - לענין בל תוסיף נמי, אף על גב דלא מכוין להו למצוה - איכא בל
תוסיף, כיון דזמן תפילין הוא. ורבן גמליאל סבר: צריכות כוונה, לצאת ידי חובתו, הלכך, בבל תוסיף נמי לא עבר עד דמיכוין למצוה.

עירובין דף צה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שלישי) קכט

59 כן אפילו מפי נמי – אפילו יותר משני זוגות היה צריך להתיר משום
60 כך, אף שאין דרך להניח אלא אחד.
61 מתרצת הגמרא: לעולם – באמת קפד רבן גמליאל שבת לאו זמן
62 תפילין הוא, וכי שרו – ואולם מה שהתירו רבנן לענין הצלה
63 להכניס בדרך מלבוש, הוא רק במקום התפילין, שבהיותן שם
64 תכשיט הן לו, אבל במקום שאינו ראוי להנחתן אינן תכשיט, מפני
65 שבוטלות יותר מדי והרי הן כמשא. שואלת הגמרא: אי הכי, זוג
66 אחד נמי אין – עדיין קשה מה שהקשינו לעיל, שיהיה מותר להניח
67 רק זוג אחד שמניחו במקום הראוי, ומפי – יותר מזוג אחד לא, מפני
68 שאינן במקומן, ואיך התיר רבן גמליאל שני זוגות. משיבה הגמרא:
69 אמר רב שמואל בר רב יצחק, מקום יש בראש להניח בו שתי תפילין,
70 ולכן שתי התפילין שיניח שם תכשיט הן, ששתיהן מונחות במקום
71 הראוי להן.
72 מקשה הגמרא: הניחא בתפילין דראש, אבל תפילין דיד מאי איכא
73 למימר בטעם היתר הצלת שתיים יחד. מתרצת הגמרא: יש לפרש
74 זאת בדרך הונא, דאמר רב הונא, פעמים שאדם בא מן השדה
75 והכילתו על ראשו, ובשביל שיוכל לעשות כן מסלקן לתפילין
76 מראשו כדי שלא יניחה עליהן, וקושטן בורוהו לצד התפילין של יד,
77 הרי שגם בזרוע דרך להניח שתי תפילין. מקשה הגמרא: אימר
78 דאמר – יכולים אנו לומר שמה שאמר רב הונא הוא רק שמותר
79 לעשות כן כדי שלא ינהג בהן דרך פזיון, אולם שמקום זה ראוי
80 למצות הנחת תפילין מי – האם הוא אמר. ואם אין המקום ראוי אין
81 זה תכשיט. מתרצת הגמרא: אלא יש לבאר גם בזה דאמר רב
82 שמואל בר רב יצחק, שמקום יש בראש שראוי להניח בו שתי
83 תפילין, והכא נמי – גם בזה יש לומר מקום יש ביד שראוי להניח בו
84 שתי תפילין.
85 אגב שהזכיר גודל מקום הנחת התפילין, מביאה הגמרא ברייתא
86 המפרשת היכן הוא: תנא רבי מנשה, מה שנאמר (דברים ו ח)
87 וקשרתם לאות על ירך, זו קיבורת – הבשר הגבוה שבאמצע
88 הזרוע. והיו לטטפת בין עיניך (שם) זו קרקד. מבררת הגמרא: היכא
89 – היכן הוא הקרקד. משיבה הגמרא: אמר רבי – בבית מדרשו של
90 רבי ינאי, זהו המקום שמוחו של תינוק בשנתו הראשונה רופס –
91 ר'.
92 הגמרא מבררת במה נחלקו תנא קמא ורבן גמליאל. שואלת
93 הגמרא: לימא בדרב שמואל בר רב יצחק קמיפלגי – האם יש לומר
94 שתנא קמא ורבן גמליאל נחלקו בדברי רב שמואל בר רב יצחק,
95 דתנא קמא לית ליה – אינו סובר בדרב שמואל בר רב יצחק, אלא
96 לדעתו בראש וביד יש מקום לזוג תפילין אחד בלבד, ורק אחד
97 נחשב תכשיט, ולכן התיר להציל רק אחד, ורבן גמליאל אית ליה
98 – סובר בדרב שמואל בר רב יצחק, ולכן התיר להציל שני זוגות
99 בפעם אחת.
100 דוחה הגמרא: לא, אלא דבולי עלמא אית להו – כולם מודים
101 וסוברים בדרב שמואל בר רב יצחק, והכא בשבת זמן תפילין
102 קמיפלגי – ונחלקו האם שבת זמן תפילין, דתנא קמא קבר שבת זמן
103 תפילין הוא, ואמנם התפילין שמניח לקיום המצוה תכשיט הן,
104 ומשום הצלה התירו את הכנסתן, אולם לא התירו משום כך
105 להניח יותר מזוג אחד, כי תפילין נוספות מלבד המצוה אינן
106 תכשיט לדעתו. ורבן גמליאל קבר שבת לאו זמן תפילין הוא, אך
107 הוא סובר שתפילין נחשבות תכשיט גם כשאין בהנחתן מצוה,
108 ומאחר ששני הזוגות מונחים במקום הראוי להם, התירו להצילם
109 ביחד.
110 הגמרא מפרשת את מחלוקתם באופן נוסף: ואיבעית אימא – ואם
111 תרצה תוכל לפרש באופן אחר, דבולי עלמא – תנא קמא ורבן
112 גמליאל מודים ששבת זמן תפילין הוא, וכן הם מודים שכשאין
113 בהנחתן מצוה הן אינן תכשיט, והכא במצות צריכות פזיונה
114 קמיפלגי – ומחלוקתם היא האם בשביל לקיים מצוה צריך להתכוין
115 לשם מצוה, תנא קמא קבר שכדי לצאת ידי חובה פני – צריך
116 פזיונה, ולכן מכל מקום אסור להציל בשבת יותר מזוג אחד, משום
117 שאם יתכוין לשם מצוה יעבור באיסור 'בל תוסיף' על הזוג הנוסף,

1 וכפפנה, שמתירא מלסטים ואינו יכול להמתין שם, מכפן בבגדו
2 שלא יהיו מוטלים כל כך בביוה, והולך לו. רבי שמעון אומר,
3 המוציאן בשעת הסכנה נוהגין להכיריז העומד בסמוך לו, והכיריז
4 להכיריז וכן הלאה, וכל אחד יעבירן פחות מארבע אמות, עד שפגיע
5 להצר החיצונה של העיר, כלומר למקום המשתמר הראשון
6 שמגיע אליו, ומכניסן לשם. וכן פנו שנולד בשדה בשבת, נוהגו
7 להכיריז והכיריז להכיריז, ואפילו הם מאה אנשים, עד שמגיע לבית.
8 רבי יהודה אומר, נוהגין אדם חבית להכיריז, והכיריז להכיריז, ומותר
9 להביאה כך אפילו אל מחוץ לתחום, כגון שיביאהו בהעברה מיד
10 ליד עד סוף התחום, ואפליים אמה, ושם ימסרה לאנשים ששבת
11 מחוץ לתחום ותחומם מובלע בתחומם של מביאי החבית, והם
12 יוציאה לשם, שהרי מותר להם להלך בתוך תחומם. אמרו לו
13 חכמים, לא תהלה – אסור להוליך חבית זו יותר מרגלי בעליה,
14 כלומר, להוציאה מהתחום שבו מותר לבעליה ללכת.

נמרא

16 הגמרא מבררת מיהו התנא ששנה את משנתנו. נאמר במשנה
17 שלדעת תנא קמא מכוני זוג בכל פעם. מדייקת הגמרא: אחד אין
18 – כן, אבל מפי – להכניס יותר מזוג אחד לא – אינו רשא. שואלת
19 הגמרא: לימא תנן סתמא – האם יש לומר שמשנתנו נשנתה בסתם
20 דלא ברבי מאיר, דאי – שאם היה ברבי מאיר, יקשה, האמר – הרי
21 אמר, לובש כל מה שייכול ללבוש ועושה כל מה שייכול לעשות
22 ולובש בגדים רבים זה על זה, דתנן – שכן שנינו במשנה העוסקת
23 בהצלת רכוש מדליקה בשבת (שבת קכג). וישם – לחצר הסמוכה
24 לבית שנפלה בו דליקה, מוציא כל פלי תשמישו הנצרכים לו
25 באותה שבת, ולובש כל מה שייכול ללבוש ועושה כל מה שייכול
26 לעשות, וכך מוציאם לחצר, אף שאין רגילות ללבוש כך. הרי
27 שברך לבישה מתיר רבי מאיר הצלת בגדים יותר מן הרגילות,
28 וכמו כן יש לומר שהוא תיר להציל כמה תפילין יחד על ידי
29 הנחתן, אף שאין רגילות לעשות כך.
30 הגמרא מבררת מנין שהתנא במשנה שם הוא רבי מאיר. שואלת
31 הגמרא: והמשנה ההיא השנויה סתמא, מפאי – מנין לך דרבי מאיר
32 היא. משיבה הגמרא: דתנא עליה – משום ששינונו עליה במפורש
33 בברייתא, לובש ומוציא ופושט, ולובש ומוציא ופושט, אפילו כל
34 היום בלול, דברי רבי מאיר.
35 הגמרא אהרת לדון מיהו התנא במשנתנו: אמר רבא, אפילו תימא
36 אפילו אם תאמר שהוה רבי מאיר, אפשר ליישב את שתי
37 המשניות כך, התי – בהצלת בגדים, כשמציילם דרך מלבושו, כחול
38 שוניה רבנן – כלבישת הבגדים בחול עשו חכמים את היתר
39 הצלתם, וגם תנא – בהצלת תפילין, כשמציילן דרך מלבושו, כחול
40 שוניה רבנן – כלבישתן בחול עשו חכמים את היתר הצלתן. דהיינו,
41 התי – בהצלת בגדים, דכחול כפה דכעי לביש – שביום חול רשאי
42 אדם ללבוש מהם כמה שירצה, לענין הצלה בשבת נמי שרו ליה –
43 התירו לו רבנן לעשות כן ולצאת עמם אף שאין רגילות ללבוש כך,
44 אבל תנא – בתפילין, דכחול נמי זוג אחד אין מפי לא – שגם בחול
45 מניח זוג אחד בלבד ולא יותר, לענין הצלה בשבת נמי, זוג אחד אין
46 מפי לא – רק את התפילין של קיום המצוה התירו להכניס, אך
47 יותר מזה לא התירו אפילו לצורך הצלה.
48 שנינו במשנה: רבן גמליאל אומר שנים שנים. הגמרא מבארת מדוע
49 התיר רבן גמליאל הצלת שני זוגות דווקא. שואלת הגמרא: מאי
50 קפד – מה סובר רבן גמליאל, שהתיר הצלת שני זוגות, אך לא
51 יותר, אי קפד – אם הוא סובר ששבת זמן מצות תפילין הוא, ולכן
52 התפילין נחשבות תכשיט, זוג אחד אי, מפי לא – היה צריך להיות
53 מותר משום כך להציל רק זוג אחד, אך לא יותר מקיום המצוה,
54 וכדעת תנא קמא. ואי קפד שבת לאו זמן תפילין הוא, אך כיון
55 שבימי החול התפילין הן תכשיט, גם בשבת הן תכשיט ולא משא,
56 ומותר מן התורה להוציאן בדרך מלבוש, ורק מדרבנן אסור משום
57 שאין רגילות להניחן בשבת, ומשום הצלה דרך מלבוש שרו ליה
58 רבנן – לצורך הצלתן התירו לו חכמים להכניסן בדרך מלבוש, אם

62 המונה את המצוות שהעובר עליהן במזיד חייב כרת (כריתות ב.)
 63 מצות קרבן הפסח ומצות תפילין הן מצוות עשה, כלומר, שאינו
 64 כשאר חייבי הכריתות המנויים שם, שכולם מצוות לא תעשה,
 65 ואילו שתי אלו הן מצוות עשה, ולפיכך אם שגג בהן אינו מביא
 66 קרבן חטאת. ל"מא – האם נאמר שמשנה זו היא דלא כרבי עקיבא,
 67 דאי – שכן אם נאמר שהיא כרבי עקיבא, יקשה, הרי בין דמוכי לה
 68 – שהוא מעמיד את ענין ה'חוקה' בפסח, נמצא ש'לאו' נמי איבא –
 69 יש בקרבן פסח גם איסור לא תעשה, ולא רק מצות עשה, מאחר
 70 שנאמר בו 'שְׁמַרְתָּ' ולשון 'שמירה' היא אזהרת לאו, כדכרי רבי אבין
 71 – כמו שאמר רבי אבין אמר רבי אילעאי, דאמר רבי אבין אמר רבי
 72 אילעאי, כל מקום שנאמר לשון 'השמר' 'פן' ו'אל' באיסור, אינו אלא
 73 בלא תעשה – איסור זה נחשב אזהרת לא תעשה, ואיך אמרה
 74 המשנה שהפסח הוא מצות עשה.
 75 מתרצת הגמרא: אפילו ת"מא – אפילו אם תאמר שמשנה זו היא
 76 כרבי עקיבא, אפשר לתרץ ולומר שרק אזהרת 'השמר' דלאו –
 77 שמוהירה על דבר שלא לעשותו, נחשבת ללאו, אבל אזהרת
 78 'השמר' דעשה – שמוהירה לעשות דבר, כגון לעשות פסח, נחשבת
 79 מצות עשה, ונמצא שאין סתירה בין שיעט רבי עקיבא למשנה זו.
 80 הגמרא מקשה על מה שאמרה שרבי עקיבא הוא הסובר ששבת
 81 זמן תפילין: וקבר – וכי אפשר לומר שסובר רבי עקיבא ששבת זמן
 82 תפילין הוא, והתניא – והלא שנינו בברייתא, רבי עקיבא אומר, יכול
 83 – שמה תאמר שנינו אדם תפילין בשבתות וימים טובים, תלמוד
 84 לומר – מלמדנו הכתוב (שמות יג ט) 'והיה לך לאות על ידך, שמצות
 85 תפילין נאמרה רק במי שצריך אות – בימים שבהם כדי לעשות
 86 היכר שהם מחזיקים בתורת ה' צריכים ישראל להעמיד על עצמם
 87 אות, ויצאו מכלל זה אלו – שבתות וימים טובים, שהן נזקף אות בין
 88 ה' לישראל, ואין בהם צורך באות נוסף.
 89 הגמרא חזרת בה, ומעמידה את שיטת משנתנו ששבת זמן
 90 תפילין, כתנא אחר: אלא האי תנא – תנא זה הוא סובר שבת זמן
 91 תפילין, דתניא בברייתא, הניעור בלילה, ומכיון שאינו ישן אין הוא
 92 צריך לחשוש שמא יפח בתפילין, רצה חז"ל אותו, אך אם רצה
 93 להניחן מניח, ואין זה כמוסוף על המצוה, משום שגם לילה זמן
 94 תפילין הוא, דכרי רבי נתן. וינתן תקימוני אומר, אין מניחין תפילין
 95 בלילה כלל, משום ששבתה אינו זמן תפילין. מדייקת הגמרא:
 96 מדלילה – מזה שהלילה לדעת תנא קמא הוא זמן תפילין הוא,
 97 ומוכח שאינו סובר כרבי יוסי הגלילי שהכתוב 'מימים ימימה'
 98 ממעט לילות ממצות תפילין, אלא הוא מעמיד כתוב זה בענין
 99 פסח, ודאי לדעתו שבת נמי זמן תפילין היא, כי גם אותה אינו
 100 ממעט מכתוב זה.
 101 דוחה הגמרא: דילמא ככריא ליה – אולי רבי נתן אכן סובר שלילה
 102 זמן תפילין הוא, משום שאינו דורש 'מימים ימימה' בתפילין, אבל
 103 שבת לאו זמן תפילין הוא, משום הדרשה מ'והיה לך לאות' דהא
 104 שמעינן ליה – שהרי שמענו לרבי עקיבא סובר כן, דאמר לילה זמן
 105 תפילין הוא, משום שהוא מעמיד את 'מימים ימימה' בפסח, אבל
 106 שבת לאו זמן תפילין הוא, משום שנתמעטה מ'לאות' ויתכן שגם
 107 התנא ששנה ברייתא זו סובר כן.
 108 הגמרא חזרת בה, ומעמידה שיטה זו כתנא אחר: אלא האי תנא
 109 הוא סובר שבת זמן תפילין, דתניא בברייתא, מיכל בת ביזי
 110 ו-שאלו] היתה מנחת תפילין, ולא מיחו בה תכמים, אף כי מעשה
 111 זה נראה כתוספת על דברי התורה, שפטרה נשים ממצוות עשה
 112 התלויות בזמן. וכמו כן אשתו של זינב הן אמיתה הנביא היתה עולה
 113 לרגל ומביאה עולת ראיה, ולא מיחו בה תכמים, אף שעליה
 114 לרגל היא מצות עשה התלויה בזמן. מדייקת הגמרא: מדלא –
 115 ממה שלא מיחו בה תכמים במיכל, אלא קכרי – מוכח שלדעתם
 116 תפילין מצוות עשה שלא הזמן נרמא ו-שלא הזמן גורם לה שתבוא
 117 היא, אלא נודהת בכל עת, גם בלילה וגם בשבת, כי אילו לא היתה
 118 נוהגת באחד מהם, הרי היה לה זמן קבוע ונשים היו פטורות
 119 ממנה, והיו חכמים מקפידים שאשה לא תניח תפילין, ועל כרחך
 120 שמצוות תפילין נוהגת תמיד, וגם נשים חייבות בה, ולכן לא מיהו
 121 במיכל.
 122 דוחה הגמרא: ודילמא – ואולי התנא בברייתא זו קבר לה [ו-סובר]

1 פירוש המחלוקת באופן נוסף: ואיבעית אימא, דכילי עקמא לצאת
 2 לא כפי פיונה, – תנא קמא ורבן גמליאל שניהם סוברים שבשביל
 3 לצאת ידי חובת המצוה אין צריך כוונה לשם מצוה, והקא לעבוד
 4 משום 'בל תוסיף' קמפלגי – ומחלוקתם היא האם העושה מעשה
 5 בלי כוונה לשם מצוה עובר על איסור 'בל תוסיף', דתנא קמא
 6 קבר, כשם שבשביל לצאת ידי חובת המצוה אין צריך כוונה, כך
 7 גם כדי לעבוד משום 'בל תוסיף' לא כפי – לא צריך פיונה, ולכן
 8 אמנם המניח שני זוגות לא יעבור על איסור שבת, משום
 9 ששניהם נחשבים תכשיט, אולם הוא יעבור על 'בל תוסיף', אף
 10 על פי שלא התכוין למצוה. ורבן גמליאל קבר, אף שבכדי לצאת
 11 אין צריך כוונה, כדי לעבוד משום 'בל תוסיף' כפי פיונה, ואם
 12 אינו מתכוין אינו עובר, ולכן מותר להציל שני זוגות, ששניהם
 13 תכשיט הם, ואינו עובר ב'בל תוסיף' הואיל ואינו מתכוין לשם
 14 מצוה.
 15 פירוש נוסף: ואיבעית אימא, אי דכריא לן – אם היו כולם סוברים
 16 דשבת זמן תפילין, ודאי דכילי עקמא לא לעבוד כפי פיונה ולא
 17 לצאת כפי פיונה – לדעת הכל המניח תפילין בשבת היה מקיים את
 18 המצוה גם בלי כוונה, כי מצוות אינן צריכות כוונה, והמניח שני
 19 זוגות תפילין בשבת בלי כוונה היה עובר ב'בל תוסיף', כי המוסוף
 20 על המצוה בזמנה עובר באיסור זה גם בלי כוונה. אבל באמת הן
 21 תנא קמא והן רבן גמליאל סוברים ששבת לאו זמן תפילין, והקא
 22 בלעבוד שלא כפי פיונה ומחלוקתם היא במוסף על המצוה
 23 שלא בזמנה בלי כוונה למצוה, תנא קמא קבר, אף שלא בזמנה לא
 24 כפי פיונה לשם מצוה בכדי לעבור ב'בל תוסיף', משום שגם מצוה
 25 שנעשית שלא בזמנה ובלי כוונה נקראת 'מצוה', והעושה אותה
 26 ומוסיף על מצות התורה עובר באיסור זה, ולכן אסור להניח יותר
 27 מזוג אחד, ואף בשבת שאינה זמן המצוה. ורבן גמליאל קבר
 28 שבשביל לעבוד שלא כפי פיונה, כי העושה מצוה שלא
 29 בזמנה בלי כוונה למצוה אין במעשיו כל רמז ושייכות למצוה,
 30 ואינו נקרא 'עושה מצוה', ולפיכך אין זו תוספת במצוה ואינו עובר
 31 ב'בל תוסיף'.
 32 הגמרא דוחה פירוש זה. מקשה הגמרא: אי ה"ו, לדעת רבי מאיר
 33 תנא קמא שבמשנתנו, זוג אחר נמי לא – גם זוג אחד יהיה אסור
 34 להציל, כיון שגם בו יש תוספת על המצוה, שמוסף יום למצוה
 35 תפילין, שלא נצטוו בה אלא בחול, והוא מוסוף לה גם את יום
 36 השבת. ועוד יקשה, לדעת תנא קמא הסובר שבכדי לעבור על 'בל
 37 תוסיף' אין צריך כוונה כלל, הישן בשמיני ו-שמיני עצרת] בפסח
 38 אף בלי כוונת מצוה, ויקה משום 'בל תוסיף', שמוסף יום לשבעת
 39 ימי מצות סוכה, והלא בחוץ לארץ, שהיום השמיני הוא ספק
 40 שמיני ספק שביעי אנו יושבים בו בסוכה לכתחילה. אלא מוכח
 41 מכאן שהעושה מצוה שלא בזמנה בלי כוונה למצוה אינו נחשב
 42 מוסוף על המצוה, ולכן ישיבתנו בסוכה בשמיני מותרת, שאנו
 43 מכוונים לקיים מצות סוכה רק באם זהו באמת היום השביעי, אבל
 44 אם שמיני הוא איננו מכוונים למצוה.
 45 מסיקה הגמרא: אלא מהו דתנא – דבר ברור הוא דשנינו מעיקרא
 46 – מה שתייצנו בתחילה, שהמחלוקת היא האם שבת זמן תפילין
 47 או לא.
 48 מאחר שהסיקה הגמרא שתנא קמא סובר שבת זמן תפילין, מבררת
 49 הגמרא מיהו תנא זה. שואלת הגמרא: ומאן שמעת ליה – ומי הוא
 50 התנא שמעתי שהוא סובר שבת זמן תפילין, ותעמיד את משנתנו
 51 כשיטתו. משיבה הגמרא: רבי עקיבא, דתניא בברייתא, נאמר
 52 במצות תפילין (שמות יג ט) 'שְׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְמוֹעֲדֵי מִיָּמִים
 53 יָמִימָה', ומתיבת 'ימים' אנו למדים שזמן תפילין הוא רק בימים ולא
 54 בלילות, ומכיון שנאמר 'מימים' האות מ'ים' באה ללמד שרק מקצת
 55 הימים הם זמן תפילין, ולא כל הימים, ובאה למעט פ'רש' לשבתות
 56 וימים טובים, שאין מניחים בהם תפילין, דכרי רבי יוסי הגלילי. רבי
 57 עקיבא אומר, לא נאמר 'חוקה' זו בפסוק שהזכור, אלא לענין פסח
 58 בלבד, שבו עוסקת הפרשה לפני כן, ולא לענין מצות תפילין
 59 המוזכרת בפסוק הקודם לזה. הרי שלדעת רבי עקיבא גם לילה
 60 ושבת הם זמן תפילין, הואיל והכתוב לא מיעט אותם.
 61 הגמרא מקשה על הברייתא: ואלא הא דתנן – מה ששנינו במשנה

עירובין – פרק עשירי – המוצא תפילין דף צו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קלא רש"י

1 ואיבעית אימא — לענין לצאת, כולי עלמא לא פליגי דדי חובתיה נפיק, אף על גב דלא
2 איכוון, ולענין "בל תוסיף" פליגי. לתנא קמא, כי הוה דלענין מפיך נפיק, לענין "בל
3 תוסיף" נמי עבר, ולרבן גמליאל, אי לא מכוונן המצוה — לא עבר, ואיבעית אימא אי
4 כבידא לך — דלכולי עלמא שבת זמן תפילין, לא לעבור ולא לצאת בעי כוונה ואיכא
5 "בל תוסיף". אלא, שבת לאו זמן תפילין הוא.
6 ובהא פליגי: דתנא קמא סבר שלא בזמנו נמי,
7 אפילו בלא כוונה — מצוה היא, ותוספת עמה.
8 ולרבן גמליאל שלא בזמנו ואינו מתכוין, אין
9 כוונה מצוה, והא כוונה ותוספת. וזו אחד נמי,
10 לא — דיש כוונה ותוספת, שמוסיף שבת על החול
11 למצות תפילין, ועוד הישן בשמיני כסוכה ילקח
12 — דמוסיף שמיני על השביעי. ואנן מיתב תיבתן
13 בשמיני בספק שביעי לכתחלה! אלא שלא בזמנו
14 בלא כוונה — לאו תוספת הוא ולהכי שרינן.
15 דאי שמיני הוא — לא מכוונן למצות סוכה.
16 מחזורתא כרשינן מעיקרא — בשבת זמן ולא
17 זמן תפילין הוא קא מפליגי. ומאן — תנא
18 דשמעת ליה דאמר: שבת זמן תפילין, דמוסיף
19 מתניתין אליביה. ושמרת את החוקה — בפרשת
20 "קדש ליה כתיב, והיא אחת מארבע פרשיות של
21 תפילין. אלא לענין פסח — דאיריידי בה לעיל
22 מינה. והאי "מימים ימימה" — משנה לשנה,
23 דהתרגומין "זמנן לזמן". אלמא: מדיאל דריש
24 רבי עקיבא האי קרא בתפילין — שמע מינה
25 דסבידא ליה לילה ושבת זמן תפילין, דלא קא
26 ממעט להו קרא. והא דתנן — בפרק קמא
27 דבריות ודף ב.א. הפסח והמילה — אף על פי
28 שיש ביה ביה חולא ואין ביה אלא מצות
29 עשה כן — אין מביאין על שגגתא, שאין
30 חטאת באה אלא על לא דברת, כדכתיב
31 (ויקרא ד): "אשר לא תעשינה" וגו'. לאו נמי
32 איכא — דהא כתיב "ושמרת" וכל שמירה —
33 אזהרת לאו היא, כדריבא אבין. השמר דלאו לאו
34 והשמר דעשה עשה — פירוש השמר שלא
35 תעשה כן, כגון "השמר לך פן תכרת בירת" וגו'
36 (שמות לד) "השמר לך פן תגשק" וגו' (דברים יב)
37 "השמר בנגע הצרעת" (שם כד) — שלא יקח
38 בחרתו. השמר דעשה כי האי, ד"ושמרת את
39 החוקה". מי שצריכין אות — ימים שישראל
40 צריכין להעמיד אות על עצמן להכיר שהם
41 מחזיקים בתורתו של הקבית הלל, יצאו שבתות
42 וימים טובים שהן עצמן את ביה הקבית הלל
43 לישאל דכתיב (שמות לא): "כי את הוא בני
44 ובניכם". הניעור בליה — שאין לו לחוש שמא
45 יפיה בתפילין, רצה מניח — ואינו כמסויף על
46 המצוה, דלילה זמן תפילין הוא. ורבנן הוא
47 דגזור שמא יפיה כשהוא ישן, מלילה לתנא
48 קמא זמן תפילין — אלמא: לא דריש מ"מים
49 ימימה" למעוטי לילות, דמוסיף לקרא בפסח.
50 שבת נמי זמן תפילין הוא — מהדהוא קרא גופיה
51 ממשע שבת. ואיבעית כבידא ליה לילה זמן
52 תפילין — דלא דריש "מימים ימימה" לענין
53 תפילין. אבל שבת לאו זמן תפילין הוא, ונפקא
54 ליה מ"והיה לך לאות" כדנפקא ליה לרבי עקיבא לעיל, דמוקי מימים ימימה לפסח, דלא
55 ממשע לילה מימים וקא ממשע שבת מ"והיה לך לאות". בת כושי — בת שאול כדכתיב
56 (תהלים ז): "על דברי כוש בן ימינה" דהיינו שאול, כדארמירין ב"אלו מגלחין" (מועד קטן
57 דף טז.ב). ולא מיהו בת כהנים — דהוי בתוספת על דברי תורה, שפטרנא נשים ממצות
58 עשה שהזמן גרמא. כל שבת — לאו אמיתית, שלא הזמן גרמא — אלמא: מצות תפילין כל
59 עשה גב בלילה גם בשבת. דאי מפקת חד — הוי להו זמן קבוע.

1 **ימים** וכו' פרט לשבתות וימים טובים — נראה דאדרשה ד"לאות על ירך" דבסמוך קא
2 סמוך. ולכאורה אין להניח תפילין בחול המועד, שאין צריך אות, דאסור במלאכה
3 בדבר שאינו אבר. ועוד: דהייב בסוכה בחג, ובפסח אסור באבילות חמץ. וכן פסקו בהלכות
4 גדולות. אבל בירושלמי (פרק "אלו מגלחין" הלכה ד) משמע דצריך להניח, דגרס: ההוא
5 גברא דאבד תפילין, אתא לקמיה דרב חננאל,
6 שדריה לקמיה דרבה בר בר חנה. אמר ליה
7 לספרא: ויל הב ליה תפילין, ואת כתוב לך. דתנא:
8 **כתוב אות תפילין לעצמו.** אתא לקמיה דרב,
9 אמר ליה: ויל כתוב ליה לחודיא. מתניתין פליגי
10 עליה דרב: כתוב אות תפילין לעצמו אבל
11 לאחרים — לא. רב פתר להניח, פירושו: מעמיד
12 המשנה שרצה להניח לאחר המועד, אבל לצורך
13 המועד — יכול לכתוב אף לאחרים. וכן עמא
14 דבר. עוד מביאין ראייה מסוף פרק קמא דביצה
15 (טו,א) גבי משלחין תפילין.
16 **ושמרת את החוקה** הזאת — מכאן אומר
17 רבנו נתן: דאפילו בני מערבא דהו
18 מברכין כשהיו חולצין תפילין "לשמור חוקיך" —
19 היינו דוקא כשחולץ סמוך לחשיכה, משום דלילה
20 לאו זמן תפילין הוא. דהאזי כתיב "חוקיך". מיהו,
21 לא קיימא לך הכי, ואין צריך לברך אפילו חולצין
22 משום לילה. דקיימא לך פסח עקיבא דאמר: לא
23 נאמרה חוקה זו אלא לענין כרבי בלבד. ובי"הקמא
24 רב"ה (מנחות לו.ב) פסקין דלילה זמן תפילין עד
25 שעת שנינה. ורב אשי ורבינא מסקי תהם: הלכה,
26 ואין מורין בך. אלא כל הלילה זמן תפילין, כרבי
27 עקיבא דשמעתין.
28 **השמר** דעשה עשה — ואפילו רבי יוחנן דאמר
29 ב"הקמא רב"ה" (מנחות לו.ב): "השמר"
30 דעשה עשה לך לאו הוא, ולהכי מניח תפילין אחר
31 שקיעת החמה — עובר בלאו. מרדה הוא שאם לא
32 הניח ביום שאינו לוקח. דלענין הנחת היום השמר
33 דעשה עשה הוא, כמו לענין עשיית פסח, דאמר
34 הכא דהוי עשה משום דהוי קום עשה. ודוקא
35 לענין הנחת תפילין בלילה קאמר רבי יוחנן דלאו
36 הוא, דהוי כמו "השמר בנגע הצרעת" דחשיב ליה
37 על גב בפרק "אם לא הביא" (שבת קל"ב.ב). אף על גב
38 דכתיב "לשמור ולעשות" — משום דפירושו לאו
39 הוא. השמר שלא תקוץ.
40 **מיכל** בת כושי היתה מנתת תפילין —
41 בפסקתא ורבינא פרשה כ"ב) דרבי חזקיה
42 בשם רבי אבהו אמר: אשתו של יונה — דושהב,
43 מיכל בת כושי — מיהו בה חכמים. מה שפירש
44 בקטורס: דאי מצות עשה שהזמן גרמא הוא אין
45 מוחזין בידה, שנראה כמסויף — אין נראה לרבינו
46 יצחק. דהא רבי יהודה לית ליה נשים סומכות
47 רשות, ושמעינן ליה בפרק קמא דסוכה (ב.ב).
48 דאמר: הילני המלכה היתה יושבת בסוכה, ו'
49 בנייה, ומיהו, יש ליישב: דמשום בנייה היתה יושבת,
50 ולא מיהו כ"בל תוסיף". אי נמי: משום דשמעינן
51 ליה לרבא בפרק "דארוהו בית דין" (ראש השנה
52 כח.ב) דלעבור שלא בזמנו בעי כוונה, ולגבי אשה
53 דלא מיידיבא — הוי כשלא בזמנו, דכיון דלא
54 מכווני לה לא עברה. אך נראה דחוק, ונראה לפרש: דטעמא למאן דאמר דלא הוי רשות —
55 משום דתפילין צריכין גוף נקי, ונשים אין זריות לויהר. ועלייה לרגל — משום דמיהו
56 כמביאיה חולצין לעורה, או משום ראיית פנים בעורה שלא לצורך. ותקיעת שופר וסמיכה נמי,
57 דמעבדין למאן דלית ליה רשות — לאו משום דמיהו מוסיף, אלא משום דתקיעה מלאכה
58 דרבנן היא. כדאמר בפרק "בטיט ודום" (חולצין פ"ה, ד) דאין דולא דוחה שבת. וסמיכה —
59 אפילו בהקפת די מיהו כעבורה כשימים.
60 **דילמא** סבר לה כרבי יוסי דאמר נשים סומכות רשות — מכאן ארבינו תם: דמותר לנשים
61 לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא, אף על גב דפטורות. כמו מיכל בת שאול, שהיתה מסתמא גם מברכת. אף על גב דרבי מאיר ורבי יהודה פליגי עליה, כדאמר בסמוך — קיימא לך כרבי
62 יוסי לגבי תריוויה. ואף על גב דסתם מתניתין דאין מעבדין את התינוקות מלתקוע דלא כרבי יוסי, דמשמע הא נשים מעבדין כדאמר בסמוך — אפילו הכי משה רב דמיכל בת שאול ואשתו
63 של יונה, ועובדא דפרק "אין דורשין" (תניגה טז.ב), דהביאנאו לעורת נשים כדי לעשות להם נחת רוח. ועוד הביא ראייה מהא דאמר רבי יוסף בפרק "החובל" (בבא קמא פ"א): מעיקרא מאן
64 דאמר לי הלכה כרבי יהודה — עבידנא יומא טבא לרבנן, דלא מפקדנא ועבידנא כו'. ואם במקום שפטור ועושה אסור לברך — אם כן אמאי קאמר דהו

1 עבדי יומא טבא? והלא מפיסיד כל הברכות כל כל המצות, ומאה ברכות בכל יום. ולא חשיב
2 ברכה לבלטה, כיון שמברך על המצוה שעושה, אף על פי שפטור. ומיהו, אין ראיה מסומא
3 לאשה. דסומא מייחייב מדרבנן. ומכל מקום היה שמח רב יוסף, משום דמדאורייתא לא מפקד
4 ועבדי, כדמוכח קצת ב"רעבי פסחים" (קט"ב), דקאמר: סומא פטור מלומר אגדתא. ופרך

5 מרב יוסף ומרב ששת שהיו אמורים הגדה,
6 ומוציאין בני ביתם. ומשני: דקסבר מצוה בזמן הזה
7 דרבנן, משמע דמייחייב מדרבנן, ולכך היו יכולים
8 להצניא אתריהם. ומיהו, יש לדחות: דאפילו רשות
9 יכול להוציא בר חיובא דרבנן, כמו קטן דמברך
10 לאביו בפרק "מי שמת" (ברכות ב.ב.) ועולה למנן
11 שבע, ומוציא אתריה מידי מגילה לרבי יהודה,
12 כדאמר במסכת מגילה (י"ט). אבל יש לדקדק
13 בפרק "הקורא ממונה" (מגילה כ"ד.א), רבי יהודה
14 אמר: כל שלא ראה מאורות מימיו - לא יפירט
15 על "שמע" משמע: הא ראה, אף על גב דהשתא
16 נסתמא - פורט על "שמע", אף על גב דלרבי
17 יהודה סומא פטור מכל המצות! אלא ודאי מייחייב
18 מדרבנן, ויכול לומר "דקשונו במצותיו וצוננו", כיון
19 דמייחייב מדרבנן. כדאמרין בפרק "במה מדליקין"
20 (שבת כ"ג.א.) היכי צוננו - מילא תסור. אבל אשה
21 דאינה מייחייבת אפילו מדרבנן במצות עשה
22 שהזמן גרמא, כדמוכח בחדיא בפרק "מי שמת" (ברכות
23 ב.ב.) גבי נשים חייבות בקדוש היום דבר
24 תורה, ובריש סוכה (ב.ב.) גבי גילוי המלכה, היכי
25 מצי למימר "וצוננו"? ואין לתמוה דסומא היכי
26 מדרבנן ואשה פטור לגמרי - דהחמירו חכמים
27 בסומא משום דהיו ממין בר חיובא. ועוד: שלא
28 יראה כנכרי אם היה פטור מכל המצות. אבל
29 לאשה, כי פטורה נמי לגמרי ממצות עשה שהזמן
30 גרמא - אכתי מייחייבת בכל שאר מצות. ומנה
31 שהאשה עולה למנן שבע ומברכת קריאת
32 התורה, אף על גב דפטורה מתלמוד תורה,
33 כדאמר בפרק קמא דקדושין (ט"א.) ובריש בי"ב
34 מערבין" (לעיל כ"ו.א.) - אמר רבינו תם: דאין זו
35 ראייה. דברכת קריאת התורה לאו משום מצות
36 תלמוד תורה, שאפילו בירך ברכת "הערב נא" או
37 נפטר ב"אתה רבה" - חזר ומברך. תדע,
38 דבמקום שאין לוי - כון קורא במקום לוי ומברך,
39 אף על פי שכבר בירך בקריאה ראשונה. ומקטן
40 דמברך ברכת המזון אף על פי שהוא פטור - אין
41 ראייה לאשה, דקטן אתי לכלל חיוב. וחיוב לחנכה,
42 ואינו מוחזר על "לא תשא".

אבל

43 באשה לא פליגי - ואם תאמר: דילמא משום דהוי מלבוש לאיש, כדאמר בפרק "במה אשה" (שבת ט"א.א.) דתפילין דרך מלבוש עבדי ויש לומר: דהיינו דוקא לאיש, משום דרגיל

44 ללבושן בחול, אבל לאשה - לא, כדאמרין התם: וחלופין באיש. דמידי דחוי לאיש לא חזי לאשה, ומידי דחוי לאשה לא חזי לאיש.
45 לא סלקא דעתך לא רבי מאיר סבירא ליה כרבי יוסי כו - משמע דרבי מאיר ורבי יהודה תרווייהו אית להו נשים חייבות בתפילין, דלאו זמן גרמא הוא. ותימה: דבפרק "מי שמת" (ברכות
46 כ.ב.) נזן: נשים ועבדים וקטנים פטורין מן התפילין, ופרך עלה בגמרא: פשיטא. ומשני דאיצטרך, משום דאיתקש תפילין למזוזה. והשתא הא איצטרך לאפוקי מדריבי מאיר ורבי יהודה:
47 ויש לומר: דלמנאן דחשיב תפילין זמן גרמא - הו פשיטא נשים פטורות. ומשום הכי איצטרך לשעיי טעמא דאיתקש. הקשה דרב רבינו יום טוב מוה"ר. היכי דייק בסמוך דרבי מאיר לא סבר
48 לה כרבי יוסי, מכח דהיא סתמא דאין מעכבין את התניקות מלתקע, ומתוך כך אגן צריכין לומר דהיא דפרק "מי שמת" דלא כרבי מאיר, אדרבה, נימא דהווא סתמא כרבי מאיר, דקסבר
49 נשים פטורות, והא דקתני הכא רבי מאיר אחד האיש ואחד האשה - משום דסבר לה כרבי יוסי, דאמר: נשים סומכות רשות, וסתם מתנייתין דאין מעכבין - דלא כרבי מאיר! ותיריך לו רבינו
50 יצחק. דמה נפשך סתמא דברכות דלא כרבי מאיר, דקא סבר ההוא מתנייתין דנשים סומכות לאו רשות, דקתני התם: נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע ותפילין, וחיובן בתפלה ובברכות
51 המזון ובמזוזה. והנהו קטנים - על כרחין בלא הגיעו לחינוך איירי, דבתנייתין דהיוצן - בתפילין גמי חייבין, כדאמר בסוף "לולב הגזול" (סוכה כ"ג.א.) קטן היוצע לשמור תפילין - אביו חיוב
52 ליפקו לו תפילין. אלא בלא הגיעו לחינוך איירי. ולא קאי וחיובין אקטנים אלא אנשים ועבדים, ולא נקט קטנים אלא לענין פטור. והא נמי אינו שום חידוש דפטירי בלא הגיע לחינוך, ולא תני
53 להו אלא לאשמעינן דנשים ועבדים כקטנים לענין תפילין, דאי בעי לאנחה - לא שבקינן להו משום בויהו תפילין, היכא דלא הגיעו לחינוך. ועוד יש לומר: דניחא ליה טפי למימר דהיא
54 דברכות דלא כרבי מאיר - משום דלא מייחייב מילתיה דרבי מאיר, דאמר: זוג - אין, טפי - לא, אלא אם כן סבר שבת זמן תפילין הוא, כדאסיקנא לעיל, אם לא נאמר דלית ליה דרב
55 שמואל בר רב יצחק, דאמר: מקום ש בראש להניח בו שני תפילין, וסתם ספיפא רבי יהודה - בפרק בתרא דראש השנה (ל"ג.א.) אית דגסי בה: דברי רבי יהודה, והכא מוכח דלא גרסינן
56 ליה. **המוצא** תכלת בשוק וכו' חוטין כשרין - כדמסיק: בשוורין מופסקין, דכולי האי לא טרח. ואם תאמר: ואף על גב דלציצית נעשה, אמאי כשיריה? הא אמר בפרק "התכלת" (מנחות
57 כ"ב.) דאין תכלת ניקחת אלא מן המומחה, שיוודע שטעמה פסולה. אבל ממי שאינו מומחה - לא, דאיכא למיחש לטעימה ויש לומר: דבשמגאן שוורין מופסקין, שאנו יודעים שלצורך
58 ציצית נפסק - יש לתלות זמן המומחה נפלו. כדשאינו מומחה - אינו רגיל להתעסק בדרך, שיוודע שלא יקנו ממנו. ואפילו לעצמו אינו רגיל לעשות. כיון שיוודע בעצמו שאינו בקי בהלכות
59 צביעה. **ובי** אדם טורח לעשות קמיע כמין תפילין - השתא לא מסיק אדעתיה טעמא דמקושרות ואין מקושרין דבסמוך, וסלקא דעתך דתרווייהו אין מקושרות. אלא שבישנות ניכר רושם
60 הקשר שבהם, ובחדשות אינו ניכר. וחישינן בחדשות שמא קמיע דהי, אבל בישנות אין לחוש לקמיע, דאם היה קמיע - לא היה עושה קשר, דכולי האי ודאי לא היה עבדי ביה כעין תפילין.
61 ואם תאמר: כיון דאין מקושרות, היך מנכיסין? דבשבת אסור לקשר! ויש לומר: דסלקא דעתך דבלא קשריה נמי הוי דרך מלבוש. אי נמי: עונבן אפילו לרבי יהודה, דסלקא דעתך דמסתמא
62 דעתו להחיר העגיבה ולעשות קשריה גמורה ולא הוי של קיימא.

1 דרבי יוסי - לקמן. נשים סומכות רשות - ואף על גב דכתיב (ויקרא א.) "דבר אל בני
2 ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם" וסמך ליה "ואמך ידו", בני ישראל סומכים
3 ולא בנות ישראל סומכות. אוסר בחדשות - לחלל עליהן שבת, דילמא קמיע בעלמא
4 ניהו. נשים סומכות רשות - דאין כאן "בל תוסף", ומשום איסורא נמי ליכא, דקסבר:
5 תכשיט ניהו. אין מעכבין - אין בית דין
6 מוחזרין לעונן מלתקע ביום טוב של ראש
7 השנה, דבעו לחנוכייהו במצות. הא נשים
8 מעכבין - אף על גב דלא חלול יום טוב הוא,
9 כדתנא דבי שמואל (ראש השנה כ"ט.ב.) יצאה
10 תקיעת שופר ורדיית הפת, שהיא חכמה ואינה
11 מלאכה. מיהו, נראות כמסיפות. סתם ספיפא
12 - תורת כהנים. לשונות - צמר סרוק וצבוע.
13 פסולות - שמא לא צבע לשם ציצית, ואגן
14 עשה לשמן בעיניו. דגלימא - מוואתיה -
15 לארוג מהן טלית ולא לעשות מהן ציצית.
16 שזרינו - טוואם. בשזורים - שאין דרך
17 לארגם. דשיפתא דגלימא - שכן דרך להסך
18 שזורים בשפתו, שהוא גדיל ונקרא בלעו
19 צימוש"י, והחוטים נקראים אור"ל. כפופסקין
20 דבגלי האי לא פריח - לחזור ולקשרם ולהסך
21 אותן. וכי אדם טורח לעשות קמיע כעין תפילין
22 - ואפילו הכי חיישינן לה במתניתין דקתני:
23 חדשות פטור, דילמא קמיע ניהו, ולא מחללין
24 שבתא עליהו. פוק תני להו - להך רבנן דבי
25 מדרשא, דקשי להו בדריבי אלעזר, צא ושנה
26 להם שיש בידי ברייתא דמסייע ליה ומפרשת
27 טעמא בהדיא: לפי שאין אדם טורח. כפי -
28 מרגליות לישראל אחרת: נזמים, וכן עיקר.
אחד

9 **כרבי יוסי, דאמר: נשים סומכות רשות. דאי לא תימא**
10 **הכי - אשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מיהו בה.**
11 **מי איפא למאן דאמר רגל לאו מצות עשה שהזמן**
12 **גומא הוא? אלא: קסבר רשות, הכא נמי: רשות. אלא**
13 **הא תנא היא, דתניא: המוצא תפילין - מכניסין זוג זוג,**
14 **אחד האיש ואחד האשה, אחד חדשות ואחד ישנות,**
15 **דברי רבי מאיר. רבי יהודה אוסר בחדשות ומתיר**
16 **בישנות. על פרוך לא פליגי אלא בחדשות וישנות,**
17 **אבל באשה - לא פליגי. שמע מיהו: מצות עשה שלא**
18 **הזמן גומא הוא, וכל מצות עשה שאין הזמן גומא**
19 **נשים חייבות. ודילמא סבר לה כרבי יוסי, דאמר: נשים**
20 **סומכות רשות? לא סלקא דעתך, דלא רבי מאיר סבר**
21 **לה כרבי יוסי, ולא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי. לא**
22 **רבי מאיר סבר לה כרבי יוסי דתנן: אין מעכבין את**
23 **התניקות מלתקוע. הא נשים - מעכבין, וסתם**
24 **מתניתין רבי מאיר. ולא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי**
25 **דתניא: "דבר אל בני ישראל וסמך" בני ישראל סומכין**
26 **ואין בנות ישראל סומכות. רבי יוסי ורבי שמעון**
27 **אומרים: נשים סומכות רשות. וסתם ספיפא מני - רבי**
28 **יהודה. אמר רבי אלעזר: המוצא תכלת בשוק, לשונות**

21 - פסולות, חוטין - פשרין. מאי שנא לשונות - דאמר: אדעתא דגלימא צבעינהו. חוטין נמו,
22 נימא: אדעתא דגלימא טויהו! בשזורים. שזורים נמו, נימא: אדעתא דשיפתא דגלימא
23 עיפניהו! כפופסקין, דבגלי האי ודאי לא מריח אינישי. אמר רבא: וכי אדם טורח לעשות
24 קמיע כמין תפילין? דתנן: במה דברים אמורים - בישנות, אבל בחדשות - פטור! אמר רבי
25 זורא לאהבה בריה, פוק תני להו: המוצא תכלת בשוק, לשונות - פסולין, חוטין מופסקין -
26 בשריו, לפי שאין אדם טורח. אמר רבא: ומשום דתני לה אהבה בריה דרבי זורא כיפי תלא
27 לה? והתנן: במה דברים אמורים - בישנות, אבל בחדשות - פטור! אלא אמר רבא: מרח
28 ולא מרח - תנאי היא, דתניא: המוצא תפילין - מכניסין זוג זוג, אחד האיש ואחד האשה,
אחד

43 דילמא משום דהוי מלבוש לאיש, כדאמר בפרק "במה אשה" (שבת ט"א.א.) דתפילין דרך מלבוש עבדי ויש לומר: דהיינו דוקא לאיש, משום דרגיל
44 ללבושן בחול, אבל לאשה - לא, כדאמרין התם: וחלופין באיש. דמידי דחוי לאיש לא חזי לאשה, ומידי דחוי לאשה לא חזי לאיש.
45 לא סלקא דעתך לא רבי מאיר סבירא ליה כרבי יוסי כו - משמע דרבי מאיר ורבי יהודה תרווייהו אית להו נשים חייבות בתפילין, דלאו זמן גרמא הוא. ותימה: דבפרק "מי שמת" (ברכות
46 כ.ב.) נזן: נשים ועבדים וקטנים פטורין מן התפילין, ופרך עלה בגמרא: פשיטא. ומשני דאיצטרך, משום דאיתקש תפילין למזוזה. והשתא הא איצטרך לאפוקי מדריבי מאיר ורבי יהודה:
47 ויש לומר: דלמנאן דחשיב תפילין זמן גרמא - הו פשיטא נשים פטורות. ומשום הכי איצטרך לשעיי טעמא דאיתקש. הקשה דרב רבינו יום טוב מוה"ר. היכי דייק בסמוך דרבי מאיר לא סבר
48 לה כרבי יוסי, מכח דהיא סתמא דאין מעכבין את התניקות מלתקע, ומתוך כך אגן צריכין לומר דהיא דפרק "מי שמת" דלא כרבי מאיר, אדרבה, נימא דהווא סתמא כרבי מאיר, דקסבר
49 נשים פטורות, והא דקתני הכא רבי מאיר אחד האיש ואחד האשה - משום דסבר לה כרבי יוסי, דאמר: נשים סומכות רשות, וסתם מתנייתין דאין מעכבין - דלא כרבי מאיר! ותיריך לו רבינו
50 יצחק. דמה נפשך סתמא דברכות דלא כרבי מאיר, דקא סבר ההוא מתנייתין דנשים סומכות לאו רשות, דקתני התם: נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע ותפילין, וחיובן בתפלה ובברכות
51 המזון ובמזוזה. והנהו קטנים - על כרחין בלא הגיעו לחינוך איירי, דבתנייתין דהיוצן - בתפילין גמי חייבין, כדאמר בסוף "לולב הגזול" (סוכה כ"ג.א.) קטן היוצע לשמור תפילין - אביו חיוב
52 ליפקו לו תפילין. אלא בלא הגיעו לחינוך איירי. ולא קאי וחיובין אקטנים אלא אנשים ועבדים, ולא נקט קטנים אלא לענין פטור. והא נמי אינו שום חידוש דפטירי בלא הגיע לחינוך, ולא תני
53 להו אלא לאשמעינן דנשים ועבדים כקטנים לענין תפילין, דאי בעי לאנחה - לא שבקינן להו משום בויהו תפילין, היכא דלא הגיעו לחינוך. ועוד יש לומר: דניחא ליה טפי למימר דהיא
54 דברכות דלא כרבי מאיר - משום דלא מייחייב מילתיה דרבי מאיר, דאמר: זוג - אין, טפי - לא, אלא אם כן סבר שבת זמן תפילין הוא, כדאסיקנא לעיל, אם לא נאמר דלית ליה דרב
55 שמואל בר רב יצחק, דאמר: מקום ש בראש להניח בו שני תפילין, וסתם ספיפא רבי יהודה - בפרק בתרא דראש השנה (ל"ג.א.) אית דגסי בה: דברי רבי יהודה, והכא מוכח דלא גרסינן
56 ליה. **המוצא** תכלת בשוק וכו' חוטין כשרין - כדמסיק: בשוורין מופסקין, דכולי האי לא טרח. ואם תאמר: ואף על גב דלציצית נעשה, אמאי כשיריה? הא אמר בפרק "התכלת" (מנחות
57 כ"ב.) דאין תכלת ניקחת אלא מן המומחה, שיוודע שטעמה פסולה. אבל ממי שאינו מומחה - לא, דאיכא למיחש לטעימה ויש לומר: דבשמגאן שוורין מופסקין, שאנו יודעים שלצורך
58 ציצית נפסק - יש לתלות זמן המומחה נפלו. כדשאינו מומחה - אינו רגיל להתעסק בדרך, שיוודע שלא יקנו ממנו. ואפילו לעצמו אינו רגיל לעשות. כיון שיוודע בעצמו שאינו בקי בהלכות
59 צביעה. **ובי** אדם טורח לעשות קמיע כמין תפילין - השתא לא מסיק אדעתיה טעמא דמקושרות ואין מקושרין דבסמוך, וסלקא דעתך דתרווייהו אין מקושרות. אלא שבישנות ניכר רושם
60 הקשר שבהם, ובחדשות אינו ניכר. וחישינן בחדשות שמא קמיע דהי, אבל בישנות אין לחוש לקמיע, דאם היה קמיע - לא היה עושה קשר, דכולי האי ודאי לא היה עבדי ביה כעין תפילין.
61 ואם תאמר: כיון דאין מקושרות, היך מנכיסין? דבשבת אסור לקשר! ויש לומר: דסלקא דעתך דבלא קשריה נמי הוי דרך מלבוש. אי נמי: עונבן אפילו לרבי יהודה, דסלקא דעתך דמסתמא
62 דעתו להחיר העגיבה ולעשות קשריה גמורה ולא הוי של קיימא.

עירובין דף צו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלג

נשים על קרבנן רשות היא בידן. ופתם סיפרא מני – מה שנשנה
סתם בתורת כהנים הוא דברי רבי יהודה, הרי שגם רבי יהודה
חולק על רבי יוסי.
וכיון שהברייתא של המוצא תפילין אינה כרבי יוסי, מוכרחים
לומר כפי שביארנו, שטעמה הוא משום שאשה חייבת בתפילין,
ולכן למסקנת הגמרא רבי מאיר ורבי יהודה הם הסוברים ששבת
זמן תפילין היא, ומשנתנו בשנתה בשיטתם.
הגמרא מבררת אם צמר תכלת הנמצא בשוק, כשר לציצית: אמר
רבי אלעזר, המוצא צמר צבוע בצבע תכלת, פשוט, אם הוא עשוי
בתפילין – חתיכות צמר עשויין לא נטוו לחוטים אלא רק נצבעו
ונסרקו, פסולות למצות תכלת, לפי שחוששים שמא לא נצבעו
לשם ציצית. אבל אם כבר נעשו בחוטים, הרי הם פשוטין, שאין
לחשוש לכך. מקשה הגמרא: מאי שנא המוצא לשונות שפסולות,
משום דאמרינן, אדעתא דגלימא צבעינהו – שמא צבען על דעת
לארוג מהם טלית ולא לשם ציצית, אם כן כשמוצא חוטים, נמי
נימא, אדעתא דגלימא טוינהו – גם כן נאמר שמא טוואם על דעת
לארוג מהם טלית, ולא לשם ציצית. מתרצת הגמרא: רבי אלעזר
הכשיר רק בחוטים פשוטים, שודאי צבעם טוואם ושורם לשם
ציצית, ואין רגילות לארוגם בבגד.
מוסיפה הגמרא להקשות: שוורים נמי נימא אדעתא דשיפתא
דגלימא עייפינהו – גם בחוטים שורים נאמר שכפלים ושורם כדי
להטילם בשפת הטלית ששם הדרך להטילם. מתרצת הגמרא: רבי
אלעזר הכשיר רק בחוטים מופסקין – חתוכים לצורך עשיית
הציצית. שאם היה בדעתו לעשות מהם טלית, לא היה חותכם,
משום דכולי האי ודאי לא פרחי אנושי – שאין אדם טורח כל כך
לחתוך חוטים על מנת לעשות מהם שפה לבגד, שהרי יצטרך
לחזור ולקשרם כדי להטילם בשפת הבגד. ומכך שחוטים אלו
חתוכים, מוכח שנצבעו נטוו ונשורו לשם מצות ציצית.
הגמרא מוכיחה ממשנתנו שאדם עשוי לטרוח אף שלא לשם
מצוה. מקשה הגמרא: אמר רבא, האם ניתן לסמוך על כך שאין
אדם טורח לחתוך חוטים עבור שפת הבגד, והרי גם לגבי תפילין
יש לומר, וכי אדם מורח לעשות קמיע פמין תפילין, והיה צריך
להכשיר תפילין הנמצאות. ואין הדין כן, דתנן (לעיל צה), פמה
דברים אמורים שהמוצא בשבת תפילין במקום שעלולות להאבד
מכניסן זוג זוג, בתפילין ישנות, שניכר ברצועות שלהן שהיה בהן
קודם לכן קשר של תפילין וברור שנעשו כמצותן ויש בהן קדושה,
אבל בתפילין שאין ברצועותיהן רושם של קשר, פטור מלהכניסן,
לפי שיש לחשוש שמא אין אלו תפילין אלא קמיע שאין בו קדושה
ואין מחללים שבת להצלתו. ומוכח שאף בתפילין שיש טירחה
בעשייתן, יש לחשוש שמא עשאן אדם לצרכו וטרח בהן. ואם כן
גם בחוטי ציצית מופסקים יש לחשוש שמא אדם טרח לעשותם
באופן זה, אף שהיתה כוונתו להטילם בבגדו.
אמר רבי יודא לאהבה בריה, פוק תני להו – צא ושנה להם
לתלמידים שנתקשו בדברי רבי אלעזר, שיש בידי ברייתא
שמפורש בה כדבריו, וכטעם שנתפרש שאין אדם טורח כל כך.
שנינו בברייתא, המוצא תכלת פשוט, אם מצא לשונות הרי הם
פסולין, אבל אם מצא חוטים מופסקין, פשוטין, לפי שאין אדם מורח
לחתכם כדי לחזור ולקשרם בשפת הבגד.
מקשה הגמרא: אמר רבא, וכי משום דתני לה אהבה בריה דרבי
יודא – וכי משום שאהבה בנו של רבי יודא שנה לברייתא זו, פייפי
תלא לה – נחשב הדבר כאילו תלה בה נזמים ליפוחה. כלומר,
האם נתן בה טעם כל כך עד שיהיה בכוחה לסתור משנה
מפורשת, והתנן במשנתנו, פמה דברים אמורים בישנות, אבל
בתפילין פטור, ומוכח ממשנתנו שחוששים אף לטירחה שלא
לצורך מצוה, והרי מבואר ממשנתנו דלא כרבי אלעזר, ודלא
כהברייתא. מתרצת הגמרא: אלא אמר רבא, פרה ולא פרה –
הנידון אם אדם טורח בדבר שלא לשם מצוה או לא, תנאי היא –
הרי זו מחלוקת תנאים, דתניא בברייתא, המוצא תפילין בשבת,
מושליכם בשרה במקום שנתאבדו, מוכנין לעיר זוג זוג עד
שמסיים להכניס את כולם, אחר האיש ואחר האשה,

כרבי יוסי, דאמר, אף על פי שמצות סמיכה על הקרבן אינה נוהגת
בנשים, נשים סומכות – סמיכת נשים על קרבנן היא רשות, כלומר
שרשאיות הן לסמוך אם רצו, ואין איסור בדבר, וכמו כן בכל
המצוות שנשים פטורות מהן, רשות בידן לקיימן. ובאמת סובר
תנא זה ששבת אינה זמן תפילין, ולכן תפילין היא מצות עשה
שהזמן גרמא, והכמים לא מיהו במיכל משום שרשות בידה
להניחן.
הגמרא מוכיחה את ביאורה בברייתא, דאי לא תימא הכי – שאם
לא תאמר כך, אלא תבאר שחכמים הניחו לה לקיים מצות
תפילין משום שאין זו מצוה עשה שהזמן גרמא, עדיין יקשה מה
שנאמר בברייתא, אשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מיהו
פה, מי איבא למאן דאמר – וכי יש מי שסובר שעלייה לרגל לאו
מצות עשה שהזמן גרמא הוא. אלא ודאי קפסר התנא בברייתא
זו, שאף שנשים פטורות ממצות עלייה לרגל רשות בידן לקיימה,
הקא נמי – גם בהנחת תפילין, אף שאינן מצוות בה, רשות בידן
לקיימה.
הגמרא חוזרת בה ומעמידה שיטה זו כברייתא אחרת: אלא האי
תנא היא, דתניא, המוצא תפילין בשבת במקום שעלולות להאבד,
כגון בשרה, מוכנין למקום המשתמר כדי להצילן על ידי שמניחן
זוג אחר זוג כדרך שלובשן בחול, וחולצן וחוזר ומניח זוג אחר
ומכניסו, עד שיציל את כל התפילין שמצא, אחר ו-בין האיש
ואחר ו-בין האשה שמצאו תפילין עושים כך, וכן אחר תפילין
הרשות ואחר ישנות, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אוסר בתפילין
לחלל שבת בשבילן, כי לדעתו יש לחשוש שמא אין זה אלא קמיע
שנעשה בצורת תפילין, ואין בו קדושת תפילין, ומתיר רק בתפילין
ישנות, שניכר בהן הקשר העשוי כקשר תפילין, ובודאי תפילין הן
יש בהן קדושה. מדייקת הגמרא: עד כאן לא פליגי – לא נחלקו
אלא בתפילין ישנות, שרבי יהודה אוסר בחדשות, ורבי מאיר
מתיר בין בחדשות ובין בישנות, אבל באשה לא פליגי – לא נחלקו,
אם כן לדברי שניהם אשה שמצאה תפילין צריכה להכניסן בדרך
לבישה, שמיע מינה – מוכח שלדברי שניהם תפילין מצות עשה שלא
הזמן גרמא הוא, אלא נוהגת בכל עת וגם בשבת, וכל מצות עשה
שאין הזמן גרמא נשים חייבות, ומכיוון שהן חייבות בהנחת תפילין,
הרי זו דרך מלבוש גם לנשים, ודין האשה בהצלת תפילין בשבת
שוה לדין האישה. ומשנתנו הסוברת 'שבת זמן תפילין' שנשתנה
כשיטת רבי מאיר ורבי יהודה.
שואלת הגמרא: ודילמא – ואולי התנא ששנה ברייתא זו סבר לה
כרבי יוסי, דאמר נשים סומכות רשות, ולדעתו אף שנשים פטורות
מתפילין, רשאיות הן להניחן, והנחתן נחשבת 'דרך לבישה'
לאשה, אך אין הוא סובר ששבת זמן תפילין. משיבה הגמרא: לא
סלקא דעתך – אין לך כלל להעלות בדעתך כן, כי ודאי דלא רבי
מאיר סבר לה כרבי יוסי ולא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי.
הגמרא מבארת מנין שרבי מאיר אינו סובר כרבי יוסי: לא רבי
מאיר סבר לה כרבי יוסי, דתנן במשנה, אין מעבדין – אין בית דין
מוזהרים למנוע את התינוקות מלתקוע בשופר ביום טוב של ראש
השנה, משום שיש לחנכם ולהרגילם למצוות. מדייקת הגמרא:
דווקא את הקטנים לא מעבדים, הא – אבל את הנשים מעבדין
מלתקוע, ואף שאין בזה חילול יום טוב, מאחר שמצוה זו היא
מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות ממנה הרי הן נראות
כמוסיפות על דברי התורה, והרי פתם מתגביתין – משנה השנויה
סתם בלי שם הנא. אחר דברי רבי מאיר, הרי שרבי מאיר אוסר
לנשים לקיים מצוות שפטורות מהן.
הגמרא מבארת מנין שגם רבי יהודה אינו סובר כרבי יוסי: ולא
רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי, דתניא בתורת כהנים, נאמר
בתחילת פרשיות הקרבנות (ויקרא א) 'דבר אל בני ישראל, ובסמוך
לזה נאמר (שם א) 'וְכָפַר יְדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֶלְוָה, מכאן שרק בני
ישראל סומכין ידיהם על קרבנותיהם, ואין פנות ישראל סומכות
על קרבנותיהן, וכיון שמיעטן הכתוב, אסור להן לסמוך, מפני
שנראות כמוסיפות על מצוות התורה. רבי יוסי שפען
אוקריים, אף שלא אמרה בהן סמיכה, נשים סומכות – סמיכת

58 מקשה הגמרא: איני – האם כן הוא הדין כמו שאמר רב, והא תני
59 רבה בר שמואל, בתפילין – בבדיקת תפילין, שניקנו ממי שאינו
60 מוזהק כמומחה, בודק שלש של יד ושל ראש. ומבררת הגמרא: מאי
61 – מה היא כוונת הברייתא, לאו – האם אין הביאור שבדוק או
62 שלש של יד או שלש של ראש, ואין צריך לבדוק גם של יד וגם של
63 ראש, ושלא כדברי רב. מתרצת הגמרא: לא כן הוא פירוש
64 הברייתא, אלא שצריך לבדוק שלש פרשיות, חלק מהן של יד
65 וחלק מהן של ראש וכדברי רב.
66 הגמרא מקשה מברייתא אחרת: והתני רב פהנא, בתפילין בודק
67 שתלים, אחת של יד ואחת של ראש. וקשה על רב שהצריך לבדוק
68 פרשיות של שלשה בתים. מתרצת הגמרא: הא מני – ברייתא זו
69 בשיטת מי היא, רבי היא, דאמר בברייתא זו חזקה – שאמר
70 שבשתי פעמים יש חזקה, ועל כן די בבדיקת שני תפילין כדי
71 להחזיק את הסופר למומחה.
72 הגמרא מקשה, שמהסיפא מוכח שברייתא זו אינה כרבי: אי
73 ברייתא כרבי, אימא סיפא, שאם לקח הרבה ערימות תפילין, ובכל
74 ערימה הרבה זוגות תפילין, צריך לבדוק אחת של ראש ואחת של
75 יד מהערימה הראשונה, וכן אחת של ראש ואחת של יד גם בצקת
76 ובערימתה השני, וכן בצקת השלישי. ואי ברייתא זו כרבי, שלישי
77 מי אית ליה – וכי צריך לבדוק גם אחת של ראש ואחת של יד
78 מהערימה השלישית, הרי לדבריו שחזקה היא בפעמיים, כשבדק
79 שתי ערימות הוכשרו כבר כל ערימות התפילין. אלא מהסיפא יש
80 להוכיח שברייתא זו כרבן שמעון בן גמליאל הסובר שאין חזקה
81 אלא בשלש פעמים. ואם כן חוזרת הקושיא, מי הוא התנא ששנה
82 רישא של ברייתא זו. מתרצת הגמרא: לעולם הברייתא כרבי,
83 ומוזהר רבי בצבתים, שצריך לבדוק תפילין משלשה צבתים,
84 שמאחר וכל ערימה עומדת בפני עצמה, אין להוכיח מכך ששתי
85 ערימות כשירות, שאף שאר הערימות כשירות, מפני שהדרך היא
86 דמתרי לתלא נברי וכן – שהקונה צבתים קונה אותם משנים או
87 שלשה אנשים. ולכן אין להוכיח מכשרותם של הסופרים שכתבו
88 את הערימה הראשונה והשניה, על כשרות הסופר שכתב את
89 השלישית.
90 מקשה הגמרא: אי הכי שהדרך שכל ערימה נקנית מסופר אחר,
91 אפילו צבת רביעי נמי יצטרך לבדוק ממנו אחת של יד ואחת של
92 ראש, ואפילו חמישי נמי. ומדוע שנינו שצריך לבדוק רק שלשה
93 צבתים. מתרצת הגמרא: אין הכי נמי, שצריך לבדוק אחת של
94 ראש ואחת של יד מכל צבת וצבת, והאי דקתני שבדוק צבת
95 שלישי, לאפוקי מתוקיה – להוציא מחוקתו של רבי, שאין הדין כאן
96 כבכל מקום שלרבי מחזיקים דבר בפעמיים, אלא צריך לבדוק גם
97 את הערימה השלישית, ולעולם אפילו רביעי וחמישי נמי צריכים
98 בדיקה כדי להחזיק את כל הערימה בכשרות.
99 שנינו במשנה (לעיל גה): אם מצאן צבתים או כריכות או כריכות וכו' מחשיך
100 עליהן ומביאן. שואלת הגמרא: מאי צבתים ומאי כריכות. משיבה
101 הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, הן הן צבתים הן הן כריכות,
102 כלומר בין צבתים ובין כריכות הן אגודות שקשורות בהן הרבה
103 תפילין, אלא שצבתים הם זווי וזווי – זוגות זוגות של תפילין
104 קשורות יחד, כל זוג של יד ושל ראש בפני עצמו, ושוב חזר וקשר
105 את כל התפילין לאגודה אחת גדולה. וכריכות הם תפילין דכריבן
106 מוצא – שכרוכים וקשורים הרבה יחד, אבל אינם קשורים כל זוג
107 בפני עצמו.
108 שנינו במשנה: מצאן צבתים או כריכות מחשיך עליהן ומביאן.
109 מקשה הגמרא: ואמאי – מדוע משמרים במקומם עד שתחשיך,
110 לעילויניה – יכניסם לעיר בשבת זוג זוג. מתרצת הגמרא: אמר רב
111 יצחק בריה דרב יהודה, לדידי מיפרשא לי מיניה דאבא – אני שמעתי
112 את פירוש המשנה מאבי, שכל שאילו מכונין לכל התפילין שמצא
113 זוג זוג, וקלות – ויסיים להכניס כולם קודם שקיעת החמה, מכונין
114 זוג זוג. ואי התפילין מרובות ולא יספיק להכניסן קודם השקיעה,

1 אחד חדשות, ואחד ישנות, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר
2 בחדשות, מפני שיש לחשוש שמא טרח בעשייתן אף שלא לצורך
3 מצוה, ומתיר בישנות שקשירתן מוכחת שנעשו כהלכתם. אלמא
4 מר – רבי יהודה) כבר מרח איניש – אדם עשוי לטרוח אף שלא
5 לשם מצוה, ומר – רבי מאיר) כבר לא מרח איניש שלא לשם
6 מצוה, ומכך שטרח יש להוכיח שהדבר נעשה לשם מצוה.
7 (שיצ"י עזב"י סימן) הגמרא מוכיחה מברייתא שלדברי הכל אין
8 אדם טורח שלא לשם מצוה: והשתא דתני אבוי דשמואל בר רב
9 יצחק, אלו הן ישנות שמותר להכניסן בשבת, כל שיש בהן רצועות,
10 ומקשיות כעין אותיות דל"ת ויו"ד. ואלו הן חדשות שאסור
11 להכניסן בשבת, כל שיש בהן רצועות ולא מקשורות. הרי מבואר
12 שטעם האיסור בחדשות אינו משום חשש קמיע אלא מפני שאסור
13 לקשרם בשבת מפני שקשר התפילין קבוע תמיד ואינו עשוי
14 להתירו, ויש איסור תורה בקשירתו. אבל דבול' עלמא – לדברי
15 הכל לא מרח איניש – אין אדם טורח בדבר שלא לשם מצוה.
16 מקשה הגמרא: מדוע אי אפשר להכניס בשבת תפילין שאינן
17 קשורות, וליעניניהו מיניב – ויעשה עניבה ברצועות התפילין,
18 במקום הקשרים. מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, זאת אומרת,
19 שעניבה פסולה בתפילין, ואינה נחשבת כקשירה, ואסור ללבוש
20 ולהכניס תפילין שאינן קשורות. אמרי אמר, אין להוכיח מהברייתא
21 שעניבה פסולה בתפילין, כי רבי יהודה האוסר להכניס תפילין
22 שאינן מקשורות, למעמיה, דאמר עניבה, קשירה מעלייתא היא –
23 עניבה היא בכלל קשר גמור, שחייבים עליו משום מלאכת קושר.
24 מקשה הגמרא: הרי מדברי אבוי יש לדייק מעמא שלדברי רבי
25 יהודה אי אפשר לענוב תפילין בשבת, הוא רק משום דעניבה,
26 קשירה מעלייתא היא – הרי היא כקשר גמור, הא לאו הכי – אבל
27 אם לא כן, עניב להו – היה רשאי לענוב את רצועות התפילין,
28 ולצאת בהן ידי מצותן. וקשה, והאמר רב יהודה בריה דרב שמואל
29 בר שלת משמיה דרב, קשר של תפילין, הלכה למשה מסיני הוא –
30 צורת עשייתו נאמרה בהלכה למשה מסיני, שצריך לעשותו
31 בצורת אותיות דל"ת ויו"ד, וכן לעשות בבית של ראש אות שיו"ן.
32 אמר רב נתן, ונתייבן – נוי האותיות, כלומר, היכר האותיות
33 העשויות בקשר, צריך לפנות לבר – כלפי חוץ. ואם כן היאך אמר
34 אבוי שרשאי לעשות עניבה ברצועות התפילין, והרי אין עניבה
35 צורת אותיות דל"ת ויו"ד. מתרצת הגמרא: שאבוי הכשיר באופן
36 דעניב להו בעין קשירה דיחהו – שעושה את העניבה שלהם בצורת
37 האותיות, כפי שהיה עושה אם היה קושרם.
38 הגמרא מבארת היתר לקיחת תפילין מאדם שאינו מומחה: אמר
39 רב חסדא אמר רב, הלוקח הרבה זוגות תפילין ממי שאינו ידוע לנו
40 כמומחה, כדי לחזור ולמכרם, וברצונו לברר את כשרותם, בודק
41 שתים של יד – פרשיות של שני תפילין של יד, ואחת של ראש
42 ופרשיות של תפילין אחד של ראש, או שיבדוק שתים של ראש
43 ואחת של יד, ועל ידי כך שבדק פרשיות משלש בתים הוחזק
44 הסופר שכתבם כמומחה, ואין צריך לבדוק את שאר התפילין.
45 מקשה הגמרא: מהו טעמו של רב, מה נפקד, אי – אם דבר ברור
46 הוא שכל אדם הקונה כמה תפילין בכרך אחד, בודאי מחד נברא
47 קא וכן – קונה את כולם מאדם אחד, לבדוק או שלש של יד, או
48 שלש של ראש, ועל ידי כך יוחזקו כל הפרשיות שכתב סופר זה
49 בכשרות, בין של יד ובין של ראש, ומדוע צריך לבדוק גם פרשיות
50 של יד וגם של ראש. אי – ואם תאמר שיתכן ואדם המוכר תפילין
51 מתרי לתלא נברי וכן – קונה אותם משנים או שלשה סופרים, כל
52 חד וחד – כל אחד ואחד, כלומר כל תפילין ותפילין לביעי – יהיו
53 צריכים פרשיותיהן בדיקה בפני עצמן, כי שמא הסופר שכתב את
54 התפילין שנבדקו ונמצאו כשירות, אינו הסופר שכתב את שאר
55 התפילין. מתרצת הגמרא: לעולם הדבר ברור שמתרי לתלא נברי, וכן,
56 ובעיני דמיתמי – וצריך להחזיק את הסופר כמומחה הן בשל יד
57 – בכתיבת פרשיות של יד והן בשל ראש.

עירובין. פרק עשירי – המוצא תפילין דף צז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קלה רש"י

1 **אמר** רב חסדא זאת אומרת עניבה פסולה בתפילין – תימנה וכי לא ידע רב חסדא דלרבינו
 2 יצחק עניבה קשירה מעלייתא היא, כדקאמר אביי? ויש לומר: דניחא ליה לאוקמי
 3 מתניתין דאוסרת בחיטות כרובן דרבינו יצחק. דאמרי לאו קשירה הוא. אי נמי: דקסבר
 4 אפילו לרבינו יצחק שריא עניבה, דסתמא דעתיה להחיר ולעשות קשר גמור בחול,
 5 כדפירשתי לעיל. **אביי** אמר רבינו יצחק
 6 לטעמיה כו' – ורבי מאיר דשרי בחדשות קסבר
 7 דלאו קשירה היא. ותימנה: דבעיא היא בריש "אלו
 8 קשרים" עניבה לרבי מאיר קשירה היא אם לא,
 9 וקאי בתיקו: ואומר רבינו יצחק: דהתם בחדשות, וקאי
 10 חכא בלא מיהדק. וקצת נראה הלכה כרבינו
 11 יצחק דעניבה קשירה היא, מדמסיק אביי: רבי
 12 יהודה לטעמיה, וסתם מתניתין אתאי כרבי יהודה.
 13 מיהו, מדפריך סתמא דהתלמוד בפשיטות
 14 וליעניבה מיעיב, משמע דאין הלכה כרבי יהודה.
 15 ומכאן ארבינו תם: דאין צריך בכל יום להחיר
 16 קשר תפילין ולחזור לקשור בשעת שמניחן, כגון
 17 שהיה אומר רבינו אליהו, דאם כן חדשות אמאי
 18 אסר הכא משום קשירה? הא לא הוי קשר של
 19 קיימא! ומה שהביא רבינו אליהו ראייה מדאמר
 20 בסוף "הקומץ רבה" (מנחות להב): תפילין באמינותי
 21 מברך עליהן – משעת הנחה עד שעת קשירה –
 22 לאו היינו קשירה ממש, אלא קשירה דהתם היינו
 23 הידוק, כמו "שליא קשורה בולד" (מדה כו.ב) וכן
 24 "קשורה בכל בבל" (עבודה זרה ה.א).
 25 **קשר** של תפילין הלכה למשה מסיני – פירש
 26 בקונטרס: הלכה למשה מסיני היאך הוא
 27 עשוי, שדומה לדל"ת, ובתפירתו עשוי כמין שיון,
 28 ורצועה קבועה בהם וראשה כפוף דומה ל"יוד" –
 29 הרי שדי. ואין נראה לרבינו יצחק, דאין הלכה
 30 למשה מסיני ולחזור לקשור בשעת שמניחן, כגון
 31 "במה מדליקין" (שבת כח.ב), דקאמר: אלא הא
 32 דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים אלא
 33 עור בהמה טהורה בלבד מילמען תהיה תורת ה'
 34 בפיר' – מן המותר בפך למאי הלכתא? וקאמר
 35 לשי'ן. והאמר אביי: שיון של תפילין הלכה למשה
 36 מסיני, ומשני: אלא לרצועותיהן, ולא פריך מד'
 37 וי'וד, משמע דאין קרושה אלא בשיון בלבד והיא
 38 דווקא הלכה, ולא מצינו בשום מקום שהיא הקשר
 39 קרוי ד'.
 40 **ונוויהן** לבר – פירש רבינו יצחק: דאקשר קאי,
 41 כמו שפירש בערוך. נוי הקשר יפנה
 42 לצד חוץ, אותו צד שנראה כעין ד. להכי מייית לה
 43 הכא.
 44 **הלוקח** תפילין ממי שאינו מומחה וכו' –
 45 תימה דבפרק "החבלת" (מנחות מב.ב)
 46 תניא: תפילין יש להן בדיקה, ואין ניקחין אלא מן
 47 המומחה. ואין לומר דבלא בדיקה קאמר, דאין
 48 ניקחין אלא מן המומחה – דהא קתני סיפא
 49 ספרים ומזוחות יש להן בדיקה, וניקחין מכל אדם.
 50 ואומר רבינו יצחק: דהתם לכתחלה קאמר, דאין
 51 ניקחין אלא מן המומחה, שלא יצטרך לקרוע כל
 52 התפר ולבודקן ואיכא בזיון תפילין, ואיכא נמי
 53 למיחש שמא יתעצל לטרוח לבודקן ויסמוך
 54 להניחן בלא בדיקה לצורך שעה, והבא איירי
 55 בדיעבד שכבר לקח, או כגון שאינו מוצא מומחה
 56 לקנות ממנו.
 57 **מצאן** צתים או כריכות מחשך עליהן –

1 אחד חדשות – שאין אדם טורח. והשתא דתני אבוח דשמואל – דהאי חדשות – כשיש
 2 בהן רצועות ואינן מקושרות בעין קשר של תפילין העשוי כמין אותיות. וכן הוא קבוע
 3 תמיד – אלמא: טעמא משום קשר הוא דקשריה אב מלאכה, ואסור לקשור בשבת קשר
 4 של קיימא. **דבולי עלמא לא טרח** – דטעמא דחדשות לאו משום ספק קמיעא הוא. רבי
 5 יהודה למעמיה – בפרק "אלו קשרים" (שבת
 6 קי.א): חבל דלי שנפסק – כורך עליו פוגרא או
 7 פסיקיא, ובלבד שלא יעבנו. אלמא: טעמא
 8 משום דקשריה הוא, וחיביבן עליה משום אב
 9 מלאכה. רבי אלעזר הגדול אומר: בתמיה. הלכה
 10 למשה מסיני – היאך הוא עשוי, שדומה
 11 לדל"ת, ובתפירתו עשוי כמין שיון, ורצועה
 12 קטנה קבועה בהן וראשה כפוף דומה ל"יוד" הוי
 13 שדי. ונוויהן – אותו היבר האותיות. לבר –
 14 לחוץ שאינם כלפי התפילין בין הבתים, אלא
 15 כנגד מראית העין. לפי שנאמר בהן "וראו" וגו'
 16 ותניא, רבי אלעזר הגדול אומר: אלו תפילין
 17 של ראש. הלוקח תפילין – הרבה יחד, ולחזור
 18 למוכרו, ולקוחן ממי שאינו מומחה. בודק שתיים
 19 של יד ואחת של ראש – וכיון דהחזוק בשלש
 20 – הוה מומחה, ולוקח השאר בלא בדיקה. מה
 21 נפשך – מאי דעתך, אי קים לך דגברא דמובן
 22 תפילין טובא מחד גברא זבין להו, האי מוכר
 23 נמי מחד גברא קננהו. לבודק קננא בשל יד או
 24 שלש בשל ראש – ותסגי ליה בהכי להתחוק
 25 בכלהו. כל חד וחד נמי – כל תפילין ותפילין
 26 דשמוא מי שמכר לו את אלו לא מכר את אלו.
 27 רבי היא – במסכת יבמות (ט.ב), הוא דאמר
 28 בתרי זימני הויא חזקה: נשאת לראשון ומת,
 29 לשני ומת – לשלישי לא הנשאת. וכן נצבת
 30 השני – אם יהיו לו צבתים הרבה, ובכל צבת
 31 תפילין הרבה, קא טלקא דעתיה דרבי קאמר:
 32 בדיק בצבת הראשון שני תפילין – החזוק כל
 33 אותו צבת. וכן בשני – החזוק גם הוא, וכן
 34 בשלישי וכיון דהחזוק בשלשה צבתים בשרין –
 35 החזוק כל הצבתים, ואין צריך עוד לבדוק
 36 כלום. מודה רבי נצבתים – דאין אחד מוחזק
 37 בשל חבירו שדרך ליקח צבת אחד מאיש זה,
 38 וצבת אחד מאיש אחר. לשון צבת – כמו "שול
 39 תשולו לה מן הצבתים" (רות ב). **לאפוקי**
 40 מחזקה – לאשמועינן, דאף על גב דבעלמא
 41 תרי הוו חזקה – בצבתים לית ליה לרבי חזקה,
 42 מודתני שלישי וגלי ביה, והוא הדין לכולם. וזוי
 43 וזוי – של ראש ושל יד קשורין יחד, וכן הרבה
 44 קשרי זוג בצבת אחת. דכריבן מונא – כי הדדי.
 45 ואין שנים שנים קשורים. ואי לאו – שאינם
 46 כלות קודם שקיעת החמה, דהואיל והוא צריך
 47 לטרוח ולחזור משתחשך – מחשיך עכשיו
 48 עליהם, ויטלם יחד. מוליבן בולב פחות פחות
 49 מארבע אמות – קודם שיגיע לארבע אמות
 50 יעמוד לפוש, וחזרו והולך פחות פחות מארבע
 51 אמות, וכן תמיד. דהשתא כל זמנא הויא עקירה
 52 והנחה, ואין כאן העברה ארבע אמות יחד.
 53 כסכנת עובדי גילולים – דמבזו להו לתפילין –
 54 מוליבן. כסכנת ליסמים – ישראל, דקטלי ליה
 55 משום ממונו, ולתפילין לא מבזו להו – מבסין.
 הכי

תימנה: בחדשות נמי, דאי אפשר לקשור אמאי לא יצטרך להחשיך עליהן משום ביון דתפילין? ויש לומר: דבישנות דווקא, דחוי להכניס זוג זוג, עשו תקנה אפילו כשהן מרובין ואין כלות קודם שקיעת החמה.

רבי שמעון אומר נותן לחבירו כו' - נראה דאם אין שם תכרים היה מתיר רבי שמעון להוליך פחות מארבע אמות, ולא גרע מכיס דפרק "מי שהחשיך" (שבת קנ"ג). והתם נמי, אם היו תכרים הרבה, והיו כולן שותפים בו - נראה דלרבי שמעון נותנו לחבירו וחבירו לחבירו, והכי עדיפא ליה.

הכי גרסינן וכן בנו ואפילו הן מאה - ולא כספרים דגרסי ואפילו הן מאה, וכן בנו. דבגמרא מוכח דאפילו הן מאה - אבנו קאי, דמפרש טעמא: אף על גב דקשיא ליה דא. **את** הווי במטא פטור - ואם תאמר: נתי שהווי נושא את עצמו, להוי כמו זה יכול זה אינו יכול - דיכול חייב כדמוכח בית הללמצינע" (שבת צ"ג). ואומר רבינו יצחק: דמכל מקום מיפטר הכא, משום דגרמין כל הוצאות ממשכן, ושם לא היו נושאים בעלי חיים. דאילים ותחשים מוליקין ברגליהן, ולחון מן כשיוצא מן הים היו מוציאין דמו בערוז בכהן, כי היכי דליציל ציבעיה כדאמר בסוף פרק "כלל גדול" (שם ע"א).

הכא בחבית דהפקר ומים דהפקר עסקינן - דלא קנו שביתה לזה ולא לזה, ואפילו חוץ לתחום דקאמר - היינו ממקום שביתה המים. אבל חוץ לתחום של הוזהב בהם תחילה - לא יוליכו אותן, למאי דפרישית לעיל בפרק "מי שהוציא ודו" (מו"א). דכרגיל כל אדם דקתני גבי נהרות המושכן - היינו כרגיל הממלא. הא דקאמר: נותנו לחבירו וחבירו לחבירו - לא משום דלא מצי איל תחם, אלא משום דאסור להעביר ארבע אמות ברשות הרבים. ועוד יש לומר: דיכול להוציאם חוץ לתחום שוכה בהן תחילה, וכגון שלא נתכוון לזכות בהן לא לעצמו ולא לאחרים בהבחתו, אלא מה ששותים, וכענין זה אפילו ביום טוב שייך לשנות נותן לחבירו וחבירו לחבירו אף על גב דליכא איסור ארבע אמות. ואי

ומלח בטליון בעיסה, ואין בטליון בקדירה, מפני רופפה! אלא אמר רבא: הכא בחבית שקנתה שבייתה, ומים שלא קנו שבייתה עסקינן, דבטלה חבית לגבי מים. דרתנן: המוציא החי בפמטה - פטור אף על המפטה, מפני שהמטה טפילה לו. המוציא אוכלין פחות ממשיעור בפלי - פטור אף על הפלי, מפני שהפלי טפל לו. כתיב רב יוסף, רבי יהודה אומר: בשניא נותן אדם חבית לחבירו, וחבירו לחבירו. בשניא - אין, שלא בשניא - לא! אלא אמר רב יוסף: כי תנן נמי במתניתין - בשניא תנן. אפי' אמר: בשניא - אפילו חבית שקנתה שבייתה ומים שקנו שבייתה. שלא בשניא - חבית שקנתה שבייתה ומים שלא קנו שבייתה. רב אשי אומר: הכא בחבית דהפקר עסקינן, ומים דהפקר עסקינן. ומאן אמרו לו - רבי יוחנן בן גורי היא, דאמר: חפצי דהפקר קונין שבייתה. ומאי לא תהליך זו יותר מרגלי הבעלים - לא יהלכו אלו יותר מפלים שיש להם בעלים. משנה היה קורא בספר על האיסקופה, ונתגלגל הספר מידו, וגללו אצלו. היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו, עד שלא הגיע לעשרה טפחים - וגללו אצלו, משהגיע לעשרה טפחים - הופכו על הפתח. רבי יהודה אומר: אפילו אין מסולק מן הארץ אלא במלא מחט - וגללו אצלו. רבי שמעון אומר: אפילו בארץ עצמו - וגללו אצלו, שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש. גמרא היא איסקופה היכי דמי? אילימא איסקופה רשות היחיד, וקמה רשות הרבים, ולא גורין דילמא נפיל ואתי לאתויי,

שרי להו רבנן דתיבטיל. כרבי יוחנן בן גורי - בפרק "מי שהוציא ודו". משנה היה קורא בספר - כל ספרים העשויים בימי הראשונים עשויין (בגליון) כספר תורה שלנו. גוללו אצלו - הואיל וראשו אחד בידו ובגמרא מפרש לה. לעשרה טפחים - לעשרה התחתונים שברשות הרבים וכולן מפרש בגמרא. הופכו על הפתח - האותיות כלפי הכותל, שלא ידא מוטל כל כך בבזיון, ומניחו עד שתחשך. משום שבות - כגון זו שלא נפל מידו, שהרי אחז בראשו אחד, ואין כאן אלא משום גזירה דילמא נפיל כוליה מידיה ואתי לאתויי. כל איסור דרבנן הוי שבות. גמרא אי נימא איסקופה רשות היחיד - גבוהה עשרה ורחבה ארבעה. וקמה רשות הרבים - ולפניה רשות הרבים וקאמר מתניתין אף על גב דמנחם ראשו ברשות הרבים - גללו ברשות היחיד. ולא גורין דלמא נפל - כוליה מידיה, דאיכא חיוב חטאת, ואתי לאתויי.

הכי גרסינן. במאי אוקימתא למתניתין בסכנת ליסמים אימא סיפא וכו' - כיון דליסמים לא מכוו להו. אמאי קא מוזלו רבי שמעון באיסורא דשבתא כולי האי כל שכן דהא דרבי שמעון גריעא (כולי האי) מתנא קמא ואיכא זילולו שבת טפי, דאושא מילתא דהנך גברי דמקלינן כולי האי בשבת וכסוי דתנא קמא עדיף. לשון אחר ועיקר, ולא לשבש הספרים: מתניתין בסכנת עובדי גילולים שגזרו גזירה שלא יניחו תפלין. והאי ובסכנה מכסן הולך לו אכולה מתניתין קאי. והכי קאמר: ובסכנה, שאם ימצאו בידו או ימצעו למלכות יחרג בין מעט בין בפתים - מכסן בטליתו, שלא יוטלו כל כך בבזיון ומניחם שם והולך ולא יזיז משם שמוא ירגישו בו ויתחייב למלכות. וברייאתא - בליסטים גוים, ואסיפא קאי, דקתני: מחשיך עליהן ומביאן, ובסכנת ליסטים שהוא ירא להחשיך שם - מוליכין פחות פחות מארבע אמות וכו' ולא ינחם בהם - פחות יזולו הליסטים בהם וינהגו בהם מנהג בזיון, ובמאי אוקימנא למתניתין בסכנת גוים שלא יתחייב למלכות - אימא סיפא וכו' וכל שכן דאושא מילתא וישמע למלכות יותר משאם מכניסין זוג זוג או מחשיך עליהם לכולם וזה עיקר, מדלא גרסינן ברישא כל שכן דאושא מילתא דשבת, כדגרסינן בספא מבבל דהאי אושא מילתא לאו אזולולא דשבת קפיד, אלא אסכנת נפשות קפיד. אף על גב דקשיא ליה - שמשלטין אותו מיד ליד. הא עדיפא - בשבתא, ולא יטלטלו הוא לבדו פחות פחות מארבע אמות. כרגלי הבעלים - שהשואל או לוקח בהמה או כלים מתבירו ביום טוב - אינו יכול להוליכם אלא למקום שהבעלים הראשונים מותרין לילך שם, ואם עירבו לצפון לא יזליכנו זה לדרום. מחבית לחבית - והשניה שלו, וכן עושה תמיד ולקמיה מפרש מאי לא תהליך זו. אין בהם ממש - לקנות שבייתה אצל בעלים הראשונים, וכל אדם מותר להוליכן כרגילי. פטור במים - פלוגתייהו בפרק בתרא דביצה: האשה ששאלה מתביריה חבלין לקדירה, ומים ממלח לעיסתה - הרי הן כרגלי שתייהן, אין העיסה הולכת אלא למקום שתייהן ומותרות לילך שם. ואם עירבה זו לצפון וזו לדרום - אין עיסה זוה ממקומה, לפי שאין לזו של צפון אפילו אמה אחת בדרום והני מילי כשנתנו עירובן לסוף אלפים. רבי יהודה פטור במים, שאין בעלת המים אוסרת על בעלת הקמח כלום. ומאי לא תהליך זו - הא רבי יוחנן נמי בחבית לא קאמר דיכולה חבית להליך יותר מרגלי הבעלים, דהא אוקמינן מתניתין במערך מחבית לחבית. מפני רופפה - שניכר ואם השאילה מים לקדירה, הרי היא כרגלי שתייהן. מים שלא קנו שבייתה - שנתמלאו היום ממעין הנובע או מן הנהר, דתניא (לעיל דף מ"א). נהרות המושכן ומעונות הנובעים - הרי הן כרגלי כל אדם. דבטלה חבית לגבייהו - מפני שהיא טפילה להן, ורבנן פליגי למימר דלא תהליך זו, דלא בטלה לגבייהו. פטור אף על הפתח - הואיל ופטור על הדח, דקיימא לן חי נושא את עצמו. כשיירא שחתכה בבקעה, שאנוסין הן, שאין להם מים

אמר ליה אפי' במאי אוקימתא למתניתין - בסכנת נכרים, אימא סיפא; רבי שמעון אומר: נותנן לחבירו, וחבירו לחבירו. כל שפן דאושא מילתא! חסורי מיחסרא, והכי קתני: פמה דרבים אמורים - בסכנת נכרים אבל בסכנת ליסטים - מוליכין פחות פחות מארבע אמות. "רבי שמעון אומר נותנן לחבירו וכו'". במאי קמפליגי? מר סבר: פחות מארבע אמות עדיף, דאי מלתא דשבת. ומר סבר: נותנן לחבירו עדיף, דאי אמרת מוליכין פחות מארבע אמות - זימנין דלאו אדעתיה, ואתי לאתויניהו ארבע אמות ברשות הרבים. "וכן בנו". בנו מאי בעי התם? דבי מנשה תנא: בשלדתו אמו בשדה, ומאי אפילו הן מאה - דאף על גב דקשיא ליה דא, אפילו הכי - הא עדיפא. "רבי יהודה אומר נותן אדם חבית". ולית ליה לרבי יהודה הא דתנן: הבהמה והפלים כרגלי הבעלים?! אמר ריש לקיש משום לוי סבא: הכא במאי עסקינן - במערך מחבית לחבית. ורבי יהודה למעמיה, דאמר: מים אין בהם ממש. דתנן: רבי יהודה פטור במים, מפני שאין בהן ממש. ומאי "לא תהליך זו" - לא יהליך מה שבזו יותר מרגלי הבעלים. אימר דשמעת ליה לרבי יהודה היכא דגליעון בעיסה, היכא דאינהו בעיניהו מי שמעת ליה?! השתא בקדירה אמר רבי יהודה לא בטלי, בעיניהו בטלי?! דתניא, רבי יהודה אומר: מים

ומלח בטליון בעיסה, ואין בטליון בקדירה, מפני רופפה! אלא אמר רבא: הכא בחבית שקנתה שבייתה, ומים שלא קנו שבייתה עסקינן, דבטלה חבית לגבי מים. דרתנן: המוציא החי בפמטה - פטור אף על המפטה, מפני שהמטה טפילה לו. המוציא אוכלין פחות ממשיעור בפלי - פטור אף על הפלי, מפני שהפלי טפל לו. כתיב רב יוסף, רבי יהודה אומר: בשניא נותן אדם חבית לחבירו, וחבירו לחבירו. בשניא - אין, שלא בשניא - לא! אלא אמר רב יוסף: כי תנן נמי במתניתין - בשניא תנן. אפי' אמר: בשניא - אפילו חבית שקנתה שבייתה ומים שקנו שבייתה. שלא בשניא - חבית שקנתה שבייתה ומים שלא קנו שבייתה. רב אשי אומר: הכא בחבית דהפקר עסקינן, ומים דהפקר עסקינן. ומאן אמרו לו - רבי יוחנן בן גורי היא, דאמר: חפצי דהפקר קונין שבייתה. ומאי לא תהליך זו יותר מרגלי הבעלים - לא יהלכו אלו יותר מפלים שיש להם בעלים. משנה היה קורא בספר על האיסקופה, ונתגלגל הספר מידו, וגללו אצלו. היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו, עד שלא הגיע לעשרה טפחים - וגללו אצלו, משהגיע לעשרה טפחים - הופכו על הפתח. רבי יהודה אומר: אפילו אין מסולק מן הארץ אלא במלא מחט - וגללו אצלו. רבי שמעון אומר: אפילו בארץ עצמו - וגללו אצלו, שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש. גמרא היא איסקופה היכי דמי? אילימא איסקופה רשות היחיד, וקמה רשות הרבים, ולא גורין דילמא נפיל ואתי לאתויי,

עירובין דף צו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלז

רבי יהודה שעל ידי שיתן את החבית מחבירו לחבירו יכול להוציאה מחוץ לתחום. מתרצת הגמרא: אָמַר רִישׁ לְרִישׁ לְרִישׁ מִשּׁוּם לֹא קָמָא הָבָא בְּמַאי עֲקָבִינוּ – כאן במשנה, במה מדובר, בְּמַעֲרָן – שמערה את המים מִתְּחִיבֵית של חבירו לְתַחֲבִית שלו. כלומר, שמוליכים את המים עד שמגיעים לסוף תחומה של החבית הראשונה, ושם מעבירים את המים לחבית אחרת ונושאים אותה עד סוף תחומה, וכך עושים תמיד עד שמגיעים המים למקומו של האדם הצריך להם. וכל פעם שיוצאים המים חוץ לתחום, יוצאים הם בחבית השייכת לאדם שרשאי להלך למקום הזה. ואף שהמים יוצאים חוץ לתחום שבינתן, משנתנו היא רבי יהודה, וְרַבִּי יְהוּדָה לְמַעֲמֵיהּ דְאָמַר, מִים אֵין בְּהֵם מְמַשׁ – אין הם חשובים לקנות שבייתה אצל בעליהם הראשונים, אלא כל אדם מותר להוליכן כרגליה, ולכן אף אם יוציאים חוץ לתחום שבייתן בעליהן הראשונים, אין בכך איסור. דְהֵנָּה – וכפי ששינונו בסיום המשנה בביצה (שם) שאשה ששאלה מחברתה ביום טוב מים, כדי לעשות עיסה או כדי לינתם בתבשיל, רַבִּי יְהוּדָה פּוֹמֵר בְּמִים שֵׁלָא חַל עֲלֵיהֶם אִיסוּר תַּחמוּיָן. כלומר, שהאשה ששאלה מים, מותרת להוליך את עיסתה או תבשילה עד מקום שהיא עצמה מותרת ללכת, בְּמַפְנֵי שְׂמִים אֵין בְּהֵן מְמַשׁ ולא קנו שבייתה אצל הבעלים, ואינם אוסרים מהלוליך את העיסה או התבשיל חוץ לתחומה של הבעלים (ושיא השכנה שהשאלה אותם). במשנה נחלקו חכמים על רבי יהודה ואמרו לו שאסור להוציא את החבית מחוץ לתחום שמוותר לבעליה ללכת. מבררת הגמרא: ולפירוש זה שדברי רבי יהודה נאמרו במערה מחבית לחבית, מַאי – מה הפירוש בדברי חכמים שלא תְּהֵלֵךְ זו יותר מרגלי בעליה, הרי אין לפרש שהכוונה לחבית, שהרי בזה גם רבי יהודה מודה ואף הוא לא התיר להוליך את החבית חוץ לתחום (אלא לערות את המים לחבית אחרת). מתרצת הגמרא: כוונת חכמים שלא יְהֵלֵךְ מֵה שְׂבִיבָה, כלומר, שלא יוליך את המים שבתוך החבית, למקום רחוק יותר מְרַגְלֵי הַבְּעֵלִים – יותר מהמקום שהבעלים מותרים ללכת. וחכמים לשיטתם במשנה בביצה (שם) שהאשה ששאלה מחברתה ביום טוב, מים כדי להוסיף לתבשיל או לעיסה, הרי דין העיסה או התבשיל שאסור להוליכו אלא למקום ששתי הנשים מותרות ללכת, לפי שלשתיהן יש חלק בעיסה או בתבשיל. הגמרא מקשה: אִמַּר דְשִׁמְעַת לִיה – מה שיכולים אנו לומר, ששמענו לְרַבִּי יְהוּדָה שמים אין בהם ממש, הוא רק הִיכָא דְבְּלִיעוֹן בְּעֵיפָה – במקום שהמים נבלעו בתוך העיסה ואינם ניכרים בפני עצמם, אבל הִיכָא דְאֵיתְהוּזוּ בְּעֵינֵיהוּ – שהמים עומדים בפני עצמם, מִי שְׂמַעַת לִיה – האם שמעת שיאמר כן שמים אין בהם ממש, הרי הַשְּׂמָתָא – מעתה יש לתמוה, שאם בְּקִרְיָהּ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לֹא בְּמַלִּי – שאין המים בטלים וכפי שיתבאר להלן, וכי בְּעֵינֵיהוּ בְּמַלִּי – כשהמים בפני עצמם נאמר שהיהו בטלים. אלא בהכרח שלא אמר רבי יהודה שמים אין בהם ממש אלא בעיסה ותבשיל שהמים בלועים בתוכם. דְהֵנָּה – שכך שינונו בברייתא רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מִים וְמֵלַח בְּמַלְיָן בְּעֵיפָה, מפני שאינם ניכרים בה, ודינם כדין העיסה ורשאים להוליכם ביום טוב עד מקום שבעלת העיסה יכולה ללכת, וְאֵין הם בְּמַלְיָן כשנתונים בְּקִרְיָהּ, בְּמַפְנֵי רִמְבַּמָּה העשוי מהמים, וניכר בקדירה. ואם השאלה מים לשכנתה כדי שתשימם בקדירתה, הרי הקדירה כרגלי שתייה ואין להוליכה אלא למקום ששתייה: יכולת ללכת. לאחר שנדחו דברי ריש לקיש בשם לוי סבא, ואי אפשר להעמיד את המשנה שרבי יהודה כשיטתו בביצה. הגמרא מתרצת את דברי רבי יהודה שהתיר את טלטול החבית חוץ לתחום, באופן אחר: אָלָא אָמַר רַבָּא הָבָא במשנתנו שרבי יהודה התיר לטלטל מים חוץ לתחום על ידי שיעבירו חבית מאדם לחבירו, בְּתַחֲבִית שְׂבִיבָתָה שְׂבִיבָתָה וּמִים שְׂלָא קְנוּ שְׂבִיבָתָה עֲקָבִינוּ – מדובר בחבית שקנתה שבייתה אצל בעליה וכשמעבירה מאדם לאדם אכן

אביי מקשה על תירוצו של רב: אָמַר לִיה אָבִי לרב, בְּמַאי אִוְקִימָתָא לְמַתְנִין – במה העמדת ובארת את משנתנו, בְּסַפְּנָת עוֹבְדֵי גְלוּלִים (גוים) שגזרו שלא להניח תפילין, אם כן אִימָא סִיפָא – אמור ובאר את הסיפא של המשנה, ששינונו רַבִּי שְׂמַעוֹן אָמַר, בשעת הסכנה אינו מכסה את התפילין, אלא נוֹתֵן לְחַבְרֵיהּ העומד בסמוך לו, וְחַבְרֵיהּ לְחַבְרֵיהּ וכן הלאה, וכל אחד מהם יעבירן פחות מארבע אמות, עד שיגיעו למקום המשתמר. וקשה, שאם מדובר בסכנה של גזירה על הנחת תפילין, הרי מְגַל שָׁבֵן שבאופן זה שנותן לחבירו וחבירו לחבירו, דְאִוְשָׂא מִלְתָּא – שישמע הדבר ויתפרסם יותר ויודע לגוים ויהרגוהו. מתרצת הגמרא: חֲסוּרֵי מִתְּפִלָּא וְהָבֵי קָתְנֵי – יש ללמוד את המשנה כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות בה, בְּמַה דְבָרִים אָמְרִים שמכסן והולך לו, בְּסַפְּנָת עוֹבְדֵי גְלוּלִים שגזרו על התפילין, אָבִל בְּסַפְּנָת לִסְמִים גוים, שיש לחשוש שיבוז את התפילין אם ימצאום, מוֹלִיכֵן פְּחוֹת פְּחוֹת מְאֲרָבַע אֲמוֹת ומכניסם למקום המשתמר. ועל דין זה שנוסף במשנה, שינונו שְׂרַבִּי שְׂמַעוֹן חוֹלֵק וְאָמַר, נוֹתֵן לְחַבְרֵיהּ וכו' ואין הוא עצמו רשאי להוליכם פחות פחות מארבע אמות. מבררת הגמרא: בְּמַאי קְמִיפְלָנֵי – במה נחלקו תנא קמא ורבי שמעון. מַר (ו-)תנא קמאן סָבַר, שלהכניס את התפילין על ידי שיוליכם בעצמו פחות פחות מְאֲרָבַע אֲמוֹת עָדִיף מאשר להכניסם על ידי כמה בני אדם כשאחד מעבירם לשני וכן הלאה. דְאִי אָמַרְתָּ נוֹתֵן לְחַבְרֵיהּ וְחַבְרֵיהּ לְחַבְרֵיהּ, אָוּשָׂא מִלְתָּא דְשִׁבְתָּ – יתפרסם הדבר ויהיה בכך לזולל בכבוד השבת. וְמַר (ו-)רבי שמעוןן סָבַר שלהכניס את התפילין על ידי שנותן לְחַבְרֵיהּ וְחַבְרֵיהּ לחבירו, עָדִיף מלהוליכם פחות פחות מארבע אמות, דְאִי אָמַרְתָּ מוֹלִיכֵן פְּחוֹת מְאֲרָבַע אֲמוֹת, יש לחשוש, זִימְנִין דְלָאוּ אֲרַעְתִּיהּ וְאֵתִי לְאֵתוּיָהּ – שפעמים שלא ישים אל לבו ויבא להוליכם אֲרַבְּעֵ אֲמוֹת בְּרִשׁוֹת הַדְּרָבִים ויחלל את השבת באיסור תורה. מכיון שמוליכים פעמים רבות כל פעם פחות מארבע אמות, יש לחשוש שמא פעם אחת יטעה ולא ישים לבו שהעביר מרחק רב מדי. אבל כשמוליך את התפילין על ידי כמה בני אדם, וכל אחד מוליך את החפץ בתוך ארבע אמותיו, אין לחשוש לכך, שמיכיון שיש שם הרבה אנשים, כל אחד זוכר לחבירו ולא יבוא לידי מבשול. שינונו וזכר לחבירו ולא יבוא לידי מבשול. שינונו במשנה: וְכֵן קְנוּ הַנְּמַצָּא בשדה וצריך להכניסו לבית, נותנו לחבירו וחבירו לחבירו. שואלת הגמרא: בְּנֵן, מַאי בְּעֵי הָתָם – מה עושה שם בנו, וכיצד הגיע לשדה בשבת. משיבה הגמרא, דְבִי מְנַשֶּׁה תְּנָא, שמדובר בְּשִׁיבְלֵדתוֹ אָמוּ בְּשָׂדֵה בשבת, וצריך להכניסו לעיר, מפני שהאזיר שבשדה קשה לתינוק. ונותנו לחבירו וחבירו לחבירו ואפילו הם מאה אנשים עד שמגיע לבית. מבררת הגמרא: וְמַאי – מה החידוש בכך שהתירו להכניסו אֶפְּלֵי הֵן מַהָּה אנשים המעבירים את התינוק מאחד לחבירו. מתרצת הגמרא: שהחידוש הוא דְאֵיף עַל בְּנֵי דְקָשָׂא לִיה דְאֵ – שקשה לו לתינוק שיטלטלוהו מיד ליד, אֶפְּלֵי הָבֵי הָא עָדִיפָא – אופן זה של הכנסה מהשדה לבית על ידי אנשים רבים עדיף מאשר יטלטל את בנו התינוק בעצמו פחות פחות מארבע אמות, שמא ישכח ויעביר ארבע אמות ברשות הרבים, וכפי שנתבאר לעיל. שינונו במשנה: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר נוֹתֵן אָדָם תְּחִיבֵית לחבירו וחבירו לחבירו, מותר להביאה בדרך זו אפילו חוץ לתחום, הגמרא מבררת ומודע לא עוברים בכך על איסור תחומין. מקשה הגמרא: וְלִית לִיה לְרַבִּי יְהוּדָה – וכי אין רבי יהודה סובר לְהָא דְהֵנָּה (ביצה לו) שלגבי איסור תחומין דִּין תְּהֵבָהּ וְתַבְלִים, בְּרַגְלֵי הַבְּעֵלִים – כפי דין בעליהם. כלומר, שהשואל או לוקח בהמה או כלים מחבירו ביום טוב, אינו יכול להוליכם אלא למקום שבעליהם רשאים ללכת, מפני שדין הבהמה והכלים שווה לדין בעליהם, ואם בעליהם עירבו למזרח, השואל מהם את הבהמה או הכלים אינו יכול להוליכם למערב, וכן להיפך. וקשה, כיצד אמר

60 מדוע אסרו להחזירו רק כשהתגלגל חוץ לארבע אמות, 61 כשהתגלגל בתוך ארבע אמות נמי ו-גם כן נגזר שלא יחזירו, 62 מחשש דילמא מעייל ו-שמא יכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד 63 שלפנים מהאיסקופה, ויתחייב חטאת. ובי תניא – ואם תאמר 64 ליישב, דביין דמפסקת פרמלית בין עקירתו ברשות הרבים להנחתו 65 ברשות היחיד, לית לן בה – אין בזה איסור תורה. אין לומר כן, כיון 66 שקשה והאמר רבא, המעביר חפץ ברשות הרבים מתחלת ארבע 67 אמות לסוף ארבע אמות, והעבירו דרך עליו – מעל ראשו, שגבוה 68 למעלה מעשרה טפחים שהוא מקום פטור, חייב חטאת, כיון שלא 69 נח במקום הפטור, ואף כאן, אם יכניס מרשות הרבים לרשות 70 היחיד דרך כרמלית, יהא חייב מהתורה, ויש לאסור כשאוחזו צידו 71 האחד בידו, שמא יפול כולו ויכניסו לביתו. 72 מתרצת הגמרא: הקא פמאי עסקינן – כאן במשנה במה מדובר, 73 באופן שהאיסקופה – מפתח הבית ארוכה, דאדהכי והכי – עד 74 שיעבור את כולה ויגיע לבית, מידבר – יזכר ששבת הוא, ולא 75 יכניס את הספר מיד לרשות היחיד, אלא יעמוד לנוח באיסקופה, 76 ואף אם אחר כך יכניסו לרשות היחיד, לא יעבור על איסור תורה. 77 הגמרא מתרצת באופן נוסף: ואיבעית אינא – ואם תרצה תוכל 78 לתרץ, לעולם מדובר באיסקופה שאינה ארוכה, ומה שלא חוששים 79 שמא יכניס את הספר לביתו אף כשיפול כולו לרשות הרבים, 80 משום שסתם פתחי הקדש עיניו מעיין בהו – הדרך הוא שמעיין 81 בהם תמיד, וכשעומד לעיין בהם, מנה להו – נמצא שמניחם, ולכך 82 לא חוששים שיעביר את הספר ישירות מרשות הרבים לרשות 83 היחיד, משום שכשיעמוד באיסקופה כדי לעיין מניחו בכרמלית, 84 וכשימשיך בדרכו ויניחו ברשות היחיד, הרי עוקר מכרמלית ומניח 85 ברשות היחיד. 86 מקשה הגמרא: וליחוש דילמא מעיין בהו – עדיין יש לחוש שמא 87 יעיין בהם ברשות הרבים, ויסיים שם את עיונו בהם, ויעייל להו 88 פהיחיא – ושוב יכניסם ישירות לרשות היחיד, בלי לשהות 89 בכרמלית. מתרצת הגמרא: הא מני – משנתנו כשיטת מי היא, 90 כשיטת קו עזאי היא, דאמר הללך בעומר דמי – אדם שמהלך נחשב 91 כעומד בכל פסיעה ופסיעה, ונמצא שעקר מרשות הרבים והניח 92 בכרמלית, ושוב עקר מכרמלית והניח ברשות היחיד. 93 מקשה הגמרא: ודילמא זריק להו פתח – עדיין יש לחוש שמא 94 יזרוק את כתבי הקודש מרשות הרבים לרשות היחיד, דאמר רבי 95 יוחנן (שבת 1) מודה בן עזאי בזורק חפץ מרשות הרבים לרשות 96 היחיד דרך כרמלית, חייב, כיון שלא נח בכרמלית. מתרצת 97 הגמרא: אמר רב אהא פה אהבה, זאת אומרת – מברייתא זו יש 98 להוכיח, שאין מורקין ו-אסור לזרוק פתחי הקדש, כיון שבזיון 99 הוא, ולכן אין לחוש לכך. 100 שנינו במשנה: היה קורא פראש הגו וכו' ונתגלגל הספר מידו וכו', 101 משהגיע לעשרה טפחים, הופכו על הכתב. הגמרא מקשה 102 מברייתא על דין זה. מקשה הגמרא: ומי שרי – וכי מותר להניח 103 ספר הפוך על גבי הכתב, והתניא בברייתא, פותחי ספרים – ספרי 104 תורה, תפילין ומזוזות, לא התירו להן להפוך את הריעה על פניה 105 – שהאותיות יהיו לכיוון השולחן, כדי שלא יעלה אבק על 106 האותיות, אלא פורים עליה את הכנר לכסותה. מתרצת הגמרא: 107 הים – בכתבי ספרים, אפשר להם לכסות בבגד, אך הקא – כאן, 108 כשהתגלגל הספר מידו, לא אפשר לו לכסותו בבגד, כיון שאין לו 109 בגד מזומן, ואי לא אפיך – ואם לא יהכנו, איא פיון פתחי הקדש 110 מפי – יש יותר בזיון לכתבי הקודש מאשר כשיהא מונח על הכתב, 111 ולכן צריך להפכו על הכתב. 112 שנינו במשנה: שאם הגיע הספר לעשרה טפחים סמוך לקרקע, 113 הופכו על הפתח. הגמרא מבררת מדוע לא יחזירו אליו. שואלת 114 הגמרא: מדוע אסור להחזירו, והא ו-הרי' לא נח הספר ברשות 115 הרבים, ואין בהחזרתו אליו שום איסור. מתרצת הגמרא: ואמר 116 רבא, במשנה מדובר בכותל משופע, ובלוט צידו התחתון כלפי 117 רשות הרבים, והספר מונח על שיפועו שדינו כרשות הרבים, ולכך 118 אסרו רבנן להחזירו אף שלא נח בקרקע.

1 מני – כשיטת מי נשנתה, כשיטת רבי שמעון היא, דאמר בסוף 2 המשנה, שכל דבר שהוא אסור רק משום שבות ו-מדרבנן, אינו 3 עומד האיסור בפני כבוד פתחי הקדש, וכיון שהספר מוטל בבזיון, 4 מותר להחזירו לאיסקופה. 5 שואלת הגמרא: אימא – אמור את היסקא של המשנה, היה עומד 6 בראש הגג, ונפל קצה הספר לרשות הרבים, רבי יהודה אומר, 7 אפילו אם אין מסוּלָק – מרוחק הספר מן הארץ – מקרקע רשות 8 הרבים, אלא כמלא החוט – כלשהו, גוללו אצלו לראש הגג, אך אם 9 נח ברשות הרבים, אסור להחזירו. רבי שמעון אומר, אפילו אם נח 10 קצה הספר פתחין – בקרקע רשות הרבים עצמה, גוללו אצלו 11 לראש הגג, וקשה, שנמצא שרישא – תחילת המשנה, שיכול 12 להחזירו לאיסקופה, וסיפא – סוף המשנה, שיכול להחזירו לראש 13 הגג, דברי רבי שמעון הם, שכל שאיסורו מדרבנן, מותר במקום 14 בזיון ספרי הקודש, ואילו מצייעתא – הדין האמצעי, המתיר 15 להחזירו רק אם לא הגיע לקרקע רשות הרבים, דברי רבי יהודה 16 הם, ודוחק הוא שבאמצע שיטת רבי שמעון מובא שיטת רבי 17 יהודה. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה, אין – אכן, רישא וסיפא הם 18 כשיטת רבי שמעון, ואילו מצייעתא כשיטת רבי יהודה היא. 19 הגמרא מביאה פירוש אחר, שאף הרישא כרבי יהודה: רבה אמר, 20 לעולם הרישא שיטת רבי יהודה היא, הסובר שלא התירו שבות 21 משום כבוד כתבי הקודש, והקא – כאן שהתירו להחזיר את הספר 22 לרשות היחיד, באיסקופה הנדרשת עסקינן – מדובר במפתח בית 23 שעוברים בו הרבה אנשים, ומשום שיש פיון גדול לפתחי הקדש 24 המונחים במקום שעוברים שם רבים, שרי רבנן – התירו חכמים 25 להחזירם לרשות היחיד, ולא גזרו שמא יפול כולו לרשות הרבים 26 ויחזירו אליו ויתחייב חטאת. 27 הגמרא מקשה על רבה מברייתא: איתביה – הקשה לו אבבי לרבה, 28 שנינו ברייתא על הרישא, שאם הספר התגלגל בתוך ארבע אמות 29 מהאיסקופה, שלא עבר ארבע אמות ברשות הרבים, גוללו אצלו 30 – מחזירו אליו, אך אם התגלגל חוץ לארבע אמות, וכדי להחזירו 31 צריך להעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, אף שצידו האחד 32 בידו, אסור להחזירו אליו, אלא הופכו ומניחו על הפתח – 33 האותיות יהיו כלפי הקרקע, ואי אומרת – ואם אתה אומר 34 שבאיסקופה הנדרשת על ידי רבים עסקינן – מדובר במשנה, 35 והטעם שהתירו להחזירו הוא משום בזיון גדול של כתבי הקודש, 36 מה לי – מה ההבדל אם התגלגל לתוך ארבע אמות מהאיסקופה, 37 ומה לי אם התגלגל חוץ לארבע אמות מהאיסקופה, הרי כיון 38 שקצה אחד בידו, אין כאן איסור מן התורה. 39 אבבי מפרש את המשנה באופן אחר: אלא אמר אבבי, מה שהתירו 40 להחזיר את הספר לאיסקופה, אינו משום בזיון הספרים, אלא 41 משום דהקא במשנה באיסקופה פרמלית עסקינן – מדובר, והיינו 42 שרחבה ארבעה על ארבעה טפחים, אך אינה גבוהה עשרה 43 טפחים, והבית שהוא רשות היחיד לפנים הימנה, ורשות הרבים 44 עוברת לפניו, ולשם התגלגל הספר, וגם אם יתגלגל כל הספר 45 לרשות הרבים, אין איסור תורה להחזירו לכרמלית, ועל כך שנינו 46 בברייתא לחלק בין אם התגלגל בתוך ארבע אמות או חוץ לארבע 47 אמות, שכשהתגלגל לתוך ארבע אמות מהאיסקופה, דאי נפיל 48 ומייתי ליה – שגם אם יפול כולו לרשות הרבים ויביאו חזרה אליו, 49 לא אתי – לא יבוא לידי חיוב חטאת, כיון שאינו מכניס אלא 50 מרשות הרבים לכרמלית, משום כך שרי ליה רבנן – התירו לו 51 חכמים להחזירו אליו, כאשר קצה הספר בידו. אך כשהתגלגל חוץ 52 לארבע אמות ברשות הרבים, דאי מייתי ליה – שאם יפול כל הספר 53 לשם ויביאו חזרה אליו, אתי – יבוא על ידי כך לידי חיוב חטאת, 54 משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, משום כך לא שרי ליה 55 רבנן – לא התירו לו חכמים להחזירו אף כשאוחזו את קצה הספר 56 בידו, והיינו כרבי יהודה, שלא התיר איסור דרבנן גם במקום בזיון 57 כתבי הקודש. 58 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כך, שהאיסור להחזירו הוא שמא 59 יחזירו גם כשיפול לגמרי ברשות הרבים, ויבוא לידי חיוב חטאת,

עירוי. פרק עשירי – המוצא תפילין דף צח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קלט רש"י

1 ואמר באיסקופה הנדרסת מה לי תוך ארבע אמות מה לי חוץ לארבע אמות – משום
2 דקאי עליה דרבה, מקשי לרבה. והוא הדין דהאי פירכא נמי הויא לרב יודנה, דאוקי
3 רישא כרבי שמעון.

4 אלא אמר אביי הכא באיסקופה כרמלית עסקינן – ואם תאמר: הוא לא מפליג אביי בין
5 כרמלית לרשות הרבים לקמן (צטא, ג) גבי לא
6 יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים.
7 ואיבעיא ליה: כרמלית מאי? ואמר אביי: היא היא.
8 ואין לומר דרוקא בכתיב הקדש שרי הכא, (משום
9 ביוק אבל בשאר מילי אסור – דלקמן (קגא,
10 משמע דליכא שבות כלל באיסקופה כרמלית, גבי
11 דחוככי יבלת. דקאמר: ולא מי אוקימנא
12 באיסקופה כרמלית, ורשות הרבים לפניה. וכיון
13 דאגודו בידו – אפילו שבות נמי ליכא. משמע:
14 דאי הוי שבות – לא הוי שרינן גבי כתבי הקדש,
15 משום דשבות דמקדש במדינה לא היתיר. ואומר
16 כיבא אצלו, וכן מחט התחובה לו בבגדו דאסרינן
17 לצאת בה מבעוד יום שמו יצא משחשיכה,
18 דמייתי לה אדהיא דלקמן בפרק קמא דשבת
19 (יאב, – בהנהו שייך למגור ספי גזירה לגזירה
20 מההיא דהכא. ואם תאמר: כיון דפרישת דספר
21 הדבא לאו דוקא, מאי אירסיא דנקט ספר משאר
22 מיללי ולפי הווא לישבא עסקינן, סתם כתבי
23 הקדש עיני מעיין בהו – ניחא, דספר הוי דרוקא.
24 ויש לומר: דנקט ספר לאשמעינן דבראש הגג לא
25 יגלול אצלו, לאפוקי מרבי שמעון דאמר: שאין
26 לך דבר משום שבות עמוד בפני כתבי הקדש.
27 והאמר רבא המעביר חפץ מתחלת ארבע
28 לטוף ארבע העיבורי דרך עליו חייב –

29 פירש בקונטרס, דרך עליו – למעלה מעשרה,
30 שהוא מקום פטור. ותימה לרבינו יצחק: דאדמייתי
31 מדרבא, הוה ליה לאיתויי מתנא קמא דבן עזאי,
32 דאמר בפרק קמא דשבת (הב,): דמוציא מחנות
33 לפלטיא דרך סטיו – חייב, דהיינו דרך מקום
34 פטור. ועל כרחך שמע ליה ההיא ברייתא,
35 דבסמוך מייתי מילתא דבן עזאי, וכן קשה לקמן
36 (צטא, ג) גבי עמוד אדם ברשות היחיד ומטלטל
37 ברשות הרבים, ובלבד שלא יציא חוץ לארבע
38 אמות. וקאמר בגמרא: הא הוציא – חייב חטאת.
39 לימא מסייע לרבא, דאמר: המעביר חפץ בו,
40 ופירש שם הקונטרס: דמתניתין נמי מייירי בעמוד
41 על הגג שמעלה מעשרה, דהוי בעין ההיא דרבא
42 דאייירי במעביר דרך עליו. וקשה לפירושו: דגן
43 מאן דבר שמיא? לכך נראה לרבינו יצחק במונתין,
44 ולא גג, ועוד קשה דבפרק קמא דשבת (הב, גבי
45 עמוד אדם על האיסקופה בו מסיק: ובלבד שלא
46 יטול במעל הבית ויתן לנעו, ומעני ויתן לבעל
47 הבית. ואם נטל נתן – שלשתן פטורין. וקאמר:
48 ליהוי תיובתא דרבא, דאמר רבא: המעביר חפץ
49 בו, ומאי קושיא? הוה ליה למימר דרבא סבר
50 כרבנן דבן עזאי? לכך נראה לרבינו יצחק לפרש
51 "דרך עליו" כפירוש רבינו חננאל, שפירש בפרק
52 קמא דשבת: דרך עליו – היינו מימינו לשמאלו.
53 דהוה סלקא דעתך דמעביר מצד ימינו לשמאלו
54 דרך גופו, דהוי חשובה כמנוחת – אפילו הכי חייב, דהוה מהלכת, דהא מהלכת היא.
55 והשתא אתי שפיר, דההיא עמוד אדם על האיסקופה דהכא ודלקמן – איירי שעמוד במקום
56 אחד ואינו זו ממקומו, ומעביר במקום אדם דרך גופו. ואיירי (לקמן) בוגן שמשליל ארבע על
57 ידי זריקה, ולהכי לא מייתי אלא מדרבא אף על גב דידע לברייתא דבן עזאי. **הכא** לא
58 אפשר – פירש בקונטרס: משום דאין לו בגד מזומן, ובחנם פירש כן, דאפילו יש לו, מאותו
59 טעם דאסור לגלולו אצלו אסור, לפרוש שום בגד. **והא** לא נח – הוה מצד לאוקמא כרבי עקיבא, דאית ליה קלוטה כמי שחונתה דמיא. אלא ניחא ליה לאוקמא אפילו כרבנן, ואף על גב
60 דאם הוציא ידי מליאה פירות לחוץ, אמר ריש מסכת שבת (ג,ב) דאסור להחזירה – לא דמי להכא. ודהתם גורנין גופו ברשות היחיד וידו ברשות הרבים אטו גופו וידו ברשות הרבים, דאו
61 איכא איסורא דאורייתא אי הדר מעייל לה, דהרי נח. אבל הכא, אפילו הוה כוליה ספר התם – אבתי לא נח.
62

1 מני – מתניתין דלא גזר. רבי שמעון היא דאמר – לא גזרו שבות בכתיב הקדש. דאי
2 רבי יהודה – הא אמר אם מטולק מן הארץ מלא החוט, דלא נח – הוא דגוללו אצלו,
3 דליכא למגור מידי, דלא דמי לנפילה כלל, אבל הונח כל דהו – אסור, דגורנין איגודו
4 בידו אטו היכא דנפל כוליה. הנדרסת – לעולם איסקופה רשות היחיד היא אבל נדרסת,
5 דרגל הרבים עוברת דרך לה ובמקום דדריסת

6 רגלי בני אדם עומדין – איכא ביוון כתבי
7 הקדש, ולהכי שריה לגוללו אצלו. דלא דמיא
8 לקורא בגג, דהתם ליכא ביוון כולי האי. משום
9 הכי, היכא דנח – גזר רבי יהודה. אבל בהא –
10 מודה. דכיון דאגודו בידו, ושבות בעלמא הוא
11 – לא גזרינן. תוך ארבע אמות – אקרא על
12 האיסקופה קאי, ולא ידענא היכא הוא. תוך
13 ארבע אמות שלא נתגלגל הספר עד ארבע
14 אמות בקרקע. מה לי חוץ לארבע – הא כוליה
15 שבות היא, דאגודו בידו. ומה לי מעביר ארבע
16 אמות ברשות הרבים, מה לי מנכיס מרשות
17 הרבים לאיסקופה רשות היחיד דהא קשרית לה
18 משום דאגודו בידו, ויש כאן משום ביוון. וכי
19 היכי דרשות להבניס מרשות הרבים לאיסקופה,
20 הכי נמי אית לן למישרי להעביר ארבע אמות
21 ברשות הרבים. איסקופה כרמלית – רחבה
22 ארבעה ואין גובהה עשרה, וחוצה לה רשות
23 הרבים, ולפניה הימנא רשות היחיד. ומייתי ליה
24 – מרשות הרבים לאיסקופה אין כאן חיוב
25 חטאת, ואפילו אין אגודו בידו. דהא מרשות
26 הרבים לכרמלית מעייל, הכא דאגודו בידו –
27 שרי ליה לבתחלה. חייב חטאת – שמעביר
28 ארבע אמות ברשות הרבים, הכא דאגודו בידו
29 לא שרי ליה לבתחלה. נמי נגזר – לרבי יהודה,
30 דגזר שבות אף בכתיב הקדש נגזר דילמא נפל
31 כוליה מידו, ואזיל ושקיל ליה ברשות הרבים
32 ומייתי ליה ברגליו בתוך הבית דרך האיסקופה,
33 וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד. וכי
34 תימא וכו' דרך עליו – למעלה מראשו, שעקר
35 מרשות הרבים והוליכו דרך למעלה מראשו,
36 ודניחו לטוף ארבע חייב. ואף על גב דאוריא
37 מקום פטור, דגבה ואין בו מקום רוחב ארבע
38 אלמא: כיון דלא נח במקום פטור – לא מהני –
39 הכא נמי לא מהני – כיון דלא נח באיסקופה,
40 אף על גב דדריס עלה – לאו הנחת גופו הוא,
41 אלא אם כן עמד לפוש. באיסקופה ארוכה –
42 שיש לה משך גדול ברחבה מרשות הרבים עד
43 תוך הבית, דאי נמי נפיל כוליה מידו – לא אתי
44 לידי חיוב חטאת. ודאהכי נוכר ועומד לפוש על
45 האיסקופה, והדר מעייל ליה. סתם כתבי הקדש
46 עיוני מעיני בהו – כי מטי באיסקופה, והרי
47 עומד בכרמלית. ודילמא – נפיל כוליה לרשות
48 הרבים, ושקיל ליה ומעין ביה התם, ומעייל להו
49 להדיא לבית, ולא קאי באיסקופה מידי. מהלך
50 בעמוד דמי – הלכך, ליכא למיגור מידי. דאי
51 נפיל כוליה ומעייל ליה, כיון דדריס על
52 האיסקופה – הרי הוא כעומד בכרמלית, ואין
53 כאן חיוב חטאת. דאמר רבי יוחנן – בפרק קמא
54 דשבת (א,א) דזוהק לאו כעומד דמי. להפוך –
55 יריעת קלף על פניה להגין עליה שלא יעלה אבק על האותיות. לא אפשר – שאין לו
56 בגד לפרוס. והא לא נח – ואפילו שבות ליכא. בבית משופע – דכיון דבולט למטה,
57 נח על בליתו.

ממטה

ממטה

1 **נימא** כתנאי אמרה לשמעתיה — אף על גב דלא ניתא הכא לאוקמי מילתא דרבא
2 בפלוגתא דתנאי דמתניתין, מכל מקום על כרחך אשכחן ברייתא דפליגא עליה
3 במסכת שבת בפרק "הוורק" (צ"א) גבי הוורק מרשות היחיד לרשות הרבים
4 באמצע. דקתני בברייתא: תוך שלשה — דברי הכל חיוב, אי נמי, יש לחלק: דהכא שבא החפץ
5 מלמעלה משלשה למטה לתוך שלשה — הוא
6 דבעי רבא הנחה על גבי משהו, אבל התם — איירי
7 שהיה החפץ תוך שלשה משיצא מתחת ידו, להכי
8 חשיב כמנוח, דהא מודה רבא דמבעבי בתוך
9 שלשה דכמונח הרבים ועבר ארבע אמות ברשית
10 "המוציא יד" (דף פ"א). והא דלא חשבינן מתגלגל
11 כמנוח בסוף "הוורק" (ק"א) — התם איירי כשהיה
12 תחילת זריקה למעלה משלשה.
13 **אלא** כולה רבי יוחנן היא — תימה דבשבת
14 בפרק "הוורק" (צ"ב) בעי למימר דסבר
15 רבי יוחנן קלוטה כמו שהנחה, גבי הוורק מרשות
16 היחיד לרשות הרבים ועבר ארבע אמות ברשית
17 הרבים. ולמסקנא דהתם ניתא, דמוקי לה כגון
18 דאמר כדנפק לרשות הרבים תנוח. דמסתבר טפי
19 למימר דהתם קלוטה כמו שהנחה, כיון שהיה
20 דעתו ורצונו שתנוח שם. אבל הכא, דאין רצונו
21 שיפול שם הספר — אין לנו לומר שהיא כמנוח.
22 אבל לנא דלמא דעתך דעתך התם מעיקרא. דמחייב
23 שתיים, ובאמת כל מקום שתרצה שם תנוח —
24 קשה! ויש לחלק: דהתם אינו מקפיד על החפץ
25 אנה שינוח, אבל הכא — מקפיד, ומרצונו היה
26 חפץ שלא היה שם מנוח. אבל לרבא קשיא,
27 דאפילו באומר כל מקום שתרצה תנוח בעי רבא
28 הנחה על גבי משהו, דמקפיד, אפילו נח על גבי
29 משהו לא מחייב, ודלא נאשיה דבר. וצריך
30 לומר דלמא דסלקא דעתך דהתם מעיקרא לית
31 ליה דרבא. ועוד יש לומר כדפירשית לעיל, דהתם
32 כשתחילת זריקתו תוך שלשה. **ניחוש** דילמא
33 נפיל ואתי לאיתווי — ואי דמפיק לברמית או
34 לחצר שאינה מעורבת, הרבא דלית ליה לקמן
35 (צ"טא) גזירה לגזירה — פשיטא דשרי, דלא
36 איצטרך למיטני, ודלא נאשיה דבר — אסור כמו
37 במפיק לרשות הרבים. ועוד נראה: מדמשני אביי
38 לעולם דמפיק לרשות הרבים, משמע דבמפיק
39 לברמית או לחצר שאינה מעורבת — שרי,
40 אפילו כלים שאינן נשברים. ואף על גב דלקמן גזר
41 אביי גזירה לגזירה — יש לחלק, כמו שפירשתי
42 לעיל, ובפרק "כיצד נשחטין" (פ"א) גבי אנשי
43 חצר ואנשי עלייה ששבתו ולא עיזבו. דקתני: וזו
44 היוצא מן הכותל בעשרה דעלייה — הוי לעלייה,
45 אפילו הניח שם כלים שאינם נשברים.
46 **ומשתמש** בכל הכותל עד עשרה תחתונים —
47 פירש בקונטרס: אם הווי מוטל לארכו על פני כל
48 הכותל — משתמש בכל הווי. וקשה לרבינו יצחק:
49 דהיינו סיפא, דקתני: אם יש וזו למטה הימנו —
50 משתמש בו. ומפרש רבינו יצחק: וברורין שבתול
51 קאמר דמשתמש, ולשון משתמש בכל הכותל —
52 משמע נמי כן.

1 למטה משלשה — הגיע ראש הספר לשלשה סמוך לקרקע — ארעא סמיכתא הוא, והרי
2 הוא כמנוח. **אלא הא דאמר רבא** — בפרק "הוורק" במסכת שבת (ק"א). תוך שלשה לרבנן
3 — דפליגי עליה דרבי עקיבא בקלוטה כמי שהנחה ואמרי דהוורק מרשות היחיד לרשות
4 היחיד דרך רשות הרבים למטה מעשרה — לא אמרינן הואיל ונקלטה בעשרה תחתונים,
5 שהן רשות הרבים הרי היא כמי שהנחה
6 לחיוב. אפילו זרק למטה משלשה — לא
7 מחייבו, אם עד שלא הגיע לארץ נשרף או בלעו
8 כלב, אלא אם כן נח על גבי משהו. והאפילו לא
9 הווי מקום ארבעה — הווי הנחה, ולמעלה
10 משלשה, אם נח — פטור, ואפילו לרבי עקיבא.
11 דאי מקום ארבעה הוא — ברמית הוא, ואי לית
12 ביה ארבעה — מקום פטור הוא. **נימא כתנאי**
13 אמרה לשמעתייה — דהא תנא קמא אפילו כי
14 נח לא נמי גזר למטה משלשה — משום דילמא
15 זמנן דאין אגוד בידו, ולרבא, כי אין אגוד בידו
16 נמי כי האי גזרנא דלא נח לא מחייב, אם קלטו
17 והחזירו קודם שנת.
18 **משנה** זו שלפני החלון — בולט מן הכותל,
19 גבה עשרה ורחב ארבעה. נוהטין עליו — בני
20 עליה, לרשות היחיד הוא.
21 **גמרא** דמפיק להדין — להדין בולט. דמפיק
22 לרשות היחיד — לחצר. כלים הנשברים — כל
23 חרס וחכוכית, שאם נפלו ויברו, לדיכא למימר
24 דילמא אויל ומייתי להו. קערות וכפות
25 וקיתוניות — כולם כלים הנשברים הם,
26 דסתמייהו דחרס. משתמש בכל הכותל — אם
27 הווי מוטל לארכו אצל הכותל על פני כולה,
28 עד עשרה תחתונים — עד עשרה תחתונים —
29 כלומר: כל מקום שזוהא, בין סמוך לחלון מיד,
30 בין מפוגל הימנו ורחבה, ובלבד שלא יהא בתוך
31 עשרה תחתונים שברשות הרבים. למטה הימנו
32 — למעלה מעשרה. משתמש בו — בתחתון, על
33 פי כל הכותל, אם מנוח לארכו אצל הכותל.
34 **האי זו** — עליון, היכי דמי. **אי** דלית ביה ארבעה
35 מקום פטור הוא — ואפילו כנגד חלון לא
36 משתמש. וזו מקום פטור הוא ומותר לכתף
37 עליו, כדקיימא לן. מקום שאין בו ארבעה מותר
38 לבני רשות הרבים ולבני רשות היחיד לכתף
39 עליו. מידה, תשמיש תדיר לא משתרי ביה, דלא
40 הווי לתשמישתא ושכיחו כלים למיפל לרשות
41 הרבים. ואף על גב דאוקמינן בכלים הנשברים
42 — הני מילי בדאית ביה ארבעה דלא שכיחו
43 למיפל כלי אהיא, אבל הכא דרבא נפלי — מחזי
44 כמאן דשרי להאי לרשות הרבים. חוירי חלון
45 הוא — כלומר: זוית החלון והרחבתו הוא. ולשון
46 חוירי דנקט — משום דגבי שבת שייך למימר
47 חוירי רשות הרבים כרשות הרבים, וכן חוירי
48 רשות היחיד כרשות היחיד דמי. כגון כותל
49 הסמוכה לרשות הרבים ויש בה חוירין פתוחין
50 לרשות הרבים למטה מעשרה הוי רשות הרבים.
51 **משנה** עומד אדם ברישות היחיד — בבית או
52 על הגג, ושוחה ונטול חפץ ברשות הרבים כאן,
53 ומניחו כאן, ובלבד שלא יוציאנו מארבע אמותיו — ממקום שהיה מנוח בו. ואשמועינן
54 מנתינת דלא גזרינן שמא יכניסנו אצלו. וישתין ברשות הרבים — דמפיק מרשות היחיד
55 לרשות הרבים. משנתלש רוקו כפיו — משנתעגל ונאסף לצאת. **לא** יחלך ארבע אמות
56 עד שירוק — דכיון דלמשטייא קא, ומשאו הווי, **גמרא** תנני ליה רב כו' — גזירה
57 שמא יכניסנו אצלו. ונעברת רבינו מאיר — דהוא הוא דגזר שמא יביא אצלו כדלקמן
58 בפרקין (ק"א). לא יעמוד ברשות היחיד ופתח לרשות הרבים, שיטול מפתח ברשות
59 הרבים ויפתח בו פתח הסמוך לרשות הרבים שמא יכניס אצלו במקום שהוא.
מריפא

בכותל שאינו משופע, למעלה משלשה - גוללו אצלו, למטה משלשה - הוציאו על התבן. רבי יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ וכו'". דבעינן הנחה על גבי משהו. ואלא הא דאמר רבא: תוך שלשה לרבנן צריך הנחה, לימא פתנאי אמרה לשמעתייה? אלא פולה רבי יהודה היא, וחסורי מחסרה, והכי קתני: פמה דברים אמורים - בכותל משופע, אבל בכותל שאינו משופע - אפילו פחות משלשה טפחים גוללו אצלו. שרבי יהודה אומר: אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט - גוללו אצלו. מאי טעמא - דבעינן הנחה על גבי משהו. משנה זו שלפני חלון - נוהטין עליו ונוהטין ממונו בשבת. גמרא האי זו דמפיק להדין? אילימא דמפיק לרשות הרבים - ליהושע דילמא נפיל, ואתי לאיתווי? אלא דמפיק לרשות היחיד - פשיטא! אמר אביי: לעולם דמפיק לרשות הרבים, ומאי נוהטין עליו דקתני פלים הנשברים. תנאי נמי הכי: זו שלפני החלון היוצא לרשות הרבים - נוהטין עליו קערות וכוסות קיתוניות וצלוחיות. ומשתמש בכל הכותל עד עשרה תחתונים. ואם יש זו אחר למטה ממונו משתמש בו, ובעליון אין משתמש בו אלא כנגד חלונו. האי זו היכי דמי אי דלית ביה ארבעה מקום פטור הוא, ואפילו כנגד חלונו נמי לא ישתמש! אמר אביי: תתהון - דאית ביה ארבעה, ועליון - לית ביה ארבעה, וחלון משלמתו לארבעה. כנגד חלון - משתמש, דחורי חלון הוא, דהאי גיסא ודהאי גיסא - אסור. משנה עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד, ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות. לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד, וכן לא ירוק. רבי יהודה אומר: אף משנתלש רוקו בפיו לא יחלך ארבע אמות, עד שירוק. גמרא מתני ליה רב חיננא בר שלמיא ליהויא בר רב קמיה דרב: לא יעמוד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים. אמר ליה: שבקת רבנן ועברת פרבי מאיר! הוא

עירובין דף צח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קמא

58 כלים שלא ישברו בנפילתם, אסור להניחם על הזיו או ליטלם
59 ממנו, שמא יפלו לרשות הרבים, ויכניסם בשוגג לרשות היחיד.
60 הגמרא מביאה ברייתא לסייע לפירושו של אביי: תניא נמי הכי –
61 שנינו כך גם בברייתא, וזו שלפני החלון, היוצא ובלוט מהכותל
62 לרשות הרבים, נוהגין עליו בשבת קצרות שמגישים בהם אוכל,
63 ובושות ששותים בהם, או קיתוניות – כדים שמגישים בהם משקה,
64 וצלוחיות שאוכלים בהם, שעשויים מחרס, וממה שנקטה הברייתא
65 כלים אלו, משמע שרק כלים כאלו שעשויים לישבר בנפילתם,
66 מותר להניח על הזיו, אבל כלים שלא ישברו אין להניחם על הזיו,
67 וכאביי.

68 הברייתא מביאה דינים נוספים לגבי זיו: וימשתמש בכל הזיו, אף אם
69 נמשך לאורך כל הבית, ואף אם הוא נמוך הרבה מחלונו. אולם
70 רק אם מגיע עד עשרה טפחים התחתונים – הסמוכים לרשות
71 הרבים, כלומר, שהוא גבוה עשרה טפחים מקרקע רשות הרבים,
72 אך אם אינו גבוה מקרקע רשות הרבים עשרה טפחים, אסור
73 להשתמש בו. ואם יש זיו אחד למטה ממנו – מהזיו העליון, משתמש
74 בו – בתחתון כולו, ובעליון אין משתמש בו – כנגד כל הכותל, אלא
75 רק בחלק שפגד חלונו.

76 הגמרא מבררת את דין הברייתא שדין הזיו שונה כשיש זיו תחתיו.
77 שואלת הגמרא: האי זיו – זיו זה העליון, ששנינו שמותר להשתמש
78 בו רק כנגד חלונו, היכי דמי – באיזה אופן מדובר, אי דלית ביה –
79 אם כשאין בו ארבעה טפחים, הרי מקום פטור הוא,
80 ואפילו כנגד חלונו נמי לא ישתמש בזיו באופן קבוע, כיון שהכלים
81 המונחים עליו עשויים ליפול לרשות הרבים, ונראה כאילו
82 משליכים בידיהם לרשות הרבים. ואי אית ביה – ואם יש בזיו ארבעה
83 על ארבעה טפחים, מדוע רק כנגד החלון מותר להשתמש, הרי זה
84 רשות היחיד, ויבוליה – בכל הזיו שכנגד כל הכותל לישתמש, מה
85 בכך שיש עוד זיו תחתיו.

86 משיבה הגמרא: אמר אביי, זיו התחתון, מדובר דאית ביה – שיש
87 בו ארבעה על ארבעה טפחים, ועליון מדובר דלית ביה – שאין בו
88 ארבעה על ארבעה טפחים, וחלונו משלימתו – משלים את הזיו
89 לארבעה על ארבעה טפחים, ולכן כנגד החלון שיש שם ארבעה על
90 ארבעה טפחים, משתמש – מותר להניח עליו כלים או ליטלם
91 ממנו, כיון דחורי חלון הוא – זוית החלון והרחבתו, אך דהא גיטא
92 ודחיא גיטא – המשך הזיו שנמשך לצד זה של החלון ולצדו השני,
93 אסור להשתמש, כיון שאין בו ארבעה על ארבעה.

משנה

94 משנתנו עוסקת בדין הוצאה מרשות לרשות ובדין טלטול ארבע
95 אמות ברשות הרבים.
96 המשנה ממדדת שמותר לטלטל חפץ ברשות אחת כשהמטלטל
97 עומד ברשות אחרת: עומד אדם ברשות היחיד בבית או על הגג
98 ומתכוון ומטלטל חפץ ממקום למקום ברשות הרבים, ואין
99 חוששים שמא יכניס את החפץ לרשות היחיד ויעבור על איסור
100 הוצאה מרשות לרשות. וכן עומד אדם ברשות הרבים ומטלטל
101 חפץ ברשות היחיד, ואין חוששים שמא יוציא את החפץ לרשות
102 הרבים. ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות, כלומר, אם הוא
103 עומד ברשות היחיד ומטלטל חפץ ברשות הרבים, אזי דיתר
104 הטלטול הוא רק בתנאי שלא יעבירו ארבע אמות מהמקום שהוא
105 מונח בו.

106 המשנה מביאה את דין השתנה ורקיקה מרשות אחת לרשות
107 אחרת לענין הוצאה מרשות לרשות. ואת דין רוק הנאסף בפה,
108 לענין העברתו ארבע אמות ברשות הרבים: לא יעמוד אדם ברשות
109 היחיד וישתין ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד,
110 כיון שמוציא את השתן מרשות לרשות. וכן לא ידוק מרשות
111 היחיד לרשות הרבים ולהיפך. רבי יהודה אומר, אף משנתלש –
112 משנאסף רוקו בפיו ועומד להוצאה מפיו, לא יתלך ברשות הרבים
113 ארבע אמות עד שירוק, שמאחר ורוק הנאסף בפה להוצאה מהפה
114 הוא עומד, הרי הוא נחשב למשא, ואם יעבירו ארבע אמות
115 ברשות הרבים יתחייב חטאת.

המשך בעמוד קנא

1 כבותרל שאינו משופע, ואין הספר נח עליו, אם הגיע ראשו ללמעלה
2 – גבוה יותר משלשה טפחים מקרקע רשות הרבים, גוללו אצלו –
3 מחזירו לראש הגג, אך אם הגיע ללמטה – נמוך יותר משלשה
4 טפחים סמוך לקרקע, נחשב כמונח ברשות הרבים, ואסור
5 להחזירו, אלא הופכו על הפתב – שהאותיות יפנו לכיוון הכותל.
6 הגמרא מבארת לפי זה את שיטת רבי יהודה החולק על תנא קמא:
7 ומה ששנינו בהמשך המשנה, רבי יהודה אומר, אפילו אינו מסולק
8 מן הארץ ובו אלא כמלא החוט, גוללו חזרה אליו, היינו משום
9 שלא די בזה שנחשב כמונח ברשות הרבים, אלא דקענין – שאנו
10 צריכים כדי לאסור להחזירו, הנחה על גבי משהו – מקום מסוים,
11 שרק באופן זה אם יפול כולו ויחזירו יתחייב חטאת, אך כל שעומד
12 באויר אין אסור מהתורה להחזירו, וכשצידו אחד תפוס בידו
13 מותר להחזירו.

14 התבאר שנחלקו תנא קמא ורבי יהודה האם כדי לחייב חטאת
15 צריך הנחה על מקום מסוים. הגמרא מקשה מכך על דברי רבא
16 במקום אחר: ואלא הא – דבר זה דאמר רבא, שחפץ הנמצא בתוך
17 שלשה טפחים סמוך לקרקע, לשיטת רבנן החולקים על רבי עקיבא,
18 וסוברים שחפץ שכנס לאויר הרשות אינו נחשב כמונח על
19 הקרקע, אף אם הגיע לתוך שלשה סמוך לקרקע, אלא צריך הנחה
20 על גבי משהו, לימא בתנאי אמרה לשמעתיא – האם נאמר
21 שבמחלוקת תנאים אמר את דבריו, והם רק לשיטת רבי יהודה,
22 אך לתנא קמא אין צריך הנחה על גבי משהו, והלא בפשטות אמר
23 את דבריו לפי כולם.

24 הגמרא חוזרת בה, ומפרשת את המשנה באופן אחר: אלא, בולה
25 – כל המשנה שיטת רבי יהודה היא, ותפורי מיהפרא – יש ללמוד
26 את המשנה כאילו היא חסירה, והכי קתני – וכך יש לשנות בה,
27 במה דברים אמורים שכשהגיע לתוך שלשה טפחים סמוך לקרקע
28 אסור להחזירו, דווקא כבותרל משופע – העשוי בשיפוע, שהוא צר
29 למעלה ומתרחב כלפי מטה, והספר נח על שיפועו, אכל כבותרל
30 שאינו משופע, אפילו אם הגיע פחות משלשה טפחים סמוך לקרקע,
31 גוללו חזרה אצלו, שרבי יהודה אומר, אפילו אינו מסולק – מרוחק
32 מן הארץ אלא מלא החוט – כלשהו, גוללו אצלו. ומבארת
33 הגמרא: מאי מעמא – מה הטעם שכשאינו נוגע בקרקע מותר
34 להחזירו, משום דקענין – שאנו צריכים כדי לחייב, הנחה על גבי
35 משהו – דבר מסוים, וכל שלא נת, אף אם יפול כולו ויחזירו אליו,
36 אינו אסור מהתורה, ולכך לא אסרו חכמים להחזירו כשצידו
37 האחד תפוס בידו.

משנה

38 זיו מאבן או עץ שבלוט מהכותל לפני החלון של העליה, והוא גבוה
39 עשרה טפחים מקרקע רשות הרבים, ורחב ארבעה על ארבעה
40 טפחים, נוהגין – מותר לתת עליו חפצים מהבית, וכן נוהגין
41 – מותר לקחת ממנו חפצים ולהכניסם לבית בשבת, כיון שנחשב
42 לרשות היחיד.

גמרא

43 שנינו במשנה, שמותר להוציא ולהכניס חפצים לזיו שלפני החלון.
44 הגמרא מבררת לאיזה רשות פונה הזיו. שואלת הגמרא: האי זיו
45 – זיו זה דהו דמפיק לחיבא – לאיזה רשות הוא יוצא, אילימא דמפיק –
46 אם נאמר שהוא יוצא לרשות הרבים, קשה, מדוע מותר להוציא
47 אליו חפצים, ליהוש דילמא נפיל – הרי יש לחשוש שמא יפלו
48 החפצים לרשות הרבים, ואתי לאיתוי – ויבוא להביאם חזרה
49 לרשות היחיד, ויתחייב חטאת. אלא נאמר דמפיק – שהזיו יוצא
50 לרשות היחיד, קשה, פשיטא – פשוט הוא שמותר להניח עליו
51 ולטול ממנו.

52 משיבה הגמרא: אמר אביי, לעולם מדובר באופן דמפיק – שהזיו
53 יוצא לרשות הרבים, ומאי – ומהו נוהגין עליו דקתני – שכתוב
54 במשנה, היינו דווקא בליים הנשקרים – כלי חרס או זכוכית שישברו
55 בנפילתם מהזיו, ואף אם יפלו לרשות הרבים לא יחזירם, אבל
56

60 ברשות היחיד והשתיין ורק את רוקו ברשות הרבים, או להיפך, חייב
 61 הפארא. מקשה הגמרא: והא בעינן – והרי כדי להתחייב על הוצאה
 62 מרשות לרשות צריך שתהא עקירה והנקה מעל גבי מקום ארבעה
 63 על ארבעה טפחים, שהוא מקום חשוב, ולפיכך – ואילו כאן לא
 64 נעקרו מי הרגלים והרוק ממקום שיש בו ארבעה טפחים, שהרי
 65 נעקרו מגופו. מתרצת הגמרא: מהשבתו – הצורך שלו לעקור את
 66 המי רגלים והרוק מגופו, משנייה ליה מקום – עושה את גופו למקום
 67 חשוב, ונותנת למעשה ההוצאה חשיבות של מלאכה כאילו
 68 העקירה היא מעל מקום שיש בו ארבעה טפחים.
 69 הגמרא מוכיחה את תירוצה: דאי לא תיקא הכי – שאם לא תאמר
 70 כך, כיצד תפרש הא דאמר רב – את דבר זה שאמר רבא (שבת קב), ורק
 71 חפץ בתחילת ארבע אמות ברשות הרבים וכן בסופן גבי הפלג או
 72 גבי הפלג, כלומר שנשרף בעודו באויר הכבשן על ידי השלהבת,
 73 חייב הפארא. ויש לתמוה, והא בעינן – והלא צריך שתהא הנקה על
 74 גבי מקום ארבעה טפחים שהוא מקום חשוב, ולפיכך – ופי הכלב
 75 ושלהבת הכבשן הרי אין בהם ארבעה טפחים. אלא מהשבתו –
 76 הצורך שהכלב יאכל את מה שזרק לפיו וכן רצונו שהחפץ שזרק
 77 לכבשן ישרף בשלהבת, האם פלג מקום – עושה את פי הכלב או
 78 השלהבת למקום חשוב, והא נמי – גם כאן במשתין ורק את רוקו
 79 מרשות לרשות, מהשבתו משנייה ליה מקום – הצורך בעקירתם
 80 מגופו עושה את גופו למקום חשוב.
 81 הגמרא דנה בענין אדם העומד ברשות היחיד ומשתין ברשות
 82 הרבים ופי אמתו ברשות הרבים, האם חייב או פטור: פליגי רבא,
 83 הוא עומד פרושות היחיד ומשתין ברשות הרבים, ופי האמה פרושות
 84 הרבים, מהו – מה דינו, האם פטור עקירה אולי – האם הקובע הוא
 85 מקום עקירת המי רגלים והיינו חלל גופו, ונמצא שעקרם מגופו
 86 העומד ברשות היחיד והניחם ברשות הרבים וחייב, או פטור יציאה
 87 אולי – או שהקובע הוא מקום יציאת מי הרגלים מהגוף, והיינו פי
 88 אמתו שהוא ברשות הרבים, ונמצא שהעקירה וההנחה הן ברשות
 89 אחת ופטור. תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 90 שנינו במשנה: וכן לא ירוק מרשות היחיד לרשות הרבים. רבי
 91 יהודה אומר וכו' אף משנתלש [נאסוף] רוקו בפיו לא יהלך ארבע
 92 אמות ברשות הרבים, עד שירוק. הגמרא דנה בדעת רבי יהודה,
 93 באיזה אופן רוק הנמצא בפיה אינו נחשב עוד לחלק מהגוף. תמחה
 94 הגמרא: וכי לרבי יהודה מיד שנלש רוקו של אדם בפיו, מאחר
 95 ולהוצאה הוא עומד הוא כבר נחשב כמשא ואסור לילך עמו
 96 ארבע אמות ברשות הרבים, אף על גב דלא תפיד בה – אף שלא
 97 הפך את הרוק בפיו לעוקרו ממקומו כדי להוציאו, והתנין – והרי
 98 שנינו במשנה (כלים פ"ח מ"ג) בענין רוק שבפה אם יש עליו תורת
 99 משקה להכשיר פירות לקבל טומאה, הנה אוכל הבילה – תאנה
 100 יבשה של תרומה פרושות מסובבות – סתם ידים כמות שהן בלא
 101 נטילת ידים שגורו חכמים עליהן להיות שניות לטומאה, וממילא
 102 הן מטמאות את התרומה, והכנים את ידו הטמאה לתוף פיו כדי
 103 ליפול משם צרור – אבן קטנה, ונגע בידו בדבילה, רבי מאיר מטמא
 104 את הדבילה שבפיו, משום שהרוק שנאסף בפיו בשעת הלעיסה
 105 הוא משקה והכשיר את הדבילה לקבל טומאה, והיא נטמאה
 106 מידו. ורבי יוסי מטמא, כי לדעתו כל עוד שהרוק בפיה, אינו נחשב
 107 משקה אלא הוא חלק מגופו של האדם, ואם כן לא הוכשרה
 108 הדבילה לקבל טומאה. רבי יהודה אומר, היפה בה – אם הפך את
 109 הרוק מצד לצד בפיו ועקרו כדי להוציאו, מטמא – טמאה הדבילה,
 110 כיון שהרוק נעשה משקה והכשיר את הדבילה לקבל טומאה,
 111 וכשהכניס ידו לפיו נטמאה הדבילה מידו, אבל לא היפה בה – אם
 112 לא הפך את הרוק בפיו, מהור – הדבילה טהורה, כיון שהרוק לא
 113 נעשה משקה ולא הוכשרה הדבילה לקבל טומאה. מוכח ששיטת
 114 רבי יהודה היא שדווקא רוק שנעקר ממקומו אינו נחשב עוד
 115 לחלק מהגוף, ואילו במשנתנו סובר רבי יהודה שהרוק אינו נחשב
 116 לחלק מהגוף כבר משנאסף. מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן,
 117 מהתלפת השיטה – רבי יהודה חזר בו מדבריו במשנתנו וסובר
 118 שדווקא אם היפך ברוק לא ילך עמו ארבע אמות ברשות הרבים.

1 מבארת הגמרא: הוא (ר-ב חזנא) סבר, מדיסיפא – כשם שהסיפא,
 2 כלומר, המשנה לקמן (קפ). לגבי פתיחת דלת במפתח ברשות
 3 אחרת, רבי מאיר שנה אותה, ואמר שיש לחשוש שמא יכניס את
 4 המפתח לרשות שעומד בה, רישא נמי – גם משנתנו רבי מאיר שנה
 5 אותה, ולכן גרס בה 'לא יעמוד' ומחוש שמא יכניס את החפץ
 6 לרשות שעומד בה. מסיקה הגמרא: ולא היא – אין זה כמו שסבר,
 7 אלא סיפא – המשנה לקמן לגבי מפתח, רבי מאיר שנה אותה,
 8 ורישא – ומשנתנו היא שיטת רבנן החולקים עליו וסוברים שאין
 9 חוששים שמא יכניס את החפץ לרשות שעומד בה, ולכן יש לגרוס
 10 במשנתנו 'עומד אדם'.
 11 שנינו במשנה: 'עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים
 12 וכו', ובלבד שלא יוציא את החפץ חוץ מארבע אמות'.
 13 דין המשנה 'עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים'
 14 עוסק אף באדם העומד על גג בית הגבוה עשרה טפחים מרשות
 15 הרבים, ובאופן זה מסתבר שכאשר מטלטלו הוא מגביהו מעל
 16 עשרה טפחים באויר רשות הרבים, כלומר, במקום פטור. ואמרה
 17 על כך המשנה 'ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות'.
 18 הגמרא דנה האם ניתן ללמוד ממשנתנו מה הדין כשהוציאו חוץ
 19 מארבע אמות ובין העקירה להנחה עבר החפץ במקום פטור,
 20 לענין חיוב חטאת. מאזהרת המשנה 'ובלבד שלא יוציא חוץ
 21 מארבע אמות'. מדייקת הגמרא: הא – הרי שאם אכן הוציא את
 22 החפץ בשוגג חוץ לארבע אמות, חייב הפארא, וכיון שדין המשנה
 23 'עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים' עוסק אף
 24 בעומד על גג הבית והגביה את החפץ למעלה מעשרה טפחים
 25 שהוא מקום פטור, נמצא שאף באופן זה אם הוציאו חוץ מארבע
 26 אמות, חייב חטאת. והטעם בזה הוא, משום שחייב מעביר ארבע
 27 אמות ברשות הרבים הוא על עקירת החפץ בתחילת ארבע אמות
 28 והנחתו בסופן, ואם כן אין טעם לפוטרו מחמת שעבר החפץ
 29 במקום פטור בין העקירה להנחה.
 30 הגמרא מבררת האם לפי זה ניתן להביא ראיה ממשנתנו לדין
 31 דומה שאמר רבא: לימא מסייע ליה – האם נאמר שניתן להביא
 32 ראיה מדין זה לדינו של רבא, דאמר רבא (שבת ח), הפעביר חפץ
 33 ברשות הרבים מתחילת ארבע אמות לסוף ארבע, והעבירו דרך עליו
 34 – מעל ראשו, מעל עשרה טפחים, חייב חטאת, ואף שבין העקירה
 35 להנחה עבר החפץ באויר רשות הרבים למעלה מעשרה טפחים
 36 שהוא מקום פטור, וזה כמבואר במשנתנו לגבי מעביר ארבע
 37 אמות כאשר הוא עומד על גג הבית. דוחה הגמרא: מי קתני – וכי
 38 שנינו במשנה 'אם הוציא חייב הפארא', הלא הוא רק דיוק מלשון
 39 המשנה, ואם כן דילימא – שמא יש לדייק כך, 'אם הוציא, פטור אכל
 40 אסור', כלומר, פטור מחטאת אבל אסור לעשות כן לכתחילה,
 41 שמא יטעה ויעביר את החפץ ארבע אמות למטה מעשרה מבלי
 42 להגביהו מעל עשרה טפחים.
 43 הגמרא מביאה לשון אחרת בשמועה זו: איכא דאמרי – יש שאמרו
 44 שמועה זו באופן אחר. יש לדייק מאזהרת המשנה 'ובלבד שלא
 45 יוציא חוץ מארבע אמות', הא הוציא – הרי שאם העבירו ארבע
 46 אמות והגביהו מעל עשרה טפחים באויר רשות הרבים, פטור אכל
 47 אסור. מבררת הגמרא: לימא תיהו תיובתיה דרבא – לפי דיוק זה
 48 האם נאמר שיש להקשות מהמשנה על דברי רבא, דאמר רבא,
 49 הפעביר חפץ ברשות הרבים מתחילת ארבע לסוף ארבע, והעבירו
 50 דרך עליו – מעל ראשו, למעלה מעשרה טפחים, חייב. אומרת
 51 הגמרא: אין להקשות כן על רבא. מי קתני – וכי שנינו במשנה אם
 52 הוציא פטור אכל אסור, הלא רק דייקנו כך מלשון המשנה, ואם כן
 53 דילימא – שמא יש לדייק כך, 'אם הוציא חייב הפארא', וכדברי רבא.
 54 נמצא שלא ניתן לדייק ממשנתנו לחייב או לפטור מחטאת, באופן
 55 שהעביר ארבע אמות ועבר החפץ במקום פטור, וממילא גם לא
 56 ניתן להביא ראיה או להקשות על דינו של רבא.
 57 שנינו במשנה: 'לא יעמוד אדם פרושות היחיד וכו' וישתין ברשות
 58 הרבים, ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד, וכן לא ירוק'.
 59 הגמרא דנה מה הדין אם שגג והשתין או רק: אמר רבי יוסף, עמד

עירובין פרק עשירי – המוצא תפילין דף צט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קמג רש"י

1 **הוא** סבר מדסיפא רבי מאיר כו' — פירש בקונטרס: סיפא היא דלא יפתח, דאיירי בה רבי
 2 מאיר, וקצת קשה, דהיא רוחה יותר מדאי נראה לרבינו יצחק: דסיפא דלא יפתח
 3 ולא ירוק, דפליג עליה רבי יהודה, וסתם בר פלוגתא דרבי יהודה רבי מאיר, ומיהו, קשה: דאם
 4 כן היה ליה למיפרך נמי בגמרא רבי מאיר אדרבי מאיר, למאי דגרסינן ברוב ספרים רבי מאיר
 5 מטמא, וכן גרס רבינו חננאל, ולמאי דמסיק
 6 מוחלפת השיטה — נמי ניתא דלא יתיקש דרבי
 7 מאיר אדרבי מאיר, ושמא משום הכי הניח
 8 מלהקשות דרבי מאיר אדרבי מאיר, משום דאיכא
 9 דמהפכי דרבי לדברי רבי יוסי.
 10 **ורק** ונח ברשות הרבים בפי כלב כו' — אומר
 11 רבינו יצחק: דלא גרסינן ונח, דונח משמע
 12 דלא נתכוין לכך, כדמוכח בפרק קמא דשבת
 13 (הא) גבי הא דאמר רבי יוחנן: ורק חפץ וחלץ ונח
 14 בתוך ידו של חבירו — חייב, הכא איירי במתכוין
 15 לכך, ומיהו, רבינו חננאל גריס "ונח", דמצי למימר
 16 דנח משמע שפיר מתכוין, דסתם ורק נח החפץ
 17 במקום שמתכוין, אבל הלך ונח — משמע שהלך
 18 בלא כוונה האדם, ועוד יש לומר דבפרק קמא
 19 דשבת מתורא דממירא דייק, דאיירי בלא
 20 מתכוין. **מחשבתו** משיא ליה מקום — דוקא
 21 בכי האי גוונא, דנדנה באותו מקום טפי מבמקום
 22 אחר כגון בפי כלב שיאכלנה, ואפי הכשן
 23 חל עליו, וכן השתקן ורק, אבל ורק על
 24 המקלות או על שום דבר, אפילו במתכוין — לא
 25 אמרו מחשבתו משיא ליה מקום. **היה** אוכל
 26 דבילה בידים מטואבות — פירש בקונטרס: דבילה
 27 של תרומה, ורבינו יצחק אומר: דאפילו בשל חולין
 28 ניתא, ידיים הפסולות תרומה מטמאין את הרוק
 29 שהוא משקה לחיות תחילה, וחזרו מטמא את
 30 הדבילה, וגם כן בשפירא, דהוה ליה חולין טמאים
 31 דפסלין את הגוייה, דמשקין כל שהוא מטמאין,
 32 כדאמרין בברכות פרק "אלו דברים" (בא), שמא
 33 יצאו מים מתורו הכוס והחורו ויטמאו את הידים,
 34 וסתמא דמתחורי הכוס ליכא רביעית, דבכל
 35 נטילתו ליכא אלא רביעית, ובפרק קמא דפסחים
 36 (יד), נמי משמע שדבשר מטמא מחמת המשקין
 37 שעליה, וסתמא ליכא בהו רביעית, והא דקאמר
 38 בכמה דוכתי לטמא טומאת משקין רביעית גבי
 39 יין נסך, ובגזיר (לחא) גבי עשר רביעיות — היינו
 40 לפסול את הגוייה, כדתנן במעילה (ז"ב), כל
 41 המשקין מצטרפין לפסול את הגוייה רביעית,
 42 אבל ליטמא ולטמא אוכלים — בכל שהוא
 43 [משקין] טימאו ומטמו, ורוק חשיב משקה לקבל
 44 טומאה, כמו שחשוב משקה להבשיר הדבילה,
 45 והשתא הדיא דחגיגה (כב), נימא נפסקה לי
 46 וקשרתיה בפה, לפי מה שפירשתי ניתא אפילו
 47 ברוק של טהור, וכן פירש הרב רבינו יום טוב: נימא
 48 נפסקה לי וקשרתיה בפה, ובשעה שנאמר בה כדי
 49 לקבל טומאה עדיין היה רוק לח עליה, שניטמא
 50 מחמת הידים וטימא את הפפה, שדמשקה מטמא
 51 בכל שהוא, כדפירשתי, ולא כמו שמפרש רבינו
 52 חם דאיירי ברוק של נדה כמו שפירש שם
 53 בקונטרס, לפי שלא היה נראה לו להעמיד ברוק
 54 של טהור, משום דלא חשיב רוב משקה לקבל
 55 טומאה, דחשיב שפיר משקה כדפירשתי.
 56 **רבי** מאיר מטמא — אית ספרים דגרסי: רבי
 57 מאיר מטמא. **ובן** בנת — לענן מעשר
 58 פירוש: צריך שביטרי ראשו ורובו על הגת, ועל ידי
 59 כן מותר לשתות בכל ענין, והיינו כרבי מאיר,
 60 קולט

1 **מדסיפא רבי מאיר** — הא דלא יפתח דאיירי רבי מאיר בהו. **הא הוציא** — החפץ מארבע
 2 אמות — חייב, אף על גב דהוא עומד בגבה והגביו למעלה מעשרה והעבירו — לא
 3 אמרין העברת דרך מקום פטור הוא. אלמא: בתר הנחה ועקירה אולינן, והרי נטלו
 4 מתחילת ארבע והניחו לסוף ארבע. **פטור אבל אסור** — מדרבנן, דילמא אתי לעבורי דרך
 5 למטה מעשרה, מחשבתו — שהוא צריך לכך,
 6 משואו לה הוצאה חשובה, ורק — מתחילת
 7 ארבע לסוף ארבע. **כפי הכשן** — שקלטה
 8 דלהבת ונשפרה, בתר עקירה — מן הגוף
 9 אולינן, וזן נעקין מן החלל של גוף, וחייב,
 10 דמוציא מן הגוף שהוא רשות היחיד לרשות
 11 הרבים, או בתר יציאה — שיוצא מן הגוף ממנה,
 12 והרי פי אמה ברשות הרבים ואין כאן עקירה
 13 מרשות היחיד, ואף על גב דלא היפך — בתמיה,
 14 דמשום תלישה לחודיה אמר רבי יהודה דאסור,
 15 דלמיפק קאי ואפילו דלא היפך בה בתוך פיה,
 16 היה אכיל דבילה — של תרומה, בידים,
 17 מטואבות — סתם ידים שלא נטלו הוה שניתה,
 18 ופסולות את התרומה, רבי מאיר מטמא —
 19 שהיה הוכשרה התרומה ברוק שבפיו, רבי יוסי
 20 מפרח — דקסבר: כל זמן שהרוק בתוך פיו, לאו
 21 משקה הוא, והרי הוא כגופו של אדם ואינו
 22 מבשיר, היפך — ברוק, לחוצאו לחוץ — טמא
 23 דלמשויה קאי ומבשיר, מוחלפת השפה —
 24 החליף רבי יהודה שיטתו ויצא הימנה, לא
 25 תחליף — לא תימא מוחלפת היא, דמתניתין
 26 דקאמר אף על גב דלא היפך קאי למשויה
 27 בכיוו עסקינן, ליחה שנתלשה מן הגוף על ידי
 28 חולי שקרין טריש, כיוו ונתלש — לא יהלך
 29 ארבע אמות עד שירוק, מאי לאו — תרתי קתני:
 30 כיוו, וכן רוק, כדבשנין מעיקרא — מוחלפת
 31 השיטה, חייב מיתה — ביד שמים, כל משנאי
 32 אהבו מות — תורה אמרה להאי קרא, בפרשת
 33 "ה' קנני", אלא למשנאי — למשנאים דעתו
 34 באניונו, והא מינס אנים — שעל כרחו הוא על
 35 ידי חולי או הצינה, כיוו ורק קאמרין — שרק
 36 אותו בפני רבו, והיה לו להסתלק משם או
 37 להבליעו בכסותו.
 38 **משנה** וישתה ברשות הרבים — ויחיש צוארו
 39 לרשות הרבים וישתה גזירה שמא יכניס הכלי
 40 אצלו, ובן בנת — מפרש בגמרא לענין מעשה,
 41 **גמרא** רישא רבנן — לעיל אוקימנא להא
 42 דקתי עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל
 43 ברשות הרבים בפתח, דפליגי עליה דרבי מאיר
 44 במתניתין גבי מפתח, ולא גזרינן שמא יכניס
 45 והכא גזר שמא יכניס כרבי מאיר, והא ליכא
 46 למימר דשתית המים תהוי הכנסה כמשותק
 47 ורוק — דלא דמי, דהתם קא עקר מרשות זו וקא
 48 עבד הנחה לרשות זו, אבל שותה — עבד
 49 עקירה והנחה בתרא ורשותא, דהא ברשות
 50 שהוא שותה בהו פני עומד, ובפני חזן מדי.
 51 **בפניצין הצריכין** לו — אפילו רבנן מודו דגזר
 52 בהו, דמתוך שהוא צריך להם — יכניסם אצלו,
 53 הלכך, משקין הללו צריכין לו, וגזרינן, ברמלית
 54 מאי — מדה שיעמוד בכרמלית וישתה ברשות
 55 היחיד או ברשות הרבים, היא היא — כי היכי
 56 דלא יעמוד ברשות הרבים וישתה ברשות
 57 היחיד, כך לא יעמוד בכרמלית וישתה ברשות
 58 היחיד, היא גופה גזירה — אי דעיל לגביה כלי
 59 — ליכא איסורא דאורייתא, אלא גזירה דרבנן, דלא ליתי לאפוקי מרשות היחיד לרשות
 60 הרבים, ואנן ניקום וניגור שתייה אטו הכנסת כלי.

1 קולט אדם מן המחילה למטה מעשרה — כן גרס בקונטרס. פירושו: מאיר, אבל לא יצרף
2 פיו או כלי למחילה, לפי המחילה בפותח משלשה סמוך לגג, ואף על פי שהיא
3 למטה מעשרה, מכל מקום היה לה כמציא מן הגג לרשות הרבים, כיון דהוה שלשה לגג
4 היא. מן הצינור מכל מקום שותה — פירושו: אפילו בצירוף כיון שהוא למטה מי, ורדוק
5 שלשה טפחים מן הגג דליכא לבדו. ובגמרא מוקי

6 לה דלית ביה ארבעה, דאי הוי ביה ארבעה — היה
7 אסור לצרף. דמכרמלית לרשות הרבים קא מפיק. 2
8 ובפירוש הקונטרס מוכח בתוספתא דמתיר צירוף
9 בצינור למטה מעשרה. לכך נראה כגרסת
10 הקונטרס, דגרסי גבי מחילה: למטה מעשרה. דאי
11 הוי גרסינן למעלה מעשרה — היה משמע צינור
12 אפילו למעלה שרי, ולמטה — אפילו מחילה שרי.
13 ובתוספתא לא שרי אלא הצינור למטה, אבל
14 צינור למעלה מעשרה או מחילה אפילו למטה —
15 אסור. ואית דגרס "ומן הצינור ומכל מקום מותר".
16 ובקונטרס הקשה על זאת הגירסה בגמרא.

17 לא יעמוד אדם ברשות הרבים ויגביה ידו למטה
18 מעשרה — כן גירסת רבינו תנאלא. אבל
19 בקונטרס גרס: "לא יעמוד אדם ברשות היחיד".
20 וזכי פירושו: לא יעמוד על גגו ויצרף מגג הבירה,
21 שגובה ממנו עשרה טפחים ולא עירבו. ואיתא
22 אפילו כרבי מאיר, דאמר גגות רשות אחת הן,
23 דבגג גבוה עשרה מורה. ואפילו לרבי שמעון מצי
24 אתיא. דמצי לפרושי דלצרף אסור, ולהביאם
25 לבית קאמר. וקולט מותר אפילו להביאם — ובגון
26 שלא שבתו בגג הבירה. דאי שבתו — פשיטא
27 דאסור להביאם לבית. ומכל מקום, אף על גב דלא
28 שבתו — אסור לצרף ולהביאם לבית. דדמי ממש
29 דמגג לבית קא מיתיי. אבל לישנא דבריייתא לא
30 משתמע כרבי שמעון, דקאמר: אבל קולט הוא
31 ושותה, משמע במקומו. מכלל דצירוף אפילו
32 במקומו — אסור. והא דאמר בגיטין ב"הוריק"
33 (ע"ט,ב), אמר רבי יהודה, אמר שמואל: לא יעמוד
34 אדם בגגו ויקולט מי גשמים מגגו של חבירו —
35 היינו להביאם לבית. כדפרישית לעיל. צרף לומר
36 דאיירי כששבתו בגג. דבשלא שבתו — שרי,
37 כדאמי' הבא. ומדריבנו יצחק אומר: הדהם איירי
38 בקולט מאויר גג חבירו, והבא בקולט מאויר גג
39 שלו. בסמוך לגג חבירו.

וכן

29 חיישינן שמוא אשפה? והא רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מעשה במקומו אהר
30 שצידו אהר פלה לים וצידו אהר פלה לאשפה, וכא מעשה לפני רבי ולא אמר בו לא
31 איסור ולא היתר. היתר לא אמר בו — דחיישינן שמוא תנאלא אשפה וועלה הים שירטון.
32 איסור לא אמר בו — דהא קיימין מחיצות. לא קשיא; הא — דיתחיד, הא — דרביים.
33 משנה אילן שהיה מוסף על הארץ, אם אין גופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים —
34 מטלטלים תחתיו. שרשיו גבוהים מן הארץ שלשה טפחים — לא ישב עליהן. גמרא
35 אמר רבי הונא בריה דרב יהושע: אין מטלטלין בו יתר מבית סאתים. מאי טעמא?

משום

1 וכן בנת. ורְבָא אָמַר: לְעֵינֵי מַעֲשֵׂה. וְכֵן אָמַר רַב
2 שֶׁשֶׁת: "וְכֵן בְּגַת" - לְעֵינֵי מַעֲשֵׂה. דַּתְנִין: שׁוֹתִין עַל
3 הַגַּת בֵּין בְּחָמִין וּבֵין בְּצוּגִין וּפְטוּר, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי
4 אֱלִיעֶזֶר פֵּר צָדוֹק מַחֲיִיב. וְחֻקִּים אֲמָרִים: עַל הַחֲמִין
5 - חֲיִיב, וְעַל הַצּוּגִין - פְּטוּר, כַּפְּנֵי שֶׁמְחִזִּיר אֶת הַמּוֹתֵר.
6 מִשְׁנֵה קוֹלֵט אָדָם מִן הַמּוֹחִילָה לְמִטָּה מַעֲשֵׂה
7 טְפָחִים, וּמִן הַצּוּגִין מִכָּל מְקוֹם שׁוֹתֵה. גְּמָרָא קוֹלֵט
8 - אִין, אֲבָל מְצַרְף - לֹא. מֵאִי טַעְמָא? אָמַר רַב הַחֲמִין:
9 הֲכָא בְּמּוֹחִילָה פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְגַג עֶסְקִינָן, דְּכָל
10 פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְגַג פִּגְג דְּמִי. תְּנִינָא נְמוּ הָכִי:
11 עוֹמֵד אָדָם בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד וּמַגְבִּיהַ יְדוֹ לְמַעְלָה מַעֲשֵׂה
12 טְפָחִים לְפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְגַג, וְקוֹלֵט, וּבְלִבְד
13 שְׁלֵא יִצְרֵף. תְּנִינָא אֲרִידָךְ: לֹא יַעֲמוּד אָדָם בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד
14 וְיַגְבִּיהַ יְדוֹ לְמַעְלָה מַעֲשֵׂה טְפָחִים לְפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה
15 סְמוּךְ לְגַג וְיִצְרֵף, אֲבָל קוֹלֵט הוּא וְשׁוֹתֵה. מִן הַצּוּגִין
16 מִכָּל מְקוֹם שׁוֹתֵה. תְּנָא: אִם יֵשׁ בְּצִינּוֹר אֲרַבְעָה עַל
17 אֲרַבְעָה - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹצִיא מִרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת.
18 מִשְׁנֵה בּוֹר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְחוֹלִייתוֹ גְּבוּהָ עֶשְׂרֵה
19 טְפָחִים - חֲלוּץ שְׁעַל גְּבִי מִמְּלֵאן הִימְנוּ בְּשִׁבְתָּ, אֲשֶׁפָּה
20 בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים גְּבוּהָ עֶשְׂרֵה טְפָחִים - חֲלוּץ שְׁעַל גְּבִי
21 שׁוֹפְכִין לְחֻכָּה מִים בְּשִׁבְתָּ. גְּמָרָא בְּמֵאִי עֶסְקִינָן?
22 אִילִימָא בְּסֻמוּכָה - לְמָה לִי חוֹלִיאַ עֶשְׂרֵה? אָמַר רַב
23 הוּנָא: הֲכָא בְּמֵאִי עֶסְקִינָן - בְּמוֹפְלְגַת מִן הַבּוֹתֵל
24 אֲרַבְעָה. וְטַעְמָא - דְּאִיכָא חוֹלִיאַ עֶשְׂרֵה, הָא לִיכָא
25 חוֹלִיאַ עֶשְׂרֵה - קָא מְטַלְטֵל מִרִשׁוֹת הַיָּחִיד לְרִשׁוֹת
26 הַיָּחִיד דְּרָף רִשׁוֹת הַרְבִּים. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילוּ
27 תִּימָא בְּסֻמוּכָה, הָא קָא מְשַׁמְעֵ לָן: דְּבוֹר וְחוֹלִייתוֹ
28 מְצַרְפִּין לְעֶשְׂרֵה. "אֲשֶׁפָּה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וכו'". וְלֹא

1 וכן בנת — והאי גת מאי היא? אי רשות היחיד, וקאמר דלא יעמוד ברשות הרבים וישט
2 צוארו בגת ויטול כלי וישתה — הא תנא ליה רישא. אלא לאו בגת כרמלית, כגון שאינה
3 גבוהה עשרה. שותין על הגת — עומד על הגת ושותה, דכל זמן שלא הוציאו לחוץ —
4 לאו שותית קבע היא, ופטור מן המעשר, בין שמוגו בחמין בין שמוגו בצונן. מחייב —
5 במזיגה שמוגו במים משויא ליה קבע. על

6 החמין חייב — דאין ראוי לחזור המותר
7 שמקלקל היין. הלכך, כי מוג ליה בחמין —
8 אדעתא למתניתא כוליה מוג ליה, ומשוייא ליה
9 מזיגת קבע אבל מזיגת צונן — לא משוייה ליה
10 קבע, דילמא שתי פורתא ומחדר. הלכך, כל
11 כמה דשתי הוי עראי. ומתניתין דתני וכן בגת
12 — רבי מאיר היא. וקתני: לא יעמוד על גבי
13 קרקע וישתה בגת בלא הפרשת מעשר, אלא
14 אם כן הבניס ראשו ורובו לגת. משנה קולט
15 אדם מן המחילה — למטה מעשרה טפחים. גזן

16 שלהן חלקים היו, וטחים בטיט, ומרובין קטנים
17 הרבה היו לגג להוציא המים, ונותנין למטה
18 מהם דף כנגד אורך הכותל בשפוע, וכל
19 המרובין שופכין עליו והוא מביא כל המים
20 בקרקע אחד שלא יזיקו את הכותל. ועומד אדם
21 ברשות הרבים וקולט בכלי למטה מעשרה
22 טפחים מן המים היורדין מן המחילה. וקולט
23 דוקא כדמפרש בגמרא אבל לא יצרף פיו או כלי
24 למחילה, שהוא בפחות משלשה סמוך לגג, ואף
25 על פי שהוא למטה מעשרה, מאי טעמא —
26 ההואיל ומוטלת לאורך הכותל ובתוך שלשה
27 לגג — דמיא לגג, והוי כמציא מן הגג שהוא
28 רשות היחיד לרשות הרבים. ומשום הכי נקט מתניתין
29 מקום — כלומר: בין קולט בין מצרף, משום
30 הצינור לעולם ארוך ויוצא לרשות הרבים,
31 וליכא למימר לבדו. וכיון דלמטה מעשרה הוא
32 — ליכא איסורא. ובגמרא מוקים לה כשאין בפיו
33 ארבעה, ולא גזרינן אטו היכא דאית ביה
34 ארבעה, דאי נמי אית ביה ארבעה — כרמלית
35 הוא דלא נבזה עשרה. ומשום הכי נקט מתניתין
36 גבי מחילה למטה מעשרה — משום דבעיה
37 למתני ומן הצינור מכל מקום, ואי למעלה
38 מעשרה לא משתרי צירוף הצינור — גזירה אטו
39 צינור שבפיו ארבעה דקא מפיק מרשות היחיד
40 לרשות הרבים. אבל קליטה, אפילו למעלה
41 מעשרה נמי משתרי, דאיראי הוא מקום פטור.
42 גמרא מצרף — פיו או לבית המחילה, והוי
43 כשואב ממנה. הנאי נמי הכי — דפחות משלשה
44 סמוך לגג כג דמי והמצרף משם — כמצרף בגג.
45 עופר אדם ברשות היחיד — כגון בגג. וקולט —
46 מן האויר מים שיוצאים מגגו של חבירו, אבל לא
47 יצרף. ובמתניתין נמי שמעתי דחבי גרסינן: מן
48 הצינור ומכל מקום. ולא גרסינן מכל מקום בלא
49 ושש עשרה למשרי צירוף, אלא "ומכל מקום"
50 כלומר: מכל מקום הנמקל קולט. ומצאתי
51 בתוספתא דצירוף מותר בצינור למטה מעשרה.

ועוד: הא דקאמר תנא אם יש בצינור ארבעה אסור — אהיכא קאי? אקליטה — מאי מרשות לרשות איכא, ואי אצירוף — מתניתין נמי אסר, אפילו כשאין בו ארבעה. ואני שמעתי
דאצירוף דמתניתין נמי קאי, דאוקמונא בפחות משלשה לגג, הא לאו הכי — מצרפין. ואין דרך לשון התלמוד כן לומר תנא אצירוף אמרתיים שלא הוכרח במשנה. אלא הכי גרסינן:
ומן הצינור מכל מקום וכו' מתניתין היא, ואלמטה מעשרה קאי, ולא סיפא דבריייתא היא. תנא אם יש בצינור ארבעה — ברוחב. אסור — לצרף ואף על גב דלמטה מעשרה הואי
ולבדו נמי ליכא אפילו הכי כרמלית מיהא הוי ומפיק מכרמלית לרשות הרבים. גמרא אי נימא כספוכה — שהבור סמוכה כותל בתוך ארבעה טפחים. לפה לי חוליא עשרה —
בור גופיה רשות היחיד ועמוקה עשרה, והוי אין רשות הרבים מוסקת בינתים. וטעמא דאיכא חוליא עשרה — דלא מטי דלי לרשות הרבים. הא קא משמע לן כו' — ומתניתין לאו
כדסלקא דעתך דתתיה חוליא עשרה לבד מבור, אלא הכי קאמר: בור ברשות הרבים וחוליותו סביבו, וסך הכל גבוה עשרה מקרקעית הבור. רשות היחיד, וממלאין ממנה לחלון.
שופכין לתוכה — דאשפה רשות היחיד היא. ולא חיישינן שמוא תנאלא אשפה — ותעמוד על פחות מעשרה ואתי למשרי ביה נמי כמעיקרא. כמבי — ראשו אחד פתוח לרשות הרבים,
וראשו אחד סתום ושני צדדיו, אחד ים וגידודיו גבוהים עשרה ואחד אשפה ובתים וחיצרות פתוחין לו בדופן אמצעי. שייטון = לימורן בלעז, שמעלה טיט לשפתיו, ומתיכש ונעשה
קרקע עולם. דרביים — מתניתין באשפה דרביים. משנה המיסך — שנופו נוטה למטה מכל צדדיו סביב. פטלילין תחתיו — דאמרין לבדו, והוי יש כאן מחיצה עשרה. שרשיו גבוהים
— שאין הענפים נמוכין אלא בראשן הולכין ומגביהן לצד חבורן. לא ישב עליהן — דכיון דגבוהין שלשה — כאילן חשיבי, ואין משתמשין באילן. גמרא אלא כבית סאתים —
אם היה דקיפו יותר על בית סאתים — אין מטלטלין בו אלא בארבע ואפילו נטעו מתחילה לכך, דהוי מוקף לדירה. מאי טעמא — הא כל היקף לדירה, אפילו עשרה בורים, מותר.
משום

עירובין דף צט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמ"ה

59 גשמים המקלחים מן המזחילה, כשהוא עומד ברשות הרבים וקולט
60 את המים בידו או בכלי כשהם בגובה של למטה מעשרה טפחים
61 וציר א 8, ואולם אסור להצמיד את פיו או את הכלי לקצה
62 המזחילה ולקבל שם מים, גם אם קצה המזחילה אינה גבוהה
63 עשרה טפחים מקרקע רשות הרבים. והטעם משום שהמזחילה
64 נחשבת רשות היחיד כמו הגג, שהרי היא סמוכה לגג ושהוא רשות
65 היחיד בפחות משלשה טפחים, והרי זה כמוציא מים מרשות
66 היחיד ומביאם לרשות הרבים שבה הוא עומד.
67 המשנה ממשכה: וכן הצינור שפיו מרוחק מהגג שלשה טפחים,
68 מכל מקום שותה, כלומר אם פי הצינור נמצא בתוך עשרה טפחים
69 מקרקע רשות הרבים, מותר אף לצרף, כלומר להצמיד את פיו או
70 את הכלי לפי הצינור ולקבל כך את המים וציר ב 8. והטעם
71 שכיון שפי הצינור מרוחק מהגג שלשה טפחים ומעלה, וגם הצינור
72 עצמו אינו רחב ארבעה טפחים, נחשב פי הצינור מקום פטור,
73 ומותר להוציא ממקום פטור לרשות הרבים. אולם אם פי הצינור
74 נמצא מעל עשרה טפחים מקרקע רשות הרבים, מותר לקלוט מים
75 מהאוויר כמו במזחילה, אבל אסור להצמיד את פיו או את הכלי
76 לפי הצינור ולקבל ממנו את המים, משום שחכמים חששו שמא
77 יהיה הצינור רחב ארבעה טפחים ודינו רשות היחיד ונמצא מוציא
78 מרשות היחיד לרשות הרבים.

גמרא

79 הגמרא דנה בענין קליטת מים מהמזחילה. שנינו במשנה: קולט
80 אדם מן המזחילה [שפיה גבוה] פחות מעשרה טפחים [מקרקע
81 רשות הרבים]. מדייקת הגמרא: קולט אין אכל מצרף לא, כלומר
82 המשנה התירה דווקא לקלוט מים המקלחים מהמזחילה לאחר
83 שהגיעו לאויר, אבל לא התירה לצרף את פיו או את הכלי לפי
84 המזחילה ולקבל ממנה את המים וציר ג 8. מבררת הגמרא: מאי
85 מצרף – מדוע צירף אסור. אמר רב נחמן, הקא – כאן במשנתנו,
86 במזחילה הקבועה בקיר הבית פחות משלשה סמוך לנג עקבין, דכל
87 פחות משלשה סמוך לנג פנג דמי – דינו כדין הגג, כלומר רשות
88 היחיד, ואם יצמיד לה כלי ויקבל המים, נמצא מוציא מרשות
89 היחיד לרשות הרבים.

90 הגמרא מביאה ראיה לדין זה מברייתא: תניא נמי ה"י – וכך גם
91 שנינו בברייתא, שעוסקת בשני בתים של שני בני אדם שמודים זה
92 לזה, אלא שגג של אחד הבתים גבוה מהגג הסמוך לו. ומדובר
93 שבעלי הבתים לא עשו עירובי חצירות ולכן אסור להוציא חפץ
94 מגג חבירו ולהביאו לגגו. עומד אדם [בעליו של הבית הנמוך]
95 ברשות היחיד, כלומר על גגו ומנבית ידו למעלה מעשרה טפחים עד
96 שידו מגיעה לפחות משלשה סמוך לנג, וקולט את המים הנשפכים
97 מגג חבירו וציר ד 8. וכלבד שלא יצרף את ידו לגג ויקבל ממנו
98 את המים. וזו ראיה לרב נחמן שצינור הסמוך לגג פחות משלשה
99 טפחים דינו כגג, והמצרף ידו לשם כמצרף לגג. תניא אידך – שנינו
100 בברייתא אחרת, לא יצמיד אדם [בעליו של הבית הנמוך] ברשות
101 היחיד כלומר על גגו, ומנבית ידו למעלה מעשרה טפחים לפחות
102 משלשה סמוך לנג ויצרף את ידו או את הכלי לגג ויקבל את המים.
103 אכל קולט הוא מהאוויר את המים הנשפכים מהגג ושותה.

104 הגמרא דנה באופן ההיתר לצרף כלי לצינור. שנינו במשנה: מן
105 הצינור המרוחק מהגג שלשה טפחים מכל מקום שותה, בין אם
106 קולט מהאוויר ובין אם מחבר את הכלי לפי הצינור. תניא – שנינו
107 בברייתא, אם יש צינור ארבעה על ארבעה אסור לצרף את הכלי
108 לפי הצינור ולקבל משם מים, אף אם פי הצינור נמצא בתוך עשרה
109 לקרקע רשות הרבים, מפני שהוא כמוציא מרשות לרשות, שהרי
110 הצינור כרמלית, והוא מוציא מים מכרמלית לרשות הרבים.
111

משנה

112 משנתנו עוסקת בדליית מים מבור הנמצא ברשות הרבים לתוך
113 בית העומד בסמוך לו, וכן בהשלכת אשפה מהבית לאשפה
114 העומדת ברשות הרבים: פור מים הנמצא ברשות הרבים סמוך
115

1 'וכן פגת', ועל כרחנו צריכים אנו לומר שהגת היא כרמלית וכגון
2 שמחיצותיה גבוהות משלשה ועד עשרה טפחים, כי אם אינן
3 גבוהות שלשה והיא רשות הרבים או שהן גבוהות עשרה והיא
4 רשות היחיד, וכוננת המשנה לומר שלא יעמוד אדם ברשות
5 היחיד וישתה ברשות הרבים או להיפך, הלא כבר שמענו זאת
6 מתחילת המשנה 'לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות
7 הרבים, ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד', אלא ודאי היא
8 כרמלית, והידידה המשנה בדין זה שלא יעמוד אדם ברשות
9 הרבים ויושיט את צוארו לגת שהיא כרמלית וישתה מהיין, לפי
10 שגם בכרמלית גורו. ור"ב אמר, אין ראיה מתיבות 'וכן בגת' שגזרו
11 גם בכרמלית, כיון שהן לא נאמרו לענין שבת, אלא לענין שתיית
12 עראי מהיין שגבת בלי להפריש מעשר. וכן אמר רב ששת, 'וכן
13 פגת' לענין מעשר.

14 הגמרא מביאה את המשנה בה נאמר דין גת לענין מעשר: דתני
15 במשנה (מעשרות פ"ד מ"ד) העוסקת בדין שתיית עראי ושתיית קבע
16 לענין חיוב מעשר. שותין על הגת, כלומר, רשאי אדם לעמוד בתוך
17 הגת ולשתות מהיין קודם שירד לבור שעדיין לא נגמרה מלאכתו,
18 בין אם מזג את היין במים חמים ובין אם מזג צוננים, שגזרו
19 ופטרין מן המעשר, שכל זמן שלא הוציא את היין מחוץ לגת אין זו
20 שתיית קבע אלא שתיית עראי, דכ"ר רבי מאיר. רבי אלעזר פ"ר
21 צדוק מתייב במעשר אם מזג במים [בין חמים ובין צוננים], משום
22 שלדעתו המזיגה במים מחשיבה את השתיה לקבע ולא מועילה
23 עמידתו בגת להחשיבה כעראי. והקמים אוקרים, על החמין – אם
24 מזג את היין במים חמים, תיב במעשר, כי המזיגה במים חמים
25 מוכיחה שברעתו לשתות את כל היין שזמג, שהרי אם לא ישתה
26 את הכל לא יוכל להחזיר את הנותר לגת, כיון שהמים החמים
27 מקלקלים את היין, ולכן נחשבת מזיגה של שתיית קבע. ועל
28 הצינור – אולם אם מזג את היין במים צוננים, פטור ממעשר, מפני
29 שפחיר את המזג, כלומר, יתכן שישתה מעט ויחזיר את הנותר
30 לגת, ולכן כל מה שהוא שותה נחשב כשתיית עראי.

31 מעתה, משנתנו שנינו בה 'וכן בגת' וביאר רבא שדין זה אמור
32 לענין מעשר, כך ביאורה, כמו שלענין שבת לא יעמוד אדם
33 ברשות אחת וישתה ברשות אחרת אלא אם כן הכניס ראשו ורובו
34 למקום שהוא שותה, כי בהושטת הצואר בלבד יש לחשוש שמא
35 יביא את הכלי לרשות שעומד בה, כך אף בגת לענין מעשר, לא
36 יעמוד אדם מחוץ לגת ויושיט צוארו לגת וישתה בלא לעשר,
37 אלא אם כן הכניס ראשו ורובו לתוך הגת, כי בהושטת הצואר
38 בלבד, יש לחשוש שמא יוציא את היין מחוץ לגת וישתה, ושתייתו
39 שם היא שתיית קבע שחייבת במעשר, ונמצא ששותה טבל. וכיון
40 שלא חילקה משנתנו באופן מזיגת היין, משמע שאם הכניס ראשו
41 ורובו, מותר בין בחמין בין בצונן וכשיטת רבי מאיר.

משנה

42 בזמנם היו גגות הבתים ישרים ולא בשופרע והיתה עליהם שכבת
43 טיט. בקצה הגג הפונה לרשות הרבים היו מרזבים קטנים [גבשים]
44 רבים, שדרכם היו המים יוצאים מהגג. מתחת לשפת הגג היה
45 קבוע, בשיפוע לאורך הקיר, כעין מרזב הנקרא 'מזחילה'. המים
46 שיצאו מהגבשים היו נאספים במזחילה וממנו היו מקלחים לרשות
47 הרבים. בדרך כלל, היה פי המזחילה שממנו מקלחים המים, סמוך
48 לשפת הגג פחות משלשה טפחים, ולכן המזחילה נחשבת מחוברת
49 לגג והיא נחשבת לרשות היחיד כדין הגג.

50 יש שלא היו משתמשים במזחילה להוצאת המים מהגג, אלא הגג
51 היה מעט מפותח באופן שכל המים היו נגרים למקום אחד בקצה
52 הגג ושם היו מתקנים מרזב 'צינור' בלשון המשנה) שקצו האחד
53 בגג וקצו השני [שדרכו מקלחים המים] בולט לאויר רשות הרבים
54 לפחות שלשה טפחים מהגג, כדי להרחיק את קילוח המים מהקיר
55 כמה שיותר.

56 משנתנו עוסקת באדם שעומד ברשות הרבים ורוצה לקלוט מי
57 גשמים היורדים מגג הבית ומקלחים לרשות הרבים: קולט אדם מי

המשך ביאור למס' עירובין ליום שני עמ' א

דבריו אלא לענין 'צידי רשות הרבים', דהיינו מקום הכותל, אם כן מדוע השיבו לו לענין טלטול מתוך החצר.
מתרצת הגמרא: הָבֵי קְאָמְרִי לִיה – כך אמרו לו רַבֵּנּוּ לְרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר, מִי לֹא קָא מוֹדִית לָן – וכי אין אתה מודה לנו הֲיֵאָמְרֵי דְמִילְמֵל אֲדָם מְתוּבָה שֶׁל הַחֲצֵר לְרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים, וְכֵן אִם טִלְטַל מְרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים לְתוֹכָהּ, דְּפִטּוּר הוּא, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא נִידוּנִית כַּפְּרָמְלִית, אִם כֵּן, צִיְדֵי נְמִי לֹא שָׁנְא – אף מקום המחיצה שהוא 'צידי רשות הרבים' אין דינו חלוק בזה, ויש לך להודות שהוא נידון ככרמלית ולא כרשות הרבים.
ועל כך השיב להם רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר, שאין לדמות את תוך החצר למקום המחיצה, שכן הָתָם – שם, בתוך החצר, לֹא קָא דְרָסִי לָהּ רְבִיבִים – אין הרבים עוברים שם, ולפיכך אינו נידון כרשות הרבים, אבל הָכָא – כאן, במקום המחיצה, קָא דְרָסִי לָהּ רְבִיבִים – הולכים בני רשות הרבים, ולפיכך הוא נידון כרשות הרבים.

משנה

משנה זו עוסקת בדיון חצר או בית שהיו מחיצותיהם שלימות בכניסת השבת, ונפרצו לאחר מכן בתוך השבת, וכן במבוי שהיה מתוקן בכניסת השבת ונתקלקל באמצעה.
הַצֵּר שֶׁנִּפְרָצָה בִּשְׁבֹט לְרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים מִשְׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ – משני צדדים, וְכֵן בֵּית שֶׁנִּפְרָץ בִּשְׁבֹט מִשְׁתֵּי רוּחוֹתָיו, וְכֵן מְבֹי שֶׁנִּפְסְלוּ בִּשְׁבֹט קוֹרוֹתָיו אוֹ לְחֵייו, מוֹתְרִים הֵם בְּטִלְטוֹל פְּאוֹתָיו שָׁבֶת, מאחר והותרו במקצתה, וְאֶסְוִרִים לְעֵתִיד לָבֵא – לשבת הבאה, עד שיתקנום. אלו דְּבָרֵי רַבֵּי יְהוּדָה.
רַבֵּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם מוֹתְרִין בְּטִלְטוֹל לְאוֹתוֹ שָׁבֶת מוֹתְרִין גַּם לְעֵתִיד לָבֵא – לשבת האחרת, וְאִם אֶסְוִרִין לְעֵתִיד לָבֵא – לשבת האחרת, אֶסְוִרִין אִף לְאוֹתוֹ שָׁבֶת.

גמרא

הגמרא מבררת מדוע נקטה המשנה שנפרצה החצר משני צדדים: בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן – באיזה אופן עוסקת המשנה, אֵילִיבָא – אם נאמר שנפרצה החצר כפירצה שהיא רחבה עד עֶשְׂרֵי אַמּוֹת, אִם כֵּן יֵשׁ לְתוּמָה, מֵאֵי שָׁנְא – מה שונה הדבר, שֶׁאִם נִפְרָצָה הַחֲצֵר רַק מִיֶּרֶךְ אַחַת אֵין הֵיא נִאֲסֵרֵת בְּכָךְ, מִשּׁוּם דְּאֶמְרִינָן פִּיתְחָא הוּא – לפי שאנו אוֹמְרִים שֶׁאֵין זוֹ 'פִּירְצָה' אלא 'פֶּתַח', מִשְׁתֵּי רוּחוֹת נְמִי פִּיתְחָא הוּא – הרי מטעם זה יש להתיר אף באופן שנפרצה החצר משני רווחות, שמאחר וכל פירצה אינה רחבה יותר מעשר אמות אין אלו 'פרצות' אלא 'פתחים', ואין החצר נאסרת בכך. וְאֵילָא נִאֲמַר שֶׁהַמְּשֵׁנָה עוֹסֵקֵת בְּאוֹפֵן שֶׁנִּפְרָצָה הַחֲצֵר בְּיֶתֶר מֵעֶשֶׂר – בפירצה שהיא רחבה יותר מעשר אמות, אֵי הָבֵי – אם כן, מדוע הוצרכה המשנה לומר שנפרצה החצר משני צדדים, הרי אֶפְּיֵלוֹ אִם נִפְרָצָה מִיֶּרֶךְ אַחַת נְמִי – גם כן יש לאוסרה.
מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: אֶמְרַרְבִּי, לְעוֹלָם יֵשׁ לְהַעֲמִיד אֶת דְּבָרֵי הַמְּשֵׁנָה כְּפִירְצָה שֶׁהֵיא רַחְבָּה עַד עֶשְׂרֵי אַמּוֹת, וְלִפִּיכֵךְ אֵין הַחֲצֵר נִאֲסֵרֵת אִם נִפְרָצָה רַק מִצֵּד אֶחָד, שֶׁכֵּן אֵין זוֹ 'פִּירְצָה' אלא 'פֶּתַח', וּמִכֵּל מְקוּם יֵשׁנָה אוֹפֵן שֶׁהַחֲצֵר נִאֲסֵרֵת אִם נִפְרָצָה מִשְׁנֵי צַדִּדִּים,

וְאֵיבְעִית אֵימָא – ואם תרצה אמור אופן אחר בביאור מחלוקתם. שאכן מקום המחיצה ניכר, ואין בני רשות הרבים טוענים ששלהם הוא, ואף על פי כן סובר רבי אליעזר שיש לדון מקום זה כרשות הרבים. וְגַדִּין צִיְדֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים כְּמִפְּלִנֵי – נחלקו רבי אליעזר וחכמים, דהיינו, מקומות ברשות היחיד הסמוכים לרשות הרבים, ובני רשות הרבים משתמשים בהם. דְּרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, צִיְדֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים דְּמוּ – הם נידונים, ולפיכך דנים גם את מקום המחיצה כרשות הרבים, מאחר ורבים עוברים שם בדרך הילוכם. וְרַבֵּנּוּ סָבְרִי, צִיְדֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים לֹאֻ כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים דְּמוּ אלא ככרמלית.

מקשה הגמרא: וְלִפְּלֹג בְּצִיְדֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים בְּעֵלְמָא – היה להם לרבי אליעזר וחכמים לחלוק בסתם דין 'צידי רשות הרבים', ומדוע נחלקו בדיון זה דווקא לגבי חצר שנפרצה לרשות הרבים. מתרצת הגמרא: אֵי אֵיפְּלֹגוּ בְּצִיְדֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים בְּעֵלְמָא – אילו היו נחלקים ב'צידי רשות הרבים' סתם, הָיָה אֶמְרִינָן – היינו אוֹמְרִים, כִּי פְּלִיגֵי רַבֵּנּוּ עֲלֵיהּ דְּרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר – אימתי חולקים חכמים על רבי אליעזר בדיון 'צידי רשות הרבים', וסוברים שאינם נידונים כרשות הרבים אלא ככרמלית, הֲנִי מִיְלֵי הֵיאָא דְּאֵיבָא הִיפּוּפִי – דברים אלו אמורים רק באופן שיש יתדות או אבנים גדולות המפסיקות בינם ובין רשות הרבים, שבוה סוברים חכמים שאין הצדדים נידונים כרשות הרבים עצמה, לפי שאין העוברים ושבים רגילים להכנס לשם בדרך הילוכם, אֶבְּל הֵיאָא דְּלִיבָא הִיפּוּפִי – אבל במקום שאין הפסק בין רשות הרבים ל'צידי רשות הרבים', כמו במשנתנו העוסקת בחצר שנפרצה לרשות הרבים, שבני רשות הרבים עוברים בדרך הילוכם על מקום הכותל, אֵימָא מוֹדוּ לִיה – סוברים היינו לומר שמודים חכמים לרבי אליעזר שמקום הכותל נידון כרשות הרבים, קָא מִשְׁמַעֵן לָן – לפיכך משמיעה לנו המשנה שאין הדין כן, אלא אף באופן כזה סוברים חכמים ש'צידי רשות הרבים' אינם נידונים כרשות הרבים אלא ככרמלית.

הגמרא מקשה על שני האופנים שנתבאר במחלוקת רבי אליעזר וחכמים: נתבאר עד עתה, שלדעת הכל לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על שטח החצר עצמה, אלא רק על מקום המחיצה, שלדברי רבי אליעזר יש לדון אותה כרשות הרבים, מדין 'רבים שבררו' או מדין 'צידי רשות הרבים', ואילו לדברי חכמים יש לדון אותה ככרמלית. ועל כך מקשה הגמרא כיצד ניתן לפרש כן, וְהָא 'מְתוּבָה' קְאָמְרַר – והרי במשנתנו אמר רבי אליעזר שהמכניס 'מתוכה' של החצר לרשות היחיד או מרשות היחיד לתוכה חייב, ומשמע מכך שהוא דן את החצר כולה כרשות הרבים, ולא רק את מקום המחיצה.

מתרצת הגמרא: אִכֵּן לֹא נִחְלַק רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר אלא לענין מקום המחיצה, וְאֵיִדִּי דְּרַבֵּי אֱמֵר מְתוּבָה אֵמְרַרְבִּי נְמִי מְתוּבָה – ואגב כך שנקטו חכמים בלשון 'מתוכה' נקט אף רבי אליעזר בלשון זו. שבה הגמרא ומקשה: וְרַבֵּנּוּ – לכאורה יש לתמוה על שיטת חכמים, שהרי אֶמְרַרְבִּי לְהַם רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר 'צִיְדֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים', וּמְהֵדְרוּ לִיה אֵינְהוּ – ואילו הם השיבו לו 'מתוכה', כלומר, מאחר ומודה רבי אליעזר שתוכה של החצר נידון ככרמלית, ולא אמר את

המשך ביאור למס' עירובין ליום שלישי עמ' ב

מקיים מצוה באחד הזוגות, ושניהם נחשבים תכשיט, משום שעל כל אחד מהם יש לומר שהוא זה שמקיים בו את המצוה, ואינו עובר באיסור 'בל תוסיף' בוג הנוסף, משום שאינו מתכוין לשם מצוה.

ואם לא יתכוין לא תהיה כאן מצוה כלל ושני הזוגות לא יחשבו תכשיט אלא משא. וְרַבֵּנּוּ גְּמִילְאֵל סָבַר שֶׁבִּשְׁבִיל קִיּוּם מִצְוָה לֹא כְּעֵי – אין צריך בְּזוּגָה, אולם על איסור 'בל תוסיף' עוברים רק בכוונה. לכן לדעתו צריך אדם להציל שני זוגות, ואף שכוונתו היא להצלה ולא למצוה, מכל מקום גם בלי כוונה הרי הוא

ממשנתנו אי אפשר ללמוד זאת, לפי שניתן לפרש שטעמו של רבי יהודה המתיר לטלטל תחת גשר או עלייה הוא משום דין פי תקרה יורד וסותם.
 רב אשי מביא ראייה לדברי רבה מהמשנה: **אמר רב אשי**, מתניתין **נמי דיקא** – אף ממשנתנו יש לדייק כדברי רבה, שטעמו של רבי יהודה ברישא הוא משום פי תקרה יורד וסותם, ולא משום שתי מחיצות דאורייתא. **מדקתני** – ממה ששנינו בסיפא, **ועוד אמר רבי יהודה**, **מערבין במבוי הקפולש**, ו**תקמים אוסרין**. **אי אמרת בשלמא** – דברי המשנה מבוארים הם, אם תאמר שטעמו של רבי יהודה ברישא הוא משום **דיקא סבר** פי תקרה יורד וסותם, ואילו טעמו בסיפא הוא משום שסובר שתי מחיצות דאורייתא, **היינו דקתני** – לפיכך נשנה דינו של רבי יהודה בסיפא בלשון **ועוד אמר רבי יהודה**, ללמדנו שלא רק באופן שניתן לומר פי תקרה יורד וסותם מתיר רבי יהודה את הטלטול, אלא בכל מקום שיש שתי מחיצות מתיר רבי יהודה לטלטל שם מן התורה. **אלא אי אמרת** אבל אם תאמר, שגם ברישא טעמו של רבי יהודה הוא משום **דיקא סבר** שתי מחיצות דאורייתא, ואף בלא דין פי תקרה יורד וסותם, אם כן, **מאי ועוד** – מדוע נקטה המשנה בסיפא בלשון **ועוד אמר רבי יהודה**, הרי אין כאן דין חדש, שכבר נתבאר דין זה ברישא. מסיקה הגמרא: **שמע מינה** – אכן יש להוכיח מכך שטעמו של רבי יהודה ברישא הוא משום פי תקרה, וכדברי רבה.

הדרן עלך כל גנות

פרק עשירי - המוצא תפילין

פרק זה עוסק בדיני הוצאה מרשות לרשות וטלטול ברשות הרבים בשבת.

משנה

משנתנו דנה בדרך הכנסת תפילין מרשות הרבים לרשות היחיד לצורך הצלתן מאובדן ובזיון: **המוצא תפילין בשבת במקום שעולות להאבד**, כגון בשדה מחוץ לעיר, **מכניסן למקום המשתמר כדי להצילן על ידי שמניחן זוג אחר זוג**, כלומר, מניח זוג תפילין, של יד בזרועו ושל ראש בראשו, כדרך הנחתן בחול, ולאחר שהכניסן חוזר ועושה כן, עד שיציל את כל התפילין שמצא. **רפן גמליאל אומר**, שנים שנים – שני זוגות בכל פעם. **בקה דברים אמורים** שחייב להכניסן, בתפילין ישנות, שניכר בהן הקשר העשוי כמין שם שדי, ובודאי תפילין הן ויש בהן קדושה, ואסור להשאירן בבזיון, **אבל בחדשות פטור מלהכניסן**, שמא אין זה אלא קמיע שנעשה בצורת תפילין. **מציין צבתים או צריכות** – קשרים קשרים, הרבה תפילין קשורות יחד, **מחשיף עליהן** – ממתין ושומר עליהן עד שתחשך, ואז **מביאן כולן יחד**.

משנה

משנה זו עוסקת בדין טלטול ברשות הרבים תחת בית או גשר, וכן בעשיית עירוב במבוי מפולש: **הפונה עלייה** – קומה נוספת) על גבי שני בתים העומדים משני צידי רשות הרבים (ציור ג), וכן גשרים המפולשים – הפתוחים תחתיהם למעבר בני אדם מצד אחד לצד שכנגדו, ויש שם מחיצות משני הצדדים הנותרים (ציור ד), **מטלטלין תחתיהן** – תחת העלייה או הגשר) **בשבת**, **דברי רבי יהודה**. ו**תקמים אוסרין**. המשנה מביאה מחלוקת נוספת בין רבי יהודה לחכמים: **ועוד דין אמר רבי יהודה**, **מערבין במבוי הקפולש** – ניתן לעשות שיתופי מבואות אף במבוי שהוא פתוח משני צדדים, הואיל ויש לו מחיצות משני צדדיו הנותרים. ו**תקמים אוסרין**.

גמרא

הגמרא מבררת מה הוא טעמו של רבי יהודה ברישא: **אמר רבה**, **לא תימא** – אל תאמר, **דהיינו מעמא** – שזה הוא טעמו דרבי יהודה המתיר לטלטל ברשות הרבים תחת עלייה או גשרים, משום **דיקא סבר** – לפי שהוא סובר ששתי מחיצות שיש למקום מועילות הן להחשיבו כרשות היחיד **מדאורייתא**, **אלא טעמו של רבי יהודה הוא משום דיקא סבר** פי תקרה יורד וסותם, ודינים אלו קצה העלייה או הגשר כאילו יורד למטה כמחיצה, ונמצא שאותו מקום שתחת העלייה או הגשר מוקף בארבע מחיצות, ועל כן מותר לטלטל בו, אך אם לא היה שם פי תקרה אלא שתי מחיצות בלבד, לא היה רבי יהודה מתיר לטלטל באותו המקום.

אביי מקשה על רבה מברייאתא שמוכח ממנה שרבי יהודה סובר שתי מחיצות דאורייתא: **איתביה** – [הקשה] **אפי' לרבה**. שנינו בברייאתא, **וטר על בן** – חידוש גדול מזה **אמר רבי יהודה**, **מי שיש לו שני בתים משני צידי רשות הרבים**, זה מול זה, והוא חפץ לטלטל מן הבית האחד אל הבית השני, **עושה לחי אחד מציאן** – מצידו של בית אחד, **ולחי נוסף מציאן** – מצידו השני של אותו הבית (ציור ה), או שעושה קורה מציאן וקורה מציאן, ועל ידי כך נושא ונותן **באמצע** – הוא רשאי לשאת חפצים מבית אחד וליתנם בבית השני, באופן שמטלטלם בין הלחיים או הקורות. **אמרו** לו חכמים לרבי יהודה, **אין מערבין את רשות הרבים בקה**, כלומר, אין די בלחיים או קורות אלו כדי לתקן את רשות הרבים להחיי הטלטול בה.

מתבאר מדברי הברייאתא, שלשית רבי יהודה די בשתי מחיצות כדי לדון את המקום שבתוכן כרשות היחיד מן התורה, ושלא כדברי רבה הסובר שטעמו של רבי יהודה במשנתנו הוא משום פי תקרה יורד וסותם.

מתרצת הגמרא: **אמר ליה רבה לאביי**, **מהיאי אין** – אכן מאותה ברייתא יש להוכיח שלדברי רבי יהודה די בשתי מחיצות מן התורה כדי לעשות רשות היחיד, אבל **מהא ליבא למשמע מינה** –

מתרצת הגמרא: **אמר רב**, **לא קשיאי הא** – המשנה עוסקת בספנת גוים שגזרו על ישראל שלא להניח תפילין, ואם ימצאוהו כשתפילין בידו, יהרגוהו. ולכן בכל הדינים שהוזכרו במשנה, בין המוצא זוגות אחדים של תפילין ובין המוצא תפילין מרובות, בשעת הסכנה מכסן כדי שלא יהיו מוטלים בבזיון, ומשאירים במקומם. והיא – והברייאתא ששנינו בה שיוליך את התפילין פחות פחות מארבע אמות, עוסקת בספנת לסמים גוים, שהמוצא צבתים או כריכות וירא להחשיך בשדה מפני סכנת הליסטים ששם, מוליכן פחות פחות מארבע אמות, ולא ישאירם בשדה כדי שהליסטים לא יבואו.

מחשיף עליהן – יעמוד שם וישמור עליהם עד שתחשך ויביאן – ואי יביא בידו את כל זוגות התפילין. שמכיון שאף אם יכניסן זוג זוג צריך לטרוח ולחזור לשדה משתחשך להביא את התפילין שנשארו שם, לא התירו לו ללבוש תפילין בשבת לצורך הצלתן מקצתן.
 שנינו במשנה: **ובספנה מכסן והולך** לו. הגמרא מקשה מברייאתא שלמדנו ממנה הנהגה אחרת בשעת הסכנה. מקשה הגמרא: **והתימא**, **ובספנה מוליכין פחות פחות מארבע אמות** – שקודם שיעבירו ארבע אמות יעמוד לנוח, ויחזור וילך פחות מארבע אמות ושוב יעמוד לנוח, וכן יעשה עד שיגיע למקום המשתמר.

המשך ביאור למס' עירובין ליום ראשון עמ' ב

21 ורב יהודה על ספק זה, "שבת פנין שהותרה הותרה". כלומר, מאחר
 22 והותרו החצרות בטלטול מזו לזו בכניסת השבת, שכן היה ביניהם
 23 פתח או חלון, הותרו לכל אותה השבת, ואף אם נסתם בשבת
 24 הפתח או החלון אין העירוב בטל, ורשאים הם להמשיך ולטלטל
 25 מחצר לחצר.
 26 נמצא, שרבה קיבל מרב הונא ורב יהודה שאומרים שבת
 27 כיון שהותרה הותרה, ולפיכך אף בענין משנתנו יש לומר
 28 כן, שאילו נפרצה החצר הגדולה לקטנה בשבת לא היתה
 29 אוסרת עליה, שהרי מותרת היתה בכניסת השבת, אלא
 30 בהכרח שהמשנה עוסקת באופן שנפרץ הכותל שביניהן מערב
 31 שבת.
 32 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין זה: אָמַר – נאמרה
 33 מחלוקת בבית המדרש, בענין פּוֹתֵל שְׁבִיב שְׁתֵי חֲצֵירוֹת שְׁנֵפֵל
 34 בשבת, ולא היה מתחילה פתח או חלון ביניהן, ועל כן לא עירבו
 35 יחדיו מערב שבת, אלא עירבו דיירי כל חצר לעצמם. רַב אָמַר, אִין
 36 מְטַלְטְלִין בּוּ – בכל אחד מן החצרות, אֵלֶּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, שמאחר
 37 ונפרצו החצרות זו לזו בטל העירוב שהניחו דיירי כל חצר לעצמם
 38 מערב שבת, ואוסרים הם אלו על אלו, ולפיכך אינם רשאים
 39 לטלטל את כליהם מן הבתים לחצר, או אף בתוך החצר עצמה,
 40 אלא בארבע אמות בלבד. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר,

1 באופן שכבר מִפְּעוּד יום נִפְרָצָה החצר הגדולה לקטנה, ולפיכך
 2 היא אוסרת עליה, שכן לא הותרה הקטנה בטלטול בכניסת
 3 השבת, אבל אילו נפרץ הכותל בשבת היו שתיהן מותרות לטלטל
 4 בחצרותיהן.
 5 אָמַר לִיה אַבְי לרבה, לֹא תִמָּא מַר אִימַר – אל יאמר הרב 'שמא'
 6 נפרצה הגדולה לקטנה מבעוד יום, אֵלֶּא וְדַאי צִרִיךְ אתה לומר
 7 שִׁמְעוּד יום היא נִפְרָצָה, אבל אם נפרץ הכותל בשבת אין הגדולה
 8 אוסרת על הקטנה, מאחר והותרה כבר בכניסת השבת. דְּהָא מַר
 9 הוּא דְאָמַר – שהרי כך אמרת לנו, בְּעַאי מִיָּנְיָה וְשִׁמּוּאֵל מִרַב הוֹנָא,
 10 הוּא בְּעַאי מִיָּנְיָה וְשִׁמּוּאֵל מִרַב יְהוּדָה, עִירַב בערב שבת דְּרַבְּךָ הִפְתָּה,
 11 וְנִקְתָּם הִפְתָּה בשבת, או שְׁעִירַב דְּרַבְּךָ חֲלוּן מערב שבת, וְנִקְתָּם הִפְתָּה
 12 בשבת, מַהוּ – מה הדין בזה. כלומר, שתי חצרות הסמוכות זו לזו,
 13 ויש כותל בגובה עשרה טפחים ביניהן, ובאותו כותל יש פתח או
 14 חלון, הדין בזה שרשאים דיירי שתי החצרות לערב יחדיו, אם
 15 ירצו, שכן יש חיבור ביניהם על ידי הפתח או החלון. אבל אם אין
 16 פתח או חלון ביניהם אינם יכולים לערב יחד, אלא כל חצר
 17 מערבת לעצמה. ובאופן שהיה פתח או חלון ביניהם ועירבו יחד
 18 בערב שבת, ונסתם הפתח או החלון בשבת, יש להסתפק האם בטל
 19 העירוב שביניהם ואסורים לטלטל מחצר אחת לשניה, או שמאחר
 20 והותר הטלטול בתחילת השבת שוב אינו נאסר. וְאָמַר לִי רב הונא

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ט

ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים אשר בלוד

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

קבלתי ידיעות מאיזהו מקומן, שתלמידים ונערים בקשו להתקבל בישיבת תומכי תמימים,
 ולא נתקבלו מפני חוסר מקום.

הנה איני יודע נכונות הדבר, ואפילו באם הן, באם טעם האמור הי' לכסות עינים או שהיתה
 איזה מניעה אחרת.

ולא באתי אלא להעיר, שאם טעם הנ"ל הוא טעם האמיתי, מובן שאין לו כל שחר, כי אפילו
 באם בפועל אין מקום ומציאות לאכסן התלמידים וכיו"ב, מוכרח ההשתדלות בזה כו"כ, וכמדומה
 שמדובר כ"פ שבזמננו תלמיד הרוצה להתקבל במוסד, הענין זקוק לטפול מזורז, שהרי בכל מקום
 ובפרט באה"ק ת"ו באם לא ידונו על הענין בכובד ראש, ותומ"י, אפשר שלאחרי שעה קלה, כבר יוקלט
 באיזה מוסד הבלתי רצוי, ובדאי שהאריכות בדבר אך למותר.

ולחשיבות הענין נשלח המכתב מהיר דחוף ואצפה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

55 החבית חוץ לתחום על ידי אדם שרשאי ללכת לשם. שואלת
 56 הגמרא: ומאחר וביארנו את המשנה בחפצי הפקר, מאן אָמְרוּ לוֹ
 57 – מי אלו שחולקים על רבי יהודה וסוברים שחבית ומים של
 58 הפקר קונים שביתה במקומם ואסור להוליכם חוץ לתחומם.
 59 משיבה הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי הוּא, דְאָמַר שְׁכַל חֲפָצֵי הַפָּקֵר
 60 קוֹנֵין שְׁבִיתָהּ בַּמָּקוֹם שֶׁבָּאוּ הֵם עִוְמָדִים בְּכַנִּית הַשַּׁבָּת, אִף שְׁאִין
 61 להם בעלים המכוונים להקנות להם שביתה זו. ולפיכך אם זכה
 62 בהם אדם בשבת אינו רשאי לטלטלם יותר מאלפיים אמה לכל
 63 רוח, אפילו אם הניח עירובי תחומין לצד מסוים. וּמָאִי – ומדו
 64 פירוש הדברים שאמר רבי יוחנן בן נורי 'לא תהלה' זו יותר מרגלי
 65 הַבְּעָלִים, הרי מאחר והחבית ומים של הפקר, אין להם 'בעלים'.
 66 אלא פירוש דבריו, שֶׁלֹא יִהְיֶה חֲבִית וּמִים אֵלּוּ אִפְּלוּ שֶׁהֵם שֶׁל
 67 הפקר, יוֹתֵר מִבְּעָלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּעָלִים, שֶׁכֵּשֶׁם שְׁכָלִים שִׁישׁ לָהֶם
 68 בעלים אין רשאים להוליכם יותר מאלפיים אמה ממקום שביתה
 69 בעליהם. כך חבית של הפקר לא תהלה יותר מאלפיים אמה
 70 ממקום שביתה.

משנה

71 במסכת שבת (ו) שנינו ארבע רשויות לענין שבת, רשות היחיד,
 72 רשות הרבים, כרמלית, ומקום פטור. מהתורה אסור להוציא או
 73 להכניס בשבת חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, וחכמים אסרו
 74 גם הוצאה או הכנסה מרשות היחיד או רשות הרבים לכרמלית.
 75 במשנתנו יתבארו אופנים שמותר להכניס מרשות לרשות,
 76 ואופנים שגזרו בהם חכמים על אף שאין בהם איסור תורה, שמא
 77 יגיע לאיסור תורה.
 78 הִיָּה קוֹרָא בְּסֵפֶר קְדוֹשׁ עַל הָאִיִּסְקוּפָּה – מפתן הכניסה לבית,
 79 וְנִתְגַלְגַּל קֶצֶה הַסֵּפֶר מִיָּד לְרִשׁוֹת הַרְבִּים, וּקְצֵהוּ הַשְּׁנַי עֵדִיין בִּידוֹ,
 80 גוֹלְלוּ אֲצִלּוֹ – מחזיר את קצה הספר אליו.
 81 הִיָּה קוֹרָא בְּסֵפֶר בְּרֵאשׁ הַגֵּן – שהוא רשות היחיד, וְנִתְגַלְגַּל קֶצֶה
 82 הַסֵּפֶר מִיָּד לְאוֹיֵר רִשׁוֹת הַרְבִּים, וּקְצֵהוּ הַשְּׁנַי תְּפוּס בִּידוֹ, עַד שֶׁלֹא
 83 הִנִּיעַ לְעֶשְׂרֵה טַפְחִים סוּמוֹךְ לְקֶרֶע רִשׁוֹת הַרְבִּים, גוֹלְלוֹ – מחזיר את
 84 קצה הספר אֲצִלּוֹ לְרֵאשׁ הַגֵּן, כִּיּוֹן שְׁאוֹיֵר רִשׁוֹת הַרְבִּים לְמַעַלָּה
 85 מְעַשְׂרֵה טַפְחִים אֵינוֹ נִחְשָׁב רִשׁוֹת הַרְבִּים. אִךְ מִשֶּׁהִנִּיעַ לְעֶשְׂרֵה
 86 טַפְחִים סוּמוֹךְ לְקֶרֶע רִשׁוֹת הַרְבִּים, אִסוּר לְגוֹלְלוֹ אֵלָיו, אֲלֵא הוֹפְכֵוּ
 87 עַל הַתְּבָב – שהאותיות יהיו כלפי הכותל, כִּדִּי שֶׁלֹא יִהְיֶה מוּטָל
 88 בְּבוֹיָן כָּל כֵּךְ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֲפִילוּ אֵין מְסוּלֵךְ – מרוחק קצה
 89 הַסֵּפֶר מִן הָאָרֶץ אֲלֵא כְּמֵלֵא מְחַט – כלשהו, שֶׁלֹא נָח בְּרִשׁוֹת
 90 הַרְבִּים, גוֹלְלוּ אֲצִלּוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֲפִילוּ אִם מוֹנֵחַ קֶצֶה הַסֵּפֶר
 91 בְּאָרֶץ עֲצָמוֹ – ברשות הרבים, גוֹלְלוּ אֲצִלּוֹ, כִּיּוֹן שְׁאִין לָךְ דְּבַר הָאִסוּר
 92 רַק מִשּׁוּם שְׁבוּת – מדרבנן, הַעוֹמֵד בְּאִיִּסוּרוֹ בְּפָנָי כְּבוֹדֵם שֶׁל בְּתָבִי
 93 הַקְּדוֹשׁ, שֶׁחֲכָמִים בִּיטְלוּ אֶת גְּזֵירָתָם בַּמָּקוֹם כְּבוֹד סַפְרֵי הַקְּדוֹשׁ,
 94 וְהִתִּירוּ לְהַחְזִירוֹ אֲצִלּוֹ.

גמרא

96 שנינו במשנה, היה קורא בספר על האסקופה, ונתגלגל הספר
 97 מידו, גוללו אצלו. הגמרא מבררת באיזה איסקופה מדובר.
 98 מבררת הגמרא: הָאֵי – זו האִיִּסְקוּפָּה, הִיכֵי רַמִּי – באיזה אופן
 99 מדובר, אֵילִימָא – אם נאמר שמדובר באִיִּסְקוּפָּה שְׁהִיא רִשׁוֹת הַיְחִיד
 100 – שגבוהה עשרה טפחים ורחבה ארבעה על ארבעה טפחים, וְקָמָה
 101 – ולפניה עוברת רשות הרבים, וְלִשְׁם הַתְּגַלְגַּל קֶצֶה הַסֵּפֶר, וְלֹא
 102 נְזַרְזִין – ואיננו גוזרים לאסור להחזירו אליו, מִחֲשֵׁשׁ דִּילְמָא נְפִיל –
 103 שמא יפול כולו לרשות הרבים, וְאִתִּי לְאֶתְרֵי – ויבוא להביאו חזרה
 104 אליו לאיסקופה שהיא רשות היחיד, וְיִהְיֶה חֲיִיב חֲטָאת עַל כֵּךְ,
 105

1 מוציאה חוץ לתחומה, אלא שהמים לא קנו שביתה מפני שמילאם
 2 היום ממעי הנובע או מנדר הנמשך. ואף שאינו רשאי להוציא את
 3 החבית חוץ לתחום בפני עצמה, כאן שהחבית מלאה מים מותר
 4 להוציאה, מכיון שהמים לא קנו שביתה והנושאם רשאי להוליכם
 5 לכל מקום שהוא רשאי ללכת, אף את החבית מותר להוציא,
 6 דְבִמְלָה חֲבִית לְגַבִּי מִים מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים הֵם הַעִיקָר וְהַחֲבִית טְפִילָה
 7 אליהם. בְּרֵתָנָן (שבת צג) לגבי החיוב על מלאכת הוצאה, הַמוֹצִיא
 8 מרשות היחיד לרשות הרבים, את האדם הָהִי שְׁאִין חֲיִיב עַל
 9 הוצאתו כיון שהוא נושא את עצמו, כשהוא מוטל בְּמַטָּה שְׁחִיבִים
 10 על הוצאתה כשהיא בפני עצמה, פְּטוּר לֹא רַק עַל הוצאת האדם
 11 אלא אִף עַל הַמַּטָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּטָּה טְפִילָה לוֹ – לאדם המוטל בה,
 12 שהרי מוציאה רק עבורו. וכן הַמוֹצִיא אוֹכְלִין שֶׁהֵם פְּחוֹת מִבְּשִׂיעוֹר
 13 שאין חייב בו על הוצאתם, כשאוכלים אלו מונחים בְּבִלִי, שהוא
 14 דבר שחייבים על הוצאתו כשהוא בפני עצמו, פְּטוּר לֹא רַק עַל
 15 הוצאת האוכלים אלא אִף עַל הוצאת הַבִּלִי, מִפְּנֵי שֶׁהַבִּלִי מְפִיל לוֹ
 16 – לאוכל, מפני שלא הוציא את הכלי אלא עבור האוכל. ואף
 17 במשנתנו כיון שעיקר הצורך של ההולכה חוץ לתחום היא בשביל
 18 המים, החבית בטלה למים, ומותר להוליכה למקום שמותר
 19 להוליך את המים. וחכמים במשנה חולקים על רבי יהודה וסוברים
 20 שגם באופן זה, אין להוליך את החבית יותר מרגלי בעליה, מכיון
 21 שאין היא בטלה לגבי המים.

22 הגמרא מקשה על עיקר התירו של רבי יהודה להוליך חבית
 23 מחוץ לתחום על ידי העברתה מאדם לאדם: מְתִיב רַב יוֹסֵף,
 24 שנינו בבבוייתא רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּשִׁירָא שֶׁחֲנַתָּה בְּבִקְעָה וְאֵין
 25 להם מים, מפני צערם התירו להם חכמים, שְׁנוֹתָן אֲדָם חֲבִית
 26 לְחִבְרֵי וְחִבְרֵי לְחִבְרֵי וְיוֹצִיא אֶת הַמִּים חוֹץ לְתַחוּם עַד שִׁיבִיִּאם
 27 לְאִנְשֵׁי הַשִּׁירָה. ומדייק רב יוסף, בְּשִׁירָא אֵין – כן, כלומר,
 28 בשיירא שמרובים הם מצריכים למים, הקילו להתיר להוליך את
 29 המים באופן זה, אבל שֶׁלֹא בְּשִׁירָא, לֹא הקילו חכמים ואסור
 30 להוציא את החבית חוץ לתחום. וקשה, שבבבוייתא מבואר שרק
 31 בשיירא הקילו, ואילו במשנה התיר רבי יהודה אף שלא בשיירא.
 32 מתרצת הגמרא: אֵלֵא אָמַר רַב יוֹסֵף כִּי תִּנְן נְמִי בְּמַתְנִיתִין – גם
 33 מה שנינו במשנתנו שרבי יהודה מתיר להוליך את החבית חוץ
 34 לתחום בְּשִׁירָא תִּנְן – שנינו כן דוקא בשיירא. ומדובר בחבית
 35 שנתתה שביתה ומים שלא קנו שביתה (וכתירו רבא לעיל). ולגבי
 36 שיירא התירו לומר שהחבית תתבטל למים שלא קנו שביתה,
 37 ומותר להוציאה חוץ לתחום. וחכמים אסרו להוציא את החבית
 38 חוץ לתחום אף באופן זה. אבל שלא בשיירא, אף לדברי רבי
 39 יהודה לא התירו להוליך את החבית חוץ לתחומה, ואין אומרים
 40 שתבטל למים שבתוכה.

41 אביי מתיר את קושיית רב יוסף באופן אחר: אֲבִי אָמַר, בְּשִׁירָא,
 42 מותר להביא להם מים [על ידי שיעביר חבית מאדם לאדם] אֲפִילוּ
 43 בְּחִבִית שְׁקֵנְתָּה שְׁבִיתָה וּמִים שְׁקֵנִי שְׁבִיתָה וּמוֹצִיאם כַּעַת חוֹץ
 44 לתחומם, שלא אמרו איסור תחומים באופן זה. אבל שֶׁלֹא בְּשִׁירָא
 45 מותר להביא מים בְּחִבִית שְׁקֵנְתָּה שְׁבִיתָה, וּמִים שְׁלֵא קִנְוּ שְׁבִיתָה,
 46 שמכיון שהמים לא קנו שביתה, בטלה החבית אליהם ויכול
 47 להוליכם אפילו חוץ לתחום, וכתירו רבא לעיל. ומשנתנו
 48 שהתיר בה רבי יהודה להעביר חבית עם מים אפשר להעמידה
 49 אפילו שלא בשיירא, כפי שמשמע מפשטות לשון המשנה שלא
 50 חילקה בכך.

51 רב אשי מבאר את משנתנו באופן אחר: רַב אֲשִׁי אָמַר הָאֵא
 52 במשנתנו בְּחִבִית דְּהַפְּקֵר עֲקָקִינוּ וּמִים דְּהַפְּקֵר עֲקָקִינוּ – מדובר
 53 שהחבית והמים הם הפקר, ולכן אין הם קונים שביתה וכל אדם
 54 יכול להוליכם למקום שהוא רשאי ללכת, ולכן יכול להעביר את

המשך ביאור למס' עירובין ליום שישי עמ' א

7 אסור להחזירו אליו. ואם מדובר בכותל משופע, קשה מדוע
8 כשלא נח על הקרקע מתיר רבי יהודה להחזירו אליו, והא נח ליה
9 – והרי הספר נח על שיפוע הכותל, שנחשב רשות הרבים. מתרצת
10 הגמרא: תספורי מיתסרףא – יש ללמוד את המשנה כאילו היא
11 חסירה, והכי קתני – וכך יש לשנות בה, כגון דברים אמורים
12 שאסור לגוללו אצלו, ככותל משופע והספר נח על שיפועו, אבל

1 הגמרא מקשה על רבא מהסיפא. מקשה הגמרא: [אמר ליה אפי
2 לרבא], במאי אוקימתא למתניתין – באיזה אופן העמדת את
3 משנתנו, ככותל משופע והספר נח על שיפועו, אימא – אמור את
4 הסיפא של המשנה, רבי יהודה אומר, אפילו אם אינו מסולק
5 – (מרוחק) הספר מן הארץ אלא מלא החוט, כל שלא נח על קרקע
6 רשות הרבים, גוללו אצלו לראש הגג, אבל אם הוא נח על הקרקע

המשך ביאור למס' עירובין ליום שבת קודש עמ' א

44 או יוציא את הכלי, כי זהו היכר להזכירו שהיום שבת.
45 המשנה מביאה דין נוסף שיש היתר לאיסורו על ידי הכנסת ראשו
46 ורובו: וכן פתח, כלומר, גם לענין איסור שתיה מין שבגת כאשר
47 אדם עומד מחוץ לגת ומושיט צוארו לגת כדי לשתות מהין שבו,
48 צריך שיהיה ראשו ורובו בגת, כפי שיבואר בגמרא.

גמרא

49 שנינו במשנה, 'לא יעמוד אדם ברשות היחיד וייתה ברשות
50 הרבים' וכו', גזירה שמא יכניס אליו את הכלי, הגמרא תמדה על
51 כך מהאמור בגמרא לעיל על המשנה הקודמת: לעיל (זה) שנינו
52 במשנה, 'עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים',
53 וביארה הגמרא שהיא דעת רבנן הסבורים שאין לחשוש שמא
54 יכניס את החפץ לרשות שעומד בה, וחולקים בזה על רבי מאיר
55 הסובר לקמן (ק) שאסור לאדם העומד ברשות אחת, ליטול
56 מפתח הנמצא ברשות אחרת ולפתוח שם דלת, גזירה שמא יכניס
57 את המפתח אליו, ומאחר ששנינו במשנתנו שלא יעמוד אדם
58 ברשות היחיד וייתה ברשות הרבים, גזירה שמא יכניס אליו את
59 הכלי, משמע שמשנתנו סוברת כרבי מאיר. תמדה הגמרא: רישא
60 – המשנה הקודמת היא שיטת רבנן החולקים על רבי מאיר, וסיפא
61 – ומשנתנו היא שיטת רבי מאיר, הרי זהו דוחק לומר ששנו שתי
62 משניות זו אחר זו וסתמו אחת כרבנן ואחת כרבי מאיר. משיבה
63 הגמרא: אמר רב יוסף, פתפיצין שצריכין לו ודברי הכל – בחפצים
64 שהוא צריך אותם אף חכמים מודים שאסור לאדם העומד ברשות
65 אחת לטלטל ברשות אחרת, גזירה שמא יכניס אליו, ולכן
66 במשנתנו העוסקת בענין שתיה, כיון שהוא צריך את המשקים כדי
67 לשתותם, אף חכמים מודים שיש לגזור שמא יכניס אליו, ונמצא
68 שאף הסיפא היא כשיטת רבנן.

69 הגמרא מסתפקת האם האיסור לעמוד ברשות אחת ולשתות
70 ברשות אחרת הוא גם כשרשות אחת מהן היא כרמלית: איבעיא
71 להו – הסתפקו בני הישיבה, פרמלית מאי – מה הדין בכרמלית,
72 האם גם בה גזרו שלא יעמוד אדם בכרמלית וייתה ברשות היחיד
73 או ברשות הרבים וכן להיפך, אף שאיסור ההוצאה בה הוא רק
74 מדרבנן, או שאסרו כן רק ברשות היחיד וברשות הרבים שאיסורם
75 מן התורה. אמר אפי, היא היא – כמו שאסרו לגבי רשות הרבים
76 ורשות היחיד לעמוד ברשות אחת ולשתות ברשות אחרת, כן הדין
77 גם בכרמלית שאסור לעמוד בה ולשתות ברשות הרבים ורשות
78 היחיד. אמר רבא, הרי היא גופא גזירה – האיסור להכניס מרשות
79 הרבים או מרשות היחיד לכרמלית ולהיפך אינו אלא גזירה דרבנן,
80 ואם כן אפילו אם אכן יכניס את הכלי, יהיה איסורו רק מגזירה
81 דרבנן, ואנן ניקום וננודה גזירה לגזירה – וכי נעמוד ונגזור שלא
82 יעמוד ברשות היחיד או רשות הרבים וייתה בכרמלית, שמא
83 יכניס את הכלי אליו, והרי זו גזירה לגזירה. אמר אפי, מנא אמניא
84 לה – מנין למדתי לומר שגם בכרמלית גזרים שמא יביאנו אצלו,
85 כדקתני – ממה ששנינו במשנתנו

1 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: ריש לקיש אמר, לעולם לא תתליף
2 ותאמר שרבי יהודה חזר בו מדבריו במשנתנו, והיא פמאי עסקינן
3 – וכאן במשנתנו במה אנו עוסקים, פתחו – בליחה שנתלשה מגופו
4 לפיו מחמת חולי השיעול, שאף שלא היפך בה עומדת היא
5 להוצאה מפיו, ומשום כך אמר רבי יהודה שכבר משנאספה בפיו,
6 נחשבת למשא. מקשה הגמרא על תירוץו של ריש לקיש: והתניא
7 – והלא שנינו בברייתא, רבי יהודה אומר, פתחו ונתלש לא ילך
8 ארבע אמות עד שירוק, מאי – מה היא כוונת הברייתא, לא רוק
9 ונתלש – האם אין כוונתה לשני דברים, כלומר, שאם הודמן לו
10 בפיו ביח או רוק שנאסף בפיו, לא ילך ארבע אמות עד שירוק.
11 נמצא שאף ברוק אמר רבי יהודה שאין צריך בו היפוך, וחזרה
12 הסתירה מדבריו האמורים במשנתנו למה שאמר במשנה בכלים.
13 מתרצת הגמרא: לא, אין כוונת הברייתא לשני דברים, אלא
14 כוונתה לדבר אחד, כלומר, פתחו ונתלש לא ילך עמו ארבע אמות
15 ברשות הרבים ואף שלא היפך בו, אבל ברוק דווקא אם היפך.
16 מקשה הגמרא: והא תניא, רבי יהודה אומר, פתחו שנתלש וכן רוקו
17 שנתלש לא יחלף ארבע אמות עד שירוק, הרי שאף ברוק לא מצריך
18 רבי יהודה היפוך. אלא מתוורתא פדשנינו מעיקרא – אלא ברור
19 שעלינו לחזור לתירוץו של רבי יוחנן, שרבי יהודה חזר בו מדבריו
20 במשנתנו.

21 לאחר שעסקה הגמרא בדין כיח לענין הוצאה בשבת, מביאה
22 הגמרא מאמר העוסק בכיח לענין כבוד רבו: אמר ריש לקיש, אדם
23 שהשתעל והעלה פתח בפני רבו, תיב מיתה בידי שמים, שנאמר בין
24 הדברים שאומרת התורה על עצמה, 'כל משנאי אהבו מות' (משלי
25 ח לו), אל תקרי (ל) משנאי אלא (ל) משנאי, כלומר, הפסוק אינו
26 עוסק בשונאי התורה עצמו, אלא במי שמשנאי את התורה על
27 אחרים, ואומרת התורה, אלה המשנאים אותי על ידי דברים
28 מאוסים ששייכת בהם אנינות דעת, אהבו מות, כלומר, אוהבים
29 הם את המות ומאבדים את נפשם, והיינו הכח בפני רבו, שעושה
30 דברים מאוסים בפני רבו ועל ידי כן מזלזל בתורה ומתחייב מיתה.
31 שואלת הגמרא: והא מינס אנים – והלא הוא אנוס להשתעל,
32 והכח בא לפיו על כרחו על ידי חולי או צינה. משיבה הגמרא: פתח
33 ורק קאמרינן – כשרק את הכיח בפני רבו נאמר דברינו, שעל כך
34 אינו אנוס, שהיה לו לרוק אותו אחר שהסתלק מלפני רבו או
35 להבליעו בכסותו.

משנה

36 משנתנו דנה באדם העומד בשבת ברשות אחת ומושיט צוארו
37 לרשות אחרת ושותה שם, ומבארת את האופן האסור והמותר
38 בזה: לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה משקה בכלי ברשות
39 הרבים על ידי שיושיט צוארו לרשות הרבים, גזירה שמא יכניס
40 אליו את הכלי ויתחייב חטאת. וכן לא יעמוד אדם ברשות הרבים
41 וישתה ברשות היחיד, שמא יוציא אליו את הכלי, אלא אם כן
42 הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה, שאז אין לחשוש שיכניס

8 ואמרה 'עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים'. אמר
9 ליה חייא בר רב לרב חיננא, שְׁבַקְתָּ רִבְנָן וְעָבַדְתָּ בְּרַבֵּי מַאֲרִי – הנחת
10 את שיטת חכמים [תנא קמא במשנתנו] שהלכה כמותם, ופסקת
11 כרבי מאיר שגזר כעין גזירה זו במשנה להלן (א), והיינו שאסר
12 על העומד ברשות היחיד ליטול מפתח המונח ברשות הרבים
13 ולפתחו בו דלת ברשות הרבים, גזירה שמא ישכח ויכניס את
14 המפתח לרשות היחיד.

גמרא

1 שנינו במשנה, 'עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים'.
2 הגמרא מביאה שיש שגרסו את המשנה באופן שונה: מְהַנֵּי לִיה –
3 שנה לו רב חיננא בְּרַב שְׁלֵמַיָא לְחַיִּיא בְּרַב רַב, כְּמִיָּה דְרַב – כשלמדו
4 לפני רב את דין משנתנו, לא נְעֻמְדוּ אֲדָם בְּרִשְׁוֹת הַיְחִיד וְיִטְלְטְלוּ
5 חִפְצֵי בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּיבִים, גזירה שמא יטעה ויכניס את החפץ לרשות
6 היחיד, ולא שנה לו רב חיננא כדברי משנתנו שהתירה לעשות כן
7

המשך ביאור למס' עירובין ליום שבת קודש עמ' ב

46 ויהיה גובהה פחות מעשרה טפחים ובאופן זה דינה כרמלית, או
47 שתינטל לגמרי ויהיה המקום רשות הרבים וימשך לזרוק לתוכה,
48 ונמצא מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, והאמר
49 רבין בר רב אבא אמר בשם רבי יצחק, מְעַשֶׂה בְּכִבּוּי אַחַד סְתוּם,
50 כלומר רחוב שבראשו האחד מחיצה של חצירות הבתים, ובני
51 החצירות יוצאים דרך המבוי לרשות הרבים הנמצא בראשו השני.
52 בשני צידי הרחוב יש מחיצות, והיינו שְׂצִידוֹ אַחַד כְּלָה לְיָם ושפת
53 הים גבוהה עשרה טפחים, וְצִידוֹ אַחַד כְּלָה לְאֲשָׁפָה הגבוהה עשרה
54 טפחים וציור הו, וְכֹא מְעַשֶׂה לְפָנֵי רַבֵּי וּשְׂאֵלוֹהוּ האם דינו כדין מבוי
55 סתום שהתירו לטלטל בו על ידי לחי או קורה ביציאה לרשות
56 הרבים. וְלֹא אָמַר בּוֹ לֹא אִיסוּר וְלֹא הִיתֵר, כלומר רבי לא אסר
57 לטלטל בו אך גם לא התיר. מבארת הגמרא: הִיתֵר לֹא אָמַר בּוֹ –
58 רבי לא רצה להתיר לטלטל בו, דְּחִיּוּשֵׁינָן שְׂמָא תְּנַמְלֵל הָאֲשָׁפָה
59 ותבטל המחיצה שמצד זה, וְעֵלְמָה הֵימֵן שְׂרִיטוֹן – או שהים יתרחק
60 כרוחב פרסה או יותר, על ידי שהים יעלה לשפתו טיט רופף,
61 ויתייבש ויתבטלו המחיצות של הים, אך גם אִיסוּר לֹא אָמַר בּוֹ,
62 דְּהָא קְנִימִין מְחִיצוֹת – שהרי עתה המחיצות קיימות. ואם כן מדוע
63 במשנתנו לא חשש רבי שמא תינטל האשפה ותעשה כרמלית,
64 ותאסר שפיכה לאשפה בשבת.
65 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, הָא – רבי חשש שמא תינטל האשפה
66 שהיתה הַיְחִיד – של אדם אחד והיא אמנם עשויה להינטל, אבל
67 הָא – משנתנו עוסקת באשפה דְּרַבֵּימֵן שאין הדרך לפנותה.

משנה

68 המשנה מבארת דין טלטול תחת האילן: אֵילָן שְׁחִיָּה מִיָּסַד עַל הָאָרֶץ
69 – שענפיו נוטים למטה מכל צדדיו סביב עד סמוך לארץ, ובאמצעו
70 נוצר חלל בגובה עשרה טפחים, אִם אֵין קְצֵה נִיפּוֹ – ענפיו ועליו
71 גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, ונחשב כמחובר לארץ משום דין
72 לבדו (ציור ז), מְטַלְטְלִים תַּחְתָּיו, שהענפים נחשבים כמחיצה, והרי
73 זה כרשות היחיד המוקפת מחיצות שמותר לטלטל בתוכה.
74 המשנה מבארת דין ישיבה על שרשי אילן: שְׂרָשְׁוֹ יוֹצֵאִים מִן
75 הַקֶּרֶקַע וְגְבוּהֵימֵן מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים וְצִיּוּר חוּ, לֹא יִשֵּׁב עֲלֵיהֶן
76 במקום גובהם, שנחשבים כאילן שאסרו חכמים להשתמש בו.
77 אבל כשנמוכים משלשה טפחים, הרי הם כקרקע ומותר לישיב
78 עליהם.
79

גמרא

80 הגמרא מגבילה את ההיתר לטלטל תחת האילן: אָמַר רַב הוּנָא
81 בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ – תחת אילן זהו יותר מארבע
82 אמות, כשהשטח שתחת האילן יתר מִבֵּית סַאֲתִים – מקום הראוי
83 לזריעת סאתיים, ואף כשנטעו לשם תשימש שתחתיו. שואלת
84 הגמרא: מַאי מְעַמָּא אֵין מְטַלְטְלִים בּוֹ, והרי כל היקף מחיצות לשם
85 דירה אף גדול ביותר, רשות היחיד גמור הוא ומותר לטלטל
86 בכלו, ולא נאמר איסור טלטול ביותר מבית סאתים אלא בגינה
87 וקרפף, שהם אינם מוקפים לשם דירה, כמבואר במשנה לעיל (ה).

גמרא

9 הגמרא דנה במילוי מים בשבת מהבור דרך החלון. שנינו במשנה:
10 בור ברשות הרבים וחוליייתו גבוה עשרה טפחים, חלון שעל גביו
11 ממלאים ממנו בשבת. מקשה הגמרא: בְּמַאי עֲסָקִינָן – באיזה אופן
12 מדברת המשנה, אֵילִימָא בְּסִמּוּכָה – אם נאמר שהבור וחוליייתו
13 סמוכים לבית בפחות מארבעה טפחים, לְמָה לִי חוּלְיָא עֲשָׂרָה –
14 מדוע צריך שהחוליה תהיה גבוהה עשרה טפחים מקרקע רשות
15 הרבים, הלא אף אם חולייית הבור אינה גבוהה עשרה טפחים, מכל
16 מקום הבור הוא רשות היחיד כיון שמן הסתם הוא עמוק עשרה
17 טפחים, ונמצא שהוא מכניס מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות
18 הרבים אינה מפסיקה ביניהם, שכיון שהמרחק שבין הבור לבית
19 הוא פחות מארבעה הרי שהוא מקום פטור, ומותר להעביר
20 מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור.
21 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא, הֵכֵא בְּמַאי עֲסָקִינָן – משנתנו
22 עוסקת בְּמוֹפְלְגַת מִן הַכּוֹתֵל אֲרַבְעָה – בבור וחוליייתו הרחוקים
23 מקיר הבית ארבעה טפחים, וְעַמָּא דְאֵיבָא חוּלְיָא עֲשָׂרָה – והטעם
24 שמותר לדלות מים מהבור ולהכניס לבית דווקא משום שחולייית
25 הבור גבוהה עשרה טפחים מקרקע רשות הרבים, באופן שהדלי
26 עם המים יוצא מהבור שהוא רשות היחיד, ועובר ברווח שבין
27 הבור לבית. ואף שהריוח הוא ארבעה טפחים מכל מקום כיון
28 שהדלי עובר למעלה מעשרה הרי זה מקום פטור, ונמצא מכניס
29 את הדלי מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. הָא לֵיבָא
30 חוּלְיָא עֲשָׂרָה – אבל אם לא היתה חולייית הבור גבוהה עשרה
31 טפחים מרשות הרבים, אסור לדלות מים מהבור בשבת, שהרי קָא
32 מְטַלְטְל את הדלי עם המים מְרִשׁוֹת הַיְחִיד – הבור [לְרִשׁוֹת הַיְחִיד
33 (הבית) דְּרַב רַבֵּי – הריחו שבין חולייית הבור לבית שעד גובה
34 עשרה טפחים נחשב לאויר רשות הרבים].
35 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: וְרַבֵּי יוֹתָנִן אָמַר, אֵין צוּרָךְ לְהַעֲמִיד אֵת
36 המשנה בבור המרוחק מקיר הבית ארבעה טפחים, משום שְׂאֲפִילוּ
37 הַיָּמָא בְּסִמּוּכָה – שהבור סמוך לבית בפחות מארבעה טפחים. הָא
38 קָא מְשַׁמְעֵ לָן – משנתנו מחדשת בבור וחוליייתו מְצַמְרִפִּין לְעֲשָׂרָה –
39 שאף אם הבור בלי החוליה אינו עמוק עשרה טפחים, מכל מקום
40 אם יש עשרה טפחים מקרקעית הבור עד סוף החוליה, נעשה
41 הבור רשות היחיד.
42 שנינו במשנה: אֲשָׁפָה בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּיבִים וכו', גבוהה עשרה טפחים חלון
43 שעל גבה שופכין לתוכה מים בשבת. הגמרא דנה בזריקת מים
44 לאשפה בשבת. שואלת הגמרא: וְלֹא הִיּוּשֵׁינָן שְׂמָא תְּנַמְלֵל אֲשָׁפָה
45

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ו. וְכֹל זֶה בְּשִׁהְדָּלִיק בְּשָׁבִיל יִשְׂרָאֵל אֲבָל אִם הִדְלִיק בְּשָׁבִיל עֲצָמוֹ אוֹ בְּשָׁבִיל נְכָרִי אַחֲרָיִם ³⁴ מִתֵּר לְכָל יִשְׂרָאֵל
- 2 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרוֹ ³⁵ אֶפְלוֹ הֵנָּר שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל ³⁷ שְׁאִין גּוֹזְרִים שְׁמָא יֹאמְרוּ לְנְכָרֵי שִׁידְלִיק בְּשָׁבִיל עֲצָמוֹ אוֹ
- 3 בְּשָׁבִיל נְכָרֵי אַחֲרָיִם וְכֵן אִם הִדְלִיק לְצוּרְךָ חוֹלָה אֶפְלוֹ שְׁאִין בּוֹ סִפְנָה אוֹ לְצוּרְךָ קְטָנִים שְׁדִינָם פְּחוּלָה שְׁאִין
- 4 בּוֹ סִפְנָה ³⁸ לְכָל דְּבָר מִתֵּר לְכָרִיאִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרוֹ שְׁאִין פְּאֵן גּוֹרָה שְׁמָא יֹאמְרוּ לְנְכָרֵי לְהִדְלִיק בְּשָׁבִיל

הלכתא רבתא

לכך ³⁸.

יח] ש'אין בו סכנה - מותר לומר לנכרי להדליק האור כדי לראות מה דרוש לקטן החולה מעט, להאכילו וכיוצא בזה.

ואפילו אם רק מפחד הקטן לישב בחשך - אומרים לו שידליק האור בשבילו. ומסתבר דאפילו בני שבע או שמונה שמפחדים לישב בחשך מותר לומר לנכרי להדליק, שפחד הוא ענין חמור ³⁹.

מזו] להשתמש לאורו - מותר לומר לנכרי לקחת לעצמו דבר מאכל וכד' הנמצא במקום מסויים, אף שידוע שידליק האור או יפתח דלת חשמלית, ולאחר מכן אומרים לו שלא יכבה האור, ובלבד שהנכרי לא יערים ³⁵.

מזו] להשתמש לאורו - חדר מדרגות, שהדליק בו הנכרי האור לצרכו על מנת לעבור בו, מותר ליהנות מן האור שהדליק ³⁶.

יז] ש'אין בו סכנה - לא התירו אלא כשצריכים הרבה

ציונים והוספות

ש'אמר לו מקודם או מבעוד יום, מאחר שיכול להיות שעושה מעצמו לקבל טובת הנאה או שכבר קיבל, דומיא דשפחות העושות הגבינות לעצמן כדי לקבל שכרם שכבר קצץ להם, ולא חיישינן לחשוד אלא כשבאמת עושה בשבת על ידי אמירת ישראל, אלא שלא אמר לו לעשות בשבת (מהדו"ב שם ד"ה ומהאי טעמא).

38] כן משמע להלן ס"ה, ובסימן שכח סכ"ב, ובסימן שמג ס"ה (הובאו להלן).

ולכך אין לחמם מים בשבת ע"י נכרי כדי לרחוץ בהם את כל גופו של התינוק בחמין, כיון שלענין זה אינו נחשב כחולה אלא כמצטער קצת, דיני קטן כחולה ש'אין בו סכנה יבוארו בסימן שכח סכ"ב בעז"ה.

וכשצריך מאוד לאור בעת אכילתו וכיו"ב מותר לומר לנכרי שידליק האור עד שיגיע ל"ג שנה (שו"ת אור לציון ח"ב פל"ו תשובה ד) ויש שהחמירו יותר מתשע שנים (שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' עח), ובזקן חלוש יש לדון בכל מקרה לגופו אם נחשב כחולה ש'אין בו סכנה.

39] וכעין זה גבי יולדת סומא (סימן של) שמדליקין לה את הנר שיש לחוש שתסתכן מפחד לבכה אשר תפחד שמא אין עושין לה יפה מה שהיא צריכה, אע"ג דהכא לא דמי ליולדת שהיא בסכנה ולכן מחללין השבת להדליק ע"י ישראל, עכ"פ אין להחמיר גבי אמירה לנכרי עבור קטנים בני שבע, והכל לפי מה שענינו רואת שאם טבע הקטנים שמקימים רעש בהיותם בחשך ואין דעתם מיושבת מחמת פחד מותר לומר לנכרי בשבת להדליק (בדי השלחן סימן קלד ס"ק יח).

40] עדי"ו בסימן שכח סכ"ב (אמירה לנכרי לבשל בשבת): מותר לומר לנכרי לעשות תבשיל לקטן ש'אין לו מה לאכול שסתם צרכי קטן דינם כצרכי חולה ש'אין בו סכנה.

34] כגון נכרי המדליק אור במסיבה שרובם נכרים דלהלן סעיף ז.

35] פעם כלו הנרות בשבת-קודש אצל הצמח-צדק. קרא אינו יהודי ואמר שיתן לו כוס יי"ש, וידליק נר, וככלותו לשותות כבהו. ויאמר לו הצ"צ שיתן לו עוד. ויהי כאשר הדליק הנר עוד הפעם, ויצוהו הצ"צ לחכות בחדר אחר עד שיתן לו (ספר השיחות תרצ"א שיחת ב' דחווה"מ פסח עמ' 215, רשימת היומן עמ' קפא).

ובערוך השלחן ס"ט: ונהירנא בילדותי היו נוהגין בלילי שבת. . היו קורין לאינו יהודי לשאול לו רצונך בצנצנת יי"ש והיה אומר שרוצה, והשיבו לו רצוננו ליתן לך אבל מה נעשה שא"א למצוא בחשך והיה מדליק נר ושותה והלך לו והשתמשו לאורו, ונראה דהיתר גמור הוא באינו יהודי שאינו רגיל בו וליכא למיחש שמערים. . משא"כ אם האינו יהודי הוא המערים הוה ההדלקה בשביל ישראל ואסור.

36] אבל לא יאמר לו לעלות עמו בחדר המדרגות כשכל כוונתו שידליק האור כדלהלן סעיף יא, וראה להלן בהערה שלביאור רבינו בקו"א סי' רנב צריך שהנכרי יעבור בעצמו ויהנה מן האור, ואילו לביאורו במהדו"ב די בכך שהדליק לצרכו, אפילו אינו נהנה מיד אלא לאחר זמן.

37] שאף האוסרים בנכרי העושה בשל ישראל משום מראית העין, לא אסרו בדבר שהנכרי נהנה בו מיד, וניכר שעושה לצורך עצמו - ואין כאן מראית העין (קו"א סימן רנב ס"ק ה ד"ה ועיין, ועד"ז נפסק להלן סי"ב).

ולמבואר במהדו"ב (סימן רמג ד"ה והנה מהר"ם) הוא אף במלאכות ש'אין הנכרי נהנה מיד, משום שלדינא נקטינן שאין חוששין למראית העין בעושה מעצמו.

והטעם הוא דהרואה אותו מכבה או מדליק רואה שעושה מעצמו בלי אמירת ישראל עכשיו, ומהיכי תיתי לחשוד

1 החוֹלָה שְׁהָרִי דְבַר מִתָּר הוּא אֶפְלוּ לְכַתְחֵלָה⁴¹:

חלק ב סימן רעו דיני נר שהדליק הנכרי בשבת טעף ו

ציונים והוספות

. . מותר לומר לנכרי להשקותו לו.

41) ובנר אין לחוש שמא ירבה בשביל הבריא, שנר לאחד נר למאה, אבל במדורה יש לחוש שמא ירבה בשביל הבריא ולכתחילה אין ליהנות (להלן סי"ג, ובסימן שכה סי"ח).

ובסימן שמג ס"ה (אמירה לנכרי להשקותו סתם יינם): ואם התינוק צריך לכך כגון שהוא קצת חולה מותר לומר לנכרי להאכילו שצרכי קטן דינם כחולה שאין בו סכנה שהתירו בו אמירה לנכרי אפילו באיסורי תורה. . וכן אם צריך לשתיית יין ואין שם יין ישראל אלא סתם יינם של נכרים

שולחן ערוך – הלכות שבת

38 אסור לצאת בהם אפילו בבית דהיינו שאסור להתקשט בהם
39 כלל בשבת חוץ מכבול ופיאה נכרית לאשה גזירה שמא
40 יצאו בהם לרשות הרבים ואין זו גזירה לגזירה שהדבר קרוב
41 לודאי שכשירצה לצאת לרשות הרבים ישכח להסיר
42 התכשיטין מעליו שהרי בחול אין דרך כלל לשלוף
43 התכשיטין כשיוצא מביתו לרשות הרבים ואין צריך לומר
44 שדבר שיש בו חיוב חטאת אם יצא בו לרשות הרבים
45 שאסור להשים אותו עליו בבית ולכן אסור להשים איזה
46 חפץ בתוך חיקו או בשאר מקומות שבבגדיו בשבת אפילו
47 בתוך ביתו וכן לתלות מפתח או חפץ אחר בחגורתו או
48 בשאר מקומות שבבגדיו בענין שאסור לצאת כן לרשות
49 הרבים ואין היתר לטלטל שום חפץ בבית אלא בידו שבידו
50 בודאי אין לחוש שמא ישכח ויוציאה לרשות הרבים שהרי
51 רואה החפץ בידו משא"כ כשאינו בידו יש לחוש שמא
52 ישכח שהחפץ אצלו כשיוצא לרשות הרבים ואפילו אם היה
53 אצלו מבעוד יום צריך להסירו כשתחשך אם לא נזכר
54 להסירו סמוך לחשיכה כמו שנתבאר בסי' רנ"ב (ואפילו
55 בעיר המעורבת שאין בה מקום האסור עכשיו בטלטול
56 אסור) ואפילו שיש אומרים שאין לנו רשות הרבים כלל אין
57 להקל בדבר.

58 ויש להחמיר כסברא זו אם לא בעת הצורך שאז יש לסמוך
59 על סברא הראשונה כמו שנתבאר בסי' ש"א.

60 אבל יש מקילין עוד שאפילו לחצר שאינה מעורבת מותר
61 לצאת בכל התכשיטין שאסרו משום גזירה שמא יביאם
62 בידו.

63 ויש מקילין עוד לפי זה לצאת בהם אף לכרמלית אף על פי
64 שאין לה מחיצות כחצר שאינה מעורבת ועל פי דבריהם אין
65 למחות עכשיו בנשים שלנו היוצאות בכל מיני תכשיטים
66 לפי שיש אומרים שבזמן הזה אין לנו רשות הרבים כלל
67 אלא כרמלית.

68 ויש שלימדו עליהם זכות אחר שלא אסרו התכשיטין אלא
69 בימיהם שלא היו התכשיטין מצויין כל כך לרוב ולא היו
70 מתקשטות בהם כי אם בשבת ולכן היה דבר חידוש בעיניהן
71 והיו מראות זו לזו משא"כ בזמן הזה שמצויין תכשיטין
72 לרוב ויוצאת בהן גם בחול ואינן דבר חידוש בשבת שתראה
73 אותם לחברותיה ואין היתר זה מועיל אלא לתכשיטים
74 שאסרו מחשש שמא תשלפם להראותם אבל תכשיטים

1 **כא** יוצאת באצעדה בזרוע או בשוק והוא שתהא דבוקה
2 לבשר ולא תשמט ותפול ותביאה בידה:

3 **כב** אע"פ שכל מה שאסרו חכמים לצאת בין לאיש בין
4 לאשה לא אסרוהו אלא מחשש שמא כשיטלם בידם
5 יעבירו ד' אמות ברשות הרבים או יכניסם מרשות הרבים
6 לרשות היחיד כל דבר שהתירו לצאת בו מפני שאין שום
7 דרך כלל שיטלנו בידו מותר לשלפו וליטלו ביד ברשות
8 הרבים ולחזור ולהתלבש בו או להתקשט בו קודם שילך ד'
9 אמות בין איש בין אשה ואין לנו לחוש שמא כשיטול בידו
10 ישכח ויעבירו ד' אמות לפי שאי אפשר לתקן חששא זו
11 שהרי אם ישכח שהוא שבת מה נועיל כלום אם נאסר לו
12 לשלפו מעליו ברשות הרבים בשבת הלא הוא סבור שהיום
13 חול ואם יהא זכור כשהוא שולפו מעליו שהיום שבת בודאי
14 לא יעבירו ד' אמות בידיו ואין לחוש שמא ברגע ישכח
15 שהוא שבת ויעבירו ד' אמות משא"כ בדברים שיש דרך
16 לפעמים שיטלם בידו הן מחמת שיפלו ויגביהם הן מחמת
17 שישחקו עליו ויטלם ביד הן באשה שתטלם להראותו הן
18 שתטלם משום טבילה אסרו חכמים לצאת בהם בתחלה
19 מביתו בשעה שזכור את השבת מחשש שמא ישכח את
20 השבת כשיגיע העת שיטלם בידו ויעבירו אז ד' אמות
21 בשכחתו או יכניסם אז מרשות הרבים לרשות היחיד:

22 **כג** כל תכשיט ומלבוש שאסרו חכמים לצאת בו לרשות
23 הרבים מחשש שמא יביאנו בידו אסור לצאת בו לחצר
24 שאינה מעורבת בין האיש בין האשה ואין זו גזירה לגזירה
25 שהכל גזירה אחת היא שהחצר שאינה מעורבת איסור
26 ההוצאה בה דומה בעיני העם לאיסור ההוצאה ברשות
27 הרבים ואם נתיר להם בחצר יתירו לעצמן גם ברשות הרבים
28 לפיכך כשגזרו חכמים על רשות הרבים גזרו ג"כ על חצר
29 שאינה מעורבת בכל התכשיטים האסורים ברשות הרבים
30 חוץ מכבול ופיאה נכרית שהתירו לאשה בחצר שאינה
31 מעורבת כדי שלא תגנה על בעלה אם לא תתקשט כלל גם
32 בחצר לפיכך התירו לה מקצת תכשיטיה אבל בחצר
33 המעורבת מותר לצאת אפילו בדברים שיש בהם חיוב
34 חטאת אם יצא בהם לרשות הרבים ואין חוששין שמא
35 ישכח ויצא בהם מחצר לרשות הרבים.

36 ויש חולקין על זה ואומרים שאפילו בתכשיטים שאסרו
37 לצאת בהם לרשות הרבים משום גזירה שמא יביאם בידו

46 יש מקצת דברים שדרך הבהמה לצאת בהם בחול אף
 47 כשאינה נושאת משוי ודברים אלו חשובים לה תכשיט
 48 ומותר שתצא בהם לרשות הרבים בשבת ואלו הם כל דבר
 49 שהבהמה משתמרת על ידו שלא תברח כשהולכת ברשות
 50 הרבים כגון רסן וכיוצא בו כמו שיתבאר ואי אפשר לשמרה
 51 בשמירה פחותה מזו הרבה ואף אפשר לשמרה בשמירה
 52 פחותה מזו מעט מותר שתצא בשמירה זו לרשות הרבים
 53 לפי שכן דרכה בחול לצאת אף בשמירה זו ואף שהיא
 54 יתירה לה קצת שהרי אף בפחותה מזו די לה מכל מקום
 55 אין דרך העולם לכיין השמירה ולצמצמה א"כ אף שמירה
 56 זו שהיא יתירה קצת היא תכשיט לה כיון שדרכה לצאת כך
 57 בחול פעמים רבות אף כשאינה נושאת משוי אבל אם די
 58 לה בשמירה פחותה מזו הרבה שנמצאת שמירה זו יתירה
 59 הרבה הרי היא משוי לה מפני שאין דרכה בחול לצאת
 60 בשמירה יתירה הרבה.

61 ואין צריך לומר שלא תצא בכל דבר שאינה נשמרת בו
 62 אע"פ שאותו דבר די לשמור בו בהמה אחרת כיון שאינו
 63 די לשמור בו בהמה זו אין דרך בהמה זו לעולם לצאת
 64 בדבר זה והרי הוא לה משוי גמור:

ב לפיכך הנאקה והיא גמלא נקיבה גדולה ולבנה יוצאת
 65 בחטם והוא טבעת של ברזל שנוקבין חוטמה ומכניסין
 66 לה הטבעת אבל אינה יוצאת באפסר שכיון שאינה נשמרת
 67 בו הרי הוא משוי לה והלובדקים והוא חמור הבא מן לוב
 68 וכן הסוס שלנו יוצאים בין באפסר (פי' קבישטר"ו) בין
 69 בפרומביא (פי' פרי"ג) והוא רסן של ברזל ואף שהאפסר
 70 די להם אין הפרומביא להם שמירה יתרה הרבה אלא יתרה
 71 קצת ודרכם בכך פעמים רבות ומכל מקום לא יצאו בשניהם
 72 יחד באפסר ובפרומביא אלא באחת מהן אבל הפרד והגמל
 73 והחמור יוצאין באפסר אבל לא בפרומביא מפני
 74 שהפרומביא להם שמירה יתרה הרבה ואין דרכם בכך (אבל
 75 השור לא יצא באפסר כמו שיתבאר):

ג וכל בהמה היוצאת באפסר אין צריך למשכה באפסר
 77 אלא מותר לכרוך חבל האפסר סביב צווארה לנוי ותצא
 78 בו שנוי זה דרכה הוא, שכן רגילות בחול לכרוך האפסר
 79 לנוי.
 80

81 במה דברים אמורים בנוי כזה וכיוצא בו שהוא רגיל בכל
 82 אבל נוי שאין רגילין בו אלא מקצת אנשים לא תצא בו כמו
 83 שיתבאר ויש אומרים שאפילו נוי הרגיל בכל אסור שתצא
 84 בו שאין נוי לבהמה ולא התירו לכרוך חבל האפסר סביב
 85 צווארה אלא ברפיון קצת שיוכל להכניס ידו במהרה בין
 86 הכריכה לצווארה כדי למשכה כשתרצה להשטמ ממנו
 87 שבענין זה הוא רגילות לצאת בחול (ולענין הלכה ברשות
 88 הרבים יש להחמיר כסברא האחרונה אבל בכרמלית שהיא
 89 מדברי סופרים יש להקל כסברא הראשונה) (ואעפ"כ כיון
 90 שהוא דבר שאין בו צורך כלל טוב להחמיר בכל מקום
 91 כסברא האחרונה):

1 שאסרו מחשש שמא יפלו או מחשש טבילה או שמא ישחקו
 2 עליה ותטלם בידה אין לנו לומר אלא שסומכות על דברי
 3 המקילין שנתבאר.

4 אבל כל הדברים שאסור לצאת בהם מן התורה מפני שהם
 5 משוי גמור אסור לדברי הכל לצאת בהם אפילו לכרמלית
 6 (ואפילו אם מוציא אותם הדברים בענין שאין בהם איסור
 7 מן התורה אף לרשות הרבים מחמת שהיא הוצאה שלא
 8 כדרכה מכל מקום כיון שהם משוי ולא תכשיט לא התיירם
 9 לגמרי אפילו בחצר שאינה מעורבת אלא הרי הם כשאר
 10 שבות דשבות שלא התיירו אלא במקום מצוה או הפסד
 11 מרובה כמו שנתבאר בסי' ש"א וכמו שיתבאר בסי' ש"ז).

12 ולפיכך היה ראוי למחות בנשים שלא תצאנה בטבעות שיש
 13 עליהם חותם ובאנשים שלא יצאו בטבעות שאין עליהם
 14 חותם שהרי הן משוי גמור להן אלא שאין למחות בנשים
 15 שכיון שלא ישמעו מוטב שיהיו שוגגות ואלו יהיו מזידות.

16 ויש מי שלימד זכות על אנשים שכיון שנהגו האנשים בזמן
 17 הזה לצאת בחול בטבעות שאין עליהם חותם הרי נעשו
 18 להם כתכשיט ומותר לצאת בהן לפי דברי המקילין
 19 בתכשיטים גם לנשים אבל לפי דברי האוסרים בנשים גם
 20 אנשים אסורים לצאת בטבעת זו שהיא תכשיט לאיש
 21 ולאשה כמו שנתבאר בסי' ש"א.

22 ולפי היתר זה יש ללמוד היתר גם לנשים בטבעות שיש
 23 עליהן חותם שכיון שבזמן הזה נהגו הנשים לצאת בחול גם
 24 בטבעות שיש עליהן חותם הרי נעשו להן תכשיט ומותרין
 25 לצאת בהם בשבת לפי דברי המקילין.

26 ומכל מקום צריך להזהיר לנשים שלא תצאנה אלא במחטין
 27 שצריכות להעמיד בהן קישוריהן ולא יותר כי בזה שאין
 28 להם תועלת בו ישמעו לנו.

29 וכל זה לענין להזהיר למחות בנשים או באנשים אבל כל
 30 אדם יש לו להחמיר על עצמו כסברא השניה שנתבאר
 31 למעלה ובעת הצורך יסמוך על סברא הראשונה שנתבאר
 32 למעלה:

כד מחט שאינה נקובה שניטל עוקצה דהיינו הקשר שלה
 33 שבראשה העב וגם ניטל חוד שלה אין עליה תורת כלי
 34 כלל ואסור לטלטלה בשבת וצריך להזהיר לנשים שלא
 35 יטלטלוה לשום בצעיפים אלא אם כן ניטל חודה ועוקצה
 36 מערב שבת (ויחדה אותה) לשם כך (מבעוד יום) שע"י
 37 (יחוד מעשה) זה שמבעוד יום נעשית כלי לענין זה וכן
 38 מחט נקובה שניטל חודה וחורה (ויחדה אותה) מבעוד יום
 39 לשום אותה בצעיף מותר לשום אותה בצעיף בשבת ולצאת
 40 בה ג"כ:

42 (חסר)

חלק ב סימן שג דיני תכשיטי אשה טעיפים כא"כ

א כבר נתבאר בסי' רמ"ו שאדם מצווה על שביבת בהמתו
 43 מן התורה ואם בהמתו הוציאה איזה דבר לרשות הרבים
 44 אף שיצאת מאליה עבר הוא על מצות עשה של תורה אלא

41 לכך. וכידוע המשל לזה מחייבי מיתות רחמנא
42 ליצלן, דאם אירע שפגענו במלך דרך הילוכם, נמחל
43 להם העון לגמרי ואין המלך מעיין בדינם כלל
44 לזכותם ורק משום "באור פני מלך חיים".

45 משא"כ תחת אשר לא עבדת בשמחה בו' נמשך
46 העונש על העוונות אשר אין צדיק בארץ בו'
47 כנ"ל.

48 וכך בעניננו, שאין העונש על העדר השמחה
49 אלא על חטאי האדם, אבל אם האדם הי' עובד את
50 ה' בשמחה של מצוה, הרי מדה כנגד מדה הוא
51 גורם שמחה למעלה כביכול, וכדאיתא בזהר פ'
52 תצוה, דכשאדם "קיימא בנהירו דאנפין (בהארית
53 פנים) מתתא, כדין הכא נהרין לי' מעילא . . . חדוה
54 דבר נש משיך לגבי' חדוה אחרא עילאה" - ובדרך
55 ממילא הי' נמחל לו העונש המגיע לו על מעשיו
56 הלא טובים.

57 ועד"ו יובן גם כאן, כי הנה כל הנ"ל מה שיש
58 הפרש בין אשה כי תזריע שאז יולדת זכר, ובין
59 איש מזריע תחלה שאינה יולדת אלא נקבה, זהו
60 דוקא כאשר אור אין סוף ב"ה נמשך בדרך
61 וסדר הדרגת ההשתלשלות, שעל פי מאמר קו
62 המדה.

63 ואותו הדבר גם בעניננו - שעל ידי השמחה
64 ("בקיבוץ כו' בשמחה") מבטלים את ה"דינים"
65 וה"סדרים" ד"איש מזריע תחלה כו' אשה מזרעת
66 תחלה כו'", שיסודם הוא ב"קו המדה".

67 ביאור הדבר:

68 בכתבי האריז"ל מבואר, שכל האורות
69 והגילויים שבכל העולמות כולם (הנקראים "סדר
70 השתלשלות") נמשכים ובאים דרך "קו המדה",
71 פירוש: אור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו, כשמו
72 כן הוא, שאין לו סוף וגבול ממש ואינו בגדר
73 העולמות, וכשאור זה הוא בהתגלות "אין מקום
74 לעמידת העולמות", ולפיכך כדי לברוא "סדר
75 ההשתלשלות", "סילק" הקב"ה כביכול את "אורו
76 הגדול" על הצד (כלומר, הוא הסתיר והעלים אור
77 זה) והמשיך "קו קצר דק" (כלומר, אור מצומצם)
78 שממנו הוא מקור כל מיני האורות והחיות שבכל
79 העולמות כולם. ו"קו" זה נקרא "קו המדה", לפי

1 תוכן הפרק: על ידי שמחה של מצוה זוכה האדם
2 ל"אהבה רבה" להשם, שאין בה שינויים ונפילות
3 ממדרגתו

4 והענין, דהנה כתיב תחת אשר לא עבדת את
5 ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועבדת
6 את אויביך וגו', דלכאורה משמע אע"פ שעובד
7 אלקים רק שאין העבודה בשמחה ומוב לבב אזי
8 יומשך העונש ועבדת את אויביך, וזה אינו
9 מובן, כי מפני מה יהי' העונש המר הזה מחמת
10 חסרון השמחה לבר.

11 להבין כחה של שמחה, שעל ידה גם כש"איש
12 מזריע תחילה . . . יולדת זכר" - יש להקדים מ"ש
13 "תחת אשר לא עבדת גו' בשמחה", דהפירוש
14 הפשוט בכתוב זה הוא, שענינים בלתי רצויים
15 (שבפרשת התוכחות) באים על בני' לפי שלא
16 עבדו את ה' בזמנים שהי' טוב להם, מצב של
17 שמחה וטוב לבב. אמנם האריז"ל פירש, שהעונש
18 הוא על כך שעבודתם את ה' לא היתה מתוך
19 שמחה. כלומר, אף שבני' עבדו את ה', מכל מקום
20 מאחר שהעבודה לא היתה מתוך שמחה ואהבה
21 לפיכך מגיע להם עונש. ותמוה, וכי בשביל זה
22 לחוד שחסרה שמחה בעבודת ה' מגיע לבני' עונש
23 כזה.

24 אך הענין כמ"ש כי אדם אין צדיק בארץ אשר
25 יעשה טוב ולא יחטא, ומחמת זה [חטאי האדם]
26 נמשך העונש, ואעפ"כ אילו הי' עובד את ה'
27 בשמחה של מצוה הי' גדול כח שמחה זו
28 שמעורר השמחה למעלה כביכול, והיא
29 [השמחה] מבטלת הדינים בו', כי באור פני מלך
30 חיים בו'.

31 "שמחה מבטלת דינים", פירוש, גם כשאדם
32 ראוי ל"דינים" (עונשים וכיו"ב) מחמת מעשיו הלא
33 טובים, הנה כאשר המלך הוא בשמחה הרי זה
34 מבטל את הדינים והוא מרחם עליו ומטיב עמו
35 לפנים משורת הדין. וכך רואים בטבע בני אדם,
36 שבזמן שמחה ימחול האדם לשונאיו ולא ישנא
37 לשום מקטרג.

38 שזהו פירוש "באור פני מלך חיים", דכאשר
39 ישנה הארת פני המלך ברב חסד וטוב, הנה אז
40 נמשכים "חיים" גם למי שמצד מצבו אינו ראוי

41 "וכמו מי שהוא בטבע איש בשת ודק הטבע
42 ומתבייש לעמוד לפני אנשים לדבר לפנייהם ומכל
43 שכן לפני גדולים ממנו, או שמצד דקות טבעו הוא
44 בהכנעה ושפלות לפני כל אדם, הנה בעת השמחה
45 יהי' כאחד הגבורים והתקיפים בטבעם ויוכל לדבר
46 לפני כמה אנשים גדולים וטובים ממנו ולא יתבייש
47 כלל ולא יהי' בהכנעה ושפלות כלל כמו איש
48 המרומם בטבע.

49 וכן מי שהוא גדול ורב וחשוב בעיניו והורגל
50 בו מכבר להיות בדקדוק ומתון בכל תנועה
51 ובהילוך וכדומה, לא יוכל להתאפק בעת שמחתו
52 מלצאת מגדר הגבלתו כמו לרקד בכמה תנועות
53 שונות ולספק בידיו ולנענע בראשו ולפזז ולכרכר,
54 היפך רגילותו לגמרי.

55 והיינו לפי שהשמחה מביאה את כחות הנפש
56 מן ההעלם אל הגילוי."

57 וכך למעלה, שעל ידי "שמחה העליונה", גם
58 האור "מעצמות המאציל" - היינו אור אין סוף ב"ה
59 ממש כפי שהוא למעלה מגדר העולמות (בחינת
60 "סתימו דכל סתימין") - בא ונמשך בעולמות.

61 ומאחר ששורש המשכה זו הוא למעלה מ"קו
62 המדה" - הרי הוא נמשך שלא בסדר והדרגה.

63 על דרך דוגמא בחינת השמחה במלך בשר ודם
64 שיוצא אז חוץ לגדרו והגבלת המדות, ולכן יוכל
65 להתגלות לקמן כמו לגדול בשוה ממש.

66 משל לדבר - מלך בשר ודם, שבדרך כלל הוא
67 סגור בהיכל מלכותו לפני ולפנים, ורק יחידי סגולה
68 יכולים ליכנס לחדר המלך, חדר לפנים מחדר;
69 אולם בעת שמחתו, כמו בנישואי בנו יחידו, הרי
70 הוא יוצא מגדריו ומתגלה לכל העם בלי שום סדר,
71 אלא כקטן כגדול בהשוואה ממש. והיינו לפי
72 שהשמחה גורמת להתגלות עצומה, מפנימיות
73 ועצמיות נפשו, שלמעלה מסדר והדרגה לגמרי.

74 כמו כן למעלה ממש, בבחינת התגלות שמחה
75 עליונה, הנה אז מתחברים ומתערבים
76 ומתבללים יחד כל האורות עליונים עד שאין
77 שום הפרש בין מעלה ומטה ימין ושמאל בוי'.

78 לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו - שוה ומשוה
79 קטן וגדול, ו"מעלה ומטה" שווין ממש לפניו, וכן
80 ימין ושמאל (חסד וגבורה) כו' - ולפיכך בהגלות

1 שענינה של המשכה זו הוא למדוד ולהגביל את
2 אורו יתברך הנמשך בתוך כל העולמות, באופן
3 שלכל עולם ועולם ולכל נברא ונברא יגיע אור
4 אלקי מתאים לפי המדידות וההגבלות והתכונות
5 של עולם ונברא זה.

6 וכל ה"כללים" באופן המשכת אלקות בעולם
7 - שבזה נכלל לא רק החיות האלקי המהווה ומחי'
8 את כל הנבראים, אלא גם האורות והגילויים
9 העליונים הנמשכים בכל העולמות על ידי העבודה
10 בקיום התורה והמצוות - כולם הם לפי המדידות
11 והסדרים שנקבעו ("ווי עס האט זיך
12 אויסגעשטעלט") על פי "קו המדה".

13 שכך היא המדה, שאם אשה מזרעת תחלה
14 ואכשור דרי, שיש אתערותא דלתתא, יומשך
15 אתערותא דלעילא מבחינה עליונה עד שתהי'
16 יולדת זכר, בחינת אהבה רבה, משא"כ בשלא
17 אכשור דרי וליכא אתערותא דלתתא, אזי
18 המדה שנמשך האתערותא דלעילא רק מבחינת
19 חיצוניות עד שאינה יולדת אלא נקבה.

20 וכך בעניננו, שהגדרים והסדרים הנ"ל באופן
21 גילוי אור אלקי בנפש האדם - דכשיש אתערותא
22 דלתתא נמשכת "פנימיות האור" (שבכוחה להוליד
23 "אהבה רבה" בלב האדם), והאור הבא בדרך מתנה
24 מלמעלה בלי קדימת אתערותא דלתתא הוא רק
25 "חיצוניות האור" (ובמילא ביכולתה להוליד רק
26 "אהבה זוטא") - הרי זה רק לפי ה"כללים"
27 המחוייבים על פי "קו המדה".

28 משא"כ ע"י שמחה של מצוה, שמעורר בחינת
29 שמחה העליונה, שהשמחה גורם הגילוי, והוא
30 שהאור בא ונמשך מעצמות המאציל בתוספות
31 ועילוי רב שלא בדרך וסדר ההדרגה.

32 ענינה של שמחה הוא - "התגלות לחוץ",
33 דנוסף לזה שכשאדם הוא בשמחה מתגלים כל
34 כוחות נפשו, שאינו מכווץ בעצמו אלא הוא
35 בתנועה של התפשטות והתגלות אל הזולת, הנה
36 עוד זאת, שעל ידי השמחה מתגלה גם פנימיות
37 האדם שבדרך כלל היא מכוסה ונעלמת מהזולת,
38 כפי שאנו רואים שבזמן חדוה מגלה האדם מצפוני
39 לבבו, כי זהו טבע השמחה, שעצמיות האדם באה
40 לידי התגלות.

- 9 התייגע כדבעי לעורר אהבה ויראה בלבו, על ידי
 10 העמקת הדעת והתבוננות בגדלות ה', והולדת
 11 האהבה לה' בליבו היא רק בכח האתערותא
 12 דלעילא - מכל מקום, מאחר שעובד את ה'
 13 בשמחה, המעוררת שמחה העליונה, שעי"ז נמשך
 14 אור עליון ("איש מזריע") מ"עצמות המאציל",
 15 הרי התגלות עצומה זו מולידה בלב האדם אהבה
 16 רבה לה' (בחינת "זכר").
- 1 נגלות האור מ"עצמות המאציל", מתגלה בכל
 2 מקום בשווה ובלי סדר והדרגה.
- 3 ואזי נמשך שאף עקרה תקבין בניה, דהיינו
 4 שאע"פ שהיא בבחינת עקרה ואיש מזריע
 5 תחלה, עם כל זה תהיה יולדת זכר בו.
 6 וזהו פירוש "ותגל העקרה בקיבוץ בני' לתוכה
 7 בשמחה":
- 8 אע"פ שהאדם הוא בבחינת "עקרה" (כי לא

ד"ה שוש אשיש פרק שלישי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 22 ה' אלא דוקא בבחי' שוב לעשות רצונו כמ"ש ושמענו
 23 ועשינו וזהו שהוטב טוב לבכם שזה יותר מורה על
 24 אמתת בחי' ביטול הרצון דנעשה כו' וד"ל) וע"ד
 25 שאמר ר"ע לתלמידיו כל ימי הייתי מצטער כו' מתי
 26 יבא לידי ואקיימנו' במס"נ בפ"מ דוקא אעפ"י שבודאי
 27 היה לו מס"נ בכח בכל נקודת הרצון שבלב כו' (דהיינו
 28 כמו שא' בע"ח בענין י' הרוגי מלוכה שהעלו מ"ן
 29 לאו"א מפני מס"נ בפ"מ כו') אך בימי מרדכי באו כנ"י
 30 לבחי' מס"נ בפ"מ שהרי ידוע שהמן לא רצה להרוג
 31 את היהודים רק שימירו דתם וכמארז"ל כל הכופר
 32 בע"ז נק' יהודי ע"כ זהו שא' שביקש להשמיד להרג
 33 ולאבד את כל היהודים כו' ולכך נק' מרדכי איש יהודי
 34 הגם שהיה משבט בנימין ואפילו כהנים ולוים שבאותו
 35 הדור היו נקראים יהודים ע"ש בחי' מס"נ על קדה"ש
 36 שלא המירו דתם להחיות נפשם וע"כ דוקא מחמת
 37 מס"נ זו שבאה לידי פ"מ הוא שזכו אותו הדור להיות
 38 בנפשם ממש מבחי' גלוי כל הבחי' ומדריגות היותר
 39 עליונים הנמשכות מעצמות אא"ס ב"ה דוקא שהן בחי'
 40 לבוש מל' וכתר מל' וסוס כו' כנ"ל דהיינו וקבל
 41 היהודים את אשר החלו לעשות בזמן מ"ת בבחי' גמר
 42 הקבלה דוקא וד"ל:
- 1 (יט) והנה כל בחי' ומדריגות העליונות הנ"ל בבחי'
 2 לבוש מל' וכתר מל' וסוס שרכב עליו
 3 המלך שהיה במ"ת. הכל נתגלו לכנ"י בימי מרדכי
 4 ואסתר באופן שאז היה גמר הקבלה שקבלו בנפשם
 5 ממש את אשר החלו לעשות בזמן מ"ת כנ"ל שבזמן
 6 מ"ת החלו לעשות במה שאמרו נעשה ונשמע ובימי
 7 מרדכי היה גמר הקבלה כו' אך יש להבין לכאורה למה
 8 בימי מרדכי היה זכות גדול לכנ"י יותר מבזמן מ"ת
 9 שאמרו נעשה ונשמע כו' והענין הוא הגם שאמרו
 10 נעשה בזמן מ"ת שהוא בחי' ביטול הרצון למסור נפשו
 11 באח"פ למעלה מן הטעם לגמרי כו' כנ"ל מ"מ אין זה
 12 רק אמירה בדבור ובקבלה בלב ואף שקבלו בלב באמת
 13 לאמתו בכל נקודת לבכם שנק' נקודת הרצון שבלב
 14 שלמעלה מן השכל והטעם כו' מ"מ הרי לא בא דבר
 15 זה לידי פ"מ למסור נפשם בפ"מ אף שבודאי נכון היה
 16 לבכם למסור נפשם בפ"מ (ומה שא' ה' למשה והעיד
 17 על אמיתת הכנת לבכם באמרו מי יתן והיה לבכם זה
 18 כו' (בפ' ואתחנן) אע"פ שזה היה על שבקשו שלא
 19 יוסיפו עוד לשמוע קול ה' שלא ימותו אלא ואת תדבר
 20 אלינו וכו' וע"ז אמר ה' הטיבו כל אשר דברו מי יתן
 21 כו' היינו לפי שלא בחרו בבחי' רצוא לבד להכלל באור

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

- 4 וזהו הבאים ישרש יעקב, כי הנה יעקב הוא בחר
 5 שבאבות, הקול קול יעקב, ואין קורין אבות אלא
 6 לג' שהם אברהם יצחק ויעקב, וא"א לבא לבחי' יעקב
- 1 אם לא שיקדים תחלה בחי' אברהם ויצחק, והו"ע
 2 המשכת ג' קוין קו הימין קו השמאל ואמצעי, והוא
 3 כמ"ש בזהר בכ"י תקיעא בלבאי מסט' דא בהתבוננותו

20 א' בדבר ה' שמים נעשו הרי שחיות העולמות נמשך
 21 מבחי' דבר ה' ורוח פיו ופעם כ' כל אשר חפץ ה' עשה
 22 שנמשכו מבחי' חפץ ורצה"ע, רק הענין הוא שחומר
 23 הנבראים נמשכו מבחי' דבר הוי' והו"ע עשרה מאמרות
 24 ויאמר אלקים יהי רקיע שקאי רק על החומר לבד כי
 25 הרי לא נא' שם צורתו איך ומה היא, וצורת הנבראים
 26 הוא מבחי' חפץ ורצה"ע, ובכל דבר יש בו חומר וצורה
 27 כמו גוף ונפש שהגוף הוא החומר והנפש הוא צורתו
 28 של הגוף לבד צורת חומר הגוף שיש לו ג"כ, וכמ"ש
 29 וייצר ה' אלקים את האדם וייצר בב' ידי"ן, והנה
 30 במצות יש ג"כ חומר וצורה וכמ"ש בזוהר גופא
 31 דאורייתא לבושא דאורייתא נשמתא דאורייתא, גופא
 32 דאורייתא הם מעשה המצות כפ"מ, לבושא הוא בחי'
 33 פשוט התורה בגשמיות, נשמתא הוא פנימית הכוונה
 34 של המצות שהם צורתם והו"ע תענוג ופנימי' אא"ס
 35 שיתגלה ע"י מעשה המצות לע"ל כי טעמי מצות לא
 36 נתגלו כעת, וזהו יציץ ופרח ישראל שפריחתם וצמיחת
 37 המצות שיהי' אח"כ התגלות אא"ס ושייך לבחי'
 38 ישראל וכמ"ש יוצרך ישראל צורה וכנ"ל.

הבאים ישרש יעקב

בס"ד. יום ש"ק פ' שמות תור"ח לפ"ק

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

18 וע' בפע"ח שער ק"ש שעל המטה פ"א, ובק"ש הוא
 19 בחי' רמ"ח תיבין, שלכן כופלי' ה' אלקיכם אמת כו',
 20 והוא"ו הוא בחי' שית תיבין דיחודא דשמע ישראל.
 21 וי"ל ההפרש בין אלה לרומח כי במדות דנה"ב יש
 22 ב' בחי', הא' תאוות היתר, והב' תאוות איסור
 23 הנמשך מרע דנוגה, ולנגד בחי' הא' די להכותו
 24 בשבט שהוא בחי' אלה קולפא מקל, אבל נגד בחי'
 25 הב' צריך להחרימה מכל וכל ע"י חרב ורומח. וענין
 26 התריס הוא המגן להגן שלא יהרג ע"י החיצים שזורק
 27 עליו המנגד, וכן יובן ענין זה בעבודת ה' בתפילה
 28 ששעת צלותא הוא שעת קרבא צריך ללבוש טלית
 29 ותפילין שהם נעשי' למגן ומחסה מהמנגד שעומד
 30 לנגדו להפילו בתאוות והרהורי' רעי', ודוקא בעת
 31 ק"ש ותפלה שאז מתגבר יותר, וכדרך הנלחמי' זע"ז,
 32 ולכן לובשי' אז טלית ותפילין בהיות נודע כי ע"י
 33 מעהמ"צ ע"י נעשה לבושי' לנפש, וכן נעשי' לבושי'
 34 להגן מפני החיצים ואבני בליסטראות מהמנגד כו'.

לא יצא האיש לא בסיף

(ש"פ בשלח. ל"ב).

1 **ואלה שפי' בגמ' קולפא הוא מקל לרדות, הוא**
 2 **כמ"ש וגם אתה תדין את ביתי, בחי' דינא**
 3 **דמלכותא דינא, כי בדברי' לא יוסר עבד הוא הנה"ב,**
 4 **וצריך להכותה בשבט בחי' לעולם ירגיז אדם יצ"ט**
 5 **על יצה"ר, ופי' לעולם כי הרי תמיד יש לו בחי'**
 6 **הרוגז שהוא מצד הגבורה שאין לך אדם שאינו כלול**
 7 **מטו"ר, והרע היינו בחי' הרוגז והחימה, והכל הוא**
 8 **מסטרא דרע וכמארז"ל רע לשמי' ורע לבריות, והרוגז**
 9 **והכעס ישפוך על הרע שבו שיקצוף מאד ויחרה אפו**
 10 **למה הוא כך כו', וזהו בחי' הכלי זיין שנק' אלה**
 11 **שהוא מקל לרדות בו את הנה"ב שבאדם כו'. ובחי'**
 12 **רומח הוא בחי' ק"ש כמ"ש ויקח רמח בידו הוא**
 13 **בחי' רמ"ח תיבי' דק"ש, והיינו כמו שע"י הרומח**
 14 **הוא נטילת חיות האדם לגמרי, כך ע"י ק"ש מבטלי'**
 15 **ומחרימי' את בחי' הרע מכל וכל מבחי' עת אשר**
 16 **שלט האדם באדם כו', וזהו שפי' במאו"א אות ר'**
 17 **סט"ו רומח רמ"ח איברי' הכלולי' בוא"ו שהוא ז"א,**

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

39 ואם כן אין זה התחלפות הכחות. שהרי נשאר הגדר
 40 שראיה רואה את המהות ושמיעה (הבנה) את המציאות,
 41 אלא שבזמן מתן תורה, מהות העולם השתנה, שהחומר
 42 הגשמי הפסיק להיות המהות הגלויה של העולם, אלא
 43 האלוקות נהפכה להיות המהות. ולכן הראיה שגדרה
 44 לתפוס את המהות ראתה את הרוחניות, שהיא נהפכה
 45 להיות המהות באותו רגע. וכך גם השמיעה נשארה
 46 בגדרה שהיא קולטת את המציאות, אלא שבזמן מתן
 47 תורה, הגשמיות נהפכה להיות כביכול 'לא רלוונטית'
 48 ובחינת המציאות לבדה, ולכן השמיעה התייחסה למה
 49 שבדרך כלל 'נראה' שזה הגשמיות, שאז היתה בחינת
 50 המציאות לבדה.
 51 ולכאורה הסבר זה על מה שהיה במתן תורה זהו כענין
 52 מה שכתוב בספר של בינונים - תניא, חלק ב' - שער
 53 היחוד והאמונה¹⁸, אלמלא ניתנה רשות לעין לראות
 54 היתה רואה את דבר ה' המהווה את העולם והעולם היה
 55 בטל במציאות כו', וכמו שנתבאר במקום אחר¹⁹ כענין
 56 איזה חכם הרואה את הנולד, שפירושו הפנימי הוא
 57 שרואה את הנולד והמתהווה מאין ליש כו'.
 58 אך לפי זה - כלומר לפי ההסבר שהסברנו עכשיו במה
 59 שהיה במתן תורה, אמנם הגענו למסקנה שלא היתה
 60 התחלפות הכוחות כנ"ל, אך גם אין זה דוגמא
 61 להתערבות הכוחות והתאחדותם כפי שהם בכוחות
 62 העצמיים, כאמור לעיל, שהרי הוא כמו בהנשמה בעצם
 63 בכח הראיה ושמיעה שבה קודם התלבשותה בגוף -
 64 שגם אז המהות והמציאות שונים מכפי שמתגלים
 65 בנשמה לאחר התלבשותה בגוף, שהנשמה לפני
 66 שמתלבשת בגוף רואה את הרוחניות, כי זה המהות
 67 בעולם הרוחני, ואילו על הגשמיות היא רק שומעת, כי
 68 בעולם רוחני אין לזה מקום, במהותו של העולם ואין
 69 כאן גם התערבות הכחות כו'. - שהרי התערבות
 70 הכוחות פירושו שהם מתאחדים יחד, וכדוגמא זו ראינו
 71 שכל אחד משמש כפי מהותו וגדרו בלבד.
 72 אמנם יש לומר - מחדש הרבי נ"ע, שבמתן תורה היה
 73 גילוי מעבר למה שהנשמה רואה בעולם הרוחני, שלפי
 74 הנזכר לעיל הפירוש דרואין את הנשמע שקלטו את
 75 האלוקות באופן של ראייה הוא שהתחדשות היא בכח
 76 השמיעה, - כלומר יש כאן דבר מחדש בכוח השמיעה,

1 ונמצא מה שמחולקים שזה - ראייה, תופס דבר נשמי וזה
 2 שמיעה - הבנה - תופס דבר רוחני הרי זה התחלפות
 3 בעצם המהות שלהם כו'. שזה ההבדל המהותי והעצמי
 4 בין ראייה לשמיעה ולא רק הבדל בהתפשטות בלבד.
 5 ובמתן תורה שהיו רואין את הנשמע היינו שהראיה
 6 שבדרך כלל תופס את המהות תפס את המציאות ואילו
 7 שמיעה שבדרך כלל תופס את המציאות לבד תפס מהות
 8 הדבר כו' (דכפשוטו שראו את הקולות הרי זה רק
 9 בהציור שהראיה רואה דברים נוספים, ולפי הנזכר לעיל
 10 שהראיה קשורה למהות ושמיעה למציאות הרי זה
 11 במהות הכחות כו'), ואם כן הרי זה התחלפות הכחות.
 12 אך לפי זה אינו מובן מהו היתרון במה שראו המציאות
 13 כו'. - אם אנו מסיקים שהיה התחלפות הכוחות, לא
 14 מובן, מה התועלת לשנות את הגדר של הכוחות, לראות
 15 את המציאות ולשמוע את המהות? למה שהכח לא
 16 יתבטא כפי מהותו ועניינו?
 17 ומכח שאלה זו מבאר הרבי נ"ע את מה שהיה במתן
 18 תורה באופן אחר: הנה במקום אחר מבואר ענין היתרון
 19 בזה שרואין את הנשמע, שבזמן מתן תורה הם ראו את
 20 מה שבדרך כלל זה רק בבחינת שמיעה והבנה (רוחניות)
 21 ושמעו את מה שבדרך כלל זה בבחינת נראה (גשמיות).
 22 כלומר שבמתן תורה הם התקרבו לרוחניות והתרחקו
 23 מהגשמיות דבחינת הרוחניות המהווה את היש שהוא
 24 אצלינו ברחוק היינו רק בבחינת שמיעה והשגה מרחוק
 25 היה אצלם בבחינת ראייה מקרוב, וזה הפירוש "רואין
 26 את הקולות" - ראייה מוחשית באלוקות וברוחניות,
 27 שבדרך כלל זה רק באופן של קולות ושמיעה.
 28 וממילא גם להיפך, היה אצלם שומעין את הנראה היינו
 29 היש הגשמי שבדרך כלל הוא 'נראה' היה אצלם בבחינת
 30 שמיעה מרחוק כי כשנגלה הרוחניות נתבטל היש כו',
 31 והיינו שראו מהות האין האלקי המהווה שזהו אמיתית
 32 הדבר, והגשמי היה אצלם רק בבחינת שמיעת המציאות
 33 שהרי כאמת אינו מציאות אמיתי כו' כנודע, והיינו
 34 שישראל בזמן מתן תורה היו בדרגה שהיו צריכים לספר
 35 ולחדש להם שיש בכלל מציאות של עולם גשמי, כי
 36 הראיה שלהם ראתה רק אלוקות, והגשמיות אצלם
 37 היתה בבחינת שמיעה לבד - "אלוקות בפשיטות
 38 ומציאות בהתחדשות".

1 ולא רק שהוא קלט כפי שנשמה קולטת בעולם הרוחני.
 2 שהרי כח השמיעה במהותו קולט רק את המציאות לבד.
 3 והוא שבח השמיעה היה אצלם כמו כח הראיה בבחינת
 4 השגת המהות, זה שהצליח במתן תורה לקלוט ולהשיג
 5 את האלוקות באופן של מהות פנימית הרי זה חידוש
 6 ויציאת הכח מגדרו, והיינו לא בחינת ראייה לבד כי אם

שבת פרשת שלח תער"ב

והו עילי עין כי יש מע' בהשגה על הראי' שהיא בבחי' תפיסא בפנימי' יותר
 מהראי' כו', וכאשר ההשגה היא רק בבחי' מציאות לבד הרי מ"מ הראי'
 שהיא במהות הדבר ה"ו למע' מהשגה כו', אך כאשר גם ההשגה תהי'
 במהות הדבר תהי' למע' מבחי' הראי' כו', והו עילי עין למע' מבחי' עין
 כו', והו יהי' בתחוה"מ דאין דומה לך כו', וכמ"ש נחזי' לפניו ממש
 שתהי' השגה בבחי' מהוה"צ כו', כי הנשמות יהיו בבחי' עצמי' וההשגה
 תהי' עצמי' כו', והוא שיתעלו הנשמות יהיו בבחי' העליונה שבהמוצע
 דהיינו בחי' עצמות ח"ס כו' (ובשרשו הוא בחי' העלם העצמי כו', והיינו
 מה שהעצמו' נושא הכל בעצמו כו'), ותהי' ההשגה במהוה"צ א"ס כו', והיינו
 אחר שיתעלו בימהמ"ש בבחי' פנימי' ועצמי' ח"ס שתהי' ההשגה בבחי'
 השגת המהות דבחי' פנימיות ח"ס, יתעלו בתחוה"מ שתהי' ההשגה בבחי'
 מהוה"צ א"ס כו', והו אין דומה לך לך ממש כו', וידוע דהשגה הוא בחי'
 יש וכמ"ש להנחיל אוהבי יש, הנה לעתיד תהי' בבחי' יש האמיתי בבחי'
 עצמות א"ס כו' (וי"ל דראי' היא בחי' אין אמיתי והשגה בחי' יש האמיתי
 כו') (וגם בחי' ראי' חושי' שנת"ל ו"ל שתהי' בתחוה"מ דוקא כו'), וכ"ז הוא
 ע"י העבודה דעכשיו בבחינת ההעלם דמשרי' אחזה כו' בחי' השגה חושי'
 כ"כ, ע"י"ו יהי' לעתיד בתחוה"מ השגת המהות ממש כו'.

19. ראה תניא לקוטי אמרים פרק מ"ג: ואיזהו חכם הרואה את
 תולד פי' שרואה כל דבר איך נולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' ורוח פיו
 ית' כמ"ש וברוח פיו כל צבאם ואי לזאת הרי השמים והארץ וכל צבאם
 בטלים במציאות ממש בדבר ה' ורוח פיו וכלא ממש חשיבי ואין ואפס
 ממש כביטול אור וזו השמש בגוף השמש עצמה.

20. תפילת הימים הנוראים.

21. על פי שולי הגיליון, וזה לשונו שם: דהנה השגה דעכשיו
 היא בבחי' מציאות לבד דבמהות הדבר אינו שייך השגה כ"א ראי' כו',
 וכידוע ההפרש בין ראי' לשמיעה כו', אך ההשגה דלעתיד ידוע שתהי'
 השגת המהות ממש וכמו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויבין דוקא בבחי'
 השגה, וההשגה תהי' כי אתה יצרתו בבחי' המהות כו', וי"ל דהנה חו"ב
 שניהם מקורם מבחי' ח"ס כנודע, ומבחי' חיצוני' ח"ס הוא שהשגה היא
 בבחי' מציאות לבד ורק ראי' היא בבחי' המהות כו', אבל בבחי' פנימי'
 ח"ס גם ההשגה היא בבחי' עצמו' ומהות הדבר, דלהיות שבכללות
 בחי' פנימי' ח"ס הוא בחי' עצמות דבר גם ההשגה דשם היא בבחי' השגת
 המהות כו', ועכשיו אין אנו יודעים איך הוא השגת המהות כי יהי' בבחי'
 התחדשות כו' (רק מעין יצור בזה יכול להיות מענין השגה מוחשי' שנת"ל).

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

1 פירוש ב': אם רוח – היצה"ר – הוא המושל, מקומך הטוב – התורה, אל תנח – כי
 2 התורה רפואה לעולם, מתשת כח נפה"ב ומחזקת נפה"א. בתורה – ג' דרגות: א' יגיעה
 3 בתורה, יגעת ומצאת. ב' ירושה, מורשה קהלת יעקב, בלי שום יגיעה. ג' מתנה, שתלויה
 4 בבחירת הנותן

5 וְעַתָּה צְרִיף לְהַכִּין פְּרוּשׁ הַפְּרָגוֹם יִנְתֵּן, "אם רוח
 6 המושל", שִׁמְפָּרֵשׁ עַל יִצְרָר הָרַע, "דָּאִין רוּחָא
 7 דִּיִּצְרָא בִישָׁא מִתַּל בְּךָ"^א, דְּבַעוּלָם הִנֵּה שְׁהוּא מְקוּם
 8 הַחֲשָׁף וְהַאֲפֵלָה, וּבִפְרָט בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת דְּהַחֲשָׁף כִּסְפָה
 9 אַרְץ, אֲזֵ הִנֵּה חֲסֵי־שְׁלוֹם הַיִּצְרָר הָרַע הוּא הַמוֹשֵׁל, וְעוֹד
 10 יוֹתֵר כִּי "מִתְגַּבֵּר לְמַסַּק עֲלֵךְ"^ב, דִּיִּצְרוּ שֶׁל אָדָם מִתְגַּבֵּר
 11 עֲלָיו בְּכָל יוֹם, הִנֵּה מְקוֹמָךְ אֵל תַּנַּח, "אַתְרָךְ טַב דִּי
 12 הוֹיָתָא נְהַג לְמִיקָם בֵּיה לָא תִשְׁבַּק", דְּאַתְרָךְ טַב"י הוּא
 13 מְקוּם הַתּוֹרָה, כִּי מְרַפָּא כו', "אַרוֹם פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא

14 אַתְבְּרִיאוּ אָסוּ לְעֲלָמָא"^י כו', דְּדַכְרֵי תוֹרָה הֵם רְפוּאָה
 15 לְהַעֲלֵם וְהַהֲסֵתֵר שֶׁל הָעוֹלָם, וְעַל יְדֵי הַהֲתַחֲזָקוּת
 16 בְּמְקוֹם הַטוֹב הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה יִנְיַח חֲטָאִים גְּדוֹלִים.
 17 וְהַעֲנֵן הוּא, דְּהִנֵּה אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל (סְפָה נִב, ב) "אם
 18 פָּגַע בְּךָ מְגוּל זֶה (יִצְרָר הָרַע, רִש"י) מְשַׁכְּהוּ לְבֵית
 19 הַמְּדַרְשׁ", דְּהַתּוֹרָה הִיא רְפוּאָה שִׁמְרַפָּא אֶת הַנֶּפֶשׁ
 20 הַבְּהֵמִית, וְגַם בְּזֶה שְׁנֵי עֲנִינִים, הָרָאוּן שְׁהִיא מְרַפָּה
 21 לְשׁוֹן רַפְיוֹן, וְהַשְׁנֵי שְׁהִיא לְשׁוֹן רְפוּאָה, דְּהַנֶּפֶשׁ
 22 הַאֲלֵקִית מִתְלַבֶּשֶׁת בְּהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וּבַהֲתַלְבְּשׁוֹת זֶה

יא. שאם רוח היצר הרע מושל בך. יב. לעלות עליך. יג. מקומך הטוב שהיית נוהג לעמוד בו לא תעזוב, ש"מקומך הטוב".
 יד. כי דברי התורה נבראו רפואה לעולם.

29 התורה היא הידיעה שבתורה, והידיעה באה ביגיעה
 30 דוקא, דייעושה למחכה לו, ואימת בזהר "למאן דמדניק
 31 במלי דחכמתא"י, דבכדי להבין ולהשיג עמקי התורה
 32 הוא על ידי היגיעה, וכמאמר "יגיעתי ומצאתי", דבלא
 33 יגיעה אי אפשר לבא לזה, ולכן מי שהוא חריף, ונהגם
 34 שבתריפותו הוא יודע ומשיג, ומכל מקום אין זה בערף
 35 כלל כמו מי שהוא עמקן, ומה שכתוב "מורשה קהלת
 36 יעקב", דיש בחינה ומדרגה בתורה שהיא בבחינת
 37 ירושה, דירושיה הרי היא בלא שום טרח ויגיעה כלל,
 38 ועוד זאת, דכל היורשים (על פי התורה) הם שוים, וגם
 39 בלתי בחירת המוריש, וכהא דאימת (בבא בתרא פרק ח
 40 משנה ה) "האומר איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא
 41 אמר פלוס, שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה",
 42 שהירושיה הוא בלתי בחירת המוריש. והמדרגה
 43 השלישית שבתורה היא ענין המתנה, דמתנה אינה
 44 בשביל עבודה ויגיעה, דאז הוי שכר חלף העבודה,
 45 ומתנה אינה שכר, ומכל מקום אינה באה בלי שום
 46 עבודה כלל, וכמאמר "אי לאו דעביד ניחא לנפשיה לא
 47 הוי יהיב ליה"י, ותלוי בבחירת הנותן ובקרויב דעתו,
 48 והראיה שיש חלוקים באפן קרויב דעת נותן המתנה,
 49 וכמו שנואָה במוחש, דאינו דומה מי הוא העושה
 50 הקורת רוח, אם הוא איש זר או שהוא בנו או קרובו,
 51 דמנה הוי הוראה דלכד הקורת רוח מעצם הדבר הרי
 52 יש קרויב הדעת, ותלוי בבחירת הנותן. ואם פן שלשה
 53 מדרגות אלו הם חלוקים בעצם ענינם, דבהראשון הרי
 54 הוא רק בעבודה ושכר, ונשני בענין הירושיה שבא
 55 שלא ביגיעה ולכל היורשים בשונה בלתי בחירת
 56 המוריש, והשלישי במתנה דתלוי בבחירת הנותן.

י"ב ו"ג תתנו. תרצ"ה

1 הרי כחות הנפש האלקית הם בהתגלות בהנפש
 2 הבהמית, הנה התורה נקראת עז ותושיה, שמתשת כח
 3 הנפש הבהמית ונותנת כח בהנפש האלקית, וכמו
 4 שכתוב (תהלים כט, יא) "ה' עז לעמו יתן", ותרנגם "ה'
 5 אורימתא לעמיה יחיב"י, והינו שהתורה נותנת כח
 6 בהנפש האלקית שתתגבר על הנפש הבהמית, ואז
 7 נחלש הכח המתאווה דנפש הבהמית. והנה בהעבודה
 8 דתורה הרי מצינו שלשה ענינים, דכתיב (דברים לג, ד)
 9 "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", שהתורה
 10 היא ירושה, ולפעמים מצינו דאמרו (אבות פ"ב ב משנה
 11 יב) "התקן עצמך ללמוד תורה, שאינה ירושה לך", וזה
 12 סותר למה שכתוב "מורשה קהלת יעקב", שהרי אינה
 13 ירושה לך, ופרש רש"י "אל תאמר הואיל ואבא חכם
 14 גדול הנה אף אני אהיה כמו כן בלי שום טרח", ואם
 15 פן למה צריכים יגיעה. ומצינו עוד ענין שלישי, והוא
 16 שהתורה נקראת מתנה, ולכן אנו מברכין עליה "נותן
 17 התורה", דתורה היא בחינת מתנה, וכדאימת במדרש
 18 רבה (פראשית פרשה ו) שלשה דברים מתנה לעולם,
 19 התורה, מאורות והגשמים. דשלשה ענינים אלו
 20 שבתורה הם שלש מדרגות חלוקות בעצם ענינם, דמה
 21 שאמרו התקן עצמך ללמוד תורה, הנה מלכד זאת
 22 שפרשו הכנה מלשון "הכון לקראת אלקיך" (עמוס ד,
 23 יב) ותרנגם "אתקשט לקבלא אילפן אורימתא"י, הנה
 24 עוד זאת שצריך עבודה ויגיעה גדולה, (וכמו שפרש
 25 ברבנו יונה: "התקן עצמך במדות טובות כדי שתלמוד את
 26 התורה ותגיע אל מצלת החסידות") לפי שאינה ירושה
 27 לך, דאינו דומה כמו בענין הירושיה שבא לאדם בלא
 28 טרח ויגיעה, אלא שצריך יגיעה, דהנה מצות למוד

טו.ה' - תורה לעמו נתן. טז. התכונן לקבל לימוד התורה. יז. למי שמדייק בדברי החכמה (התורה). יח. אם לא שעשה נחת רוח לנפשו, לא היה נותן לו (המתנה).

לקוטי דיבורים

9 מטרת התכנסותינו היא חגה הגדול של התורה
 10 התמימה, חגיגת מרכז הישיבות "תומכי תמימים
 11 ליובאוויטש".
 12 לא אתעבב לשבח את העבודה הגדולה של תורה
 13 ויראת שמים ומדות טובות שמרכז ישיבות "תומכי
 14 תמימים ליובאוויטש" הצליח ב"ה לבצע, בתקופה כה
 15 קצרה יחסית, בישיבות וחדרי התורה המסועפים שלו
 16 ובכך הרים את קרן התורה ברוח ישראל סבא,

1 ב. אני, ככל אחד המודאג ביותר בגלל המצב
 2 החמור הכללי של בני ישראל, גם במדינתנו כאן,
 3 מוכרחני לדבר, על מה שאנו מוכרחים לעשות כדי
 4 למנוע בעזה"י ולכל הפחות להקל את המצב החמור
 5 עד שתזרח השמש היהודית בגאולה שלימה.
 6 אך, אעשה זאת אי"ה במאמר הנעילה. כעת
 7 ברצוני להעיר את תשומת לב המתכנסים החשובים
 8 על כוונת התכנסותינו הנוכחית.

1 כמורה דרך ו"נותן הטון" בכל הישיבות החרדיות
 2 הקיימות מכבר בארץ זו. הרי דברים אלה מדברים
 3 בעד עצמם.
 4 ברצוני להתעכב על המצב הפיננסי הקשה של
 5 מרכז ישיבות "תומכי תמימים ליובאוויטש" החייב
 6 להינצל בעוד מועד. אומר אני לכם, נאספים נכבדים,
 7 ובאמצעותכם אל היהדות האמריקאית:
 8 אנו, מנהיגי מרכז ישיבות "תומכי תמימים
 9 ליובאוויטש", מוסרים כוחותינו וזמננו במאמצים
 10 הגדולים ביותר לטובתכם, בשביל חיי משפחותיכם,
 11 שכן, קיומו של עם ישראל הוא התורה.
 12 לא באתי לארץ זו לשם בטחוני האישי וטובתי

13 הגופנית. בואי לארץ זו הוא שליחות ההשגחה
 14 העליונה לעשות, בעזה"י, את אמריקה למקום תורה
 15 על ידי הרבצת תורה ביראת שמים והצלת החינוך
 16 הכשר, פונה אני אליכם: תנו לי האפשרות לקיים
 17 שליחותי.
 18 בתקוה שהמנהיגים הנכבדים של אסיפה זו
 19 והאורחים הנכבדים יצילו במדה הטובה ביותר, את
 20 מרכז ישיבות "תומכי תמימים ליובאוויטש" ממצבו
 21 הפיננסי הקשה ויאפשרו לבצע את התכניות
 22 התורניות שהכין מרכז ישיבות "תומכי תמימים
 23 ליובאוויטש" - מעניק אני לכם את ברכתי.

י"ד אייר, פסח שני, ה'תש"ד

יומן כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

1 בין הסיפורים אשר סיפר הישיש רא"ד אתכסיא, סיפר על אודות חגיגת חג ל"ג בעומר בשנת
 2 תר"ד בליובאוויטש³⁰.

3 וזה דבר הסיפור:

4 משנה הראשונה שקבע כ"ק אדמו"ר העברט את משכנו בעיר ליובאוויטש – בשנת תקע"ד
 5 – חידש את המנהג הקדום לחוג את חג ל"ג בעומר על פני השדה מחוץ לעיר³¹, בעריכת סעודה
 6 קלה, שתיית משקה ואכילת ביצים מבושלות ובניגונים ובריקודים, ובאמצע הסעודה או בסופה
 7 הי' בא כ"ק אדמו"ר ואומר מאמר חסידות והי' מצוה לזקני החסידים לספר לפניו את אשר
 8 זוכרים ממנהגי חגיגת ל"ג בעומר בשנים שעברו, עניני התורה שיחות והסיפורים שדברו אז.
 9 ואחרי אשר נסע כ"ק אדמו"ר היו החסידים מטיבים את לבם ושמחים כל היום עד לפנות ערב.
 10 וכשנתיישבו חוכרי הכפרים, החסידים ר' שלמה בר' שמשון ור' יוסף מיכאל בר' פייוש משה,
 11 בסביבות ליובאוויטש, נקבע מנהג חגיגת ל"ג בעומר בסעודות גדולות.

12 תחלת מרחשון תר"ד בא ציר מיוחד לחסידי נעוועל ובידו מכתב כללי מהשוד"ר הרה"ח
 13 ר' יוסף³² בן הח' הרב וכו' ר' יששכר דוב³³ בפקודת כ"ק אדמו"ר אשר החסידים לא יבואו
 14 לליובאוויטש ולא יכתבו מכתבים להתם, ויספר בארוכה ע"ד המלשינות של המשכילים בוויילנא.

15 כל החורף עבר עלינו, חסידי נעוועל והגליל, ועל כל החסידים בכל מרחבי המדינה ברוב צער
 16 ויסורי הנפש, עד אשר בתחלת ניסן נתברר דבר המלשינות והותרה הנסיעה לליובאוויטש והלכנו
 17 הרבה מנינים מחסידי נעוועל, וגם מחותני ר' אלי' יוסף דיניג ואני ובני ישראל הלכנו עמהם.

18
 19 (ט) מתלמידי אדמו"ר הזקן ואח"כ מחסידי אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצמח צדק. – חתנו של הרה"ח וכו' ר' נח אבי אביו של
 20 הצמח צדק³².

(32) ראה בית רבי ח"א פכ"ו (עד, ב). ובספר השיחות תרצ"ט
 ע' 352 ששם אשתו הייתה ריזיל.
 (33) אודות ר' יששכר דוב – ראה ספר השיחות תש"ח ע'
 230. וש"נ.

(30) הנ"ל בתחילת הרשימה (ע' ז ואילך).
 (31) ראה גם רשימה שבהערה 13 (הועתק ב"היום יום" יח
 אייר, לג בעומר). וראה ע"ד ל"ג בעומר תקע"ד אצל אדמו"ר
 האמצעי - ספר השיחות תרצ"ז ע' 171.

- 1 מאז התיישבו החסידים ר' שלמה ור' יוסף מיכאל הנ"ל סביבות ליובאוויטש קבעו את
2 התחלת חגיגת ל"ג בעומר מאחר תפלת שחרית ל"ב בעומר.
- 3 בשנה ההיא חל ל"ב בעומר ביום השני שהי' תענית שני בתרא שרוב החסידים נהגו
4 להתענות, והוא תענית ציבור. גדולי ההוראה רי"א מהאמליע, רי"א מוויטעבסק ור"נ מדובראָוונא
5 כהוראת שעה בשמחה דרבים התירו להפסיק את התענית אחר מנחה גדולה, והחסיד ר"ה
6 מפאריטש לא הפסיק את תעניתו.
- 7 במסיבה ההיא הוכיח הרי"א מהאמליא את הר"ה מפאריטש על אשר מרבה בהידורי'
8 ובזהירות יתרה על המדה, כי מעקרי העבודה הוא ללכת בדרך המיצוע כמו שהחליטו חכמי
9 המחקר³⁴ אשר אין יתרון לאחד מן הצדדים גם לא אל קצה היותר נעלה, אלא אל הממוצע והוא
10 האושר האמיתי.
- 11 הרי"א ביאר מאמר חכמי המחקר באופן נפלא בהסבירו את הכתוב³⁵ צדיק הוי' צדקות אהב
12 ישר יחזו פנימו, המעולה הוא משובח בכל עת ובכל מקום ובכל ענין, אבל הוא עלול הירידה
13 והנפילה ולפעמים גם באופן פתאומי, כי רשע מכתיר את הצדיק³⁶, אבל הממוצע אין לו הפכי
14 לכן הוא האושר האמיתי להיותו מבוסס בהוה ומבוא³⁷ למעלה משובחת חזקה נטועה ביתד בל
15 תמוט.
- 16 צדיק הוי' צדקות אהב, הא"ס בהתלבשותו באורות ותוארי ההלבשה הנה התואר הצדיק,
17 אוא"ס שבבחינת צדיק כביכול אוהב הצדקות, שהם המעולים ומשובחים ביותר אבל ישר יחזו
18 פנימו, אלו ההולכים בדרך המיצוע הנה הם הרואים ומקבלים את פנימי' האור, להיות כי גילוי
19 האור פנימי בא בהכנת הכלי, בסוד כלים מרובים דתיקון.
- 20 הר"ה מפאריטש התנצל במאד שאינו עושה זאת מפני היהורא וגסות הרוח, ומתוך בכי רב
21 סיפר את תהלוכות ימי חייו עד אשר בא למורו ורבו הרה"צ ר' מרדכי זצ"ל מטשערנאָביל,
22 והשתלשלות בואו להכנס תחת כנפי תורת חסידות חב"ד.
- 23 כשהי' בן ארבע עשרה שנה התחיל ללמוד ספרי הקבלה ולהתפלל בכוונות האריז"ל ויעסוק
24 בתעניות וסיגופים, וכשהי' בן שמונה עשרה³⁸ ראה בפעם הראשונה את אור קדושת כ"ק הרה"צ
25 ר' מרדכי מטשערנאָביל, וידבק בו ללכת בדרכי החסידות³⁹.
- 26 כשנסע כ"ק אדמו"ר הזקן בשנת תקע"א לווּאָלין. הנה בחזירתו עבר דרך גליל מאָזיר ואלפי
27 אנשים נתקבצו בכל עיר ומושב אשר נתעכב שמה.
- 28 ובאחד מבתי המלון – קרעטשמע – שנתאספו שמה כחמשים מנינים איש הי' גם הוא –
29 הר"ה – ביניהם ושם זכה לשמוע⁴⁰ אמרי קדש הקדשים שאמר כ"ק אדמו"ר:

* * *

פרקים" שבהערה 11).

39) ראה אגרות-קודש ח"ג ס"ע שכת ואילך.

40) ר' הלל לא ראה את אדמו"ר הזקן כי אם שמע את הוד

קולו – ראה אגרות קודש שם. ספר השיחות תרח"ץ ע' 276.

וש"נ.

34) ראה רמב"ם הל' דעות פ"א.

35) תהלים יא, ז.

36) חבקוק א, ד.

37) ומבוא: אוצ"ל: ומביא.

38) בן שמונה עשרה שנה - כנראה שהוא טעות הדפוס, כי

בסיפור זה עצמו משמע שזה הי' קודם שנת תקע"א ("ראשי

1 לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצה"ר⁴¹ שנאמר⁴¹ רגזו ואל תחטאו, אי אזיל מוטב ואם לאו
 2 יעסוק בתו' שנא'⁴¹ אמרו בלבבכם, אי אזיל מוטב וא"ל יקרא ק"ש, שנא'⁴¹ על משכבכם, אי אזיל
 3 מוטב וא"ל יזכור לו יום המיתה שנא'⁴¹ ודומו סלה, ארבע מדות באדם⁴², והם מדות והנהגת
 4 בנ"א מצד טבע תולדותם, שלי שלי ושליך שליך, שהנה"א אינה מתלבשת בהנה"ב לבררו ולזככו,
 5 אלא שאינו מניחו כלל להגיד איזה דיעה והנהגה בהעיר קטנה⁴³ כי כל הדיעה וההנהגה הוא
 6 כולו שלי. והיא מדה בינונית שהיא עבודת הבינוני'. שלי שלך ושליך שלי, הוא כאשר הנה"א
 7 מתלבשת בהנה"ב לזככה ולבררה ומשתמשת במעלת הכח והתוקף שבנה"ב כמ"ש⁴⁴ ורב תבואות
 8 בכח שור, הנה הוא עם הארץ שמבררים ומטהרים את הארץ. שלי שלך ושליך שליך, דע"י
 9 שהנה"א מבררת ומזככת את הנה"ב הנה עי"ז נעשה יתרון בהנה"א, דזהו שלי שלך, דהעלי'
 10 שנעשה בהנה"ב ע"י עבודת המדות דנה"א, ושליך שלי, היתרון שנעשה בהנה"א ע"י עבודה זו,
 11 אבל מעלת החסיד הוא שמתחסד עם קונו עם קן דילי⁴⁵ ואינו חושב אודות היתרון שנעשה
 12 בו מצד עבודה זו, דזהו שלי שלך ושליך שלך, וכל כוונתו הוא אך ורק שתושלם הכוונה העליונה.
 13 שליך שלי ושלי שלי, דמי שעובד רק בשביל היתרון שנעשה בו בנפשו האלקית ע"י עבודתו,
 14 הנה הגם שהוא פועל ישועות בנפשו בעליות גדולות, אבל בכ"ז הנה חומריות העולם נשאר
 15 בגשמיותו. וזהו⁴⁶ רש"ע שהרע יש לו חיות וקיום מהשי"ן כנודע"ב.

16 והנה כל זה היא העבודה במדות בני אדם, ויש עבודה גדולה מזו והיא בהמדות שבדיעות
 17 והעבודה בדיעה עצמה. והיינו ב' אופני העבודה בעבודת השי"ת במדות שבשכל, ובשכל עצמו
 18 שלמעלה מענין המדות. דמדות שבשכל הגם שהם למעלה במעלה ומדריגה לגבי המדות שבלב,
 19 דמדות שבלב הן התפעלות בתנועה ממשית ובהרגש בשר הלב בחסד וגבורה והתפארות או
 20 באהבה ושנאה בהזדעזעות ורעידת גופו, אבל מדות שבשכל הגם שענינם בהתפעלות אמנם הן
 21 התפעלות שכלית, הגם שהוא שכלי אינו בערך ענין השכל והידיעה בהתקשרות בהמושג.

(כ) ברכות ה, א. גירסת השי"ס היא: אם נצחו מוטב כו'. אבל בעין יעקב נמצא: אי אזיל מוטב כו'. וראה ג"כ בילקוט שמעוני תהלים ד.

והנה בכמה מקומות בדא"ח מביאים מארז"ל בגירסא בלתי רגילה, והוא בשתי פנים: א) הגירסא שאינה רגילה מדויקת יותר.
 ב) שתי הגירסות מדויקות, אבל להענין המתבאר במקום זה מתאים מארז"ל המובא כפי פירושו ע"פ הגירסא האינה רגילה דוקא.
 וי"ל אשר כאן הוא באופן השני, דהנה מארז"ל לעולם ירגיז כו' יש לפרשו: א) בכל עת שרואה שיצרו הרע מתגבר ח"ו עליו, וצריך
 להלחם עמו שלא ישלוט באברי הגוף, וכמו שנתבאר בארוכה בתיניא פרק כט"לא. ומובן אשר עפ"ז צ"ל: אם נצחו מוטב כו'. ב) לעולם
 ירגיז, כפשוטו. היינו תמיד (לקו"ת פ' שלח ד"ה בפי' נסכים פי"ג [מא, א]), והמרגיז הוא אדם, מדריגה היותר גדולה (לקו"ת פ' תזריע
 ד"ה אדם כי יהי' [כב, ב]), ואין שייך לומר שהיצה"ר לוחם עמו בפועל וצריך לנצח המלחמה. אלא שתכלית ההרגזה היא שלא יוכל
 להכשילו. – וכן מפרש לעולם ירגיז כו' כאן, וכמושי"כ בפנים. ומובן אשר לפי' זה מתאמת הגירסא: אי אזיל מוטב כו'.

(כא) ראה לעיל בשיחה הערה א [לקו"ד ח"ג תקטו, א. ספר השיחות תשי"ח ע' 225 הערה 456].
 (כב) סידור הארז"ל בהגדה פיסקא הקחה את שיניו. קהלת יעקב מעי' רשע. ועיגי"כ זח"א נז, א.

לי ולא לו כו'. ולכאו' צ"ל דהלא לעולם עצת התורה הוא בדרך
 קירוב דוקא, לקרב הנשמות בכירורי הניצוצות, ומה שנתנה כאן
 שהוא בדרך ריחוק. אך הענין הוא ע"ד שאמר כ"ק רבינו האמצעי
 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ועכ"י, ואף אתה הקחה את שניו כו' הוא
 שיקח אצל הרשע את השי"ן ממנו, וישאר ר"ע, ורע אין לו קיום
 מצ"ע ויתבטל ממילא, ולקחת השי"ן ממנו הוא בירור הטוב,
 ובירור זה צ"ל בדרך קירוב דוקא כמשפט התורה, תוכו אכל
 וקליפתו זרק כו' [ראה חגיגה טו, ב], וזהו לי ולא לו כו' דמה
 שהוא טוב צ"ל לי שיבררו ויורגש בנפש וכח המברר כו'. וראה
 גם סה"מ תרס"ח ע' רסו. אגרות-קודש ח"ג ע' תכ. ספר השיחות
 תרצ"ט ע' 323.

41 תהלים ד, ה.

42 אבות פ"ה מ"י.

43 קהלת ט, יד. נדרים לב, ב. תניא פ"ט (יד, א).

44 משלי יד, ד. וראה לקו"ת האוינו עה, ריש ע"ד. ובכ"מ.

45 וז"ל: להעיר ממרו"ל (זח"ב קיד, ב. זח"ג רכב, ב. רפא,

א. הקדמת ת"ז בתחלתו) איזהו חסיד המתחסד עם קונו
 ועפמשנ"ת בתיניא ספ"י. ועיגי"כ בתורת שלום ספר השיחות ע'
 182 ואילך [בהוצאת תשי"ז ואילך – ע' 178 ואילך].

46 ראה רשימת רבינו – ר"ד כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע

ליל ב' דחג הפסח תרס"ט (סה"מ תרס"ט ע' רפה [בהוצאת

תשס"ז]): רשע מה הוא אומר כו' ואף אתה הקחה את שניו כו'

1 וזהו לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצה"ר, דבעבודת השי"ת ישנם ג"כ ארבעה אופני עובדים
 2 בארבעה דרכי עבודה. ישנם עובדי הוי"ו והם צדיקים המקושרים לאלקות ועוסקים בתורה, וישנם
 3 בעלי תורה והם מדרי' הבינונים, וישנם בעלי מדות ועבודתם באהוי"ר שכליים ועיקרם בעבודה
 4 מאהבה, וישנם יראי אלקים מפני הדין והמשפט בעונש גיהנם או בהעדר השכר הנפלא בעוה"ב.
 5 וטבעי בני אדם להיות מוטעים במעמדם ומצבם, וזהו לעולם ירגיז אדם, שהוא בעלי השכלה
 6 והשגה³⁰, ידע שגם מי שהוא במדרי' צדיק צריך שמירה מהיצה"ר שלא יכשילו פתאום. ולכן
 7 צריך להרגיזו תמיד ולהשגיח עליו. והבינונים צריכים לעסוק בתורה תמיד להנצל מהיצה"ר.
 8 ובעלי מדות העובדים את הוי"ו באהוי"ר צריכים להתעסק בעבודה דק"ש שהיא ההתבוננות בהוי"
 9 אחד, ויראי אלקים³¹ עבודתם בזכרון יום המיתה אשר שם לא יועיל ענין התשובה ורק היום⁴⁷
 10 לעשותם³².

כג) לקוי"ת שה"ש ד"ה צאו"ר (השגן) פ"ב [כה, א]. ד"ה חביב אדם דל"ג בעומר, ש"ת [סה"מ הי"ש"ת ע"י 95 ואילך]. ועוד.
 כד) להעיר מההקדמה לדרך חיים. קונטרס התפלה פ"ב.

כה) ע"פ משני"ת בפנים, אין מקום מעיקרא לקושיות המפרשים בברכות שם: א) מפני מה לא יזכיר לו תיכף מתחלה יום המיתה
 – וע"פ הנ"ל מובן, כי זהו רק עבודה זיראה תתאה. ב) אם לא הועיל העסק בתורה איך יועיל קריאת שמע שאינה אלא פרשה בתורה.
 ויעוין בתורת שלום ספר השיחות ע"י 129 ואילך [בהוצאת תשי"ז ואילך – ע"י 136 ואילך] באריכות, דנשמות גבוהות ביותר עיקר
 בירורם הוא מוחא - תורה, נשמות נמוכות מהם אין זה פועל בהם הבירור ועיקר בירורם הוא לבא - תפלה וכו'.
 וע"פ זה יומתק ג"כ אריכות לשון השי"ס. דלכאורה הול"ל: לעולם ירגיז כו' תחטאו, אי לא אזיל יעסוק בתורה כו' בלבבכם, אי לא
 אזיל יקרא ק"ש כו' – ומה משמיענו בזה דאי אזיל – מוטב. וע"פ הנ"ל מבואר דדבר גדול קמ"ל, דאי הרגיז ואזיל מוטב – ה"ז
 הוכחה שהוא מאלו המקושרים לאלקות כו'. וא"ל אזיל ועסיק בתורה ואזיל מוטב – ה"ז הוכחה שהוא מסוג השני הנ"ל וכו'.

(47) ואתחנן ז, יא ובפרש"י. עירובין כב, א.

אגרות קודש

3 שאלת ר' משה גארדאן מהאנאויץ, טוב יותר אשר ידור [אמצע מ"ח תרפ"ב]
 4 בהכפר, אמנם הבית דירה קטנה שאצל הבית החיים לא ב"ה
 5 יסתור ולא ימכור, והשי"ת יתן לו פרנסה טובה. יזהרנו
 6 על נתינת והפרשת מעשר, ויתן לו השי"ת ברכה מרובה. התמים מו"ה יחיאל מיכל שי"
 7 בשם. 1 שלום וברכה
 2 במענה על מכתבו מעש"ק נצבי" שנתקבל עתה, ע"ד 2

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

פרק ה משנה ה

עֲשֶׂה נְסִים וְנַעֲשֵׂה לְאַבְוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מִרִּיחַ בֶּשֶׂר הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בֶּשֶׂר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זְבוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אֲרַע קָרִי לְכַתּוֹן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָבוּ גַשְׁמִים אִשׁ שֶׁל עֵצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשָׂן, וְלֹא נִמְצָא פְסוּל בְּעֵמֶר וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְחוּם, וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחִבְרוֹ צַר לִי הַמָּקוֹם שְׂאֵלֵין בִּירוּשָׁלַיִם:

נקודות משיחות קודש

ואם כי לכאורה אפשר להשמר גם מנחש ועקרב על ידי שירצפו קרקע הבתים באבנים, הרי בבית המקדש הי' צריך להיות עפר (כדלקמן), ואף על פי כן לא הזיק שם נחש או עקרב; ומזה נמשך הנס לירושלים כולה, ששם נוגע הנס ביותר, כי קרוב לומר שלא ריצפו את הבתים באבנים מחמת האיסור שהשתחוואה על רצפת אבנים¹⁰.

א) אמרו רז"ל¹¹ "ומקום הי' שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה כו' ונוטל עפר כו'" (ואף שהי' מכוסה בטבלא, הרי הוא צריך לפותחה, ומעולם לא הי' נחש ועקרב – שזיק – תחתיה). ב) השיתין (חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים) היו "חלולין ויורדין עד התהום"¹². ג) "אבן היתה בקדש הקדשים כמערכו (דמונה על עפר – כנראה במוחש) שעלי' הי' הארון מונח"¹³. ד) תחת המקדש היו צריכים להיות מערות ומחילין (מפני הטומאה)¹⁴. ה) מדלא נתפרש להיפך, יש לומר דהאוטם (שש אמות התחתונות דהיכל) הי' עפר (וכלשון במפרשים – עפרורית)¹⁵.

ולא עוד, אלא שעיקר קדושת הרצפה הי' דוקא בעפר, שזהו הענין דאבן שנעקרה חוצצת (לעפר שהוא) תחתיה¹⁶.

והנה אי אפשר שבמשך כל הזמן לא נעקרה אבן כמה וכמה פעמים, ובכל זאת לא הזיק שם נחש ועקרב מעולם.

ב. (בפנימיות הענינים). נחש ארסו חס¹⁷, ובעבודה ענינו חמימות והתפעלות בעניני העולם; ואילו עקרב ארסו קר¹⁸, היינו קרירות לעניני קדושה. ו"עקרב" גרוע בהרבה מ"נחש", כי כללות ענין החמימות וההתפעלות באה מקדושה, ככתוב¹⁹ "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא", ולכן אפשר להפכו לטוב; ואילו ענין הקרירות הוא ההיפך המוחלט של קדושה.

וזהו "לא הזיק נחש ועקרב בירושלים": מצד שלימות היראה²⁰ אין נתינת מקום לחמימות ד"נחש" ועל אחת כמה וכמה לקרירות ד"עקרב"²¹.

צריך ביאור: פתח התנא בנסי המקדש וסיים בנסי ירושלים¹. והביאור בזה:

א. נסים אלו באו בסיבת הקרבנות בבית המקדש.

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים – נס זה קרה בכדי שלא לפגוע בשמחת החג, הקשורה בקרבנות שבבית המקדש. ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים – המקריב קרבן חייב ללון בירושלים, וכתוצאה מכך הי' צורך בנס זה. ב. מקומם המקורי של נסים אלו הי' בבית המקדש, ומשם נמשכו ונתפשטו לעיר המקדש כולה.

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים – "נחש" רומז לפירוד ושנאת חנם, ככתוב² "ואיבה אשית בינך ובין האשה", ואילו ירושלים היא ההיפך מזה, וכמאמר רז"ל על הפסוק³ "ירושלים הבנויה כעיר שחוכרה לה יחדיו" – "עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים". וכשם שלא הי' מקום בירושלים לאש המחלוקת של "נחש" ד"ארסו חס"⁴, כך לא הי' מקום לפירוד באופן של קרירות, המרומז ב"עקרב" ש"ארסו קר"⁵. וענין זה מקורו בבית המקדש, כי זה שירושלים היא עיר שעושה כל ישראל חברים הוא "בלבד בשעה ששם עלו שבטים"⁶ לרגל' לבית המקדש.

ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים – אחד מנסי המקדש הי' שהיו "עומדים צפופים ומשתחוים ורווחים", ומשם נמשך נס זה לירושלים כולה, שלא הי' המקום צר ללון בה⁸.

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים.

צריך ביאור: לכאורה הי' צריך להיות נס דומה בכל החיות המזיקות, ולמה מדייק שלא הזיק נחש ועקרב דוקא.

והביאור: א. משאר חיות אפשר להשמר (על ידי סגירת שערי העיר וכיוצא בזה), ואין צורך בנס בכדי שלא יזיקו. מה שאין כן מנחש ועקרב אי אפשר להשמר, שהרי מצויים הם בתוך האדמה⁹, ולכן הי' צורך בנס בכדי שלא יזיקו.

פ' ראה תשל"ח – על פי רשימת השומעים בלבד. 10. כמארוז"ל (שבת כב, א) והבור רק אין בו מים כו' אבל נחשים ועקרבים יש בו. 11. שו"ע אדמו"ר הזקן סקל"א ס"א. 12. סוטה טו, ב. 13. סוכה מט, א. 14. רמב"ם הלכות ביהב"ח רפ"ד. 15. ראה תמיד רפ"א. 16. ראה רמב"ן שם (פ"א ה"י): ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות כו', והיכל כו' אטום כו' (שם פ"ד ה"ג). ובבנין שלמה – בארזים מצופים זהב. ואכ"מ. 17. זבחים כד, א. וכדמוכרח מהסוגיא שם דרוד קידש הרצפה – שדה שחרשו אותה – וזוהי קדושת הרצפה דשלמה (אלא שהאבן המחובר לקרקע). ובפנימיות הענינים: במשכן הי' קרקע, ומקדש יאקרי משכן (עירובין ב, א) ומתאים להא דרוד קידש העפר. 18. ערכי הכינויים מערכת נחש. 19. ואתחנן ד, כד. 20. ראה ב"ר פנו"י. 21. משיחת ש"פ חו"ב תשל"ו – על פי רשימת השומעים בלבד.

1. וכקושיית הגמרא במסכת יומא (כא, א). ואף שבגמ' שם מתרין "איכא תרתי אחרנייתא במקדש", הנה מזה שמפרשי המשנה (רש"י, הרמב"ם, רבינו יונה ורע"ב) אינם עומדים על קושי זה, מוכרח שבפשוטות אי"ז קושיא, כי נסים אלו קשורים עם קדושת המקדש (כדלקמן בפנים). וקושיית הגמ' היא על סגנון לשון משנתנו: מכיון שפתח בנסי המקדש הו"ל לסיים סנסיים אלו קרו "בירושלים מפני קדושת המקדש" וכיו"ב. 2. כי שמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים (רמב"ם) הלכות חגיגה רפ"א. 3. ראה בחדא"ג יומא שם: משום שבירושלים בעי לינה נקט האי לישנא (שאלין בירושלים). 4. בראשית ג, טו. וראה ב"ר פ"כ, א. 5. תהלים קכב, ג. ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ו. – וראה זח"ב קנז א, שהמדבר (מקום נחש שרף ועקרב) הוא הלעו"ז של ירושלים. 6. ערכי הכינויים מערכת נחש. 7. ירושלמי שם. 8. פני משה וקה"ע שם. 9. משיחות ש"פ חו"ב תשל"ו, מוצש"ק

פרשת חקת

יט * וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה לאמר דבר | אל-בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על: ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחויץ למחנה ושחט אתה לפניו: ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל-נכח פני אהלי-מועד מדמה שבע פעמים: והשרף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה ושרף: ולקח הכהן עץ ארוז ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוך שרפת הפרה: (כ) וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל-המחנה וטמא הכהן עד-הערב: והשרף אתה וכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד-הערב: ואסף | איש טהור את אפר הפרה והניח מחויץ למחנה במקום טהור והייתה לעדת בני-ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא: (ישראל) וכבס האסף את-אפר הפרה את-בגדיו וטמא עד-הערב והייתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם: הנגע במת לכל-נפש אדם וטמא שבעת ימים: הוא יתחטא-בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם-לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר: כל-הנגע במת בנפש האדם אשר-ימות ולא יתחטא את-משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה לא-זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו: זאת התורה אדם פיימות באהל כל-הנפא אל-האהל וכל-אשר באהל וטמא שבעת ימים: וכל פלי פתוח אשר

אין-צמיד פתיל עליו טמא הוא: וכל אשר-יוגע על-פני השדה בחלל-חרב או במת או-בעצם אדם או בקבר וטמא שבעת ימים: ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל-כלי:

- נקודות משיחות קודש - (לקוטי שיחות לג עמ' 129)

ויקחו אליך (יט, כ)

בפרות שנעשו בכל הדורות נקדשו הפהנים מאפר פרתו של משה. ויש לבאר, דהנה משה, שהיה בטל בתכלית לה, עבד נאמן - מסמל מסירת נפש (האדם מוכן למסר את כל מציאיותו לה). לכן טהרת טמאת מת היא בכח אפר פרתו, כי טמאה זו מורה על פרווד מהקב"ה, שהרי הדבקות באלקים חיים מונעת מיתה וטמאתה; וכדי לבטל פרווד זה, יש לעורר את הכח של מסירת נפש לה.

שני | ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על-האהל ועל-כל-הכלים ועל-הנפשות אשר היו-שם ועל-הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר: והזה הטהר על-הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחתאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: ואיש אשר וטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את-מקדש יהוה טמא מי נדה לא-זרק עליו טמא הוא: והייתה להם לחקת עולם ומזה מיי-הנדה וכבס בגדיו והנגע במי הנדה וטמא עד-הערב: וכל אשר-יוגע-בו הטמא וטמא והנפש הנגעת תטמא עד-הערב: פ כ * ויבאו בני-ישראל כל-העדה מדבר-צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם: ולא-היה מיום לעדה ויקהלו על-משה ועל-אהרן: וירב העם עם-משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו לפני יהוה: ולמה הבאתם את-קהל יהוה אל-המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו: ולמה העליתנו ממצרים להביא

כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצַּאתְנוּ: ^ט וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ
 מִצְרִימָה וּנְשַׁב בַּמִּצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ
 מִצְרַיִם וּלְאֲבֹתֵינוּ: ^י וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע
 קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצַּאנוּ מִמִּצְרַיִם וַהֲנֵה אֲנַחְנוּ
 בְּקִדְשׁ עֵיר קִצָּה גְבוּלָךְ: ^{יא} נַעֲבֹרָה־נָא בְּאֶרֶץ
 לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֵה וּבְכַרְם וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בָּאֵר
 דֶּרֶךְ הַמִּלְכָּה גִלְדָּה לֹא נִשְׁתֶּה יָמִין וּשְׂמֹאל עַד
 אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלָּךְ: ^{יב} וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹם לֹא
 תַעֲבֹר בִּי פֶן־בַּחֲרַב אֵצֵא לְקִרְאֲתֶךָ: ^{יג} וַיֹּאמְרוּ
 אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִסְלָה נַעֲלֶה וְאִם־מִימִיךָ
 נִשְׁתֶּה אֲנִי וּמִקְנִי וְנַתַּתִּי מַכְרָם רַק אִין־דָּבָר
 בְּרַגְלֵי אַעֲבֹרָה: ^{יד} וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיִּצַּא אֲדֹם
 לְקִרְאָתוֹ בַּעַם כְּבֹד וּבִיד חֲזָקָה: ^{טו} וַיִּמָּאֵן אֲדֹם
 נַתַּן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיִּט אֶת־יִשְׂרָאֵל
 מֵעַלָיו: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 468)

וישלח משה מלאכים (כ, יד)

ה'משה' שבכל אחד מישראל שולח מלאכים מ'קדש'
 שבכל אחד מישראל, אל מלך, אלה שהקב"ה מסר להם את
 ההנהגה בזמן הגלות - אדום, פה אמר אחיד ישראל - אף
 שגוף יהודי נדמה בחמריותו לגוף לא-יהודי, 'יאחים' הם,
 כי שניהם זקוקים לאכילה ושתייה וכדומה, הנה דרך המלך
 - מלכו של עולם, דרך ה', גלף - בכל הקשור לדתנו, למוד
 התורה קיום המצוות ומנהגי ישראל.

חמישי ^{טז} ויסעו מקדש ויבאו בני־ישראל כל־
 העדה ה'ר ההר: ^{יז} ויאמר יהוה אל־משה
 ואל־אהרן בְּהַר הַהָר עַל־גְּבוּל אֶרֶץ־אֲדֹם
 לֵאמֹר: ^{יח} יֵאָסֶף אֹהֶרֶן אֶל־עַמּוּי כִּי לֹא יָבֹא
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־
 מְרִיתֶם אֶת־פִּי לְמִי מְרִיבָה: ^{יט} קַח אֶת־אֹהֶרֶן
 וְאֶת־אַלְעָזָר בְּנָו וְהַעַל אֹתָם הַר הַהָר:
^כ וְהַפְּשֹׁט אֶת־אֹהֶרֶן אֶת־בְּגָדָיו וְהַלְבַּשְׁתָּם אֶת־
 אֶלְעָזָר בְּנָו וְאֹהֶרֶן יֵאָסֶף וּמַת שָׁם: ^{כא} וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל־הָר הַהָר לְעֵינֵי

אֲתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַרְע הַזֶּה לֹא | מָקוֹם זָרַע
 וְתֹאנָה וְגִפְן וְרִמּוֹן וַיִּמִּים אֵין לְשָׂתוֹת: ^{כב} וַיָּבֹא
 מֹשֶׁה וְאֹהֶרֶן מִפְּנֵי הַקֹּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
 וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיִּרְא כְבוֹד־יְהוָה אֲלֵיהֶם: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"ט חקת תשמ"ה)

לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון (כ, ה)

יש לשאל, בשלמא חטה ושעורה כלולים ב"זרע", אכל
 מדוע לא הזכירו וית שמן ודבש (דבש תמרים). ויש לומר,
 ששענתם היתה שהבטחו להם פרות חדשים שלא היו
 במצרים, ובפעל הביאום למקום שאין שם פרות הללו. ואלו
 שמן ודבש היו להם גם במדבר: שמן - הרי הדליקו גרות
 המנורה. דבש - כשפאו לאילים מצאו שם שבעים תמרים.

שלישי: ^{כג} וידבר יהוה אל־משה לֵאמֹר: ^{כד} קַח אֶת־
 הַמַּטֵּה וְהַקְהֵל אֶת־הָעֵדָה אֹתָהּ וְאֹהֶרֶן אַחִיד
 וְדַבַּרְתֶּם אֶל־הַסֵּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִימּוֹ
 וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִיֹּם מִן־הַסֵּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־
 הָעֵדָה וְאֶת־בְּעִירָם: ^{כה} וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֵּה
 מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ: ^{כו} וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאֹהֶרֶן
 אֶת־הַקֹּהֵל אֶל־פְּנֵי הַסֵּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׂמַעוּ־נָא
 הַמּוֹרִים הַמְּוִהֲלֵי הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מִיֹּם:
^{כז} וַיִּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיַּךְ אֶת־הַסֵּלַע בְּמַטְהוֹ
 פַּעַמִּים וַיִּצְאוּ מִיֹּם רַבִּים וַתִּשֶׁת הָעֵדָה
 וּבְעִירָם: ^{כח} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֹהֶרֶן
 יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקֹּהֵל הַזֶּה אֶל־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: ^{כט} הַמָּה מִי מְרִיבָה
 אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה וַיִּקְדַּשׁ בָּם: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט א עמ' 398)

והשקית את העדה ואת בעירם (כ, ח)

"מבאן שחס הקב"ה על ממונם של ישראל" (רש"י).
 בטעם הדבר אומר הבעל שם טוב (כתר שם טוב סימן ריח),
 שנקסיו של אדם הם חלק מעבודתו, ויש בהם נצוצות של
 קדושה השייכים לשרש נשמתו.

רביעי ^ל וישלח משה מלאכים מִקְדֵּשׁ אֶל־מִלְכָּה
 אֲדֹם כֹּה אָמַר אַחִיד יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ יָדַעְתָּ אֶת־

ששי ויִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֶבֶת: * וַיִּסְעוּ
מֵאֶבֶת וַיַּחֲנוּ בְּעֵינֵי הָעֵבְרִים בְּמִדְבַּר אֲשֶׁר עַל-
פְּנֵי מִזְרָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: * מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ
בְּנַחַל זָרַד: * מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אַרְנוֹן
אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר הַיַּצָּא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי כִּי אַרְנוֹן גְּבֹל
מִזְרָב בֵּין מִזְרָב וּבֵין הָאֱמֹרִי: * עַל־כֵּן יֹאמְרוּ
בְּסֵפֶר מַלְחָמַת יְהוָה אֲתִיְהֶב בְּסוּפָה וְאֶת-
הַנְּחָלִים אַרְנוֹן: * וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה
לְשֶׁבֶת עַר וְנִשְׁעַן לְגְבוּל מִזְרָב: * וּמִשָּׁם בָּאָה
הוּא הַבְּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֲסַף
אֶת־הָעָם וְאֶתְנָה לָּהֶם מַיִם: * הֲאִזְ יִשְׁיֹר
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֶי בָּאֵר עֲנוּ־לָהּ:
* בָּאֵר חֲפְרוּהָ שָׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָק
בְּמִשְׁעָנְתָם וּמִמִּדְבַּר מַתָּנָה: * וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל
וּמִנַּחֲלִיאֵל בְּמֹת: * וּמִבְּמֹת הַגִּיאֵל אֲשֶׁר בְּשֵׂדֶה
מִזְרָב רֹאשׁ הַפְּסֹגָה וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן: * פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 75)

והיה כל הנשוד וראה אותו וחי (כא, ח)

"בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את
לפם . . . היו מתרפאים" (רש"י). ומשעבדין את לפם - היינו
כל הלב, כולל הציור הרע, ואתהפכא זו בנפש, הפיכת הציור
הרע לטוב, פעלה אתהפכא גם בעולם: הנחש עצמו, שהמית
עם רב, הביא רפואה וחיים.

שביעי כא וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־
הָאֱמֹרִי לֵאמֹר: * אֲעַבְרָה בְּאַרְצְךָ לֹא נִפְחָה
בְּשֵׂדֶה וּבְכָרֶם לֹא נִשְׁתָּה מִי כֹּאֵר בְּדַרְךָ הַמֶּלֶךְ
נֶלְךָ עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ: * וְלֹא־נִתֵּן סִיחֹן
אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגְבוּלוֹ וַיֹּאסֹף סִיחֹן אֶת־כָּל־
עַמּוֹ וַיַּצֵּא לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֵא יְהִצְהָה
וַיִּלְחַם בְּיִשְׂרָאֵל: * כִּי וַיִּבְהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב
וַיִּירֹשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאַרְנוֹן עַד־יַבֵּל עַד־בְּנֵי עַמּוֹן
כִּי עָז גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן: * כִּי וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת
כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי
הָאֱמֹרִי בַחֲשָׁבוֹן וּבְכָל־בְּנֵי־הַיָּד: * כִּי חֲשָׁבוֹן עִיר

כָּל־הָעָדָה: * כִּי וַיִּפְשְׁט מֹשֶׁה אֶת־אֶהָרֹן אֶת־בְּגָדָיו
וַיִּלְבַּשׁ אֹתָם אֶת־אַלְעָזָר בְּנוֹ וַיָּמַת אֶהָרֹן שָׁם
בְּרֹאשׁ הָהָר וַיָּרַד מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר מִן־הָהָר:
* וַיִּרְאוּ כָל־הָעָדָה כִּי גָזַע אֶהָרֹן וַיִּכְפוּ אֶת־
אֶהָרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל: * ס
כא * וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ־עַרְדַּל יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי
בָּא יִשְׂרָאֵל דְּרֹךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחַם בְּיִשְׂרָאֵל
וַיִּשָּׁב * מִמִּנּוּ שָׁבִי: * וַיָּדַר יִשְׂרָאֵל נָדַר לַיהוָה
וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן תִּתֵּן אֶת־הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי
וְהִחַרְמֹתִי אֶת־עָרֵיהֶם: * וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל
יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֵם אֹתָם וְאֶת־
עָרֵיהֶם וַיִּקְרָא שְׁם־הַמְּקוֹם חֲרָמָה: * פ - וַיִּסְעוּ
מֵהָר הָהוּא דְרֹךְ יַם־סוּף לְסֹכֵב אֶת־אַרְצוֹ אֲדוּם
וַתִּקְצַר נַפְשֵׁי־הָעָם בְּדַרְךָ: * ה וַיָּדַבֵּר הָעָם
בְּאֵלֵהֶם וּבְמֹשֶׁה לָמָּה הֵעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת
בְּמִדְבַּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה
בְּלַחַם הַקָּלָקָל: * וַיִּשְׁלַח יְהוָה בְּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים
הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת־הָעָם וַיָּמַת עִם־רַב
מִיִּשְׂרָאֵל: * וַיָּבֵא הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ
כִּי־דַבַּרְנוּ בַיהוָה וְכֹךְ הַתְּפַלֵּל אֶל־יְהוָה וַיִּסַּר
מֵעֲלֵנוּ אֶת־הַנְּחָשׁ וַיִּתְּפַלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם:
* וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָּךְ שָׂרָף וְשִׂים
אֹתוֹ עַל־נֶסֶם וְהָיָה כָּל־הַנִּשְׁוֹד וְרָאָה אֹתוֹ וְחָי:
* וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נַחֲשׁ נִחְשֵׁת וַיִּשְׁמָהוּ עַל־הַנֶּסֶם וְהָיָה
אִם־נִשְׁוֹד הַנְּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְהַבֵּיט אֶל־נַחֲשׁ
הַנְּחָשֵׁת וְחָי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות מוצש"ק חקת תשל"ח)

דרך האמרים (כא, א)

"דרך הנגב, שהלכו בה המרגלים" (רש"י). הגע בעצמך:
המרגלים, שהוציאו דבת הארץ רעה והביאו אסון על העם,
הם גם אלו שסללו את הדרך לכל העם! ויש לומר,
שהמרגלים זכו לכך בגלל פעלה טובה אחת - הליכה לארץ
ישראל בשליחות ה' וקיום הצווי לתור את הארץ. לומר לה,
שאפלו פעלה טובה אחת גורמת עלוי בארץ הגשמית
והפיכתה לארץ ישראל.

וַיֹּשֶׁ לומר, שְׁהֵם שֶׁעָרֹ שְׁשָׁלִיחוֹת זֹו נִתְּנָה לָהֶם בְּאֶפֶן שְׁעֲלִיָּהֶם לְהִבִּין שֶׁהַכּוֹנֵה אֵינָהּ בַּקֶּל, וְלִכֵּן עֲלֵיהֶם לְמַלֵּא אוֹתָהּ יַחַד עִם פְּנִינָהּ הַפְּנִימִית, בְּבַחֲנֵית תֵּן לְחֶכֶם וְיַחֲכֶם עוֹד (וַיֹּשֶׁ לומר, שְׁלֹאֲחֵר הַכְּשָׁלוֹן שֶׁל הַמְּרַגְּלִים הִרְאֵשׁוּנִים, הַתְּקַנָּם בָּהֶם מֵעִין "אֵין אָדָם עוֹמֵד עַל דְּבָרֵי תוֹרָה עַד שֶׁנִּכְשַׁל בָּהֶם").

פ"ו פסוקים, למודב"א סימן.

חצי קדיש

וַתְּגַדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. אִמֵּן בְּעֲלָמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיךָ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְזוּמִיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֲגָלָא וּבְזִמְזוֹן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבַרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמָא עֲלָמָא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבַרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עֲלָמָא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אִמֵּן לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמְתָּא, דְאִמְרִין בְּעֲלָמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן

מפסיר ד' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידְךָ נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עֲמֹו וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעֵשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עֵשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחַשְׁבוֹן: ד' וַיִּפּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בְּנָיו וְאֶת־כָּל־עֲמֹו עַד־בְּלַתִּי הַשְּׂאִיר־לוֹ שְׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֶרְצוֹ: כב * וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֶבֶר לִירְדֵן יַרְחוֹ: ססס

סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נֹלַחֵם בְּמִלְחָמָה מוֹאָב הִרְאֵשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אֶרְצוֹ מִיַּד עַד־אֶרְצוֹ: כ' עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בְּאוֹ חַשְׁבוֹן תִּבְנֶה וְתַכְּוֵן עִיר סִיחֹן: כ"ב כִּי־אֵשׁ יִצְאֶה מִחַשְׁבוֹן לְהַכּוֹת מִקְרִית סִיחֹן אֲכַלֶּה עַר מוֹאָב בְּעַלְי בְּמֹות אֶרְצוֹ: כ"ג אוֹיֵלְךָ מוֹאָב אֲבָדְתָּ עִם־כְּמוֹשׁ נִתַּן בְּנָיו פְּלִיטִם וּבְנֵיתוֹ בְּשָׁבִית לְמִלְחָמָה אֱמֹרִי סִיחֹן: ל' וַיִּירָם אֲבָד חַשְׁבוֹן עַד־דֵּיבָן וְנָשִׁים עַד־נֶפֶח אֲשֶׁר עַד־מִידְבָּא: כ"א וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי: כ"ב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵיתָהּ כַּתִּיב וַיִּירָשׁ קָרִי וַיִּירָשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם: כ"ג וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבְּשָׁן וַיִּצְאָ עוֹג מֶלֶךְ־הַבְּשָׁן לְקִרְאָתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי: כ"ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידְךָ נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עֲמֹו וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעֵשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עֵשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחַשְׁבוֹן: כ"ה וַיִּפּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בְּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בְּלַתִּי הַשְּׂאִיר־לוֹ שְׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֶרְצוֹ: כב * וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֶבֶר לִירְדֵן יַרְחוֹ: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לא עמ' 127)

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵיתָהּ (כא, לב) לְקִאֹרָה, הָרִי שֶׁלְחֹו אוֹתָם לְרַגֵּל אֶת יַעֲזָר, וּמְדוּעַ לְכַדוּתָהּ.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הוּא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרֻכֶּיהָ דְרֻכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְּיבֵיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֶּה יָמִים בְּיַמִּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יי הַפֶּן לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיִּאֲדִיר:

מדִּיקִים לְגַלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹרָה, שֶׁמִּקּוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מְבַחוּץ. * הַאֲבַנְט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת חקת לקריאה בציבור ולשנים מקרא

ואחד תרגום בשופטים פרק יא

יֵאָא א וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי הִיָּה גְבוּר חֵיל וְהוּא בֶן־אִשָּׁה זוֹנָה וַיּוֹלֵד גִּלְעָד אֶת־יִפְתָּח: ב וַתֵּלֶד אִשְׁת־גִּלְעָד לוֹ בָּנִים וַיַּגְדִּלוּ בְנֵי־הָאִשָּׁה וַיַּגְרִשׁוּ אֶת־יִפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־תִנְחַל בְּבֵית־אֲבִינוּ כִּי בֶן־אִשָּׁה אַחֲרַת אֶתָּה: ג וַיִּבְרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אֲחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ טוֹב וַיִּתְּלַקְטוּ אֶל־יִפְתָּח אַנְשֵׁים רִיקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ: ד וַיְהִי מֵיָמִים וַיִּלְחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל: ה וַיְהִי בְּאֲשֶׁר־נִלְחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכוּ זָקְנֵי גִלְעָד לִקְחַת אֶת־יִפְתָּח מֵאֶרֶץ טוֹב:

ו וַיֹּאמְרוּ לְיִפְתָּח לָכֵה וְהָיִיתָ לָנוּ לְקַצֵּין וְנִלְחַמָּה בְּבְנֵי עַמּוֹן: ז וַיֹּאמֶר יִפְתָּח לְזָקְנֵי גִלְעָד הֲלֹא אַתֶּם שְׂנֵאתֶם אוֹתִי וַתַּגְרִשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי וּמִדְּוַע בְּאַתֶּם אֵלַי עֲתָה כְּאֲשֶׁר צַר לָכֶם: ח וַיֹּאמְרוּ זָקְנֵי גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח לָכֵן עֲתָה שָׁבְנוּ אֵלֶיךָ וְהִלַּכְתָּ עִמָּנוּ וְנִלְחַמְתָּ בְּבְנֵי עַמּוֹן וְהָיִיתָ לָנוּ לְרֹאשׁ לְכָל יוֹשְׁבֵי גִלְעָד: ט וַיֹּאמֶר יִפְתָּח אֶל־זָקְנֵי גִלְעָד אִם־מְשִׁיבִים אַתֶּם אוֹתִי לְהִלָּחֵם בְּבְנֵי עַמּוֹן וְנָתַן יְהוָה אוֹתָם לְפָנָי אֲנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לְרֹאשׁ: י וַיֹּאמְרוּ זָקְנֵי־גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח יְהוָה יְהִיָּה שְׁמַעַל בִּינּוֹתֵינוּ אִם־לֹא כְּדַבְּרֶךָ כֵּן נַעֲשֶׂה: יא וַיִּלְךָ יִפְתָּח עִם־זָקְנֵי גִלְעָד וַיֵּשִׁימוּ הָעָם אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְרֹאשׁ וּלְקַצֵּין וַיִּדְבֵּר יִפְתָּח אֶת־כָּל־דְּבָרָיו לְפָנָי יְהוָה כַּמְצַפָּה: יב וַיִּשְׁלַח יִפְתָּח מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן לֵאמֹר מַה־לִּי וְלָךְ כִּי־בָאתָ אֵלַי לְהִלָּחֵם בְּאֶרְצִי: יג וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן אֶל־מַלְאָכָיו

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(א) וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי, מָקוֹם מְגוּרָיו הָיָה בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד. (וְגַם שֵׁם אָבִיו הָיָה "גִּלְעָד"). וְהוּא בֶן אִשָּׁה זוֹנָה וַיּוֹלֵד גִּלְעָד אֶת יִפְתָּח, יִפְתָּח נוֹלַד מִפִּלְגְּשׁוֹ שֶׁל גִּלְעָד, כִּי בְּזִמְנֵי הַהוּא עוֹד לֹא הִתְרוּ הַשְׂכֻּמִּים לְהַתְחַתֵּן וְהַ בְּנֵי, וְעַל כֵּן כִּי שָׁלַח אִשָּׁה מִשְׁכֵּם אַחֵר הָיָה נוֹשֵׂאָה לְפִלְגֶשֶׁת, כְּלוּמַר, כֵּלֵא כְּתֻבָּה, וּבְנֵי הָאִשָּׁה שֶׁל גִּלְעָד חָשְׁבוּ שֶׁגַּם אִין לָכֵן הִפְלִגְשׁ וְכֹת בִּירִשְׁתָּ אֲבִיהֶם, וְהוּוּ שְׂאֵמְרוּ לוֹ "לֹא תִנְחַל בְּבֵית אֲבִינוּ כִּי בֶן אִשָּׁה אַחֲרַת אֶתָּה", כְּלוּמַר, מִשְׁכֵּם אַחֵר. אָבֵל הֵם טַעוּ בְּזֵה, וְלָכֵן אָמַר לָהֶם יִפְתָּח "הֲלֹא אַתֶּם שְׂנֵאתֶם אוֹתִי וַתַּגְרִשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי", כְּלוּמַר, עֲשִׂיתֶם עִמָּדִי שְׂלֵא כְּדִין, כִּי בֶן הִפְלִגְשׁ יוֹרֵשׁ. ג) בְּאֶרֶץ טוֹב, כֵּד הָיָה שֵׁם הַמְּקוֹם. פְּרוּשׁ אַחֵר, אֶרֶץ הָאֶרֶץ הַהִיא הָיָה שְׁמוֹ "טוֹב", כְּמוֹ "אִם יִבְרָאֵל טוֹב" (רות ג.ו.) וְלִקְצִין, לְשֶׁר. יא) אֶת כָּל דְּבָרָיו, אֶת הַתְּנָאִי שֶׁבִּינֵיהֶם.

טו) אַת אַרְצֵן מוֹאָב, לְפִי שְׁהִיָּה מִלֶּדְךָ בְּנֵי עַמּוֹן
 מִבְּקֶשׁ "מֵאַרְנוֹן וְעַד הַיַּבֵּק", לְפִיכֵךְ הָשִׁיב לוֹ שְׂאוֹתָהּ
 הָאָרֶץ הַזֹּאת שֶׁל מוֹאָב בְּעֵבֶר הַרְחוֹק, וְסִיחּוֹן מִלֶּדְךָ
 הָאֲמֹרִי לְקַחַת מִמוֹאָב, וְיִשְׂרָאֵל לְקַחְתָּהּ מִסִּיחּוֹן מִלֶּדְךָ
 הָאֲמֹרִי. וְנִמְצָא שְׂלֵא לְקַחוּ יִשְׂרָאֵל לֹא מִמוֹאָב וְלֹא
 מֵעַמּוֹן. יז) וְלֹא אָבִיךָ, וְלֹא רֵצֵחַ לְתַת לְהֵם לְעֵבֶר
 בְּאַרְצוֹ. יח) וַיַּחְנוּן, כְּמוֹ "וַיַּחְנוּ". וְהַנּוֹן נֹסֶפֶת כְּמִנְהַג
 הַלְשׁוֹן בְּכַתּוּב מְקוֹמוֹת. יט) עַד מְקוֹמִי, עַד אַרְצֵן כְּנַעַן
 אֲשֶׁר נָתַן לִי ה'. כג) הַזְרִישׁ, לְשׁוֹן גְּרוּשִׁין. תִּירְשָׁנוּ,
 לְשׁוֹן יִרְשָׁה. יוֹרִישֶׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ, בְּלִשׁוֹן לַעַג
 אָמַר לוֹ. גִּירֵשׁ, לְשׁוֹן יִרְשָׁה. כה) הַרְוֹב, וְכִי עָשָׂה
 הוּא מְרִיבָה. כו) בָּעֵת הַזֵּאת, בְּמִשְׁפַּחְךָ כָּל הַזְּמַן
 הַזֶּה. כז) רוּחַ ה', רוּחַ גְּבוּרָה מֵאַת ה'. עֵבֶר
 בְּנֵי עַמּוֹן, עֵבֶר אֶל אַרְצֵן בְּנֵי עַמּוֹן. לא) וְהָיָה
 לְחַ, אִם אֵינִי רְאוּי לְעוֹלָה, וְהָיָה קִדְשׁ לְחַ. שְׁהִיָּה
 תְּמִיד בְּקִדְשָׁה. וְהַעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה, וְאִם וְהָיָה רְאוּי

בְּמִדְבָּר וַיִּסַּב אֶת-אַרְצֵן אֲדוּם וְאֶת-אַרְצֵן מוֹאָב וַיָּבֵא מִמִּזְרַח-שֶׁמֶשׁ לְאַרְצֵן מוֹאָב וַיַּחְנוּן
 בְּעֵבֶר אַרְנוֹן וְלֹא-בְאוּ גְבוּל מוֹאָב כִּי אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב: יא וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מְלָאכִים
 אֶל-סִיחּוֹן מִלֶּדְהָאֲמֹרִי מִלֶּדְךָ חֲשַׁבּוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲבְרָה-נָא בְּאַרְצֶךָ עַד-מְקוֹמִי:
 כ וְלֹא-הָאֲמִין סִיחּוֹן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֵבֶר בְּגִבְלוֹ וַיֵּאסֹף סִיחּוֹן אֶת-כָּל-עַמּוֹ וַיַּחְנוּ בֵּיהֶצְחָה
 וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל: כא וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-סִיחּוֹן וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל
 וַיָּכּוּם וַיִּירֶשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-אַרְצֵן הָאֲמֹרִי וַיֹּשֶׁב הָאָרֶץ הַהִיא: כב וַיִּירָשׁוּ אֶת כָּל-גְּבוּל
 הָאֲמֹרִי מֵאַרְנוֹן וְעַד-הַיַּבֵּק וּמִן-הַמִּדְבָּר וְעַד-הַיַּרְדֵּן: כג וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 הוֹרִישׁ אֶת-הָאֲמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִירְשָׁנוּ: כד הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישֶׁךָ כְּמוֹשׁ
 אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִירֶשׁ וְאַתָּה כָּל-אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ גִּירֵשׁ: כה וְעַתָּה
 הַטּוֹב טוֹב אַתָּה מִכָּל בֶּן-צֶפּוֹר מִלֶּדְךָ מוֹאָב הַרְוֹב רַב עִם-יִשְׂרָאֵל אִם-נִלְחַם גִּלְחָם
 בָּם: כו בְּשֶׁבֶת יִשְׂרָאֵל בְּחֲשַׁבּוֹן וּבְכַנּוֹתִיָּה וּבְעַרְעוֹר וּבְכַלְהַעְרִים אֲשֶׁר
 עַל-יַדֵי אַרְנוֹן שְׁלֹשׁ מְאוֹת שָׁנָה וּמִדּוּעַ לֹא-הִצַּלְתָּם בָּעֵת הַהִיא: כז וְאַנְכִי לֹא-חֲטָאתִי
 לָךְ וְאַתָּה עֲשִׂיהָ אֶתִּי רַעָה לְהִלָּחֶם כִּי יִשְׁפֹּט יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין
 בְּנֵי עַמּוֹן: כח וְלֹא שָׁמַע מִלֶּדְךָ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-דְּבָרֵי יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו: כט וְתָהִי
 עַל-יִפְתָּח רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת-הַגְּלֶעַד וְאֶת-מִנְשָׁה וַיַּעֲבֹר אֶת-מִצְפָּה גִלְעָד וּמִמִּצְפָּה
 גִלְעָד עֵבֶר בְּנֵי עַמּוֹן: לו וַיִּדַּר יִפְתָּח גֵּדֵר לִיהוָה וַיֹּאמֶר אִם-נָתַן תַּתֵּן אֶת-בְּנֵי עַמּוֹן
 בְּיַדִּי: לא וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדְּלָתִי בֵיתִי לְקַרְאֹתִי בְּשׁוֹבֵי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה
 לִיהוָה וְהַעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה: לב וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל-בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֶם בָּם וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיַדֵּי:

לג וַיִּפֶּם מֵעֲרוּעַר וְעַד־בְּאֵד מִנֵּית עֲשָׂרִים עִיר וְעַד
אָבֵל פְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּפְּנְעוּ בְּנֵי עַמּוּז
מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

לְעוֹלָה, וְעַל־הוּ לְקַרְבֵּן עוֹלָה. לַג) וְעַד בְּאֵד מִנֵּית,
וְעַד הַמָּקוֹם שֶׁתּוֹבֵא בוֹ אֵל מִנֵּית. אָבֵל פְּרָמִים,
כִּד הָיָה שְׁמוֹ שֶׁל מִישׁוֹר הַפְּרָמִים "אָבֵל הַפְּרָמִים"
(רָאָה פִּירוּשׁ רַש"י בְּרֵאשִׁית יד,ו).

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׂמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כֵשֶׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁפָּעַתָּ לּוֹ, שְׁלֹא יִכְפֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וְעַד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וְעַד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק;
מוצאי שבת קודש, ז' תמוז

לוח זמנים לשבוע פרשת חוקת בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
20:28	19:29	20:17	20:14	19:50	19:48	10:17	10:16	9:05	9:04	8:33	8:32	5:33	5:33	באר שבע (ק)
20:33	19:23	20:21	20:18	19:53	19:51	10:15	10:14	9:02	9:01	8:30	8:30	5:28	5:28	חיפה (ק)
20:28	19:11	20:19	20:16	19:51	19:49	10:14	10:13	9:02	9:01	8:31	8:30	5:28	5:28	ירושלים (ק)
20:31	19:31	20:18	20:16	19:51	19:49	10:17	10:16	9:05	9:04	8:32	8:31	5:32	5:32	תל אביב (ק)
22:01	20:43	21:40	21:36	21:01	20:58	10:11	10:11	8:50	8:50	8:18	8:18	4:48	4:50	אוסטריה, וינה (ק)
17:51	16:53	17:39	17:39	17:11	17:11	10:42	10:41	9:53	9:51	9:21	9:19	7:30	7:27	אוסטריה, מלבורן (ח)
21:35	20:36	21:31	21:27	20:55	20:51	10:17	10:17	8:57	8:57	8:25	8:25	5:00	5:01	אוקראינה, אודסה (ק)
21:16	20:16	21:12	21:08	20:34	20:31	9:46	9:46	8:25	8:25	7:53	7:53	4:24	4:25	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:29	20:28	21:25	21:21	20:47	20:43	9:57	9:56	8:35	8:35	8:03	8:03	4:34	4:35	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
22:05	21:02	22:01	21:57	21:20	21:17	10:20	10:19	8:57	8:57	8:24	8:24	4:51	4:53	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
22:00	20:57	21:56	21:52	21:15	21:11	10:11	10:11	8:48	8:48	8:16	8:17	4:42	4:43	אוקראינה, קייב (ק)
22:12	20:59	21:52	21:49	21:17	21:14	10:45	10:44	9:25	9:25	8:53	8:53	5:30	5:31	איטליה, מילאנו (ק)
18:52	18:08	18:48	18:47	18:26	18:25	10:09	10:08	9:07	9:05	8:37	8:36	6:03	6:02	אקוודור, קיטו (ח)
18:31	17:34	18:19	18:18	17:52	17:52	11:13	11:12	10:23	10:21	9:50	9:49	7:56	7:54	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:02	18:10	18:58	18:58	18:29	18:29	12:10	12:08	11:22	11:20	10:51	10:49	9:02	9:00	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
21:12	20:19	21:08	21:05	20:37	20:35	10:35	10:35	9:20	9:19	8:47	8:47	5:37	5:37	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:20	20:15	21:05	21:02	20:33	20:30	10:23	10:22	9:06	9:06	8:35	8:34	5:20	5:20	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:20	20:14	21:04	21:01	20:32	20:30	10:23	10:23	9:07	9:06	8:35	8:34	5:21	5:21	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
22:04	20:57	21:48	21:45	21:15	21:12	10:57	10:57	9:40	9:39	9:08	9:08	5:50	5:51	ארה"ב, דטרויט (ק)
21:05	20:08	20:53	20:51	20:27	20:24	10:59	10:58	9:48	9:47	9:15	9:15	6:17	6:17	ארה"ב, היוסטן (ק)
20:50	19:52	20:38	20:36	20:10	20:08	10:27	10:26	9:13	9:13	8:42	8:41	5:37	5:37	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:53	19:58	20:42	20:40	20:16	20:14	11:02	11:01	9:52	9:51	9:19	9:19	6:26	6:26	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:18	20:11	21:01	20:58	20:29	20:26	10:19	10:18	9:02	9:01	8:29	8:29	5:16	5:16	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:20	20:15	21:05	21:02	20:33	20:30	10:16	10:15	8:58	8:58	8:27	8:27	5:09	5:10	ארה"ב, שיקאגו (ק)
18:45	17:59	18:41	18:40	18:18	18:17	10:37	10:36	9:39	9:37	9:10	9:09	6:49	6:47	בוליביה, לה-פס (ח)
23:13	21:44	22:45	22:40	22:02	21:59	10:55	10:55	9:31	9:31	8:59	8:59	5:23	5:25	בלגיה, אנטוורפן (ק)
23:10	21:44	22:44	22:40	22:02	21:58	10:55	10:55	9:31	9:32	9:00	9:00	5:24	5:25	בלגיה, בריסל (ק)
18:04	17:15	17:57	17:56	17:33	17:32	10:17	10:16	9:22	9:20	8:51	8:49	6:41	6:39	ברזיל, ס. פאולו (ח)
17:52	17:02	17:45	17:44	17:21	17:20	10:03	10:01	9:08	9:06	8:36	8:35	6:26	6:24	ברזיל, ריו דה ז'נרו (ח)
22:34	21:06	22:07	22:03	21:24	21:20	10:12	10:11	8:47	8:47	8:16	8:16	4:37	4:39	בריטניה, לונדון (ק)
23:04	21:26	22:31	22:27	21:44	21:40	10:17	10:16	8:50	8:50	8:19	8:19	4:35	4:37	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:24	21:16	22:20	22:15	21:35	21:31	10:16	10:16	8:51	8:51	8:19	8:19	4:39	4:40	גרמניה, ברלין (ק)
22:27	21:24	22:23	22:19	21:42	21:39	10:39	10:39	9:16	9:16	8:45	8:45	5:09	5:11	גרמניה, פרנקפורט (ק)
17:59	17:13	17:55	17:55	17:31	17:30	10:19	10:18	9:25	9:23	8:55	8:53	6:46	6:43	דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:47	19:01	19:43	19:41	19:19	19:17	10:24	10:23	9:17	9:16	8:44	8:43	5:59	5:58	הודו, בומביי (ח)
19:44	18:58	19:40	19:38	19:16	19:14	10:20	10:19	9:12	9:12	8:41	8:40	5:54	5:53	הודו, פונה (ח)
21:27	20:28	21:23	21:20	20:46	20:43	10:02	10:02	8:41	8:41	8:09	8:09	4:42	4:43	הונגריה, בודפשט (ק)
21:17	20:23	21:13	21:10	20:41	20:38	10:31	10:31	9:14	9:14	8:42	8:42	5:28	5:29	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:26	20:34	21:22	21:19	20:52	20:50	10:55	10:55	9:40	9:40	9:08	9:08	5:59	5:59	יוון, אתונה (ק)
21:44	20:45	21:40	21:37	21:04	21:01	10:24	10:24	9:04	9:04	8:31	8:31	5:06	5:07	מולדובה, קישינב (ק)

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
20:52	20:06	20:48	20:46	20:24	20:22	11:20	11:19	10:12	10:11	9:42	9:41	6:50	6:49	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ק)
17:35	16:46	17:31	17:32	17:01	17:01	10:58	10:57	10:13	10:11	9:40	9:38	7:59	7:56	ניו-זילנד, קרייטצ'רץ (ח)
19:37	18:49	19:33	19:31	19:07	19:05	9:42	9:41	8:31	8:30	8:00	7:59	5:01	5:01	נפאל, קטמנדו (ח)
19:40	18:55	19:36	19:35	19:13	19:12	11:01	11:00	9:59	9:58	9:26	9:25	6:57	6:55	סינגפור, סינגפור (ח)
21:53	20:46	21:49	21:44	21:04	21:00	9:46	9:46	8:20	8:21	7:49	7:50	4:08	4:10	פולין, ורשא (ק)
18:20	17:35	18:16	18:15	17:53	17:53	10:12	10:11	9:14	9:13	8:42	8:40	6:24	6:22	פרו, לימה (ח)
22:31	21:18	22:12	22:08	21:37	21:33	11:01	11:01	9:41	9:41	9:10	9:10	5:46	5:47	צרפת, ליאון (ק)
23:02	21:42	22:39	22:36	22:00	21:57	11:07	11:06	9:44	9:44	9:13	9:13	5:42	5:43	צרפת, פריז (ק)
18:43	17:58	18:39	18:37	18:16	18:15	9:49	9:48	8:45	8:44	8:16	8:14	5:38	5:37	קולומביה, בוגוטה (ח)
21:56	20:47	21:39	21:36	21:05	21:02	10:41	10:40	9:22	9:22	8:51	8:51	5:31	5:31	קנדה, טורונטו (ק)
21:43	20:30	21:24	21:21	20:49	20:46	10:15	10:15	8:56	8:55	8:24	8:24	5:01	5:01	קנדה, מונטריאול (ק)
20:34	19:43	20:30	20:27	20:02	19:59	10:19	10:18	9:06	9:05	8:33	8:32	5:30	5:30	קפריסין, לרנקה (ק)
23:35	22:22	23:31	23:26	22:40	22:36	11:00	11:00	9:32	9:33	9:01	9:02	5:13	5:15	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
23:58	22:04	23:17	23:12	22:23	22:18	10:31	10:31	9:02	9:02	8:32	8:32	4:37	4:39	רוסיה, מוסקבה (ח)
22:03	21:03	21:59	21:55	21:22	21:18	10:40	10:40	9:19	9:19	8:47	8:47	5:21	5:22	רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)
22:26	21:11	22:07	22:04	21:30	21:27	10:44	10:43	9:22	9:22	8:52	8:52	5:23	5:24	שווייץ, ציריך (ק)
19:16	18:31	19:12	19:11	18:49	18:47	10:07	10:06	9:01	9:00	8:29	8:28	5:48	5:47	תאילנד, בנגקוק (ח)

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שֵׁבֶת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול התפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00377
09/06/2013

P.P.
שולם
1949
תל אביב

